

SODOBNI IZZIVI VRTCA

SAVREMENI IZAZOVI VRTIČA

MIB d.o.o.
MIB EDU
ITEI
HAPPY KIDS

ZBORNIK

XIV. mednarodna
(Slovenija, Hrvaška, Srbija, Italija,
Velika Britanija)
strokovna konferenca
vzgojiteljev v vrtcih 2021

SODOBNI IZZIVI VRTCA

SAVREMENI IZAZOVI VRTIČA

ZBORNİK

XIV. mednarodna
(Slovenija, Hrvaška, Srbija, Italija,
Velika Britanija)
strokovna konferenca
vzgojiteljev v vrtcih 2021

SODOBNI IZZIVI VRTCA

XIV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, Srbija, Italija, Velika Britanija)
strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih **2021**

Zbornik

Urednica: mag. Maruška Željeznov Seničar

Oblikovanje in postavitve: MIB d.o.o.

Založba: MIB d.o.o., Reška ulica 11, 1000 Ljubljana, Slovenija

Za založbo: Borut Seničar

E-pošta: info@mib.si

Spletni portal: www.mib.si

Izid: 1. 4. 2021, Ljubljana

Naklada: on-line, pdf

Izdaja: zbornik

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 61599491
ISBN 978-961-7040-19-7 (PDF)

international
education
center

Kazalo

Potrebe predšolskega otroka

- 4 API vrtec vs. COVID-19 – *Nina Ilič*
- 7 Postavljanje temeljev vzgoje v sodelovanju s starši – *Klavdija Svet*
- 10 Neslišni otroci – *Tina Vuri*
- 14 Potrebe današnjih otrok – *Janja Vozelj*
- 17 Potrebe današnjih otrok budijo ustvarjalnost vzgojitelja – *Ana Trafela*
- 21 Zdrav otrok v vrtcu – *Urša Sitar*

Izzivi sodelovanja s starši

- 23 Jaz, mama in vzgojiteljica – *Marija Jereb*
- 27 Starši skupaj z vzgojitelji spletajo posebno vez – *Maja Klančar Ivančič*
- 30 Sodelovanje s starši kot motivatorji otrok – *Tjaša Abram*
- 34 Z inovativnimi pristopi do partnerskega odnosa s starši ter zmanjšanja delovnega stresa med pedagoškimi delavci – *Vesna Rutar Grubič*
- 39 Delo s starši – partnerji v dialogu – *Simona Jekovec*
- 45 Vključevanje staršev v življenje vrtca – *Marta Grom*
- 49 Vključitev staršev v skupino Ringaraja – *Mateja Kodrič*
- 51 Nov čas, nov pristop – *Manja Vozel*
- 54 Kakšnega vzgojitelja si želijo današnji mladi starši? – *Janja Cankar*
- 58 Komunikacija in odnos s starši – izziv in obveza – *Milka Drenik*
- 61 Izzivi dela z otroki in starši izmeničnega oddelka – *Irena Lesjak*
- 64 Izzivi dela s starši v uvajalnem obdobju v jasličnem oddelku – *Martina Kostanjšek*
- 66 Sodelovanje strokovnih delavcev s starši v Vrtcu Radlje ob Dravi – *Tatjana Breznik*
- 68 Odnosi med starši in vzgojitelji vplivajo na počutje otrok – *Katarina Strain Novak*
- 71 Pri nas pa beremo – branje v sodelovanju s starši – *Mira Vladimira Vrankar*
- 74 Kako ostati povezan v času epidemije? – *Mateja Mikuž Kete*

Specifične strategije za delo s predšolskimi otroki

- 78 Skozi okence pogledaj, kdo je tam, povej! – *Katja Čuk*
- 81 Spodbujanje predopismenjevalne zmožnosti v v vrtcu – *Barbara Baloh, Ester Derganc*
- 86 Razvijanje pripovedovalne zmožnosti ob vidni spodbudi – *Barbara Baloh*
- 87 Vzgoja za čisto okolje – nam ohranja zdravo življenje – *Anja Namar*
- 92 Otroci in vzgojitelj skupaj aktivna udeleženca v procesu učenja – *Manuela Bošnjak*
- 96 Grafomotorične naloge v povezavi z gibalnimi dejavnostmi – *Tjaša Bobnar*
- 99 Soodločanje za samostojnost in odgovornost – *Maja Ogris*
- 103 Vsaka generacija je izziv zase – *Martina Jerina*

Izzivi vodenja in sodelovanja v vrtcu

- 107 Supervizija v vrtcu – *Katja Bostič, Barbara Vodeb*
- 111 Kolegialne hospitacije v povezavi z naravoslovno pismenostjo – *Sabina Skok*
- 114 Motivacija strokovnih delavcev v vrtcu – *Alma Havkič*
- 117 Izzivi dolgoročnega sodelovanja s starši – *Barbara Medvešek*
- 121 Povezovanje formalne in neformalne oblike sodelovanja s starši – *Apolonija Papler*
- 125 Kurikulum in moja avtonomija – *Mojca Gorenc*
- 128 Ali so kurikularna načela v vsaki situaciji nedotakljiva? – *Tadeja Meglič*

Raznolikost strategij

- 131 Gibanje v povezavi z vsemi kurikularnimi področji – *Kristja Robek*
- 135 Miselni izzivi kratkih didaktičnih književnih vrst v vrtcu – *Barbara Bednjički Rošer*
- 138 Zoom – vrata v svet naše virtualne igralnice – *Barbara Judež*
- 141 Sodoben pristop pridobivanja samozavesti in socialnih veščin pri predšolskem otroku preko igre – *Darja Draksler*
- 145 Z majhnimi koraki do trdne vezi – *Bojana Vogrinc*
- 148 Multikulturalnost v vrtcu – *Tadeja Ferlež*
- 152 Jaz in ti, mi vsi – *Anica Kajba*
- 156 Projekt Erasmus+: Fotografija kot orodje za medijsko vzgojo v vrtcih – *Petra Ferlič*
- 158 Gremo ven! – *Danijela Gregorčič Kopavnik*
- 161 Bodi moj prijatelj – *Darja Ferlin Kvenderc*
- 164 Didaktične igre iz odpadnih materialov – *Petra Peternelj*
- 167 Pedagoško delo v skupini z otrokom s sladkorno boleznijo – *Glad Leona Krasna*
- 171 Otroci z motnjami avtističnega spektra – *Teja Pogačnik*
- 174 Ko v simbiozi rasteva oba – *Lidija Nograšek*
- 179 Spodbujanje socialne integracije v vrtcu – *Sabina Kosmač Brezar*
- 182 Tipna slikanica za slepe in slabovidne otroke – *Nika Cuderman*
- 185 Kako motivirati, pritegniti in izvesti druženje s ciljem krepiti, podpreti in pozitivno usmeriti družino, starše za vzgojo njihovega otroka – *Suzana Ravnikar - Bele*
- 189 Pomen senzomotoričnega razvoja pri vodenih dejavnostih v vrtcu – *Svetlana Vesić*
- 193 Pomen večdnevnega bivanja v naravi za predšolskega otroka – *Ksenija Oblak*
- 197 Otrokov portfolio niso le likovni izdelki – *Urša Dubravica*
- 201 Katapultko – *Anija Skrt*
- 205 Inkluzija otroka z aspergerjevim sindromom – *Karmen Možina*
- 208 Vloga in naloge spremljevalca pri delu z otrokom z motnjo avtističnega spektra – študija primera – *Mojca Pezdirc*
- 212 Poticanje dječjeg stvaralaštva po načelima montessori pedagogije – *Sanja Pavić*
- 215 Poticanje istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću – *Mirela Svirać*
- 219 Projekt „Pas« – *Tanja Blaslov, Gordana Pešut*
- 224 Lutkarsko stvaralaštvo u dječjem vrtiću – *Jelena Brkić*
- 227 Participacija djece u planiranju, realizaciji i vrednovanju odgojno obrazovnog procesa – *Radmila Bajić, Matea Grdinić*
- 230 Teška vremena stvaraju jake ljude? – *Ljiljana Brašnić*
- 230 lutka kao posrednik u komunikaciji u radu s djecom rane i predškolske dobi – *Lucija Rupčić*
- 230 Poticanje likovnosti u jaslicama – *Maja Špiranović*
- 231 Poticanje kreativnosti kod djece predškolske dobi – *Iva Štefanac*
- 231 Podrška primeni nove programske koncepcije u predškolskim ustanovama – iskustva Srbije – *Biljana Kojović*
- 232 Doprinos kvalitetu u predškolskom vaspitanju i obrazovanju u Srbiji – *Sandra Backović*
- 233 Značaj regulacije stresa za rad u vrtiću – *Milena Vasović*
- 233 Komunikacija kao ključ dobrih međuljudskih odnosa – *Dragana Bogosavljević*
- 234 Izazovi obrazovanja dece u tehnološkom društvu – *Milica Šajić*
- 234 Priča za decu – motivacija, inspiracija, provokacija – *Dušica Bojović*
- 235 Podsticanje dečjeg razvoja primenom i oblikovanjem prirodnih materijala – *Dijana Kopunović Torma*
- 235 Razvoj emocionalne inteligencije u predškolskoj ustanovi – *Branka Grabovac*
- 236 Vaspitni problemi dece sa razvojnim smetnjama i uloga ličnog pratioca – *Jasmina Kovačević*
- 236 Inovativni pristupi u saradnji sa roditeljima čija deca nisu u uključena u sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja – *Biljana Gajić*
- 237 Vzgojni pristupi pri potencialno nadarjenih predšolskih otrocih - *Mojca Krašovec*

API VRTEC VS. COVID-19

Povzetek: Šolsko leto 2021/2022 je neizbrisno zaznamoval COVID-19. Izkazalo se je za leto omejitve in priložnosti. Pilotna izvedba uvedbe programa v 5-ih ljubljanskih vrtcih se je nadaljevala v izvedbi vrtca na daljavo. Strokovne sodelavke so ohranile avtonomnost pri načinu izvedbe programa in pri uporabi orodij komunikacije. Razvijanje IKT kompetenc v programu je stopilo še bolj v ospredje, prav tako tudi osebni stik med mentorico programa in strokovnimi delavkami vrtcev. Vključiti je bilo potrebno profesionalni vid, plastičnost v mišljenju ter komunikativnost. Priprave na pedagoško delo so potekale prilagojeno. Predlogi za starše so bili podani vsebinsko in neobvezujoče. Zaželeno so bile povratne informacije staršev o poteku dela, izvedbi, spontanosti idej. Na osnovi slednjih smo lahko prepoznale pedagoške cilje, ki so najverjetneje bili doseženi. Ključne besede: čebela, API pedagogika, API vrtec, Ljubljana

Namesto uvoda

API vrtec je pedagoški program, ki se je v šolskem letu 2019/2020 izvajal kot pilotni projekt. V prvem letu se je zgodila implementacija v pet ljubljanskih vrtcev, v tekočem šolskem letu ga uvajamo v 10 ljubljanskih vrtcev. Ljubljanski vrtci, ki z aktivno participacijo izkazujejo izreden čut za inovativnost in vzgojo za trajnostni razvoj, so Vrtec Otona Župančiča Ljubljana, Vrtec Ledina, Vrtec Pedenjped, Vrtec Pod gradom, Vrtec Galjevica (v tekočem šolskem letu pa še: Vrtec Mladi rod, Vrtec Jelka, Vrtec Miškolina, Vrtec Hansa Christiana Andersena in Vrtec Mojca).

Strokovna implementacija programa API vrtec v delo na oddelku je mogoča zgolj ob predhodni udeležbi na strokovnem seminarju, saj gre za svež, inovativen pristop. V epidemiološki situaciji, s katero smo se prvič srečali spomladi 2020, t.j. v prvem letu pilota, so pri izvajanju pilotnega projekta veliko vlogo odigrale odlike programa, kot so raznolike priložnosti za sodelovanje s starši, zanimive raziskovalne in eksperimentalne vsebine, priložnosti za ustvarjalnost na temo zdravega načina življenja ter taktični izzivi za osebnostni in profesionalni razvoj. Vse od naštetega je v minulem letu, v neordinarnih razmerah, še toliko bolj potrdilo premiso: API vrtec predstavlja višjo kvaliteto vrtca. Pri raziskavi uspešnosti soočanja API vrtec v. COVID-19 gre najprej pregledati izhodišče, t.j. temelje in cilje implementacije programa API vrtec v prvih pet ljubljanskih vrtcev. Seveda gre za interpretativno raziskovanje, saj je vloga avtorice tega prispevka v pilotnem projektu izrazito aktivno vključena v vse faze pilota: izobraževanje, pedagoške priprave, implementacijo, izvajanje, razvoj in evalvacijo. V izogib subjektivnosti, ki je ne bi bilo mogoče generalizirati, je v raziskavo vključen preplet deduktivnega in induktivnega pristopa, s poudarkom predvsem na indukciji skozi študije primerov, analize poročil in prepoznavanje ter konstrukcije fleksibilnosti. Poleg tega dejstva, da podatki bazirajo na subjektivnem razumevanju, ni prepoznati kot slabost, saj rezultati nimajo tendence služiti vsem projektnim oblikam dela v vrtcih, temveč se uporabljajo zgolj za potrebe razvoja tega pilota v zaporednem, torej tekočem šolskem letu. Na koncu prispevka kot konstrukt analiz nastopi sinteza zaključkov oziroma refleksija soočenja z nepredvidenimi okoliščinami in ugotovitve, kako izboljšati potek pilota.

Zastavljen program dela in cilji

Program API vrtec je strokovni pedagoški program, ki združuje hortikulturo, čebelarjenje, apiterapijo, varstvo okolja, biodiverzitetu in urbano čebelarstvo. Prednostne metode dela so raziskovanje, igra in eksperiment. Glavni motivi: motivacija za učenje, motivacija za željo po iskanju dodatnih informacij, naklonjenost in odgovoren odnos do vseh oblik življenja in narave, ki nas obdaja.

Cilji pilotne izvedbe v šolskem letu 2019/2020: implementacija programa API vrtec v pet ljubljanskih vrtcev, nadgradnja primerov dejavnosti ter osvežitev kurikula, profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev in nenazadnje izvedba načrtovanih API aktivnosti.

Pilotni projekt API vrtec smo začeli s strokovno pripravo akcijskih načrtov; strokovni delavci so si pod mentorstvom strokovne vodje programa izdelali svoje akcijske načrte. Načrtovana je bila izvedba API aktivnosti enkrat tedensko, pri tem je bilo ob načrtovanju API leta nujno upoštevati zakonitosti narave.

Primer 1: smotrno (skoraj nujno, pravzaprav) je načrtovati obisk čebelnjaka pred cvetenjem kostanja. Ko kostanj zacveti, postanejo čebele razdražljive, zatem pa je že tu poletje in usipanje skupin. Ker se narava v resnici poživlja na naše opredelitve na koledarju in narekuje tudi odstopanja od običajne

periodike, v tej točki načrtovanje in izvedba zahtevata budnost in zdravo prilagodljivost strokovnih delavcev.

Primer 2: smiselno je tudi načrtovati sistematično zaporedje dejavnosti, kot je npr. učenje Pravil lepega vedenja v bližini čebel pred samim stikom z živimi čebelami.

Ob začetku projekta smo seveda predvidevali strokovno delo z otroki na oddelku. Med začetnim uvajanjem novih vsebin v pedagoško delo na oddelkih petih vrtcev je bilo pripravljeno postopno spoznavanje in uvajanje priložnosti programa na področju:

- različnih oblik sodelovanja s starši (šola za starše in skupne aktivnosti z družinskimi člani otrok);
- sodelovanja s strokovnimi delavci drugih oddelkov;
- sodelovanja strokovnih delavcev z zunanjimi strokovnjaki;
- razvijanja IKT kompetenc skozi souporabo spletnega portala API vrtec.

Pred 16. marcem 2020 je delo potekalo po načrtih – strokovni delavci so najmanj enkrat tedensko izvajali API aktivnosti. Na oddelkih različnih vrtcev je bilo moč beležiti občasno prisotnost strokovne vodje programa – značilnost mentorskih obiskov v API vrtcu je tudi delna razbremenitev strokovnih delavcev v vzajemni pedagoški pripravi in izvedbi dejavnosti. Sodelovanje je bilo uspešno in vzajemno zadovoljno - tako med strokovnimi delavci, kot tudi med otroci.

In potem je naša tla usodno dosegel COVID-19. Ko so se pogoji dela in priložnosti za izvajanje dejavnosti spremenili zaradi razglasa epidemije COVID-19, se je za to, da bi bilo sploh možno izpeljati pilotni projekt, pokazala potreba po strokovni predelavi programa dela.

Samovoljno z obvestili to seveda ne gre. Strokovna vodja programa se je povezala s koordinatorji petih sodelujočih vrtcev. Ugotoviti je bilo potrebno odločitve v zvezi z delovanjem vrtcev saj za življenje v vrtcih velja enako kot za življenje v čebeljih ali človeških družinah: neka osnovna enakost sicer obstaja, vendar so med njimi vseeno neke razlike v načinu življenja. Tako je, kot posledica tega sodelovanja, nastal nov koncept.

Kako sploh delovati iz karantene? Kako ob poostrenih pogojih dela v vrtcu?

Prvi korak je bil zagotovo korak nazaj – pa ne v smislu nazadovanja, temveč v smislu odmika od zastavljenega programa, en korak nazaj s tendenco postavitve novih, razmeram prilagojenih korakov. Kako konkretno smo postopali?

Obrnili smo prioritete. Vse, kar je bilo prej prednostno, se je nanašalo na neposredno pedagoško delo na oddelku. Strokovna vodja programa API vrtec je oblikovala novo strategijo ter se povezala s sodelujočimi strokovnimi delavci. Komunikacija je bila esencialnega pomena. Z drugimi besedami: morebitna limitativnost v pilotni projekt vključenih koordinatorjev na nivoju vrtca in/ali strokovnih delavcev prvih petih vrtcev je bila odločujoča v smislu priložnosti.

Pomembno je bilo predvsem, da se v polni meri ohrani avtonomnost strokovnih delavcev, tako da je bil poglavitni del podpore skozi zoom srečanja, telefonske pogovore in seveda: spletni portal API vrtec. Slednji je postal najpomembnejši kanal, osrednje delovanja. Neposredno pedagoško delo je odstopilo prvo mesto IKT kompetencam in sodelovanju s starši.

Spletni portal API vrtec

Spletni portal API vrtec je spletno stičišče oz. spletna platforma za strokovne delavce, ki implementirajo program API vrtec v delo na svojem oddelku. Namenjen je medsebojni (strokovni) podpori, v praksi najbolj zaživi kot valilnica idej in primerov dobrih praks. Kar pa je na prvi pogled malce bolj skrito, pa zato nič manj relevantno: portal API vrtec je lahkotna in idealna priložnost na poti k delovni uspešnosti, saj neizbežno krepi IKT kompetence, spodbuja sodelovanje s strokovnimi delavci znotraj vzgojno izobraževalne organizacije in zunaj nje ter predstavlja platformo za lastno kreativnost z objavo strokovnih prispevkov, ki skozi svežo nadgradnjo profesionalno krepijo tako avtorja kot API skupnost.

Pedagoške aktivnosti in soočanje s COVID-19

Zagotovo so razmere, v kakršnih smo se znašli, pravzaprav tudi dobra priložnost in obenem pokazatelj naše strokovnosti sodelujočih. Načrtovane API aktivnosti so bile spremenjene, prilagojene za izvedbo s starši. Načini, na katere so strokovni delavci posredovali staršem predloge aktivnosti oziroma na katere so sodelovali in se povezovali z njimi, so bili prepuščeni avtonomiji strokovnih delavcev in – seveda – utečeni politiki vrtcev. Strokovna podpora vodje programa se je izkazala za zelo potrebno

posebno na področju refleksije oziroma evalvacije. Nekaj strokovnih delavcev je potrebovalo pomoč pri prepoznavanju doseženih pedagoških ciljev oz. sintezi evalvacije. Bistvena vprašanja tu bi lahko bila: če pripravimo pedagoško dejavnost, z opisom aktivnosti in opredeljenimi dosežki, h katerim stremimo – ali je po povratni informaciji od staršev moč razbrati metodologijo in pedagoške cilje, ki so bili dotaknjeni? In ali se morajo starši zavedati pedagoških ciljev, da jim lahko priznamo status dosegljivega? Seveda ne.

Dober primer je odlična strokovnost kolegice Ine Stojanović iz Vrtca Otona Župančiča Ljubljana: Primer lutkovne predstave

Ina je izredno močna na lutkovnem področju in zato je bil to potek, ki ga je vzdrževala tudi v API vrtcu na daljavo. Svojo pripravo je izvedla strokovno, vsebovala je potrebne pripomočke, cilje in opis poteka oziroma predlog za izvedbo za starše; slednjega je posredovala staršem:

»Ali si lahko izmislimo lutkovno predstavo? Seveda lahko. Izberete zgodbo iz kakšne knjige ali pa si zgodbo enostavno izmislite. Nato izdelamo lutke in sceno. In je vse pripravljeno.

V filmčku si lahko ogledate lutkovno predstavo po knjigi Čebela Bela iz Podsmreke", seveda z nekaj domišljije. Lutke izdelate iz rolic toaletnega papirja in papirja, barvic, flomastrov, vodenk. Predstava je lahko po knjigi Čebela Bela iz Podsmreke lahko po katerikoli drugi knjigi ali pa izmišljena predstava. Skušajte otroke usmeriti v opraševalce našega okolja (vsaj ena lutka naj bo opraševalka: pika-polonica, hrošček, metulj, čmrlj, čebela, osa, mravlja, muhe trepetavke, večče ipd). «

K temu je priložila posnetek - lutkovno predstavo v lastni izvedbi, s pripisom: »Tudi opraševalci so bitja, ki potrebujejo pozornost in skrb drug za drugega. Ali znamo tudi mi poskrbeti tudi za druge ali le zase? Pomislimo in naredimo dobro tudi za vse okoli nas, tudi za bitja, ki so manjša od nas.«

Pedagoških ciljev, h katerim je s to dejavnostjo stremela, staršem ni pošiljala, saj so le-ti del pedagoškega in ne starševskega dela. Izhodišče oz. zastavljeni cilji so v tem primeru bili:

- Doživljanje umetnosti kot del družabnega in kulturnega življenja.
- Negovanje, spodbujanje in razvijanje čutnega doživljanja z usmerjanjem povečane pozornosti v občutenje telesa, tipanje, opazovanje in poslušanje sebe ter izbranih virov iz okolja.
- Razvijanje sposobnosti izražanja istih doživetij v dramskem jeziku.
- Spodbujanje splošne ustvarjalnosti pri pripravi, organizaciji in uporabi sredstev in prostora.

V dokaj kratkem času so se starši otrok odzvali in poslali lutkovne predstave, ki so jih ustvarili z otroci. Nekateri so poslali zgolj posnetke, nekateri pa so navdušeno poročali kako je vse skupaj potekalo in res lepo opisali dogodke. Ob pregledu kreacij in sporočil staršev je bilo moč prepoznati sledeče pedagoške cilje:

- Razvijanje ustvarjalnosti pri igri z lutkami.
- Priprava lutkovne predstave.
- Samostojnost pri pripravi in izvedbi.

Kaj je razvidno iz tega primera?

Vsekakor najprej ne gre spregledati uspešnega mentorstva otrokom na daljavo. Takoj zatem pa tudi dejstva, da je bilo, zahvaljujoč pristni komunikaciji na relaciji Ina – starši, razbrati implementacije aktivnosti. Razvidni so bili tudi pedagoški cilji, čeprav je to strokovno delo, ki ga niso opravili neposredni nosilci aktivnosti oziroma starši. Skratka evalvacije so (bile) možne v kakršni koli izvedbi, ne glede na kompleksnost povratnih informacij.

Zaključek

Pilotni projekt API vrtec je uspešno preстал epidemijo COVID-19. Doseženi so bili vsi cilji projekta. Pravzaprav je prav zaradi nepredvidenih razmer močnejše zaživela druga plat programa, ki je bila v prvotnih načrtih potisnjena malce v ozadje. Digitalne kompetence imajo trajno prednost in veljavo v sodobni družbi ter delu v vrtcu. Medtem, ko nas je epidemija prisilila v medčloveško razdaljo, smo močnejše ozavestili sodelovanje in solidarnost, medsebojno pomoč in lastno rast.

Program je ob medsebojnem povezovanju na nivoju vrtca izkazal nove poglede, predvsem pa nove ideje za izkustveno učenje ter področja otrokovega razvoja in strokovnega razvoja pedagoških delavcev, ki jih lahko dosega. API vrtec je priložnost za mediatorstvo in sožitje, učenje s čebelami ponuja učenje za (samo)disciplino in zmore segati celo na področje ozaveščanja prikritega kurikula.

Literatura

<https://zavodeneja.wixsite.com/apivrtec>. Pridobljeno dne 4.3.2021.

Dokumentacija Zavoda Eneja.

POSTAVLJANJE TEMELJEV VZGOJE V SODELOVANJU S STARŠI

Povzetek: Želja slehernega starša je, da bi njegov otrok odrasel v srečnega, odgovornega in uspešnega človeka. To je nedvomno zahteven projekt, zato je naloga vzgojno izobraževalnih institucij, da staršem pri tem pomagajo. V nadaljevanju predstavljam tovrsten primer dobre prakse.

Ključne besede: vzgoja, sodelovanje s starši, odgovornost, zaupanje

LAYING THE FOUNDATIONS OF EDUCATION IN COOPERATION WITH PARENTS

Abstract: The wish of every parent for their child is to grow into a happy, responsible and successful person. This is undoubtedly a demanding project, so it is the task of educational institutions to help parents with this. The following is an example of good practice.

Key words: education, cooperation with parents, responsibility, trust

Uvod

Uspešno vzgojo zagotavlja enoten vzgojni pristop ter prepletenost družinskih in družbenih vplivov, zato je pomembno, da pri načrtovanju življenja in dela otrok v vrtcu sodelujejo starši, otroci in vzgojitelji. Zavedati se moramo, da dobra vzajemna obveščenost staršev in vzgojiteljev prispeva k vsestranskemu spremljanju in napredku otroka. (Balič, Borucky, 1990)

Kottlerja (2001) poudarjata, da sodelovanje s starši omogoča učinkovitejšo podporo vzgojiteljevim prizadevanjem in obratno. Podobno meni tudi Korošec (1990), ko pravi, da njihovo sodelovanje daje možnost poenotenja vzgojnih vplivov in usposabljanje staršev za vzgojo otrok. Dodaja tudi, da mora program dobrega in načrtovanega sodelovanja združevati skupno doživljanje staršev, otrok in vzgojitelja, medsebojno obveščanje ter izobraževanje. Ena od nalog vrtca je, da izobražuje starše kot naravne vzgojitelje. (prav tam)

Vzgojitelji se vedno bolj zavedamo prednosti sodelovanja s starši, zato iščemo nove, bogatejše in bolj kakovostne oblike sodelovanja. V današnji poplavi informacij so starši velikokrat zmedeni in negotovi glede pravilne vzgoje svojih otrok. Zato sem za starše pripravila krajše predavanja z delavnico o temeljih vzgoje. Naslovila sem ga Temelji dobre vzgoje in dodala podnaslov Kako vzgojiti srečnega, odgovornega in uspešnega otroka. Namen predavanja je bil seznaniti starše z vzgojnimi pristopi v vrtcu in njihova uskladitev z vzgojo doma. Starši so bili seznanjeni preko plakata na oglasni deski, z elektronskim sporočilom in ustno. Udeležba je bila zelo dobra.

Predavanja - temelji dobre vzgoje

Na predavanju sva s sodelavko staršem predstavile temelje, na katerih temelji vzgoja v vrtcih. Predstavili sva jih v obliki stavbe.

Prvi steber: jasne meje - srečen otrok

Drugi steber: doslednost pri vzgoji - odgovoren otrok

Tretji steber: spodbujane samostojnosti - uspešen otrok

Četrty steber: dober vzgled

Streha: brezpogojna ljubezen

Tla: 'zdrava kmečka pamet'

Vzgoja otrok v srečne, odgovorne in uspešne ljudi

Otroci, ki imajo jasno postavljene meje in vedo, kakšne so posledice prekoračitve teh meja, so zadovoljni in srečni otroci. Red je za otroke zelo pomemben. Čeprav na prvi pogled ne zgleda tako in se temu zelo upirajo oziroma skušajo kolikor se le da razširiti meje ali jih celo podreti. Narava otrok je, da raziskujejo, da so radovedni. To je zelo dobro in nadvse zaželeno. Otroci zelo dobro opravljajo svojo vlogo, spoznavajo svet in se učijo. Problem je v tem, da zaradi prehitrega tempa življenja ali pa pomanjkanja izkušenj veliko staršev ne zmore ali ne zna opravljati svoje starševske vloge. Naloga staršev je vzgojiti otroka za samostojno življenje. Za to pa je ključno, da se otrok nauči, kaj je prav in kaj narobe, kaj sme in česa ne. Otrok se mora že v predšolskem obdobju naučiti, da ima vsako

njegovo dejanje posledico. To ga naučimo mi odrasli tako, da otroku jasno povemo, kaj sledi, če bo njegovo dejanje primerno in kaj sledi, če njegovo dejanje ne bo primerno. Nato pa moramo ukrep dosledno, brez kompromisov in popuščanja izvesti. Le tako se bo otrok naučil, da imajo njegova dejanja posledice. Tako učimo otroka odgovornosti. Uspešnega otroka vzgajamo, kadar ga spodbujamo k samostojnosti in mu dovolimo, da stvari, ki za otroka niso nevarne, naredi sam. Škodo, ki jo delamo otrokom s tem, da stvari, ki jih zmorejo sami, delamo namesto njih, zelo nazorno predstavlja zgodba o metulju, katere avtor ni znan.

Metuljeva lekcija

Metulj se nekega dne poskuša izvaliti iz bube. V zapredku nastane majhna odprtina in metulj se več ur bori, da bi se osvobodil na prosto. Pri tem ga opazuje nek mož. Čez nekaj časa se možu zazdi, da se je metulj prenehal truditi in je omagal. Videti je bilo, kot da mu nikakor ne bo uspelo zlesti iz bube. Mož se odloči, da bo metulju pomagal. Poišče škarje in odpre bubo. Tedaj metulj zlahka zleze ven. Toda metuljevo telo je slabo, drobno in nemočno. Mož opazuje metulja in pričakuje, da se bodo njegova krila vsak trenutek odprla ter ga ponesla v novo življenje. Vendar se to ne zgodi! Namesto, da bi poletel, se metulj le nemočno plazi. Njegovo telo je izsušeno in slabo, krila pa zlepljena. Ta metulj nikoli ni uspel poleteti. Česar mož v svojem dobrem namenu ni razumel, je bilo to, da je metuljev napor, da se osvobodi iz bube, le dejanje narave, s pomočjo katerega se bo življenjska tekočina iz metuljevega telesa prelivala v njegova krila. Krila se na ta način krepijo in metulj bi bil v trenutku, ko bi se osvobodil iz bube, sposoben poleteti. Včasih so naperi natanko tisto, kar potrebujemo v našem življenju. Če bi v življenju vedno shajali brez ovir, bi nas to pohabilo. Bili bi brez priložnosti, da se utrdimo in uspešno soočamo z vsakodnevnimi izzivi.

Dober vzgled

Otroci se učijo s posnemanjem. Star pregovor ne pravi zaman, da jabolko ne pade daleč od drevesa. Da bi bili otrokom dober vzgled, moramo delati na sebi in skrbeti za dobro psihofizično kondicijo, kar posredno vpliva na vse naše odnose. Za to pa je pomembno, da si redno 'polnimo baterije' z aktivnostmi, kot so sprehodi v naravo, šport, branje, vrtičkanje, meditacija ...

Damo lahko samo to, kar imamo. Dandanes smo ljudje vse preveč osredotočeni na pridobivanje materialnega bogastva, pri tem pa postajamo vedno večji duševni reveži. Vendar je Ljubezen tista, ki daje smisel življenju. Največje bogastvo damo otroku, če ga naučimo ljubiti. Raziskave so pokazale, da se otroci najbolj optimalno razvijajo tam, kjer med staršema vlada pristna ljubezen. Ljubezen v partnerskem odnosu pa ni samoumevna, ampak je plod vsakodnevnega truda in prizadevanja. Ljubezen je odločitev, vztrajati v dobrem kljub preizkušnjam. (diz.org)

Elizabeth Pantley (2005) pravi, da je zelo pomembno, da niso otroci na prvem mestu, ampak partner. Staršem svetuje, da ob prihodu domov najprej objamejo in poljubijo partnerja, šele nato otroke. Ljubeč odnos med staršema je namreč za otroke neprecenljiv vzgled in najboljša popotnica, ki jo starši lahko dajo otroku za življenje in ne avto za 18. rojstni dan ali še kasneje kredit za stanovanje. Zato je zelo pomembno, da si starši vzamejo čas drug za drugega in gradijo ljubeč odnos, saj je ta dolgoročno najboljša življenjska investicija, tako zanje kot za otroke.

Brezpogojna ljubezen

Ljubezen je spoštovanje. Ko ljubimo, spoštujemo človeka samo zato, ker je, ker obstaja. Ljubezen je sprejemanje človeka, takšnega kot je. Ljubezen je dajanje, podarjanje svojega časa, energije, samega sebe. Pravijo, da je ljubezen plamen, ki gori v našem srcu, jeza pa veter, ki ga ugasne. Zakaj se je lažje jeziti kot ljubiti? Zato, ker je lažje rušiti kot graditi. Ko ljubimo, gradimo. Ko se jezimo, rušimo. Kaj bomo izbrali oz. gojili? Ljubezen, ki prinaša mir in radost, ali jeza, ki prinaša nemir in žalost.

Brezpogojna ljubezen je sprejemanje otroka, takšnega kot je. Vsak otrok je v svojem bistvu popoln. Naša naloga je, da ga naučimo, kako razviti in izraziti vse potencialne, ki so skriti v njem. Otroka ljubiti ne pomeni, dovoliti mu vse, dati mu vse in narediti vse namesto njega. Ljubiti pomeni, videti dobro, čeprav očem skrito; pohvaliti dobra prizadevanja oz. dejanja. Ljubiti pomeni tudi ne odobravati in primerno kaznovati neprimerna dejanja. Ljubezen je tista, ki nam pomaga rasti duševno, duhovno in otrokom tudi fizično. V znani psihološki raziskavi so otroci v sirotišnici umrli kljub temu, da so imeli hrano, pijačo in ostale potrebne fizične pogoje, saj niso bili vzeti v naročje, drugače povedano, niso bili deležni ljubezni. Ljubezen je najmočnejša sila na svetu. Zato se oklenimo ljubezni in si zanj vsak dan prizadevajmo.

Zdrava kmečka pamet

Leonida Zalokar, ravnateljica Vzgojnega zavoda Planina, je v intervjuju s Petro Mauer iskreno govorila o tem, kako starši z nekritičnim popuščanjem iz otrok delajo čustvene, vedenjske in delovne invalide. Namreč, v poplavi raznoraznih priročnikov, 'nasvetov' in vzgojnih navodil različnih strokovnjakov, se starši, ki ne zaupajo dovolj sami vase in v svoje vzgojne postopke (ki pa so lahko povsem ustrezni in otroku prilagojeni), v njih povsem izgubijo. Nekritično in otroku povsem neprilagojeno povzemajo razne napotke in navodila in z njimi 'dresirajo' otroka. Povsem očitno je, da ob vsem tem izgubijo svojo avtentičnost, naravnost in konec koncev tudi zdravo kmečko logiko, ki je najpogosteje ustrežnejša kot 'moderni' napotki. Zato je zelo pomembno, da je podlaga, na kateri slonijo vsi naši vzgojni ukrepi, zdrava kmečka pamet.

Delavnica

Predavanju je sledila delavnica, kjer so starši skupaj v parih odgovarjali na vprašanja, ki sledijo.

Prvi sklop vprašanj se je nanašal na temo iz predavanja o vzgledu, ki ga dajemo otrokom. Kako si bom odslej polnil/-a baterije? Kaj je doslej rušilo najin odnos? Kako bova odslej gradila ljubeč odnos? Drugi sklop vprašanj se je nanašal na vzgojo srečnega otroka in je povezan s prvim temeljem vzgoje – jasne meje. Kaj pri mojem načinu vzgajanja onemogoča, da bi se otrok razvil v srečnega človeka? Kako bom odslej vzgajal/-a otroka, da se bo razvil v srečnega človeka?

Tretji sklop vprašanj se je nanašal na vzgojo odgovornega otroka in je povezan z drugim temeljem vzgoje – doslednost pri vzgoji. Kaj pri mojem načinu vzgajanja onemogoča, da bi se otrok razvil v odgovornega človeka? Kako bom odslej vzgajal/-a otroka, da se bo razvil v odgovornega človeka?

Četrti sklop vprašanj se je nanašal na vzgojo uspešnega otroka in je povezan s tretjim temeljem vzgoje – dovolite otroku, da naredi sam. Kaj pri mojem načinu vzgajanja onemogoča, da bo otrok v življenju uspešen? Kako bom odslej vzgajal/-a otroka, da bo v življenju uspešen?

Po delu v parih je sledila skupna podelitev odgovorov tistih, ki so to želeli. Na moje veliko presenečenje so bili starši neverjetno odprti in zgovorni, saj so iskreno podelili svoje neuspehe in tudi uspeh pri vzgoji svojih otrok. Na delavnico gledam kot velik uspeh, kajti drug od drugega smo se veliko naučili. Še bolj dragocena pa sta bila povezanost in zaupanje, ki sta se med nami ustvarila tekom delavnice. Ob slovesu sva s sodelavko staršem razdelili majhne kartončke z napisanimi temelji dobre vzgoje na eni strani in z napotki za dober zakonski odnos na drugi strani.

Nadgradnja

V bodoče bom pri tovrstnem delu s starši organizirala varstvo za otroke tistih staršev, ki tega nimajo, in s tem povečala možnost udeležbe obeh staršev na takšnih delavnicah.

Zaključek

Postavljanje temeljev vzgoje skupaj s starši v obliki kratkega predavanja in delavnice je rodilo bogate sadove tako za starše kot za naju. Povezanost in zaupanje, ki se je rodilo na delavnici, sta neprecenljiva za najino nadaljnje delo v oddelku oz. z otroki.

Vsi, ki smo kakorkoli vpleteni v vzgojo otrok, bi se morali zavedati, da otrok vzgojo ponotranji. To pomeni, da se vzgoja odraža v zmožnosti samokontrole v odrasli dobi. Človek, ki je imel dosledno vzgojo, bo imel zelo dobro samokontrolo. Samokontrola je zelo pomembna vrlina in predpogoj za srečno, odgovorno in uspešno življenje. To želimo slehernemu otroku. Temelje za to pa moramo postaviti mi. To je naša dolžnost do otrok, ki so nam zaupani.

Literatura

Balič, F. in Borucky, V. (1990). Oblike sodelovanja s starši - utrjevanje vezi med otrokovim domom in vrtcem. V M. Blažič (Ur.), Posvetovanje: vzgojitelj - kreator predšolske vzgoje (str. 173-184). Novo Mesto: Skupnost vzgojno varstvenih organizacij Slovenije.

Korošec, M. (1990). Oblike sodelovanja s starši. V: Blažič, M. (Ur.), Vzgojitelj kreator predšolske vzgoje (str. 170-172). Novo mesto: Skupnost vzgojno varstvenih organizacij Slovenije, VVO Novo mesto.

Kottler, J. A. ; Kottler, E. (2001). Svetovalne spretnosti za vzgojitelje in učitelje. Ljubljana: Institut za psihologijo osebnosti.

Mauer, P. (2020). Kmečka pamet in nujne prepovedi <https://www.bogastvozdravja.si/odnosi-in-druzina/otroci/630-vzgoja-kmecka-pamet-in-nujne-prepovedi>, pridobljeno: 30. 9. 2020

Pantley, E. (2005). Z otrokom lahko sodelujete. Radovljica: Didakta.

NESLIŠNI OTROCI

Povzetek: V družbi izstopajo samozavestni, ekstravertirani in komunikativni posamezniki, ki se izpostavljajo in opozarjajo nase s svojim vedenjem. Podobno pozornost pritegnejo otroci, ki so živahni, zgovorni, nemirni ali moteči. V nasprotju z njimi so spregledani zadržani, plašni in tihi otroci. Umaknejo se v ozadje, opazujejo in so previdni. Potrebujemo dalj časa preden so se pripravljene pridružiti ostalim. Na podlagi opazanj in večletnega dela kot psihologinja v vrtcu bi otroke razdelila v tri skupine: 1. otroci v ospredju, 2. opazni, a vodljivi otroci, 3. neslišni otroci – otroci ozadja. V prispevku pozornost namenjam slednjim, ki so neslišni. Razlogi zakaj so otroci neslišni so različni: vpliv okoliščin ali travmatičnega dogodka, stresne situacije, preobčutljivost na dražljaje, posebnosti v družini, odnos otroka s staršem, vzor staršev itd. Neslišnim otrokom lahko »prisluhnemo« z opazovanjem in razberemo njihovo vedenje in čustvovanje. Potrebujemo nevsiljiv pristop, potrpežljivost in čas, da se sprostijo in dobro počutijo. Lahko jim pomagamo na različne načine: preko otroške igre, igre vlog, pantomime, branja pravljic, risanja itd. S spodbujanjem njihovih močnih področij in interesov, z našo pomočjo in z ustreznim pristopom lahko že v zgodnjem otroštvu začnejo razvijati socialne veščine in graditi pozitivno samopodobo, kar jim bo v življenju v pomoč.

Ključne besede: otroci, neslišni, tihi

SOUNDLESS CHILDREN

Abstract: In society most noticeable individuals are those, who are confident, extrovert and communicative. Because of their behaviour they are in the centre of attention. It is similar with children. Active, loud, communicative or restless children get all the attention. Unlike overlooked children are reserved, shy and quiet. They move to the side, observe and are being careful. They need time before they interact with someone. Based on my experiences as a psychologist in kindergarten I would distribute children in three groups: children who are in the centre of attention, noticeable but manageable children and quiet children. In this article I am writing about quiet children, who are in the background and are not noticeable. There are different reasons why some children are quiet: influence of circumstances or traumatic case for the child, stress situations, oversensitivity, special issues in family, relationship child – parent, parenting model etc. We can find out a lot about quiet children's behaviour and feelings by observing them. Our approach to them should be kind and unobtrusive. They need patience and more time, so that they relax and feel fine. We can use different ways to help them: playing, acting rolls, reading stories, drawing etc. With encouraging their qualities and interests, with our help and right approach they can start developing social skills and building positive self-esteem already in the early age.

Keywords: children, soundless, quiet

Uvod

Človek je družbeno bitje. Od rojstva je obdan z bližnjimi in se od njih uči. Postopoma se vključuje v širšo družbo, vrtec, šolo, kolektiv v službi itd. Uči se socializacije, upoštevanja družbenih norm in pravil, medsebojnega prilagajanja in sklepanja kompromisov. Kljub temu izstopajo samozavestni, ekstravertirani in komunikativni posamezniki, ki se izpostavljajo. Prav tako so opazni tisti, ki opozarjajo nase s svojim vedenjem. Uživajo v centru pozornosti. Podobno pritegnejo pozornost živahni, zgovorni, nemirni ali moteči otroci. V nasprotju z njimi so spregledani in neopazni zadržani, plašni in tihi otroci. Umaknejo se v ozadje, opazujejo in so previdni. Potrebujemo dalj časa preden so se pripravljene pridružiti ostalim, z njimi vstopiti v interakcijo in vzpostaviti komunikacijo.

Čustvovanje in vedenje otrok

Pri večletnem delu v vrtcu kot psihologinja srečujem otroke, ki so si različni v čustvovanju in vedenju. Glede na opazanja in dosedanje izkušnje bi otroke razdelila v tri skupine:

1. Otroci v ospredju

So v središču dogajanja in zahtevajo ogromno pozornosti. Takoj pristopijo k drugemu in navežejo stik. Nekateri spretno kompenzirajo skromno splošno poučenost z zgovornostjo. Želijo, da se odrasla oseba ukvarja samo z njimi. Določeni otroci so v središču pozornosti zato, ker se vedejo nepredvidljivo in neprimerno. Zaradi neprilagojenosti in težje vodljivosti so izziv za okolico. Prepoznamo jih kot vedenjsko moteče, hiperaktivne otroke z gibalnim nemirom. Imajo vedenjske izbruhe, ne zmorejo regulirati svojih čustev in se težko umirijo. Skačejo v besedo, komentirajo, motijo komunikacijo in dejavnost. Ne upoštevajo pravil in preizkušajo meje. Njihova pozornost je razpršena in kratkotrajna, čeprav so med njimi tudi bistri otroci. Hitro menjajo dejavnosti. Pri igri nimajo

vztrajnosti. Ne zmorejo sodelovalne igre z vrstniki, k njim pristopajo na neustrezen način (udarijo, uščipnejo, vzamejo igračo, porinejo). Zaradi težav s socialnimi interakcijami in prilagajanjem potrebujejo odraslo osebo samo zase. V določenih primerih imajo v vrtcu odločbo o usmerjanju, in sicer dodatno strokovno pomoč in prilagoditve (Opara, 2005).

2. Opazni, a vodljivi otroci

So samozavestni, sproščeni in razigrani. Znajo se zamotiti sami. Njihova igra vključuje domišljijo, ideje. Prevladuje interaktivna – sodelovalna igra. Želijo si stika z drugimi otroki, na prijazen način pristopajo k njim. Delijo si igrače, sklepajo kompromise. Prevzamejo vodilno vlogo v igri, a se znajo prilagoditi drugemu. So empatični. Na ustrezen način se postavijo zase. So vodljivi, sodelujoči, vedoželjni in samoiniciativni. Nimajo težav z javnim nastopanjem. S takimi otroki je prijetno sodelovati, v veselje jih je vzgajati in poučevati.

3. Neslišni otroci – otroci ozadja

So zadržani, mirni, sramežljivi, plašni in tihi. Ne vzbujajo pozornosti, umaknejo se v ozadje in opazujejo okolico. So previdni. Včasih ne vzpostavijo niti očesnega stika. Premislijo, če bi sploh vstopili v interakcijo. Odločajo se, ali je okolje varno in zaupanja vredno, ali bi sploh sodelovali v komunikaciji. Zato je včasih težko razbrati njihovo razumevanje, znanje in sposobnosti. Tudi neslišni otroci so lahko bistri in sposobni otroci (npr. pri reševanju neverbalnih nalog, likovnem ustvarjanju itd.). Njihova igra je individualna, lahko tudi domišljijsko bogata in se ob tem dobro počutijo. Včasih si nekateri zadržani otroci želijo družbe vrstnikov, a ne upajo ali ne znajo pristopiti k njim. Zato tudi ti otroci potrebujejo prilagoditve, poseben pristop in pomoč pri razvijanju samopodobe, socialno – čustvenega področja in učenju socialnih veščin.

V prispevku pozornost namenjam otrokom, ki so neslišni in so v ozadju. Menim, da je pomembno opaziti tudi otroke, ki so nemoteči, tihi in ne iščejo pozornosti. Izziv je vzpostaviti interakcijo z njimi in razviti odnos. Namreč brez ustreznega pristopa k njim se dolgoročno lahko razvijejo težave. Svoja razmišljanja o tem bom predstavila na podlagi izkušenj.

Zakaj so v vrtcu nekateri otroci neslišni in v ozadju?

Obstajajo različni razlogi za to:

- Določene okoliščine ali enkratno, za otroka travmatičen dogodek (npr. otrok je imel slabo izkušnjo, ko je nekaj povedal in se izpostavil, saj ga je nekdo zasmehoval, se iz njega norčeval in je zato od takrat dalje pretirano previden in zadržan v stikih z ljudmi)
- Za otroka stresne situacije (npr. vstop v novo okolje, vključitev v vrtec itd.)
- Spremembe in posebnosti v družini, zaradi česar otrok doživlja stisko, se zapre vase in v svoj svet (npr. rojstvo dojenčka - sorojenca, selitev družine, konfliktni odnosi v družini, psihične težave družinskih članov, ločitev staršev)
- Odnos otroka s posameznim staršem (npr. če starš preveč govori in vse pove namesto otroka, otrok razbere, da nima smisla govoriti oz. pove le to, kar je nujno; staršu, ki manj govori in prisluhne, pa je otrok pripravljen povedati več)
- Vzor staršev (otrok opazuje starše kako komunicirajo z drugimi; če se vedejo zadržano in nesamozavestno nastopajo, lahko ta vedenjski vzorec prevzame tudi otrok in jih posnema)
- Dednost (že starš ali nekdo izmed družinskih članov je tih, introvertiran, ima težave z javnim izpostavljanjem, z govorom, s socialno anksioznostjo, je izredno zadržan in tih)
- Tujejezičnost (pri otroku, kjer v družini govorijo tuji jezik – svoj materni jezik, se lahko v vrtcu pojavi daljše obdobje tišine; dokler se v vrtčevskem okolju ne počuti suvereno in sproščeno, pripravljene na komunikacijo v njemu tujem jeziku – npr. slovenskem, je previden in je tiho; aktivno poslušča govor v vrtčevskem okolju, a je nesiguren glede svoje lastne komunikacije v slovenskem jeziku, skrbi ga, da bi se zmotil, zato ne govori; včasih niti pri igri z vrstniki ne komunicira, da se ne bi iz njega norčevali)
- Preobčutljivost na dražljaje (otrok se zapre vase in se umakne, saj je zanj v okolici preveč hrupa, ljudi in dogajanja, kar v njem povzroči stisko)
- Otrok je zadržan zaradi pristopa pedagoškega delavca (če le-ta pristopa strogo ali »preveč vsiljivo« in je neučakan, si ne vzame dovolj časa za otroka ter za komunikacijo z njim, se otrok ne zmore sprostiti in se ne počuti varno, je v stiski, se zapre vase in ne reče nič)

Neslišnim otrokom lahko »prisluhnemo« z opazovanjem

Izredno tihe otroke, ki v vrtcu ne komunicirajo z nikomer, se včasih sploh ne opazi. Nekateri jih narobe ocenijo kot trmaste, da nočejo govoriti in s tem samo iščejo pozornost. V resnici gre lahko za kompleksno anksiozno motnjo - selektivni mutizem, ko otrok zaradi strahu in hudih občutkov tesnobe ne zmore verbalno komunicirati v specifičnih socialnih situacijah, četudi bi želel. Primer: V vrtcu je otrok tiho ves čas (8 ur), ob odhodu domov pa s staršem govori. Njegovi bližnji ga poznajo kot zgovornega, saj je v domačem okolju sproščen (Zabukovec, 2013). Če smo pozorni, opazimo, da se nekateri sporazumevajo na neverbalen način. V situacijah, ko naj bi nekaj povedali pred skupino otrok, četudi jo obiskujejo že dalj časa, pa »zablokirajo«. Ob javnem izpostavljanju so vse oči uprte vanje. Takrat jim je neprijetno in se počutijo nelagodno. So v stiski in jih je strah. Skrbi jih možen negativni odziv okolice (npr. smejali se mi bodo, če bom kaj rekel, zato bom raje tiho). Velikokrat imajo zadržani otroci slabo samopodobo in so nesamozavestni, ne zaupajo vase in v svoje sposobnosti. Zato opazujemo njihova čustva, ki se pojavljajo v določenih situacijah. Pri tihih otrocih včasih opazimo nekatere razvade in navade (sesanje prstov, grizenje nohtov, vrtenje las, škripanje z zobmi, ritmično pozibavanje). Za otroke so lahko obremenjujoče razne telesne težave (motnje hranjenja, prebave in izločanja, motnje spanja, težave z dihanjem, alergije in bolečine po telesu), ki so možen vzrok temu, da je miren in vase zaprt. Otroci s težavami in motnjami kontaktov imajo slabše razvite socialne veščine. V vsakodnevnem življenju se to kaže kot zadržanost in sramežljivost, tak otrok včasih ne vzpostavi niti očesnega stika. Kaže se samotarstvo, izogibanje vrstnikom, ne vključevanje v igro, slabo komuniciranje, strah pred odraslimi, plahost pred vrstniki, lahko tudi neupoštevane navodil in umik (Čas, Kastelic in Šter, 2003). Nekateri tihi otroci težje navežejo stik z drugimi otroki in težko pridobijo prijatelje, četudi bi si to želeli. Zaradi tega so obremenjeni, saj bi se radi vključili v družbo in želijo biti sprejeti. Kažejo se lahko tudi težave v prilagajanju na novo situacijo, nov prostor, nove ljudi, se nelagodno počutijo v večji družbi in v neznanem okolju (npr. prehod v drug vrtec, prehod iz vrtca v osnovno šolo, nato v srednjo šolo itd.). Ni pa nujno, da se vsak tak otrok oz. posameznik počuti slabo, če je v ozadju, saj tako lahko razmišlja in opazuje druge z »varne« razdalje. Obstajajo namreč tihi, introvertirani posamezniki, ki so radi sami, ne potrebujejo družbe in se želijo umakniti pred okolico, ker jim tako ustreza.

Kako lahko neslišnim otrokom pomagamo v vrtcu?

Pomembno je tihe otroke opaziti in k njim pristopiti na nevsiljiv način. Izziv je takim otrokom nameniti ravno pravšnje mero pozornosti. Sploh na začetku potrebujejo čas, da se počutijo prijetno in se sprostijo, zato bodimo potrpežljivi. Poskrbimo za umirjeno vzdušje in prijazno komunikacijo. Ne silimo jih naj spregovorijo, saj s tem nanje izvajamo pritisk in povečujemo njihovo stisko. Otrokom se lahko poskušamo približati preko proste igre. Lahko se igramo igre vlog in preigravamo različne situacije s pomočjo igrač, figuric. V pomoč so sugestivna vprašanja ali vprašanja zaprtega tipa, da se otroci lahko odzovejo na neverbalen način, z gestami, mimiko, kretnjami, prikimavanjem, odkimavanjem. Z otroki prebirajmo pravljice in zgodbe na tematiko socialno – čustvenega področja. Poskusimo lahko z nadomestno komunikacijo preko sličic. Z njimi in z ostalimi otroki v skupini se lahko igramo pantomimo, uganke, se hecamo, se igramo igro skrivalnic, packamo z vodenimi barvami, jih povabimo k igri s kinetičnim peskom ali v peskovnik, gnetemo in oblikujemo plastelin, rišemo v polenti, s čimer poskrbimo za sproščeno vzdušje. Zadržanega otroka vključimo v vse dejavnosti v skupini, ga povabimo zraven, vendar ga ne izpostavljam pred drugimi otroki ali v jutranjem krogu. Če se vrstniki posmehujejo, takoj posredujmo. Otroke učimo medvrstniškega sodelovanja, strpnosti in jim razložimo, da smo si različni. Zadržanemu otroku omogočimo varen kotiček v igralnici, če se želi umakniti, ko začuti stisko ali ko je zanj preveč dražljajev in potrebuje miren kotiček, čas samo zase. Načrtno razvijajmo otrokovo pozitivno samopodobo. Spodbujajmo ga pri njegovih interesih in močnih področjih. Namenimo mu drobne pozornosti (spodbudo, pohvalo, objem, pogled). Učimo ga navezovanja stikov, mu pri tem ponudimo besedne predloge in pomagajmo pri razvijanju socialnih veščin. Ko tih otrok z nami prvič spregovori, ne delajmo iz tega spektakla. Namreč to ima lahko nasprotni učinek od zelenega in se otrok še bolj zapre vase. Četudi otrok začne govoriti z določeno osebo v vrtcu, to še ne pomeni, da bo odslej naprej govoril tudi z vsemi ostalimi. Vsak odrasel si mora sam pridobiti otrokovo zaupanje, da bo komunikacija z njim stekla in da bosta lahko razvila odnos.

Zaključek

Zakaj bi se sploh ukvarjali z neslišnimi otroki, če niso moteči? Pomislimo kakšne so lahko dolgoročne posledice za otroka oz. posameznika, ki je v življenju spregledan. S spodbujanjem njegovih močnih področij in interesov, z našo pomočjo in z ustreznim pristopom lahko že v zgodnjem otroštvu začne razvijati socialne veščine in graditi pozitivno samopodobo. To mu bo v pomoč v življenju pri navezovanju stikov, pridobivanju prijateljstev, iskanju partnerja in sodelovanju z okolico.

Literatura

Čas, M., Kastelic, L., Šter, M. (2003). Navodila h Kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami. Ljubljana: Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.

Opara, B. (2005). Otroci s posebnimi potrebami v vrtcih in šolah. Vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami. Ljubljana: Centerkontura.

Zabukovec, T. (2013). Selektivni mutizem – pristopi in podpora. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Diplomsko delo.

POTREBE DANAŠNJIH OTROK

Povzetek: Vrtec mora za otroka predstavljati prostor, v katerem se dobro počuti, kjer razvije spoštovanje do drugih, pridobiva različne izkušnje ter ubesedi svoje čutenja. Pomembno je, da vse otroke vključimo v skupino enakovredno ter uporabimo dobre metode poučevanja. Pri problematičnih otrocih vzpostavimo pozitiven odnos in jim damo vedeti, da nam je mar zanje. Izrednega pomena je, da zagotovimo otrokom spodbudno okolje, v katerem se sami počutijo odgovorni in poskušajo kontrolirati svoje vedenje. Omogočimo jim nabor dejavnosti, kjer lahko pridobivajo znanje ter spretnosti z različnih področij. Ponudimo jim možnosti raziskovanja, s katerim pridobivajo dodatne izkušnje. Spodbudno učno okolje definitivno vpliva na celosten otrokov razvoj. Za doseg načrtovanih ciljev pa moramo uporabljati različna sredstva, metode in načine dela. Priporočljivo je, da k načrtovanju dela vključimo tudi ideje in predloge otrok v skupini. S svojo aktivnostjo tako otroci dvigajo svoje znanje na vedno višjo raven.

Ključne besede: različni otroci, motivacija, samostojnost, igra, delo v skupini

THE NEEDS OF CHILDREN NOWADAYS

Abstract: Kindergarten should be a place, where a child feels well, develops respect for others, gains experiences and articulates his feelings. It is important that children are included in a group equally and good teaching methods are used. We establish a positive relationship with problematic children and let them know that we care about them. It is important to provide children a stimulating environment in which they themselves feel responsible and try to control their behaviour. By providing them a range of activities they acquire knowledge and skills from various fields. We offer them research opportunities to gain additional experience. A stimulating learning environment has an impact on a child's overall development. To achieve the planned goals, we must use various means and methods of working. It is recommended to include the children's ideas and suggestions in the lessons. Through their activity, children raise their knowledge to a higher level.

Key words: different children, motivation, independence, play, group work

Uvod

Otroci so si med seboj zelo različni. Eni zelo pridni in ubogljivi, drugi hiperaktivni, tretji vedenjsko moteči. Po drugi strani pa spet eni zelo razgledani, drugi manj. V vrtcu je zelo pomembno pri obravnavi otrok timsko sodelovanje vzgojiteljev. V skupini nas namreč obkrožajo različni otroci z različnimi potrebami. Vsak posameznik je drugačen, zato potrebuje individualen pristop. Dobro razumevanje in videnje posameznikov nam pomaga, da smo lahko dober vzgojitelj za vse otroke, ki različno in na različnih nivojih dojemajo stvari. Pomembno je, da vemo, kako se bolje približati otrokom, kako izboljšati motivacijo otrok za igro ali delo oziroma kako jih učinkovito pritegniti. V dani situaciji mora učitelj odreagirati na različne načine, uporabiti ustrezno obliko in metodo dela, če želi spodbuditi zanimanje pri otrocih in jih s tem motivirati za nadaljnje delo.

Potrebe otrok

V vrtcu se srečujejo otroci, ki izhajajo iz socialno zelo različnih družin, pa tudi iz različnih kulturnih in jezikovnih okolij. Eni imajo dober zgled staršev, drugi manj. Eni imajo dobre predispozicije za samostojnost, iznajdljivost in izkazovanje domišljije, drugi manj. Nekateri otroci so čustveno ter socialno neprilagojeni in le tem je potrebno nuditi posebno pozornost, jim nuditi dodatno pomoč in imeti z njimi dodatno delo. Zato je vzgojitelj tisti, ki mora usmerjati otroke, da najdejo pravi način na poti do samostojnosti. Ker so otroci različni, jih je potrebno različno motivirati. Najlažje pa se da to storiti skozi igro. Skozi igro se otrok najbolje uči, spoznava sebe, svet okoli sebe in svoje sposobnosti. Pri tem tudi raziskuje in nenamerno ter spontano pridobiva določeno znanje ter sposobnosti. Igra pomembno vpliva na vsa področja otrokovega razvoja:

- kognitivni razvoj (razvoj govora, reševanje problemov, razvoj socialnih veščin ter domišljije in ustvarjalnosti),
- socialni razvoj (upoštevanje pravil, sodelovanje med vrstniki, razvoj samokontrole),
- gibalni razvoj (usvajanje različnih spretnosti),
- čustveni razvoj (kontroliranje ter sproščanje čustev),
- osebni razvoj (oblikovanje samopodobe).

Ločimo različne vrste iger:

Nekatere igre potrebujejo igrače (rekvizite), pri drugih zadostuje naše telo ali družba vrstnika, pri tretjih pa si igračo (rekvizit) izdelamo kar sami. Otroci praviloma prehajajo iz ene vrste igre v drugo. Opazovanje otroka, ki se zatopljen igra, nam veliko pove o njem in njegovem notranjem svetu.

Gibalna igra

Gibanje je prva, osnovna oblika spoznavanja s svetom. Z gibanjem uravnavamo telesno rast in razvoj, pridobivamo gibalne in ročne spretnosti in posredno vplivamo na duševni razvoj. Otrok pridobi nadzor nad gibi. Gibanje in igra sta neločljivo povezana, kar vidimo že pri trimesečnem dojenčku, ki kot prvo igračo uporablja svoje ročice in jih tlači v usta. Ko otrok usvoji gibanje po prostoru, postane igra kompleksnejša (potiskanje avtomobilčkov, vlečenje igračk za sabo, ples, brcanje žoge). Z gibalno igro vzdržuje telesno kondicijo.

Simbolna igra

S simbolno igro se otrok uči načrtovanja, posnema svet in ljudi okoli sebe, uri domišljijo ter prevzema različne vloge. Poskuša se vživeti v drugega.

Funkcijska igra

Pri funkcijski igri se otrok uri v zaznavah in ustreznih gibalnih vzorcih. Primerja različne vzorce, barve, materiale in strukture. Pri gibanju ugotavlja, kaj pomeni kotaljenje, drsenje, dvigovanje. Ta igra mu kasneje omogoči prehod v konstrukcijsko igro in kompleksnejšo gibalno igro.

Konstrukcijska igra

Pri konstrukcijski igri otrok načrtuje, se uči branja načrtov, izdeluje različne konstrukcije.

Igra s pravili

Pri igri s pravili otrok razvija socialne kompetence, se uči razumeti soigralca in se uri v socialnih spretnostih. Uči se potruditi se za zmago in prenesti poraze. Pričenja razumeti, zakaj je spoštovanje pravil dobro za vse igralce in spoznava, da se goljufati ne sme, kar prispeva k moralnemu razvoju.

V začetku vrtčevskega leta otrokom namenim (jeseni) največ socialnih iger. Takrat so pomembne zaradi navezovanja novih stikov med vrstniki, spoznavanja novih prijateljev, pridobivanja občutka sprejetja, povezanosti in varnosti v skupini. Ob socialnih igrah se otroci sprostijo, umirijo, dobijo motivacijo za nadaljnje delo. Pri tem je veliko komuniciranja med otroci in večje povezovanje otrok v skupini. Take igre so npr.: ti si rdeče jabolko; osliček, kdo te jezdi?; detektiv; telefon; klobčič povezanosti; skrivni predmet ...

Zelo pomembno je, da pri otroku spodbujamo tudi otrokovo prosto igro. Prosta igra je izredno pomembna za predšolske otroke in njihov celostni razvoj. Otrok v igri pridobiva nova izkustva in znanja ter skozi razvoj sposobnosti in spretnosti na vseh razvojnih področjih. Ker igra vpliva tako na otrokov razvoj inteligence kot tudi na njegovo telesno rast, je izredno pomembno, da se odrasli zavedamo pomena proste igre in njene prisotnosti v otrokovem vsakdanjiku. Skozi igro otrok spoznava vrstnike, s čimer se uči strpnosti in pridobiva občutek za medsebojno sodelovanje. Razvija svoje mišljenje in se pri tem uči sam reševati konflikte. Na vrstnike in razne vsebine se čustveno odziva. Zelo pomembna je prosta igra v naravnem okolju, saj pripomore predvsem h krepitvi imunskega sistema ter k telesnemu in motoričnemu razvoju otroka. Prosto igro največkrat izvajamo na prostem, na travniku ali v gozdu. Tako so svoje ideje lahko otroci zelo dobro izrazili skozi spontano igro, in sicer so gradili hišice iz vejic, storžev, mahu in listov za palčke, veverice, ptičke, pajke. Otroci so bili zelo ustvarjalni. Stvari in živali so oživele in nastala je simbolna igra. Prav tako pa so iz plodov, listov in iglic ter listov naredili sliko in nato v skupini poročali, kaj pomeni ter si tako širili besedni zaklad. V današnjem času namreč odrasli vse bolj krčimo priložnosti za prosto igro. Vse prevečkrat želimo otroku vsiljevati neka pravila igre. Posledica tega pa je, da otrok sploh premalo razmišlja in ne širi svoje domišljije. Vzgojiteljice v vrtcih so preveč usmerjene v načrtovanje dejavnosti za otroke in ne dajejo priložnosti za fleksibilnost. Pomembno je, da vzgojiteljica upošteva želje in ideje otrok in jih s tem spodbuja k razmišljanju in domišljiji. Ni potrebno, da jim nenehno vsiljujemo neka pravila iger, ampak naj se igrajo tudi prosto in si pravila postavljajo sami. Pomembno je, da ga mi le spremljamo in opazujemo.

Zaključek

Družina je okolje, kjer otrok dobi temeljne vzorce obnašanja, čustvovanja, socializacije, sposobnost izražanja in mišljenja. Hkrati pa se otrok razvija kot samostojna osebnost. Otrokova čustvena ter socialna neprilagojenost pa si v vrtcu prav gotovo zaslužita pozornost vzgojiteljev, njihovo pomoč in dodatno delo z njimi. Učenci, ki so socializirani, imajo v vrtcu veliko manjšo stisko kot tisti, ki so

prepuščeni sami sebi. Take otroke je potrebno postopno prilagoditi na delo v skupini, jih motivirati z različnimi igrami. Težave se tako veliko lažje in hitreje rešijo. Takšnega otroka je potrebno ves čas opazovati ter spremljati. Pozitivna naravnost vzgojitelja za odgovorno sprejemanje vseh otrok pa navsezadnje daje dobre rezultate. Vzgojiteljica, ki se zaveda, kako je igra v razvoju otroka pomembna, jo bo organizirala tako, da se bo otrok skozi igro razvijal na vseh področjih, njegove ideje bo skušala dvigniti na višjo raven in otroku omogočila, da si s tem pridobi samozavest in samostojnost. Otroku bo nudila izzive, ki ga spodbujajo k razmišljanju, učenju in vztrajnosti.

Literatura

- Polak, A. (2007). Timsko delo v vzgoji in izobraževanju. Ljubljana: Modrijan.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (ur.) (2001). Psihologija otroške igre. Od rojstva do vstopa v šolo. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Batistič Zorec, M. (2002). Učenje v vrtcu. Ljubljana: Sodobna pedagogika, l. 53, št.3.
- Zalokar Divjak, Z. (1996). Vzgoja JE...NI znanost, Ljubljana: Educy.
- Rajović, R. (2016). Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Danks, F. in Schofield, J. (2007). Igrišča narave: igre, ročne spretnosti in dejavnosti, ki bodo otroke zvale ven. Ljubljana: Didakta.

POTREBE DANAŠNJIH OTROK BUDIJO USTVARJALNOST VZGOJITELJA

Povzetek: Današnji otroci kličejo vzgojitelja k sodelovanju, razumevanju, ustvarjalnosti in inovativnim pristopom, istočasno pa od njega pričakujejo trdno oporo in jasne meje, da se počutijo varne. Iz domačega okolja pogosto pridejo nemirni, razdražljivi, siti ekranov in potrebni vsakodnevnega pristnega stika, poslušanja pravljic, petja pesmic, igre in skupnega ustvarjanja. Ob vse večji ponudbi bolj ali manj kvalitetnih ali celo nekvalitetnih knjig za otroke, si vzgojitelji včasih zaželimo otrokom ponuditi pravljice, pesmi (ljudske ali umetne) ... iz lastnega otroštva, da bi z njimi obogatili tudi njihovo otroštvo. Gre za preproste, a bogato ilustrirane slikanice, ki kar kličejo k poustvarjanju, k temu, da jih oživimo. Prav na tej točki pa se mora vzgojitelj odločiti, na kakšen način bo izbrano vsebino približal otrokom; bo pravljico le prebral in po njenih motivih izvedel likovno zastavitve, razstavo, bodo ustvarili dramatizacijo, lutkovno predstavo ... kakšne metode bo izbral za seznanitev s pesmijo, kako jo bodo skupaj poustvarili, da bi otroci vse to doživeli na čim bolj raznovrstne načine, zaznavali/podoživeli s čim več čutili, da bi jim tako postala ljuba, domača ... Ker otroci neprestano izražajo težnjo po čim bolj aktivni vključenosti v dogajanje, to vzgojitelja posledično pripelje do še globljega razmisleka o potrebah otrok in načrtovanju dejavnosti v skupini ter v njem izzove ustvarjalno žilico. Otroškova potreba na ta način neposredno budi ustvarjalnost vzgojitelja. Pogosto na ta način nastanejo dogodki, teksti, pesmi ..., ki jih je vredno deliti naprej in z njimi obogatiti druge ljudi. Pri tem pa ni zanemarljivo tudi dejstvo, da istočasno otrokom privzgajamo ljubezen do domovine, maternega jezika in kulture ter spodbujamo njihovo lastno ustvarjalnost ter ustvarjamo dobro klimo v skupini. V teoretičnem delu bom predstavila nekatere zapise iz literature o ustvarjalnosti, definicije ustvarjalnosti, značilnosti ustvarjalnih ljudi, stopenj ustvarjalnega procesa ... V praktičnem delu pa bom predstavila, kako smo v skupini (otroci stari 5 do 6 let) poustvarili Prešernovega Povodnega moža.

Ključne besede: potrebe predšolskih otrok, aktivna vključenost, ustvarjalnost/ustvarjalnost vzgojitelja, kulturna dediščina

THE CHILD'S NEED AWAKENS THE CREATIVITY OF THE KINDERGARTEN TEACHER

Abstract: Today's children appeal to the kindergarten teacher to collaboration, understanding, creativity, and innovative approaches, while at the same time expecting from him or her a firm support and clear boundaries to feel safe. From the home environment they often come restless, irritable, fed up with screens and in need of daily genuine contact, listening to fairy tales, singing songs, playing and creating together. With the growing offer of quality, less quality or even low-quality books for children, kindergarten teachers sometimes want to offer them fairy tales, songs (folk or artificial)... of their own childhood, in order to enrich their childhood with them. These are simple but richly illustrated picture books that call for re-creation, for us to revive them. It is at this point, however, that the kindergarten teacher must decide in what way he will bring the selected content closer to the children; will he only read the fairy tale and perform an art class, an exhibition, will they create a dramatization, a puppet show... what methods will he choose to introduce them with the song, how will they recreate it together so that children can experience it in the most diverse ways, perceive / relive with as many feelings as possible so it becomes lovable and close to them... Because children constantly express the desire to be as actively involved in events, this consequently leads the kindergarten teacher to think even more deeply about children's needs and planning group activities. In this way, the child's need directly awakens the creativity of the kindergarten teacher. This is how events, lyrics, songs are often created that are worth sharing and enriching other people. The fact that at the same time we raise in children a love for their homeland, mother tongue and culture and encourage their own creativity and create a good climate in the group is not negligible. In the theoretical part, I will present some records from the literature on creativity; definitions of creativity, characteristics of creative people, stages of the creative process... In the practical part, I will present how we in a group with children (aged 5 to 6) recreated Prešeren's The Water Man.

Key words: needs of pre-school children, active involvement, creativity of the kindergarten teacher, cultural heritage

Uvod

Delo vzgojitelja je nesporno vsakodnevno ustvarjalno delo, ki je v nenehni povezavi s potrebami zaupanih mu otrok. Zanj torej /.../ ustvarjalnost ni zgolj dogodek trenutka, ampak je stil življenja /.../ opazuje in proučuje svoje okolje, ki je zanj odprto polje, kar pomeni, da najde v njem polno vprašanj in nobenih dokončnih odgovorov (Mulej in Ženko, 2004, str. 153).

Navedene trditve v teoretičnih postavkah veljajo tudi za ustvarjalno delo vzgojitelja nasploh (pa se jih pri svojem delu morda niti ne zaveda), veljajo pa tudi za snovanje, ustvarjanje in izvedbo predstave Povodni mož, ki bo predstavljena v drugem delu tega članka.

1 Ustvarjalnost

Beseda ustvarjalnost izvira iz latinske besede *creo* – narediti, sopomenki pa sta kreativnost in inovativnost. Ko govorimo o ustvarjalnem vzgojitelju, veljajo zanj tudi naslednje definicije o ustvarjalnosti, ki jih navajata Pečjak in Štrukelj (2013): » /.../ ustvarjalnost je sposobnost, da gledaš eno stvar in vidiš drugo« (Lutenist), »nov način povezovanja različnih informacij« (Ingram), »odprtost do prihajajočih dražljajev v neposrednem okolju« (skupina iz Toronta in Harvarda), »novo sestavljanje idej« (McNeese), »notranja zmožnost rasti, ki spodbuja mišljenje in izražanje sebe na različne nove načine« (Cohen), »čarobna sinteza, iz katere izhaja vse, kar je novo, nepričakovano in zaželeno« (Arieti), »sestavljanje oddaljenih asociacij in njihovo izvorno spajanje v uporabne cilje« (Hallahan), »sposobnost reševanja problemov na nov, izviren, različnosten (divergenten) način«; vsem je torej skupen imenovalac novost (Pečjak, Štrukelj 2013, str. 13).

1.1 Osebnostne lastnosti/značilnosti ustvarjalnih ljudi

Ustvarjalni vzgojitelj ima tudi »značilnostne lastnosti ustvarjalnih oseb« /.../ radovednost, razigranost, izvirnost, samomotiviranost, nekomformizem, smisel za humor, čustvena občutljivost, perfekcionizem, naklonjenost do problemov in dobra samopodoba ... divergentno mišljenje, originalnost, fleksibilnost, fluentnost, elaboracija, redefinicija in občutljivost za problem, večje izkoriščanje desne možganske hemisfere ter sposobnost preoblikovanja gradiva, informacij in situacij na nove načine (Kovač 2003, str. 170) /.../ so zelo samomotivirani, sposobni so brez zunanje prisile delati dlje in intenzivneje kot drugi /.../ vse, kar so začeli, dokončajo /.../ probleme dojemajo kot izziv (Srića, 1994, str. 74) /.../ najpomembnejša osebnostna lastnost ustvarjalnega duha je nekonformizem /.../ Nekonformist je človek, ki samostojno hodi po poti življenja in se ne pusti vplivati od drugih. Je avtonomna oseba. Ne priznava avtoritet, se ne pridružuje mnenju drugih in ima odpor do ponavljanja in posnemanja. V stresnih razmerah ohranja svojo samostojnost in integriteto ... ni negativist, sprejema tudi tuja stališča in sodbe, a le, če jih premisli in se z njimi strinja (Pečjak 2001, str. 11).

1.2 Priložnosti rojstva idej in rešitev

Pompe (2011) navaja, da so vir idej in rešitev lahko aktualni produkti, problemi, situacije in dogodki, ideja nekoga drugega, lastno dojetje dogajanja v okolju, čustveni odzivi na stvari, dogodke ... Trstenjak (1981) meni, da se ideja/zamisel rodi inovatorju sama od sebe, sproži pa jo nek dogodek. Medtem ko Hawkins (1999) pravi, /.../ da se lahko porajajo kjerkoli in kadarkoli. Ob pogovoru o vremenu, ob skodelici kave s prijateljem itd. (Hawkins 1999, str. 10).

1.3 Stopnje ustvarjalnega procesa

Preparacija/priprava - faza seznanjanja in razumevanje gradiva v smislu zbiranja podatkov o problemu in premišljanja o njem; inkubacija/zorenje podatkov oz. »leženje jajc« - zorenje podatkov, ki jih je mislec pridobil v prvi fazi; iluminacija/razsvetljenje/navdih – nenaden, bliskovit pojav, nenadno, nepričakovano najdena rešitev, pogosto tudi v nenavadnih okoliščinah, na videz brez napora, kot navdih od zunaj ... ; verifikacija/preverjanje/preizkus – mislec poskuša ugotoviti vrednost/uporabnost njegove ideje (Trstenjak 1981).

1.4 Dejavniki, ki zavirajo ustvarjalnost

Konceptualne ali perceptivne ovire: mentalna počasnost, prepričanje, da obstaja en sam pravi odgovor ...; čustvene ovire: strah pred napakami in tveganjem, prevelika vnema, želja po hitrem uspehu, nesposobnost časovno daljšega ukvarjanja s problemom ...; kulturne in situacijske ovire: miselnost, da je dobro le, kar je praktično, igra je le za otroke, bojazen pred ustvarjalnostjo/bojazen pred kritiko ...; organizacijske ovire: nenaklonjenost ustvarjalnosti v organizaciji, stil vodenja (demokratski stil kreativnost spodbuja, avtorski stil ovira/preprečuje, avtoritativni deluje kontraproduktivno); ustvarjalnost ni priznana, nagrajena ...; intelektualne in izrazne ovire: pomanjkljive/napačne informacije; neustrezna izbira sloga za reševanje problema; neustreznost jezika za izražanje Kavčič (2011).

1.5 Dejavniki, ki spodbujajo ustvarjalnost:

Individualne ustvarjalne lastnosti posameznika, visoka stopnja poistovetenja z delom, potrebe,

- Ljubljana: ZDPDS.
- Mulej, M., Ženko, Z., 2004: Dialektična teorija sistemov in invencijsko-inovacijski management. Maribor: Management Forum.
- Pečjak, V., 2001: Poti do novih idej: tehnike kreativnega mišljenja. Ljubljana: New Moment.
- Pečjak, V. in Štrukelj, M., 2013: Ustvarjam, torej sem. Celovec: Mohorjeva družba.
- Pompe, A., 2011: Ustvarjalnost in inovativnost: nujnost sodobnega podjetništva. Ljubljana: GEA College.
- Srića, V., 1994: Upravljanje kreativnošću. Zagreb: Školska knjiga.
- Trstenjak, A., 1981: Psihologija ustvarjalnosti. Ljubljana: Slovenska matica.

ZDRAV OTROK V VRTCU

Povzetek: Že slovenski pregovor pravi »Kar se Janezek nauči, to Janezek zna.« V predšolskem obdobju si otroci namreč pridobijo dragocene izkušnje ter vzorce vedenja, ki jih večinoma obdržijo skozi vse življenje ali pa vsaj vplivajo na njegov kasnejši razvoj. Zdravje v otroštvu namreč pomembno določa zdravje človeka kasneje v življenju. Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana je v letu 2006 oblikoval program promocije zdravja »Zdravje v vrtcu«, saj so navade pridobljene do 6. leta starosti ključnega pomena za kasnejše zdravje posameznika.

Zdravje je temelj socialnega in gospodarskega razvoja in hkrati pokazatelj trenutnih razmer v družbi (Hoyer, 2005). Zdravje je temeljna pravica vsakega posameznika in od zdravja je odvisna kakovost življenja. Skrb za zdravje pa postaja tudi skrb družbe, ne samo skrb posameznika (Devjak in Devjak, 2013). Temelji zdravja in zdravega načina življenja se oblikujejo v otroštvu in imajo dolgoročne posledice za poznejše življenje. Predšolski otrok je odprt, ranljiv in dovzeten za vse, kar se dogaja okoli njega (Lahe, 2011). Družina kot nosilka primarne socializacije posameznika predstavlja pomemben člen pri vzgoji. Otrok pridobi v družini prve izkušnje na področju skrbi za zdravje. Poleg staršev predstavljata pomembno okolje tudi vrtec in vzgojiteljica, ki otroku pomagata pri oblikovanju lastne osebnosti. Starši in vzgojiteljice morajo sodelovati, se dopolnjevati in dobro poznati dejavnike, ki vplivajo na ohranjanje zdravja.

Ključne besede: predšolski otrok, skrb za zdravje, vzgojiteljica predšolskih otrok, predšolska vzgoja

A HEALTHY CHILD IN KINDERGARTEN

Abstract: A Slovenian proverb says "What Johnny learns, John knows", teaching us that early lessons stick for life. The preschool period is a time when children gain valuable experience and adopt patterns of behaviour that they retain throughout their lives and influence their later development. Namely, health in childhood significantly determines a person's health and wellbeing later in life. In 2006, the Institute of Public Health in Ljubljana designed a health-promoting programme "Health in Kindergarten", as habits acquired by the age of 6 are of key importance for the subsequent health of an individual. Health is the foundation of social and economic development and at the same time an indicator of the current situation in society (Hoyer, 2005).

Health is a fundamental right of every individual and the quality of life depends on health. Health care is becoming a concern of society as a whole, not just a concern of the individual (Devjak and Devjak, 2013). The foundations of health and a healthy lifestyle are formed in childhood and have long-term consequences for later life. A preschool child is open, vulnerable and receptive to everything that happens around them (Lahe, 2011). The family, as the bearer of the primary socialization of the individual, represents an important link in education. Family is where the child obtains its first experience of health care. In addition to the parents, an important environment is also provided by the kindergarten and the preschool teacher who help the child to form his own personality. Parents and educators need to work together, complement each other and be well aware of the factors that affect maintaining health and wellbeing.

Key words: preschool child, health care, preschool teacher, preschool education

Uvod

Predšolski otrok je odprt, ranljiv in dovzeten za vse, kar se odvija okoli njega. To je čas, ko poteka intenzivni razvoj, tako telesni kot duševni. Otrok v svojih pričakovanih in potrebah pa tudi željah in strahu, pridobiva stališča in vzorce vedenja, ki navadno ostanejo za celo življenje. Vse izkušnje, pozitivne in negativne, imajo dolgoročne posledice v poznejšem življenju. Zato moramo to obdobje izkoristiti tudi za oblikovanje zdravstvenih navad, ki tvorijo osnovo zdravega načina življenja (Lahe, 2011). Zdravje predšolskega otroka je vrednota, za katero se je treba potruditi, jo razvijati in negovati. Predšolski otrok neprestano sprejema informacije, se uči in pridobiva izkušnje.

Zanj je pomembna konkretna situacija in zgled odraslih, ne pa teoretično podajanje dejstev. Kot primarni dejavnik pri oblikovanju življenjskega sloga otrok velja družina. Tako se tudi vzgoja in skrb za zdravje otroka pričneta v družini. Vrtec kot del otrokovega okolja pa to vzgojo dopolnjuje, saj poleg staršev predstavlja pomembno točko v življenju otrok. Vključenost otrok v vrtec ponuja veliko pozitivnih lastnosti, pridobivanje novih izkušenj in oblikovanje posameznika. Hkrati pa vsak posameznik v skupino prinaša tudi nekaj svojega. Žal sem sodi tudi povečano tveganje za razvoj bolezenskih

stanj. Pogoste so nalezljive bolezni, saj so otroci v tesnem stiku (Lahe, 2011).

Problematika v praksi

Za zdrav otrokov razvoj, in kot naložba za zdravje v prihodnosti, so pomembni številni dejavniki, ki se prepletajo (zdravo prehranjevanje, dovolj gibanja, skrb za zdravo ustno votlino, dovolj spanja ...). Nobenega od njih ne moremo izolirati. Za zdravje otrok so odgovorni tako družina kot tudi ustanove v zdravstvenih, vzgojno-izobraževalnih in socialnih sistemih. In ravno v vzgojno-izobraževalnih sistemih vzgojitelji pogosto naletimo na problem zagotavljanja zdravega okolja za vse otroke. Vse pogosteje se namreč dogaja, da vrtec obiskujejo bolni otroci. Naj gre za prehladna obolenja, včasih celo vročino, ali pa za razne oblike nalezljivih obolenj kot je npr. vnetje očesnih veznic, driska, bruhanje ipd. Vzgojitelji smo takrat postavljeni pred preizkušnjo, kako staršem na lep in prijazen način obrazložiti, da bolan otrok ne sodi v vrtec. V večini vrtcev (so tudi izjeme) se namreč ravnao zgolj po priporočilih NIJZ, kar pa vzgojitelju ne daje zakonske ali pravne podlage, da otroka ob očitnih znakih bolezni zavrne. Kako lahko torej zagotavljamo zdravo in varno okolje za ostale otroke vključene v skupino?

Večino moči imajo realno gledano starši, otroci žal le toliko, kolikor jim jo dodelijo starši. Pogosto se namreč zgodi, da otrok že doma toži glede bolečin ali slabega počutja, pa ga starši vseeno pripeljejo v vrtec. Zgodi se tudi, da si starši pomagajo z zdravili. Vse le zato, da bi šel otrok lahko v vrtec. Je to gledano s strani kasnejšega zdravja otroka in varstva ostalih otrok v skupini na mestu?

Vzgojiteljice želimo starše opolnomočiti z informacijami o strokovnih smernicah s področja varovanja in krepitev zdravja ter jih motivirati za dosledno varovanje in krepitev le-tega. Vendar brez pomoči stroke žal ne moremo narediti kaj dosti. Včasih je bilo, za ponovno vključitev otroka v vrtec po preboleli bolezni, potrebno potrdilo otrokovega pediatra. Tako je bilo zagotovljeno, da je otrok zdrav, pregledan s strani zdravstvene stroke. S tem je bilo bolj učinkovito zagotovljeno tudi zdravstveno varstvo ostalih otrok v skupini ter nenazadnje tudi strokovnih delavcev. Res je, da so trenutno stvari zaradi situacije z epidemijo Koronavirusa nekoliko spremenjene in je Izjava o zdravju otroka vendarle potrebna. Ko bo vse to mimo pa se bomo, najverjetneje, vrnili k prej ustaljeni praksi.

V vrtcih se trudimo za čim boljše »zdravstveno preventivo«. Otroke učimo o pomembnosti zdravja za učenje, razvoj, učimo jih pravilnega in doslednega umivanja rok ter pomembnosti skrbi za osebno higieno ... Trudimo se, da bi morda preko otrok apelirali tudi na starše, da bi bila pri starših prisotna ničelna toleranca ko gre za vprašanje Zdrav ali boln otrok?.

Če želimo, da otroci odrastejo v zdravstveno odgovorne osebe, da bodo imeli privzgojeno to, da za svoje zdravje poskrbijo v domačem okolju, saj s tem varujejo tako sebe kot druge, bo tudi vsesplošna družbena slika na koncu veliko boljša.

Zaključek

Biti zdrav je najpogostejša in najmočnejša želja vsakega posameznika in tudi osnovna človekova pravica. Zdravje je pogoj za kakovostno življenje in odraz preteklosti ter naložba v prihodnost. Ko beseda nanese na otroke, pa postane vse to precej občutljiva tema. Vzgojitelji si želimo, da bi imeli »večjo moč« pri zagotavljanju zdravega okolja za otroke v skupinah. Ob vsem tem pa ne smemo pozabiti tudi na psihofizično stanje bolnega otroka, ki takrat, ko je bolan potrebuje predvsem nego in bližino svojih staršev oz. skrbnikov. Le tam se bo počutil povsem varnega in bo tako lažje premagoval bolezen.

Literatura

Devjak, T. in Devjak, S. (2013). Primarno zdravstveno varstvo občanov: partnerstvo med lokalno skupnostjo in zdravstvenimi domovi; Primary health care of citizens: a partnership between the local community and health care centres. *Revija za zdravstvene vede*, 1(1), 106-117.

Hoyer, S. (2005). *Zdravstvena vzgoja in zdravstvena prosveta*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Lahe, M. (2011). Ohranjanje in krepitev zdravja predšolskih otrok. *Metodički obzori* 12, 6(2), 153-159.

Vzgoja za zdravje za predšolske otroke in njihove starše. Pridobljeno 18. 11. 2020 s <https://www.nijz.si/sl/vzgoja-za-zdravje-za-predsolske-otroke-in-njihove-starse>.

JAZ, MAMA IN VZGOJITELJICA

Povzetek: Sodelovanje vrtca s starši je vedno aktualno vprašanje. Vzgojitelji z delovnimi izkušnjami strokovno in osebnostno rastemo. Pri svojem delu pa se pogosto srečujemo z mlajšimi starši, ki v danih razmerah vzgajajo otroke. Zato sem v prispevku poskušala osvetliti svojo strokovno rast, pri kateri so mi predvsem pomagale osebne izkušnje. Te sem kot mama predelovala s čustvi. Ko sem sprejela dejstva, sem jih lahko razumela v strokovnem jeziku in iz lastnih izkušenj strokovno rasla. Sodelovanje vzgojitelj starš je zelo pomembno, da si lahko skupaj pomagamo pri vzgoji srečnih in zadovoljnih otrok in pri razvoju njihovih potencialov. Seveda pa moramo biti pozorni tudi na dinamiko družin. Zelo pomemben vidik vzgoje otroka je tudi mnogokrat spregledan partnerski odnos, v katerega morajo starši vlagati. Odgovorni starši se zavedajo, da so svojim otrokom zgled in da lahko samo srečni starši vzgojijo srečne otroke. V prispevku sem osvetlila osebno izkušnjo sodelovanja z vzgojiteljicami in ostalimi strokovnjaki ter prikazala svojo strokovno rast vzgojiteljice.

Ključne besede: oblike in izzivi sodelovanja, strokovnost, osebnostna rast, partnerski odnos

ME, MOTHER AND EDUCATOR

Abstract: Kindergarten collaboration with parents is a topical issue time and time again. We educators grow professionally and personally with work experience. In our work, we are faced with ever younger parents who raise children in the current given circumstances. That is why I have tried to shed light on my professional growth, to which personal experience has also contributed significantly. I used to process my personal experiences as a mother with emotions. When I accepted the facts, I was able to understand them in a professional language and thus learn from my own experience for my professional growth. The cooperation between parent and educator is essential, so that we can all help each other to raise happy and satisfied children and help them develop their potentials. Of course, we must also pay attention to the dynamics of families. An increasingly important aspect of child-rearing is also the often-overlooked relation between the partners, in which parents must invest. Responsible parents are aware that they are setting an example for their children and that only happy parents can raise happy children. In the paper, I also shed light on the personal experience of working with educators and other professionals and showing professional growth as an educator.

Keywords: forms and challenges of cooperation, professionalism, personal growth, partner relation

Uvod

Področje sodelovanja staršev in vrtca je vedno aktualno. Sodobni vrtec prinaša vzgojiteljem nove strokovne, a tudi osebnostne izzive. Sama aktivno raziskujem sodelovanje s starši že celo svojo poklicno pot na različne načine. Pri tem se vedno sprašujem, kako sem lahko staršem v pomoč pri vzgoji njihovega otroka. Ob začetku moje poklicne poti se je uvedel nov kurikulum za vrtce, ki mi je kot začetnici pri delu s skupino otrok in staršev prinesel nove izzive. Vse, kar smo se učili v srednji šoli in na fakulteti, je s kurikularnimi spremembami dobilo povsem nov smisel in koncept. Starši in vzgojitelji smo bili postavljeni v nov koncept partnerstva in participacije (Lepičnik Vodopivec 2012, stran 7). Pomemben poudarek pri spodbujanju otrokovega razvoja je bila aktivna vloga tako staršev kot vzgojiteljev. Potrebe časa so tudi narekovale, da se je področje sodelovanja s starši vključilo tudi v Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996), v Zakon o vrtcih (1996) ter v Kodeks o etičnem ravnanju v vrtcu in partnerstvo s starši (1996) (Vodopivec 2012, strani 8–9). Sodelovanje s starši je postalo pomemben del vzgojiteljevega poklica, vendar na drugačen način. Spreminjati so se začela tudi pričakovanja staršev do vzgojitelja in do vrtca. Pričakovanja staršev so odraz njihovih želja in prepričanj, predvsem o vzgoji njihovega otroka. (Lepičnik Vodopivec 2016, stran 75). Vsa pričakovanja staršev se še danes odražajo na različne načine, vendar vsa kažejo na to, da si starši želijo predvsem varno in kakovostno okolje za otroka z osebnim odnosom do otroka in do njih (Lepičnik Vodopivec 2016, strani 77–79). To pa terja vzgojiteljevo stalno strokovno izobraževanje in skrb za osebnostno rast. Vzgojitelj mora biti odprt vzajemnemu sodelovanju, čutenju in poznavanju otroka in staršev. Do izraza pride vloga vzgojitelja, ki lahko z uspešno postavljenimi temelji sodelovanja poskrbi za uspešen in konstruktiven odnos ter komunikacijo med vsemi udeleženci, torej starši, otroki in njim samim. (Lepičnik Vodopivec 2016, stran 80).

Vzgojiteljica je z otrokom dnevno več ur kot pa starši. Ves čas se mora poleg strokovnosti truditi tudi za vzpostavlanje posebnih odnosov z otroki in družinami. Vzgojiteljice tako v nasprotju s številnimi javnimi službami, centri za predšolsko vzgojo in varstvo pomagajo staršem v neobremenjenem

okolju. (Krepimo družine 2010–2012). S tem omogočajo staršem, da sprejmejo nasvete in pomoč nekoga zunaj družine. Vzgojitelji in starši se zelo dopolnjujemo, čeprav je še vedno, in prav je tako, najmočnejši dejavnik v otrokovem razvoju družina. Dr. Tina Bergant (2019, stran 8) pravi, da se pot do srečnega otroka začne pri notranje izpolnjenih starših in vzgojiteljih, ki zmorejo skozi vzgojo srca in duha podpreti otroke v razvoju.

Pogled vzgojiteljice na sodelovanje s starši

Vsa sodelovanja s starši načrtujem in evalviram skupaj s sodelavko. Ob dolgoletni praksi sem naletela na različne izzive in tudi odzive staršev. Različnost in pestrost delavnic in srečanj s starši so mi vedno izziv. V skupino otrok v različnih projektih sem k aktivni udeležbi povabila tudi starše. V začetku je bil moj namen le izvajati srečanja in delavnice, sčasoma pa sem začela ob načrtovanju delavnic in srečanj razmišljati o tem, da bi se prek aktivnega sodelovanja čim več staršev tudi medsebojno povežalo. Ob tem sem spoznala tudi projekt Krepimo družine, ki sta ga omogočila Evropski socialni sklad in Ministrstvo za šolstvo in šport. V projektu me je zaznamoval pojem socialnega mreženja staršev. Odkrila sem povsem nov smisel sodelovanja s starši. Nisem bila več samo načrtovalka, organizatorica in izvajalka srečanj s starši, ampak le pobudnica in sodelavka pri izvedbi. Zelo sem ponosna na veliko število srečanj s starši, ki smo jih izvedli skupaj, brez otrok. Z otroki in starši pa smo izvedli različne lutkovne in dramske igre, gibalne delavnice, ustvarjalne delavnice, aktivne pohode, praznovanja otroških rojstnih dni v vrtcu in še marsikaj zanimivega.

Odziv staršev je bil vedno velik, kar pomeni, da nama s sodelavko starši zaupajo. Oblika kavarne, debatnih krožkov in skupne naloge nam je prinesla medsebojno zaupanje in s tem močno povezala starše med seboj, kljub njihovi življenjski in osebni različnosti. Ko sva s sodelavko začutili, da so se med seboj povezali, sva se umaknili. Takrat so skupaj v vrtčevskem okolju izvedli čudovite stvari za svoje otroke. Najlepša pohvala in motivacija za moje vzgojiteljsko delo je bila izjava mame, ki mi je ob slovesu pred vstopom v šolo rekla, če se sploh zavedam svoje vloge povezovalke staršev in kakšne koristi so imeli vsi od tega. Ne, tega se nisem zavedala, se pa od tedaj naprej trudim, da bi to lahko nadaljevala. Predvsem v korist družin, ki potrebujejo pozivne vzpodbude za družinsko življenje.

Govorilne ure imam z vsako družino dvakrat letno, v jesenskem in v pomladanskem času. Povabim jih na srečanje, kjer lahko predebatiramo otrokov razvoj. Drugače pa sem staršem na njihovo željo vedno na voljo tudi za pogovor. Ti obliki sta zelo dobrodošli, saj se na ta način uspemo srečati tudi s starši, ki so sicer manj odzivni. Ker jim pa že na uvodnem roditeljskem sestanku predstavim tak način pogovorov, se vsi odzovejo na povabilo. Skrbno tudi pazim, da sem hitro odzivna, ko starši izrazijo potrebo po pogovoru. Velik izziv je predstavitev otrokove razvojne težave staršem. Intuitivno že kmalu začutim otrokove primanjkljaje. Ob lastni življenjski izkušnji želim staršem to čim prej predstaviti. Poznam občutke žalovanja, zato poskušam biti čuteča, predvsem pa trdna, da bi lahko otroku kar se da hitro pomagali. V večini primerov se starši odzovejo, kljub žalosti sodelujejo in skupaj gremo čez težave in stiske. V bolečem spominu pa je ostalo, kako starša nista mogla čez težave, z vrtcem pa nismo mogli več pomagati.

Taka izkušnja je podobna tudi situacijam, ko se komunikacija umakne iz spoštljive sfere. Do zdaj ni bilo veliko takih situacij, pa vendar so bile vsakokrat težke oziroma pretežke. Vendar sem jih s spoštovanjem do otroka in njegove družine uspešno prebrodila. Ob slovesu smo si vedno stisnili roke in se zahvalili drug drugemu za skupno preživeti čas. V vsej strokovni karieri nisem tega storila samo z dvema družinama. Bilo mi je težko, a potrudila sem se po svojih najboljših močeh, njihovega odziva pa ni bilo.

V pogovore s starši, kjer se nakazujejo kakršne koli težave z otrokovim razvojem ali vedenjem, velikokrat vključim tudi svetovalno delavko vrtca. Staršem to predstavim kot pomoč, da bomo lažje spoznali otrokovo težavo. Po navadi so starši v začetku zadržani. Ko pazačutijo našo iskrenost in odprtost, stopimo na pot uspešnega reševanja težave. Seveda se primeri, da to ni sprejeto. Takrat poskušamo biti staršem v oporo in pomoč iz distance. Ko pa pokažejo, da nas potrebujejo, se vsi takoj odzovemo.

Pogled mame na sodelovanje z vzgojiteljicami, učiteljicami

Najstarejši otrok se je vključil v vrtec s tremi leti. Sodelovanje s prvo vzgojiteljico je bilo čuteče in trdno. Druga vzgojiteljica je bila njeno pravo nasprotje. Starši nikakor nismo našli skupnega jezika z njo, ker je vedno in samo ona poznala najbolje našega otroka in nas. Najstarejši sin je imel pozneje v osnovni šoli učne težave, ki sem jih sama odkrila. Tu sem spet naletela na čutečo učiteljico, ki je

prisluhnila mojim opažanjem in takoj vključila še svetovalno službo. Osnovnošolska leta sina so bila izredno težka za celo družino, vendar sva z možem redno sodelovala z vsemi institucijami in učiteljicami. Otroku smo poskušali pomagati na najboljši način, ki smo ga zmogli vsi skupaj. Včasih so nama bili njihovi napotki nerazumljivi ali celo nepotrebni, pa se je izkazalo, da so bili dobrodošli, saj so najinega otroka videli s svoje strani. Ob tem sva osebno rastle, prav tako pa se mnogo naučila še o sebi in vzgoji. Danes je sin srečen v poklicu in je odrasel samostojen moški. Hči ni obiskovala vrtca. Vendar je s svojo veselo osebnostjo takoj navezovala stike v osnovni šoli. Ob njej sem spoznala pomen odkrite, a nežne besede razredničarke, ki je mojega otroka spoznala z druge strani, kot sem jo poznala sama. Še danes sem ji hvaležna za njeno moč odkritih besed. Hči je danes študentka razrednega pouka.

Tretji sin nama je prinesel že v vrtcu in pozneje v osnovni šoli izzive, kako se soočiti z razigranostjo in navihanostjo, ki je včasih motila pouk. Kljub najini skrbi so naju učiteljice mirile, da sin pozna meje in jih vztrajno preverja, a nikoli ne prestopi. Z najinim rednim sodelovanjem z učitelji je ohranil vedrost. Danes je gimnazijec, ki motivira svoje sošolce.

V zrelih letih pa se nama je napovedala še hčerka. Ob treh odraslih otrocih je to vsakodnevni izziv, ob katerem na novo spoznavam, opazujem, premlevam o marsikaterem vzgojnem, velikokrat tudi strokovnem vprašanju. Vzgoja tega otroka mi je postavljena v drug čas osebnostnega in strokovnega razvoja, pa tudi v drug čas družbenih sprememb. Vse to se zelo čuti pri vsakodnevnih izzivih njene vzgoje. Triletnica obiskuje Montessori vrtec, s katerega metodiko in filozofijo se že dolgo spogledujem. Ko ob najmlajši premišljam, kaj potrebujem kot mama, vse pogosteje ugotavljam, da to niso srečanja z delavnicami. Potrebujem vzgojiteljičino podporo, sodelovanje in odzivnost. Potrebujem socialno strokovno mreženje s starši hčerinih vrstnikov, kjer ni prostora za »projektno« vzgajanje otroka, ampak za konstruktiven pogovor o realnih težavah, s katerimi se srečujemo. Obenem se mi potrjuje dejstvo, ki ga zagovarjam, da morava najprej z možem poskrbeti za najin odnos, šele potem se bo otrok lahko srečen in zadovoljen razvijal.

Kot mama se velikokrat sprašujem, kje so meje vtikanja v družino posameznih strokovnjakov, s katerimi moj otrok preživi dnevno več časa kot pa jaz sama. Ob zavedanju, da je družina kljub vsemu najpomembnejša, pa sem vseeno globoko hvaležna vsem vzgojiteljicam, učiteljicam pedagogom, psihologom, zdravnikom, ki so nama v skrbi za najine otroke s trdno, jasno, odkrito, a čutečo besedo povedali spoznanja, ki jih midva nisva videla. Moj pogled mame na učne težave, na pretirano živahnost, na »pridnost« je vedno v globoki hvaležnosti na notranjo moč teh strokovnjakov. Trenutno pa z možem potrebujeva vzpodbudo vzgojiteljic, da najmlajšo vodimo v pravo smer in ne v svet razvijene najmlajše ljubljenske.

Ob vsej družinski dinamiki petčlanske družine je bilo velikokrat težko iti na srečanja v vrtec ali šolo. Ob veliki socialni družinski in prijateljski mreži tega nisva niti potrebovala, pa vendar so iz teh časov nastala nekatera globoka znanstva in prijateljstva. Sodelovanje in načrtovanje dogodkov v vrtcu in pozneje v šoli sem velikokrat prepustila možu. Sama sem bila več let v svetu staršev osnovne šole. Rada sem se udeleževala ponujenih delavnic, predavanj ali šol za starše, vendar so mi sčasoma postala bolj družabna srečanja kot pa nekaj v resnici koristnega za mojo družino. Bolj smiselne so mi bile predstavitve dela in dejavnosti, kjer sem svojega otroka lahko videla drugače. Čas za socialno mreženje pa je tudi tako vedno bil. Trenutno sva oba z možem v svetu zavoda mojega in hčerinega vrtca. Jaz po službeni, mož pa po starševski dolžnosti.

Evalvacija osebnega izziva: »Kako sem staršem lahko v pomoč?« skozi prizmo izkušenj

Sodobni izziv vrtca in sodelovanje s starši je v osnovi enako. Potrebe so enake našim pred leti, le da so povedane v drugačnem jeziku. Lastne družinske in strokovne izkušnje sem začela povezovati z osebnostno rastjo. Tako lahko pristopim do starša, ki je po navadi mlajši od mene, ki je negotov, ki šele spoznava pomen partnerske in starševske vloge in sam sebe bega z različnimi instant nasveti z interneta. Velikokrat se opomnim, da je moja vloga, da sem trdna in čuteča pomoč, kot sva je bila deležna midva z možem. Ob tem se trudim biti čim bolj odkrita in jasna v besedah, na katere se v primeru otrokovih težav vnaprej pripravim. Mlade starše poskušam vzpodbuditi, da oba skupaj pristopita k pogovoru in govornim uram. S tem poskušam pokazati na pomen njune povezanosti, še posebno v težavah, ko jim lahko zagotovim, da nista sama v njih in da kot družina niso edini s takimi težavami. Vzpodbujam jih z opogumljajočimi besedami, da so v redu ljudje, da so v redu družina, da niso slabi ne starši ne partnerji.

Ob razmišljanju rasti kot mama in vzgojiteljica velikokrat sama pri sebi evalviram dogodke in nova

spoznanja. Vedno znova se mi poraja spoznanje, da smo vzgojitelji mladim staršem tudi zgled. V mojem primeru se to velikokrat odraža, saj imajo občutek, da jih v resnici slišim, ker imam pri svojih otrocih takšno razliko v letih. Velik izziv mi predstavlja tudi komunikacija z njimi, ko jim poskušam prikazati družino kot najpomembnejšo v otrokovem življenju, pomembnost skupnih družinskih dejavnosti, ustvarjanje spominov in ritualov, izletov, dogodkov kot ene pomembnejših stvari v družinskem in otrokovem življenju. Pri tem je lahko samo zgled verodostojen. V današnjem potrošniškem svetu je vse ostalo velikokrat bolj pomembno. Mladi starši pogosto niso spontani in sproščeni, ker so polni idej, s katerimi dejavnostmi in aktivnosti naj zaposlijo in animirajo otroka. Vsekakor pa potrebujejo vzpodbude in zglede.

Ob tem velikokrat staršem citiram zakonca Cuidon, kar se je izkazalo za dobrodošlo v jeziku, ki ga mladi starši razumejo. S svojimi izjavami nas vzpodbujata, da ima vsaka družina svojo lastno identiteto. In taka je najbolj prava. Mladim staršem razložim njihovo starost starševstva, ki se je začela z rojstvom prvorojencev in da popolnosti v vzgoji ni. Ne na strani staršev niti na strani vzgojiteljev (Cuidon 2009, stran 154). Ob vsakokratnem pozitivnem ali manj posrečenem srečanju s starši sem vesela, da lahko redno evalviram in imam svojega zaščitnika najprej v možu, nato pa še v sodelavkah. Zato sem vesela in hvaležna za raznovrstne izkušnje kot mama, da lahko marsikdaj mlade starše vzpodbudim ali opogumljam na njihovi starševski poti. Moj strokovni izziv je vedno bolj aktualen in mi kljub izkušnjam prinaša nove izzive.

Zaključek

Ob rojstvu otroka postanemo starši in takoj prevzamemo novo vlogo v življenju. Kar pa ne pomeni, da smo odrasli (Juil 2020, stran 28). S tem prevzamemo veliko odgovornost v življenju, vendar moramo poskrbeti tudi za svojo osebno rast in partnerski odnos. Družine se spreminjajo, a Jasper Juil (2020, stran 126) pravi, da otroška potreba po vzornikih ostaja enaka. Moje osebno prepričanje mame in vzgojiteljice je, da smo vzgojitelji in starši drug drugemu veliki vzorniki in za to vlogo v življenju moramo dobro poskrbeti, tako na strokovnem kot osebostnem področju.

Literatura

- Bahovec, E. et al. (1999), Kurikulum za vrtce – predšolska vzgoja v vrtcih. Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport
- Cuidon, S., J. (2009), Otrokovo osebnost gradimo z ljubeznijo in zaupanjem: zrno na zrno – kamen na kamen, Leskovec pri Krškem, Društvo Družina in življenje
- Lepičnik Vodopivec, J. (2012), Teorija in praksa sodelovanja s starši: priročnik, Ljubljana, Pedagoška fakulteta
- Lepičnik Vodopivec, Jurka (2016), Strokovni izzivi vzgojiteljskega poklica (znanstvena monografija), Koper, Založba Univerze na Primorskem
- Križan Lipnik, A., Černetič, M., Valenčak, K. (2019), Za srečo v družini, Murska Sobota, založba Ajda
- Juil, J. (2020), Še vedno se ljubiva: postavite partnerski odnos na prvo mesto, Radovljica, Didakta

STARŠI SKUPAJ Z VZGOJITELJI SPLETAJO POSEBNO VEZ

Povzetek: Sodelovanje med vrtcem in starši je izjemno pomembno za oblikovanje pogojev za otrokov maksimalni razvoj v prijetnem okolju, saj gre za dopolnjevanje družinske in institucionalne vzgoje. Predšolski otroci so namreč navezani na družino in tudi odvisni od nje, hkrati pa preživljajo večino dneva v vrtcu, zato je nemogoče, da družina in vrtec ne bi sodelovala. Vzgojitelji in starši imamo skupne cilje – zadovoljen, srečen, uspešen, vedoželjen, aktiven in čim bolj samostojen otrok. Skrb se zmanjša, ko je sodelovanje med starši in vzgojitelji učinkovito in poteka obojestransko komunikacija, saj le tako vemo, da vsi delujemo za doseg istega cilja, si nudimo oporo in spodbudo pri vzgoji. Da je sodelovanje karseda prijetno, je treba vzpostaviti ustrezen odnos in primerno komunikacijo, pri tem pa sta ključnega pomena prizadevanje in iskrenost vzgojiteljev pa tudi staršev.

Ključne besede: starši, vrtec, obojestransko komunikacija, sodelovanje

COOPERATION AMONG PARENTS AND EDUCATORS ESTABLISH A UNIQUE BOND

Abstract: Cooperation between the preschool institution and parents is extremely important in order to create conditions for the maximum development of children in a pleasant environment, as it complements family education as well as institutional education. Namely, preschool children are attached to and also dependent on the family, and at the same time they spend most of the day in preschool, which is why it is impossible for family and preschool institution not to work hand in hand. Both educators and parents have common goals – a satisfied, happy, successful, curious, active and as independent a child as possible. Concern is greatly reduced when the cooperation between parents and educators is effective and there is two-way communication, because only in this way do we know that we are all working to achieve the same goal, offering each other support and encouragement in education. In order for the cooperation to be as pleasant as possible, an appropriate relationship and appropriate communication must be established, while efforts and sincerity of both educators and parents are crucial in the process.

Key words: parents, preschool, two-way communication, cooperation

Uvod

Vzgoja je bila nekoč in je še vedno kompleksno delo. Starši so se s težavami srečevali tako v preteklosti kot danes. Je pa dejstvo, da je danes življenje drugačno. V preteklosti so reševali zagate skupaj v razširjeni družini, v današnjem času pa je del vzgoje in posledično tudi skrbi prevzel vrtec. Tako je sodelovanje med vzgojitelji in starši postalo neizbežno in to prinaša optimalen napredek otroka – lažje se upošteva otrokove razvojne potrebe in ne nazadnje tudi interese. Z vstopom otroka v vrtec gre za prehod iz domačega, njemu znanega okolja v neznano socialno okolje, s tem pa je otrok pod vplivom različnih dejavnikov (Lepičnik Vodopivec, 1996, str. 47). Prav zato je tako pomembno, da se dejavniki iz obeh otrokovih socialnih okolij kar se da približajo med seboj na način, da tako starši kot tudi strokovni delavci v vrtcu stremijo k istemu cilju. Ključna je medsebojna komunikacija vseh, ki so vključeni v vzgojo otroka, saj le tako lahko celostno spremljajo otrokov razvoj. Pomembno je poudariti tudi to, da starši spontano posegajo po vzgojnih postopkih in tako vplivajo na otrokovo vedenje, vzgojitelji pa zavedno in v skladu s svojim pedagoškimi pristopi in znanji načrtno usmerjajo otrokov razvoj. Večkrat se pristopi staršev in vzgojiteljev ne skladajo v celoti in je za to potrebna iskrena medsebojna komunikacija. V obdobju zadnjih nekaj desetletij sta se razumevanje in pričakovanje po vključevanju staršev v ustanove, kot je vrtec, precej spremenila – od stroge prepovedi prihajanja staršev v vrtec do današnjega sodelovanja in partnerstva med starši in vzgojitelji, kar narekuje tudi trenutno veljavna zakonodaja, ki jo mora vzgojitelj izpolnjevati (Logar, 2012, str. 37). Dandanes tako poznamo različne oblike sodelovanja (formalne in neformalne), dejstvo pa je, da si pedagoški delavci želimo, da bi bili starši aktivno vključeni, zato vedno iščemo še kakovostnejše, predvsem pa bogatejše oblike sodelovanja in druženja.

Sodelovanje med vzgojitelji in starši

Naloga vrtca je, da dopolnjuje družinsko vzgojo, vendar na žalost nekateri starši zmotno menijo, da vrtec nadomešča družinsko vzgojo in da lahko vplivajo na nacionalni program dela v vrtcu (Logar, 2012, str. 37). K. Špoljar (1991) je naredila raziskavo, v kateri je ugotovila, da imajo starši in vzgo-

jitelji načeloma skupna stališča. Oboji menijo, da otrok v vrtcu razvija socialne veščine in svoje govorne sposobnosti. Do razlik prihaja, ker starši menijo, da je vloga vrtca varovanje otrok, vzgojitelji pa poudarjajo vzgojno-izobraževalni pomen. Avtorica navaja, da bi vzgojitelji morali razvijati različne oblike sodelovanja in komunikacije s starši, da bi starši aktivno in iniciativno sodelovali pri delu v vrtcu. Tako bi starši vrtec doživljali kot prostor, kjer zadovoljijo svoje potrebe, v sodelovanju z vzgojitelji rešujejo vzgojne težave, z večjim skupnim sodelovanjem pridobijo večje zaupanje v vzgojno-izobraževalno delo in z vsem tem gradijo zaupanje do vzgojitelja (Špoljar, 1991, str. 3–13). Vzajemnost in prepletanje vzgojnih postopkov ter stališč staršev in vzgojitelja poteka le pod pogojem, da se med seboj dovolj poznajo (Lepičnik Vodopivec, 1996, str. 41) – starši morajo spoznati osebnostne značilnosti vzgojitelja, metode njegovega dela, organizacijo vrtca, cilje, pogoje itn., vzgojitelji pa morajo spoznati osebnostne lastnosti staršev, pogoje v družini, odnose in vzgojni model ter vedenje otroka v družini. Bolj kot se med seboj poznajo, boljše je razumevanje otroka in njegovega razvoja. Vzgojitelji so postavljeni pred veliko odgovornost, saj se od njih zahteva, da ves čas sodelujejo s starši, da spodbujajo sodelovanje ter vzdržujejo in tudi bogatijo odnose (prav tam). Da moramo pri sodelovanju s starši iskati nove, spremenjene načine dela in da je starše treba sprejeti kot enakovredne sodelavce, meni tudi V. Štular (1990). Slednji bodo namreč le tako začutili pomembnost ob skupnem načrtovanju in izvajanju vzgojnega dela, lepoto in uživanje ob skupni igri z otroki. Avtorica piše, da je sodelovanje s starši področje, ki od vzgojitelja zahteva ne le veliko znanja, temveč tudi neposreden, pristen človeški stik. Vzgojitelj mora upoštevati strukturo staršev, starost otrok in specifičnost socialno-kulturnega okolja, v katerem vrtec deluje. Le ob neposrednih, pristnih vsakodnevnih medsebojnih stikih se lahko stkejo topli medčloveški odnosi (Štular, 1990, str. 224).

Oblike sodelovanja

V skupini smo že utečeno sodelovanje med vzgojitelji in starši nadgradili. Formalna srečanja, kot so roditeljski sestanki, pogovorne in govorilne ure, predavanja za starše ter svet zavoda in svet staršev, smo dopolnjevali z neformalnimi sodelovanji, kot so ustvarjalne delavnice, nastopi za starše, skupinska srečanja, sodelovanje prek oglasne deske itd. Že v lanskem šolskem letu smo obogatili ter uvedli vključevanje staršev še na drugih področjih, v letošnjem letu pa takšno sodelovanje nadaljujemo. S sodelavko sva izhajali iz potreb staršev, saj so izrazili željo in hkrati pokazali tudi velik interes po večjem sodelovanju, zato sva v obstoječe sodelovanje s starši dodali še Družinsko branje – Ciciuhec, Družinsko gozdno raziskovanje – gozdni nahrbtnik, pohode v različnih letnih časih in druženje v naravi, izdelovanje igrač iz naravnega/odpadnega materiala, sodelovanje staršev v oddelku za obogatitev programa skozi celo šolsko leto (branje pravljic, gibalna dejavnost, predstavitev poklica, likovno ustvarjanje, predstava za otroke itd.) in tudi sodelovanje prek e-pošte, saj nas je obdobje »koronavirusa« potisnilo v sodelovanje na daljavo. Staršem sem pripravila različna gradiva in jih z idejami usmerjala, kako lahko aktivno in z novimi idejami preživijo čas z otrokom. Moram priznati, da so bili starši lepo odzivni, saj sva dobili veliko odgovorov na posredovano e-pošto. Na vpogled so nama pošiljali kako preživljajo prosti čas, opisovali dejavnosti, ki so jih izvajali doma z otroki, pošiljali fotografije, posnetke in tudi vprašanja, do katerih so jih pripeljale vzgojne težave.

Pri družinskem branju smo sodelovali s Knjižnico Otona Župančiča, ki vsako leto organizira projekt za spodbujanje družinskega branja. Namen je, da otroci skupaj s starši doma preberejo zgodbo in jo nato predstavijo svojim vrstnikom – na otroku prijeten način. Lahko pokažejo risbico, povedo kaj o vsebini, lahko zgodbo pripovedujejo ob ilustracijah, zaplešejo, zapojejo, izdelajo lutko itn. Staršem sva ponudili dve knjigi po njihovi izbiri, eno knjigo, ki se povezuje z vsebino, ki jo obravnavamo v vrtcu, in eno knjigo, ki ima po vsebini tudi igre, ob katerih bo otrok utrjeval zgodbo. Za starše sva poleg knjig za otroke v nahrbtnik pripravili tudi različne članke o branju in knjižni vzgoji.

Naslednje sodelovanje, ki ga imamo, je možnost izposoje »gozdno-raziskovalnega nahrbtnika«. Skupaj s pomočnico sva pripravili igre, materiale in pripomočke, ki jih starši lahko odnesejo v gozd in tam aktivno preživijo dan. Pripravili sva kartice z navodili določene igre (npr. Gozdni spomin, Iskanje zaklada, Opazovanje krošenj v ogledalu itd.), dodali pisala, lupe, ogledala, lončke itn., ter jih spodbudili k aktivnemu bivanju na prostem. V nahrbtniku je bil tudi zvezek doživetij, kamor so otroci narisali, starši pa zapisali svoje vtise in po želji dodali tudi fotografije. Priložili sva tudi članke o tem, kaj sploh pomeni gibanje in bivanje v gozdu za otrokov razvoj. Otroci so v vrtec v priloženih lončkih prinesli »odkritja iz gozda«, o katerih smo se nato v skupini pogovarjali, jih opazovali in raziskovali.

Starše sva povabili, da obogatijo naš vsakdanjik s svojim obiskom v skupini. Tako so starši sodelovali pri pripravi slaščic skupaj z otroki, naredili predstavitev instrumenta, prebrali pravljice, zaigrali lutkovno predstavo, predstavili umetnosti poklica, pripravili delovne predloge, organizirali srečanja v naravi itd.

Sodelovanje s starši preko e-pošte smo ob prvem zaprtju vrtcev poglobili. Staršem sva enkrat tedensko pošiljali pravljice in ideje, kako na vseh področjih izvesti dejavnost na določeno temo, da bodo otroci zaposleni in da bodo napredovali na različnih področjih, ter jim pripravili tudi vse predloge in načrte za izdelavo različnih družabnih iger. Za otroke in starše sva tudi posneli filmček, jim pripravili krajši kviz in jim posredovali recept za pripravo palačink. Priznam, da je bilo prav zanimivo, kako so starši naredili posnetke in nama jih vrnil. V prvem tednu se je na sodelovanje na daljavo odzvala le peščica staršev, a dlje, kot sva vztrajali s svojim kontaktiranjem na daljavo, bolj so bili sproščeni tudi starši in vse bolj sva dobivali v odziv pozdrave, izjave otrok, njihove izdelke, doživetja in dogodivščine, ob tem pa tudi vprašanja, kako ravnati ob vzgojnih težavah, s katerimi so se srečevali. Zanimivo jih je bilo brati. Menim, da smo s starši na ta način zgradili prijeten odnos, saj sedaj, ko smo v ponovnem zaprtju, dobro sodelujemo in že takoj na začetku se je javila polovica staršev.

V omenjena sodelovanja so se starši vključevali po svoji lastni presoji, nič od navedenega ni bilo obvezno. Redki se niso odzvali, nekaj staršev se je odzvalo le s komentarjem, da jim je način sodelovanja všeč, vendar niso bili aktivno vključeni, dobra polovica staršev pa je bila nad možnostjo sodelovanja navdušena in so bili pri sodelovanju zelo aktivni, dajali so tudi lastne predloge in ideje.

Zaključek

Dosedanje izkušnje me navdajajo z občutkom, da smo na pravi poti, zato si želim, da bi takšne načine sodelovanja ohranili in jih izvajali tudi v prihodnjih letih. Ko bo to nekaj utečenega in vsakdanjega, verjamem, da bo odzivnost staršev še boljša. Vzgojitelji in starši smo s skupnim sodelovanjem spletli posebno vez, ki temelji na medsebojnem zaupanju, poglobljanju odnosov in sodelovanju, saj oboji delujemo v dobro otroka in za njegov optimalni razvoj. Ob tem dodajam, da sta bili aktivna podpora vzgojitelja in komunikacija s starši na daljavo v teh težkih časih še toliko bolj pomembni, saj sta postavili dober temelj za ohranjanje pozitivnih spominov, doživetij in dobrih odnosov tudi za prihodnja sodelovanja.

Literatura

Logar, D. (2012). Delovni odnos med vzgojiteljem in starši. V Željeznov Seničar, M. (ur.), Sodelovanje med vrtcem in starši »družinami« (str. 35–42). Ljubljana: MiB.

Lepičnik Vodopivec, J. (1996). Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati. Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.

Špoljar, K. (1991). Razlike v stališčih staršev in vzgojiteljev do vzgojnih nalog predšolske ustanove. Vzgoja in izobraževanje, XXII, št. 3, str. 3–13.

Štular V. (1990). Osnovni pogoji, ki omogočajo kreativno delo vzgojitelja. V: Blažič, M. (ur.), Vzgojitelj kreator predšolske vzgoje (str. 221–225). Novo mesto: Skupnost vzgojno varstvenih organizacij Slovenije, VVO Novo mesto.

SODELOVANJE S STARŠI KOT MOTIVATORJI OTROK

Povzetek: Otroška zmožnost aktivnega sodelovanja je močno povezana z njihovo motivacijo. Kot motivatorji so v ospredju predvsem osebe, s katerimi otroci preživijo največ časa, torej načeloma strokovne delavke v vrtcu in starši. Med vsakodnevno komunikacijo in sodelovanjem skupaj raziskujejo, spoznavajo, se učijo in iščejo smisel v življenju. Slednji je izrednega pomena. V prispevku želim prikazati primer sodelovanja s starši na področju osmišljanja prehoda otroka iz vrtca v šolo.

Ključne besede: smisel, motivacija, otroci, starši, vrtec, poklici.

COOPERATION WITH PARENTS AS CHILD MOTIVATORS

Abstract: Kids ability of active cooperation is highly connected with their motivation. Motivators are people with who kids spend most of their time with. From ages zero to six this people usually are elementary teachers and parents. Together thru everyday communication in cooperation they explore, learn, and look for purpose in life. Purpose is extremely important. In the article I highlight an example of a good cooperation with parents on a field of purposing children transitioning from kindergarten to school.

Key words: purpose, motivation, children, parents. kindergarten, proffesion.

1 Uvod

Tematika sodelovanja med starši in vrtcem je aktualna skozi vso zgodovino. Bistveni cilj sodelovanja je skrb za celovit, kakovosten razvoj in napredek otroka. Zaradi specifične pomembnosti je tematika med vrtcem in domom vedno primerna času (Intihar in Klepec, 2002). Skozi študij in delo v praksi sem zasledila različne napotke strokovnjakov, kako naj bi učitelji in vzgojitelji sodelovali s starši, da bi bili pri svojem delu uspešni. V spominu mi je ostala Disterwegova misel, da »najbolj naravna zveza, ki jo mora šola skleniti, je zveza s starši« (cit. po Kalin, 2009, str. 89). Menim, da to vsekakor velja tudi za vrtce, saj lahko s skupnim prizadevanjem vzgojiteljev in staršev najboljše pripomoremo k otrokovemu razvoju in napredku.

Dobro sodelovanje med vrtcem in domom je torej pomemben kazalec kakovostnega vzgojno-izobraževalnega dela. Sodelovanje med vrtcem in domom naj bi imelo večjo moč, če ni osredotočeno le na formalne oblike vzpostavljanja komunikacije, temveč poskušajo vzgojitelji vzpostaviti tudi neformalne oblike, ki odpirajo vrata k tesnejšemu sodelovanju (Kalin in sod. 2009).

Skozi zgodovino so nastale prve ustanove, ki so skrbele za varovanje otrok zaposlenih mater, prav zaradi varovanja otrok v času, ko so te hodile v službo. Te ustanove so imele predvsem religiozni značaj, kjer je bilo pomembno predvsem varovanje otrok. Kot prvo institucijo za predšolske otroke E. Singer (v Batistič Zorec, 2003, st. 113) omenja Oberlinovo šolo, nastalo leta 1770, ki je bila ena redkih ustanov za predšolske otroke, kjer njena funkcija ni bila zgolj varovanje otrok, temveč vplivati na njihovo civilizacijsko raven in religiozno usmerjenost. Poseben poudarek je bil na spontani aktivnosti, torej na igri in učenju.

Leta 1840 je Friederich Fr bel ustanovil otroški vrtec kot zavod, namenjen predšolskim otrokom. Vrtec je otrokom zagotovil vzgojo, druženje z vrstniki, ob igri pa naj bi jih popeljal od družine do šole (Pavlič, 1992). Fr bel je med prvimi izhajal iz stališča, da je prvih šest let izredno pomembnih v otrokovem življenju, domača vzgoja pa naj bi imela v tem obdobju izreden pedagoški pomen (Batistič Zorec, 2003). Po Fr blu je vrtec tisti, ki varuje, oblikuje in vzgaja. Otroku po Fr blu damo to, kar si želi in kar ima rad – skupaj s starši. Omogočamo mu uveljavljanje lastne osebnosti v druženju z vrstniki, pri čemer ga neopazno in neprisiljeno usmerjamo, ter osmišljamo tudi njegove nagone igranja, komuniciranja in raziskovanja (Devjak, 2011).

Dandanes je sodobna vzgojno-izobraževalna politika usmerjena v razvoj odnosov med družino in šolo (vrtcem) v smeri partnerstva. To je odnos, v katerem vzgojitelji in starši vzpostavijo most zaupanja z odprtim dialogom, medsebojno podporo, upoštevanjem interesov, idej in pobud na eni in drugi strani (Intihar in Klepec, 2002).

Te sodobne politike vsekakor ni lahko doseči, a vse to so sodobni izzivi vrtca. Večina strokovnih delavk se ves čas izobražuje. Zakaj? Zavedamo se, da ta znanja potrebujemo za kakovostno opravljanje

dela in kakovostno upravljanje vseh izzivov. V tem, da si pridobimo znanje, ob pomoči katerega bomo lažje in kakovostneje opravljali delo, vidimo smisel. In prav smisel je tisti, ki nas varno vodi skozi življenje.

2 Prednosti sodelovanja med vzgojitelji in starši

Henderson in Berle (v Cankar in sod., 2009) prednosti sodelovanja s starši pri otroku vidita v prizadevanju za doseganje boljših učnih rezultatov, večja kot je otrokova prisotnost v vrtcu, večje je njegovo samozaupanje, otrok je bolj discipliniran in kaže višjo motivacijo. Raziskave kažejo tudi prednosti za starše, ki naj bi z večjo povezanostjo in pogovori z otroki postajali občutljivejši za otrokove socialne, čustvene in intelektualne potrebe.

Starši naj bi z dobrim sodelovanjem z vrtci bolj zaupali v svojo vlogo in spretnost odločanja, izboljša se njihov pogled na vrtec, bolj aktivno se vključujejo v delo z otrokom doma, manj kaznujejo ter bolj spodbujajo otroka za delo. Veliko bolje razumejo tudi vzgojitelja in kurikulum.

Tudi D. Jelenc in E. Novljan (2001) navedeta nekaj prednosti za otroka pri vzajemnem sodelovanju med starši in vrtcem. Prednosti za otroka vidita v tem, da se spremeni njegov odnos do vzgojitelja, več razpravlja o izkušnjah o vrtcu doma. Otrok dobi tudi dokaz, da starše njihovo delo zanima in so mu pripravljene pomagati. Prednost za vzgojitelja pa vidita v tem, da ima vzgojitelj možnost spoznati starše in širšo družino otrok. Osredotoča se lahko na starša in vidi, kje bi lahko z njim v prihodnosti dobro sodeloval in bil v dobrobit pri delu z otroki v skupini.

3 Izzivi sodelovanja med vzgojitelji in starši

J. Kalin in sodelavci (2009) navajajo, da tako starši kot vzgojitelji v svoji raznolikosti pričakovani v medsebojnem sodelovanju doživljajo različne vrste ovir, ki so značilne za socialno vlogo, položaj, dolžnosti in obveznosti vsake vključene strani. Med dejavniki, ki ovirajo sodelovanje med vzgojitelji in starši, naštevajo demografske spremembe (zaposlenost obeh staršev, enostarševske družine), ustaljena pričakovanja staršev, tradicionalni pogled na šolo, ki je odgovorna predvsem za izobraževanje otrok, pri čemer starši ne vidijo svoje posebne vloge, in zagotavljanje formalnih možnosti za vključevanje staršev v šolsko delo. Po mnenju avtorjev se mnogi vzgojitelji soočajo s problemom preobremenjenosti in šibke strokovne usposobljenosti za učinkovito in ustrezno vzpostavljanje oziroma graditev sodelovalnih odnosov z zelo raznolikimi starši. Avtorji omenjajo preveč/premalo zahtevne starše, starše, ki niso pripravljene na sodelovanje in ki se stalno pritožujejo, občutljive in ranljive starše, starše iz različnih kulturnih okolij, starše s posebnimi/partnerskimi/družinskimi problemi itd.

Vse te posebnosti je treba kot vzgojitelj, ki se zaveda izzivov sodobnega časa, razumeti, sprejeti in najti pravi način, kako starše kljub vsemu povabiti/pridobiti k sodelovanju.

4 Smisel

James Comer je rekel, da ni pomembnega učenja brez dotičnega odnosa. George Washington Carver pritrjuje, da je vse učenje razumevanje odnosa. V odnosu, ki je spoštovan, v odnosu, v katerem otrok želi biti, v tem odnosu se bo našel in videl svoj smisel. Kako naj torej znotraj tega odnosa v otroku razvijamo samozavest in ga učimo hkrati? Tako da se z njim povežemo, vzpostavimo dober odnos in osmislimo smisel še njemu (Pierson, 2013). Smisel izhaja iz prepričanja, da je treba svet izboljšati in da lahko posameznik pri tem pomaga, pravi William Damon iz Stanfordskega centra za mladost. Damon trdi, da je smisel ključnega pomena, ker je povezan z zavzetostjo, energijo in odpornostjo – »psihološkimi dobrinami«. Za razliko od strasti in ambicij, ki se osredotočajo na samega sebe, se smisel dotika potreb širšega sveta – sveta, v katerem bodo otroci nekoč zaživel kot odrasli. Smisel je torej najpomembnejši motivator v življenju.

5 Motivatorji

Raziskave o otroški motivaciji kažejo, da so ključni trije pojmi: avtonomija, smiselna povezava s sovrstnikom in odraslimi ter pravim svetom in otrokovo zanimanje. Kdo torej najbolje pozna svojega otroka in s tem njegova zanimanja? Vzgojitelj bi moral biti ena izmed teh oseb, a menim, da so tu starši prvi. Pri motivaciji otrok se torej v ospredju ponovno pokaže dobro sodelovanje med strokovnimi delavci in starši.

6 Primer dobre prakse – sodelovanje z motivacijo in smislom

V vrtcih imamo navado, da si na začetku šolskega leta določimo prednostno nalogo oddelka. V enajstih letih delovne dobe v vrtcih to pomeni, da sem si zadala že kar nekaj prednostnih nalog. Je vmes

naloga, ki izstopa? Absolutno. Izstopa, ker v njej vidim smisel, smisel, za katerega vem, da ga vsak otrok za svoje življenje potrebuje. Ta smisel pa v praksi povezujem s sodelovanjem s starši. Ljudje največkrat sledimo naslednjemu vrstnemu redu: najprej se rodimo, potem pa takoj po rojstvu sledi spoznavanje sveta z mamo. Zatem hodimo v vrtec in nato šolo. Ko se izšolamo, si izberemo poklic. Za opravljanje poklica pa potrebuje oseba, ki ga opravlja, določene veščine, znanja. Ob postavljanju vprašanja otrokom, »zakaj odhajajo v šolo«, so mi sicer odgovorili logično: »Tam se bomo učili.« »Zakaj se boste učili?« sem jih vprašala. »Da bomo kaj znali,« so mi odgovorili. »Zakaj pa morate kaj znati?« Na to vprašanje odgovora nisem prejela.

Znašla sem se v situaciji, kjer se mi je zdelo, da otroci ne vidijo smisla. Ne vidijo smisla za njihov naslednji del življenja. Šolanje. To situacijo sem rešila s sodelovanjem z otrokovimi najboljšimi motivatorji, njihovimi starši, in na inovativen način otrokom pripeljala smisel v igralnico – s predstavitvijo poklicev njihovih najbližjih, staršev. Zdi se mi, da ima povprečen šestletnik zelo malo informacij in znanja, kaj ga pravzaprav čaka v naslednjih letih. Vsi vemo, da je motivacija ena izmed glavnih stvari pri zagotavljanju uspeha. Kam potemtakem spada smisel? Menim, da bi motivacija in smisel pri delu z otroki morala hoditi naokrog z roko v roki. Prav to sem želela pokazati otrokom, ko sem prevzela skupino najstarejših predšolskih otrok. Želela sem jim osmisliti, zakaj bodo naslednjih devet do dvajset let hodili v šolo, ter seveda, kaj sledi po končanem izobraževanju.

Ko sem prvič oddajalo generacijo otrok v šolo, sem se zavedala nujnosti smisla. Tako sem se odločila otrokom osmisliti, zakaj potrebujejo znanje, zakaj bodo odšli v šolo, za koliko časa, zakaj se bodo tam morali učiti, zakaj bodo nekega dne opravljali poklic, kaj je to služba, zakaj služimo v službi denar, kako z njim ravnamo, kaj je to plačevanje, kaj varčevanje in kaj doniranje ter zakaj so vse te stvari med seboj tako zelo povezane in pomembne. Skozi leto smo izdelali kar nekaj plakatov, razstav in zabavnih dogodkov, medtem ko smo spoznavali različne poklice. Iskali smo jih v lokalni skupnosti in jih obiskovali. Nekatere poklice smo raziskovali s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije. Veliko pa smo jih spoznali prek sodelovanja s starši. Ti so nam namreč prišli predstaviti svoj poklic kar v igralnico.

Glede na odlično sodelovanje lahko rečem, da so tudi starši v predstavljanju poklicev videli smisel. Starši so nam predstavili poklic šivilje, mizarja, gostilničarja, medicinske sestre – babice, astronava, kemika, prodajalca avtomobilov, krovca, arhitekta in mnogo drugih. Otroci so resnično dobro sodelovali, na aktiven način spoznavali nove poklice, jih imeli možnost začutiti in poskusiti.

Vsakič znova se je po predstavitvi poklica pokazalo, da za opravljanje nekega dela potrebujemo znanje. Kje pa ga pridobimo? V šoli! Otroci so sedaj videli smisel, zakaj potrebujejo znanje v šoli. S smislom smo povezali še motivacijo in otrokom se je odprl svet, kjer imajo možnost s trudom in trdim delom nekoč opravljati katerikoli poklic. Temo smo nato nadgradili. Ob predstavitvi poklicev smo namreč ugotovili, da v zameno za neko znanje pri opravljanju poklica oseba dobi plačilo, denar. Skupaj smo raziskovali, kako lahko denar upravljamo, in velik poudarek dali tudi varčevanju. Otroci so razumeli, da starši s tem ko hodijo v službo služijo denar. Skupaj smo se dogovorili, da bomo skozi celotno šolsko leto zbirali bakrene kovance. Sodelovali smo vsi in kovance pridno zbirali. Z otroki smo tako osmislili varčevanje in se na koncu skupaj odločili, kaj bomo storili s privarčevanim denarjem. Otroci so se odločili, da ga nekaj zapravimo za izlet in sladoled, nekaj pa smo ga donirali lokalni dobrodelni ustanovi, ki skrbi za zavržene živali. S tem se nam je ponovno odprla nov pot, vredna raziskovanja.

Tako smo z dobro podporo vodstva sodelovali s starši na inovativen način in otroke skozi izkustvo popeljali v smisel šole in posledično v smisel življenja, ko bodo nekoč tudi sami opravljali poklic in imeli opravke z denarjem. Otroci so tako postali šolarji, ki vedo, zakaj je šola potrebna – šolarji, ki bodo skozi leta motivirani, ker bodo videli v šolanju smisel.

Zaključek

Menim da ima sodelovanje s starši dvojno vrednost. Najprej gre za največkrat naveden razlog sodelovanja, in sicer da se starši prek različnih oblik sodelovanja informirajo o delu in napredovanju otroka v njegovem osebostnem in učnem razvoju. Veliko manj pa se zavedamo drugega, še pomembnejšega razloga, s katerimi bi lahko premagali marsikateri sodobni izziv. Premalo se osredotočamo na to, da sodelovanje staršev z vzgojitelji pomaga pri zblizevanju otrok in staršev, kar je temeljni vzvod dobrega dela v vrtcu. Prav bi bilo, da sta obe nalogi krožno povezani, saj lahko tako omogočimo otroku optimalni razvoj in vzgojo ter mu zagotovimo srečno in zdravo otroštvo. Skupno sodelovanje nam daje možnost poenotenih ciljev. Dobro sodelovanje pripomore k otrokovemu boljšemu uspehu, kar

povezuje zadovoljstvo staršev, to pa je razlog za večje zблиževanje z otrokom. Vse to otroka dodatno motivira, z motivacijo pa otrok vedno najde tudi smisel.

Literatura

- Batistič Zorec, M. (2003). Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih. Ljubljana: Institut za psihologijo osebnosti.
- Damon, W. (2007). The Path to Purpose: How Young People Find Their Calling in Life. Paperback. UK.
- Devjak, T. (2011). Predšolska pedagogika: študijsko gradivo. Neobjavljeno delo.
- Intihar, D. in Klepec, M. (2002). Partnerstvo med šolo in domom: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Jelenc, D. in Novljan, E. (2001). Učitelj svetuje staršem 1 – Matematika. Radovljica: Didaktika.
- Kalin, J. (2009) Pedagoški vidiki sodelovanja učiteljev in staršev – izzivi za učitelje, šolo, starše in družbeno skupnost. V Cankar, F. in Deutch T. (ur.), Šola kot stališče partnerjev: Sodelovanje šole, družine in lokalnega okolja pri vzgoji in izobraževanju otrok (84–97). Ljubljana: Zavod Republike Slovenija za šolstvo.
- Kalin, J. in Resman, M. (2009). Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši. Ljubljana: Znanstveni institut Filozofske fakultete.
- Pierson, R. (2013). Pridobljeno s <https://www.youtube.com/watch?v=SFnMTHhKdkw>.

Z INOVATIVNIMI PRISTOPI DO PARTNERSKEGA ODNOSA S STARŠI TER ZMANJŠANJA DELOVNEGA STRESA MED PEDAGOŠKIMI DELAVCI

Povzetek: Vzgojno-izobraževalne ustanove so prostor, za katere je značilno delo z ljudmi na več ravneh (pedagoški delavci – ravnatelj – otroci – starši – drugi zaposleni v vzgojno-izobraževalni ustanovi) ter vpetost udeležencev v različne položaje, vloge in pričakovanja. Poleg različnih pozitivnih učinkov imajo specifične pedagoškega dela učinke tudi na visoko raven stresa. V raziskavi, ki sem jo naredila v okviru doktorske disertacije (Rutar Grubić, 2018), je pokazala, da je delo s starši eden glavnih izvorov stresa pri vzgojiteljih in učiteljih v slovenskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Vzgoja in izobraževanje otrok ter mladostnikov je odgovorna naloga, pri izvajanju katere je pomembno tudi dobro sodelovanje med pedagoškimi delavci in starši. Zato je ključno, da pedagoški delavci iščemo take načine dela, s pomočjo katerih bomo vzpostavili partnerski odnos s starši, s katerimi se bo povečalo zaupanje med vsemi deležniki vzgojno-izobraževalnega procesa ter s pomočjo katerih se bo lastna ocena stresnosti zaradi dela s starši zmanjšala. Pomembno je izstopiti iz ustaljenih okvirjev in narediti nekaj drugače. Ker sem tudi sama zaposlena v vrtcu in mi po lastni oceni delo s starši predstavlja precejšnji vir stresa, sem se odločila, da pri svojem delu začnem uvajati in uporabljati metode, ki mi bodo omogočale razvijati delovni prostor v prostor učenja, učinkovitega sodelovanja in ustvarjalnega raziskovanja. Obenem sem želela doseči tudi več zavzetosti, radovednosti in povezanosti med mano, kot pedagoško delavko in starši. S prispevkom želim spodbuditi tudi druge pedagoške delavce, da pri svojem delu s starši začnejo uvajati drugačne, inovativne načine dela, ki bodo vodile k boljšemu in globljemu učenju, sodelovanju in povezovanju.

Ključne besede: stres, pedagoški delavci, delo s starši, sodelovalni pristopi

WITH INNOVATIVE APPROACHES TO COOPERATIVE RELATIONSHIP WITH PARENTS AND REDUCTION OF WORKING STRESS AMONG PEDAGOGIC WORKERS

Abstract: Educational institution is a place where is indicative working with people on many levels (pedagogic workers – headmaster – children – parents – other workers in educational institution), as well as integration of participants in different positions, roles and expectations. Besides many different positive effects, specificities of pedagogic work also have effects on high level of stress. In research, made for my doctoral dissertation (Rutar Grubić, 2018) was shown, that work with parents is the main reason for stress among educators in slovenian educational institutions. Education of children and teenagers is a responsible task, where good cooperation between pedagogic workers and parents is important. Therefore, is important for pedagogic workers, to look for such ways to work, that will help them establish cooperative relationship with parents, which is a way to increase trust among all participants in educational process. With the help of this new ways, the level of stress (because of working with parents), will be, at my own estimate, reduced. It is important to get out of frames and do something different. Since I am one of the employees in the kindergarten, working with parents, (according to my own estimate), presents a considerable source of stress for me. So I have decided, that I will introduce and also use new methods at my work, which will help me develop our working space into the place of learning, efficient cooperation and creative research. At the same time I was trying to achieve more dedication, curiosity and connection between myself (as a pedagogic worker) and parents. With this contribution I would like to encourage other pedagogic workers, so they would start using new and different, innovative ways of work with parents themselves. This will bring us better and deeper learning, cooperation and binding.

Keywords: stress, pedagogic workers, working with parents, cooperative approaches

Uvod

Kakovost življenja, ki ji danes pripisujemo vse večji pomen, je v veliki meri odvisna od kakovosti delovnega življenja. Nenehne spremembe in novosti na delovnem mestu, hitrejši ritem življenja, usklajevanje različnih vlog in odnosov, visoka pričakovanja nas izčrpavajo in povzročajo tako telesno kot tudi psihično obremenitev ali tako imenovan stres. Pedagoški delavci pri svojem delu opravljajo različne naloge in vloge, ki od njih zahtevajo sposobnost prilagajanja in vsestransko osebnost. Vsakodnevno izpolnjujejo različna pričakovanja staršev, otrok, drugih pedagoških delavcev, vodstva šole/vrtca, strokovnjakov zunanjih ustanov, zakonskih predpisov ter širše družbe (Razdevšek Pučko, 2013).

Stres pri pedagoških delavcih

Stres, ki nastane v delovnem okolju imenujemo tudi poklicni stres. Do poklicnega stresa pride takrat, ko stres nastane zaradi negativnih dejavnikov, značilnih za določen poklic. Tudi stres pri pedagoških delavcih je oblika poklicnega stresa in številni raziskovalci (Dunham in Varma, 1998; Slivar, 2009; Travers in Cooper, 1996 idr.) na podlagi svojih raziskav menijo, da je poučevanje eden bolj stresnih poklicev, saj povzroča težave na področju duševnega in telesnega zdravja. Kompleksnost učiteljevega poklica nakazuje na razloge, zakaj pride do poklicnega stresa med učitelji. Resman (1990) kompleksnost učiteljevega poklica pojasnjuje s tremi različnimi relacijami, v katere je ujeta vloga in položaj učitelja. To so: učitelj kot uslužbenec, v kateri ima učitelj opredeljene naloge in položaj v vzgojno-izobraževalni ustanovi v kateri deluje, učitelj kot strokovnjak, ki mora biti pedagoško, didaktično, metodično in psihološko usposobljen, da bo ustrezno opravljal svoje poslanstvo in ima kot strokovnjak določeno avtonomijo, pravice, dolžnosti in odgovornost ter učitelj kot oseba in osebnost, ki mora razvijati svojo individualnost in svoj strokovni profil. Vse tri ravni se medsebojno prepletajo in so vsakodnevno prisotne pri učitelju. Če pride do neustreznega ravnovesja med temi tremi ravnmi učiteljevega delovanja, postaja učitelj razdvojen in posledično pod velikih stresom (Resman, 1990).

Stresorji

Negativni dejavniki ali tako imenovani stresorji, ki povzročajo stres pri posamezniku so lahko karkoli, kar posamezniku predstavlja zahtevo, obremenitev ali izziv (Selič, 1999). V različnih študijah o stresu pri pedagoških delavcih, so raziskovalci odkrili, kateri stresorji se najpogosteje pojavljajo in katere pedagoški delavci ocenjujejo kot bolj stresogene. Pri tem je potrebno poudariti, da določeni dražljaji za nekatere pedagoške delavce predstavljajo visoko stopnjo stresa, za druge manjšo stopnjo stresa, za nekatere pa sploh ne predstavljajo grožnje. To je odvisno od procesa ocenjevanja, v katerem posamezni pedagoški delavec zaznava, v kolikšni meri dražljaji pomenijo grožnjo njegovemu dobremu počutju.

Lastna raziskava o stresu med slovenskimi pedagoškimi delavci (rezultati)

V doktorski disertaciji (Rutar Grubič, 2018) sem med drugim proučila objektivne in subjektivne dejavnike stresa med slovenskimi pedagoškimi delavci v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Rezultati raziskave so pokazali, da tako pedagoški delavci kot tudi njihovi ravnatelji ocenjujejo visoko prisoten stres na pedagoških delavnih mestih. Oboji ocenjujejo, da precejšen izvor stresa predstavljata področji odnos in vedenje staršev ter vedenje in motivacija otrok. Pri tem se oboji strinjajo, da odnos in vedenje staršev predstavlja večji izvor stresa pedagoškim delavcem zaposlenim v vrtcih, medtem ko vedenje in motiviranost otrok predstavlja večji stres pedagoškim delavcem zaposlenim v osnovni šoli. Obenem so rezultati pokazali, da dejavniki na osebni ravni (osebne značilnosti, zdravje, zadovoljstvo z delom) v večji meri prispevajo v ravni stresa med pedagoškimi delavci, kot objektivni dejavniki stresa (velikost vzgojno-izobraževalne ustanove, dolžina delovne dobe, vrsta ustanove). Sodelujoči pedagoški delavci poročajo, da pri soočanju s stresom najpogosteje uporabljajo tiste strategije spoprijemanja s stresom, ki so usmerjene na problem in manj tiste, ki so usmerjene k čustvom. Po lastni oceni najpogosteje uporabljajo strategiji načrtovanje in iskanje instrumentalne socialne podpore, ki veljata za bolj učinkoviti strategiji spoprijemanja s stresom, saj posameznik z uporabo le-teh aktivno spreminja situacijo. Pri tem so sodelujoči ravnatelji dali velik pomen odprti, enakopravni, sproščeni in pozitivni komunikaciji, ki se tudi po mnenju Javornika (2010) tesno povezuje s stresom. Poudarja predvsem pomen dajanja informacij in njihovo sprejemanje.

Sodelovalni pristopi

Ker sem tudi sama zaposlena v vrtcu in mi po lastni oceni delo s starši prav tako predstavlja precejšen vir stresa, sem začela iskati take metode dela, ki mi bodo v pomoč pri vzpostavljanju partnerskega odnosa s starši ter posledično zmanjšali mojo lastno oceno stresnosti pri delu z njimi. Na tri-stopenskem izobraževanju na področju sodelovalnih pristopov, sem pridobila znanje o metodah dela, ki jih lahko uvajam pri delu s starši. Sodelovalni pristopi so namreč metode dela, ki nam omogočajo, da razvijamo vrtec/šolo v prostor učenja, učinkovitega sodelovanja in ustvarjalnega raziskovanja. Med udeleženci prinesejo več zavzetosti, radovednosti in povezanosti (Kovač, Oblak in Založnik, 2017). Obenem Kovač, Oblak in Založnik (2017) pravijo, da v resničnem soustvarjalnem procesu ni več pomembno, kdo kaj reče ali prispeva, temveč je dar v sinergiji in navdihu, ko vsak gradi na znanju drug drugega in tako celota postane precej večja kot vsote posameznih delov. Zato je po-

govor v sodelovalnih pristopih pomembno sredstvo pri iskanju rešitev, saj vodi k boljšemu in globljemu učenju ter k preudarnim dejanjem. Udeleženci, ki so povabljeni k skupnemu delu se namreč počutijo odgovorne, kadar skupaj ustvarijo neko idejo ali rešitev. Rešitve za izzive, s katerimi se pedagoški delavci soočamo pri svojem poklicu, so tudi bolje sprejete, če jih ustvarjajo vsi sodelujoči skupaj (npr. otroci, starši, pedagoški delavci) (Cepin, 2014). Ena od ključnih prvin sodelovalnih pristopov je oblikovanje in zastavljanje vprašanj. Za spodbujanje kakovostnega pogovora je namreč najbolj učinkovita metoda zastaviti dobro vprašanje. Dobro vprašanje pripelje sodelujoče v sveže razmišljanje, odpre nove poglede in nove možnosti, nagovarja globlje vrednote, nima takojšnjega odgovora, te za trenutek utiša in spodbudi k razmisleku, spodbuja reflektivno razmišljanje, pomaga skupini, da se premakne naprej, je provokativno, te vabi iz območja udobja, odmeva v udeležencih, je jasno in preprosto (Cepin, 2014).

Sodelovalnih metod je več (npr. krog, svetovna kavarna, odprti prostor, odobravajoče poizvedovanje), za vse pa veljajo nekatera temeljna načela, kot so npr. preprosta struktura, ki omogoča vključitev majhnih in velikih skupin v različne pogovore, ki vodijo k rezultatom, dialog, ki vključuje govorjenje z namenom, pozorno poslušanje, skupno raziskovanje in odkrivanje, enakovrednost med udeleženci, skupno, učinkovito in navdahnjeno razmišljanje ter uporaba skupne inteligence za boljše rešitve (pregled v: Kovač, Oblak in Založnik, 2016).

V nadaljevanju opisujem uporabo metode svetovne kavarne na primeru roditeljskega sestanka.

Primer uporabe svetovne kavarne pri delu s starši

V šolskem letu 2018/2019 sem vodila skupino otrok starih od 3 do 5 let. Med starši se je pojavil dvom o dobrem funkcioniranju heterogene skupine, ki je prej niso bili vajeni. Prepričani so bili, da otroci ne bodo enako napredovali, kot če bi bili vključeni v homogeno skupino. Nekaterim staršem sem bila neznanka tudi jaz, kot vzgojiteljica. Jasno so izrazili nestrinjanje z zamenjavo vzgojiteljice in dvom o tem ali bom kos takšni skupini. Ker sem želela ovreči vse dvome in obenem vzpostaviti že na začetku šolskega leta dober oziroma partnerski odnos s starši, sem se odločila, da v izvedbo prvega roditeljskega sestanka vključim sodelovalno metodo svetovna kavarna. Za svetovno kavarno sem se odločila, ker je to metoda, ki je med drugim primerna tudi za razvoj sodelovanja in soustvarjanja z različnimi deležniki v vzgojno-izobraževalnem procesu. Obenem je dober način za spodbujanje komunikacije, za izmenjavo naučenega, za ustvarjanje novih idej in priključitev skupinske modrosti. Poleg sodelovanja, s svetovno kavarno, prakticiramo tudi druge socialne veščine, kot so delo v skupini, aktivno poslušanje, pogovor o raznolikih idejah ter mnenjih idr. Pri tem je pomembno, da se osredotočimo na to, kar je pomembno, da začasno ustavimo sodbe, predpostavke in gotovosti, da govorimo eden naenkrat, da drug drugega pozorno poslušamo, da skupaj poskušamo slišati vzorce, uvide in globlja vprašanja, se poskušamo zavedati lastnega vpliva na skupino, da sprejemamo raznolika mnenja, da prispevamo z lastnim umom, telesom in srcem in da povezujemo ideje. Svetovna kavarna kot metoda je zelo prilagodljiva, saj jo je možno prilagoditi različnim namenom, kot npr. izmenjavi znanja, krepitvi veščin, vzpostavljanju odnosov, globljemu razmisleku in načrtovanju dejavnosti. Pomembno je le, da ustvarimo gostoljuben prostor, ki vabi in je varen, da raziskujemo vprašanja, ki so pomembna za celo skupino, da spodbujamo prispevek vsakega posameznika v skupini, da povežemo različne ljudi, poglede in ideje, da skupno znanje naredimo vidno (slikovno prikažemo posamezne strukture) in tako lažje poberemo sadove pogovorov (pregled v: Kovač, Oblak in Založnik, 2016).

Ker je pomembno, da že na začetku ustvarimo sproščeno vzdušje, sem za starše pripravila kratko dejavnost, ki je služila kot t.i. ledolomilec. Njen namen je bil, da se starši sprostijo ter, da jih spodbudi k aktivnemu sodelovanju. Starše sem povabila, da poiščejo znak svojega otroka (znaki so bili zalepljeni na mize) in se tam usedejo. Navodilo staršem je bilo, da svojemu otroku narišejo risbico in/ali mu kaj napišejo, nato risbico prilepijo na omaro, kjer jo bo njihov otrok lahko videl vsak dan. Povedala sem jim, da bodo risbe služile kot tolažba otrokom, ko in če jim bo hudo in da bodo otroci vedeli, da starši mislijo na njih, tudi ko niso z njimi (občutek varnosti). Nadaljevala sem s kratko razlago o poteku svetovne kavarne, nato pa jim zastavila dve vprašanji, in sicer: Kako/s čim lahko vzgojiteljice prispevamo k dobremu počutju otrok v vrtcu? in Kako/s čim lahko starši prispevate k dobremu počutju otrok v vrtcu? Na vprašanji so starši odgovarjali v skupinah po 4 do 5 članov. In sicer najprej na prvo vprašanje, po žetvi pa še na drugo vprašanje. Vsaka skupina je imela na voljo velik plakat na katerega je vsak član skupine lahko zapisal svoje misli, odgovore, razmišljanje. Po desetih minutah so dobili pet listkov, na katere so zapisali žetev svoje skupine (skupne ideje, ključne besede, odgovore). Po posameznem vprašanju smo naredili tudi skupno žetev, na način, da je vsaka

skupina prebrala svoje zapise, ter jih zalepila na skupno tablo (slika 1: Žetev prvega vprašanja in slika 2: Žetev drugega vprašanja). Skupno žetev smo zaključili z razmišljanjem o tem kaj je uresničljivo in kateri predlogi niso v naši moči, kako oziroma s čim lahko posamezne predloge razvijamo ipd. Temu je sledilo skupno iskanje povezav med predlogi prvega in drugega vprašanja in ugotavljanje, kaj je pri vsem tem pomembno za otroke. Povzeli smo, da je za dobro počutje otrok v vrtcu pomembna dobra komunikacija, sodelovanje, zaupanje in spoštljiv odnos med starši in vzgojiteljicami (vrtcem). Svetovno kavarno smo zaključili z odjavnim krogom, v katerem je vsak deležnik z eno besedo ali besedno zvezo povedal s čim odhaja domov (kaj mu bo odzvanjalo, ko pride domov). Nekaj njihovih odzivov, besed: zabavno, pozitivno, bolj mirno kot pred prihodom na sestanek, vključenost, povezo- vanje, spoznavanje, sproščeno, nekaj novega, drugačno.

Evalvacija

Izvedba prvega roditeljskega sestanka, z uporabo metode sodelovalnih pristopov, je v prvi vrsti dodala vrednost, da sem pridobljeno znanje in veščine prenesla v prakso, konkretno v delo s starši. Celoten proces, od dodatnega izobraževanja do izvedbe roditeljskega sestanka, me je bogatil na več ravneh. Preko celotne izkušnje sem začutila, da se razvijam tako profesionalno kot tudi osebnostno. Čeprav se za tovrstno izvedbo roditeljskega sestanka porabi več časa, priprav in poglobljanj menim, da je bil vložen trud na koncu poplačan. Pri tem je bila pomembna tudi podpora in pripravljenost pomočnice, ki se ni udeležila izobraževanja o sodelovalnih pristopih. Od idejne zasnove do izvedbe mi je pomagala in se učila z mano. Tudi strah pred slabim odzivom in nepripravljenostjo staršev za sodelovanje sta dejavnika, ki te lahko na začetku malo omajata. Pri tem so mi bile v veliko pod- poro sodelavke, ki so se prav tako izobraževale na področju sodelovalnih pristopov. Pomagale so mi predvsem pri oblikovanju močnih vprašanj ter na splošno pozitivno pozdravile mojo odločitev, da preizkusim nekaj novega, drugačnega.

Z uporabo sodelovalne metode svetovna kavarna sem uspela ustvariti za starše gostoljuben prostor, v katerem so se počutili varne, aktivne, vključene v proces dela v oddelku, slišane, enakovredne in enakopravne. Bili so soustvarjalci in ne le poslušalci, s čimer sem upoštevala tudi načelo sodelo- vanja s starši, ki je zapisan v Kurikulumu za vrtce (1999). S takim sodelovanjem smo nenazadnje zelo učinkovito razmišljali skupaj in ne vsak posebej. Pripeljalo nas je do skupnih vrednot, stališč in mnenj. Zgodil se je skupni ustvarjalni prostor, ki se je kot element sodelovalnih pristopov, skozi celo šolsko leto, kazal v obliki zaupanja. Pogoj, da se je to zgodilo je bilo okolje, ki je vsakemu posa- mezniku dalo občutek sprejetosti, zaupnosti in varnosti. Posledično so bili vsi deležniki odprti do lastnih občutkov, obenem pa so vsi imeli občutek nadzora in moči. Pomembno je bilo, da smo se osredotočili na pozitivne stvari, kar je pripomoglo k premiku v reševanje začetnih dvomov, strahov in zaskrbljenosti staršev, ki so bili vezani predvsem na kombinirano obliko skupine otrok.

Načela in pravila svetovne kavarne sem uresničevala s tem, da sem postavila odprta in usmerjena vprašanja, ki so dopuščala, da so vsi izrazili svoje mnenje, da sem vseskozi spodbujala strukturirano komunikacijo in sodelovanje na način, da je vsak imel možnost deliti svoje misli, znanje, zamisli, da sem oblikovala pogovor tako v manjših skupinah kot tudi v večji skupini ter da smo na koncu zgradili skupni model, katerega smo vsi spoštovali skozi celo šolsko leto. Menim, da si je za dobro sodelovan- je in zaupanje staršev vredno vzeti nekaj več časa že na začetku šolskega leta in si na ta način postaviti dobre temelje za grajenje odnosov za naprej. Celotna izkušnja je bila zame zelo pozitivna, obenem pa je tudi pripomogla, da je moja lastna ocena stresnosti zaradi odnosa in vedenja staršev nižja, kot je bila v predhodnih šolskih letih. V šolskem prostoru vse bolj nujno postaja, da se začnemo posluževati novih načinov dela in sodelovanja s starši. Po lastni izkušnji sem mnenja, da so sodelovalni pristopi ena izmed metod, s pomočjo katerih lahko vzgojitelji in učitelji eksperimentiramo in jih vpeljujemo tako v delo s starši, kot tudi v druge segmente našega dela. Pri tem je pomembno, da sledimo svoji notranji motivaciji po spremembah, da zaupamo v proces in verjamemo v uspeh.

Literatura

- Cepin, M. (2014). Priročnik za trenerje v mladinskem delu. Ljubljana: Mladinski svet Slovenije.
- Dunham, J. in Varma, V. (1998). Stress in teachers: past, present and future. London: Whurr.
- Javornik, T. (2010). Komunikacija in stres pri managerjih. Zbornik 7. Festivala raziskovanja ekonomije in managementa. Koper, Celje, Škofja Loka
- Kovač, J., Oblak, A. in Založnik, P. (2016). Sodelovalni pristopi k učenju in poučevanju v šolskem prostoru. Gradivo za udeležence seminarja. Ljubljana – Zalog.
- Kovač, J., Oblak, A. in Založnik, P. (2017). Sodelovalni pristopi k učenju in poučevanju v šolskem prostoru.

- Gradivo za udeležence nadaljevalnega izobraževanja. Ljubljana – Zalog.
- Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Razdevšek Pučko, C. (2013). Kakšnega učitelja potrebuje (pričakuje) današnja (in jutrišnja) šola? *Didakta*, 22 (162), 8-10.
- Resman, M. (1990). Učitelj – uslužbenec, strokovnjak, oseba in osebnost. V M. Velikonja, M. Plestenjak, C. Razdevšek Pučko, M. Resman in V. Troha (ur.), *Učitelj, vzgojitelj – družbena in strokovna perspektiva*. Zbornik gradiv s posveta (str. 31-36). Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev.
- Rutar Grubić, V. (2018). Zaznavanje in posledice stresa pri vzgojiteljih in učiteljih v slovenskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Doktorska disertacija. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- Selič, P. (1999). *Psihologija bolezní našega časa*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Slivar, B. (2009). Raziskava o poklicnem stresu pri slovenskih vzgojiteljicah, učiteljicah in učiteljih. SVIZ.
- Travers, J.C. in Cooper, L. C. (1996). *Teachers under pressure: stress in the teaching profession*. London, New York: Routledge.

DELO S STARŠI – PARTNERJI V DIALOGU

Povzetek: Kurikulum za vrtce je začrtal smernice načela sodelovanja s starši. Vendar je poleg splošnih načel vzgojiteljici potrebno vložiti še veliko naporov za dobro sodelovanje s starši. V prispevku bom predstavila inovativna pristopa sodelovanja s starši. Le-ta prispevata k dobremu sodelovanju in pozitivni komunikaciji. Delo s sodobnimi starši predstavlja strokovnim delavcem vrtca izziv in velikokrat tudi stresne situacije. V današnjem času mora imeti vzgojitelj kompetence predvsem na treh področjih: pri navezovanju odnosov, dajanju smernic in refleksiji. Za dobre odnose med starši in vzgojitelji je potrebno imeti veliko znanja, prizadevanja in dobre volje na obeh straneh. S skupnim sodelovanjem vseh udeleženih je to dobra naložba. Tako dosežemo zadovoljstvo staršev, vzgojiteljev, predvsem pa poskrbimo za optimalni razvoj otroka. S starši je potrebno vzpostaviti zaupanje za uspešno sodelovanje. Vzgojitelj mora poskrbeti za profesionalen odnos ter ga vključiti v vse oblike sodelovanja s starši. Preko dobre medsebojne komunikacije se pogosto rešijo tudi težave, ki jih imajo v skupini njihovi otroci.

Glavne besede: starš, vzgojitelj, sodelovanje, komunikacija, sodobni pristop.

WORKING WITH PARENTS – PARTNERS IN DIALOGUE

Abstract: The kindergarten curriculum set down the guidelines for the principles of working with parents. However in addition to the general principles the educator needs to make a lot of effort for good cooperation with the parents. In this article I will present innovative approaches to cooperation with the parents. These contribute to good cooperation and positive communication. To kindergarten professionals working with modern parents presents a challenge and often also stressful situations. Nowadays the educator must be competent mainly in three areas: establishing relationships, giving guidelines and reflection. For good relations between parents and educator a lot of knowledge, effort and good will on both sides are needed. Mutual cooperation between all participants represents a good investment. In this way the satisfaction of parents and educators is achieved, but above all the optimal development of a child is provided. It is necessary to establish trust with parents for successful cooperation. The educator must take care of the professional relationship and incorporate it in all forms of cooperation with parents. Good mutual communication frequently solves the problems of their children in the group.

Key words: parent, educator, cooperation, communication, modern approach.

Uvod

V kurikulumu za vrtce so opredeljena temeljna načela sodelovanja s starši, ki se jih mora držati vsak vzgojitelj. Sama sem glede na svoj karakter poleg formalnih oblik sodelovanja s starši gradila v veliki meri na neformalnem nivoju. Neformalno, sproščeno druženje družin in njihovih otrok se mi v času neusmiljenega tempa vseh nas zdi nepogrešljivo. V odnosu do staršev se zgodi, da ob vzgojnih vprašanjih naletim na različne dileme. Pogosto v vrtcu pride do nepredvidenih situacij. Otrok se poškoduje, piči ga čebela, ugrizne ga prijatelj, neprimerno se vede do vzgojitelja in drugih odraslih. Takrat nastanejo težave. Starš v vrtcu privihra jezen in mi očita nestrokovnost, nesposobnost. Vsi naporji spoštljivega odnosa, konstruktivne komunikacije se v hipu poderejo. Tako sem se znašla v položaju, ko v danem trenutku nisem našla pravega odgovora, odreagirala sem napačno. Nepredvidljive situacije so me spodbudile k izobraževanju o delu s starši. Spoznala sem, da mi primanjkujejo veščine dobre, konstruktivne komunikacije v stresnih situacijah. Po načrtovanem in skrbnem raziskovanju sem našla strokovno izobraževanje Delo s starši – izzivi sodobnega vrtca. Izobraževanje je vodila soavtorica priročnika za vzgojo otrok – Mala knjiga za velike starše. Ob prebiranju različne literature pa sem naletela na knjigo Dialog s starši, ki mi je odprl nove poglede na lastno delo v vlogi vzgojitelja.

Mercedes model

Vsi starši si želimo, da bi vzgojili svojega otroka po najboljših močeh, vendar delamo tudi napake. Napake so del življenja, iz njih se marsičesa naučimo. Mercedes model predstavlja napačne načine vzgajanja. Napačne se poimenujejo zato, ker otrokom pri njihovih korakih k osamosvajanju prinašajo dodatne težave, čeprav imajo starši najboljše namene.

Model predstavlja tri osnovne funkcije vzgoje: postavljanje ciljev - pričakovanja do otroka, pohvala oz. nagrada ter kritika oz. kazen (Steiner, Koler 2020 – delovno gradivo).

V okviru otrokovih zmožnosti glede na starost se postavlja cilje, zahteve in pričakovanja. To pomeni, da se otroku postavljajo tudi neprijetne zahteve, saj razvijajo delovne navade. S postavljanjem previsokih ciljev otroku privzgamemo slabo samopodobo, ker dvomi o sebi in svojih spretnostih. Nagrada v primeru pozitivnega otrokovega vedenja mora biti konkretna (ogled lutkovne predstave, sladkarija, kar je otroku pomembno). Pohvala pa naj bo simbolična, osredotočena na vedenje in osebnost (Steiner, Koler 2020 – delovno gradivo). V sodobni družbi prevladuje dejstvo, da se otrok ne kaznuje. Mercedes model vključuje tudi kazen. Ko se osredotočimo na kaznovanje, moramo vedeti, kako jo stopnjevati. Osredotočimo se na kritiko vedenja, zagrozimo s kaznijo in kazen izpeljemo z razlago. Konkretna kazen je lahko odvzem določenih ugodnosti, simbolična pa kritika vedenja (Steiner, Koler 2020 – delovno gradivo).

Tipi napačnih vzgojnih stilov:

1. Starši otroku ljubezen preveč pogojujejo oziroma otroka presocializirajo.

V Sloveniji je to pogost stil vzgajanja. Otroku staršem predstavlja največjo vrednoto v življenju. Vzgamajo ga v duhu, da se mu bo dobro godilo. Cilji, ki so otroku postavljeni, so visoki, celo previsoki. Pohvala je izrečena premalokrat, osredotočena je na storilnost in ubogljivost. Kritika se izreka na osebnost in ne na vedenje. Tak način vzgajanja povzroča pri otroku nizko samopodobo. Pogosto so izrečene kritike na osebo, da ni dovolj dobra, in ne na vedenje. Neuspeh otrok starši doživljajo kot tragedijo, otrok se počuti ničvrednega, nesposobnega. Samopodoba je nizka (Milivojević, Bilban, Kokelj, Kramberger, Steiner, Kožuh 2015, st. 74 -76).

2. Starši otroka razvajajo.

Otroku se s tem vzgojnim stilom izpolnjuje vsaka želja s strani staršev. Menijo, da so slabi starši, če je otrok nesrečen, ali dobri, če je otrok srečen. Cilji, ki jih zastavljajo, so prenizki oziroma jih sploh ni. Pohvale je veliko, usmerjena je na osebnost. Kritika na vedenje je zelo malo. Otroku si z vzgojo pridobi visoko samopodobo. Hrepeni po zadovoljstvu in ugodju. Le redko sliši besedo ne (Steiner, Koler 2020 – delovno gradivo).

3. Starši otroka preveč varujejo.

Starši s tovrstnim načinom vzgajanja otroku privzgojijo nizko samopodobo. Mnenja so, da nalog ne bo opravil dovolj dobro, da bo neuspešen, da se bo poškodoval. Zato vse naloge opravijo namesto njega. Cilji so zastavljeni prenizko, prisotne so kritike, pohval ni. Z zmotnim prepričanjem, da hočemo otroku samo dobro, povzročimo veliko škodo (Steiner, Koler 2020 – delovno gradivo).

4. Starši otroka zanemarjajo.

Razlogov za zanemarjanje je lahko več. Lahko je to nezaželen otrok, otroku staršem ni vrednota ali otrok je staršem le obremenitev. Vzgojni stil staršev se kaže tako, da otroku ne postavljajo ciljev, ne pohvalijo oziroma nagrajujejo. Velikokrat se zgodi, da ga kaznujejo, kritizirajo. Tovrstni način vzgajanja opredelimo kot vzgojno zanemarjanje. Otroku ni bila izkazana ljubezen, vzgojnih spodbud ni. Ne dobiva sporočil, katero vedenje, katera dejanja so sprejemljiva in kaj ni sprejemljivo. Otroku nima občutka varnosti, ne ve, kaj točno se od njega pričakuje (Milivojević, Bilban, Kokelj, Kramberger, Steiner, Kožuh 2015, st. 84 - 88).

Vzgojna zanemarjanja so lahko povezana z načinom življenja sodobnih staršev. V neusmiljen tempu nimajo časa, da bi se ukvarjali z otrokom. Če to traja daljše obdobje, morajo biti starši previdni in pozorni, da čas, ki ga preživijo z otrokom, preživijo kvalitetno in ga morajo v tem času tudi – vzgajati (Milivojević, Bilban, Kokelj, Kramberger, Steiner, Kožuh 2015, st. 84 - 88).

5. Starši otroka maltretirajo.

Predpostavlja se, da v tem stilu starš otroka sovraži. Maltretiranje otroka se izvaja na dva načina: psihično in fizično. Cilji so prenizki, pohval ni, prevladujejo kritike in kazni. Nastaneta dva tipa otrok: močni in nemočni. Močni svojo fizično moč izvajajo na drugih, se postavljajo, sporočajo, da so nevarni. Nemočni so preplašeni, anksiozni, nezaupljivi, muči jih strah pred agresijo. Skupno imajo nizko samopodobo (Steiner, Koler 2020 – delovno gradivo).

Ko se vzgojitelj seznani z modeli napačnega načina vzgajanja, lahko analizira, kakšno vzgojo so imeli starši. Na osnovi tega se dobro pripravi na sodelovanje z njimi v primeru, da so se pri otroku začele pojavljati moteče spremembe, kot so: neprimerno, destruktivno vedenje, zavračanje socialnih stikov z vrstniki ter manipulacija z vrstniki v skupini. Na osnovi zbranih podatkov odkrijemo logiko vzgajanja ter lahko pristopimo s predlogi za spremembe (Steiner, Koler 2020 – delovno gradivo).

Mercedes model temelji na izkušnjah dr. Milivojevića in na teoretičnem okviru transakcijske analize, s katero se ukvarjajo vsi avtorji.

Transakcijska analiza je sodobna psihoterapevtska smer. Je teorija osebnosti in teorija komunikacije. Njen utemeljitelj je ameriški psihiater in psihoterapevt Eric Berne (1910-1970). Ime transakcijska analiza izhaja iz pojma transakcija – to je izmenjava sporočil med osebama. Ker je transakcija enota komunikacije, je transakcijska analiza pravzaprav analiza komunikacije. Osnovne predpostavke transakcijske analize so, da smo vsi ljudje dobri, da ima vsakdo sposobnost, da razmišlja, da odloča o svojem življenju in te odločitve lahko spreminja. Vloga starša je enakovredna, saj ga vzgojitelj seznanja z idejami transakcijske analize in ga spodbuja, da tako prevzame enakovredno vlogo v procesu spremembe (https://samozavestni.si/clanki_in_objave/psihoterapija_in_osebna_rast/9/transakcijska_analiza/, pridobljeno, 15. 10. 2020).

Pri medsebojni komunikaciji se osredotočimo na uporabo realnih sporočil. Le-ta so lahko pozitivna, ko pohvalimo, kar nam je pri osebi všeč, ali negativna, ko izrazimo nestrinjanje s stvarmi, ki nam pri vedenju osebe niso všeč. Z negativnimi sporočili vedno kritiziramo samo vedenje človeka, nikoli pa njega kot osebo. Sporočila, v katerih govorimo o človeku kot osebi, vplivajo na njegovo mnenje o sebi in utrujejo njegovo identiteto (Milivojević, Bilban, Kokelj, Kramberger, Steiner, Kožuh 2015, str. 23). Starš kot sogovornik se bo počutil dobro. V primeru, da nam je vedenje pri določenem staršu všeč, uporabimo realno pohvalo. Na tak način bomo dosegli, da se bo vedenje pri sogovorniku ponavljalo in ga bo utrdil. Ob tem izražamo govor, ki je spoštljiv, nadgradimo ga s toplim pogledom, dotikom ramen ter s pozornim poslušanjem brez prekinitev. Realno kritiko vedenja uporabimo takrat, ko želimo doseči spremembo vedenja pri določenem staršu. Kritizira se vedno le vedenje in ne osebe ter njenih lastnosti. Biti moramo konkretni in ubesediti, kaj točno nas je v določeni situaciji v vedenju zmotilo (Milivojević, Bilban, Kokelj, Kramberger, Steiner, Kožuh 2015, str. 32).

Poglavitno načelo tovrstnega sodelovanja s starši je, da jih pridobimo kot svoje sodelavce. Ko odkrijemo njihov stil vzgoje, lahko vzbudimo dvom v vzgojne prijeme, ki jih uporabljajo. Pripraviti jih moramo na korenite spremembe ter jih opozoriti na težave, ki jih bo prevzgoja spremljala. Pri otroku se bo pojaviločasno poslabšanje vedenja - hud odpor, izsiljevanje itd. Starše moramo na to pripraviti in jim stati ob strani, da bodo lahko premagali svoje lastne neprijetne občutke, ki se bodo nedvomno pojavili. Staršu sporočamo v obliki sendvič sporočil, npr.: »Vem, da ste skrbna mama. Dogovora s pogovornih ur se niste držali. To ni dobro, saj s svojo doslednostjo hčerki predstavljate dober zgled.« Pri sendvič sporočilu je pomembna pohvala na osebo, zato dodamo kritiko vedenja ter pohvalo na osebo. Sporočamo lahko v obliki hladno – toplo sporočilo, ko kritiko vedenja podkrepimo s pohvalo na osebo, npr.: »Ni prav, da redko pridete na pogovorne ure, saj sem mnjenja, da ste skrbna in dobra mama.«

Vzgojitelj – kompetenten partner v dialogu

Avtorici knjige Dialog s starši (2011) nam predstavljata nova spoznanja o interakciji, odnosih in otrokovem razvoju. Opozarjata nas, da so ugotovitve predstavljene na osnovi danskega šolskega sistema, vendar pa ga lahko primerjamo z začetki sprememb v našem šolskem sistemu. Razkrivata, da smo šele v 20. stol postopoma otroke začeli spoštovati in jih razumeti kot celovito osebnost. Otroci imajo danes več pravic kot odrasli, kar se odraža v družinskem okolju. Opaža se vse večjo individualizacijo, ki jo pogosto opredelimo kot negativno, ker jo enačimo z egoizmom. Vse to povzroča multikulturalizacija družbe, globalizacija odpira nove načine življenja in njihovega razumevanja. Kar je bilo včasih samoumevno, danes ni več tako. Med otroki v skupini in med starši je danes vse več razlik. Različnost otrok in staršev posledično odpira nove možnosti razumevanja v vrtčevskem vsakdanu. Pluralizem vrednot v sodobni družbi omogoča, da posamezne družine prosto izbirajo, kaj je primerno za vzgojo in razvoj njihovega otroka in kaj ne. Vzgojitelja se v današnjem času ne povezuje več s samoumevno avtoriteto, zato je nujno, da si pridobi povsem nove kompetence. Le-te si mora razviti in krepiti individualno. Pomembno je, da si pridobi osebno avtoriteto, ki se odraža na treh področjih: pri navezovanju odnosov, dajanju smernic in refleksiji. Vzgojitelj se mora zavedati, da je njegova vloga v odnosu pomembna, kadar: ustvarja pogoje za lastno in vzajemno otrokovo učenje, medsebojno analizira in načrtuje svoje delo in ustvarja pogoje, v katerih se razvijajo otroci in starši. Kot vodja skupine mora biti vzgojitelj pri postavljanju smernic jasen in odločen ter v vseh pogledih zagotavljati etiko in kakovost. Refleksija pomeni, da se vzgojitelj zaveda nepredvidljivih dogodkov ter kompleksnosti svojega dela. Sposobnost presojanja temelji na poglobljenem teoretičnem znanju in izkušnjah ter razvoju refleksije o lastnem delu (Jensen, Jensen 2011, str. 7-10).

Delo s starši

Na prvem mestu dobrega vzgojitelja je za delo s starši potrebno ustvariti enakovreden odnos. Vzgojitelj mora o strokovnih vprašanjih govoriti jasno in nedvoumno. Pomembne so njegove splošne vrednote in osebnostne lastnosti, pripravljenost za osebni in profesionalni razvoj ter način navezovanja stikov (Jensen, Jensen 2011, st.15). Vzgojitelj v odnos vstopa z vsemi starši ne glede na osebnostne prednosti. V sklopu izobraževanja se nauči veliko o otrocih, o njihovem razvoju ter o načinih dela z njimi. Ne pridobi pa si znanj, kako se odzvati, ko je potrebno staršu sporočiti neprijetno, včasih zanje nesprijemljivo novico. Na tem področju je neizobražen. Za pridobitev teh znanj so potrebna leta neposrednega dela, učenje na izkušnjah, ki so tudi negativne. Poglavitno je, da ima vzgojitelj notranjo moč in je pripravljen spreminjati tudi sebe. Zelo pomembno je, da ve, kako se ljudje na splošno odzivajo. Dobro mora poznati sebe, da predvidi neprijetno reakcijo, ki povzroči motnje v komunikaciji. Pri svojem delu se mora vzgojitelj naučiti usmerjati pozornost nase in na odzive. Pogosto se zgodi, da napačno usmeri pozornost le na otroka in starša ter njune reakcije. Z ustvarjanjem odnosa osebek – osebek ustvarimo temelj za enakovreden, spodbuden dialog. Vzgojitelj lahko dialog lahko razvije le na način, da je kot strokovnjak v njem čim bolj pristen in duhovno prisoten. Le-to zahteva dobro poznavanje samega sebe. Dogaja se, da se vzgojitelj umakne in popušča pri svoji profesionalni in osebni integriteti. Mogoče zato, ker se ne čuti dovolj strokovnega, ker morda resnično ni, mogoče zato, ker se ni naučil stati za svojimi besedami in lastnim ravnanjem. Vzgojitelj vase dvomi, ker so nekateri starši enako ali bolje izobraženi ali imajo podobno izobrazbo. Negotovost vzgojitelja se odraža, da svojih stališč ne izraža dovolj jasno (Jensen, Jensen 2011, st.16 - 30). Strokovni delavci vrtca morajo biti sposobni sodelovati z vsemi starši. V institucijo vstopajo različni starši iz različnih socialnih, ekonomskih in kulturnih skupin.

Vzgojitelj, starš in otrok sodelujemo v temeljnem pogledu zato, da bi kvaliteto vzgoje in izobraževanja izboljšali v otrokovo korist. Z uspešnim sodelovanjem lahko omogočimo, da dosežemo, kar je za otroka najbolje. Vzgojitelji imamo veliko znanja in izkušenj pri delu z različnimi otroki. Naša glavna naloga je, da spodbudimo vpliv na otrokov razvoj, vzgojo in izobrazbo. Z vidika vzgojitelja so vsi otroci v vrtcu enakovredni. Starši na drugi strani veliko vedo o svojem otroku, poznajo ga od rojstva in vedo, kako se odziva v različnih situacijah. Imajo vrednote in norme, ki jih skušajo po najboljših močeh prenesti na svoje otroke. Z njihove perspektive je v središču le njihov otrok. Otrok živi in obstaja v obeh pogledih. Za dober odnos med vzgojitelji in starši je pomembno, da izmenjujejo svoje poglede in iskreno sodelujejo. Starši naj bi vzgojitelju zaupali v smislu: »Verjamem, da si kompetenten in da lahko prispevaš tisti del, ki ga sam ne poznam.« V praksi to pomeni: »Prevzel bom odgovornost in dejavno sodeloval v otrokovem življenju.« (Jensen, Jensen 2011, st. 51). Starši in vzgojitelji morajo obojestransko pričakovanja vedno znova prilagajati vsakodnevnomu sodelovanju. V vrtcu je ta prednost, da se s starši videvamo vsakodnevno in se v primeru negotovosti ali nesoglasij dogovorimo za pogovor. Dialog v pogovoru s starši mora vsebovati uvod, jedro in zaključek. Vzgojitelj mora prevzeti vlogo gostitelja, ne glede v kakšni obliki se srečajo. Lahko je to roditeljski sestanek, pogovorne ure ali srečanje s starši. Vzgojitelj mora biti do vseh sodelujočih spoštljiv, s strokovno in profesionalno držo. Znati mora poslušati, biti mora iskren. Glavna odgovornost za kakovosten odnos v tem pogledu je, da pokaže dober zgled. Epilog dobrega dialoga je vzpostaviti dober stik (Jensen, Jensen 2011, st. 63-87).

Primer iz prakse

Lansko jesen sem sprejela dekllico, ki je pri treh letih prvič prestopila vrtčevska vrata. Sam prihod v vrtec je bil kot alarm. Po stopnicah je prihajala z glasnim jokom. V naročju jo je prinesla mama, ki je prav tako jokala. Mamo sem pogledala in ji povedala, da je naredila veliko napako. Mnjenja sem bila, da ji je pokazala vzorec vedenja za prihod v vrtec. Razlog maminega joka je bil, da je izvedela, da pričakuje drugega otroka in se v navalu čustev ni uspela zadržati. Zagotovo so jo spremljali tudi negativni občutki, ko je pripeljala dekllico iz varnega domačega okolja v vrtec. Nagonsko sem jo objela in ji zaželela vse dobro. Deklica je vsak dan prihajala v vrtec jokajoča in vznemirjena. S težavo se je poslovila od mame in mi dala roko. V igralnici se ni sprostila, se ni igrala z otroki, ni sodelovala, jedla je zelo malo. Velikokrat je zbolela, zato je bila daljša obdobja odsotna.

Staršem sem na uvodnem roditeljskem sestanku povedala, da imam predvidene pogovorne ure enkrat na mesec in se bodo lahko vpisali v seznam. Dekličina mama se na pogovorne ure ni odzivala. Temu je pripomogla tudi moja daljša odsotnost. Konec januarja, po izobraževanju, sva se dogovorili za izredne pogovorne ure. Uporabila sem večšine, ki sem jih pridobila v izobraževanju. Potreben je bil

samo stavek: «Vem, da ste skrbna in dobra mama, vendar za deklenco vsekakor ni dobro, da jo nosite po stopnicah v naročju.» Z gotovostjo lahko trdim, da sem mamu pridobila za popolno sodelavko. Na pogovornih urah je povedala veliko detajlov, ki so pripomogli k razumevanju deklencinega vedenja. V pogovoru sem prišla do spoznanja, da je imela mama vzgojo zanemarjanja, ta pa je bila povezana z načinom življenja njene družine. V njej je bilo pet otrok, oba starša sta bila obremenjena z delom. To je bil njihov stalni življenjski ritem. Konkretno se z otroki in vzgojo nista imela časa ukvarjati. V veri, da delata najbolje, kar lahko, sta skrbela le za osnovno eksistenco. Mama jokajoče deklenco je naredila ravno obratno. Svoji hčeri je posvečala preveč pozornosti. Veliko ali skoraj vse je bilo podrejeno deklenci in njenim željam. Oba starša sta ji to omogočila, vsak na svoj način.

Deklenco vrtca ni sprejela. Po daljših odsotnostih se je njeno vedenje slabšalo. Ni želela sama jesti, želela je, da jo hranim jaz ali pomočnica vzgojiteljice. Želela je, da sediva pri njej in počakava, da pojé. Vedno se je držala najine bližine, otroke v skupini je ignorirala. Posledično se tudi otroci raje umaknili. Hodila je po igralnici v krogih, za mizo je obnohtno kožo grizla do krvi.

Po maminem pripovedovanju se je družina izolirala od socialnih stikov. Mama je želela, da za vse poskrbijo sami in da so vedno skupaj. Deklenci je bilo bolj ali manj vse na voljo. Delala je, kar je želela, ob strani sta ji stala starša. Kratek čas je spala v svoji sobi, ko pa je zbolela, sta jo starša vzela v svojo posteljo. Med staršema je prišlo do nesoglasij. Deklenco je nato spala v svoji postelji, vendar je moral biti ob njej eden od staršev. Želela je vedno več pravljič, v postelji se je težko umirila in zaspala. Do mame je postala tudi nasilna, saj jo je pričela tepsti in brcati v trebuh.

Z mamu sva se na pogovornih urah dogovorili, da je ne nosi več v naročju, da ji začne postavljati jasne meje. Da ji razloži, da njeno vedenje z glasnim kričanjem ni sprejemljivo. Skupno sodelovanje z uspešnim dialogom je začelo prinašati obetavne rezultate. Cilj naše skupne odločitve je bil, da deklenco sama, brez joka, pride v vrtec. Žal pa smo zaradi virusa vrtec zaprli.

Deklenco se je v vrtec vrnila septembra. Prihod je bil podoben lanskoletnemu. Glasno kričanje, brez solz. Deklenco se s pomočjo mame preobleče, jaz jo pospremim za roko v igralnico. Glasno kričanje v trenutku preneha. Deklenco v bolj čustveno vznemirjenih dneh kašlja, sili jo k bruhanju in se trese. Po približno pol ure se umiri. Vključevati se je pričela tudi v igro in sodeluje pri dejavnostih. Igra se z vrstniki, vendar ne tako, kot bi želela. Večkrat jo opozorim, naj si poišče družbo s prijatelji, ker še vedno išče stik in potrditev pri obeh vzgojiteljicah. Z mamu sva se dogovorili za prve pogovorne ure v tem šolskem letu. Na zgoraj opisani način sem ji razložila, da deklenco potrebuje jasne meje, ki jih bo mati morala postaviti najprej v domačem okolju. Deklenco v vrtcu nima težav s sprejemanjem avtoritete. Opozorila sem jo, da bodo njene zahteve povzročile spremembe vedenja – na slabše. Trenutno deklenco še vedno kriči pri prihodu v vrtec. V skupini je na trenutke postala odsotna. V igro se počasi vključuje, do otrok je napadalna, jih tepe in nadira. Na rokah, po vratu in nogah se pojavi alergija, ki je izrazita, ko je deklenco močno vznemirjena. Na osnovi opažanj lahko ugotovim, da ima deklenco v tem primeru vzgojo razvajanja. Starša sta želela, da bi bila deklenco srečna. Dopustila sta ji, da je prevzela vodenje in sprejemanje odločitev. Deklenco postavlja zahteve in pogoje, starša pa jih bolj ali manj izpolnjujeta. V svojem življenju je doživela le malo ali nič omejitev, ker ji je bilo vse dovoljeno. Mama je trenutno prevzela odgovornost za napačno vzgojo in sledi najinim dogovorom, deklenco pa se še ni sposobna soočiti s spremembami.

Zaključek

Menim, da se dandanes pogosto zgodi, da so starši pri vzgoji svojih otrok negotovi, ne najdejo prave smeri. Cilji, h katerim bi vodili otroka, so jim nerazumljivi. V poplavi sodobne tehnologije in pomanjkanju časa se zatekajo k prebiranju različnih nasvetov o vzgoji, ki naj bi jih vodili do uspeha. Vzgojiti želijo otroka, ki bo dober na vseh področjih. Otroka, ki bo imel vse, česar starši niso imeli. Ob tem pa se ne zavedajo, da otroku povzročajo nepopravljivo škodo.

Ugotavljam, da sem v konkretno opisanem primeru uporabila prave pristope in veliko notranje intuicije. Starše spodbujam in usmerjam, kako se v dani situaciji odzvati. Menim, da tega ne bi zmožla, če bi imela težave na osebnostni ravni. Potrebno je spoštovati vse ljudi, se odzivati s pokončno, suvereno držo ter upoštevati kurikularna načela. Stalno strokovno spopolnjevanje na različnih ravneh nam omogoča osebno in profesionalno plat. Zavedam se tudi dejstva, da so pomembni dobro timsko sodelovanje, odkrita komunikacija in evalvacije skupnega dela.

Pri svojem delu prepletam oba predstavljeni pristopa. Pomembna je dobra strokovna priprava s tehtnimi argumenti, profesionalna, odločna drža. Starši so priznali, da nas potrebujejo tukaj in zdaj, saj je situacija na globalni ravni resnično negotova.

Literatura

https://samozavestni.si/clanki_in_objave/psihoterapija_in_osebna_rast/9/transakcijska_analiza/, (pridobljeno 15. 10. 2020).

Jensen, E., Jensen, H.(2011). Dialog s starši. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.

Kurikulum za vrtce (1999), Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Milivojević, Z., Bilban, K., Kokelj, V., Kramberger, M., Steiner, T., Kožuh, B. (2015). Mala knjiga za velike starše. Novi Sad : Psihopolis institut.

Steiner, T., Koler, G. (2020). Delo s starši – izzivi sodobnega vrtca (delovno gradivo). Mladinski dom Jarše.

VKLJUČEVANJE STARŠEV V ŽIVLJENJE VRTCA

Povzetek: Sodelovanje med vrtcem in starši je pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje in nujen pogoj za dopolnjevanje družinske in institucionalne vzgoje. Pomembno je, da starši že ob vstopu otroka v vrtec pridobijo pozitiven občutek, da so v vrtcu prijazno sprejeti in vedno dobrodošli. S tem dobijo zagotovilo, da dajejo otroka v varen, topel in ljubezniv drugi dom. Če se bodo dobro počutili starši, se bodo tudi otroci. V sodobnem času je to sodelovanje velik izziv. Starši so zaradi številnih informacij iz različnih virov pogosto zbegani, hkrati pa želijo za svojega otroka le najboljše. Številni se spopadajo s težavami, ker prihajajo iz druge države in kulture. Prav zato je pomembno, da vrtec stopi staršem nasproti, jim ponudi pomoč ter sodelovanje preko različnih oblik vključevanja staršev v življenje vrtca. Tako bodo starši dobili večje zaupanje in postali pomembni sooblikovalci življenja ter dela v vrtcu. Le ob takšnih pozitivnih izkušnjah sodelovanja bo srečen in zadovoljen tudi otrok.

Ključne besede: starši, otroci, vrtec, sodelovanje

INCLUSION OF PARENTS IN THE LIFE OF KINDERGARTEN

Abstract: Cooperation between kindergarten and parents is an important aspect of the quality of pre-school education and a necessary condition for complementing family and institutional education. It is important for the parents to get a positive experience when entering the kindergarten, gaining the feeling of being kindly accepted and always welcomed. This also gives them the assurance that they are putting the child in a safe, warm and loving second home. If the parents feel good, so will the children. In current times, this collaboration has become a greater challenge. As parents want only what is best for their child, they often get confused by various information from different sources. Many also face challenges regarding coming from a different country and culture. Therefore, it is of most the highest significance for the kindergarten to stand up for the parents, offer them help and cooperation through various forms of parental involvement in the life of the kindergarten. In that way, parents could gain more trust and become important co-creators of life and work in kindergarten. Only with such positive experiences of cooperation will the child be happy and satisfied.

Key words: parents, children, kindergarten, cooperation

Uvod

Vstop v vrtec je za otroka pomemben korak na poti k samostojnosti. Ob vključitvi otroka v vrtec starši doživljajo veliko stisko, saj se srečujejo z občutki strahu, žalosti, krivde in celo ljubosumja. Zato je pomembno, da že tedaj do staršev pristopimo prijazno, s spoštovanjem, razumevanjem in zanimanjem za otroka. Ko starši začutijo, da so vrata vrtca odprta, da so oni in njihov otrok v vrtcu dobrodošli ter prijazno sprejeti, zaupajo vrtcu in strokovnim delavcem. Pridobiti morajo zagotovilo, da dajejo otroka v varen, topel in ljubezniv drugi dom. Enoletni otrok sprejema okolje, ki ga obdaja, preko staršev. Prav zato je pomembno, da nam vzgojiteljem najprej zaupajo starši, da nam bo lahko zaupal tudi otrok. Le ob takšnih pozitivnih izkušnjah se lahko postopno gradi dobro sodelovanje med starši in vzgojitelji.

Na spletni strani našega vrtca (Vrtec Vrhovci, Ljubljana) je zapisano: »Skupni cilj vrtca in staršev je, da ustvarimo pogoje za varno, zdravo, sproščeno in ustvarjalno bivanje otrok. Staršem zagotavljamo, da bodo dnevi, ki jih bo otrok preživel v našem vrtcu, bogati, pestri, zanimivi, predvsem pa otroško razigrani, hkrati pa bodo spodbujali raznovrstno učenje, pridobivanje izkušenj in razvijanje sposobnosti, ki so potrebne za uspešno življenje. Kajti zadovoljen in srečen je tisti otrok, ki ni povezan samo z družino, ampak tudi z vrstniki in drugimi ljudmi, s katerimi je v stiku. Odraščati mora v zdravem, varnem, spodbudnem in pozitivnem okolju. In prav takšno okolje ponuja vrtec.« V Kurikulumu za vrtce (Bahovec in drugi 1999, str. 24) je zapisano, da je za uspešno sodelovanje med vrtcem in starši pomembna delitev odgovornosti in različnih pristojnosti. Poudarjena je dolžnost vrtca, da nudi staršem storitve, ne posega pa v njihovo zasebnost. Pomembno je, da vrtec spoštuje kulturo, identiteto, jezik, svetovni nazor, vrednote, prepričanja, navade in običaje družine. Starši imajo pravico sodelovati pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu in v oddelku, vendar pa morajo pri tem upoštevati meje svojega soodločanja in strokovno avtonomnost vrtca.

Vzgoja v vrtcu dopolnjuje družinsko vzgojo, zato je zelo pomembno, da se med starši in vrtcem gradi dobro sodelovanje, ki sloni na odkritosti, profesionalnosti, zaupanju in medsebojnem spoštovanju ter katerega skupen cilj so prizadevanja za dobrobit otroka. Lepičnik Vodopivec (1996, str. 44) pravi:

» Tako starši kot vzgojitelji si prizadevajo za optimalni razvoj vseh otrokovih potencialov, otrokovo uspešno napredovanje v vrtcu in v življenju nasploh, prizadevajo pa si tudi za zagotavljanje zdravega in skladnega razvoja.« Za uspešno medsebojno sodelovanje je pomembno tudi to, da zna vzgojitelj staršem prisluhniti in jih slišati. Šele potem bodo tudi starši prisluhnili, upoštevali in spoštovali vzgojitelja.

Oblike sodelovanja s starši

V našem vrtcu organiziramo različna srečanja staršev in otrok, ki se izvajajo skozi formalne ter neformalne oblike.

Formalne oblike

Lepičnik Vodopivec (2010, str. 77) v svoji raziskavi o kakovosti vrtca pravi, da »gre na ravni formalnega sodelovanja za uresničevanje javne dostopnosti do pisnega in usnega obveščanja o različnih ponudbah programov v vrtcu in do poglobljenega razgovora z vzgojiteljem oz. pomočnikom vzgojitelja oz. svetovalno službo, ki se realizira preko roditeljskih sestankov, govorilnih ur in pisnih obvestil.« Ob tem ugotavlja, da je sodelovanje med vrtcem in družino podlaga za razvoj partnerskega odnosa med njimi, v katerem bodo vsak s svojega vidika prevzemali obveznosti in odgovornosti, povezane z vzgojo otrok, in se ob tem zavedali svojih pravic in dolžnosti. Te oblike sodelovanja s starši so informativne narave. Z njimi starše obveščamo o delu in življenju v vrtcu ter o počutju in napredku njihovih otrok..

Publikacija vrtca

Vsak vrtec ima svojo publikacijo, v kateri se staršem predstavi. V publikaciji našega vrtca so: nagovor ravnateljice, predstavitev Vrtca Vrhovci in njegovih enot, vodila pri našem delu, programi v vrtcu, svetovalna služba, skrb za zdravje in prehrano, sodelovanje s starši, pravice staršev in otrok ter druge pomembne informacije.

Spletna stran vrtca

Tudi na spletni strani vrtca lahko najdemo informacije glede predstavitve vrtca, enot vrtca, programov in projektov, informacije za starše, obrazce ter jedilnike.

Uvodni informativni sestanek pred vstopom otroka v vrtec

Organizira se na ravni celotnega vrtca. Na njem najprej spregovorimo o uvajanju otrok (nagovor ravnateljice, pomočnice ravnatelja in psihologinje). Sestanke nato nadaljujemo po posameznih oddelkih, v katerih bodo otroci. V tem delu se starši seznanijo s strokovnimi delavci oddelka, dnevno rutino, potekom uvajanja, programom vrtca in oddelka ter oblikami sodelovanja s starši. Pogovorimo se tudi o vprašanjih in dilemah staršev. Da bo uvajanje otroka v vrtec za vse lažje, staršem razdelimo vprašalnik, v katerem jih sprašujemo po zdravstvenem stanju otroka, po odzivih otroka ob ločitvi od staršev, o otrokovih posebnostih, sporazumevanju ter o njihovih navadah pri hranjenju in počitku. Ta vprašalnik je vzgojiteljem v veliko pomoč pri spoznavanju vsakega otroka posebej.

Roditeljski sestanki

Odvijajo se najmanj 2x letno, na začetku in na koncu šolskega leta, po potrebi imamo tudi vmesni roditeljski sestanek. Na prvem roditeljskem sestanku se pogovorimo o otrocih v oddelku, letnem delovnem načrtu, o načrtovanih dejavnostih za starše ter o pomembnih informacijah. Že pred sestankom staršem razdelimo anonimni vprašalnik, v katerem želimo od njih izvedeti, kakšna so njihova pričakovanja do vrtca in kaj želijo, da bi z otroki spoznavali. Poleg tega starši dobijo še en vprašalnik z naslovom: »Kako oz. kaj lahko sam prispevam k delu in življenju v vrtcu?« Z njim želimo starše spodbuditi k sodelovanju v smislu predstavitve njihovih poklicev, hobijev, ... Oba vprašalnika starši oddajo v za to namenjen nabiralnik pred igralnico. O odgovorih in predlogih se pogovorimo že na prvem roditeljskem sestanku in s tem načrtamo celoletno sodelovanje med vrtcem in družino. V starejših skupinah se o željah za naslednje leto pogovorimo tudi z otroki in njihove predloge predstavimo staršem na 1. roditeljskem sestanku.

Na zadnjem roditeljskem sestanku starše seznanimo z evalvacijo vsega načrtovanega, napredka otrok ter izzivov, s katerimi smo se srečevali. Pripravimo jim tudi predstavitev s fotografijami utrinkov celega leta. Staršem se zahvalimo za zaupanje, pomoč in uspešno sodelovanje.

Pogovorne ure

Pogovorne ure so namenjene individualnemu pogovoru vzgojitelja s starši o njihovem otroku, njegovem napredku in delovanju v skupini. Pogovor temelji na zapiskih opazovanj otroka, njegovih risbah in izdelkih. Starše seznanimo o vključevanju otroka v skupino, dejavnosti in igro, o njegovih močnih in šibkejših področjih, kakor tudi o pričakovanih in težavah. Ob pogovoru spoznamo odnos staršev do otroka in njegovega razvoja, njihova pričakovanja do vrtca in pridobimo povratno informacijo o otrokovem počutju v vrtcu. V današnjem času so starši zaradi številnih, nasprotujočih si informacij iz različnih virov pogosto zbegani glede vzgoje svojega otroka. Zanj želijo le najboljše, a ne vejo kako in kaj. Prav zato se pogosto obračajo na nas vzgojitelje, da jim pomagamo in svetujemo in ravno pri tem vidim prednost skupnih pogovornih uric.

Skupne pogovorne ure

Organiziramo jih takrat, ko se pojavijo problemi, ki so skupni vsem otrokom in staršem. Vzgojitelji se nanje pripravimo ob pomoči strokovne literature. Starši si pri reševanju skupnega problema izmenjujejo lastne izkušnje, si pomagajo z nasveti in idejami, ob tem pa se krepi medsebojno sodelovanje in povezovanje.

Šola za starše

Vsako leto pripravimo v vrtcu cikel predavanj in delavnic za starše. Teme so izbrane tako, da ponujajo odgovore in spodbujajo k premisleku v zvezi z najbolj pogostimi vprašanji staršev glede vzgoje otrok. Ta srečanja so 3-4x letno.

Svet staršev na ravni vrtca

Vsak oddelek ima v svetu staršev predstavnika staršev. V svetu staršev starši obravnavajo programe ter poročila o njihovem izvajanju v vrtcu. Izražajo skupne interese, predstavljajo probleme posameznih oddelkov, enot ali celotnega zavoda (Vrtca Vrhovci) ter predlagajo rešitve. Mnenja in pobude sporočajo svetu zavoda.

Svet zavoda

V njem so predstavniki ustanovitelja, predstavniki staršev, izbrani na svetu staršev na ravni zavoda in predstavniki delavcev. Svet zavoda sprejema programe in poročila, odloča o uvedbi novih programov ter o pritožbah, imenuje in razrešuje ravnatelja.

Oglasna deska

Pred vhodom v igralnico imamo oglasno desko, ki jo dnevno urejamo in dopolnjujemo z informacijami (za starše), vezanimi na naš oddelek. To so tematski načrti, dnevni zapisi dejavnosti, izjave otrok, pesmi, ki jih prepevamo, lepe misli, obvestila in vabila. Na skupni oglasni deski pa starše seznanjamo z jedilniki ter obvestili in vabili na ravni celotnega vrtca.

Elektronsko obveščanje staršev

Preko elektronske pošte staršem pošiljamo obvestila in vabila, pesmi, plese s koreografijami, postopke za izdelavo kreativnih izdelkov,... Ta oblika obveščanja je staršem danes v veliko pomoč.

Neformalne oblike

Lepičnik Vodopivec (2010, str. 77) v svoji raziskavi o kakovosti vrtca ugotavlja: »da so v vrtcih danes nekoliko bolj v ospredju neformalne oblike sodelovanja s starši, kar je verjetno tudi posledica drugačnega načina vzgoje v vrtcih. To je z vidika razvijanja samozavesti staršev in njihove odgovornosti za vzgojo otrok ter za razvijanje medsebojnega zaupanja med starši in vzgojitelji oz. pomočniki vzgojiteljev izjemno pomembno.«

Neformalne oblike vključevanja staršev v življenje vrtca so zelo pomembne, saj se ob sproščenem druženju krepi medsebojno sodelovanje, spoštovanje in zaupanje. Njihovo načrtovanje poteka skupaj s starši na prvem roditeljskem sestanku, pomembno pa je, da so predlogi staršev upoštevani. Neformalne oblike druženja staršem omogočajo, da so aktivno vključeni v dejavnosti in tako pripomorejo k ustvarjanju vzdušja v skupini, spoznajo vrstnike svojega otroka ter njihove starše, se medsebojno povežejo in si izmenjajo izkušnje pri reševanju dilem in problemov. Hkrati starši dobijo vpogled v to, kako se njihov otrok vključuje v skupino in dejavnosti, kako komunicira z vrstniki in odraslimi ter kakšne so njegove razvojne sposobnosti v primerjavi z otroki enake starostne skupine. Prednost pa je tudi v tem, da se v omenjene dejavnosti lahko vključujejo tudi ostali družinski člani. V našem vrtcu izvajamo naslednje neformalne oblike sodelovanja s starši:

- igralne urice: nanje povabimo starše v dopoldanskem času. Starši se lahko vključujejo v naše delo, se igrajo z otroci, nas naučijo kakšno novo igro ali zgolj opazujejo,
- predstavitve poklicev in hobijev staršev v vrtcu,
- obisk na delovnem mestu staršev,
- razstave: likovne, razstava starih predmetov in igrač,
- gibalno popoldne: igre brez meja, skupni izleti, orientacijski pohodi, pohod z lučkami,
- ustvarjalne delavnice različnih tematik,
- plesne delavnice: z otroki naučimo starše naše plesne,
- skupno praznovanje različnih praznikov: novega leta, materinskega dne, gregorjevega,...
- nastopi otrok za starše: glasbeno plesni nastopi, dramatizacije,
- nastopi staršev za otroke: igrane gledališke predstave,
- nastopi in delavnice s starimi starši,
- zbiralne akcije: materialov, igrač in oblačil v humanitarne namene,
- vsakoletna prireditev Sklada vrtca Vrhovci »Z roko v roki«, na kateri zbiramo sredstva za sklad vrtca za pomoč otrokom iz socialno šibkih družin (bazar izdelkov otrok in vzgojiteljic, nastopi otrok, likovne, plesne, športne delavnice, poslikava obrazov, kolo sreče, srečelov...

Zaključek

Vključevanje družin v življenje vrtca ima koristi tako za otroke, kot tudi za starše in vzgojitelje. Otroci pridobijo občutek, da družina sprejema vrtec, počutijo se bolj varne in sprejete, bolje spoznajo starše in ostale sorodnike drugih otrok ter nadgrajujejo izkušnje, ki jih pridobivajo doma in v vrtcu. Starši spoznajo otrokove prijatelje, opazujejo otroka med sovrstniki in njegovo vključevanje v igro, dobijo možnost, da izrazijo lastne želje, pričakovanja, strahove in probleme, pridobijo bolj realna pričakovanja pri vzgoji svojih otrok, doživijo zadovoljstvo ob lastnem prispevku k skupnim ciljem in razvijajo občutek pripadnosti programu vrtca. Vzgojitelj opazuje otroka v interakciji s starši, dobi večje možnosti individualizacije, s pomočjo staršev lažje rešuje probleme, dobi občutek zadovoljstva, razvija samozavest, pridobi zaupanje, strokovno avtoriteto, vlogo zaupnika, podpornika in svetovalca staršem. Pomembno je, da se družinska in institucionalna vzgoja čim bolj prepletata in dopolnjujeta, saj smo za vzgojo otrok odgovorni tako starši kot tudi strokovni delavci vrtca. Sodelovanje med vrtcem in starši, ki poteka preko različnih formalnih in neformalnih oblik, je pomemben pokazatelj kakovosti predšolske vzgoje in posledično zadovoljstva staršev z delom vrtca. Vendar pa ne smemo pozabiti, da so tisti, zaradi katerih smo tu in zaradi katerih vstopamo v odnose s starši, pravzaprav otroci. In otroci so tisti, zaradi katerih se moramo resnično potruditi... Zadovoljstvo staršev bo potem samo še logična posledica.

Literatura

- Antič, S., Trnavčević, A. in Jerman, J. (2011). *Sodoben vrtec, zadovoljni starši*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Jensen, E. in Jensen, H. (2011). *Dialog s starši*. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
- Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo.
- Lepičnik Vodopivec, J. (1996). *Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati*. Ljubljana. Misch, Oblak in Schwarz.
- Vidmar, J. (2018). *Pogoji uspešnega sodelovanja pri razvijanju partnerstva s starši*. V: *Odnosi s starši - izziv in obveza*. Ljubljana: Supra, zavod za izobraževanje.
- V: *Željeznov Seničar, M. (2012). Sodelovanje med vrtcem in starši »družinami«*. Ljubljana: MiB d.o.o.

Elektronski viri:

- <http://vrtec-vrhovci.si/> , spletno mesto Vrtca Vrhovci
- http://vrtec-vrhovci.si/wp-content/uploads/2019/08/publikacija_Vrtec-Vrhovci_2018_web-po-straneh.pdf , publikacija Vrtca Vrhovci
- <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-HDBXQP58>, Lepičnik Vodopivec, J. (2010). *Sodelovanje staršev z vrtcem kot dejavnik kakovosti vrtca*. Maribor: Pedagoška fakulteta

VKLJUČITEV STARŠEV V SKUPINO RINGARAJA

Povzetek: V prispevku želim predstaviti vključevanje staršev v skupino Ringaraja, ki jo obiskujejo otroci, stari 5–6 let. Starši imajo pri vzgoji svojih otrok bistveno vlogo. To velja za vzgojo doma in tudi za vzgojo v vrtcu. So naši sodelavci, mi vzgojitelji pa jim pomagamo pri vzgoji, zato je sodelovanje tako pomembno in je ključnega pomena. Starši se lahko v vrtec vključujejo na več različnih načinov. Večina oblik sodelovanja je v praksi že utečenih in smo nanje navajeni tako starši kakor tudi strokovni delavci vrtca. V času epidemije koronavirusa, ko nam zaposlenim in staršem marsikaj ni omogočeno, smo se odločili za novo obliko sodelovanja v skupini, da na nek način ostanemo povezani. Starši so z otroki doma posneli dejavnosti in nam jih prinesli na USB-ključku, vzgojiteljici pa sva posnetke preko projektorja predvajali celotni skupini. Ob posnetkih smo se pogovarjali, podoživljali dogodivščine od doma in se učili kritično razmišljati.

Ključne besede: sodelovanje, komunikacija, starši, vrtec, predšolska vzgoja

PARENT INCLUSION IN THE GROUP RINGARAJA

Abstract: This article presents parent inclusion in the group of children aged 5 to 6 called Ringaraja. Parents have the main role in the education of their children at home and in the kindergarten. They are our teammates, preschool teachers merely help them at their task that is why the cooperation between both is so important. Parents participate in the events at the kindergarten on various ways. Most forms of cooperation are already established and well known by parents and preschool teachers. In the time of coronavirus, when there are many obstacles for the cooperation between parents and the kindergarten, preschool teachers decided to start a new way to stay connected. At home parents recorded a video of the activity with their child and brought it in the kindergarten on a USB drive. The videos were projected on the wall, then the whole group discussed and relived the adventures from home and developed critical thinking skills.

Key words: cooperation, communication, parents, kindergarten, preschool education

Uvod

Sodelovanje med vrtcem in starši je pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje, saj veliko prispeva k ustreznemu dopolnjevanju družinske in institucionalne vzgoje.

Pri odnosu med vrtcem in starši je pomembna delitev odgovornosti in različnih pristojnosti. Starši imajo pravico sodelovati pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu in v oddelku ter po dogovoru z vzgojiteljico aktivno sodelovati in se vključevati v vzgojno delo, vendar seveda ob upoštevanju strokovne avtonomnosti vrtca (Kurikulum za vrtce, str. 24).

Sodelovanje in komunikacija med vrtcem in starši

Pri odnosu med vrtcem in starši je zelo pomembna delitev odgovornosti in različnih pristojnosti. Vrtec staršem pomaga pri vzgoji in učenju otrok, ne posega pa v njihovo zasebnost. Kar pomeni, da v vrtcu spoštujemo kulturo, identiteto, jezik, svetovni nazor, vrednote, prepričanja, navade in običaje otrokovih staršev, ob tem pa starši ne smejo posegati v strokovnost institucije (Kurikulum za vrtce, str. 24). Sodelovanje med vrtcem in starši je zelo pomemben dejavnik pri sami vzgoji in razvoju otroka. Da je to medsebojno sodelovanje učinkovito, je potrebno vzpostaviti primeren odnos, ki temelji na spoštovanju, razumevanju in predvsem zaupanju. Pozitivno in učinkovito sodelovanje med starši in strokovnimi delavci pripelje do dobrega počutja otroka v vrtcu ter kakovostnega in kvalitetnega dela. V komunikaciji starši in vzgojitelji drug drugemu prenašamo neko vsebino, ob tem pa seveda tudi odnos do te vsebine in do samega prejemnika sporočila. Komunikacija med vzgojiteljem in staršem je usklajena in iskrena, kadar drug drugemu govorita in si sporočata informacije tudi z neverbalnim vedenjem ter usklajeno, ob tem pa izgovorjena vsebina potrjuje odnos do nje in do samega prejemnika sporočila (Lepičnik Vodopivec, 1996).

Predstavitev primera iz prakse

V nepredvidljivem obdobju, v času epidemije koronavirusa, ko so bila vrata vrtca za večino otrok zaprta in smo si lahko pomahali le od daleč, smo se skupaj s starši odločili za novo obliko sodelovanja. Skozi celotno odsotnost smo navsezadnje navezovali stike preko e-mailov. Vsi smo skušali razmišljati predvsem pozitivno in ta čas izkoristiti za skupni čas z otroki, ki je bil na voljo in za katerega drugače velikokrat zmanjka kakšna minuta ali celo ura. Staršem je bilo predlagano, da otroke

ob različnih družabnih igrah, obnovi pravljice ali njim ljubim dejavnostim posnamejo in posnetek shranijo na USB-ključ. Najpomembneje pri vsem je, da so starši pripravljene izhajati iz domišljije otrok in njim prepustiti ideje, saj bodo tako najbolje spoznali svojega otroka, kaj ga zanima, kakšen je, kaj potrebuje ter kje so njegova močna in šibka področja.

I. Tolčič idr. (1981) je mnenja, da se v otrokovi igri sprosti domišljija in da ta otroku omogoča, da v igri ustvari ali doživi tisto, kar v realnem svetu zaradi svojih zmogljivosti ne more ali ne sme opraviti. Igra je povezana z otrokovim zadovoljstvom, saj sam odkriva in krmari svojo domišljijo, dela, kar je njemu všeč. I. Tolčič piše tudi, da je otrok v resničnem življenju nenehno v podrejenem položaju, saj so nad njim odrasli. Pri igri pa se situacija obrne. Otrok ima aktivno vlogo, pri kateri doseže samostojnost in se na nek način udeležuje življenja odraslih. Kar mu v realnem življenju ni dovoljeno, mu je dovoljeno v igri in njemu izbranih dejavnosti. Igra na otroka deluje pomirjevalno in ga sprošča, če je le on tisti, ki vodi proces.

Ob vrnitvi v vrtec so otroci prinesli USB-ključke in nestrpno čakali, kdaj si bomo ogledali njihove posnetke. Preko projektorja smo si več dni ogledovali posnetke otrok in njihovih dejavnosti. Otroci so bili ob ogledu svojih posnetkov zelo ponosni. Ponudili sva jim dovolj časa, da je lahko vsak izmed otrok predstavil svojo dejavnost in ob posnetku povedal kakšno zanimivost. Posnetki dejavnosti so bili zelo različni – od obnov pravljic, vadbenih ur, likovnih dejavnosti, pogovorov ob ogledu poučnih risank, sprehodov v naravi ... Zelo veliko posnetkov je bilo o dejavnostih otrok v naravi, zato lahko sklepamo, da se starši zavedajo, da je čas, ki ga otroci preživijo v naravi, zelo dragocen in jim prinaša veliko možnosti za ustvarjanje, učenje in spoznavanje sebe, hkrati pa krepi njihov odnos do okolja.

Primer 1: Deklica je ob slikah pripovedovala zgodbo, ki si jo je sama sprosti izmišljevala. Slike je povezala v zanimivo zgodbo, ki se je nanašala na njeno neposredno okolje, kar je za to starost otrok, 5–6 let, tudi značilno, saj otrok opisuje dogodke, ki jih sam vidi in doživi. Opazi se, da ima deklina govorne težave pri samem izgovarjanju, vendar pa njena domišljija nima meja. Pri pripovedovanju je prosila sestro, da ji je pomagala obračati liste. Primer 2: Deček si je s pomočjo brata postavil poligon. Začetek poligona je bila vožnja s kolesom po asfaltu. Nadaljeval je s poskoki po eni nogi in nato s sonožnimi skoki čez vejice dreves. Postavil si je lesena polena, po katerih je hodil, in lovil ravnotežje. Na koncu si je postavil žogo, ki jo je za zaključek brnil v gol. Poligon je ponovil še enkrat, pri čemer mu je brat na lesena polena postavil deske, po katerih je hodil, gol mu je postavil malo dlje, se postavil vanj in branil. Deček je bil ob gledanju posnetka zelo aktiven in je razlagal, kako je kaj delal in kaj mu je bilo težko. Opozoril je, da se s kolesom vozi samo še s čelado na glavi, ker je že padel in se udaril. Povedal je, da je v času, ko je bil doma, poslušal veliko pravljic, se sprehajal po gozdu ter pomagal mami pri kuhanju in pospravljanju.

Zaključek

Za uspešno sodelovanje in razvijanje odnosov s starši ter dobro klimo v skupini, predvsem pa veselje in zadovoljstvo otrok so včasih potrebne le majhne stvari, ki marsikoga osrečijo in razvedrijo. Odziv staršev in otrok naju je pozitivno presenetil, saj so bili starši zelo odzivni in naju zasuli s posnetki. Videti je bilo, da jim njihovi otroci pomenijo zelo veliko in da tudi čas epidemije koronavirusa le ni tako zavil v črnino. Če si znamo sami polepšati in razvedriti vsak trenutek dneva, smo naredili veliko za sebe, še več pa za svojega otroka, ki je ob vseh teh dejavnosti, ogledih posnetkov in ob poslušanju vseh komentarjev odnesel in se naučil še največ.

Literatura

- Kurikulum za vrtce (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Lepičnik Vodopivec, J. (1996). Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati. Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.
- Bergant, M., Toličič, I., Marjanovič, L., Accetto, J., Hočvar, S., Hiti, M., Petrič, M., idr. (1981). Igra in igrace. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.

NOV ČAS, NOV PRISTOP

Povzetek: V zadnjih letih je na področju pedagoškega dela opaziti, da so se potrebe staršev z vidika vrtca kar precej spremenile. Pedagoški delavci zato iščemo nove pristope, metode in oblike dela, da bi se čim bolj prilagodili tem potrebam in staršem vsaj malo olajšali stiske, s katerimi se vsakodnevno srečujejo. V našem oddelku smo se poslužili spletnih oblik sodelovanja ter se posvetili informacijsko-komunikacijski tehnologiji in strategijam dela s tehnologijo, ki nas obkroža. Zavedamo se, da tehnologija hitro napreduje in da se tudi otroci z njo srečujejo že od malih nog. Zato se nam zdi pomembno, da jih tudi mi učimo dela, rokovanja in varne uporabe le-te. V času razglasitve epidemije, ko so bili osebni stiki onemogočeni, nam je tako prav tehnologija pomagala, da smo tako z otroki kot starši ostajali v stiku. V tandemu s sodelavcem sva izbrala delo prek spletnega albuma, se povezovala s starši in otroki prek videoposnetkov, jim predajala strokovne in poljudne vsebine za otroke in starše ter jim poskušala dokaj stresno, neznano obdobje vsaj malo popestriti in obogatiti z vsebinami iz predšolske vzgoje. Strokovni delavci se dela z računalnikom in prek spleta lotevamo z distanco, občutkom nelagodja in pogosto tudi z zadržki. Midva s sodelavcem pa sva poskušala s svojim delom pokazati in prikazati tovrstno sodelovanje kot obliko obogatitve in dopolnitve dela, še posebej takrat, ko nam je delo v običajnih pogojih onemogočeno.

Ključne besede: potrebe otrok in staršev, tehnologija, delo z računalnikom, epidemija, delo od doma, sodelovanje s starši.

Računalnik in splet kot eni izmed pomoči in orodij za delo in sodelovanje

V našem oddelku otrok, starih 2–3 leta, smo se skupaj s starši že ob začetku vrtčevskega leta odločili za sodelovanje prek spleta. Starši so izrazili željo in potrebo po tovrstnem načinu obveščanja in sodelovanja, saj vse manj staršev dnevno pripelje ali prevzame otroka v vrtcu, ker to v veliki meri počnejo stari starši, katerim pa ne mi ne starši ne moremo prevaliti odgovornosti do sodelovanja, povratne informacije in ažurnosti v odnosu otrok–dom–vrtec. Delovni čas staršev je daljši, vse več se jih vozi na delo in mnogi se znajdejo v časovni in osebni stiski, ko pride do organizacije lastnega časa za aktivnosti z otrokom. Spletno smo sodelovali prek spletne strani zavoda, e-naslovov (službenih) in spletnega albuma. Oglasno desko smo prenesli na splet in oblikovali album, namenjen vsem ažurnim obvestilom, fotografije ažurno delili prek spletnega albuma, prek albuma izvedli dobrodelno akcijo ter strukturirali sodelovanje in komunikacijo v času epidemije. Za spletni album smo se odločili, saj imaš pri tem orodju veliko možnosti za določanje, kdo in kaj vidi, ter vpogled v to, kdaj si posamezno fotografijo/dokument starš prvič ogleda. Tako se izognemo težavam pri oglasni deski, kot so neažurnost starih staršev ob prihodu po otroka, prevzem otroka v drugi, zbirni igralnici (ne matični), slab pregled stalnih in sprotnih obvestil, pomanjkanje prostora idr.

Srečanja s starši smo obogatili z video posnetki, ki so jih ustvarili otroci (rokovanje z informacijsko-komunikacijskimi (IKT) sredstvi), in video posnetki otrok pri dejavnostih, v gledališke predstave za otroke in starše pa vnesli svetlobne in zvočne učinke s pomočjo naprav za nadgradnjo našega dela, kot so naprava za milne mehurčke, svetlobne krogle, grafoskop za senčno gledališče. Vse prej omenjene video posnetke smo si ogledali prek LCD-televizije, prav tako tudi fotografije posameznih dejavnosti. Fotografije in posnetki so nam v skupini služili kot odlični vir za pogovor o posamezni dejavnosti, kot pregled časovnega zaporedja dogodkov, kot izhodišče za refleksijo, opazovanja, pogovor in opisovanje ter poimenovanje ob posnetku, za otrokovo lastno dožemanje, izražanje dejavnosti, z drugega vidika pa kot spoznavanje novih načinov opazovanja lastne prakse tudi za naju s sodelavcem. Oba s sodelavcem igrava tudi vsaj tri različne inštrumente, tako da nam glasba prav tako ni tuja. Skupaj z otroki smo posneli tudi zvočne posnetke, izvedbe spoznanih pesmi, ki smo jih spremljali na lastne ali ritmične inštrumente, midva s sodelavcem pa na enega od melodičnih inštrumentov. Zvočne posnetke smo uporabili kot glasbeno spremljavo ob ponovitvah, pri nastopih za starše, srečanjih na nivoju enote idr.

Področje AV-medijske dejavnosti je v Kurikulumu za vrtce skopo opredeljeno. Najdemo ga pod poglavjem oziroma področjem umetnosti, primerov dela z računalnikom in prek njega pa ni pogosto omenjenih. Pri primerih dejavnosti je navedeno: »Otrok opazuje fotografije, slike, plakate, ter snema s telefonom, videokamero; spoznava vizualne, zvočne in časovne sestavine statičnih, gibljivih in spremljivih slik in njihovih povezav; fotografira prijatelje in dogajanje v vrtcu; opazuje, prepozna, komentira fotografijo in detajle; »bere« jo, si izmišlja zgodbo; na ekranu in v kinu gleda animirani,

igrani dokumentarni film, ter filme, ki ih posname sam, starši, vzgojitelji idr.; film obnovi z risanjem v načinu stripa, se pogovarja o vsebini; uporablja multimedijske CD-ROM-e z ustreznimi vzgojno-izobraževalnimi programi in igrami; spoznava različne zvrsti TV-programa.« (Kurikulum za vrtce, 2004, str. 45)

Obdobje epidemije in delo od doma

Vsi vemo, kako pomembni so opora, zaupanje, komunikacija in sodelovanje med strokovnimi delavci, starši in otroki za delovanje skupine v običajnih pogojih. Kako pa te dejavnike ohranjati, ko so okoliščine nove, ko se morebiti tudi sami soočamo z nelagodjem, strahom in stisko? Ko smo čez noč primorani ostati doma, ter ob čakanju na delo skupaj s svojo družino in ob njej iščemo metode in načine za opravljanje lastnega poslanstva, poklica – vse to v izolaciji, karanteni?

Ob lastni refleksiji čustev, dela, poznavanja posameznikov in posameznih družin, ki predstavljajo pomemben košček našega vrtčevskega mozaika, sva se s pomočnikom vzgojitelja odločila, da najdeva način, prek katerega bova vzdrževala vez med družinami našega oddelka in vrtcem. V tem stresnem času so namreč tako otroci kot starši hrepeneli po stiku (ki nam je bil v fizični obliki tako onemogočen) ali po neki drugi obliki druženja, ki bi vsaj v deležu nudil občutek varnosti, zaupanja in opore, saj so bili takega sodelovanja in odziva z naše strani intenzivno vajeni tudi prej (pred epidemijo). Praksa, ki smo jo imeli do sedaj, nam je bila tako odlično izhodišče pri iskanju načinov komuniciranja med karanteno in v času celotnega zaprtja vrtcev. Tokrat smo namreč morali razmišljati širše, saj smo si želeli povratne informacije, odziva otrok in staršev (slika 1), a ne na način, da bi bila to nuja, temveč veselje in samoiniciativa. Tovrstno sodelovanje sva s sodelavcem vzpostavila tudi s pomočjo spletnega albuma. Prek tega sva s starši delila fotografije, ideje za ustvarjanje in gibalne dejavnosti, delovne liste z nalogami in ugankami, skupaj smo praznovali svetovne dneve v obdobju epidemije, nadaljevali s potujočim nahrbtnikom (le da smo ga poimenovali spletni nahrbtnik (cilji in namen so ostali enaki)), oblikovali album Naravoljub (zbirko opaženih in spoznanih rastlin in živali – spodbujanje hoje v naravo, skupnega preživljanja prostega časa, samostojnosti otrok pri hoji v naravi, opazovanje narave z vsemi čutili idr. – prek katerih smo spoznali spletno orodje »Google Lens«) (slika 2), seznanjali starše s spletnimi viri za otroke, si izmenjevali videoposnetke in informacije (slika 3) ter tako ohranjali stik in utrjevali naše sodelovanje. Na nivoju enote sva s pomočnikom vzgojitelja organizirala in zmontirala videoposnetek sporočil vseh strokovnih delavcev enote za otroke in starše, naredila kolaž fotografij vseh delavcev naše enote ter oboje objavila (v sodelovanju z upravo) na spletni strani vrtca. Sodelovanje s starši v času epidemije se je izkazalo kot odlično, saj so bile povratne informacije staršev zelo pozitivne in nad našimi pričakovanji. Nekateri starši in otroci so se javljali večkrat tedensko, spet drugi nekajkrat mesečno, a ni bilo primera družine iz oddelka, ki se nama v vsem tem času ne bi javila. Najbolj vesela sva bila odziva otrok, ki so se zelo razveselili vsakega našega posnetka, fotografije ali zapisa, ki jim je bil namenjen. Javili so se nama tudi otroci drugih skupin enote, ki so videli naš skupni posnetek in fotografije na spletni strani, ter nam pripovedovali o tem, kako se posnetek pri njih doma vrtil večkrat dnevno.

Tako so nam splet, odlična povezanost s starši in dobri temelji pomagali zgraditi most, povezavo med družino in vrtcem, tudi v času epidemije.

*Splet, računalnik, delo prek spletnih orodij = veselje, prilagodljivost, noviteta
ali splet, računalnik, delo prek spletnih orodij = breme, ovire, nujno »zlo«*

Strah pred nečim novim, dodatnim učenjem, tehnologijo nam je vsem nekaj skupnega, ne glede na starost in delovne izkušnje. Občutek imamo, da s tem izgubljam osebni stik s starši, da se pedagoško delo »razčlovečuje«, da prepuščamo veliko težo spletnim orodjem, na katera nimamo vpliva, se bojimo uhajanja podatkov, zlorabe fotografij, pedagoškega dela v neprimerne namene idr. Razlogov, zakaj »ne«, je ogromno. Ampak tudi razlogi, zakaj »ja«, so tukaj in jih ne smemo prezreti. Pomembno je le to, da se zavedamo pravilne in varne rabe interneta, računalnika, omejimo čas dela prek njega, izdelamo strategijo, ki bo primerna našim otrokom in ciljni skupini staršev. Odgovorno moramo skrbeti za varovanje osebnih podatkov in nivo avtonomnosti vzgojitelja ter o vsem naštetem učiti tudi starše, ne zgolj otroke. V prvi vrsti prek zgleda ter močne, suverene in odgovorne strokovne osebnosti, prav tako pa tudi prek širokoglednega in kritičnega uma, ki je v svoji praksi fleksibilen in inovativen. Vodilo vzgojiteljem – kot kompas pedagoškega dela – bi morali biti ustvarjanje prakse, primerne starosti in strukturi skupine, interes otrok in njihov naprede. Merilo oziroma dokaz prave poti pa nasmejani otroški obrazi in vedenje, da je otroški dan vodila igra kot osnovna metoda našega poslanstva.

»Odgovornost vzgojitelja se namreč nanaša na:

- razumevanje strokovne podlage kurikularnih načel;
- upoštevanje temeljnih pravic otroka in njegovih staršev, da so ustrezno seznanjeni in vključeni v dejavnosti vrtca;
- sposobnost samostojnega operativnega načrtovanja vzgojne dejavnosti;
- sposobnost oblikovanja kakovostne vzgojne komunikacije ob ustrezni strokovni izbiri vsebin in metod dejavnosti ter ob upoštevanju kontekstualnih in naključnih vzgojnih dejavnikov (prostora, časa, socialne interakcije);
- sposobnost kritičnega vrednotenja lastne dejavnosti.« (Kroflič, Marjanovič Umek, Videmšek idr., 2001, str. 23)

Torej računalnik in tehnologija kot sredstvo, način, ena od metod dela, vrsta obogatitvenih, dodatnih dejavnosti, ne pa kot nadomestilo pedagoškega dela. Kljub okoliščinam, ki so nas zaradi razglasitve epidemije prisilile k delu od doma in k prenosu vsebin, znanj, komuniciranju prek računalnika, pa se je potrdilo, da je tehnologija »premajhen« posrednik med otrokom in odraslim, da bi zmogla prenesti vso veličino čustvene topline, opore, pomoči, komunikacije, dialoga, zaupanja med vzgojiteljem in otrokom, ter da je premalo prilagodljivo orodje, da bi lahko z njim posredovali vse raznolike oblike, metode in strategije dela, kot jih lahko vzgojitelji posredujemo v »normalnih« okoliščinah, kadar smo neposredno v skupini, ko se lahko veliko bolj individualno prilagajamo posamezniku in njegovim potrebam ter tudi potrebam in interesom celotne skupine. Prav tako pa otrokom ne nadoknadi časa, preživetega z vrstniki, skupino. Časa, namenjenega socializaciji.

Zaključek

Ne pustimo strahu in neznanju, da nas ustavita na poti do našega cilja. Igrajmo se s sodobno tehnologijo, rokujmo z njo. Motimo se, pokvarimo kaj, raziskujmo, igrjmo se. Popestrimo si dan. Naredimo danes nekaj drugače kot včeraj. Naj nam bodo večkrat vzor prav otroci. Otroci se vsakodnevno srečujejo s tehnologijo, ki se vsakodnevno izboljšuje in nadgrajuje. In kdo, če ne mi, smo tu zanje, da jih naučimo, kako jo smiselno in varno uporabljati, da jim bo olajšala življenje in delo ter jih naučila veščin, ki jih bodo v prihodnosti še kako potrebovali.

Literatura

Otrok v vrtcu: priročnik h kurikulumu za vrtce. (2001). Maribor: Založba Obzorja.

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih – druga izdaja (2004). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

KAKŠNEGA VZGOJITELJA SI ŽELIJO DANAŠNJI MLADI STARŠI?

Povzetek: Vzgoja je dolgotrajen proces preoblikovanja in samooblikovanja človekove osebnosti, ki poteka skladno z določenim družbenim idealom. Vzgoja pripravlja posameznika na življenje v družbi, kar je pogoj da družba obstaja. Ni ljudi in ni družbe brez vzgoje. Vse več je čutiti egocentričnosti, kjer gre za dojemanje sveta kot celote, katere središče je on sam in vse se vrti okrog njega. Vzgojitelj z vrsto izkušenj je danes lahko v dilemi, do katere meje je za starša sprejemljiv njegov način dela. Vse več se vzgojitelji spopadamo z nesprejemanjem našega dela s strani staršev. Se še najdejo starši, ki odobravajo naše delo in ga tudi cenijo?

Ključne besede: vzgojitelj, vzgoja, starši, otroci, družina, komunikacija.

WHAT KIND OF EDUCATOR DO TODAY'S YOUNG PARENTS WANT?

Abstract: Education is a long term process. A process of shaping a persons personality. Education is the most important and a key element of preparing a young human being for life. Its a keystone of any modern society. However in todays modern competitive society, egoism and selfishness are becoming a big problem. Some people just believe that they are the centre of the universe and every thing revolves around them. Nothing and nobody else matters. Today educators are facing more and more parents, who dont approve their methods work and one getting too much involved in the process. They are just over protective. It is possible that some parents approve ours work?

Key words: educators, education, parents, children, family, communication.

Kdo je vzgojitelj?

Vzgojitelj predšolskih otrok dela z občutljivo populacijo, pri svojem delu je izpostavljen nenehnim nalogam in izzivom, ki od njega terjajo višjo stopnjo profesionalnosti. Uspešnejše vzgajajo in učijo vzgojitelji, ki so tudi sami izobraženi in se hkrati stalno strokovno izpopolnjujejo. Vzgojiteljev profesionalni razvoj bi torej lahko opredelili kot proces vseživljenskega učenja, ki vključuje vzgojiteljevo osebnostno, poklicno in socialno dimenzijo. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so Slovenijo zajele politične, gospodarske in družbene spremembe, ki so povzročile proces prenove vzgojno-izobraževalnega sistema in s tem tudi predšolske vzgoje. Po ugotovitvah L. Marjanovič Umek, U. Fekonja, T. Kavčič in A. Poljanšek (2002) je bil osnovni namen izboljšanja dela, dopolnjevanje znanja in krepitev strokovne kompetentnosti. Vzgojitelj se tako seznanja z novimi metodami in oblikami dela, novo vsebino, novimi pogledi na razvoj otroka, različnimi načini spodbujanja otrokovega razvoja, itd.

Usklajenost vzgoje vrtca in staršev

Otrok v vstopom v vrtec pridobi še eno vzgojo poleg domače, poudari L. Prodanovič (1981), ker so starši prvi, ki pričnejo z vzgojo otroka in jim je ena najpomembnejših nalog v okviru družine. V vrtcu vzgojitelj opravlja svoje poklicno delo na podlagi svoje strokovne usposobljenosti, in verjetno je, da se vzgojni pristopi razlikujejo. Želje vzgojitelja so usmerjene v cilj, da se njihova in vzgoja staršev uskladi. Pod vplivom vzgojitelja in skupnim dejavnostim, ki jih izvajajo v vrtcu, se tudi nesamosvojni otroci naučijo nekatere temeljne potrebe zadovoljiti sami. Otrokovo vedenje doma je morda drugačno kot v vrtcu, doma je živahen, nemiren, v vrtcu pa spoštuje zahteve okolja in dogovore. Pri dokazovanju svojih spretnosti in znanja se otrok v vrtcu nenehno primerja s svojimi vrstniki in na podlagi tega ocenjuje sebe in druge. V situacijah, v katerih se otrok ne izkaže najbolje, mu pomaga vzgojitelj. Pri tem ga spodbuja in hrabri, da ne izgubi zaupanja vase in postopoma napreduje. Več je spodbud, več volje pokaže otrok, lažje kaže svoje znanje in sposobnosti (Prodanovič 1981).

Družina

Družina je skupina s temeljnimi značilnostmi, kot so ljubezen, ki združuje njene člane skupnosti, zaupanje, povezanost. Če ljubezni ni, družina razpada; v družini so družinski člani med seboj biološko in psihično povezani, skupno življenje pa jim omogoča uresničevati številne potrebe (Prodanovič 1981, str. 42).

Vrste družin

B. Coloroso (1996) in Gordon (1991) poudarjata, da je zelo pomembno v kakšni družini otrok živi in odrasča. Govorita o treh vrstah družine, ki se med seboj razlikujejo po strukturi, ki povezuje njene člane.

Trda družina

Trda družina je ustvarjena za to, da omejuje. Zgradba trdne vzgoje je toga, starši imajo nadzor in oblast. Otrok v takšni družini ne sme razmišljati s svojo glavo, ker ga starši naučijo, kako naj misli in čuti in v teh okoliščinah ne more razviti zaupanja vase in prihodnost.

Mehka družina

V mehki družini starši puščajo otrokom veliko svobode in jim ne postavljajo omejitev. Gordon (1991) jih imenuje »premaganici«. Kadar imajo starši in otroci različne interese, so starši tisti, ki vedno popustijo in dovolijo, da zmaga otrokova volja. Te starše strokovni delavec opozori na pomen postavljanja meja in vztrajnosti v vzgoji otrok. V tovrstni družini so tudi starši, ki jih Gordon (1991) uvršča med »zmagovalce« in »poražence«. Ti starši, »nihajoči starši«, so v določenih trenutkih izredno popustljivi, nato pa v kriznih primerih, ko vidijo da so preveč popuščali, izrazijo svojo avtoriteto. Otrok tako postane zbežan, saj ne ve, kaj naj pričakuje v danem trenutku. Vzgojitelj v takih primerih največ naredi z zgledom in nasvetom, kako vzgajati in biti demokratičen, kako ne preveč popuščati in premalo omejevati.

Prožna družina

Prožna družina daje otroku podporo, njena struktura je čvrsta in funkcionalna. Prožna družina zagotavlja trdnost in strukturo, ki sta otroku pomembni, da pravilno razvije svojo osebnost in spozna svoj pravi jaz. Otroke v prožnih družinah navdihuje zaupanje vase in v okolje. V teh družinah se razvije notranja disciplina, ki otroku pomaga ohranjati vero vase in v svoje sposobnosti, tudi takrat, ko so na preizkušnji v nezaželenih situacijah ali pod pritiskom vrstnikov. Otroci niso podvrženi moči in ne razvijejo nagnjenosti do podrejanja drugim. Naučijo se dvomiti in oporekati avtoriteti, ki ni življenska. Znajo vprašati po argumentih in jih znajo tudi sami predstaviti, znajo poslušati in znajo biti slišani, so spoštljivi do drugih in vedo, da so spoštovanja vredni. Starši v prožni družini dajejo poudarek na to, kako stvari počno in zakaj česa ne počno. Starši ne zahtevajo poslušnosti, temveč dajejo zgled odgovornega življenja. Prožna družina zagotavlja medsebojno povezanost, trdnost in poštenost, otroci so deležni spodbude s sporočili; verjamem vate, zaupam ti, rad ti prisluhnem, mislim nate, veliko mi pomeniš (Coloroso, 1996).

Starši in vrtec

Vzgojitelji se zavedamo, da moramo biti mi tisti, ki bomo motivirali in spodbujali starše za sodelovanje. Naše sodelovanje temelji na spoštovanju in upoštevanju načela sodelovanja s starši : (Kurikulum za vrtce, 1999 str. 15)

- staršem mora biti javno dostopno pisno in ustno obvestilo o različnih ponudbah programov v vrtcu;
  - starši imajo pravico do sprotne izmenjave informacij in poglobljenega razgovora o otroku z vzgojiteljem in pomočnikom ter svetovalno službo;
  - starši imajo pravico do postopnega uvajanja otrok v različne programe vrtca;
  - starši imajo pravico sodelovati pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu in v oddelku ter po dogovoru z vzgojiteljem aktivno sodelovati pri vzgojnem delu, pri tem pa morajo starši upoštevati strokovno avtonomnost vrtca;
  - pri stiku s starši je treba spoštovati zasebno sfero družin, njihovo kulturo, identiteto, jezik, svetovni nazor, vrednote, prepričanja, stališča, navade in običaje, dosledno upoštevati njihovo pravico do zasebnosti in varstva osebnih podatkov;
  - staršem zagotoviti stalno informiranje ter sistematično seznanjanje z njihovimi pravicami in odgovornostmi.
- Dogaja se, da se postopki staršev in vzgojiteljev razlikujejo in tako na otroka vplivajo zdaj eni, zdaj drugi različno. Uspešnost vzgojnega dela lahko pričakujemo le, če se starši in vzgojitelji pri vzgoji otrok medsebojno dopolnjujemo in podpiramo. Pomembno je, da so programi, ki jih izvajamo v vrtcih, čimbolj približani izkušnjam, ki jih otrok pridobiva v družini in okolju v katerem živi. Ko otrok začuti, da je med starši in vzgojiteljem pristna vez, postane tudi sam zaupljivejši do vzgojiteljice. Tisto kar otroku vlija varnost v postopnem osvajanju sveta so meje, ki mu jih postavljajo odrasli. Postavljanje mej pomeni aktivno vzgajanje, saj otroka usposabljammo za lastno življenje in ob tem upoštevamo njegove potrebe in razvojne značilnosti.

Kako postavimo pravila in meje?

- Pogoj za postavljanje meja je medsebojno spoštovanje in doslednost;
- pravila postavimo v dogovoru z otroki in se skupaj dogovorimo, kako jih bomo spoštovali. Dogo-

vorimo se kakšno bo vzgojno ravnanje v primeru kršitev pravil.

- otroci morajo pravila dobro razumeti, vedeti morajo kaj so cilji pravil in zakaj so postavljena. Otrok je zelo občutljiv za ta občutek pravičnosti;
- biti vzgled je najbolj natančen način prenašanja sporočila ali vedenja otroku oziroma skupini otrok;
- staršem otrok predstavimo in utemeljimo pravila, ki veljajo v oddelku. Povabimo jih k razpravi o pravilih z možnostjo dopolnitve in jih spodbujamo, da pravila vnesejo tudi v domače okolje;
- otroci potrebujejo meje, da se počutijo varne in se v tem svetu ne izgubijo;
- meje niso kazni, čeprav jih starši mnogokrat tako razumejo. Meje otroku povedo, kaj se sme in česa se ne sme početi v določenem trenutku.

Pomanjkljivo določanje mej - vse več razvajenih otrok

Vse hitrejši tempo življenja vpliva na to, da sodobna družina nima dovolj časa za kvalitetno ukvarjanje z otroki. Zaradi službenih obveznosti starša popuščata vzgojo otrok institucijam, starim staršem, varuškam, preveč časa preživijo pred televizijo ali računalnikom. Tako mnogo otrok živi v primanjkljaju povezanosti, varnosti, pripadnosti stabilnosti in ljubezni v družini. Vse premalo časa je za igro, pogovor in popustljiva vzgoja brez jasno postavljenih meja ima za posledico vse več razvajenih otrok. Opažamo, da so razvajeni otroci šibke koncentracije in pozornosti ter nemirni, ker se v tistem trenutku, v katerem se želja pojavi, tej želji ne znajo odreči. Posledično se takšni otroci kažejo kot vzgojno zahtevni, težje vodljivi, zato ne zmorejo vzpostaviti zdravih socialnih stikov v okolju. Za zadovoljevanje potreb takšni otroci uporabljajo jok ali drugo obliko izsiljevanja, saj so starši takoj pripravljeni ustreči, da le ne bi jokali. Izjave otrok: » Ne morem, boli me, ne znam,...« so namenjene temu, da otrok izsili usmiljenje pri starših, da delo opravijo namesto njega. S tem odrasli ogrožamo otrokovo neodvisnost in samostojnost. Pomembno je, da starši in vzgojitelji znajo izkoristiti »bom sam« fazo, kajti ko otrok pride v »daj ti« fazo postanemo odrasli bistveno manj močni in je tako težje doseči samostojnost pri otroku. Meje otroku pomagajo, da bo kasneje na sprejemljiv način znal uveljavljati svoje interese, ideje, da se bo znal postaviti zase in se ne pustil podrediti drugim.

Cilji medsebojne komunikacije med starši in vzgojiteljem:

- Razvijanje sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah;
- razvijanje sposobnosti razumevanja in sprejemanja sebe in drugih;
- otrok se seznanja s pravili v skupini in v vrtcu in jih sooblikuje na osnovi razumevanja razlogov zanje ter s posledicami o prekršitvi sprejetih pravil sprejemljivega vedenja, utemeljenega v neomejevanju pravic drugih;
- otrok ima možnost razvijati sposobnosti in način za vzpostavljanje, vzdrževanje in uživanje v prijateljskih odnosih z enim ali več otroki, kar vključuje reševanje problemov, pogajanje in dogovarjanje, razumevanje in sprejemanje stališč, vedenja in občutij drugih, menjavanje vlog, vljudnost v medsebojnem komuniciranju;
- osveščanje staršev o pomenu sodelovanja vrtec-starši: odnos med vrtcem in starši je zelo pomembna delitev odgovornosti in različnih pristojnosti na področju vzgoje.

Najpogostejše napake in ovire pri komunikaciji

Dogaja se, da komunikacija ni najbolj učinkovita, vzrokov za to pa je lahko več. Zelo pogost vzrok je, da druge osebe ne znamo poslušati, ker se preveč ukvarjamo s svojimi mislimi, pogosto le čakamo, kdaj bomo prišli »na vrsto« in nismo dovolj pozorni do sogovornika. Mnogi nesporezumi v komunikaciji so lahko čustvene narave, ki pogosto izhajajo iz nezaupanja med sogovornikoma, kar lahko privede tudi do dvomov o sporočilu (Intihar, 2002). T. Lamovec (Benec, 2013, str. 34) navaja najpogostejše napake pri komuniciranju med vzgojitelji in starši. Pogosta napaka je, da poskušamo povedati preveč stvari naenkrat ali pa ne vemo, kaj natančno bomo povedali. Velikokrat so informacije, ki jih želimo povedati, pomanjkljive, med seboj nepovezane, premalo pa upoštevamo tudi sogovornikovo stopnjo informiranosti. Ena izmed napak je tudi, da prejemnik ne posveča izključne pozornosti poslušatelju, osredotoči se le na podrobnosti, namesto da bi se osredotočil na celoto. Velikokrat se zgodi, da še preden prejemnik sliši sporočilo, že razmišlja, kaj bo odgovoril, oziroma ali ima pošiljatelj prav ali ne.

Učinkovita komunikacija med vzgojiteljem in staršem

Kakovosten odnos med vzgojiteljem in staršem temelji na zaupanju. Zaupanje pomeni, da so vzgojitelji do staršev odprti, sprejemajo njihove misli, čustva, reakcije, jim nudijo sodelovanje in podporo. Da bo vzgojitelj v pogovoru s starši uspešen, mora oblikovati razumljiva sporočila. Sporočilo,

ki ga vzgojitelj preda staršem, mora biti popolno, kar pomeni, da mora vključevati vse bistvene informacije, ki jih starši potrebujejo za razumevanje. Pomembno je tudi, da se vzgojiteljeve besede ujemajo z govorico telesa in izgovorjena vsebina potrjuje njegov odnos do vsebine in staršev (prav tam). Vedno moramo sogovornika vzeti resno, kot strokovnjaki nosimo odgovornost za strukturo in vsebino in odgovorni smo za to, da pridejo vse točke dnevnega reda na vrsto. Začrtamo svoje meje in upoštevamo meje drugih, upoštevamo pa tudi pomen premora, saj sogovornik včasih potrebuje čas, da o zadevi premisli in se nato odzove.

Če želimo, da bodo starši in vzgojitelji imeli čimbolj podoben pogled na vzgojo, si moramo zastaviti ta vprašanja:

- kaj želijo vzgojiteljice od staršev?

- kaj starši želijo od vzgojiteljice?

Kaj želijo vzgojiteljice od staršev?

- Da so starši odgovorni.

- Da aktivno sodelujejo v otrokovem vsakodnevnem delu in napredovanju.

- Starši sodelujejo pri vzgoji in učenju otroka doma.

- Otrokom privzgojijo moralno obnašanje. Vzgojiteljice med drugim učijo tudi o tem, a glavnina vzgoje o moralnih vrednotah mora izvirati od doma.

- Starši naj otroke disciplinirajo, ne kaznujejo. Pozitivne metode discipliniranja spodbujajo pozitivno vedenje, s katerim se otroci lažje učijo.

- Starši naj otroke naučijo, kako biti spoštljiv, izražati svoje mnenje, sprejemati odgovornost za svoja dejanja in se soočiti s posledicami.

Kaj želijo starši od vzgojiteljice?

- Starši želijo, da vzgojiteljice spoštujejo starše in otroke.

- Vzgojiteljicam naj bi bila najpomembnejša vzgoja in izobraževanje otrok ter da imajo visoke standarde in pričakovanja do vseh otrok.

- Pomembno je, da razmišljajo širše, saj je vsak otrok poseben in potrebuje svoj pristop.

- Da vzgojiteljice komunicirajo odkrito, iskreno, pravočasno.

- Pomembno je, da so objektivne in opravljajo svoje osnovno poslanstvo: vzgajajo in izobražujejo.

- Starši potrebujejo od vzgojitelja tudi pohvale s strani njihovih otrok in nen le kritike.

Kdaj se interesa staršev in vzgojiteljic lahko približata?

Tako starši kot vzgojitelji želijo imeti dobro medsebojno komunikacijo, ki jim bo omogočila, da pri otrokovi vzgoji in izobraževanju sodelujejo kot ekipa. A včasih je težko obe strani združiti. Najbolj ju razdvaja dejstvo, da pravice in dolžnosti niso dobro definirane. Pogosto ima ena stran previsoka pričakovanja do nasprotne strani. Vzgojiteljice bi morale narediti korak v smeri spoznavanja družine in se bolje povezati z njo. Starši bi morali postati bolj aktivni v otrokovem vsakdanu, povezanim z vrtcem. Starši, vzgojiteljice, odgovorni v skupnosti in vodstvo vrtca bi se morali zavedati, da skupaj lahko dosežejo več in združevanje interesov bi moralo biti njihova prioriteta.

Zaključek

Življenje nam prinaša veliko dobrih in slabih izkušenj tudi na področju starševstva oziroma delovne prakse. Slabe izkušnje so lahko za človeka izjemno težke, vendar se moramo zavedati, da se tudi iz njih človek lahko marsičesa nauči. Če je bilo včasih delo vzgojitelja le varovanje otrok, danes temu ni tako, saj od nas zahteva poleg vzgoje tudi izobraževanje otrok. Delo vzgojitelja je izjemno zahtevno, zato je potrebno, da stojimo za svojimi dejanji, v njih verjamemo in jih znamo tudi zagovarjati. Kljub temu pa si starši še vedno želijo vzgojitelje na katere se lahko zanesejo, saj glede na njihov tempo življenja ne zmorejo vsega sami. Dolgoročno gledano se bo morala spremeniti celotna družba saj bomo drugače vzgajali otroke le še vzgojitelji.

Literatura

Brezovar E. (2013). Sodelovanje in komunikacija med vrtcem in starši. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Trček A. (2015). Pričakovana staršev do vzgojiteljic. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Coloroso B. (1996). Otroci so tega vredni. Slovenija: Tangram.

Intihar D. In Kepec M. (2002). Partnerstvo med domom in šolo: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje: Zavod RS za šolstvo.

Benec E. (2013). Sodelovanje vrtca s starši. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Gordon T. (1996). Družinski pogovori. Svetovalni center v Ljubljani.

KOMUNIKACIJA IN ODNOS S STARŠI – IZZIV IN OBVEZA

Povzetek: Komunikacija se začne v družini. V komunikaciji s starši (beseda starši zajema starše in skrbnike) otrok pridobiva lastne izkušnje in znanje, kar vsekakor vpliva na način komunikacije v kasnejših obdobjih. Ko otrok vstopi v vrtec, se starši in otrok srečajo z novim načinom in virom komunikacije – to je strokovni delavec v vrtcu. Komunikacija in odnos s starši imata izredni pomen, saj je »sodelovanje med vrtcem in starši pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje.« (Kurikulumu za vrtce; 1999, str.13). Graditi pozitivno in kakovostno komunikacijo ter odnose s starši za strokovnega delavca ni vedno lahka naloga. V tej komunikaciji in odnosih sta pomembna spoštovanje in iskrenost vseh sodelujočih. Komunikacija in odnosi s starši se vsakodnevno prepletajo in predstavljajo pri vzgoji otroka zelo pomembno vlogo. Vsak od staršev ima do strokovnega delavca različna pričakovanja (kakšen naj bo odnos do otroka, kako bo otroku omogočil razvoj ...). Prav tako pa imamo strokovni delavci pričakovanja do staršev. Ta se, seveda, razlikujejo glede na socialno okolje, iz katerega izhajajo, njihovo zrelost in željo po sodelovanju z nami. Uspešno komunikacijo in odnos s starši je potrebno graditi že od prvega medsebojnega stika. Starši velikokrat nimajo vpogleda v delovanje skupine, v kateri je njihov otrok. Sprotno reševanje težav, obveščanje in pripravljenost na skupno sodelovanje vodijo v proces soustvarjanja pozitivnega in vzpodbudnega okolja za razvoj otroka. Prav tako nudijo nove priložnosti za napredek pri komunikaciji in odnosih s starši. Dobra komunikacija in odnosi s starši se kažejo tudi pri otroku, saj je otrok zadovoljen in srečen.

Ključne besede: komunikacija, odnos, starši, vzgojitelj.

Prvič v vrtec

Pri vpisu otroka v vrtec starši dobijo informacije, bolj ali manj povezane z organizacijskimi zadevami (program vrtca, podpis pogodbe ...). Vsekakor starše najbolj zanima, kdo bo otrokov vzgojitelj. Tako za starše kot za otroka je vstop v vrtec pomemben dogodek v življenju, kateri je obenem vesel in hkrati povezan s stisko. Starši so pri uvajanju otroka, ki je prvič v vrtcu, negotovi in polni vprašanj, kar zadeva delo v oddelku, skrbi jih za njihovega otroka in svojo stisko lahko prenesejo tudi nanj. S tem se proces uvajanja podaljša in oteži, tako za starše kot za otroka. Prav tu nastopijo strokovni delavci vrtca, kateri staršem s pozitivnim, iskrenim in spoštljivim odnosom razložijo, kako pri uvajanju prehod iz družinskega okolja v vrtec narediti čim bolj prijeten za vse sodelujoče.

»Obdobje uvajanja v vrtec je velika sprememba v otrokovem življenju, je razvojni korak, ki ga otrok potrebuje, vendar se v določenih pogledih vsiljuje razvojnemu procesu, ki že tečejo, zato je za otroka (lahko) zelo stresen.« Vsakodnevna ločitev otroka od staršev sicer predstavlja obliko stresa in vodi do kratkotrajnih učinkov na otrokovo vedenje, nima pa dolgoročnih negativnih učinkov na otrokov razvoj (Marjanovič, 2004, str. 267). Odnos med vzgojiteljem in starši se začne, razvija in pogloblja skozi komunikacijo že prvi dan prihoda v vrtec. Prosvetni delavci morajo poznati pravila sodelovanja s starši in jih tudi upoštevati, če hočemo, da bi bilo takšno sodelovanje uspešno (Prodanovič, 1981, str. 21), ter v vzpostavitev dobrih medsebojnih odnosov in komunikacije vložiti čas in trud. Prav zato je pomembno, da so komunikacija in odnosi starši – vzgojitelj iskreni, usklajeni in kakovostni. Tako lahko vzgojitelj prepozna potrebe staršev in otroka, starši pa dobijo potrebne informacije o počutju in razvoju otroka. Skozi zgodovino vzgojno-izobraževalnih ustanov so se komunikacija in odnosi s starši spreminjali. Starši v preteklosti niso imeli možnosti aktivnega vključevanja v oddelk, ki ga obiskuje otrok, in sodelovati pri uvajanju otroka v vrtec. V današnjem času pa starši prav v uvajalnem obdobju pridobijo prve izkušnje o življenju in delovanju oddelka, ki ga obiskuje otrok, in s tem veliko možnosti za razvijanje kakovostne komunikacije in odnosov z vrtcem. Starši morajo upoštevati meje svojega soodločanja in strokovno avtonomnost vrtca (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 8, 13).

Različni starši – različna komunikacija in odnos

Za uspešne in kakovostne komunikacije in odnose s starši je nujno potrebno spoznati starše, predvsem njihove značilnosti, čustveno zrelost ter željo po sodelovanju. Čustva imajo velik vpliv na sodelovanje s starši in nam omogočajo najuspešnejšo komunikacijo z njimi. Čustvena zrelost zahteva od nas, da smo sposobni krmariti skozi stalno prisotne, neopazne čustvene tokove in da ne jim ne prepustimo zapeljati (Goleman, 2001, str. 185). Svoja čustva bolj nadzorujemo v javnosti kot v domačem okolju. Eden od načinov prve vzpostavitve kontakta s starši je gotovo nasmeh, ki jih že sam po sebi nagovarja, da nam ga vrnejo. Prav tako so pri komunikaciji in odnosih s starši pomembni vzgojiteljeva barva glasu, izrazi na obrazu in gibi telesa. Vzgojitelj, ki zna prepoznati čustva staršev

in jim posveti dovolj pozornosti, bo starše lažje pritegnil k sodelovanju v skupini, pridobil potrebne informacije o družini ter gradil pozitivne občutke tako pri starših kot pri otrocih. Ko govorimo o čustvih, tako staršev kot vzgojiteljev, pa ne smemo pozabiti na vzgojiteljevo strokovnost in avtonomnost. Vzgojitelj, ki s starši večkrat deli svoje ugotovitve o otroku, pridobi čustveno varnost staršev, ki s tem obvladujejo lastne strahove in negotovost ter pridobijo potrditve o svoji vzgoji. Starši so zelo občutljivi, ko jim vzgojitelj sporoča svoje ugotovitve o otroku, zato je pomembno, da pri sporočanju lastnih ugotovitev spoštujemo izkušnje in znanje staršev. Sodelovanje s starši je odvisno tudi od odnosa staršev do otroka. Starši se med seboj razlikujejo v odnosu do otroka, zgodi se tudi, da imata starša istega otroka različne poglede na vzgojo.

Preveč skrbni starši

Starši s svojo pretirano skrbjo otroka omejujejo pri razvoju in takšni otroci postanejo negotovi in nesamostojni. Starši pretirano skrb za otroka razumejo kot vrlino, zato je komunikacija otežena. S starši navežemo stik tako, da jih potrpežljivo poslušamo, jih razbremenimo s pozitivnimi spodbudami in s tem zgradimo zaupanje. Vsako neprijetno informacijo vzgojitelj sporoči na način, ki bo starše pomiril in razbremenil pretirane zaskrbljenosti za otroka.

Strogi starši

Takšni starši so do otrok ukazovalni, nepopustljivi pri svojih odločitvah in izredno težko priznajo svojo krivdo. Otroci so zato tihi, vse izpolnjujejo brez pripomb, ne upajo si izraziti lastnega mnenja. Vzgojitelj mora biti pri komunikacijah s starši zelo pazljiv in zadržan, da njegove ugotovitve o otroku pri otroku niso povod za dodaten strah.

Ambiciozni starši

Uresničevanje lastnih želja, ki jih starši niso zmogli ali znali doseči v svoji mladosti, le-ti prenašajo na otroka. Če so želje usklajene z željami otroka, bodo zadovoljni starši in otrok, če niso, se pojavijo težave. Vzgojitelj, kot strokovnjak na področju vzgoje, lahko starše seznani, da je potrebno upoštevati celovit razvoj predšolskega otroka, še posebno takrat, ko otrok ne dosega uspeha, ki so ga pričakovali starši.

Prezaposleni starši

Prezaposlenim staršem se nenehno mudi zaradi obveznosti v službi ali doma. Svojo odsotnost nadomeščajo s pretirano količino igranja in izpolnjevanjem vsake otrokove želje. Otroku je večino časa prepuščen sam sebi in različnim vplivom okolja, kar lahko vodi tudi v asocialno vedenje. Prezaposlene starše je potrebno nenehno opominjati na potrebe otroka po bližini starša in po njihovi pozornosti pri različnih dejavnostih otroka.

Demokratični starši

Medsebojni odnosi med starši in otrokom so spoštljivi in se gradijo na zaupanju, priznavanju napak in upoštevanju skupnih dogovorov. Otroku demokratičnih staršev občuti pri starših varnost, je zadovoljen in srečen. Demokratični starši so najboljši sodelavci vzgojitelja. Čistih tipov v resnici ni, saj so ljudje mnogo bolj zapletena bitja, zato lahko bolj realno govorimo o kombinaciji več navedenih tipov (Prodanović, 1981, str. 34).

Neuspešna komunikacija in reševanje ovir

Komunikacija oziroma besede so v konfliktu velikokrat čustveno obravnavane in s tem razumljene na drugačen način, kot je dejansko mišljeno. Neuspešni načini komuniciranja lahko privedejo do zmanjšanja zaupanja tako v vzgojitelja kot starša. Komuniciranje, ki je samo sebi namen, je že v naprej obsojeno na neuspeh. Zaradi različnih motenj (hrup, govorne motnje, predolga sporočila ...) prihaja do nerazumevanja sporočil in nezainteresiranosti za sodelovanje.

Neuspeh pri komunikaciji pa nastane tudi zaradi:

- neučinkovitega poslušanja: lažno poslušanje (se pretvarjamo, da poslušamo, ker ne želimo užaliti); monopoliziranje (usmerjanje pozornosti vase, prekinjanje sogovornika z novimi temami, »svetovanje«); selektivno poslušanje (pozornost polagamo le na del sporočil – negativne povratne informacije); obrambno poslušanje (sprejemanje sporočil s predsodki – če mislimo, da nas sogovornik ne mara); poslušanje iz zasede (zbiranje informacij za »napad«); dobesedno poslušanje (poslušamo le besede; na odnos, čustva, vrednote in neverbalno komunikacijo pa pozabimo); pasivno poslušanje (molk);
- nejasnih sporočil: zapletena (dolga in neprepoznava sporočila); nepregledna (nepovezana); dol-

govezna (veliko besed, malo povedanega); nezanimiva (neosebna, posredna, brez primerov); v nasprotju z neverbalno komunikacijo;

- »ti-«, »mi-« in brezosebnih sporočil: »ti-« sporočila se nanašajo na drugega, ponujajo rešitve, prevladujejo zahteve, kritike, ukazi, navodila; spodbujajo nekonstruktivno, neiskreno in neodkrito komunikacijo; »mi-« sporočila krepijo lastno pozicijo, so navidezno iskrena, prekrivajo mišljenje in želje, zmanjšujejo lastno odgovornost; brezosebna sporočila (»treba bi bilo, treba je«) so neopredeljena, zmedena, posplošena, prenašajo tuja mnenja ter popolnoma izključujejo govorca in njegova stališča (Šmid 2009, 13–14 in Lepičnik Vodopivec 1996, 80–82).

Za uspešno reševanje ovir pri komunikaciji s starši moramo ozavestiti obstoj ovire in biti pripravljeni vložiti čas in trud za uspešno rešitev le-te. V komunikaciji med vzgojiteljem in staršem lahko prihaja do komunikacijskega šuma in nerazumevanja sporočil. Tu je pomembno, da vprašamo, ko ne razumemo, in prosimo za dodatna pojasnila, ne pa sklepamo po svoje. Za uspešno premagovanje ovir naj bo odgovoren vzgojitelj, ki spodbuja k povratnim informacijam, aktivno posluša, uporablja preprost jezik in daje jasna sporočila. Pri reševanju komunikacijskih ovir je potrebo spoštovati sogovornika, upoštevati čustvene elemente in vedenjske značilnosti vpletenih. Po končani komunikaciji naredimo sklepe in analizo ter jih skupaj s starši pregledamo in potrdimo.

Zaključek

Osnovna definicija komunikacije je, da je to proces, v katerem se posreduje informacija od oddajnika do prejemnika. V komunikacijo hote ali nehote vnašamo naše vrednote in čustva, ki okrepijo ali oslabijo dobro mnenje o sogovorniku. Osebni stik s starši je pomemben del uspešne komunikacije in ga je potrebno vzpostaviti že ob prvem stiku s starši. Starši se soočajo z različnimi stiskami (različna vzgoja doma in v vrtcu, pomanjkanje časa, različna pričakovanja), zato je naloga vzgojitelja, da zna z iskrenostjo in s toplim človeškim odnosom, s sprotnim obveščanjem staršev in reševanjem ovir zgraditi uspešno komunikacijo in odnose s starši. Ko vlaga trud in čas v razumevanje staršev, njihovih potreb in občutkov, pri tem pa ohranja svojo avtonomnost in strokovnost, vzgojitelj izboljšuje in izpopolnjuje komunikacijo s starši, jo zna prilagajati konkretni situaciji in s tem starše aktivno vključiti v delo in življenje vrtca in oddelka, v katerega je vključen otrok. Vzgojitelj se zaveda, da starši najbolj poznajo svojega otroka in je na področju pogovora o njem previden. Pogovor o otroku poteka na način, da vzgojitelj prizna staršu njegove kompetence na način: vi to dobro veste, to za vas ni nič novega, vi bolje poznate otroka kot jaz in podobno. Če vzgojitelj občuti, da starši niso dejavni pri iskanju skupnih rešitev ali izboljšanju vedenja, jih spodbudi z izrazi: kaj vi mislite o tem, kako doma otrok deluje, imate kakšen predlog ... Takšen način pogovora starše spodbuja k sodelovanju, saj upošteva starša kot aktivnega partnerja v odnosu z otrokom (Prodanović 1981, 26–27).

Z vprašanji, ki se začnejo z »kdo«, »kaj«, »kdaj«, »kje«, »zakaj« in »kako« vzgojitelj od staršev pridobi obširnejšo razlago, ki mu je lahko veliko v pomoč v nadaljnji komunikaciji. Na razlago staršev lahko vedno postavljamo nova vprašanja, kar da staršem vedeti, da jih poslušamo in z njimi sodelujemo. Na tak način pridobimo zaupanje in spoštovanje, saj je naš dialog dvosmeren.

Literatura

Kurikulum za vrtce. (1999), Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Prodanović, Ljubica. (1981). Vzgojitelj in starši: prispevek k metodiki sodelovanja s starši v vzgojnovarstveni organizaciji. Ljubljana: DDU Univerzum Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.

Marjanovič Umek, L.: Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut FF 2004.

Goleman, David. (2001). Čustvena inteligenca na delovnem mestu. Zbirka Za zdravo življenje. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Lepičnik Vodopivec, Jurka. 1996. Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati.

Šmid, Damjana. 2009. Učno gradivo za program predšolska vzgoja: Komunikacijske veščine. Škofja Loka: Ljudska univerza Škofja Loka

Članki na spletnih straneh

https://studentski.net/gradivo/vis_srk_meh_pkv_sno_poslovno_komuniciranje_01

https://kompetenca.si/nase_novice/61/uspesna_komunikacija_kako_prosim/

IZZIVI DELA Z OTROKI IN STARŠI IZMENIČNEGA ODDELKA

Povzetek: V Vrtcih občine Žalec zaradi vse večjih tovrstnih potreb staršev posluje tudi izmenični oddelek. Oddelek se razlikuje od drugih, saj en teden posluje dopoldan, naslednji teden pa popoldan. Tovrstni ritem vpliva na otroke ter posledično tudi na načrtovanje in izbor dejavnosti. Oddelek je kombiniran, obiskujejo ga otroci, stari od 1 do 6 let. Pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti je izvedba velikokrat pogojena s trenutnim počutjem otrok, ki je prav zaradi spreminjajočega dnevnega ritma iz tedna v teden drugačno. Temelj pedagoškega dela ni le razvijanje zaupljivega odnosa z otroki, temveč tudi s starši. V nasprotnem primeru je uspeh vzgojno-izobraževalnih prizadevanj manjši. Izzivi, s katerimi se s sodelavko soočava pri vsakodnevem delu z otroki in sodelovanju s starši, nama omogočajo profesionalno rast in naju nenehno spodbujajo k iskanju novih strategij dela.

Ključne besede : izmenični oddelek, spoštovanje, komunikacija, dialog s starši.

Uvod

Po več kot treh desetletjih dela v vrtcu, predvsem v drugem starostnem obdobju, sem si želela spremembo. Ravnateljici sem omenila, da sem pripravljena delati v izmeničnem oddelku. Obiskujejo ga otroci vseh starosti, kar je pomenilo zame predvsem nov izziv. Zadala sem si, da bom upoštevala in spoštovala vse udeležence v tem procesu - otroke in sodelavce v novi enoti, v katero sem prišla. Če želimo, da bo otrok spoštoval druge, mora sam biti spoštovan od odraslih, ki skrbijo zanj. Ruth Charney (1992, str.: 203 V: Vonta, 2009, str.: 65) je povzel pravice in potrebe otrok z vidika, kaj si oni želijo v organiziranih oblikah vzgoje in izobraževanja. Meni, da si otroci želijo biti vsak dan toplo sprejeti, biti upoštevani in cenjeni, imeti možnost izbire, se zabavati in uživati v vrtcu, da jih odrasli in otroci slišijo in jim odgovarjajo, imeti možnost, da se pogovarjajo s prijatelji, pridobivati zmožnosti, spretnosti in zaupanje, da tudi drugi vedo, da imajo določene sposobnosti in da znajo misliti in reševati probleme. Otroci v tem oddelku izhajajo iz različnih kulturnih okolij, imajo različne družinske vrednote kot tudi stile učenja, to pa je navsezadnje povezano s čustvi in komunikacijo. Vse to je potrebno v postmodernem času prepoznati in kompenzirati z današnjimi potrebami, zahtevami in željami staršev kot tudi okolja, v katerem otrok živi. Lev Vigotski (Vonta, 2009, str.: 77) meni: «Od vzgojitelja se pričakuje, da bo otroka opazoval, spraševal in spodbujal interakcijo z vrstniki. Vzgojitelj naj bi razmišljal o tem, kdaj naj otroku pomaga s predlogom ali z idejo in kdaj naj ga pusti, da stvar opravi sam.» To mi je bila iztočnica, ko sem lani sprejela delo v izmeničnem oddelku in spoznala raznolikost otrok.

Izmenični oddelek

Izmenični oddelek posluje en teden dopoldne (od 5:45 ure do 16:15 ure) in naslednji teden popoldne (od 11:30 ure do 20:00 ure). V dopoldanskem času je dnevni red enak ostalim skupinam v enoti. V popoldanskem času pa je kosilo ob 12:00 uri, posledično pa počitek pol ure dlje kot v dopoldanskem tednu. Strokovni delavki opažava, da spremenljiv delovni čas zahteva še dodatno prilagajanje in usklajevanje pri delu s starši in z otroki, saj nekateri pridejo ob 6:00 uri, polovica pa ob 8:00 uri ali celo ob 9:00 uri (dogovor s starši – npr. profesor v glasbeni šoli zajtrkuje skupaj z otrokoma). Kadar smo popoldne, starši pustijo otroke spati dlje. Verjetno nekateri zvečer čakajo mamico, da pridejo iz službe, in potem zjutraj dlje spijo. Mamice se pohvalijo, da lahko vsaj takrat kaj naredijo. Večini je vzrok obiskovanja izmeničnega oddelka služba mame otroka. Ta bioritem in spreminjajoča dnevna rutina vplivata na pripravljenost otrok za sodelovanje pri vodenih dejavnostih. Večjo pozornost in koncentracijo opazimo, ko smo z otroki dopoldne, saj je od zajtrka do kosila večji časovni razmah kot popoldne od malice do večerje. Otroci so med dopoldanskim preživljanjem časa v vrtcu bolj umirjeni kot med popoldanskim. Ugotavljam, da je to povezano z rutino, ki je v vrtcu pri nekaterih bolj prisotna kot doma. Res pa je, da so ti otroci doma večinoma z mamo, očetje jih v popoldanskem tednu pridejo le iskat. V dopoldanskem tednu jih pripeljejo in odpeljejo večinoma mame (razen starša, ki je zaposlen v glasbeni šoli). Dopoldne se prepletajo načrtovane vodene dejavnosti iz vseh področij kurikuluma in igra v kotičkih po metodologiji Korak za korakom (KZK). Različne metode dela, prilagojene različni starosti otrok v oddelku, omogočajo, da postanejo vsi aktivni pri usvajanju in oblikovanju znanja. Pogosto je zaznati željo po še več proste igre in to predvsem v popoldanskem tednu. Dejavnosti so v tem tednu zato načrtovane z aktivnostmi na prostem (daljši sprehodi - izleti

v okolico v sodelovanju s popoldanskim oddelkom in s priporočili NIJZ) in dejavnostmi s področja umetnosti ter še več igre v koticih. Otroci dopoldne doma večinoma preživljajo v zaprtem prostoru in pogosto ob AV napravah. Popoldne si zato želijo družbe vrstnikov in njihovih medsebojnih interakcij ter samostojnih raziskovalnih dejavnosti. Vzgojiteljeva vloga je tu omejena na pripravo obogatene, varne in stimulatívne okolje, v katerem se lahko otroci vseh starosti svobodno igrajo, zbirajo aktivnosti in materiale ter si ob igri določajo svoje lastne cilje (igra s škatlami, z manjšimi kosi lesa, nestrukturiranim materialom ...). Frontalne oziroma skupinske oblike dela pogosteje izvajava dopoldne, ker so koncentracija, zanimanje in pozornost otrok večji. Med samim izvajanjem je čutiti vpliv sorojencev, saj so v skupini štiri pari otrok (sestra – brat). Starejšemu sorojencu je potrebno omogočiti odmik, da se počuti sprejetega in varnega. »Teorija skritega kurikuluma opozarja na številne nenamerne, a učinkovite dejavnike, ki vplivajo na otrokovo učenje in razvoj v pogojih vrtca, kot so komunikacija in interakcija z otroki in med otroki, raba pohvale in graje, pravila, število otrok v skupini.« Pomen implicitne pedagogike strokovnih delavcev v timu, na katero se otroci odzivajo celo močneje kot na načrtovane in odkrite zahteve, se odraža v skritem kurikulumu. Še posebej je pomembna na predšolski stopnji, ko se otrok na vzgojne spodbude iz svoje okolice odziva bolj čustveno (Vonta, 2009, str.: 82). Zaradi teh mnogoterih odzivov v kombiniranem oddelku je bilo delo in vzdušje drugačno od dela v običajnem oddelku, kjer sem delala pred tem. Pri opravljanju dela nisem želela vztrajati pri starih vzorcih obnašanja in funkcioniranja, ki so mi bili posredovani za delo v tem oddelku, ampak sem iskala nove načine in poti. To je bilo ob upoštevanju participacije za celostni razvoj posameznika v skupini videti precej kaotično za nekoga, ki bi prišel slučajno mimo, in za nekoga, ki otroke le poučuje in usmerja v dogovorjeno dejavnost. Ker je bilo v zadnjih dveh šolskih letih zaradi epidemije vzgojno delo organizirano delno le za nujno varstvo in sem bila nekaj časa na čakanju, sem prek zooma in telefona sodelovala s sodelavko, ki je bila v oddelku. Iskali sva poti in ideje za raznolike dejavnosti, ki bi vsem otrokom omogočale enake možnosti (starejši in mlajšim). Še pred epidemijo smo se pogosto delili; del otrok je s sodelavko odšel izvajati dejavnost v drug prostor vrtca (kadar smo bili popoldne). To je vplivalo na sproščeno klimo za nadaljnje izvajanje dejavnosti.

Komunikacija

Vsak udeleženec v komunikaciji mora biti sposoben ustrezno oddati sporočilo, ki predstavlja njegove misli, stališča, občutke, potrebe, cilje in interese. Prav tako mora biti sposoben ustrezno sprejemati vsa sporočila, saj jih lahko le tako razume in reagira nanje (Lepičnik Vodopivec 1996, str. 104). Vsa leta staršem sporočam že na uvodnem roditeljskem sestanku, da moramo nastale situacije reševati sproti in skupaj na primarni ravni oddelka. Naj ne čakajo na govorilne ure, ampak me lahko vsak dan pokličejo v času počitka otrok ali sporočijo sodelavki in jih naslednji dan počakam. Ta način se je izkazal kot korektno sodelovanje. Prednost izmeničnega oddelka je, da vidiš starše vsak dan, ker ena vzgojiteljica sprejema in druga oddaja otroke. Janssenovi (1996, str.: 51) menita, da vsakodnevno sodelovanje med vzgojitelji, starši in otroci kvalitativno izboljša otrokove koristi in omogoča tisto, kar je za otroka najbolje. Do sodelovanja pride, da bi povečali kakovost otrokovega izkupička. Starši veliko vedo o svojem otroku. Imajo vrednote in norme, ki jih skušajo z vzgojo predati svojemu otroku. S starševske perspektive je v središču le njihov otrok.

Kaj je pomembno pri sodelovanju s starši?

Upoštevanje vprašanj in želja staršev, ki zahtevajo sodelovanje:

»Ali lahko naša dva otroka, kadar ste popoldne, ne spita do malice? Zvečer potem nista zaspana. Kaj vi mislite o tem? Bi ju lahko zbudili?«

Vzgojiteljeva želja in vprašanje, ki ju lahko izrazi:

»Otroka se pogosto upirata, ko pridete ponju, ker nočeta iti domov. To vznemirja tiste otroke, ki so še v igralnici. Bi lahko to situacijo z vašo pomočjo razrešili?«

V našem vrtcu spodbujamo odprto sodelovanje s starši. Starše spoštujemo, jih sprejemamo in smo strpni. Obstajajo različni načini sodelovanja, kot so roditeljski sestanki, govorilne ure, vsakodnevna komunikacija ob prihodu in odhodu, prek oglasnih desk z raznimi obvestili, sooblikovanje teme ter razne predstavitve poklicev staršev. V zadnjem času pa še prek e asistenta v času korone. Otrokom, ki niso obiskovali vrtca, so bile na voljo zanimive dejavnosti iz vseh kurikularnih področij, ki smo jih vzgojiteljice pošiljale na upravo vrtca. Oseba, zadolžena za e asistent-a, jih je objavljala na spletni strani. Četrtnina staršev je podala povratno informacijo zahvale v smislu, da jim je bilo to v pomoč pri zaposlovanju otrok z aktivnostmi. Spoznali smo še novo obliko sodelovanja prek sistema Zoom.

Pred odprtjem vrtca smo se vzgojiteljice izobraževale, kako se uporablja aplikacija, nakar smo izvedle srečanje z otroki prek Zooma. Ker se s posamezniki dolgo nismo videli, so navdušeno sodelovali v pogovoru. Še posebej najmlajša dva. Opaziti je bilo, da jim ta tehnologija ni tuja. Na koncu so sami predlagali, da skupaj telovadimo in da bodo oni pokazali vajo. Bili so navdušeni, ker so naju sodelavko videli na računalniku, in še telovadili sva.

Zaključek

V izmeničnem oddelku sem zaznala pretirano skrb staršev na eni stran in nezainteresiranost za sodelovanje na drugi strani. Vse pa sem povabila k sodelovanju v oddelku. Odzvali so se predvsem starši, ki so bili bolj zaskrbljeni. Predstavitve poklica v oddelku (še pred epidemijo) je bila za otroke zanimiva izkušnja. Otroci, katerih starši pogosto sodelujejo z vrtcem (komunicirajo ob prihodu in odhodu, imajo v oddelku predstavitve ...) so bolj zaupljivi, komunikativni, sodelovalni, spoštljivi ter imajo večji občutek varnosti in pripadnosti oddelku. Zavedam se, da je še kar nekaj nerazrešenih dilem in izzivov za v prihodnje.

Literatura

- Jensen, J., Jensen H. (2011). Dialog s starši. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
- Lepičnik Vodopivec, J. (1996). Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati. Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.
- Vonta, T. (2009). Organizirana predšolska vzgoja v izzivih družbenih sprememb. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

IZZIVI DELA S STARŠI V UVAJALNEM OBDOBJU V JASLIČNEM ODDELKU

Povzetek: Uvajalno obdobje – skupek izzivov vsakega novega vrtčevskega leta, predvsem v jasličnih skupinah. Pa saj vendar ne gre za nič novega, neznanega, bi najprej pomislili ... Pa ni čisto tako! Strokovne delavke v vrtcih si vselej prizadevamo biti še popolnejše pri nujenju sočutja in tolažbe; družine namreč prihajajo iz različnih okolij, z različnimi navadami in različnimi zgodbami. In vzgojiteljice se ob njih ves čas, leto za letom, razvijamo in rastemo ter postajamo vse boljše in boljše, zato tudi vedno bolj razumemo njihovo stisko in negotovost v procesu navajanja na spremembe v okviru uvajalnega obdobja. A spremembe so in bodo, danes, jutri in pojutrišnjem ... Nobena pa ni lahka. Sploh pa ne ta, po kateri stopajo otroci in njihovi družinski člani v času uvajalnega obdobja, ko imajo občutek, da je zavetje domačega doma kar naenkrat tako zelo daleč ... In kaj se dejansko dogaja z njimi v tem trenutku? Prisluhniti njihovim občutkom je neprecenljivo in neprecenljivo je naše poslanstvo, ki ga imamo kot vzgojiteljice v vrtcih pri vzgoji otrok. Stkati medsebojno zaupanje in spoštovanje z njihovimi starši pa je ključ do uspešne in čim manj boleče vključitve malčkov v skupine vzgojno-izobraževalnih zavodov. Kajti: morda nas otroci res večkrat ne poslušajo, vsekakor pa nas vedno gledajo in čutijo ... ter berejo kot najbolj nazorno ilustrirano slikanico.

Ključne besede: razumevanje, zaupanje, iskrena komunikacija, postopnost, sprejetost

CHALLENGES IN WORKING WITH PARENTS DURING NURSERY UNITS INTRODUCTORY PERIOD

Abstract: Introductory period – a whole of challenges a new kindergarten year brings, especially in nursery units. At first we can say it is nothing new, unknown ... But it is not true at all! Teachers in nursery units try even more to provide sympathy and comfort; families come from different backgrounds, they have various habits and stories. And nursery teachers are by them all the time, year after year, we grow up and develop, we become better and better, that is why we understand their distress and uncertainty in process of getting accustomed to changes within the introductory period more than others. But changes are now and will appear today, tomorrow, the day after tomorrow. And none of these changes is easy. Especially the one children and their family members face in times of introductory period, when they get the feeling that the shelter of their home is far far away. And what do they actually feel in that period? Listening to them is priceless but priceless is also our mission we, as nursery teachers, have in preschool education. To build mutual trust and respect with their parents is key to successful and less painful integration of their children in groups of preschool education institutions. The fact is that children do not listen to us all the time, but they do look at us and feel us ... they read us as most illustrated picture book.

Key words: understanding, trust, sincere communication, gradualness, acceptance

Uvod

»Družina je tam, kjer se življenje začne in ljubezen nikoli ne konča.« (neznani avtor)

Ja, družina je otrokova osnovna celica, ki mu predstavlja zavetje, varnost, ljubezen. Vanjo se rodi, v njej se razvija po svoje in v svojem tempu, kot meni Jim Grant. V njej občuti varnost maminega naročja, toploto babičinih besed in nežne dotike, kadar je vznemirjen. Ničesar mu ni treba reči, njegovi domači vedo, kaj potrebuje v danem trenutku. Dobi poljubček kar tako, poslušajo zgodbe in pesmice, ki jih je očka znova oživil samo zanj, se smeje s sorojenci. Slišani so, ko želi povedati svojo zgodbo, in prav tako, kadar joče. In njegova mamica ve, kaj ji njen malček sporoča s svojim jokom ... Privije ga k sebi in vse je spet v redu. In tako se dan za dnem vzpostavlja in razvija čustveni odnos med otrokom in ostalimi družinskimi člani v obliki navezanosti. In varno domače naročje je tisto, ki bo otroku v nadaljevanju omogočalo vstopanje v socialne odnose tudi z ostalimi; s sosedovimi malčki in njihovimi starši, strokovnimi delavkami v vrtcu, vrstniki v oddelkih ...

»Dejanja govorijo glasneje kot besede« (angleški pregovor), »lepa beseda pa lepo mesto najde.« (slovenski pregovor) Kurikulum za vrtec, nacionalni dokument, narekuje pravico staršev do postopnega uvajanja otroka v vrtec in možnost pogovora o najbolj sprejemljivem načinu vključevanja svojega otroka v vrtec (Kurikulum 1999, str. 15). Po pripovedovanju staršev je uvajalni proces za marsikoga nekaj, česar si najbolj ne želijo, nekaj, česar se na nek način bojijo in bi ga z veseljem preskočili ... A večinoma tako razmišljajo le na začetku, ko je strah pred neznanim še toliko globlji ...

In tu nastopimo me, strokovne delavke v vrtcih, ki razumemo, da družine v času uvajanja otrok v

vrtec doživljajo stresno obdobje in z njim povezane stiske in tesnobe. In kaj je takrat pomembnejše od tega, kot da nas otroci in njihovi bližnji začutijo kot tople, sproščene osebe, ki bomo nudile oporo pri premagovanju ovir, povezanih z vključevanjem malčkov v oddelke?!

Uvodni sestanki za novince, individualni pogovori, pogovori po telefonu ... vsi ti stiki z družinami že pred prihodom otroka v vrtec potekajo prav z namenom seznanjanja z življenjem in delom v vzgojno-izobraževalnem zavodu in predvsem predstavitev otrok, ko smo vzgojiteljice še posebej pozorne na njihove morebitne posebnosti, povezane s hranjenjem ali pa morda počitkom. A še preden so starši pripravljene iskreno spregovoriti o svojih otrocih, morajo v nas začutiti sproščenost, toploto in nežnost. Dejstvo je namreč, da strokovne delavke z vpisom otroka v vrtec kar naenkrat vstopimo v življenje njegove družine in pričakovati je, da bodo člani na začetku našega sodelovanja mogoče malce bolj zadržani ...

A me jih ne bomo priganjale, sprejele bomo njihovo »odločitev« in bile potrpežljive. Prišel bo namreč čas, ko se bodo odprli ... Upoštevati je torej potrebno, da je uvajalno obdobje eno izmed težjih življenjskih korakov za otroke in njihove domače. Če se tega zavedaš, bolje razumeš njihov strah pred ločitvijo od vsega znanega v domačem okolju in spremembami, povezanimi z vrtcem. Prilagajanje na kakršne koli spremembe pa je vselej dolgotrajen in kompleksen proces. Zato bomo počasi, a vztrajno gradile zaupanje med nami in starši; le-to bo temeljilo na iskreni komunikaciji v obliki sprotnih izmenjav informacij, dogovorov, predlogov, opažanj. Bomo to, kar smo, in starši bodo lahko kaj kmalu v nas prepoznali nekoga, ki jim bo v oporo, nekoga, ki jim bo vselej pripravljen prisluhniti in poiskati skupno rešitev. S pogovori in dogovori bomo pričeli z gradnjo trdnega odnosa, ki ga bodo otroci in njihovi starši v nadaljevanju občutili kot varnost, ljubezen in sprejetost. Veselile se bomo dneva, ko bomo opazile, da je otrok del čustvene navezanosti na starše prenesel na nas, vzgojiteljice, do nedavnega še popolnoma nove osebe v njegovem življenju.

»Otroci hočejo objem, naročje, prijazno besedo, dotik, nekoga, da jim prebere pravljico, nekoga, da se z njim smeje in pogovarja.« (John Thompson) Vsak dan, kadarkoli bodo želeli, jim bomo nudile objeme, svoja naročja, prijazne besede in dotike, jim brale pravljice, se z njimi smejale in pogovarjale. In razumevajoče bomo vselej, ko bodo jokali, ker jih bo morda strah ali pa bodo pogrešali svoje mamice ... In prijazne besede bomo namenjale tudi njihovim staršem, se z njimi smejale in veselile, predvsem pa jih poslušale in jih slišale, ko bodo želeli povedati »svoje« ... in njihove besede vselej sprejele z razumevanjem in spoštovanjem. V nasprotnem primeru bodo starši začutili našo napetost in nervozo, kar bodo verjetno prenesli tudi na svoje otroke. In ker smo torej odrasli otrokovi vzorniki, tudi njegove vzgojiteljice v vrtcu, si moramo z roko v roki skupaj s starši prizadevati za ustrezno obojestransko komunikacijo, ki narekuje vzajemen odnos in je pogoj za uspešno vzgojno delo in sodelovanje vrtca z družinami. In čez mesec ali dva bo jasno, da smo se z besedami in svojimi dejanji že toliko približali drug drugemu, da se je vse skupaj zlilo v nekaj, kar obeta spodbudno nadaljevanje naše skupne zgodbe s srečnim koncem.

Zaključek

Uvajalno obdobje je nekaj, po čemer se bo poznalo še vse nadaljnje bivanje otroka v vrtcu. Kajti: po jutru se tudi dan pozna ... Odnos, ki ga bomo strokovne delavke na začetku oblikovale z malčki in njihovimi družinami, bo temelj življenja v vzgojno-izobraževalnem zavodu še vsa prihodnja leta. Zato naj bodo zaupanje, spoštovanje, iskrenost in strpnost vrednote, ki jih bomo živeli ... In spomin na to obdobje bo lep in prijeten za vse!

Literatura

Bahovec, Eva, in drugi (1999) Kurikulum za vrtce, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Golob, Saša in remškar, Marija. 2020/21. Občutki mamice pri uvajanju otroka v vrtec. Baby book malček. Priročnik od 1. do 6. leta, str. 9.

Fabjančič, Tanja. 2020/21. Pot do krajšega uvajalnega obdobja. Baby book malček. Priročnik od 1. do 6. leta, str. 10-11.

Vir 1: 'Družina je tam, kjer se življenje začne in ljubezen nikoli ne konča'. Dostopno na <http://www.bibaleze.si/starsi/druzina-tam-kjer-se-vse-zacne>, 16. 11. 2020.

Vir 2: 101 najlepša misel o otrocih in starševstvu – moj pogled.com. Dostopno na <https://mojpogled.com/101-najlepsa-misel-o-otrocih-in-starsevstvu/>, 30. 10. 2020.

Vir 3: Misli o besedi in govoru – Kresnik. Dostopno na https://www.kresnik.eu/misli-o-besedi-in-govoru_clanek_928.

SODELOVANJE STROKOVNIH DELAVCEV S STARŠI V VRTCU RADLJE OB DRAVI

Povzetek: V svojem prispevku želim predstaviti pestro in bogato sodelovanje s starši v našem vrtcu. Vsaka strokovna delavka se trudi, da staršem na čimbolj strokoven, pristen način približa življenje njihovih otrok v vrtcu. Pri tem starši velikokrat niso le pasivni opazovalci, ampak aktivni udeleženci pri različnih aktivnostih in v delavnicah, ki jih pripravljamo med letom. Strokovna delavka mora zato imeti pri delu zmožnost empatije do staršev in otrok, biti zagnana in imeti interes za nova spoznanja ter si nenehno prizadevati za lastno strokovno izpopolnjevanje. Pristno sodelovanje s starši je ključnega pomena tako za dobre medsebojne odnose kot za kakovostno delo. Rezultat tega pa se odraža predvsem v pozitivni mikroklimi znotraj skupine in dobrem počutju otrok.

Glavne besede: starši, sodelovanje s starši, formalne in neformalne oblike sodelovanja, strokovni delavci v vrtcu.

COLLABORATION BETWEEN PRESCHOOL TEACHERS AND PARENTS IN KINDERGARTEN RADLJE OB DRAVI

Abstract: In this article, I would like to show the broad and versatile collaboration between workers and parents in our kindergarten. Every preschool teacher finds a professional and genuine way to show the parents what their children's life in kindergarten is like. The parents are not passive bystanders, but rather active participants in various activities and workshops that are prepared during the year. The preschool teacher needs to feel empathy towards the parents and children, has to show enthusiasm, interest in acquiring new knowledge and needs to work on her/his own professional improvement continuously. A genuine collaboration with the parents is essential for maintaining kind relations and quality work. The results of this are a positive microclimate in the kindergarten class and the well-being of children.

Keywords: Parents, collaboration with parents, formal and informal collaboration, preschool workers.

Uvod

»Sodelovanje med vrtcem in starši je pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje, saj prav to sodelovanje veliko prispeva k ustreznemu dopolnjevanju družinske in institucionalne vzgoje« (Kurikulum za vrtce, 2008, str. 24). Ko otrok prestopi prag vrtca, smo poleg staršev tudi mi, strokovni delavci, soudeleženi pri njegovi vzgoji in smo hkrati zanjo odgovorni. Zato si v vrtcu nenehno prizadevamo za dobro vsakodnevno sodelovanje s starši, ki temelji na sprotnem informiranju o stanju otroka, obveščanju in izmenjavi informacij. Poleg vsakodnevnega sodelovanja načrtujemo tudi različna srečanja s starši z namenom, da še poglobimo medsebojno povezovanje, ki ugodno vpliva na vsestranski razvoj otroka in na njegovo dobro počutje v vrtcu.

Kompetence strokovnega delavca

Strokovni delavec mora pri svojem delu vedno stremeti k novemu znanju in si nenehno prizadevati za lasten profesionalni razvoj. Menim, da je narava vzgojiteljskega poklica pogojena z vseživljenjskim učenjem. Ko začnemo opravljati svoj poklic, se znajdemo v situacijah, v katerih smo pozvani, da naredimo korak naprej. Vedno znova smo postavljeni pred nove izzive, situacije, konflikte in tudi nepredvidljive dogodke. Mednje zagotovo sodi letošnja razglasitev epidemije v zvezi z novim korona virusom. Znašli smo se v situaciji, ki je od nas zahtevala drugačen način dela, kot smo ga bili vajeni. Morali smo se izobraziti, kako najbolje zaščititi sebe in otroke, pri tem pa nemoteno opravljati vzgojno-izobraževalno delo. Strokovni delavec mora biti odprt za nove situacije, izpopolnjevanja, kritike, iz katerih se uči in pri tem vedno znova raste tako poklicno kot osebno.

Oblike sodelovanja s starši

V našem vrtcu imamo že v letnem delovnem načrtu zabeležena različna sodelovanja s starši. Mednje sodijo roditeljski sestanek, na katerem starše seznanimo s pomembnejšimi, osnovnimi informacijami glede samega delovanja in organizacije dela v vrtcu, vnaprej načrtovane pogovorne ure, na katerih staršem predstavimo lastna opažanja glede njihovih otrok, novoletni praznični bazar, predstavitev dejavnosti in zaključna prireditve. Prvo in zelo pomembno sodelovanje s starši se zgodi ob uvajanju otroka v vrtec. Pri nas se že dolgo poslužujemo postopnega uvajanja v vrtec. Starši so prve dni skupaj z otrokom, nato pa čas samostojnega bivanja otroka v oddelku postopoma podaljšujejo in se počasi umikajo, ko otrok pridobi občutek varnosti, sprejme prostor in strokovne delavke. To se je pokazalo kot zelo učinkovito, saj se otroci hitro navadijo na novo rutino, ker ne doživijo prevelikega stresa ob vstopu v vrtec. Z leti so se različne oblike sodelovanja s starši tudi spreminjale, saj smo včasih

po skupni evalvaciji ugotovile, da določene stvari niso bile najboljše. Zato veliko govorimo o tem, kako bi ustvarili čim boljšo vez med strokovnimi delavci in starši. Vedno znova se nam porajajo nove ideje, ki jih velikokrat tudi uresničujemo. Načrtujemo predvsem tako, da izhajamo iz interesov ali potreb otrok, včasih pa nam kakšne namige in ideje predlagajo tudi starši. Pri posameznih srečanjih, delavnicah se prilagajamo posamezni skupini otrok, staršev, saj je vsaka skupina individualna tako kot otroci. Potrebno je prisluhni staršem in otrokom. V skupino prihajajo otroci iz različnih okolij, različnih kultur, narodnosti, vere, jezika. Tudi v takih primerih se moramo s starši nekako povezati, pa čeprav nam je mogoče jezik tuj. Trudimo se, da se sporazumemo in si izmenjavamo informacije. Strokovni delavec mora staršem približati vrtec, saj so starši večkrat zaskrbljeni, kako se bo njihov otrok vživel v novo okolje, sprejel strokovne delavke in tudi druge otroke. Starši imajo pravico do povratne informacije o svojem otroku, kaj se z njim dogaja, kako sprejema vrtec in kako se vključuje. Ko spoznamo otroke, večkrat načrtujemo še druga sodelovanja s starši, ki niso vključena v letni delovni načrt. Strokovne delavke v radeljskem vrtcu izvajamo številne praktične delavnice, na katerih se starši družijo, med seboj spoznajo, pri tem pa tudi izdelujejo praktične izdelke. Povabimo jih, da za otroke izdelajo darilo (lutko, igračo, družabno igro ...), ki jo otrok dobi, ko praznuje rojstni dan. To je presenečenje za otroke, saj v našem vrtcu praznujemo rojstne dneve na posebne načine. Otroci pa v vrtec ne nosijo ničesar. Z delavnicami doprinesemo tudi k čistejšemu okolju. Pripravimo delavnice, na katerih starši poslikajo bombažne vrečke, ki jih otroci uporabljajo za prenos umazanih oblačil domov in s tem prispevamo k zmanjšanju uporabe plastičnih vrečk. Zelo všeč mi je bila tudi delavnica ene strokovne delavke, ki je k sodelovanju povabila očete. V veliki večini pridejo na razne delavnice mamice, na to pa so bili pozvani izključno očetje. Seveda je bil odziv odličen. Vsi so bili zadovoljni. V jesenskem času se družimo tudi ob peki kostanjev, ob raznih igrah in jesenski predstavi. Zelo dobro ocenjena in obiskana je oblika druženja, ko staršem z otroki predstavimo različne dejavnosti. Prikažemo jim, kaj smo se naučili, pripravimo različne dramatizacije, delavnice, na katerih starši pomagajo otrokom, se z njimi igrajo, telovadijo, včasih staršem pokažemo tudi posnetke, ki prikazujejo pristno dogajanje v oddelku. Za starše in otroke je nekaj posebnega vedno zelo množično obiskan predpraznični bazar, ki ga izvedemo meseca decembra. S starši in otroki gremo na krajši pohod z lučkami. Naš cilj pa je bazar in obisk pravljичnega junaka ali dedka Mraza. Pogosto pripravimo tudi lutkovno ali drugo predstavo, ki je praznično obarvana. Meseca marca sodelujemo s krajevnimi organizacijami in pripravimo nastop za mamice in vse ženske. Med letom starše pogosto povabimo na razne krajše izlete v okolici z ogledom zanimivosti – ogled zeliščne kmetije, rudnika, čebelarstva, peke kruha ... Pomembno je, da izbiramo lokalne zanimivosti in čeprav so to krajši izleti v domačem kraju, je otrokom zanimivo, starši pa obudijo spomine. Konec šolskega leta sledi sproščeno druženje celotnega vrtca po enotah, pri čemer pogosto sodelujejo različne krajevne organizacije, društva, posamezniki, ki poskrbijo za prijetno vzdušje otrok. V različnih skupinah pa se pojavijo tudi starši, ki želijo še sami organizirati zaključno druženje, kamor smo povabljeni tudi strokovne delavke kot gostje, kar je zagotovo dokaz dobrega partnerskega sodelovanja med nami. V času zaprtja vrtca smo strokovne delavke ves čas ohranjale stik s starši in njihovimi otroki na različne virtualne načine, ki nam jih omogoča sodobna tehnologija, in sicer preko sporočil po elektronski pošti ali e-Asistentu. Staršem smo ponujale različne ideje za ustvarjanje, petje pesmi, dramatizirale lutkovno predstavo in jim omogočile ogled posnetka v elektronski obliki. Zaradi takega načina sodelovanja in ohranjanja stika z otroki v času epidemije smo bile deležne številnih pozitivnih odzivov in pohval s strani staršev.

Zaključek

Po analizi informacij, podatkov in evalvacij o sodelovanju s starši, ki sem jih dobila od strokovnih delavk, in tudi na podlagi lastnega dela, sem mnenja, da v našem vrtcu dobro sodelujemo s starši. Odzivi staršev so pozitivni, saj radi prihajajo na različna druženja in delavnice. Takšna druženja nedvomno prispevajo k boljšemu poznavanju življenja in dela v vrtcu, povezavi staršev otrok skupine, sproščnemu druženju, izmenjavi primerov dobrih praks in izkušenj, s katerimi se spopadamo tako vzgojitelji kot starši pri vzgoji otroka. Hkrati pa starši spoznajo, da je sodelovanje z vzgojitelji, ki temelji na zaupanju, ključnega pomena, saj prispeva k dopolnjevanju vzgoje in spodbuja otrokov celostni razvoj. Na vsa srečanja s starši se vedno dobro pripravimo, zato so rezultati odlični, odzivi staršev pa zelo pozitivni.

Literatura

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za šolstvo.

ODNOSI MED STARŠI IN VZGOJITELJI VPLIVAJO NA POČUTJE OTROK

Povzetek: Sodelovanje in partnerstvo med starši, družinskimi člani in vzgojitelji se, za doseganje boljših vzgojno-izobraževalnih rezultatov, prepletata. To je pomembno, za razumevanje vlog, odnosov in odgovornosti v trikotniku starši-otrok-vzgojitelj. Takšno sodelovanje prispeva k otrokovemu dobremu počutju ter posledično spodbuja ustreznejše vedenje otrok. O pomembnosti partnerstva med starši in vzgojitelji govori tudi teorija navezanosti. Starši z aktivnim vključevanjem, pri sprejemanju odločitev glede svojega otroka, doživljajo odločitve kot svoje in so bolj predani pri izražanju podpore vzgojitelju in vzgojno-izobraževalni ustanovi. Sodelovanje in partnerstvo dajeta vzgojitelju večjo podporo ter prispevata k rednejšemu prihajanju otroka v vrtec. Šele takrat, ko se otrok v vrtcu počuti varno, lahko steče razvoj in je odprt za raziskovanje in učenje. Kdaj izberemo sodelovanje in kdaj partnerstvo s starši in kakšna je razlika? V prispevku predstavim nekaj dejavnosti dobre prakse vključevanja in sodelovanja med starši, otroki in vzgojitelji.

Ključne besede: sodelovanje, partnerstvo, otrok, družina

RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS AND CHILDREN HAS AN EFFECT ON THEIR WELL – BEING

Abstract: Cooperation and partnership between parents, family members and elementary teachers must, for reaching better educational outcomes, intertwine. This is important for better understanding of roles, relationships and responsibilities in a well known triangle parents – children- family. This kind of cooperation can contribute to a child's well being and as a result encourages more appropriate behavior of children. A theory of attachment also indicates on how important the connection between parents and teachers really is. As parents are actively involve in making decisions about their child, they see those decisions as their own. They are more committed and supportive to elementary teachers and educational institutions. Cooperation and partnership is key to a teachers better support and one of the main reasons to a child's better school attendance. Only when child feels safe in the kindergarten, can a process of learning and exploring begin. When do we choose cooperation and when partnership with parents? What is the difference? In the article I'm presenting some good examples in practice of how to involve and cooperate with parents, children and elementary teachers.

Key words: cooperating, partnership, child, family

Uvod

Ko sem začela svojo poklicno kariero vzgojiteljice, sem večkrat naletela na izjave odraslih, ko so pripovedovali, da njihovi spomini na vrtec niso prijetni. Sama si želim, da bi bil čas preživet v vrtcu spomin prijetnega življenjskega obdobja za otroka, starše in vzgojitelje. Da se bomo v tem času vsi dobro počutili, predvsem otrok, sem se morala zavedati kako pomembno je sodelovanje s starši. Kasneje sem ugotovila, da sodelovanje ni dovolj in sem začela starše vključevati v partnerski odnos.

Navezanost

Če hočemo, da otrok zares integrira novo izkušnjo v svoje doživetje in osvoji nov korak samostojnosti, mora imeti dovolj časa in prostora, da čustveno preveri ali je zanj še vedno varno ali ne. To »preverjanje« pa poteka prav preko mehanizma navezanosti, ki v otroku aktivira mehanizme iskanja stika in prisotnosti staršev toliko časa, dokler se njegovo telo spet ne umiri, potolaži in naužije starševske bližine. Ko se to zgodi, se mehanizem navezanosti umiri in otrok spet postane radoveden in sposoben sprejemati nove izkušnje in izzive (Cassidy in Shaver, 1999). Povsem nenaravno je, da bi se morala mama brezkompromisno prilagajati drugim (delodajalcu, uslužbencem, vzgojiteljem). Da mamica, ne bo prisiljena v sebi utišati dvome, stisko in vprašanja jo moramo spodbuditi, da bo z nami vzpostavila tak stik, ki ji bo omogočil, da na varen način pospremi otroka iz družine. Tako uvažanje traja manj časa in je veliko bolj uspešno za mater in otroka. Tako se otrok ne bo samo prilagodil ampak bo z razvojem vgradil novo pridobljeno samostojnost v svoje delovanje. To pa ni zmeraj lahko.

Sodelovanje ali partnerstvo

Starši so najpomembnejši ljudje v otrokovem življenju, saj so v življenje in učenje otroka vključeni že od njegovega rojstva.

Rezultati vključevanja in sodelovanja staršev v vzgojno – izobraževalni proces:

- pri otrocih vodi v doseganje boljših vzgojno – izobraževalnih rezultatov,
- spodbuja ustrežnejše vedenje otrok v oddelku,
- daje instituciji večjo podporo,
- prispeva k rednejšemu prihajanju otroka v vrtec,
- omogoča boljše razumevanje vlog, odnosov in odgovornosti v trikotniku starši-otrok- vzgojitelj,
- prispeva k otrokovemu boljšemu počutju,
- vrsta in kakovost vplivata na otroke, starše in pedagoge.

Čim prej se starši vključijo v vzgojno - izobraževalni proces svojega otroka, tem močnejši so učinki (Michigan Department of Education, 2002).

Otroci, ki so v vzgojno – izobraževalni instituciji izkazovali največ težav, so od take vrste starševskega vključevanja pridobili največ.

Pozornost namenjena potrebam staršev in skupnosti je pomembna, kako (strokovno osebje) vzgojitelj vidi in obravnava starše – lahko so dodana vrednost v oddelku ali pa kot obveznost..

Vključevanje staršev v soodločanje glede otrokovega učenja, razvoja in družbenega življenja v oddelku, je eden od najboljših načinov, kako jih obravnavati kot dodano vrednost.

Načela, ki so pri vključevanju družin osnova za delo pedagogov so naslednja prepričanja:

- Vsi starši imajo za svoje otroke želje, sanje in jim želijo le najboljše,
- vsi starši so sposobni podpirati svoje otroke pri učenju in razvoju,
- starši in vzgojitelji morajo biti enakovredni partnerji,
- odgovornost za vzpostavljanje partnerstva med vrtcem in domom so ljudje, ki so zaposleni v vzgojno – izobraževalni instituciji.

Starši do otrok gojijo veliko pričakovanje – zaupanje v lastne sposobnosti pa je lahko zelo različno, zato mora pedagog spoštovati razlike med družinami. Da bo sodelovanje staršev učinkovito, mora pedagog priznavati, spoštovati in upoštevati kulturne in razredne razlike. Odnosi med zaposlenimi in družinami pogosto niso enaki. Pedagogi menijo, da so strokovnjaki in da družine ne bi smele dvomiti o njihovih odločitvah. Vzajemni odnosi pa pomenijo, da vzgojitelji vprašajo družine, kaj bi lahko oni, kot vzgojno – izobraževalna institucija naredili, da bi bili otrokom v pomoč, prosijo jih naj z njimi delijo svoje znanje spretnosti, kulturo in običaje. »Dejavniki vrtca, ki so po naravi odnosni, pomembno vplivajo na sodelovanje staršev« (Henderson in Mapp, 2002). Ko zaposleni v institucijah »vzpostavljajo ljubeče in zaupne odnose z družinami, ki jih priznavajo kot partnerje v vzgojno – izobraževalnem razvoju njihovega otroka«, ti odnosi obogatijo njihovo »željo glede tega, kako želijo biti vključeni, in vplivajo na to, kako sodelujejo v otrokovem razvoju.«

Programi, ki omogočajo različne načine sodelovanja, so najuspešnejši programi sodelovanja med institucijo in družinami. Družine, ki se vključujejo med sprejemanje odločitev, povezanih z razvojnimi cilji za njihove otroke, pa najučinkoviteje vplivajo na dosežke njihovih otrok. Družinam se ob začetku sodelovanja porajajo dvomi, saj menijo, da njihovo vključevanje ne more ničesar spremeniti, ko pa odkrijejo, da lahko veliko prispevajo, so večinoma zelo zadovoljni.

Dejavnosti s starši

Roditeljski sestanki

Prvi roditeljski sestanek v mesecu septembru je vsebinsko največkrat predstavljen z veliko formalnimi informacijami in najbolj dolgočasen tako za starše kot vzgojitelje. Prvim takšnim srečanjem največkrat dodajam kratke delavnice skozi katere se družine med seboj spoznavajo in hkrati z njimi sodelujem, da je spoznavanje obojestransko. Ponudim različne predmete: Dixit karte, razglednice, plištaste igrače, živali ali druge igrače. Vsak si izbere eno in skozi predmet predstavi družino. Odličen ledolomilec na začetku šolskega leta.

Drugi roditeljski sestanek običajno organiziramo po novem letu v mesecu januarju. Naš cilj je, da staršem predstavimo kaj delamo v vrtcu, zato se najraje poslužujem teme Zamenjajmo vloge. Z družinami se dogovorimo, da bodo starši otroci in otroci starši. »Starši« pripeljejo svoje »otroke« v vrtec in se odpravijo v službo (druga igralnica v kateri so pripravljene dejavnosti za otroke). Takšno srečanje poteka identično otrokovemu bivanju v vrtcu v dopoldanskem času. Imamo jutranji krog, kjer se preštejemo, določimo pomočnika, se igramo socialno igro in se razvrstimo v koticke. V koticčkih so ponujene družabne igre in druge dejavnosti katere so otroci že izvajali in se navezujejo na področja dejavnosti iz kurikuluma. Ob zaključku se pogovarjamo kaj se je otrok pri določeni igri naučil, kakšni so lahko njegovi izzivi, kdaj so lahko bolj predani učenju in ali je omogočen napredek

v kognitivnem razvoju otroka. Staršem dam možnost, da izrazijo svoje občutke. Otroci so vedno pripravljene sodelovati pri pripravi dejavnosti za starše. Največkrat se veselijo in že predvidevajo kako bo stvar potekala. Med otroki pa se sliši naslednje izjave: »Jaz bom prišel ta zadnji po mami. Ona po mene zmeraj pride zadnja.« »Moram ji reči, naj ne pozabi vzeti copata.« »Me kar zanima kako se bo oči obnašal?« »Midva bova šla pa po službi v trgovino neki kupit.«

Takšna praksa pride v poštev pri starejših skupinah. Pri mlajši starostni skupini otrok dejavnosti prilagodim tako, da spoznavamo razvojne mejnike otrok, kjer lahko starši preverjajo svoja pričakovanja do svojih otrok.

Priseljenci

Vsako leto povabimo starše priseljencev, da preberejo zgodbico v njihovem jeziku. V starejših skupinah primerjamo pisavo, glasove in običaje. Povabimo starše, da predstavijo in izvedejo dejavnost tudi v drugih jezikih in tako priseljencev ne izpostavljam.

Naravoslovje

Naš vrtec je v bližini gozda, zato imamo nemalo možnosti za aktivnosti v naravi.

1. Skupaj z otroki smo pripravili trim stezo. Določili smo traso, kjer so družine izvajale različne naloge: stoj na štoru na eni nogi, objemi drevo, hodi po hlodu, naredi 10 počepov, teči cik – cak po jarku, naredi stojo ob drevo,...

2. Družinski naravoslovni dan je vseboval naravoslovne naloge: poiščite zaklad, spomin z gozdnimi predmeti, kviz, preštej predmete, ki ne sodijo v gozd, sprehod z ogledalci (gledanje v ogledalo, ki je usmerjeno v nebo), palčkom pomagajte zgraditi hišico,...

3. Pravljično v gozdu smo izvedle v zimskem času, da smo uporabili svetilke, saj je kmalu tema. »Nikoli ne bi šli ponoči v gozd.«, »Ponoči je gozd res čaroben.« so bile izjave staršev.

Ob koncu šolskega leta starši srečanje organizirajo sami.

Komunikacija

Za zelo dobro prakso se je pokazala komunikacija med vzgojiteljem in starši. Ko sem začutila, da starši potrebujejo pogovor ali pa so se na otroku začele kazati spremembe v vedenju, sem jih povabila na individualni pogovor. Primerna komunikacija s starši mora biti podkrepljena s poslušanjem – molkom, pritrjevalnimi pripombami, opogumljanjem in aktivnim poslušanjem. Pri stiku s starši ne smemo pozabiti na pozdrav, gledanje v oči, rokovanje, samozavestno vedenje, strpnost in besedi: »Kako ste?«. Tako damo vedeti, da so spoštovani, da spoštujemo sebe, se izogibamo predsodkov in ne sprejemamo neprimerne vedenja starša.

Zaključek

Partnerstvo med vzgojitelji in družinami je bistvenega pomena za otrokovo dobro počutje in posledično njegovo učenje in razvoj. S prepoznavanjem vloge v družini in domačega učnega in socialnega okolja pedagog gradi povezave med vrtcem in družino in tako spodbuja neprekinjeno dvosmerno komunikacijo. Vzgojiteljeva dovtetnost in odzivnost do družine se kaže z upoštevanjem in cenjenjem vseh možnih načinov, s katerimi lahko družine prispevajo k odnosu, počutju in učenju svojih otrok v vrtcu. S podpiranjem učinkovite komunikacije med družino in vrtcem vzgojitelj prepozna in podpira skupno odgovornost in interes za vzgojo, izobraževanje in prihodnost otrok.

Literatura

Kompan Erzar, K., Poljanec, A. Rahločnost do otrok: Stik z otrokom v prvem letu življenja. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut, 2009

Tankesley, D. Od teorije k praksi: Vodnik po pedagoških področjih kakovosti ISSA. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2013

PRI NAS PA BEREMO – BRANJE V SODELOVANJU S STARŠI

Povzetek: V prispevku predstavljam pomembnost branja v predšolskem obdobju. Osredotočam se na branje v sodelovanju s starši, ki imajo vse manj časa oz. se zaradi obilice različnih dejavnosti pogosto težko vključujejo v popoldanske oblike sodelovanja z vrtcem, čeprav si aktivnega sodelovanja želijo. Predstavljam dve obliki sodelovanja s starši na daljavo (Potovanje bralne vrečke, Pri nas pa beremo), v okviru katerih se spodbuja tudi družinsko branje.

Ključne besede: predšolski otrok, bralna kultura, sodelovanje s starši, družinsko branje

WE ARE READING IN COOPERATION WITH PARENTS

Abstract: This article presents the importance of reading in the preschool period. It focuses on reading in cooperation with parents who have less and less time or are often preoccupied. They often find it difficult to engage in afternoon activities in cooperation with the kindergarten, even though they want to participate. I present two types of cooperation with parents at a distance (Traveling reading bag, We read at our place). Both types encourage family reading.

Keywords: preschool child, reading culture, cooperation with parents, family reading

Uvod

V današnjem času tempo življenja postaja vse hitrejši. Vsem se nam nekam mudi, vsi smo zasuti z obilico dela, čakajo nas novi in novi projekti, izzivi ... Stalno nam zmanjkuje časa. Časa za druženje, časa za delo, posebno pa časa za branje. Morda je res tako. Morda se tako le zdi. Morda pa si preprosto le ne vzamemo časa. Sodelovanje s starši nam pogosto prinaša takšne in drugačne izzive. Eden izmed njih je zagotovo tudi ta, da imajo tudi starši vse manj časa. Ujeti so v hiter tempo življenja. Tako so opravičevanja staršev, ki se zaradi te ali one obveznosti ne morejo udeležiti raznih popoldanskih oblik sodelovanja med starši in vrtcem (npr. jesenski izlet, ustvarjalne delavnice, športno popoldne, pomladno srečanje ...), postala že stalnica. Vendarle pa si starši želijo aktivnega sodelovanja. V Kurikulumu za vrtce (2004, str. 24) je zapisano: »Sodelovanje med vrtci in starši je pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje, saj prav to sodelovanje veliko prispeva k ustreznemu dopolnjevanju družinske in institucionalne vzgoje.« Kot poudarjata tudi E. Jensen in H. Jensen (2011) je torej sodelovanje s starši izjemno pomembno področje, saj močno vpliva na otrokov vsakdan. Med svoje oblike sodelovanja s starši sem tako vpeljala tudi sodelovanje na daljavo. S starši naše skupine smo se najprej povezali in sodelovali preko t. i. bralne vrečke, ki je potovala od otroka do otroka oz. od družine do družine. Kasneje, ko sta nam jo teta Korona oz. stric Covid zagodla in so se vrata vrtcev zaprla ter je ponovno odprtje prineslo vrsto novih ukrepov, pa smo začeli s sodelovanjem na daljavo pod naslovom Pri nas pa beremo, v okviru katerega starši otrokom berejo in nato oblikujejo e-dnevnik. Obe obliki sodelovanja podrobneje predstavljam v drugem delu prispevka, v prvem pa se osredotočam na teorijo.

Pomembnost branja in razvoja bralne kulture v predšolskem obdobju

Kurikulum za vrtce (2004) bralno kulturo uvršča v področje jezika, medtem ko se predbralne in predpisalne dejavnosti, ki so zlasti pomembne od tretjega leta starosti dalje, povezujejo tudi z različnimi drugimi področji kurikuluma (gibanje, družba, narava, umetnost, matematika). Bralna kultura ima ključno vlogo pri razvoju bralne pismenosti. Odločilni mehanizem pri medgeneracijskem prenosu pismenosti je razvoj bralne kulture, ki zajema različne oblike spodbujanja branja. Pri le-tem imajo posebno pomembno vlogo strokovni delavci v vrtcih in šolah, knjižničarji, pa tudi starši, ki bi morali otrokom predstavljati bralni vzor. Otrokom bi morali pokazati, da je branje prijetno, zabavno, pomembno in tudi koristno (Pečjak, Grosman, Bucik, Gomivnik Thuma in Stritar, 2011). Drolc (2018) poudarja, da je domače okolje bistvenega pomena, kajti, če doma starši ne berejo, če doma ni knjig, bo otrok knjigo težko vzljubil. Vzgojitelji v vrtcih v okviru spodbujanja jezikovne zmožnosti posegamo po mnogih knjigah z različnih področij. Otrokom beremo različne pravljice, basni, slikanice, pesmi, uganke, zgodbe ... V igralnicah oblikujemo stalne knjižne koticke in tako otrokom zagotavljamo stalen stik s knjigo. Seznanjamo jih z različnimi knjigami ter tudi neknjižnim gradivom: slikanicami, kartonkami, slovarji, priročniki, e-pravljicami, zgoščenkami, revijami, lut-

kami, butajem oz. kamišibajem itn. Otroke spodbujamo k razpravljanju o vidnem in prebranem. Strokovnjaki (Pečjak idr., 2011) poudarjajo da je dosežena stopnja posameznikove bralne pismenosti močno odvisna od njegovih sposobnosti, motivacije in bralne kulture, kamor se prišteva tudi pomen branja za posameznika kot vrednota.

V Kurikulumu (2004, str. 32, 33) v povezavi z branjem in 'prebranjem' ter bralno kulturo zasledimo naslednje globalne in operativne cilje:

- Zavedanje obstoja lastnega in drugih jezikov ter lastne in drugih kultur.
- Poslušanje, razumevanje in doživljanje jezika.
- Doživljanje in spoznavanje temeljnih literarnih del za otroke.
- Spodbujanje jezikovne zmožnosti (artikulacija, besednjak, besedila, komunikacija itn.).
- Ob poslušanju in pripovedovanju pravljic ter drugih literarnih del razvija zmožnost domišljajske rabe jezika; spoznava moralno-etične dimenzije; s književno osebo se identificira ter doživlja književno dogajanje.
- Otrok prepozna, uživa in se zabava v nesmiselnih zgodbah, rimah /.../ ter pri tem doživlja zvočnost in ritem.
- Otrok razvija predbralne in predpisalne sposobnosti in spretnosti.
- Otrok razvija sposobnost miselnega in čustvenega sodelovanja v literarnem svetu.
- Otrok posluša različne literarne zvrsti ter spoznava razlike in podobnosti med njimi.
- Otrok spoznava besedo, knjigo kot vir informacij.
- Otrok ob knjigi doživlja ugodje, veselje, zabavo, povezuje estetsko in fizično ugodje ter pridobiva pozitiven odnos do literature.
- Otrok razvija sposobnost domišljajskega sooblikovanja in doživljanja literarnega sveta /.../.
- Otrok se uči samostojno pripovedovati.

Pečjak idr. (2011) pravijo, da se bralna zmožnost razvija vse življenje, prične pa se že v predšolskem obdobju v okviru kurikula in družine. Poudarjajo (prav tam) pomembnost bralnega užitka, posebno ob branju po lastnem izboru, pomembnost čustvene udeležbe ter spodbujanje razmišljanja in pogovarjanja o prebranem. Menim, da si v vrtcu prav za razmišljanje in pogovarjanje o prebranem včasih ne vzamemo dovolj časa, vendar pa kot pravita Dolar Bahovec in Bregar Golobič: »Vrtec je prostor, ki je namenjen predvsem otrokom. Odrasli imamo v vrtcu sicer nenadomestljivo in pomembno vlogo, vendar se moramo zavedati, da si prostor in čas delimo z otroki in za otroke« (2004, str. 91). Zato si vzemimo čas, da razmišljamo z otroki, da jih poslušamo, da jih tudi slišimo.

Branje v sodelovanju s starši

V zadnjih letih sem pri svojem delu vse pogosteje naletela na opravičevanja staršev, ko se zaradi prezasedenosti niso mogli udeležiti kakšnega vrtčevskega srečanja. Iskreno jim je bilo hudo, da niso mogli biti prisotni, da niso mogli biti aktivni. Začela sem razmišljati, kako bi tudi takšnim staršem, ki so zelo zasedeni, a željni sodelovanja, lahko stopila nasproti in jim ponudila neko obliko sodelovanja, ki bi jim ustrezala.

Potovanje bralne vrečke

Cilji:

- Spodbujanje branja.
- »Otrok ob knjigi doživlja ugodje, veselje, zabavo, povezuje estetsko in fizično ugodje ter pridobiva pozitiven odnos do literature« (Kurikulum za vrtce, 2004).
- Vzpostavitev povezave med vrtcem in domom; sodelovanje s starši.

Potek:

Otrok si je v vrtcu izbral knjigo, ki mu je bila posebej všeč. (V tem se bralna vrečka tudi razlikuje od knjižnih nahrbtnikov, kjer so knjige že vnaprej izbrane in ponujene.) Knjigo smo v vrtcu brali več dni. Otrok jo je nato v bralni vrečki odnesel domov. Starše sem spodbujala, da otroku čim večkrat preberejo izbrano knjigo, se pogovarjajo ob ilustracijah, o vsebini. Spodbudila sem jih, da jih slikanica vodi k igri, ustvarjanju,

oz. nadaljnjemu raziskovanju ... V vrečki jih je namreč čakal tudi pripomoček (lutka, pripomoček za ustvarjanje, igrača, sestavljanica, zrcalce ...), ki jim je bil na voljo za uporabo. Vendar njegova uporaba ni bila nujno potrebna. Odločitev sem prepustila staršem in otrokom.

Starše sem spodbudila, da doživetja zabeležijo v priloženi dnevnik, ki ga oblikujejo po svoji želji; nalepijo fotografije, kaj narišejo, napišejo ...

Starši so imeli vrečko doma od srede do srede. Odziv staršev in otrok je bil neverjeten. Njihova navdušenost se je odražala v dnevniku, v katerem so zabeležili svoje vtise. Res je bilo vidno, da so si

vzeli čas. Iz pripovedovanj otrok pa je bilo jasno, da so v dejavnosti uživali, da so se imeli ob branju in dejavnostih, ki so sledile, res lepo. Starši so izpostavljali, da jim je bilo všeč, da so imeli na voljo cel teden, da so se ob branju povezali kot družina, da se je čas kar malo ustavil.

Nazadnje pa se je čas kar malo preveč ustavil za vse nas, saj so se vrata vrtca zaradi epidemije zaprla. Po ponovnem odprtju je bilo potovanje naše vrečke, zaradi raznih ukrepov pri zaježitvi širjenja virusa, neizvedljivo. Tako se je naše sodelovanje začelo odvijati nekoliko drugače, in sicer pod naslovom:

Pri nas pa beremo

Cilji:

- Spodbujanje branja.

- »Otrok ob knjigi doživlja ugodje, veselje, zabavo, povezuje estetsko in fizično ugodje ter pridobiva pozitiven odnos do literature« (Kurikulum za vrtce, 2004).

- Vzpostavitev povezave med vrtcem in domom; sodelovanje s starši.

Potek sodelovanja:

Starši so doma izbrali slikanico, ki je bila otroku še posebej všeč. Lahko so pobrskali po domačih knjižnih policah ali pa se odpravili v knjižnico. Slikanico so otroku prebirali več dni in bili spodbujeni, da na podlagi slikanice tudi ustvarjajo ali izvedejo kakšno drugo dejavnost ter nato oblikujejo t. i. e-dnevnik. E-dnevnik so mi poslali po elektronski pošti. Preko eAsistenta pa so me obvestili o izboru slikanice, da sem si jo priskrbela tudi sama. Tako je naše sodelovanje potekalo upoštevajoč vse smernice, torej brez prenašanja predmetov od doma do vrtca in obratno. Starši so se sami vpisali v termine na en teden, od srede do srede, in tako imeli cel teden časa za branje in ustvarjanje, kar jim je odgovarjalo. V vrtcu sem na izbrani termin otroke najprej seznanila s slikanico, ki so jo brali pri določenem otroku doma, nato pa smo prebrali še e-dnevnik. Do tokratnih e-dnevnikov sem bila nekoliko zadržana, saj nisem vedela, kaj pričakovati, ali bo staršem tovrstni način všeč. Pa so me pošteno presenetili. Navdušenje in interes staršev sta bila res velika. Iz dnevnika je bilo razvidno, da so več kot le brali, saj so na osnovi različnih slikanic nato npr.: pripravili še gledališko predstavo in nam jo celo posneli, da smo si jo v vrtcu lahko ogledali; kuhali juho; razvrščali nogavice po parih in izdelovali lutke iz nogavic; šteli paglavce in skakali kot žabe; za tri pujske gradili hiše iz različnih materialov itn. Starši so branje nevede povezali z mnogimi področji kurikuluma in tako tudi doma poskrbeli za medkurikularno povezanost.

Zaključek

Branje je za otrokov celostni razvoj izredno pomembno, predvsem pomembno pa je tudi to, da se otroku bere čim bolj zgodaj, tudi ko še ne razume vsega, da se mu bere redno in raznoliko. Menim, da si je za branje vredno vzeti čas. Nekatere raziskave kažejo, da so otroci, ki se jim je bralo, uspešnejši, da otroci, ki se jim je bralo, tudi kasneje, ko odrastejo radi posegajo po knjigah. Menim, da oba opisa sodelovanja s starši pomembno spodbujata družinsko branje. Ugotovitev, da je staršem takšen način sodelovanja blizu, je za prihodnje načrtovanje dejavnosti zagotovo uporabna. Za sodelovanje so se namreč odločili starši vseh devetnajstih otrok v skupini (2–4 leta). Pozitivno je, da so starši otrokom brali, da so tako otroci kot starši ob branju doživljali ugodje in ga povezovali s prijetnimi občutki. Kljub vsemu pa ne morem mimo izbora knjig, po katerih so posegali starši. Veseli me, da so v izboru ljudske pravljice, ki so pogosto prezrte, a vsebinsko tako bogate, vendar je nekoliko grenko opažanje, da v izboru ni niti klasikov niti mnogih dobrih slovenskih pisateljev, pesnikov in ilustratorjev. Moja sklepna misel je tako, da bi bilo poleg 'kupujmo slovensko' dobro spodbujati tudi 'berimo slovensko'.

Literatura

Dolar Bahovec E., Bregar Golobič K. (2004). Šola in vrtec skozi ogledalo. Ljubljana: DZS.

Drolc, A. (2018). Branje z Bralnim klubom. Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole. Letn. XXVII, št. 3/4, 61–67.

Jensen, E. in Jensen, H. (2011). Dialog s starši. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih. (2004). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.

Pečjak, S., Grosman, M., Bucik, N., Gomivnik Thuma, V. in Stritar U. (2011). Bralna

kultura. V Bucik, N. (ur). Kulturno umetnostna vzgoja: priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol (str. 23–35). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Pridobljeno s <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/kulturno-umetnostna-vzgoja/files/assets/basic-html/index.html#25>

KAKO OSTATI POVEZAN V ČASU EPIDEMIJE?

Povzetek: V strokovnem prispevku predstavljam pomen sodelovanja in povezovanja z družinami predšolskih otrok, pogoste oblike sodelovanja in izzive pri delu na daljavo z otroki in družinami v času epidemije. Zadnje leto je zaradi epidemije Covid-19 prineslo veliko novega in neznanega tudi na področju sodelovanja s starši. V medijih se je v veliki večini omenjalo le učitelje in šolarje, pred velik izziv pa smo bili postavljeni tudi vzgojitelji in predšolski otroci. V spomladanskem valu epidemije so se vrata vrtcev po Sloveniji zaprla, vsi vzgojitelji in predšolski otroci smo ostali doma. V jesenskem času pa so se vrtni zaprli le deloma, omogočali so nujno varstvo otrok, če so ga starši potrebovali. Vzgojitelji smo bili postavljeni pred izziv, kako ostati povezani z otroki in družinami, saj smo bili brez navodil in smernic, sami s svojimi idejami in željami. Ker se zavedamo, kako pomembno je sodelovanje z družinami, v teh negotovih časih še toliko bolj, smo iskali načine, kako se povezati z našimi otroki in biti v pomoč in podporo staršem.

Ključne besede: Vrtec, družina, oblike sodelovanja, povezovanje, delo na daljavo.

HOW TO STAY CONNECTED DURING AN EPIDEMIC?

Abstract: In this professional paper I present the importance of cooperation and connection with the families of pre-school children, frequent forms of connection, and challenges in teleworking with children and family members during an epidemic. The past year has brought a lot of new aspects in the relationship between parents and pre-school teachers due to the Covid-19 epidemic. Media were focused mostly on elementary and secondary school teachers and pupils, but pre-school educators and children were also faced with a great challenge. In the spring wave of the epidemic, kindergartens in Slovenia were completely closed, and all pre-school teachers and children stayed at home. In the second wave in the autumn, kindergartens were partially closed, providing care for the children of parents who urgently needed child care. Pre-school teachers were faced with a challenge of how to stay connected with children and families without any official instructions and guidance and had to rely on their own imagination. Aware of the importance of working with families, all the more so in such uncertain times, we looked for ways to connect with children and be of help and support to parents.

Key words: Pre-school, family, forms of connection, connecting, teleworking.

Uvod

Družina je otrokova prva socialna skupina, v kateri poteka primarna socializacija, ki pomembno vpliva na njegovo osebnost. Starši so prvi in najpomembnejši vzgojitelji svojim otrokom in jim zadovoljujejo tako temeljne biološke kot tudi socialne potrebe. Najelementarnejša oblika vzgoje je posnemanje, ko otroci povzemajo zunanje vzorce vedenja (Žnidaršič 2012, str. 7). Otroku družina daje občutek varnosti. V družini otrok v zgodnjem obdobju pridobiva najpomembnejše izkušnje, najmočnejša čustva in se najintenzivneje uči. Od njemu pomembnih odraslih dobiva povratne informacije, preko katerih oblikuje svojo samopodobo (Lepičnik Vodopivec 1996, str. 7). Otroci relativno zgodaj vstopijo v institucionalno vzgojo, v vrtec. Starši vnašajo vzgojne pristope v svoje ravnanje spontano, vzgojitelj pa zavestno in skrbno načrtovano usmerjamo otrokov razvoj, pri čemer upoštevamo pedagoška in psihološka spoznanja, profesionalne in življenjske izkušnje. Velikokrat se zgodi, da so postopki staršev in vzgojiteljev popolnoma različni in nepovezani. Če ostanemo na ravni informiranja zgolj o zadovoljevanju otrokovih bioloških potreb, do konfliktov med starši in vzgojitelji ne pride. Ob tesnejših stikih med vrtcem in družino pa lahko pride do razlik v stališčih in do različnih pogledov na vzgojo, kar posledično vodi do konfliktov, zato je dobro, da se aktivneje povežemo, dopolnjujemo in skupaj pomembno vplivamo na razvoj otrok (Lepičnik Vodopivec 1996, str. 37).

Povezovanje družine in vrtca

Sodelovanje in povezovanje s starši nam narekuje že Kurikulum za vrtce, ki poudarja pomen sodelovanja vrtca s starši kot pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje, ki dopolnjuje družinsko in institucionalno vzgojo (Kurikulum 1999, str. 24). Vrtec mora spoštovati zasebnost vsake družine. Starši imajo pravico pri sodelovanju in oblikovanju vrtčevskega življenja tako, da aktivno sodelujejo pri vzgojnem delu predstavitev poklicev, hobijev, interesov. Imajo tudi pravico do sprotnega obveščanja in poglobljenega pogovora o razvoju in napredku otroka (Kurikulum 1999, str. 15).

Družina v moderni družbi izgublja svoj prvotni pomen; postajamo vedno bolj odvisni od tehnologije, družinski člani se odmikamo drug od drugega. Ravno vrtni so pomemben člen družbe, saj ust-

varjajo in ponujajo pomembno okolje za predšolske otroke. Vloga vzgojiteljev je zelo pomembna. S svojim delom in zgledom skrbimo za celosten otrokov razvoj. Ko otrok pride prvič v vrtec, mu predstavljamo prvi stik z zunanjim svetom. V sebi moramo imeti dovolj ljubezni, topline in empatije pri komuniciranju z otroki. Obenem pa je naše ravnanje in delovanje odvisno tudi od družin in pričakovanj staršev. Za optimalen razvoj in napredek otrok je nujno povezovanje družine in vrtca, ki predstavlja pomemben vidik življenja in dela v vrtcu. Zavedati se moramo, da je sodelovanje dvosmeren odnos, v katerem smo pomembni vsi deležniki. Proces sodelovanja se gradi postopoma in se nenehno spreminja. Ker so družine različne, ni mogoče vzpostaviti enotnega načina komuniciranja in sodelovanja. Vzgojitelji moramo biti zato dovolj fleksibilni, da staršem zagotavljamo izbor različnih načinov vključevanja v delo in življenje v vrtcu. Želimo si čim večjo participacijo staršev v vzgojno delo, zato jih spodbujamo k sodelovanju in vključevanju ter jim pri tem nudimo oporo.

Formalne in neformalne oblike sodelovanja

Formalne oblike sodelovanja so organizirane, skrbno načrtovane in časovno omejene. Staršem zagotovijo dostop do potrebnih informacij o otroku. To so določene oblike sodelovanja na nivoju skupine (roditeljski sestanki, pogovorne ure, pisna obvestila) in na nivoju vrtca (sodelovanje v svetu staršev, svetu zavoda, predavanja za starše). Preko formalnih oblik sodelovanja postavimo temelj, na katerem gradimo kulturo sodelovanja, vzpostavimo zaupanje in se zblizamo z družino (Kalin 2009, str. 35). Neformalne oblike sodelovanja so veliko bolj učinkovite, saj izhajajo iz potreb vzgojiteljev, interesov staršev in otrok. Preko neformalnih oblik se vzpostavi medsebojno zaupanje, predvsem staršev v vzgojitelje, ki se aktivno povežejo. Gre za tisto obliko povezovanja, ki temelji na subjektivnih spoznanjih vključenih posameznikov, na notranji motivaciji, ki tudi osebno zbliža starše in vzgojitelje (Kalin 2009, str. 35). Neformalne oblike sodelovanja so spontane, nenačrtovane priložnosti za pogovore, ki ustvarjajo boljšo klimo in pozitivno vplivajo na medsebojno sodelovanje in posledično na usklajenost delovanja. Formalne oblike se pomembno dopolnjujejo z neformalnimi. Včasih so bili dovolj samo roditeljski sestanki in individualne pogovorne ure, danes pa vpeljujemo nove oblike neformalnega sodelovanja: praznovanja, družabna srečanja, predstavitve poklicev ... Neformalne oblike sodelovanja so odvisne tudi od vsakega posameznega vzgojitelja, saj so enim srečanja s starši in otroki v veselje in izziv, drugim pa v breme. Vzgojitelji prevzamemo pobudo in organizacijo sodelovanja z namenom, da se nam pridružijo starši, ki aktivno prevzamejo svoje vloge. Z različnimi oblikami sodelovanja spodbujamo aktivno vključevanje družin v vrtčevsko življenje, s čimer vplivamo tudi na optimalen razvoj otrok, na enotno institucionalno in družinsko vzgojo ter tako otrokom zagotavljamo zdravo in srečno otroštvo.

Najpogostejše oblike sodelovanja s starši v našem vrtcu

V našem vrtcu vsako leto pred pričetkom šolskega leta povabimo starše na uvodni roditeljski sestanek. To je naš prvi formalni stik s starši. Poleg začetnega spoznavanja, vzgojitelji predstavimo življenje in delo v vrtcu, skupino otrok, dnevno rutino, načrtovane dejavnosti in projektne naloge ter izvolimo predstavnika v svet staršev. Dogovorimo se za tudi za skupna srečanja.

Mesečno organiziramo pogovorne ure, pri katerih sva aktivno udeleženi obe strokovni delavki. Na pogovorno uro se vnaprej pripraviva. Otrokove dosežke predstaviva na različne načine – likovna dela, izdelki, delovni listi, fotografije, video posnetki idr. Starše spodbujava k aktivnemu sodelovanju, saj na tak način spoznavava dinamiko domačega življenja, ki nama pogosto olajša razumevanje otrokovega odzivanja. Večkrat letno organiziramo tudi skupna srečanja za starše in otroke – kostanjev piknik v jeseni, skupni fit pohod, orientacijski pohod, obisk kmetije, kolesarčkovo popoldne, sprehod z lučkami v decembru, zaključni piknik ... Gre za oblike druženja, v okviru katerih imamo vsi možnost sproščenega povezovanja in spoznavanja. Vzgojiteljici vedno pripraviva dejavnosti za otroke in starše, starši pa poskrbijo za prigrizke. Občasno za starše pripravimo tudi nastop, ki ga izvedemo v vrtčevskih prostorih, na katerem se otroci predstavijo z različnimi vsebinami, ki so jih usvojili v vrtcu. Včasih organiziramo tudi ustvarjalne delavnice, na katerih starši skupaj z otroki iz različnega materiala izdelujejo izdelke. Vsaka skupina se odloči za svoj način obveščanja staršev o aktualnem dogajanju. Pred skupino imam vedno kotichek za starše. Dnevno predstavim aktivnosti otrok v dopoldanskem času, ki jih podkrepim s fotografijami, izjavami otrok. V portfolijo skupine zapisujem otroške pesmice, deklamacije, prebrane pravljice, plese. Na oglasni deski je prostor za pomembna obvestila. Starši imajo tudi možnost aktivne vključitve v dogajanje v skupini, ko nam pridejo predstaviti svoj poklic, hobi, lahko pa nas povabijo tudi na svoje delovno mesto, na svoj dom ...

Kako sem se povezala s skupino v času epidemije?

V času, ko so bili naši vrtci popolnoma ali deloma zaprti, sem se povezala s skupino otrok in njihovimi starši. Predstavila bom dva načina povezovanja, in sicer v dveh starostno različnih skupinah. Cilj, ki me je vodil, je bil vzpostaviti in ohranjati virtualno vez z družinami.

Povezovanje na daljavo pri najstarejših otrocih

V spomladanskem valu epidemije sem bila vzgojiteljica najstarejšim otrokom. Bili smo izredno povezana skupina, saj smo bili skupaj že tretje šolsko leto. Otroci so bili navezani drug na drugega, med njimi so se spletle tesne prijateljske vezi. Zaradi popolnega zaprtja vrtca smo prekinili vse socialne stike. Kmalu po zaprtju smo si začeli pošiljati sporočila s spodbudnimi mislimi, lepimi željami, fotografijami. V zavedanju, da sem edina, ki nas lahko poveže, sem v ta namen odprla skupino na Facebooku, ki smo ga že pred tem uporabljali. V skupini sem predstavila pravila, predvsem v zvezi z varstvom osebnih podatkov. Sprva sem jih nagovarjala s sporočili, fotografijami, kratkimi nalogami za otroke, ki so jih izvajali prostovoljno, po svoji želji in presoji staršev. Starši so komentirali objave, klepetali med seboj. Izmenjevali smo si fotografije domačega dogajanja, delili svoja občutja in doživetja. Kot vzgojiteljica sem bila v vlogi moderatorja in povezovalca. Starši so začeli samoiniciativno nalagati posnetke svojih otrok, v katerih so pripovedovali o tem, kaj počnejo, kako se počutijo, s kom se igrajo, koliko se pogrešajo ... Prvi poslan posnetek je spodbudil tudi ostale k aktivnemu sodelovanju. Otroci in starši so pod posnetki delili svoje misli in pozdrave. V veliko veselje mi je bilo gledati otroke, čeprav samo preko ekrana. Bili so veseli in navdušeni, da se vidijo in slišijo.

Kar nekaj otrok me je redno poklicalo po telefonu. Med sproščenimi pogovori smo se pogovarjali o tem, kako preživljamo dneve doma, kaj počnemo, kako se počutimo. Včasih smo imeli tudi video klice preko aplikacije Messenger, kar je omogočalo še bolj pristen stik. Ves čas zaprtja vrtca smo na tak način vzdrževali prijateljske vezi, ostali smo povezani na način, ki je bil v taki situaciji mogoč. Moj cilj povezovanja je bil popolnoma uresničen; v skupini so aktivno sodelovale vse družine. Ob vrnitvi v vrtec smo skupaj pregledali vse objave in posnetke in se ob njih od srca nasmejali.

Povezovanje na daljavo pri mlajših otrocih

S septembrom sem kot vzgojiteljica prevzela oddelek od tri do štiri leta starih otrok. Z otroki in njihovimi družinami sem se prvič srečala prvi šolski dan. Po uvajalnem spoznavnem obdobju, navažanju drug na drugega in navezovanju prvih prijateljskih vezi so vrtce zaradi epidemije ponovno zaprli, tokrat deloma. Razlika med spomladanskim in jesenskim zaprtjem je bila ta, da so nam bili občutki poznani, strah pa malo manjši. Moj cilj je bil enak kot v prvem valu epidemije – povezati se z otroki in družinami. Ker staršev še nisem dobro poznala, je bil to poseben izziv. Sprva sem jim pošiljala SMS sporočila s pozdravi, fotografijo, lepo mislijo. Na sporočila so vsi aktivno odgovarjali. Bili so veseli in navdušeni. Odločila sem se, da oblikujem Googlov dokument, ki si ga bomo delili in soustvarjali skupaj s starši. Staršem sem predstavila svojo namero in jim poslala naš skupni dokument. Predstavila sem pravila glede varovanja osebnih podatkov. V dokument sem postopoma dodajala naloge z zanimivimi dejavnostmi. Delili smo si domače fotografije, misli in izjave otrok. Zapisala sem primere dejavnosti za otroke in postopek izvedbe. Poskušala sem oblikovati dejavnosti, ki bi jih tudi sicer izvajali v naši skupini: Tradicionalni slovenski zajtrk, peka prazničnih piškotov in izdelovanje prazničnih voščilnic v decembru, izdelovanje domačega plastelina ... Dodajala sem otroške pesmice z notnim in zvočnim zapisom. Poslala sem jim povezave s poznano glasbo, da so lahko plesali, utrjevali plesne korake. Vsakemu slavljencu sem napisala voščilo za rojstni dan, ostali otroci pa so mu lahko voščili. V dokument sem staršem posredovala tudi vsa pomembna obvestila. Za namen obveščanja smo se posluževali tudi elektronske pošte. Starši so se različno odzivali. Velika razlika med spomladanskim in jesenskim zaprtjem je bila ta, da so v jesenskem času starši v veliki večini hodili v službo in niso imeli toliko časa za odzivanje na spodbude iz vrtca. Starši so zapisovali izjave otrok o dejavnostih, ki so jih doma izvajali. Dodajali so tudi fotografije in sami predlagali zanimive dejavnosti. Objavljali so likovna dela svojih malih umetnikov. Vesela sem bila fotografij, saj so se tako otroci lahko videli, se ob njih pogovorili in si pošiljali pozdrave v upanju, da se čimprej spet srečamo. S starši smo bili v stiku tudi zasebno: s klici, sporočili, na socialnih omrežjih. Menim, da se starši med seboj še niso dobro poznali, zato jim je bilo aktivno sodelovanje v skupini manj prijetno in so se raje in pogosteje posluževali zasebne komunikacije. Vračanje v vrtec je bilo tokrat manj stresno, saj smo v treh mesecih spletli nevidne nitke, se spoznavali in ohranjali prijateljske vezi, ki jih je tak način dela omogočal.

Zaključek

Biti vzgojitelj ni le poklic, ampak način življenja. Zavedati se moramo svojega vpliva na otroke in njihove starše, zato je uspešno sodelovanje in povezovanje ključno, v kolikor želimo otrokom najboljše. Zavedamo se tudi, da bomo uspešni le, če bomo z družinami navezali dobre stike. Odnosi so pomemben vidik našega dela. Ne zgodijo se čez noč, ampak so rezultat daljšega in uspešnega sodelovanja, medsebojnega spoštovanja in zaupanja med nami. Sodelovanje z družinami nas še dodatno povezuje, utrjuje dobre, pristne in pozitivne odnose. Ko prepletamo in povezujemo, poenotimo domačo in vrtčevsko vzgojo ter pomembno vplivamo tudi na otrokov razvoj. Čeprav smo bili v času epidemije pozabljeni, smo vzgojitelji poskušali ohraniti stik z otroki in njihovimi družinami. Ni bilo vedno lahko, ampak nas je naša fleksibilnost, vztrajnost in strokovnost vedno pripeljala do cilja. Zavedamo se tudi, da so bili ravno najmlajši ob sorojencih, ki so imeli šolo na daljavo, večkrat zapostavljeni, zato menim, da je bilo povezovanje nujno. Ko smo z otroki in družinami vzpostavili stik, smo jim dali občutek, da so nam pomembni, da mislimo nanje in jim skušamo pomagati z idejami, kako zaposliti njihove najmlajše. Vzpostavljanje in ohranjanje povezanosti se je izkazalo kot dobra praksa tudi ob ponovni vrnitvi v vrtce, saj so otroci veseli in brez težav zakorakali nazaj v naše igralnice. Tudi v prihodnje nas čakajo posebni izzivi na področju sodelovanja s starši. Ker smo zaradi ukrepov še vedno omejeni, bomo morali ponovno iskati nove, primerne in učinkovite načine povezovanja ter sodelovanja.

Literatura

- Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo.
- Kalin, J., Resman, M., Šteh, B., Mrvar, P., Govekar-Okoliš, M., Mažgon, J. (2009). Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Lepičnik Vodopivec, J. (1996). Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati. Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.
- Žnidaršič, M. (2012). Sodobni pogledi na aktivno sodelovanje med vrtcem in družino. V: Sodelovanje med vrtcem in starši: V. mednarodna konferenca vzgojiteljev v vrtcih 2012. Ljubljana: Mib d.o.o.

SKOZI OKENCE POGLEJ, KDO JE TAM, POVEJ!

Povzetek: Primeri dobrih praks učenja na daljavo, v času pandemije kovida 19 v otroških vrtcih s slovenskim učnim jezikom v Italiji.

Ključne besede: videoklic, vrtec po spletu, strpnost, interakcije, virus.

Uvod

Predstavila bom prispevek z dvema naslovoma: prvi, Skozi okence poglej, kdo je tam, povej, je ljubkovalnega značaja in metaforično ponazarja računalniško okno, skozi katerega smo se bili prisiljeni gledati, da smo bili lahko v stiku z drugimi. Otrokom se je zdela ta sprememba na začetku privlačna, saj so bili kar naenkrat za ekranom, tako kot odrasli. Pridobili so pravice, za katere je prej veljalo pravo nasprotje in sicer naj otroci ne uporabljajo računalnikov, tablic in telefonov. Hipoma so pridobili vse to razkošje. Videli so svoje prijatelje, jih pozdravljali, kazali svoje igrače, hišne ljubljence, svojo sobo...S potekom dolgih tednov zaprtja (v Italiji smo bili primorani preživeti v svojih stanovanjih kar dolga obdobja), se je začela kazati nestrpnost, nezadovoljstvo in utesjenost. Pridobljene tehnološke igrače so kaj kmalu izbubile svoj čar. Lani je bila namreč pomlad še posebno zgodna, sončna, topla in mikavna, v mesecu maju pa je postalo učenje na daljavo v vsej Italiji obvezno za vse stopnje šolanja.

Podnaslov Primeri dobrih praks učenja na daljavo, v času pandemije kovida 19 v otroških vrtcih s slovenskim učnim jezikom v Italiji, razčlenjuje in ponazarja več elementov:

- Med pandemijo so bili otroški vrtci in vse šole, do fakultet, zaprti. Zaprtje je trajalo od marca do konca pouka, do junija. Nato so se začele poletne počitnice in z otroki smo se srečali šele v septembru, ob začetku novega šolskega leta.
- Zaprtje šol je veljalo po vsej Italiji.
- Šele v letošnjem šolskem letu so državo razdelili na območja-dežele-regije, kjer pa je pouk potekal redno in so šolske ustanove zaprli le v primeru okužbe.
- Zaradi lanskega zaprtja je ministrstvo za šolstvo odredilo, da mora potekati pouk na daljavo. Obvezo dela na daljavo so posplošili tudi na otroške vrtce, čeprav je vseskozi burila duhove polemika, naj bi bili otroški vrtci izzvzeti.
- Iz človeške želje, da bi se srečali (čeprav le po spletu) z otroki, so nam nadrejeni naprtili obvezo dela na daljavo. Tako so stiki z otroki dobili drugačen zven, saj so delo narekovali elektronski koledarji z datumi in urniki, načrtovane vsebine, beleženje prisotnosti, odposlane naloge, izkustvena področja in posnetki, ki so ostajali na razpolago vodstvu šole.
- Predlagano nam je bilo, naj si posnetke izmenjujemo. (v stilu učnih uric). Delo v otroškem vrtcu pa ni "predavanje". Stik mora biti neposreden, čuteč, napolnjen z empatijo in ne suhoparen posnetek, ki ni primeren niti za šolarje, kaj šele za malčke.
- Prisotnost poslušalcev/ gledalcev/ sodelujočih pa je bila vsaj dvojna, saj so bili vseskozi prisotni starši, pa tudi bratci in sestrice, da niti ne omenim radovednih dedkov in babic.

Pandemija

Pandemija je na preizkušnjo postavila vse, kar se nam je do tistega trenutka zdelo samoumevno: osebno in službeno življenje je korona virus postavil na glavo. Mikuš Kos (2020) je v intervjuju povedala: "Ob sedanjih dogajanjih je mogoče zares prepričljivo prikazati otroku, kako pomembno je, da s svojim vedenjem prispeva, varuje blagor skupnosti in posredno blagor bližnjih in samega sebe. Predšolski otroci še ne zmorejo abstraktnega razmišljanja, potrebujejo konkretne razlage in ponazoritve. Zmožni so razmišljanja v okviru tega, kar vidijo, doživijo, primejo. Težko razumejo, da z neumitimi rokami, kihanjem in kašljanjem prenašajo viruse, ki jih ne vidijo. Če jim pomagamo v okviru izvedbenih dejavnosti razumeti, kako virusi škodljivo vplivajo na nas, se bodo lažje naučili samozaščitnega obnašanja. Če so otroci vključeni v proces načrtovanja, to pozitivno vpliva na njihovo samopodobo, lastni prispevek jim zagotavlja občutek, da so pomembni in odgovorni."

V nepredvideni situaciji nismo vedele, koliko časa bo zaprtje trajalo, zato si nismo mogli zastaviti daljše sheme oz. priprave za delo. Soočale smo se tudi z novimi izzivi na področju informacijsko - komunikacijske tehnologije (npr. Uporaba programov za spletne dogodke). Na podlagi refleksije lahko

izpostavim, da je sodelovalne dejavnosti dobro načrtovati za krajše časovno obdobje ter oblikovati na podlagi izvedenega (kako so se starši in posredno otroci odzvali na določeno pobudo).

V času prvega vala epidemije smo s kolegicami razmišljale, kako doseči otroke, ki so kar naenkrat ostali doma. Vsi smo bili zbegani, nihče ni vedel, kaj se bo zgodilo in kako se bo pandemija razvila. Začutile smo, da moramo narediti nekaj za vso družino in hkrati upoštevati vse ukrepe za varnost. Tako smo se odločile, da pripravimo dejavnosti, v katerih bo lahko aktivna vsa družina, tako doma, kot v naravi. Cilj virtualnih dejavnosti je bil, da ohranimo interakcijo z otroki, nikakor pa nismo želele postavljati dodatnih obremenitev v situaciji, ki je bila že sama po sebi velik izziv. V ta namen smo bile pozorne tudi na to, da smo izbirale materiale in didaktična sredstva, ki so jih družine imele doma (naravni materiali, predmete, igrače, sadje in zelenjavo, škarje, barvice ipd.)

Najprej smo pobude in predloge pošiljale po elektronski pošti in po aplikaciji Whats App. Vsebinsko smo se navezovala na izkustvena področja, ki smo jih v vrtcu komaj predelali in na izkušnje, ki smo jih imeli. V vrtcu smo ravnokar organizirali praznovanje kitajskega novega leta, pustovanje in teden slovenske kulture. Nekatere družine so kar hitro odgovarjale na sporočila, druge so bile še nekoliko zadržane, imele pa smo tudi nekaj takih, ki so sodelovanju odločno nasprotovali. Odklon se je navezoval na dva razloga: pri hiši je bilo več šoloobveznih otrok in starši so se posvečali raje starejšim šolarjem, imeli pa smo tudi nekaj negacijonistov, ki so se jim zdeli ukrepi zapiranja šol in vrtcev pretirani in se protestno niso odzivali. Ob pošiljanju dejavnosti smo vedno navedle, da naj dejavnosti izvedejo le, če sami želijo. Želele smo jim sporočiti, da jih nič ne obvezuje in naj dejavnosti izberejo le v primeru, če jim je zanimiva, poučna, igriva in da smatrajo, da je primerna za njihovega otroka. Dejavnosti smo preko elektronske pošte pošiljale trikrat tedensko, vendar le eno pobudo na dan. (npr. Poslušanje pravljice). Sporočila in materiale je po aplikaciji Whats App pošiljala predstavnica staršev, ki je imela že od prej ustvarjeno skupino staršev. Par tednov je delo potekalo na razdaljo, kaj kmalu pa smo ugotovile, da potrebujemo neposreden stik z otroki, zato smo starše povabile, naj se nam priključijo na povezavi Skype, kjer smo za srečanja določili pozne jutranje ali pa popoldanske ure. Otroke smo razdelile v manjše skupine, navadno po letih in večkrat je nanoslo, da smo imele tudi več skupin dnevno. Med oblikovanjem in izvajanjem inovativnih dejavnosti v novi stvarnosti, smo se s kolegicami srečevale z marsikatero težavo – predvsem nas je begala negotovost o prihodnosti delovanja vrtca: (prve tedne smo celo mislile, da se bo pandemija razblinila v enem mesecu...)

Kot izhodišče za skupno sodelovanje smo na spletu poiskali posnetek z naslovom Prestrašeni poper, ki nazorno prikazuje, kako otrokom na preprost način prikažemo, kaj je virus, zakaj je nevaren in kako se lahko pred njim zaščitimo. S pomočjo raznih posnetkov in z natančnim zapisom poteka dejavnosti smo jih spodbujali, da preiskus s poprom opravijo pred računalnikom.

Preizkus je enostaven, a precej nazoren in je presenetil tako otroke kot odrasle. Ko poper plava po vodi in otrok pomoči prst v tekočino, se poper kaj kmalu oprime prsta. Če pa je prst namiljen, se poper hitro oddali od prsta. Preprosta razlaga, kako je milo v tej situaciji koristno in zakaj si moramo pogosto in temeljito umivati roke.

V različnih dejavnostih in tehnikah umetnostnega izražanja smo povezale aktualne teme, kot so virus, odmik, odnosi in spremembe ter vse obogatile z vtisi otrok. Otroke smo želela ozavestiti, kako ravnati v nastali situaciji in jih usmerjale k dejavnostim samozaščitniškega ravnanja. Dejavnosti so omogočale izkustveno učenje. Na spletu smo poiskale Lahkonočnice, slovenske pravljice za otroke, jih prebrale, posnele s telefonom in jih poslale otrokom. Med njimi so otroci izbrali tisto, ki jim je bila najbolj všeč in ustvarjali na njeno tematiko. Spodbujali smo jih k ustvarjanju iz odpadnega materiala, slanega testa, naravnih materialov itd. Starše smo prosili, naj umetnine fotografirajo in nam jih pošljejo v spletno učilnico. Tako se je nabralo kar nekaj materiala, ki smo ga razvrstili po vsebinah in dejavnostih. Nekatere likovne izdelke smo poslale na razpisane likovne natečaje.

V okviru likovnih dejavnosti sem dala pobudo za skupno delo, ki bi povezovalo vse vrtce Večstopenske šole Josipa Pangerca v Dolini, ki zaobjema pet državnih vrtcev. Poleg vrtcev Miškolin in Kekec, ki delujeta v Boljuncu, spadajo v isto ravnateljstvo še vrtec Pika Nogavička, ki je v Dolini, vrtec Palčica v vasi Ricmanje ter vrtec Mavrica v mestecu Milje. Vsi otroci so po spletu dobili knjigo z naslovom Darilo, v pdf obliki, ki jo je založba Zala nudila brezplačno v času pandemije. Avtorica neme knjige je Andreja Gregorič, katero smo kontaktirali, da ji sporočimo, da vsi vrtci Večstopenske šole Josipa Pangerca rišejo njeno zgodbo. Bila je zelo vesela in navdušena nad pobudo. Starše smo zaprosili, naj slikanico z otroki večkrat prelistajo in naj si zapišejo pripovedovanje otrok. Nastalo je kar lepo število prikupnih risb z zanimivimi pripovedovanji. Ker so v naše vrtce vpisani tudi otroci, ki še ne

obvladajo slovenskega jezika, (zaradi mešanih zakonov ali italijansko govorečih družin, ki želijo, da se njihov otrok nauči slovenskega jezika), je bila knjiga brez besedila prava izbira, saj je vsaka družina pripovedovala v svojem jeziku.

Po vaseh v Bregu je okrog prvega maja vse živo, saj se mladina zbere ob postavljanju majev (ali mlajev), dreves z visokim deblom, na katerega pritrdijo bor ali češnjo, ter krošnjo okrasijo s pomarančami, limonami in zastavicami. Letos je ta tradicija odpadla, zato smo otroke povabili, naj si doma izdelajo maj iz kartonskega tulca in papirja. Ker so otroci to dejavnost opravili zelo uspešno, smo jim predlagali, naj sestavijo še maje na krožniku. Tako je nastalo veliko lepih okrašenih majev, sestavljenih iz sadja in zelenjave. Fotografije smo razstavili v spletni razstavi. Med družinami smo spodbujali tudi aktivno izmenjavo kuharskih receptov in sodelovanje na spletnem kotički Mali kuhar. Veliko mamic si je izmenjalo recepte in si s tem popestrilo vsakdan. Otrokom smo pošiljali pesmice, pravlјice in kamišibaje ter jih spodbujali, naj segajo po knjigah, ki so jih otroci prinesli iz vrtca v bralnih nahrbtnikih. S prispevki in risbami smo sodelovali tudi na natečaju Društva Bralne značke Slovenije, kjer je eden od sodelujočih otrok dobil posebno priznanje in knjižni dar. V drugačnih okoliščinah bi bilo delo razstavljeno na Knjižnem sejmu v Ljubljani, tako pa smo se morali veseliti le na daljavo. Otroke (in njihove starše) smo vsakič spodbujali k aktivnemu preživljanju prostega časa in v ta namen pošiljali pobude in namige, kako naj se z otrokom zaposlijo, se razgibajo in veselijo. Prosili smo jih tudi, naj nabirajo naravni material, vejice, kamne, različne oblike listov in cvetja. Vse to smo nato uporabili, ko smo se z otroki povezali v živo. Povezave preko računalnika so trajale od 20 do 30 minut, odvisno od zaposlitve, od motivacije, od koncentracije in zanimanja otrok.

V primeru, da smo načrtovali kako zaposlitev, ki je predvidevala uporabo različnih materialov, smo za te, po elektronski pošti, zaprosili že predhodno. Zelo uspešen je bil klasičen preizkus kaj plava in kaj potone, ki ga vzgojiteljice redno izvajamo v otroškem vrtcu, doma pa je imel drugačen zven. Vsak otrok je imel pred sabo posodo z vodo, na mizi pa različne stvari in predmete: jabolko, plutovinasti zamašek, ključ, gumb, svinčnik, plastično žogico, oreh, kamen, vejico, krompir, plastično igračko itd. Vsak otrok je poimenoval svoje predmete in napovedal, če bodo predmeti plavali ali potonili. Nato so začeli izbirati predmete in jih polagati na vodno gladino. Vriskanja, čudenja in ugotavljanja je bil kar naenkrat poln ekran, saj so bili otroci neučakani in so želeli takoj preizkusiti, kaj se bo s predmeti zgodilo. V tem slučaju je navdušanje prevladalo nad danimi napotki. Cilj pa je bil vsekakor dosežen. Vzgojiteljice smo ugotavljale, da tudi starši želijo oziroma potrebujejo pogovor. V ta namen smo staršem nudile možnost soočanja in določile uro za pogovor, brez prisotnosti otrok. Potrebe so bile različne, od prošnje za pomoč pri vzgoji do odpravljanja različnih strahov in tesnob. Vsi sodelovniki so izražali konstruktivne namene in so želeli premostiti težave, ki so se porajale v obdobju totalnega zaprtja. Nasvete smo podkrepili z različnimi publikacijami in gradivom, za kar so nam bili starši hvaležni. Zelo uspešno je bilo tudi sodelovanje s Pedagoško fakulteto iz Kopra, kjer smo ob pomoči prof. Barbare Baloh in prof. Jelene Sitar Cvetko slavnostno, tudi to po spletu, zaključili šolsko leto. Ob prejetju diplom in rdečih klobukov, so otroci skupaj zapeli himno maturantov in nato po pozdravu in voščilih ravnateljice in tajnice Večstopenjske šole Josipa Pangerca v Dolini, dobili za nagrado lutkovno predstavo s senčnim gledališčem Mizarjeva zgodba, baskovskega ustvarjalca Ibama Barrenetxea, ob prevodu Barbare Pregelj, založbe Malinc.

Lahko torej zaključim z ugotovitvijo, da je bilo preteklo šolsko leto 2019/2020 posebno. Predvsem pa zelo naporno. Lahko zatrdim, da smo s kolegicami izpeljale dejavnosti in zaposlitve za katere se nam še sanjalo ni, da bi jih bilo mogoče izpeljati po spletu, na daljavo. V danih okoliščinah smo se trudile, da bi pri otrocih dosegle kar največ. Velikokrat nam je uspelo, zato trud ni bil zaman!

Literatura

Mikuš Kos, A. (2020). Pogovori z otroki o videnju sveta v času koronavirusa. Pridobljeno s: <http://www.dps.si/wpcontent/uploads/2020/04/Pogovori-z-otroki-o-videnju-sveta-med-epidemijo.pdf>
<https://zalozba-zala.si/knjiga/darilo/>
https://issuu.com/malinc.si/docs/mizarjeva_zgodba_issuu
<https://www.lahkonocnice.si/>
<http://navihancki.si/magicni-trik-s-poprom/>
<https://www.vspangerc.edu.it/sl/menu-principale/vecstopenjska-sola-josip-pangerc>

doc. dr. Barbara Baloh, UP PEF
E-pošta: barbara.baloh@pef.upr.si

Ester Derganc, Vrtec Ubalda Vrabca Bazovica pri Trstu (Italija)
E-pošta: esterderganc@gmail.com

SPodbujanJE PREDOPISMEnjeVALNE ZMOžNOSTI V VRTCU

(Didaktični komplet za predopismenjevanje Od črte do črke)

Povzetek: Pismenost je kompleksen proces, ki so ga strokovnjaki definirali na več različnih načinov. V ožjem pomenu je najpogosteje definirana kot človekova sposobnost branja in pisanja, vendar pa gre za dolgoročen in zapleten proces, ki ne obsega le branja in pisanja, ampak tudi govorjenje in poslušanje. Sodobna definicija pismenosti, ki je še natančnejša, vključuje tudi druge ustvarjalne in analitične sposobnosti ter znanja na določenem področju in tako lahko govorimo o različnih pismenostih. Otroci v stik s pisanim jezikom ne pridejo šele ob začetku šolanja, ampak že zgodaj v otroštvu, ko posameznik opazuje okolje in se začne zanimati za napise v okolju, ki ga obkrožajo. Začnejo zaznavati pisni jezik in se zavedati, da ima tisk pomen. Gre za temeljno spoznanje, da v govoru obstajajo glasovi, ki jih zapisujemo, da obstaja razlika med fotografijo, risbo in zapisanim besedilom. Vzgojitelj mora pri spodbujanju porajajoče se pismenost in predopismenjevalnih dejavnosti razvijati vidno zaznavanje, slušno zaznavanje orientacijo in grafomotoriko. Postavlja se nam vprašanje, kako vzgojitelj vpliva na razvoj otrokove predopismenjevalne in kako načrtuje svoje vzgojno izobraževalno delo na tem področju. V prispevku želimo predstaviti inovativno didaktično gradivo za spodbujanje grafomotorike v predšolskem obdobju. Grafomotorika so prstne in ročne spretnosti, zmožnost vidno-gibalne skladnost, ki so potrebne za pisanje. Razvijamo jo s sistematičnimi gibalnografičnimi vajami. Otroci s pomočjo vaj uzaveščajo grafične poteze, vadijo pravilno držo telesa, roke in pisala; uskladijo govorni in grafičnogibalni ter govorni in telesnogibalni ritem; naučijo se poimenovati osnovne grafične poteze.

Ključne besede: predšolsko obdobje, predopismenjevanje, grafomotorika, didaktične strategije, podporne strategije, didaktični pripomočki

ENCOURAGING PRE-LITERACY SKILLS IN KINDERGARTEN: DIDACTIC MATERIAL FOR DEVELOPING PRE-LITERACY SKILLS

'Od črte do črke' ('From a Line to a Letter')

Abstract: Developing literacy is a complex process that has been defined by experts from several different perspectives. In a narrower sense, literacy is most often defined as the human ability to read and write, however, it is a lengthy and complex process that involves not only reading and writing, but also speaking and listening. The modern definition of literacy, which is even more precise, also includes other creative and analytical skills and knowledge in a certain field, so we can speak of different types of literacy. Children come into contact with written language early in their childhood, before starting with formal education, when they observe the environment and begin to take an interest in the inscriptions in their environment. They begin to perceive written language and realize that print carry meaning. It is one of the fundamental realizations that there are voices in speech that we write down, and that there is a difference between a photograph, a drawing, and a written text.

The pre-school teacher needs to develop visual perception, auditory perception, orientation and graphomotor skills in encouraging early literacy and pre-literacy activities. The question arises as to how the pre-school teacher influences the development of the child's pre-literacy skills and how the educational work in this field is planned. The article presents innovative didactic material for encouraging graphomotor skills in the pre-school period. Graphomotor skills are handwriting skills, the ability of visual and motor coherence required for writing. We develop it with systematic movement and graphic exercises, through which children become aware of graphic strokes, practice the correct posture of the body, hand and pencil or pen; they coordinate speech and graphic movement as well as speech and physical movement; they learn to name basic graphic features.

Key words: pre-school period, pre-literacy, graphomotor skills, didactic strategies, support strategies, didactic materials.

Uvod

Procesi zgodnjega učenja in razvoja predbralnih in predopismenjevalnih spretnosti so, kot zapiš Baloh (2019), kompleksni in morajo aktivirati vse čutne poti in različne vrste inteligentnosti, kar zahteva dostopno, veččutno in spodbudno naravnano učno okolje. Pri večini otrok, tako Baloh (prav tam), se mehanizmi, ki spodbujajo temelje razvoja branja, pisanja in matematično-logičnih spretnosti sprožajo brez večjih posebnosti, nekateri pa pri tem potrebujejo bolj načrtovane in usmerjene spodbude, ki krepijo njihova šibka področja in dodatno stimulirajo funkcije, ki so potrebne za raz-

voj teh izobraževalnih in življenjskih veščin. V tem okviru je pismenost kompleksna sposobnost, ki vključuje številne spretnosti in sposobnosti branja, pisanja (tudi računanja), pri čemer pa je poudarjen različen razvoj pismenosti glede na starost, spol, izobrazbo in druge dejavnike (npr. socialni kontekst). Predšolsko pismenost imenujemo tudi porajajoča se pismenost. Otroci jo pridobivajo spontano in samoiniciativno daljše časovno obdobje v času pred vstopom v šolo, razvijamo pa jo tudi načrtno. Obsega predbralne in predpisalne spretnosti. Gre za dolgotrajen proces, ki zajema obdobje od otrokovega prvega čečkanja in pretvarjanja, da piše, do poznejšega sistematičnega opismenjevanja v šoli. Na tej poti mora otrok spoznati povezavo med govornim in zapisanim jezikom ter različne funkcije in stalne oblike pisnega jezika. Razvoj zgodnje pismenosti pri otroku poteka po določenih zakonitostih in je pogojen z njegovim zaznavnim ter miselnim razvojem. Ne pričenjamo je šele z otrokovim vstopom v šolo, ampak jo tedaj le intenzivneje in bolj sistematično razvijamo naprej od točke, ki je bila že dosežena v predšolskem obdobju, torej v obdobju predopismenjevanja. Otrok lahko v spodbudnem domačem in vrtčevskem okolju že v predšolskem obdobju razvije predbralne spretnosti in sposobnosti. Kot meni Baloh (2019), je pisanje zahteven in zapleten miselni proces, ki ni povezan samo z drugimi jezikovnimi dejavnostmi, temveč tudi z motoriko in vidom. Za pisanje je potrebna fiziološka zrelost, ki jo otroci dosežejo nekje med 6. in 7. letom starosti, vendar prihaja do velikih individualnih razlik v razvoju. Tako kot je govor povezan z razvojem govornih organov, je pisanje povezano z razvojem roke. Spretnosti, ki jih zahteva pisanje, se pri otroku ne razvijajo hkrati, temveč postopno, z različnimi dejavnostmi, s katerim se začne otrok ukvarjati veliko pred vstopom v šolo in pred formalnim poučevanjem pisanja. Te dejavnosti so spontane in vodene, kot so npr. risanje, čečkanje, poslušanje in pripovedovanje zgodb, pisanje grafomotoričnih potez.

V obdobju predopismenjevanja želimo otroke sistematično pripraviti na opismenjevanje, saj bo le to izboljšalo uspešnost nadaljnjega opismenjevanja. Za pisanje je potrebno pomnjenje, pozornost, motivacija, motorika (usklajena koordinacija finih in grobih gibov), grafomotorika (vaje za pisanje), pomembna je drža telesa in pisala. spoznati in izuriti mora poteze posameznih črk, zavedati se mora, da pišemo od leve proti desni in od zgoraj navzdol, torej mora imeti razvito sposobnost orientacije. M. Grginič (2005, 78) je mnenja, da otroci v stik s pisanim jezikom ne pridejo šele ob začetku šolanja, ampak že zgodaj v otroštvu, ko posameznik opazuje okolje in se začne zanimati za napise v okolju, ki ga obkrožajo. Začnejo zaznavati pisan jezik in se zavedati, da ima tisk pomen. Gre za temeljno spoznanje, da v govoru obstajajo glasovi. Porajajoča se pismenost je po M. Grginič (2005) postopen in dolgotrajen proces, ki zajema večji del predšolskega obdobja. To je čas v razvoju med najzgodnejšo pismenostjo (otrok čečka in se pretvarja, da bere...) ter poznejšim branjem in pisanjem v šoli. Elementi porajajoče se pismenosti izhajajo primarno iz otroka (sposobnosti in spretnosti). Nanje pa ima močan vpliv tudi okolje - še posebej družinsko.

Predopismenjevanje je po M. Grginič (2005) faza procesa za pridobivanje funkcionalne pismenosti, ki se neformalno začne v predšolski dobi, se nadaljuje formalno, načrtno in sistematično z všolanjem in doseganjem standardov... Otrokovi dosežki na področju pismenosti so rezultat njegovega samoiniciativnega odkrivanja in raziskovanja pismenosti v okolju...

V predopismenjevalnem obdobju, ki izboljša uspešnost otrokovega nadaljnjega opismenjevanja, tako Zrimšek (2012), želimo otroke sistematično pripraviti na opismenjevanje. Razvijamo otrokove sposobnosti in spretnosti:

- pomnjenja (aktivno učenje s smiselnim povezovanjem novega in starega znanja),
- pozornosti (usmerjanje na pomembne informacije),
- motivacije (primernost nalog in navodil),
- orientacije (v prostoru, na telesu),
- motorike (usklajena koordinacija finih in grobih gibov),
- grafomotorike (vaje za pisanje),
- drže telesa in pisala (opozarjanje na pravilno držo za nadaljnjo pisanje).

V Kurikulumu za vrtce (1999) je zapisano, da otroci že v 1. starostnem obdobju spoznavajo vlogo pisnega jezika in s tem tudi različne funkcije in oblike tiska. Ob glasnem branju odraslih in ob seznanjanju s knjigami, priročniki in otroškim tiskom se seznanjajo z začetkom ter smerjo branja, igrajo se s knjigami, seznanjajo se s tiskom iz okolja.

V 2. starostnem obdobju pa se otroci zavedajo govornih in pisnih jezikovnih enot ter da imata tisk in branje smisel in pomen v vsakdanjem življenju.

Opredeljeno je z naslednjimi cilji (1999, str. 32–33):

- otrok spoznava simbole pisnega jezika;
- otrok prepozna, uživa in se zabava v nesmiselnih zgodbah, rimah, različnih glasovnih in besednih igrah, šalah ter pri tem doživlja zvočnost in ritem;
- otrok razvija predbralne in predpisalne sposobnosti in spretnosti;
- otrok spoznava besedo, knjigo kot vir informacij.

Vzgojitelj mora pri spodbujanju porajajoče se pismenosti in predopismenjevalnih dejavnosti upoštevati nekaj pomembnih načel:

- Slediti otrokovemu razvoju in zaznati občutljivo obdobje,
- Vsak otrok je individuum, ki se razvija in uči na svoj način in v svojem tempu,
- Otrok želi narediti stvari sam, mi mu le pomagamo.
- Otroku moramo omogočiti celosten razvoj in mu pomagati zapolniti primanjkljaje na področjih, na katerih je šibek ali manj uspešen.
- Pripraviti mu moramo okolje za uspešno delo.
- Nujno je razvijati vidno zaznavanje, slušno zaznavanje, orientacijo in grafomotoriko.

Beseda grafomotorika pomeni gibalno sposobnost za pisanje – oblikovanje črk in drugih pisnih znamenj. Otroku zazna neki grafični simbol in si ga želi posnemati, za to pa je potrebna motorična, vidna in miselna usklajenost. Grafomotorična spretnost, kot meni Grginič (2005), se začne razvijati v drugem letu starosti, in sicer s čečkanjem. Otroku riše brez cilja, načrta. Veseli se, da to, kar ima v roki (pisalo), za seboj pušča sled. Tej fazi sledi prerisovanje, posnemanje oblik. Zdaj postane dejavnost po M. Grginič (2005) že načrtovana. Ista avtorica (prav tam) navaja, da se najprej, pri približno treh letih, nauči narisati krog, nato pri štirih letih kvadrat, ki ga izpelje bodisi iz kroga bodisi s posnemanjem vodoravnih in navpičnih črt. Te osnovne like začne kombinirati s črtami, tako da znotraj lika riše črte. Nastajajo nove oblike, ki jih otrok po svoje poimenuje. Nato črte riše zunaj likov, nastajajo prve »noge, roke, lasje«. Kasneje se nauči narisati trikotnik pravokotnik, romb...

Razvoj grafomotorike je povezan z drobno motoriko rok, pa naj gre za striženje, sestavljanje lesenih, lego kock, izdelovanje drobnih predmetov, barvanje risb v pobarvankah ali za gnetenje testa v mamin kuhinji, oblikovanje piškotov ipd. Ob tem moramo upoštevati, da otrok vse dela z določenim namenom, pri čemer se izpopolnjuje povezava med miselnimi predstavami in dejanskim izdelkom/dosežkom, izboljšuje se koordinacija oko - roka. Če je otrokova grafomotorika v času, ko se začne sistematično opismenjevali, dobro razvita, hitreje napreduje, saj obvlada osnovne gibe, poteze, pravilno držo pisala ipd.

Grafomotoriko razvijamo s sistematičnimi gibalnografičnimi vajami. Vedno jih začnemo razvijati na lastnem telesu (Kje lahko najdem krog na sebi? Kje lahko povlečem vodoravno/navpično črto na sebi? ...), potem preidemo na prostor (Kje najdemo krog v prostoru? Sklenimo krog in zaplešimo...) in nazadnje na papir. Začenjamo na veliki papirnati površini (poli papirja) in jo nato manjšamo preko lista formata A3 (v predšolskem obdobju je potrebno dlje časa vztrajati na tem formatu) do lista formata A4 (v predšolskem obdobju je primeren za skupino otrok, ki so stari 5-6 let; potrebno je paziti, da list obrnemo tako v ležeči, kot tudi v pokončni položaj). Otroku piše/riše na brezčrten papir, šele pri zapisu v zvezek ga usmerimo na pisanje v črte, ki imajo najprej zelo širok razmik, nato pa ga zmanjšujemo. Preden otroci preidejo na zapis na list ali v zvezek, lahko vadijo poteze na različne načine, z različnimi materiali: s kreda na tla, s kreda na tablo, s flomastrom na belo tablo, po zraku, po sošolčevem hrbtu, po lastni roki, dlani... Pri tem je potrebno upoštevati tako meje risalnega/pisalnega prostora, kot tudi pravilno smer pisanja.

Otroci s pomočjo vaj uzaveščajo grafične poteze, pravilno držo telesa, roke in pisala, uskladijo govorni in grafičnogibalni ter govorni in telesnogibalni ritem. Učijo se poimenovati osnovne grafične poteze. Razvija se otrokova poimenovalna, zmožnost, s pomočjo teh dejavnosti pa ugotovimo tudi, ali je otrok levičar ali desničar. Med predopismenjevalne spretnosti sodi tudi orientacija. Zrimšek (2003) meni, da orientacijo razvijamo postopno. Otroku se začne vedno učiti orientacije najprej na telesu, nato v prostoru in šele na koncu na papirju. Zavedanja svojega telesa se najlažje razvijajo preko igre: z dotikanjem predmetov, opazovanjem okolice, raziskovanjem (nad, pod, v levo, desno, za...). Orientacija na papirju se vedno začne na velikem formatu, ki se sčasoma manjša. Pomagajo si lahko tudi s simboli, ki so ves čas razvoja enaki. Razvijanje orientacije na listu nato nadaljujemo s pomočjo slikovnih narekov, kjer učenci prisluhnejo pripovedi učitelja in to narišejo na list papirja (npr. Spodaj nariši travnik.).

Kot meni Baloh (2019), so procesi zgodnjega učenja in razvoja predbralnih in predopismenjevalnih spretnosti kompleksni in morajo aktivirati vse senzorne poti in različne vrste inteligentnosti, kar zahteva dostopno, multisenzorno in spodbudno naravnano učno okolje in ustrezno didaktično gradivo ter pripomočke. Pri večini otrok se mehanizmi, ki spodbujajo temelje razvoja branja, pisanja in matematično-logičnih spretnosti sprožajo brez večjih posebnosti, nekateri pa pri tem potrebujejo bolj načrtovane in usmerjene spodbude, ki krepijo njihova šibka področja in dodatno stimulirajo funkcije, ki so potrebne za razvoj teh izobraževalnih in življenjskih veščin. Pisanje je zahteven in zapleten miselni proces, ki ni povezan samo z drugimi jezikovnimi dejavnostmi, temveč tudi z motoriko in vidom. Za pisanje je potrebna fiziološka zrelost, ki jo otroci dosežejo nekje med 6. in 7. letom starosti, vendar prihaja do velikih individualnih razlik v razvoju. Tako kot je govor povezan z razvojem govornih organov, je pisanje povezano z razvojem roke.

Spretnosti, ki jih zahteva pisanje, se pri otroku ne razvijajo hkrati, temveč postopno, z različnimi dejavnostmi, s katerim se začne otrok ukvarjati veliko pred vstopom v šolo in pred formalnim poučevanjem pisanja.

Kakovostno učenje otroka celostno, miselno in čustveno aktivira in ga vpelje v resnične življenjske okoliščine. Otroci največ pridobijo, če sami poiščejo pot do rešitve nekega problema, naloga vzgojitelja pa je pa je priprava ustreznega didaktičnega gradiva, ki spodbuja aktivnost otroka in mu pomaga pri prehodu iz konkretne na abstraktno raven.

Didaktično gradivo *Od črke do črte* spodbuja otrokove predbralne in predpisalne zmožnosti in je nastalo iz potrebe po kakovostnem materialu za opismenjevanje. Aktivno vključuje predšolskega otroka v dejavnosti razvijanja grafomotoričnih spretnosti, ki so predpogoj za nadaljnji razvoj pisanja. Je primerne formata (A3) za predšolskega otroka, hkrati pa je opremljeno z estetskimi ilustracijami, kar sta prispevala Chiara Sepin in Peter Ferluga.

Izrednega pomena je dejstvo, da pričujoče didaktično gradivo podpira učna načela didaktike, in sicer načelo aktivnosti, saj naloge narekujejo transakcijski način dela, v katerem so otroci glavni nosilci aktivnosti, načelu razvojne bližine, saj material sledi saj sledi otrokovemu kognitivnemu in grafomotoričnemu razvoju, načelu življenjske bližine, saj so predstavljene tematike del otrokovega spoznavnega sveta, načelo individualnega in kolektivnega dela, saj omogoča različne vrste individualnih in skupinskih dejavnosti. Prevladuje procesni pristop obravnave problematike spodbujanja grafomotoričnih spretnosti. S pričujočim didaktičnim gradivom otrok spoznava učenje kot družabno aktivnost, saj je pri delu z delovnim zvezkom otrokovo učenje povezano z vzgojiteljem, sovrstniki, hkrati pa omogoča tudi nadaljnje delo izven organiziranega izobraževalnega procesa (doma, s starši ali drugimi odraslimi). Za učenje je namreč bistvenega pomena motivacija, hkrati pa tudi zavest o možni uporabi novega znanja, kar pričujoče didaktično gradivo prav gotovo ponuja. To omogočajo tudi strani riši-briši, ki tudi sicer delujejo zelo motivacijsko. Otrok lahko na teh straneh poljubno poizkuša pisanje grafomotoričnih potez in pri tem ni obremenjen z zapisom, saj se zaveda, da lahko, če ni zadovoljen s svojim zapisom, sled lahko zbrise in tako lahko ponovno poskusi z zapisom. Ravno tako mu tovrstne strani omogočajo, da grafomotorične figure preizkuša tudi doma, s starši, v prostem času, med počitnicami...

Priročnik je sestavni del kompleta delovnih zvezkov *Rišem, brišem in packam in Od črte do črke* (prvi in drugi del). Služi predvsem učitelju/vzgojitelju kot strokovna pomoč pri delu. Namenjen je tistim učiteljem/vzgojiteljem, ki dobro obvladajo metode poučevanja in jih znajo prilagajati učencem. Delovni zvezek se osredotoča predvsem na grafomotoriko, medtem ko v priročniku bralec lahko dobi osnovno informacijo tudi o drugih področjih uspešnega predopismenjevanja, prikaže idejno in vsebinsko zasnovanost delovnega zvezka, vsebuje dodatno literaturo oz. možnost nadgradnje posameznih tem pri konkretnem delu z učenci, in poskuša povezati proces predopismenjevanja in začetnega opismenjevanja, torej predstavlja nekakšno kontinuiteto med vrtcem in šolo s posebnim poudarkom na vrtce in šole s slovenskim učnim jezikom v Italiji, kjer je didaktično gradivo tudi nastajalo. Na nek način prevzema določeno funkcijo mentorskega vodenja učitelja/vzgojitelja. Spodbuja ga, da poišče svoje ustvarjalne rešitve. Kot v recenziji didaktičnega gradiva zapiše Martina Mejak (2019), je le-to »namenjeno predšolskim otrokom, starim od 5 do 6 let, pa tudi učencem prvega razreda. Delovni zvezek je dragocen pripomoček za razvijanje tistih sposobnosti in spretnosti, ki jih otrok/učenec potrebuje za uspešno načrtno opismenjevanje v osnovni šoli. V lično oblikovanem delovnem zvezku večjega formata (A3) so zastavljene dejavnosti, ki jih z močnim motivacijskim nabojem napovedujeta zajčka Brin in Brina. Mlajši otroci ju spoznajo in posvojijo že z reševanjem

nalog v delovnem zvezku Rišem, brišem in packam (delovni zvezek za otroke od 3. do 4. leta – vaje za razvoj grafomotoričnih sposobnosti in spretnosti) in delovnem zvezku Od črte do črke (delovni zvezek z grafomotoričnimi vajami za otroke od 4. do 5. leta – predopismenjevalne vaje za razvoj grafomotoričnih sposobnosti in spretnosti). Prav tako je vezni člen med gradivi za različno stare otroke možnost večkratnega vlečenja različnih oblik črt, ustvarjanja podob in njegovega pisanja ter brisanja na plastificiranih listih Piši, briši.

Naloge in predvidene dejavnost v pričujočem gradivu izhajajo iz tem, ki so otrokom te starosti blizu (prevozna sredstva, narava in živali, plavanje, voda in bazen itd.) Realne vizualne podobe, ki podkrepijo dejavnosti, so premišljeno izbrane (npr. med prevoznimi sredstvi je tudi dirkalnik formula ena, med živalmi kačji pastir itd.). Spremno besedilo usmerja otroka/učenca k natančnemu opazovanju bodisi samega gradiva bodisi okolja, v katerem živi. Pri reševanju večstopenjsko zastavljenih nalog, ki omogočijo razvoj vidnega zaznavanja, orientacije in grafomotorike, otroci/učenci uporabljajo tip, vid, sluh in druga čutila. Večstopenjsko zasnovane naloge sledijo didaktičnemu načelu postopnosti in aktivnosti (npr. razvoj orientacije glede na telo, prostor in na listu). Novost gradiva je tudi, da domiselno vključuje uporabo IKT, saj določene dejavnosti lahko otrok/učenec s pomočjo vzgojitelja in/ali staršev nadgradi z iskanjem gradiva (npr. skladbe, melodije, podatkov) na spletu, obenem pa ne pozablja na tradicionalni pristop k iskanju informacij, saj otroke/učence ob določenih temah navaja na iskanje informacij v poučnih knjigah in enciklopedijah. Prav združevanje, ne izključevanje ali pretirano poudarjanje enega ali drugega pristopa, je odlika tega delovnega zvezka. Predopismenjevalne vaje v delovnem zvezku upoštevajo motorični razvoj, vidno in slušno zaznavanje ter miselno usklajenost otrok/učencev. Pri tem pa prve strani delovnega zvezka namenjajo pozornost tudi drugim pomembnim dejavnikom uspešnega opismenjevanja, in sicer: drži telesa, razvoju grobe in fine motorike ter pincetnemu prijemu pisala. Večstopenjska naravnost nalog omogoča, da otroci/učenci razvijajo tudi vztrajnost, samozavest in pozitivno samopodobo.»

Literatura

Baloh, B. (2019) *Od črte do črke* : priročnik k delovnemu zvezku za razvoj grafomotoričnih spretnosti in sposobnosti : za vzgojitelje, učitelje in starše. Trst: ZTT: = EST.

Baloh, B. in Vrčon Komel, M., (2005). Opismenjevanje v slovenščini kot drugem jeziku v osnovni šoli z italijanskim učnim jezikom v Slovenski Istri. *Sodobna pedagogika* 56/5. 160– 173.

Grginič, M. (2005). *Porajajoča se pismenost*. Domžale: Izolit.

Kurikulum za vrtce, 1999: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf (dostop 18. 2. 2021)

M. Mejak (2019). Recenzija Ester Derganc: *Od črte do črke* (delovni zvezek z grafomotoričnimi vajami za otroke od 5. do 6. leta), Založba ZTT–EST, Neobjavljeno gradivo, hrani založništvo ZTT.

Zrimšek, N. (2003). *Začetno opismenjevanje*. Pismenost v predšolski dobi in prvem razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

RAZVIJANJE PRIPOVEDOVALNE ZMOŽNOSTI OB VIDNI SPODBUDI

Povzetek: Človek je socialno bitje in potrebuje neposreden stik z ljudmi preko lastnih in tujih zgod, vpetih v prostor in čas, s katerimi osmišlja lastno bivanje/življenje. Zgodbe spremljajo človeka že od samih začetkov njegovega bivanja. Zgodbe so nosilke veliko informacij, ki jih človeštvo potrebuje za lasten obstoj, razvoj in zavedanje. R. Kroflič (2014) meni, da je naša identiteta narativna – sestavljena iz mnogih zgodb, ki jih pripovedujemo sami ali jih slišimo od drugih. Ko pripovedujemo in poslušamo, lahko interpretiramo in usmerjamo nadaljnji tok zgodbe kot življenjskega poteka in gradimo lastna identiteto. Poslušanje in pripovedovanje zgodb sta dejavnosti/procesa, ki hkrati vključujeta jezikovno in druge zmožnosti (fonološko, leksikalno, skladiščno in pragmatično), kompleksne miselne procese, kot so časovni (epizodični) spomin, semantični spomin ter reševanje problemov (angl. problem solving) in psihološke procese (občutki, čustva, motivacija). Hrvaški jezikoslovec Škarič (1996) je mnenja, da je naučiti se pripovedovati proces usvajanja in vztrajnosti. Vsi bi želeli biti dobri pripovedovalci, vendar je za to potrebno imeti določena znanja, tehnike in strategije in če želimo postati dobri v pripovedovanju, se je treba teh znanj, tehnik in strategij naučiti že v otroštvu. Otrok na osnovi pripovedovalskih izkušenj gradi lastno pripovedovalno shemo, ki jo posvoji v tolikšni meri, da postane nepogrešljivi izvor njegovega pripovedovanja. Za razvijanje pripovedovalne sheme so zelo ustrezne vidne spodbude, na katerih se dogaja nekaj nevsakdanjega, nepričakovanega, ki so čustveno močne, ki prikazujejo nekaj več kot le potek te ali one dejavnosti. Razvijanje pripovedovalne sheme brez vidne spodbude je težje, saj je za pripovedovanje potrebna velika količina pripovedovalne in recepcijske energije. Na podlagi vizualne spodbude lahko posameznik v lastno pripoved vnaša več elementov dinamizacije, s katerimi ustvarja zgodbeno napetost. Slikovni znaki predstavljajo kraj/čas dogajanja, osebe in njihova razpoloženja z likovnimi elementi, kot so linija, barva, svetloba, sence, oblike, struktura ter kompozicija. Funkcija besed pa se uresničuje v pripovedovanju zgodbe s konvencionalnimi znaki, na linearni način, tj. od leve proti desni. Razvijamo lahko likovno naracijo brez ali z časovnimi preskoki. V prispevku bodo predstavljene različne podporne strategije za razvijanje pripovedovanja, ki temeljijo na vidni spodbudi, hkrati pa bodo predstavljeni izsledki raziskav, ki smo jih na tem področju opravili v zadnjih dveh letih.

Ključne besede: predšolsko obdobje, pripovedovanje, pripovedovalna shema, podporne strategije, vidna spodbuda

VZGOJA ZA ČISTO OKOLJE – NAM OHRANJA ZDRAVO ŽIVLJENJE

Povzetek: Utopično je upanje, da se bodo okoljski problemi rešili sami po sebi. Vsak posameznik je odgovoren za usodo planeta. Če z manjšimi spremembami v vsakodnevni rutini lahko prispevamo k boljši kakovosti globalnega okolja in življenja ljudi v njem; naj gre za ugašanje luči, varčevanje z vodo, ločevanje odpadkov, uporabo kolesa namesto avtomobila, ali pa za spoštljiv odnos do dobrin, za proizvodnjo katerih je bilo uporabljenih veliko dragocenih surovin in energije. Krožno gospodarstvo je koncept, ki temelji na iskanju rešitev za sonaravno trajnostno preživetje človeštva v prihodnosti in zagovarja »zmanjšaj, ponovno uporabi in recikliraj«. V bistvu so vse surovine in procesi načrtovani tako, da odpadkov ni. Če pa vseeno pride do njih, je smiselno že najmlajše usmeriti v ekološko vzgojo, razmisliti, kako jih ločevati in predelati, v uporaben in koristen izdelek. Smiselno je, da že predšolski otrok išče možnosti ter daje pobude in ideje kako ohraniti čisto naravo. Sežig odpadkov ni rešitev, ampak nujno zlo, kajti čisti zrak je potreben za obstoj človeštva. Spremembe bodo morale iti v smeri trajnostnega razvoja z zahtevo, da začnemo zadovoljevati svoje potrebe tako, da ne bomo ogrožali samega sebe, ter življenja in obstoja prihodnjih generacij. Ob zmernem gospodarskem razvoju bomo morali dati več pozornosti tako socialni varnosti in pravičnosti, kot tudi preprečevanju in odpravljanju okoljskih problemov. Vsekakor pa je predšolsko obdobje tisto, kjer otrok najbolj dovzeten za učenje in kjer je nujno, da se začne načrtna in intenzivna okoljska vzgoja.

Ključne besede: Okolje, onesnaženost, vzgoja, zdravo življenje, predšolsko obdobje, ekovrtec.

CLEAN ENVIRONMENTAL EDUCATION – KEEPS OUR LIFE HEALTHY

Abstract: To think that environmental problems will be solved on their own is quite utopian. Each individual person is responsible for the fate of the planet Earth. Even with minor changes to our daily routine, we can contribute to a better quality of the global environment and the lives of people in it. Be it by turning off lights, saving water, separating waste, using a bicycle instead of a car or by being respectful towards the goods, of which the production uses loads of energy and valuable raw materials. A circular economy is a concept based on searching for solutions towards a sustainable future of humanity. It advocates "reduce, reuse and recycle", essentially promoting that all raw materials and production processes are designed to produce no waste. However, if waste does occur, it is senseful to teach our youngest generations about proper ways to separate and transform it into a useful product. A preschooler is therefore able to look for opportunities and give suggestions on how to keep nature clean. Since clean air is necessary for the existence of mankind, waste incineration would not be a solution but a necessary evil. Changes have to develop towards sustainable development, so we can meet our needs while keeping in mind not to endanger our lives, and the lives and existence of future generations. With moderate economic development, we will have to pay more attention to both social security and integrity, as well as the prevention and elimination of environmental problems. In any case, the preschool period is where the child is most receptive to learning, making it imperative to begin with a thoroughly planned intensive environmental education.

Key words: Environment, pollution, upbringing, healthy lifestyle, preschool, eco-friendly.

1 Uvod

Okoljski tematiki danes, ob številnih spremembah in naravnih katastrofah, ki nas vse pogosteje pretresajo, posvečamo kar nekaj misli in besed. Vendar ostaja vprašanje, ali bomo ostali le pri praznih besedah, da so nujno potrebne spremembe, kako živeti čim bolj ekološko, naravi prijazno ali bomo besede res uresničili? Če želimo najmlajšim zapustiti zelen planet, ki smo ga poznali do sedaj, moramo svoje razmišljanje, ki nam narekuje ravnanje z naravo, kot da je nekaj samoumevnega, neskončnega in neuničljivega, spremeniti. Hkrati pa moramo razmisliti, kakšno sporočilo bomo s svojim vedenjem in dejanji prenesli našim otrokom. Pomembno je, da jim privzgojimo okolju prijazne vrednote in načela, ki jih bodo vodila skozi življenje. Kurikulum (1999), je najpomembnejši dokument saj je strokovna podlaga za delo v vrtcu. Namenjen je strokovnim delavcem (vzgojiteljem, ravnateljem, pomočnikom vzgojiteljev), ter pripomore k njihovem načrtovanju in izvedbi dela v oddelku. Zelo pomembna so tudi kurikularna načela, ki jih je potrebno upoštevati pri načrtovanju strokovnega dela. V vsa področja dejavnosti v vrtcu kot so gibanje, jezik, družba, matematika, umetnost in narava, je nujno, da uvedemo cilje z okoljsko vsebino. Kot lahko preberemo, kurikulum poudarja poleg samega učenja o naravi tudi skrb za naravo in ostala živa bitja, ter ljubezen in spoštovanje do le-te, kar spada pod okrilje tematike okoljske vzgoje. Da bi zapisan cilj dosegli, moramo otrokom izgraditi primerno ekološko zavest in poleg naravoslovne tudi ekološko pismenost. »Razvijanje okoljske

pismenosti je še bolj kot razvijanje naravoslovne pismenosti področje oblikovanja stališč in vrednot. Zato se ta razvija v okviru okoljske vzgoje, vzgoja na tej stopnji pa poleg neposrednih dejavnosti v naravi, dejavnosti z bitji in snovmi, pomeni predvsem celoten način življenja in utrip vrtca« (Kroflič in drugi 2001, 160).

2 Okolje v katerem je naš vrtec

Šaleška dolina je bila in je še izjemno obremenjena z dejavnostmi rudarjenja in posledično pridobivanja električne energije, kar pa je obremenjujoče za okolje. Vsi se pred domačim pragom vsakodnevno srečujemo z dvema velikima industrijskima gigantoma: Premogovnikom Velenje in Termo elektrarno Šoštanj. Pravijo, da s svojimi izpusti ne onesnažujeta zraka, prebivalci pa vidimo, kako povzročata druge negativne vplive v naši okolici:

- povzročata omejitve pri rabi prostora in druge znatne ekološke nevšečnosti, med njimi tudi: ugrezanje velikih površin zemeljskega površja kot neposredna in posredna posledica rudarjenja.
- krčenje gozdov, tudi varovalnih in drugih kmetijskih površin.
- predstavljata moteč dejavnik za obremenitev in degradacijo mestnega in bivanjskega prostora, saj TEŠ stoji v samem mestu Šoštanj.
- zmanjševanje drugih zelenih in rekreacijskih površin.
- močno je poslabšan izgled krajine saj se zaradi rudarjenja potapljuje vedno nove površine. V jesenskem in spomladanskem času se v okolici jezer pojavlja vedno več megle, grozi nam nenehna nevarnost poplav zaradi višinske razlike med velenjskim in šoštanjским jezerom.
- rudarjenje povzroča tresenje tal (podobno potresu), ki ga vsakodnevno čutimo prebivalci mesta.
- znotraj mesta Šoštanj je zračni jašek, preko katerega izhajajo velike količine jamskega zraka, ki povzroča močan smrad v vsej dolini, kar omejuje gospodarski in turistični razvoj mesta in ima za posledico izseljevanje prebivalstva.
- še posebej opazamo izseljevanje mladih občanov, kar povzroča staranje prebivalstva na območju Občine Šoštanj.
- po izgradnji in začetku obratovanja TEŠ se je osenčenost mesta močno povečala. V jesenskem, zimskem in pomladanskem času je ta še posebej velika zaradi nizke sončne poti. Višina hladilnika ter visoke gmote dima in pare, ki se valijo iz njega, povzročajo zelo močno osenčenje mesta, s tem pa bistveno slabše pogoje življenja ter večjo porabo energije za ogrevanje. - oba objekta povzročata lokalne klimatske spremembe v okolju. Zaradi velikih količin pare se večkrat zgodi, da v mestu ob lepem vremenu rosi ali naletava sneg. Zaradi tega je v zimskem času na tem območju vsako hladno noč poledica. Prav tako pa so naraščajoč globalni problem odpadki, ki jih človeštvo producira in posledično tržno izjemno privlačna in donosna dejavnost. Obstaja visoko tveganje za ne transparentne prakse, ki izključujejo lokalno prebivalstvo, civilno družbo, zdravstveno stroko in tega nas je močno strah. Nenazadnje je v tem času zelo aktualna tematika tudi sežigalnica odpadkov v TEŠ. To so le nekatere okoljske težave s katerimi se srečujemo prebivalci naše doline.

3 Vpliv okolja na otrokov razvoj

Okolje, v katerem otrok živi, ima na njegov osebni razvoj velik vpliv. Sestavlja in tvori ga stvarni in duhovni svet z določenimi značilnostmi, ki obdajajo človeka. Posebej v predšolskem obdobju, ko je čustvenost pri otrocih zelo velika in je povezanost z okoljem v katerem otrok živi, pretkana s čustvenim odnosom. Ko govorimo o naravnem okolju, mislimo na okolje okrog našega doma. Okolje, v katerem živimo, vpliva tudi na naš duhovni svet, zato ima naravoslovno okolje pri razvoju otroka velik pomen. Spoznavanje naravnega okolja v predšolskem obdobju naj poteka v prijetnem ozračju z namenom pri-vzgajanja naravnega življenjskega ritma in sloga v sožitju z naravo. (Katalinič, 2010, 11). Naše ravnanje v okolju vpliva tako na okolje, kot tudi na otroka, ker smo z našimi dejanji otrokov vedenjski vzorec. Pomembno je, da pri otroku spremljamo in omogočimo njegov razvoj ter zagotavljamo optimalne pogoje za njegov razvoj. S takim odnosom že od zgodnjega otroštva otroka postavljamo na pot medsebojnih odnosov med živo in neživo naravo – torej okoljem, kjer smo mu prvi vzgojitelj in učitelj. Okolje, v katerem otrok živi, je del njega in hkrati je on del okolja. To okolje je njegova prva učilnica za življenje in prvi korak v naravo, ko prestopi prag hiše, in slika, katero zajame s svojim pogledom. Le zakaj bi moral že tako majhen otrok opazovati dimnike, vonjati slab ali celo strupen zrak, jesti hrano, pa čeprav je lokalno pridelana, vendar mnogokrat onesnažena s strupenimi snovmi ali težkimi kovinami, opazovati jezera, ki bodo polna pepela in strupenih ostankov kurjenja odpadkov?

4 Ekologija v predšolskem obdobju

Vrtec je vzgojno-izobraževalna ustanova, kjer poteka proces vzgoje v najširšem smislu, za katerega lahko rečemo, da je »prenos izkušenj starejše generacije na mlajšo«. Je načrten proces vplivanja na otroke; prav tako pa poteka proces izobraževanja, ki je »pedagoški proces, kjer si otrok pridobiva znanje in razvija sposobnosti«. Proces vzgoje v ožjem pomenu besede, pa pomeni, da si otrok oblikuje vrednote, stališča, moralne poglede, čustva, delovne navade in interese (Cencič in drugi 1988, 28). Poleg družinskega okolja, iz katerega izhaja otrok, je za primerno vzgojo v prvih (predšolskih letih) otroka pomembno tudi okolje izven družine. Del okolja predšolskega otroka predstavlja vrtec, skupaj z zaposlenimi strokovnimi delavci in vrstniki. Poleg drugih raznovrstnih dejavnosti, ki se izvajajo v vrtcu je zato zelo pomembna tudi ekologija in ekološka vzgoja- lahko bi rekli celo ključnega pomena pri razvijanju in izgradnji ekološke zavesti. Kot pravi Katalinič: »Starši in vzgojitelji morajo poiskati ustrezen način in pomembne interakcije z otrokom. Prav narava je lahko prava pot v tem skupnem spoznavanju naravnih zakonitosti, ki bo otroka in nas ves čas prijetno vznemirjala in razveseljevala. Naša naloga je, da skupaj z otrokom poskušamo izzvati občutke zadovoljstva ob zaznavanju pestrosti in raznolikosti neživega in živega dela narave in to predvsem ob iskanju vzročnih zvez med že znanimi posebnostmi in pojavi, ki jih predšolski otrok ob pravilnih postopkih lahko dojema, »odkriva in pri tem uživa.« (Katalinič in drugi, 2007, 7)

Izpostaviti je potrebno vprašanje, kako izbiramo in ponujamo raziskovalne vsebine, situacije, pojave, probleme, na katere otroci sami ali skupaj z nami iščejo odgovore. To je proces prvih korakov učenja, ki vključuje vztrajnost in potrpežljivost, ne pa hitenja in površnosti. Ne smemo pozabiti, da smo odrasli s svojim odnosom, aktivnostjo, zgleodom otrokom vedenjski in učni vzor (Katalinič, 2010, 6). Naloga staršev in vzgojiteljev je torej ta, da pri otroku spodbujamo radovednost, ustvarjalnost in kreativno miselnost, saj bomo le tako vzgojili otroku pozitiven odnos do okolja v katerem živi. Omogočajmo torej otroku ustvarjalne situacije, da udejanji svoje želje in poteši radovednost z raziskovalnim navdihom. Prav predšolsko obdobje je najpomembnejše za vzpostavljanje temeljev človekove eksistenčne vrednote. Glede na to, da sem zaposlena kot vzgojiteljica v vrtcu in strokovni delavec v oddelku z najmlajšo populacijo prebivalstva, se zavedam, da je moje poslanstvo in dolžnost, da preko različnih dejavnosti ozaveščam tako otroke kot starše o tem, kako bi ravnali najbolj prijazno in racionalno do okolja v katerem živimo. Pomoč pri vsem tem mi je seveda nacionalni dokument Kurikulum za vrtce. Vzgojno-izobraževalni proces, katerega osnova je kurikulum, je odvisen od okolja in posameznega vrtca, njegovega Letnega delovnega načrta, Eko letnega načrta, zunanjih dejavnikov in okoliščin, ter vzgojiteljev, ki so ekološko usmerjeni. Naš vrtec že je od leta 2011 Eko vrtec. Takrat smo sprejeli določene zaveze in jih skupaj z otroki napisali na tako imenovano eko listino. To je naša »eko ustava« še danes. Vsako leto, generacije otrok drugega starostnega obdobja, osvežijo te teze, novinci pa podrobno spoznajo to listino in podajo zaobljubo:

5 Kaj narediti z odpadkom – sežig?

Dandanes je svet ujet v kolesa potrošništva, kupov odpadkov ter povezan s potratnim načinom življenja. Vse se vrti okrog odpadkov. Na Primorskem je slab primer Salonit Anhovo, kjer je problematika sežiga odpadkov dosegla vrelišče. Zdravniki širše Goriške regije pozivajo odločevalce k odgovornejšemu pristopu do okolja in opozarjajo, o vplivih onesnaženega okolja na zdravje ljudi v Soški dolini. Ravno tako se sedaj dogaja pri nas v Šaleški dolini, kjer bi odpadke sežigali v TEŠ, ki je 100 m oddaljena od vrtca. Odpadki nastajajo ob vsaki človekovi dejavnosti in njihova količina iz dneva v dan narašča. Velik problem je tudi dejstvo, da se na trgu pojavljajo vedno novi materiali, ki jih je težko predelati. Vse bolj se zavedamo, da je potrebno otroke tudi osveščati, kako ravnati, da do odpadka sploh ne pride, oziroma kako lahko odpadek koristno porabimo – koncept »krožnega gospodarstva«. Količino odpadkov lahko zmanjšamo tako, da nakupujemo premišljeno, racionalno, predvsem pa imamo embalažo za večkratno uporabo (tekstilne vreče, uporabimo povratno embalažo). Ves čas se moramo truditi v smeri preprečevanja nastajanja odpadkov. Če pa do njih že pride, pa moramo razmisliti, kako te odpadke pripraviti za ponovno uporabo. Otrokovu radovednost in pripravljenost spoznavati novosti ter se učiti, lahko izkoristimo tudi pri ločevanju odpadkov. Da bi bilo to v vrtcih učinkovito, se je problematike potrebno lotiti učinkovito in celostno:

- otroke naučimo ločevati odpadke (plastika, papir, steklo....)
- vedeti morajo, zakaj je potrebno ločevati odpadke (so lahko nov vir surovin, je potem predelava lahko bolj učinkovita, varčevanje z energijo....)
- kako se razgrajujejo različni materiali (bio kompostnik....),

- poučiti jih moramo o koristnosti ločevanja odpadkov (ponovna uporaba...)
- hkrati pa mora vedeti, da ločevanje odpadkov koristi okolici v kateri živi (pri ponovni uporabi ohranjamo osnovne vire, kot so voda, nafta...).
- in vedeti, kaj se zgodi, če odpadke odlagamo na neprimernem mestu, kot sta travnik ali gozd (obremenjeno okolje, prostor za odlaganje odpadkov...)

Zato je izziv vsakega vzgojitelja, da izbere prave didaktične metode in pristope, primerne starosti ter razvojni stopnji otrok, da bo z okoljsko vzgojo na vseh ravneh, dosegel dva najpomembnejša globalna cilja:

- zmanjšanje odpadkov na vseh ravneh,
- odpadek ponovno uporabiti – koncept krožnega gospodarstva.

V primerih, da se bomo res v največji meri potrudili uresničiti zgornja dva cilja, bomo lahko preprečili sežig odpadkov v naši najožji bližini.

Skozi leta, pa vse do danes, so se v vrtcu odvijali številni projekti in natečaji v različnih starostnih skupinah. Strokovne delavke glede na Eko Letni delavni načrt in s pomočjo predlogov in idejnih zamisli otrok, vsako leto načrtujemo aktualne vsebine v tematski sklop. Predstavila bom samo enega izmed mnogih, ki jih izvedemo v našem vrtcu. Naslov nosi »Spet uporabno«.

5.1 Tematski sklop »spet uporabno«.

Odpadke, ki nastanejo v gospodinjstvu, zbiramo ločeno. To je osnovni pogoj za predelavo že uporabljenih odpadnih snovi v nove izdelke (reciklaža). Med vsemi odpadki najhitreje narašča količina odpadne embalaže. Razveseljivo je, da je večina odpadne embalaže uporabna za izdelavo novih izdelkov, vendar je to možno le, če je pravilno zbrana. Le kako bi to aktualno temo predstavila najmlajšim, da bi jim bilo razumljivo, poučno, da pred njih postavim miselni izziv? Ali res potrebujemo vse te odpadke? Kam bomo z vsemi odpadki? S tem problem moramo ozaveščali že najmlajše in skupaj z njimi iskati rešitve. Zastavila sem si cilje:

Globalni cilj:

- Razvijanje naklonjenega, spoštljivega in odgovornega odnosa do narave.

Cilji:

- razvijanje ekološke zavesti preko literarnih vsebin,
- pridobivanje različnih izkušenj kako lahko naša ravnanja vplivajo na naravo in kako lahko aktivno prispevamo k varovanju in ohranjanju narave,
- razvijanje odgovornega odnosa do narave in okolja v katerem živimo – ločujemo odpadke v vrtcu in doma, varčujemo z energijo, skrbimo za čistočo in urejenost okolja v katerem živimo

V okviru te vsebine in tematskega sklopa so bile izvedene številne dejavnosti. Naj naštejemo samo nekatere:

Dejavnosti:

- skupaj z otroki pravilno razvrščamo odpadke in se o njih tudi pogovarjamo,
- beremo starostni stopnji primerne knjige, revije, enciklopedije na temo okoljske vzgoje in odpadkov: Spet Zeleno, Zrak! Švist, Eko zmajček, Fej! Odpadki – skrbimo za naš planet, Ples v zabojniku,
- izdelujemo zabojnike za papir, steklo in embalažo,
- naredimo in opremimo eko kotiček v vrtcu,
- izvajamo različne eksperimente na okoljsko tematiko: katera embalaža ob sežiganju smrdi, spušča v okolje smrdeč dim, katera zagori in katera ne, katera embalaža pušča vodo, katera embalaža se v določenem času v zemlji razgradi itd...
- izdelamo svoj papir,
- uredimo okolico vrtca,
- izdelamo eko družabne igre: Podiranje kegljev, Kdo bo prvi v hiši?, Tu-tu, avto gre v garažo,
- naredimo eko razstave za obiskovalce vrtca,
- igramo se z odpadnim materialom: kamni, škatle, plastični lončki, zamaški, škatle, platenke, odslužena oblačila, torbice, šali, klobuki, čevlji, ostanki blaga, gumbi, volna, elastika...,
- sestavljamo, lepimo in oblikujemo lesene ter kartonaste kompozicije,
- krasimo eko smreko,
- iz odpadnega materiala izdelamo čutno pot,
- iz odpadnih tulcev in drenažnih cevi izdelamo kompozicije in po njih spuščamo prirodni material,
- ogledamo si ekološki otok v kraju.
- obišejo nas delavci iz komunalnega podjetja v vrtcu.

- ogledamo si avtomobil, ki odvažava odpadke...
- ogledamo si serijo risank Lepši svet: Ugasni luč, Kam z odpadki, Pojdi s kolesom, Zapri okno...
- sodelujemo v projektu »Zeleni nahrbtnik«.

Zaključek

Ob vseh zgoraj naštetih dejavnostih so bili otroci zelo aktivni. Neprisiljeno so spoznavali ter se učili, kaj lahko naredimo iz odpadka, kako ga lahko koristno uporabimo. Otrokom moramo privzgojiti zavest in spoznanje, da nam ni vseeno, v kakšnem okolju živimo. Skupaj poskrbimo, da bo naša okolica lepa in čista. Biti jim moramo vzor, kako pravilno ločevati odpadke in skrbeti za našo naravo. Svoje izkušnje in pridobljeno znanje bodo otroci naprej prenašali na starše, družino in ostalo družbeno okolje. Ko bomo dosegli to, da bodo spoznali zakaj je skrb za naravo potrebna, ter da je to ena izmed osnovnih nalog nas vseh, smo dosegli veliko. Zato poudarjamo pomembnost ločevanja odpadkov in pomena recikliranja! Seveda se vse to nanaša tudi na sežig odpadkov v TEŠ in onesnaženega zraka, ki ga vsakodnevno vdihujemo. Kakršen koli odpadek bomo reciklirali in ponovno uporabili, ga ne bo potrebno sežigati.

Ob koncu lahko dodam, da vse, kar se bo otrok naučil v predšolskem obdobju, bo nosil kot dobro popotnico skozi življenje. S pomočjo okoljske vzgoje in lepega vzgleda, bodo naši otroci tisti, ki jim ne bo vseeno, kakšen bo jutrišnji dan.

Literatura

Cencič, Mira, Oskar Autor, Jure Gartner in Ana Tomič. (1988). Poglavlja iz pedagogike. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Katalinič, Dane. (2010). Prvi naravoslovni koraki. Odranci.

Katalinič, D., Tratenjek, L., Anželj, B. (2007). Sejemo, sadimo in raziskujemo že v vrtcu. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kroflič, Robi, Ljubica Marjanovič Umek, Mateja Videmšek, Marjeta Kovač, Simona Kranjc, Igor Saksida, Olga Denac, Tomaž Vrlič, Dušan Krnel in Barbara Japelj Pavešič. 2001. Otrok v vrtcu: Priročnik h kurikulu za vrtce. Maribor: Obzorja.

Kurikulum za vrtce: Predšolska vzgoja v vrtcih.(2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod republike Slovenije za šolstvo.

OTROK IN VZGOJITELJ SKUPAJ AKTIVNA UDELEŽENCA V PROCESU UČENJA

Povzetek: Poleg različnih spretnosti, veščin, govornih in socialnih kompetenc, ki jih ima vzgojitelj je potrebno veliko več. Biti mora dober motivator, animator, poslušalec, opazovalec in kreator otroških idej in pobud. Biti mora pozoren na otroke v skupini, na skupino kot celoto, začutiti utrip in ritem skupine, kot tudi vsakega posameznika. Pomembno je, da prepozna izkušnje in znanje, ki jih je otrok pridobil v procesu aktivnega učenja in gradi na že osvojenih temeljih. Učenje je interaktivni proces, kjer je pomembno, da je otrok aktiven udeleženec, da sodeluje in prispeva s predlogi. Pri delu z otroki sledim korakom formativnega spremljanja nato pa vsi skupaj, z roko v roki ustvarjamo spodbudna inovativna učna okolja 21. stoletja.

Ključne besede: vzgojitelj, otrok, participacija, aktivno učenje.

CHILD AND EDUCATOR - ACTIVE PARTICIPANTS IN THE LEARNING PROCESS

Abstract: In addition to the various skills and abilities, speech and social competencies that the educator has, much more is needed. He must be a good motivator, animator, listener, observer and creator of children's ideas and initiatives. He must pay attention to the children in the group and to the group as a whole, feel the pulse and rhythm of the group, as well as each individual. It is important to recognize the experience and knowledge gained by the child in the process of active learning and build on the already acquired foundations. Learning is an interactive process where it is important for the child to be an active participant, to collaborate and contribute with suggestions. When working with children, I follow the steps of formative monitoring and then all together, hand in hand, we create stimulating innovative learning environments of the 21st century.

Key words: educator, child, participation, active learning.

Naloga vzgojitelja v procesu aktivnega učenja in spodbujanja samoiniciativnosti otrok

Vloga vzgojitelja je, da skupaj z otroki oblikuje spodbudna učna okolja (kotičke), kjer bo otrok razvijal individualne potencialne in zaznal izziv, ki mu je ponujen. Tako spodbujamo otrokovo mišljenje, logično sklepanje in omogočimo mu, da išče nove poti reševanja problema. S ciljem spodbujanja njegove notranje pobude, otrok skozi igro preide v višji nivo medvrstniških interakcij, spreten je pri reševanju konfliktnih situacij, soustvarja z vrstniki in vzgojiteljem. Pomembno je, da otrok spozna in začuti, kako pomemben je njegov "glas". Biti slišan in uslišan.

Vsi, ki delamo z otroki in smo del njihovega življenja smo dolžni upoštevati 12. člen Konvencije o otrokovih pravicah, ki pravi: "

- otroci imajo pravico biti slišani,
- imajo pravico do svobodnega izražanja svojega pogleda,
- imajo pravico biti slišani v vseh stvareh, ki ga zadevajo v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo. (Rutar, 2013)

Pomembno pri spoznavanju otrokovih potreb, želja in pobud je opazovanje. Slučajno ali načrtovano opazovanje vzgojitelju omogoča spoznavanje otroka z vidika njegove mentalne zrelosti, razvojnih potencialov, govora, mišljenja, pobud in želja. Ustrezna komunikacija z vprašanji odprtega tipa otroku odpira številna vprašanja in spodbuja interaktivni proces učenja. Neverbalna komunikacija ima pomembno vlogo predvsem pri otrocih, ki prihajajo iz socialno šibkejših okoljih in priseljencih. Osobna nota in toplina, ki jo kaže vzgojiteljeva drža, odpira vrata dostopnosti in socialne vključenosti vseh otrok v skupini. Razumeti moramo, da je samoiniciativnost otroka in s tem nivo participacije odvisen iz družinskih razmer v katerih otrok živi. Je kulturno pogojeno, zato ne moremo pričakovati, da bo vsak otrok znal izraziti svoja pričakovanja, pobude ali želje. Pomembno pa je, da ustvarimo tako spodbudno okolje, kjer bo imel možnost razvijati svoje potencialne, na njemu primeren način. Vzgojiteljeva naloga je prepoznati stopnjo marginalizacije (socialna vključenost) posameznika, ga spodbujati in mu postavljati ustrezne izzive.

Odlična igra, ki da možnost vsakemu otroku v skupini biti slišan je igra svinčnik na sredini. V naši skupini je igra že del rutine in otroci se jo radi igrajo. V igri ima vsak svoj čas, čas, ki si ga sam vzame in pove, kar želi povedati. Pri tem, ga drugi poslušajo in ne prekinjajo. Tako spontano sodelujejo v pogovoru s svojim vrstnikom, ga spoznavajo, se dogovarjajo in podajajo sporočilo drug drugemu.

Pogovor je odgovor

Tema letošnjega tedna otroka je bila "Pogovor je odgovor". Komunikacija je osnova vsake civilizirane družbe in steber demokracije. V vrtcu je komunikacija sodobni izziv vsakega vzgojitelja.

Otroke sem vprašala: "Kaj za vas pomeni pogovor?" Odgovorili so bili (zapis otroške pripovedi):

"O: Moje prijateljice povabim na pogovor vsakič, kadar se skregamo. Se pomenimo pri enih drevesih. To so drevesa prijateljstva. Drgač reče drevo: "Vse bo uredi!" in se nazaj sprijateljimo.

O1: Rada se pogovarjam z L. Grevi v čveketalnico in se zmeniva z jezikom, z usti se pogovarjamo. Nekateri se ne, ker ne znajo govorit.

O2: Nekaj se zмениš in potem to narediš in upoštevaš, a ne!

O3: Z mojimi prijateljicami se rada pogovarjam in igram. Če nekaj naredim, kar ni lepo, pol rečem: "Oprostite" in se pogovorim v čveketalnici.

O4: Ni več moj prijatelj, če se ne bi pogovarjal z mano. Potem ne moreš rešit svojga problema.

O5: V vrtcu se želim pogovarjati z L. Se lahko prosim pogovarjaš z mano? On mi pa reče, da noče.

O6: Opozoriš prijatelja, to je tudi pogovor. Daš mu sporočilo in opozorilo."

Otroci so se pogovarjali, poslušali drug drugega in dobili tudi odgovore. Nato smo skupaj dobili idejo in naredili kotiček "čveketalnica". V njem otroci rešujejo medsebojne konflikte, se pogovarjajo, izražajo čustva, zadovoljstvo ali nezadovoljstvo.

Namen kotička je razvijanje govorno-socialnih kompetenc, sodelovanje z vrstnikom in odraslim. Prednostni cilj je sodelovanje na relaciji otrok-otrok.

"Kurikularna prenova vrtecev bo lahko uspešna le s sočasno notranjo prenovo, to pomeni z željo, voljo in znanjem odraslih oseb, ki so v neposrednem stiku z otroki" (Bahovec, str. 86).

Sedem načel učenja v inovativnem učnem okolju 21. stoletja

Dr. S. Rutar poudarja, da "o participaciji lahko govorimo šele tedaj, ko otroci razumejo namen projekta, vedo, kdo je oblikoval odločitve glede njihove vključenosti in, ko razumejo tudi svojo vlogo, ki ni zgolj dekorativna..." (Rutar, str. 81). Otroci so vedno v središču in glavni udeleženec v učnem procesu. Zato vedno spodbujamo njihovo aktivno vključenost in razumevanje, pomembna pa je tudi refleksija lastnega procesa učenja. V skupini imamo dnevno otroške refleksije, ki so odraz njihove predstaviteljnosti sveta, kako in na kakšen način so ga tisti dan doživljali, bodisi preko dejavnosti, medsebojnih odnosov in proste igre. Zato spodbujamo medvrstniško učenje in tako damo prednost socialni naravi učenja. Ko je otrok notranje motiviran, z lastno aktivnostjo obogati proces učenja, kar zagotovo pozitivno vpliva tudi na druge. Učenje otroka od otroka je pomemben element formativnega spremljanja predvsem z vidika čustvene odzivnosti. Čustva, ki se med seboj prepletajo pokažejo tudi individualne razlike. Pomembno je, da jih prepoznamo in upoštevamo. Ustrezno zahtevni izzivi za vsakega otroka so izzivi tudi za vzgojitelja. Učno okolje naj ponuja dejavnosti, ki ne bodo pretežke, a prav tako ne prelahke. Zato je spremljanje in vrednotenje procesa učenja pomembno načelo inovativnega okolja. Otroku nudi povratno informacijo in je podpora njegovemu učenju in napredku. Sedmo načelo je izgrajevanje povezav. Povezovanje vsebin in področji, otroka spodbuja k kritičnemu vrednotenju samega sebe. Prepoznava v čem je dober, spreten, kako in na kakšen način lahko pomaga prijatelju. Ne smemo pozabiti na ravnovesje vertikalne in horizontalne povezanosti, saj tako proces učenja obogatimo, nadgradimo in iščemo nova spoznanja.

Koraki formativnega spremljanja

1. V letošnjem letu je prednostna naloga skupine razvijanje in spodbujanje vseživljenskih kompetenc s ciljem aktivne vključenosti otrok v proces učenja, ki se kaže na različnih nivojih dnevne rutine.

Primer: Na začetku vrtč. leta otroke vprašam, kaj jih zanima, kaj bi radi raziskovali, spoznali ... Njihove predloge nato upoštevam v LDN-ju skupine ter podkrepim s cilji, ki spodbujajao njihov potencialni razvoj.

2. Dokazi procesa učenja, dokumentiranje

Fotografiranje, dokumentiranje, otroški zapisi, anekdote in portfolio so pristopi in načini zbiranja dokazov, ki mi omogočajo vpogled v potek dejavnosti in otrokove samoiniciativnosti. Ob ogledu video posnetka oz. fotografije je otrok miselno aktiven, podoživlja dogajanje, komunicira, se odziva in se sam prepriča, v kolikšni meri je bil vključen v sam proces učenja. Takrat se porodi pobuda, vprašanje in izhodišče za novo temo. Rada prebiram slikovni material (posnetke). Opazila sem, da je spodbujanje samoiniciativnosti dvorezen meč. Predvsem to velja za otroke, ki so pasivni oz. bolj introvertne narave. Velikokrat sledijo, so sicer aktivni pri dejavnostih a predloge podajajo otroci, ki so

komunikacijsko močnejši, spretnejši in bolj odzivni. Zato je zelo pomembno, da ustvarimo klimo, kjer bodo vsi imeli možnost vključevanja in izražanja predlogov. Portfolio je odličen dokazni material aktivnosti otroka.

3. Tako dobim potrebne povratne informacije o otrokovem razvoju (spretnosti in veščine). Pri ogledu slikovnega materiala otroke spodbujam k podoživljanju dejavnosti oz. igre in razumevanju kaj so že vedeli, kaj bi želeli zvedeti in kaj so pri tem usvojili, razvili (KWL tabela).Vse skupaj vodi k ...

4. postavljanju temeljev za medvrstniško učenje, učenje otroka od otroka. Tu imam le vlogo poslušalca in mediatorja. Z vprašanji odprtega tipa otroke spodbujam k razmišljanju in razumevanju. Vodenje oz. interakcijo prepustim mentalno razvitejšemu otroku (prepletanje in upoštevanje prvega koraka)

5. Vrednotenje in samovrednotenje uporabim kot izhodišče za nadaljevanje in pripravo novih tem, s ciljem spodbujanja kritičnega vrednotenja; kaj jim je bilo všeč, kaj ni, kaj bi lahko storili drugače, kaj jih še zanima ipd. Trudim se, da bi otroku dala sporočilo: " Tvoj glas je pomemben!"

Težko opišem z besedami uresničevanje participacije in aktivne udeležbe otrok v skupini saj se izvaja in spodbuja v vsakem delu dnevne rutine. Skupina je močna, skoraj polovica otrok je mentalno razvitejša in vsakodnevno nama postavljajo izzive. Zelo radi ustvarjajo, več spodbud in vztrajnosti pa potrebujejo pri slušni pozornosti, sprejemanju mnenj drugih, strpnosti ter zdravi tekmovalnosti. Včasih imam občutek, da se želijo z menoj pogajati.. Povem jim, da je njihova pravica, da so slišani, pomembno pa je, da tudi oni upoštevajo naju in skupne dogovore. Tako smo drug drugemu vzgled in opora. Ko dan začnemo z jutranjim pozdravom, evalviramo kaj so počeli dan prej in kaj želijo početi ta dan. Vsakodnevno prosto igro spremljajo vzporedne dejavnosti, kjer ima vsak otrok možnost razvoja individualnih potencialov. Ko opazim, da je otrok vzel svojo mapo-portfolio, prisedem, razvijam dialog, spodbujam in zapišem kar pove. Otrokom je to všeč.

Spodbujnje ustvarjalnosti in inovativnosti - timsko delo otroka in vzgojitelja

Začelo se je v tednu mobilnosti, ko smo čas posvetili okoljski osveščenosti. Skozi skupne pogovore in z opazovanjem narave na sprehodih so bili otroci zelo kritični do papirčkov, ki so jih videli na tleh, mimo košev za smeti...Prosta igra v naravi je spodbudila njihovo samoiniciativnost. Začeli so zbirati naravi material. Tudi jaz sem sodelovala (lubje, vejice, kamne različnih velikosti, pesek, mivko, storže, polenca), otroci pa so napolnili košarice. Opremili smo kotiček. Nastalo je spodbudno učno okolje, ki je bilo motivacija in inspiracija otrokom v različnih situacijah. Otroci so dnevno sami ustvarjali čutno pot. Njihova sodelovalna igra je bila odličen primer medvrstniškega učenja. Kar nekaj mesecev so bili notranje motivirani.

"Kaj bi vi otroci storili, da bi bil svet lepši?" je bilo moje vprašanje, ko smo se pri jutranjemu krogu pogovarjali o onesnaženosti okolja.

Odrasli imamo vedno pričakovanja in včasih tudi že odgovore nanj. Mislila sem, da bodo otroci razmišljali in iskali rešitve o temah, ki so vsakodnevne: umivati roke, čuvati vodo, metati smeti v koš ipd. No, njihova rešitev je bila inovativna. Odločili so se, da bodo ustvarili STROJ KAMBOTSPAŠTALNIK, stroj, ki bo očistil vse smeti. Takoj sem jim pripravila velik plakat in začeli so risati. Med seboj so sodelovali, nihče ni motil drugega med risanjem, dogovarjali so se, opisovali... Jaz sem le sedela in poslušala in opazovala.

Deklica K. je vsebino povezala s pravljico Spet zeleno (S. Benulič). Plakat smo opremili še z otroškimi grafiti - sporočili. Kako stroj deluje so otroci, ki so sodelovali predstavili tudi svojim prijateljem v skupini (sodelovalo je 10 otrok). (sodelovanje na lik. Natečju Trajnostna energija 2019; 3. nagrada) Ko je nastal "Kambotspaštalnik" rezultat njihove domišljije, povezovanja vsebin in s ciljem ekološke osveščenosti, smo skupaj naredili otroško evalvacijo preteklih dogajanj (dnevni zapis otroškega doživljanja dneva). Otroke sem spodbujala z vprašanji odprtega tipa, da razmišljajo, kako lahko oni prispevajo k ohranjanju čistega okolja (npr.umivalnica, igralnica, igrišče), okolja, ki jim je blizu in nanj lahko tudi vplivajo. " Ja nekdo bi moral skoz gledat , pa jim povedat, da bodo vedli." se je oglasil eden izmed otrok. Z roko v roki smo skupaj idejo tudi realizirali.

Sešila sem preprosta rekvizita (na glavo in roko), ki sta še dodatno motivirala otroke.

Vsak dan, naključno izberemo 2 otroka, ki predstavljata Eko stražo. Ker smo skozi korake procesa zbiranja informacij določili naloge Eko straže, otroci vedo, kaj je njihova dolžnost. Preden gredo v umivalnico (po zajtrku in kosilu) se eden postavi na začetek vrste in drugi na koncu, ki tudi odpelje voziček. Vloga jim je zelo všeč in sprejemajo jo popolnoma resno.

V umivalnici pa se otrokova aktivnost kaže skladno z osebnostjo otroka. Nekateri so kritični, opozarjajo, spet drugi le opazujejo. Menim, da je cilj dosežen, saj že njihova aktivna udeležba raz-

vija različne veščine in področja razvoja - samozavest, okoljska osveščanost, uporaba znanja skozi izkušnjo, govorne veščine in socialne spretnosti. Ustvarjeni so bili pogoji še za stopničko više. Ko se zberemo v krog, Eko stražo povabim, da povedo, kaj so opazili. Sodelujejo prav vsi otroci (do danes ni še nihče odklonil) tudi tisti, ki so sicer bolj v ozadju in težje pridejo do besede. Sprostili so se do te mere, da imenujejo prijatelja in mu predajo sporočilo: "Videl sem, da si vzela preveč mila, pa še voda je dolgo tekla..."

Tudi to je participacija, saj s kritičnim vrednotenjem in podajanjem informacij sledijo 4.koraku FS-učenje otroka od otroka (medvrstniško učenje).

Zaključek

S spodbudo, pohvalo in odprto komunikacijo gradimo trden most, kjer se otrok razvija v aktivnega, strpnega in kritičnega državljana. Upoštevanje otroka in sledenje njegovim pobudam je moje vodilo in rdeča nit. Delo zahteva veliko mero fleksibilnosti, stalne pripravljenosti materiala in sredstev, doslednosti, srčnosti in posluha, a vse s ciljem uslišanega otroka. Otrok hitro začuti (ne)pripravljenost in voljo vzgojitelja. Pomembno je medsebojno zaupanje in usklajeno delo tandema. Vse to in še več so procesni kazalci kakovosti vsakega vrtca.

*"Svojih učencev nikoli ne poučujem.
Skušam le ustvariti pogoje pod katerimi se bodo učili"*

Albert Einstein

Literatura

Marcela Batistič Zorec (2017); Participacija otrok v slovenskih vrtcih z vidika stališč in izkušenj vzgojiteljev; interno gradivo, ZRSŠ

Sonja Rutar (2013); Poti do participacije otrok v vzgoji, Univerzitetna Založba Annales

Marija Sivec in mag.Janja Cotič Pajntar (2012); povzeto po gradivu 7 načel učenja v inovativnem učnem okolju, ZRSŠ

Sonja Rutar: https://www.sodobna-pedagogika.net/clanki/03-2012_kako-razumeti-in-uresnicovati-participacijo-otrok-v-vrtcu/; dne 23.2. 2020

Procesni kazalci kakovosti: <https://www.google.si/search?q=procesni+kazalci+kakovosti>, 29.11.2020

GRAFOMOTORIČNE NALOGE V POVEZAVI Z GIBALNIMI DEJAVNOSTMI

Povzetek: V prispevku vam bom predstavila dejavnost, na temo porajajoča se pismenost – grafomotorične naloge v povezavi z gibalnimi dejavnostmi, ki sem jo izvedla kot nastop za potrebe medsebojne kolegionalne hospitacije med vrtcem in osnovno šolo. Dejavnost temelji na igri in gibanju, skozi katere spodbujamo, krepimo in razvijamo otrokovo grobo (predvsem razvoj koordinacije in ravnotežja) in fino motoriko ter s tem predpisalne spretnosti oz. zmožnosti, ki so osnova oz. predpriprava za pisanje. Dobro razviti groba in fina motorika pa otroku olajšata delo v prvem razredu, osnovni šoli.

Ključne besede: porajajoča se pismenost, groba motorika, fina motorika, grafomotorika

GRAPHOMOTORIC TASKS IN CONNECTION WITH PHYSICAL ACTIVITY

Abstract: In the following article I will present an activity about emergent literacy. The activity consisted of graphomotoric tasks in connection with physical activity and was executed at the colleague teacher observations between kindergarten and primary school. The activity is based on play and motion, which encourage, strengthen and help develop gross motor skills in children (especially the development of coordination and balance) and fine motor skills. Thus prewriting skills are developed, which are the basis for preprocessing writing skills. Well developed gross and fine motor skills in children make it easier for them to learn and study in school.

Key words: emergent literacy, gross motor skills, fine motor skills, graphomotoric skills.

Uvod

V šolskem letu 2017/2018 smo se Kranjski vrtci in pet osnovnih šol v Kranju družili na medsebojnih hospitacijah. Sodelovanje je potekalo med vzgojiteljicami predšolskih oddelkov (oddelkov, v katerem so otroci stari od 5 do 6 let) in učiteljicami 1. in 2. razredov.

Namen in izhodišče medsebojnih hospitacij:

- spoznavanje načina dela v vrtcu/šoli,
- prenos informacij,
- izmenjava izkušenj dobre prakse, na področju didaktike in metodike v vrtcu/šoli,
- evalvacija dela s strokovnimi razpravami.

Kako je potekalo medsebojno sodelovanje?

Na uvodni sestanku je ravnateljica Kranjskih vrtcev z idejo seznanila svetovalno službo in pomočnice ravnateljice Kranjskih vrtcev. Nato se je ideja predstavila vzgojiteljem v Kranjskih vrtcih in učiteljem po osnovnih šolah v Kranju. V septembru je potekal izbor sodelujočih in oblikovanje skupin, glede na bližnja območja. Našo skupino smo tako sestavljale štiri vzgojiteljice in dve učiteljici, kar je pomenilo šest hospitacijskih nastopov. Sledilo je prvo informativno srečanje na katerem, je bila ideja sodelovanja podrobneje predstavljena aktivno vključenim vzgojiteljicam in učiteljicam, in na katerem so se določili tema, termini in protokol spremljanja hospitacij. Tema naše skupine je bila porajajoča se pismenost, s poudarkom na razumevanju navodil. Protokol spremljanja dejavnosti je tako vseboval naslednje točke: otroci/učenci so motivirani, aktivni in sodelujejo; otroci/učenci razumejo navodila vzgojiteljice/učiteljice; otroci/učenci upoštevajo navodila vzgojiteljice/učiteljice; vzdušje v skupini/razredu; dejavnost je bila za otroke/učence primerna, prezahtevna, prelahka.

Od oktobra do marca so se izvajale kolegionalne hospitacije in strokovne razprave z zapisniki ugotovitev. Aprila smo na zaključnem srečanju imeli strokovno razpravo, na kateri smo evalvirali potek in delo – izmenjali svoje izkušnje, predloge, misli, izzive ...

Grafomotorične naloge v povezavi z gibalnimi dejavnostmi.

Starost otrok: 5 - 6 let

Število otrok: 18

Prostor: telovadnica

Oblika dela: igralna skupina

Učna metoda: metoda igre

Cilji:

- otrok sproščeno izvaja naravne oblike gibanja,
- otrok razvija koordinacijo in ravnotežje,
- otrok razvija fino motoriko,
- otrok razvija predpisalne spretnosti oz. zmožnosti.

Primeri dejavnosti in vloga otrok:

- Uvod: otrok se ogreje z gibalno igro lovljenja.
- Glavni del: otrok premaguje gibalne ovire na postajah, lepi zvezdice in črke, s katerimi sestavi svoje ime ter opravlja grafomotorične naloge na delovnem listu.

Postaje:

1. Plazenje pod stoli.
2. Vzpenjanje in spuščanje po različnih lestvah.
3. Hoja po dvignjeni podlagi.
4. Skoki/hoja iz obroča v obroč, preskakovanje/prestopanje dvignjenih palic.
5. Premagovanje ovir iz blazin.
6. Zaključek: otrok se umiri s pretakanjem vode iz kozarca v kozarec.

Vloga vzgojiteljice:

- pripravi prostor, sredstva in pripomočke,
- motivira,
- povabi k igri,
- poda in razloži navodila/pravila,
- se pogovarja,
- spodbuja,
- opazuje,
- aktivno posluša,
- po potrebi vodi, usmerja ali preusmerja igro,
- po potrebi nudi pomoč in pomaga,
- pohvali,
- opogumlja,
- postavlja meje,
- skrbi za varnost,
- ustvarja prijetno in sproščeno vzdušje.

Sredstva in pripomočki: stoli, navadna lestev in trikotne lestve, blazine različnih velikosti in oblik, klopi, obroči, stožci, plastične palice, delavni list, zvezdice za označitev postaj, zvezdice, ki jih otroci lepijo na delovne liste, dva velika lista, barvice, svinčniki, lepila, črke iz katerih otroci sestavijo svoje ime, kozarci, vrč.

Razprava po opravljenem hospitacijskem nastopu

V razpravi, ki je sledila kolegialni hospitaciji smo upoštevali protokol, ki smo ga oblikovali na uvodnem sestanku. Pogovor je teklo o motiviranosti otrok za sodelovanje, o upoštevanju in razumevanju navodil, o vzdušju v telovadnici in o primerni zahtevnosti dejavnosti. Skupna ugotovitev je bila, da so bile izvedene dejavnosti za otroke primerne, saj so sodelovali zelo aktivno. Prepletale so se namreč gibalne dejavnosti in reševanje grafomotoričnih nalog. Celotna dejavnost je bila načrtovana in izvedena tako, da so se otroci gibali v območju bližnjega razvoja. Naloge so bile različne težavnosti, kar je zahtevalo od otrok osredotočenost, razmislek ter medsebojno pomoč. Navodila so bila jasna, konkretna. Otroci so jih razumeli, kar smo lahko videli iz načina, kako so se lotevali reševanja posameznih nalog. Vzdušje/klima v oddelku je bila prijetna, živahna, otroci so bili zelo osredotočeni in so si med seboj pomagali, si svetovali. Bili so strpni drug do drugega. V glavnem delu so bili doseženi in uresničeni vsi zastavljeni cilji. Vsi otroci so uspešno rešili delovni list.

Kaj smo pri kolegialni hospitaciji pridobili, se naučili?

- Otroci so po zaključeni prvi dejavnosti sami opravili evalvacijo, medtem, ko sta vzgojiteljica in pomočnica vzgojiteljice pripravili naslednjo dejavnost.
- V predšolskem obdobju je pomembno, da povežemo gibalno dejavnost s porajajočo se pismenostjo, saj tako omogočamo otrokov celostni razvoj.
- Sodelovanje med vzgojiteljico in pomočnico vzgojiteljice je zelo pomembno, predvsem pa je pomembno medsebojno zaupanje in skupno načrtovanje dela.

- Pri izvajanju dejavnosti so imeli otroci dovolj možnosti za soodločanje, imeli so dovolj svobode.

Zaključek

»Vse človekove aktivnosti so motorične in izhajajo iz organizma na tri načine: kot gibanje celega telesa ali posameznih sistemov, kot ročna motorika in govor. Tako predstavlja motorika splošno in kompleksno sposobnost, ki je odgovorna za uspešno izvedbo različnih motoričnih nalog.« (Kremžar, 1978, str. 56)

»Groba motorika vključuje motorične spretnosti ali pa kombinacije motoričnih spretnosti različnih velikih telesnih mišic.« (Uther, Brar, Pieterse in Treloar, 2000, str. 1)

»Finomotorične spretnosti so spretnosti, ki vključujejo gibe ali kombinacije gibov malih mišic rok in oči.« (Pieterse, Treloar in Cairns, 2000, str. 1)

Fina motorika je predpogoj za opismenjevanje, ki pa jo mora otrok razvijati s pomočjo grafomotoričnih vaj. (Porenta in Šalefar, 2004, str. 3)

Grafomotorika je sposobnost in spretnost pisanja in je specifični del splošne motorike – oblikovanja črk in drugih pisnih znamenj, simbolov. Z rabo pisala postaneta pomembni groba in fina motorika, predvsem tisti mišično gibalni občutki, prijemi in gibanje, ki sodelujejo pri pisanju. Za uspešno izvajanje grafomotoričnih nalog potrebujemo primerno razvito spretnost roke in prstov; zmožnost za načrtovanje in izrabo prostora ter ustrezno razvito sposobnost posnemanja likov, oblik in posameznih potez. V aktivnost so vključeni še drugi miselni procesi, pomembna je vidno-gibalna usklajenost (vizualno-motorična koordinacija), mišično gibalni občutki, občutenje telesa – telesna shema, lateralizacija, primerna mišična napetost, dozorelost prostorskega doživljanja, vidna in slušna zaznava ter širše gibalne spretnosti. (Žerdin, 2003) Pomembno je, da vzgojitelji otroku omogočimo veliko različnih gibalnih izkušenj, tako na področju grobe kot fine motorike, ki jih povežemo z ostalimi področji kurikula. Otroka moramo spodbujati h gibanju, k premagovanju ovir, reševanju izzivov, raziskovanju, opazovanju, poslušanju, vztrajnosti, natančnosti, iskanju lastne poti reševanja problema, samostojnosti in aktivnemu sodelovanju v vseh delih bivanja v vrtcu (skrbi zase, negi, hranjenju, dejavnostih, igri, urejenosti in čistoči igralnice, skrbi za rastline na igrišču ...). Omogočimo mu čim več igre in gibanja na svežem zraku, čim več igre skozi katero spodbujamo in razvijamo otrokov moralni razvoj in razvoj pozitivne samopodobe, mu pomagamo, da se ob gibalni ali drugi dejavnosti sprosti, zabava in navsezadnje, da se vseskozi igra. Če dejavnost poteka kot igra, je otrok notranje motiviran za sodelovanje, skozi igro in igrivo postavljenega okolja pa se uči. Vzgojitelji moramo natančno opazovati otroka, da vemo katere stvari ga v tistem obdobju zanimajo, da potem lahko sestavimo naloge, ki so za otroka kot igra. V ozadju te igre pa se dogaja veliko več – otrok vseskozi nekaj krepi, razvija, uri, izvaja, usvaja, spoznava, ozavešča, išče, pridobiva, se uvaja in vključuje ... Bolj kot bo imel otrok razviti grobo in fino motoriko, več kot bo imel gibalnih ali drugih izkušenj, bolj kot bo samostojen, daljšo kot bo imel pozornost, več kot bo poznal pesmi ali pravljic ... uspešnejši bo v šoli in s tem bo prehod iz vrtca v osnovno šolo lažji in manj stresen za vse. Vzgojitelji pa imamo poleg staršev eno izmed ključnih vlog, da k temu pripomoremo, spodbujamo.

Literatura

- Kremžar, B. (1978). Telesna vzgoja gibalno motenih otrok. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Uther, D., Brar, E., Pieterse, M. in Treloar, R. (2000). Majhni koraki. Program zgodnje obravnave otrok z motnjami v razvoju. Knjiga 4: Groba motorika. Ljubljana: Društvo za pomoč duševno prizadetim.
- Pieterse, M., Treloar, R. in Cairns, S. (2000). Majhni koraki. Program zgodnje obravnave otrok z motnjami v razvoju. Knjiga 5: Fina motorika. Ljubljana: Društvo za pomoč duševno prizadetim.
- Porenta, A., Šalefar, M. (2004). Svet besed. Priročnik za učitelja pri pouku slovenščine v 1. razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Žerdin, T. (2003). Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše: Društvo Bravo.

SOODLOČANJE ZA SAMOSTOJNOST IN ODGOVORNOST

Povzetek: Participacijo oziroma vključevanje v soodločanje otrok v vrtcu je raziskovalo že kar veliko slovenskih in tujih avtorjev. Ugotovili so, da so v slovenskih vrtcih še vedno prisotne nezaželene oblike organiziranja dnevne rutine in neupoštevanje pravic otrok ter pretirano discipliniranje (E. D. Bahovec in Kodelja, 1996). Vse prevečkrat se participacija otrok upošteva le v primerih dejavnosti, ki se navezujejo na igro (s kom se bodo igrali), glede vsebine ali dnevne rutine pa imajo otroci zelo redko možnost odločanja. Dnevno rutino štejemo v prikriti kurikulum in zato sem v prispevku pisala o participaciji otrok pri tem in opisala primer dobre prakse, ki smo se ga posluževali v našem oddelku - »premični zajtrk« in počitek po potrebi.

Ključne besede: participacija, dnevna rutina, premičen zajtrk, počitek

CO-DECISION FOR INDEPENDENCE AND RESPONSIBILITY

Abstract: A lot of Slovenian and foreign authors have researched the inclusion/participation in co-decision of children in kindergartens. They concluded that there are still forms of unwanted daily routine organisations, children's rights are violated and too strict disciplinary actions are taken (E. D. Bahovec and Kodelja, 1996). More often than not, participation of children is only applied to appropriate activities, such as play (with whom they play), whereas they can not influence the content or the daily routine. The latter is a part of what is called a hidden curriculum, that is why I wrote about the participation of children in it and described some good practices, such as movable breakfast and rest when needed.

Key words: participation, daily routine, movable breakfast, rest

Participacija otrok

»Vzgoja, ki izhaja iz svobode, enakosti in dostojanstva posameznika, iz spoštovanja pravic drugih in spoštovanja načel pravne države.« (Bela knjiga, 2011: 30) Participacija otrok ali izbira pri odločanju v Beli knjigi ni posebej omenjena. Tudi Kurikulum za vrtce (1999) participacije ne omenja posebej. Zasedimo jo lahko v načelu omogočanja izbire in drugačnosti: »Pravico do izbire in drugačnosti je tako treba na ravni načrtovanja dejavnosti razumeti kot ponujene možnosti, da otroci izbirajo med različnimi dejavnostmi in vsebinami glede na njihove želje, interese, sposobnosti, razpoloženje ipd., pri čemer je zelo pomembno, da gre za izbiro med alternativnimi dejavnostmi in vsebinami, ne pa za izbiro med sodelovanjem in nesodelovanjem, aktivnostjo in neaktivnostjo, usmerjeno zaposlitvijo in prosto igro, na ravni organizacije prostora in časa pa tudi kot možnost otrokovega umika od skupinske rutine oz. izražanja individualnosti pri različnih dejavnostih. To pa seveda pomeni, da je treba možnost izbire spoštovati pri organizaciji spanja in počitka, hranjenja in pri zadovoljevanju drugih otrokovih potreb.« (Kurikulum za vrtce, 1999:12). Večina odraslih nas meni, da sami najbolje vemo, kaj je dobro za otroke in tako v imenu zaščite otroka velikokrat prihaja do omejevanja njihove svobode. Ta zaščitniški pojav nezavednega izključevanja otrok iz procesa odločanja se nemalokrat pojavlja tudi v vrtcu. Zasedimo ga predvsem pri izvajanju dnevne rutine. Razlogov za to je več: morda ne poznajo ustreznih tehnik, pristopov, orodij. Raziskave (Sheridan, Pramling Samuelsson, 2001) kažejo, da se otroci v vrtcu lahko odločajo le pri dejavnostih, ki se navezujejo na igro, glede dnevne rutine, kaj je dovoljeno in kaj prepovedano ter več ali manj o vsem dogajanju v vrtcu, pa se odločajo vzgojitelji. N. Turnšek (2009) je izvedla raziskavo pri nas in dobila podobne rezultate. Otroci si želijo odločati, želijo se več igrati – kar kaže, da je vrtčevski kurikulum še vedno deljen na igro in obvezno delo. Konvencija o otrokovih pravicah (1989) izrecno poudarja pravico otrok, da izražajo svoje misli in stališča, ter da sodelujejo pri odločanju o zanje pomembnih stvareh. Pojavljajo pa se dvomi o razvojnih zmožnostih otrok za soodločanje in o kompetentnosti, po drugi strani pa želja odraslih po vzpostavljanju pretirane zaščite otrok v imenu »brezskrbnega otroštva«. (Rutar, 2013)

Pristop Reggio Emilia posebej poudarja participacijo, kjer ne pomeni samo sodelovanja otrok, ampak predvsem način vključevanja v vzgojno-izobraževalni proces. Ne želijo zmanjševati odločilne vloge odraslih pri učenju otrok, vendar se jim zdi pomembno poudarjati udeležbo otrok v tem procesu. Aktivno učenje je zapisano tudi v našem Kurikulumu za vrtce (1999:16), ki govori o zagotavljanju spodbudnega učnega okolja in upoštevanju otrokovih pobud. (Batistič Zorec, 2010)

V Kurikulumu za vrtce je zapisano, da morajo imeti otroci možnost izbire med različnimi dejavnostmi in vsebinami glede na njihove želje, interese, sposobnosti, razpoloženje. Vzgojitelji naj otrokom

nudijo ustrezne izzive in jim omogočajo, da se sproščeno in brez strahu pred zavrnitvijo ali neuspehom, udeležujejo aktivnosti.

Dnevna rutina v vrtcu in prikriti kurikulum

Dnevno rutino v vrtcu sestavljajo dejavnosti in dogodki, ki so v vrtcu ustaljeni in potekajo po večinoma enakem sosledju dogodkov. Sem štejemo: prihod otrok v vrtec, zajtrk, malica, kosilo, počitek, odhod domov. Nekateri mednje prištevajo tudi bivanje na prostem in skrb za higieno. Kroflič (2005) prikriti kurikulum označuje kot "vse tiste intence realnega dogajanja v vrtcu, ki niso zapisane v uradnih dokumentih /.../ ter dejanja vzgojiteljice, ki niso reflektirana in neposredno načrtovana/predvidena" (Kroflič, 2005:11). Kurikulum poudarja, da so zapisani cilji in vsebine enako pomembni kot vsakodnevne dejavnosti v vrtcu, raba pohvale in graje, pravila za nadziranje časa in prostora. Ravno te dejavnosti se kažejo kot prikriti kurikulum, ki zajema mnoge elemente vzgojnega vplivanja na otroka, ki niso nikjer opredeljeni, a so mnogokrat v obliki posredne vzgoje učinkovitejši od načrtovanih ciljev. Hranjenje v vrtcu naj poteka čim bolj umirjeno, brez nepotrebnega čakanja, pripravljanja, brez hitenja. Otroci naj imajo izbiro in možnost, da si sami postrežejo. Pri hranjenju ne tekmujejo in otrok ne primerjamo med seboj. (Kurikulum za vrtce, 1999)

Počitek in spanje naj ne bi bila ne obvezna ne časovno preveč strogo določena. Organizacija počitka je odvisna od individualnih potreb, od organizacije posebej utrudljivih dejavnosti. Prehod od hranjenja k počitku naj bo postopen in brez naglice, hitenja ... (Kurikulum za vrtce, 1999) Večina otrok v prvem starostnem obdobju podnevi spi dvakrat, potem pa se navadi na en opoldanski spanec. Otroci od približno štirih let dalje spijo povprečno 10 ur na dan (noč in dan skupaj). Če ponoči spijo več ur skupaj, podnevi morda ne bodo več potrebovali spanca, saj ne bodo utrujeni. Za mirno spanje je potrebno, da so zadnji trenutki pred spanjem umirjeni in potekajo po nekem ustaljenem redu. Otroci se morajo počutiti varne in zaupati morajo odraslemu (vzgojitelju). Rutina naj poteka po istem dnevnem redu. Pravljičica pred počitkom jim veliko pomeni, nekateri pa potrebujejo tudi »ninico« za spanje. (Kast-Zahn in Morgenroth, 2012b) Pri organizaciji dnevne rutine v vrtcu naj bo čim manj nepotrebnega čakanja in neaktivnosti otrok. (Kurikulum za vrtce, 1999: 11,12)

Prehranjevanje otrok

M. Batistič Zorec (2010) je v raziskavi Participacija otrok v slovenskih vrtcih z vidika stališč in izkušenj vzgojiteljev ugotovila:

- da izbira časa obrokov malice ali zajtrka ni pogosta praksa,
- 31,1 % izprašanih strokovnih delavcev je povedalo, da morajo otroci počakati za mizo, dokler večina ne poje,
- v četrtini oddelkov v vzorcu otroci nimajo pravice odkloniti hrane, ki je nočejo jesti,
- 23 % strokovnih delavcev otrokom ne pusti, da bi se med kosilom pogovarjali,
- 36 % strokovnih delavcev ima prakso, da vztraja pri tem, da otroci odklonjeno hrano vsaj poskusijo,
- vztrajanje, da otroci pojedjo vse ali hvaljenje otrok, ki so hitro pojedli, so sicer redke, a še vedno prisotne prakse.

K. Krk (2016) je v magistrskem delu dobila podobne rezultate:

- 47 % otrok se pri kosilu ne sme pogovarjati,
- 68 % otrokom hrano na krožnik daje odrasla oseba.

Premični zajtrk

Z vidika upoštevanja otrokovih pravic, potreb in interesov ter spodbujanja samostojnosti in participacije otrok, smo se v oddelku 5–6 let odločili za uvedbo tako imenovanega »premičnega zajtrka«. Skupina je bila zelo živahna in glasna, med otroki so se pojavljali konflikti, potrebovali so veliko dinamike, gibanja in prostora. Njihova igra je bila skupinska, simbolna ali individualna. Igra je naravna dejavnost, ki izhaja iz otroka, je notranje motivirana, otrok jo načrtuje in razvija, zato naj se je ne bi po nepotrebnem prekinjalo. V začetku šolskega leta smo imeli običajni zajtrk in ta se je izkazal za nepotrebno prekinjanje dejavnosti ali igre. Med zajtrkom se je pojavljal nemir, otroci so bili zelo glasni in opazila sem, da nekateri niti ne jedo, temveč se samo pogovarjajo ... Z otroki smo se pogovarjali in skupaj načrtovali, kako bi zmanjšali glasnost med zajtrkom, kako se oni počutijo med zajtrkom, kako bi ga izvedli bolj tekoče, kako bi lahko omogočili otrokom, ki ne jedo, prostor za nadaljevanje dejavnosti ali igre ... Ugotovili smo, da bi nekateri jedli kasneje, ne takoj, ko pridejo v vrtec, da nekateri jedo že doma, nekateri so se želeli najprej igrati ... Začeli smo s poskusom

premičnega zajtrka. Voziček s hrano smo v jutranjih urah pripeljali v igralnico. Pripravili smo eno ali dve mizi za zajtrk, ostale mize so bile namenjene igri in dejavnostim. Otrokom sva razložili, da bo zajtrk na voljo na dveh mizah in kdor je zelo lačen, se lahko takoj pripravi za zajtrk, ostali se lahko še igrajo in pristopijo k zajtrku, ko želijo oziroma opazijo, da je prosto mesto. Po kakšni uri sva otroke vprašali, če so pojedli vsi ali je še kdo lačen. Na začetku sta bila dva otroka, ki k zajtrku nista pristopila, kljub temu, da sva jim povedali, da je do kosila še kar nekaj časa. Če niso zajtrkovali doma in niti v vrtcu, so bili potem verjetno kmalu lačni. Otroci so si sami organizirali čas za zajtrk in igro. Če so bili lačni, so se odšli uredit v umivalnico in si postregli zajtrk. Vsak otrok se je sam odločal kdaj, kaj in koliko bo pojedel. Opazili sva tudi njihovo dogovarjanje, usklajevanje in načrtovanje igre in časa. Če so otroci zajtrkovali doma, so nadaljevali z igro in k zajtrku sploh niso pristopili. Prav vsi otroci pa so se zavedali posledic svojih dejanj. Vsak otrok je obedel po svojih merilih, nekateri so pojedli zelo hitro, drugi pa zelo počasi in so imeli obed za družabni dogodek. Tako so vsi prišli na svoj račun, tisti, ki so hitro pojedli in se šli naprej igrati in tisti, ki so si vzeli čas za obed. Prav vsak otrok je bil pri tem popolnoma samostojen, sam se je pripravil, se odločil za dodatek ali pa pospravil za seboj in tako naredi prostor še za druge. Kljub temu, da smo imeli v oddelku tudi otroke z alergijami, je premični zajtrk potekal brez težav. Vzgojiteljici sva bili pozorni, da ne bi prišlo do zamenjave njihove hrane, ki je bila na vozičku vedno ločena od ostale. Otroci z alergijami so se hitro naučili, kje je njihova hrana in tudi ostali otroci so bili pozorni in so pazili, da se hrana med seboj ne bi pomešala. V igralnici je bilo zjutraj mirno vzdušje, otroci so se dobro počutili, ob obroku so prijateljsko klepetali in predvsem smo zaradi manjših skupin zmanjšali glasnost. Zajtrk je tako res postal družabni obred. Čutila se je pozitivna klima, otroci so radi prihajali v vrtec, saj so se več kot očitno počutili kompetentne za odločanje in organizacijo vsaj dela dnevne rutine v vrtcu. Med nami (vzgojiteljicami in otroki) je vladalo zaupanje, otroci so se brez težav obrnili na nas. Kosilo je topel obrok in tudi družabni ritual, zato si otroci ne morejo sami izbirati časa, kdaj bodo kosilo pojedli. Lahko pa izbirajo, kaj bodo jedli, koliko bodo pojedli in si samostojno postrežejo hrano. Juha je bila pri nas v jušnikih na sredini miz in otroci so si jo postregli sami. Glavno jed so si postregli pri vozičku. Otroci so pospravili za seboj in se odšli uredit v umivalnico. Tako smo jim dali možnost odločanja v velikem delu dnevne rutine.

Počitek in spanje otrok

M. Batistič Zorec (2010) pravi, da se čas počitka in spanja v naših vrtcih najpočasneje in najtežje spreminja. Samo desetina strokovnih delavcev upošteva različne potrebe otrok, tako, da spijo samo tisti, ki potrebujejo spanje, ostali pa počno kaj drugega. 36,1 % strokovnih delavcev otrokom omogoči, da po določenem času vstanejo in se igrajo. V 14,8 % primerov pa morajo nespečni otroci ležati na ležalniku ves čas počitka.

Počitek po izbiri

V naših vrtcih je praksa, da najstarejši oddelki nimajo klasičnega počitka na ležalkah (5-6 let). Seveda pa to ne pomeni, da otroci nimajo možnosti počitka, če ga potrebujejo. Po kosilu je čas za umiritev oziroma pravljico. Otroci si sami izberejo, ali bodo ležali ali sedeli na blazinicah kjer koli v igralnici. Pravljico preberemo v umirjenem vzdušju in otroci potrebni počitka medtem že lahko zaspijo. Po koncu pravljice se običajno pogovorimo o našem dopoldnevu, ki smo ga preživeli v vrtcu. Otroci, ki potrebujejo počitek ali želijo še ležati, ostanejo na blazini in počivajo naprej. Otroci, ki počitka ne potrebujejo, si izberejo umirjene igre ali nadaljujejo dejavnosti, ki smo jih načrtovali za ta dan. V igralnici imamo vedno kotiček z blazino, ki je primeren za počitek in ga lahko koristijo, kadar želijo. Ob dnevih, ko so dejavnosti bolj utrujajoče (npr. dnevi tečaja drsanja, plavanja, pohodi v naravi), izvedemo počitek na način meditacije ali masaže ob umirjeni glasbi. Tako otroci, ki so resnično utrujeni, lahko tudi zaspijo.

Zaključek

Cilj vseh strokovnih delavcev je, da bi otroci postali kompetentni pri odločanju, da bi bili samostojni, se zavedali povezave med vzrokom in posledico in bili odgovorni za svoja dejanja. To pa jim lahko privzgojimo le na način, da jim omogočamo sodelovanje in jih vključimo v soodločanje o za njih pomembnih odločitvah. Kdaj bom jedel? Koliko bom pojedel? Lahko izberem kaj bom jedel? Sem utrujen, rabim počitek? Ta vprašanja so najmanj s čimer otroke vključujemo in jih učimo samostojnosti in odgovornosti. S premičnim zajtrkom smo v našem vrtcu naredili velik premik od zakoreninjene rutine k sodobnim pristopom poučevanja in vzgajanja otrok. Otroci se počutijo upoštevane,

slušane in samozavestnejše, saj lahko sodelujejo pri odločitvah in so upoštevani. Takšen način dela s pozitivno edukacijo bi moral postati samoumeven v vseh sodobnih vrtcih.

Literatura

- M. Batistič Zorec (2010). Participacija otrok v slovenskih vrtcih z vidika stališč in izkušenj vzgojiteljev, Pedagoška fakulteta Ljubljana, pridobljeno s spleta: http://pefprints.pef.uni-lj.si/108/1/Marcela_Batistic.pdf (26. 4. 2020)
- Kast-Zahn, A. in Morgenroth, H. (2012b). Vsak otrok se lahko nauči spati. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Krek, J., Metljak, M. (2011). Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s spleta: http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/1/bela_knjiga_2011.pdf (26. 4. 2020)
- K. Krk (2016). Participacija otrok pri prehranjevanju in spanju v vrtcu, magistrsko delo, Pedagoška fakulteta Ljubljana
- Kroflič, R. (2005). Vzgojiteljica –izhodišče prikritega kurikuluma v vrtcu. V: Prikriti kurikulum – rutina ali izziv v vrtcu. Ljubljana: Supra, str. 12–18.
- Kurikulum za vrtce. (2009). Predšolska vzgoja v vrtcih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Rutar, S. (2013). Poti do participacije otrok v vzgoji. Koper: Annales
- Sheridan, S. in Pramling Samuelsson, I. (2001). Children's conceptions of participation and influence in preeschool: a perceptive on pedagogical quality. *Contemporary issues in Early Childhood*, letn. 2, št. 2, str. 169–193
- Turnšek, N. (2009). Vrtec – prostor aktivnega demokratičnega državljanstva. V: Spodbujanje otrokovi-hkompetenc v vrtcu, posvet vrtcev Slovenije. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo, str. 29–39

VSAKA GENERACIJA JE IZZIV ZASE

Povzetek: Odrasli prenašamo na mlajši rod vrednote in smo zgled. Spoznavam, da se vsaka generacija spopada s svojevrstnimi izzivi. Vzgojitelj raste in se spreminja z leti profesionalnega razvoja, izkušenj in življenjske modrosti. Generacije staršev se spreminjajo. Menim, da ima današnja generacija otrok in staršev v življenju vsega dovolj, morda celo preveč. Zaradi dopoldanske zasičenosti z informacijami potrebujejo popoldne sprostitev in mir. Otroci potrebujejo topel in varen dom, posvečeni čas doma in vključevanje v vsakdanje življenje. Izziv vidim tudi v vzgoji spoštovanja in hvaležnosti. Z anketnim vprašalnikom sem od staršev svoje skupine pridobila dragocene povratne informacije in začutila področja, ki nam bodo v izziv.

Ključne besede: vzgojitelj, starši, montessori, spoštovanje, posvečen čas

EVERY GENERATION IS A CHALLENGE FOR ITSELF

Abstract: Adults pass on values to the younger generation and are an example to them. I realize that each generation faces its own challenges. The educator grows and changes with years of professional development, experience and life wisdom. Generations of parents are changing. My opinion is that today's generations of children and parents have enough of everything in material sense, maybe even too much. Due to the morning information saturation, they need relaxation and peace in the afternoon. Children need a warm and safe home, dedicated time at home and integration into daily life. I also see a challenge in cultivating respect and gratitude. I formed a survey questionnaire and with it I obtained valuable feedback from the parents of my group and felt the areas that will challenge us.

Key words: educator, parents, montessori, respect, dedicated time

Vloga vzgojitelja

Vsaka generacija je izziv zase predvsem zato, ker je živ organizem in z njo rastemo in živimo vsi. Vzgojitelj se trudi po svojih najboljših močeh, da bi bil dober vzgojitelj. Zato se je izobraževal in se še vedno izobražuje in dopolnjuje svoja znanja na najrazličnejših področjih. Pogosto se zamislim, kaj pomeni vzgojiteljev poklic. Kot vzgojiteljica in mama sem preživela že veliko lepih in napornih trenutkov. Marsikateri me še čakajo in le želim si lahko, da bi bila vzgoja tako preprosta, kakor tale recept:

- 2 zvrhani žlici pohvalnih besed
- 4 majhne žličke vztrajnega žuganja
- ½ skodelice jasnih zahtev
- 1 velika zajemalka zaupanja vase

Vse sestavine vztrajno mešajte in začinite z dobro voljo. Naj vam tekne. (Milivojević 2007, str. 5)

Po montessori metodi delam veliko let in se močno opiram na njena priporočila in znanstvena spoznanja. Maria Montessori pravi: »Kdor dela v vzgoji in izobraževanju, si ne sme domišljati, da se na službo lahko pripravi le s študijem, torej z izobrazbo. Predvsem je potrebno, da v sebi kultivira določene moralne vrline,« (Montessori 2009, str. 103). Celostna vzgoja izhaja iz vprašanja, kako gledamo na otroka, kako pristopamo k njemu. Vzgojitelj se mora podrobno proučiti, da lahko odkrije svoje hibe, ki bi ga ovirale v njegovem odnosu do otroka (Montessori 2009, str. 103). Resnični vzgojitelj je tisti, ki se znebi svojih notranjih ovir, zaradi katerih otroka ne more razumeti (Montessori 2009, str. 104). Prvi korak, ki ga mora narediti vzgojitelj, je priprava samega sebe. Vzgojitelj postane upravitelj in varuh okolja in se ne pusti zmešati otrokovemu nemiru (Montessori 2008, str. 287). Kako naj bi se vzgojitelj obnašal do otrok? Otroke mora očarati. Delovati mora kot plamen, ki s svojo toploto vse osrečuje, vse oživlja in vabi k delu.

Pogled na otroka

Z načinom, kako gledate na otroka, določate njegovo prihodnost (Juhant 2011, str. 25). Tu vidim odgovorno vlogo vzgojiteljev in staršev, saj lahko s svojimi težavami in posledično ravnanji vplivajo na otrokov vsestranski razvoj. Maria Montessori svetuje, kaj bi se morali učiti že od prvega dne: kako spoštovati otroka. Otroci, ki jih obdaja spoštovanje in jih okolje nenehno spodbuja k učenju in usvajanju novih spretnosti, se prej naučijo samostojnega dela. Montessorijeva je učila, da bo otrok, ki se čuti spoštovanega in sposobnega, precej bolj čustveno zadovoljen kakor otrok, ki je zgolj ljubljen in občudovan (Seldin 2018, str. 20). S tem, ko otroci dosežejo visoko stopnjo neodvisnosti, obenem

vzpostavljajo vseživljenjski vzorec dobrih delovnih navad, samodiscipline in čuta za odgovornost (Seldin 2018, str. 22). Prav zato so otroci, ki imajo polne omare igrač, velikokrat dolgočasni in neubogljivi, medtem ko se otrok, ki ga pustijo pri miru, z veseljem zamoti z zelo preprostimi stvarmi in se za več ur zatopi v delo, ki si ga je sam izbral. Otroci raje delajo, kot se igrajo (Montessori 2018, str. 54).

Zgled in spoštovanje

Otroci se lahko pravil lepega vedenja učijo le, če vidijo, da jih dosledno upoštevajo tudi starši, bratci in sestrice ter prijatelji. Zgled, ki ga dajemo s svojim vedenjem, je močnejši od vseh besed. Otroci vsrkajo vse naše početje, še posebno, ko so še zelo majhni in kmalu začnejo govoriti in ravnati enako kot mi. Njihovi vzorniki smo. Ves čas se zavedajmo, da bodo otroka ljudje, s katerimi se bo družil, globoko zaznamovali, zato skrbno izbirajmo otroke in odrasle, s katerimi bo čas preživeljal (Seldin 2018, str. 134). Otroci namreč potrebujejo nas odrasle, da jih imamo radi in jih naučimo, kako imeti rad samega sebe. Vsa leta odraščanja potrebujejo ob sebi odrasle ljudi, ki smo jim v oporo in jih sprejmemo takšne, kakršni so. Tu smo, da jih učimo in naučimo spoštovati sebe, druge ljudi in svoje okolje, da jih vpeljemo v življenje in da jih naučimo, kako živeti med drugimi ljudmi. S svojim zgledom jim pomagamo graditi ustrezen odnos do soljudi, živali, narave in stvari (Milivojević 2007, str. 6).

Izzivi, kako pomagati staršem

Ko opazujem različne situacije, življenjske stile družin skozi leta izkušenj dela z otroki, spoznavam, da se vsaka generacija spopada s svojevrstnimi izzivi. Razmišljam, kako lahko vzgojitelj spodbudi starše in jim na nek način odpira oči za temeljno vlogo starševstva. Prihajam do ugotovitve, da je nujno posvetiti pozornost komunikaciji s starši, vzpostaviti stik in zaupanje, ki sta temelj dobrega sodelovanja. Vsaka generacija ima tudi možnost, da popravi napake ali poskuse prejšnjih generacij. Veliko je možnosti literature, izobraževanj, predavanj. Tudi Montessorijeva je želela izobraziti ne le pedagoge, temveč tudi starše. Zanje je imela predavanja in pisala je članke, da bi znali otrokom kar najbolj pomagati. Svetovala jim je (kar še kako velja tudi za današnje čase), da se ustavijo, postojijo ob otroku, ga opazujejo in so ob tem prisotni.

Staršem na pot

Otroci so eno največjih daril, ki jih starši prejmejo v življenju. Toda vzgajanje ljubečega in srečnega otroka je v današnjem svetu izziv za vsakogar (Seldin 2018, str. 10). Staršem otrok bi rada položila na srce: Vsak dan znova se lahko prepričamo, da samo recepti niso dovolj. Nikoli ne moremo dovolj poudariti, kako pomembno je čustvo ljubezni, občutek, da smo za nekoga neprecenljive vrednosti, da sestavljamo zato pomemben del njegovega sveta. Ljubezen, ki jo otrok prejme od svojih staršev in jim jo tudi vrača, mu omogoča ustvarjanje dobrih odnosov z ljudmi kasneje v življenju (Milivojević 2007, str. 6). Starši svojim otrokom želijo le najboljše. Želijo, da bi jim v življenju uspelo in da bi bili srečni. Marko Juhant piše v svoji knjigi: »Vaši otroci se odpravljajo na vse življenje trajajočo pot v ta novi vek. Jih boste na to pripravili z olajšavami, izgovori ali s tem, da se že v otroštvu navadijo odgovornega razmišljanja in ravnanja,« (Juhant 2011, str. 83). Mislim, da moramo pri vzgoji te mlade generacije avtoriteti povrniti težo in pomembnost, ki ju je nekoč imela, a sta se z načini sodobne vzgoje izgubili. Če pogledamo nestrpnost in nespoštovanje, ki se kaže v svetu, je eden od izzivov vzgoje tudi ta, da otroke in starše naučimo priznavati različne avtoritete. Torej, to pomeni: »Starše, stare starše, vzgojiteljico, učiteljico, medicinsko sestro, župnika, policista, hišnika, ravnatelja in kuharico, pa redarja na prireditvi, soseda, šoferja kombija in mladoletno varuško ter študentko na praksi,« (Juhant 2011, str. 14). Otrokova dolžnost je, da upošteva najvišjo avtoriteto. Najvišja avtoriteta so praviloma prisotni starši (Juhant 2011, str. 36). Strinjam se, da bo treba nameniti veliko pozornosti spoštovanju, dolžnostim in avtoriteti. Juhant pravi, da se vsega tega ne doseže brez ljubezni. Montessorijeva uči, da je treba pri vzgoji izhajati iz opazovanja otroka in mu pomagati na poti k samostojnosti. »Seveda je prav, da zahtevate od otroka, da določene stvari naredi, a ob tem je zelo pomembno, da ga na pravi način podprete v tem, kar dela – še posebej, ko naleti na težavo,« (Juhant 2011, str. 25).

Anketa za starše

Čutim, da je danes izziv vzgoje ne le delo z otroki v vrtcu, temveč na posreden način nujno tudi s starši. Trenutno delam v kombinirani jaslični skupini. V izziv mi je, da z najmlajšo generacijo otrok in staršev zastavimo dobre temelje in na njih gradimo. Za starše svoje skupine sem v ta namen sestavila anketni vprašalnik. Zelo sem bila presenečena nad hitrim odzivom, saj je anketo v 2 dneh izpolnilo vseh 12 staršev, od tega 80 % mamic. V njej sem s 27 vprašanji želela poizvedeti, kakšne so vrednote

staršev, njihove vzgojne navade, potrebe in prepričanja. Zanimalo me je, kaj menijo, da njihov otrok v vrtcu potrebuje. Največ odgovorov je bilo, da zelo potrebujejo toplino in sočutje vzgojitelja, igro z vrstniki, nova znanja in varstvo. Izstopali so rutina, socializacija in počitek, za katere kar 90 % staršev meni, da to otroci potrebujejo vsak dan. V razmislek sta mi odgovora glede postavljanja meja in otrokove proste igre, kjer je 40 % staršev odgovorilo, da to otroci le občasno potrebujejo. Med najvišje vrednote so uvrstili poštenost, ljubezen in družino. Sledijo odgovornost, znanje, zaupanje in samostojnost. Pri vprašanju, kaj delajo skupaj z otrokom, je bilo možnih več odgovorov. Vseh 100 % sta prejela sprehod in petje pesmic; 80 % spontane igre, risanke, ustvarjanje, kuhanje in opravljanje hišnih opravil; 70 % hoja v hrib. Presenečena sem glede risank, saj je odstotek kar visok za tako majhne otroke. Zelo me veseli, da starši vsakodnevno namenijo otroku kar nekaj časa. Še lepše pa je bilo videti odstotke posvečenega časa med vikendom, saj kar 90 % staršev svojim otrokom posveti tri ure in več. Starši se v svoji vlogi počutijo zadovoljni oz. zelo zadovoljni tako glede avtoritete pri otroku kot v odnosu do njega, visok odstotek, 70 % staršev, je s partnerjem enotnih glede vzgoje. Pišejo, da jim je težko, kadar pridejo utrujeni iz službe in ko jim manjka energije ter ko so otroci naporni. Ti pa so najpogosteje naporni, če so zaspani, lačni in če se starši z njimi ne ukvarjajo, saj so zaposleni z drugimi stvarmi. Odgovori glede spanja so bili pričakovani, večina jih opoldne spi 1–2 uri in zvečer gredo spat od 19. ure do 20.30 ure. Starši so odgovorili, da v prisotnosti otroka ne gledajo televizijskih oddaj in filmov, gledajo pa digitalne fotografije. 60 % jih redko uporablja računalnik, 40 % pa zelo pogosto. Glede na to, da smo tudi glede sodobne tehnologije otrokom zgled, kakšno predavanje strokovnjakov na to temo gotovo ne bo odveč. Po mnenju staršev otroci najbolj potrebujejo enotnost staršev, ljubeče varno okolje, spodbudno vrtčevsko okolje, vključevanje v vsakdanje življenje in domišljijski svet. Presenečena sem bila nad odgovorom, da 70 % otrok po mnenju staršev ne potrebuje oz. občasno potrebuje napor. Veseli me, da ne potrebujejo veliko igrac. Na vprašanje, ali otrok potrebuje premor/dopust od vrtca, 60 % staršev meni, da premora ne potrebujejo, 10 % ne ve odgovora in 30 % meni, da tudi otrok potrebuje premor. Odgovor me ne preseneča, saj že dlje časa opažam takšen trend. Podobno so odgovorili tudi na vprašanje, če si vzamejo kakšen dan dopusta in ga prijetno preživijo. Potreba po času zase je glede na odgovore velika, saj 70 % to prakticira in 20 % staršev si tega želi. Največkrat pa si vzamejo prosto, da ga preživijo z družino. Na vprašanje, kaj bi staršem pomagalo h kakovostnejšemu življenju družine, odgovarjajo, da bi bili dobrodošli članki in predavanja, pogostejše pogovorne ure z vzgojiteljem in ideje za delo. Nekaj staršev si tudi samih poišče članke in predavanja. Glede vključenosti v vrtce je tretjina takih, ki že sodeluje, 10 % si želi sodelovati. Polovica staršev nameni čas partnerju in športu, manj časa je za hobije in prijatelje. Zelo spodbuden odgovor je, da ne objavljajo fotografij na družbenih omrežjih. Predvidevala sem, da jim zmanjkuje časa za svoje otroke in da zato potrebujejo vrtce, popoldanske dejavnosti, pomoč pri varstvu itd. Pa sem pozitivno presenečena. Dobila sem odgovor, da v popoldanskem času pazijo otroke večinoma sami oz. eden od staršev in le občasno dedki in babice ali varuške. S starimi starši jih je 30 % v stiku občasno, 40 % enkrat na teden in 30 % večkrat na teden. V primerjavi s svojim otroštvom in otroštvom njihovih otrok prevlada mnenje, da je sedaj drugače. In tudi napovedi za prihodnost te generacije so deljene. 20 % ne ve odgovora, 30 % meni, da bo lepša, 20 % meni, da bo bolj negotova in 20 %, da bo težka. Sodeč po odgovorih in povratnih informacijah sem začutila njihov utrip. Z anketo sem prišla do nekaj izhodišč, katere teme staršem posredovati na sestankih, kaj svetovati, h čemu spodbuditi in kako odpirati oči. Mislim, da smo na dobri poti. Nakazale so se teme: Kako se izogibati pastem sodobne tehnologije, Risanke in domišljijski svet, Red in disciplina ter postavljanje meja, Pomen proste igre, Premor/dopust otroka od vrtca. Želim, da bi svojo starševsko vlogo doživljali kot priložnost in privilegij, da bi radi skupaj preživljali skupni čas.

Zaključek

Kar bomo sejali, to bomo želi. Če bomo sejali spoštovanje, sočutje do bližnjih in pomoči potrebnih, hvaležnost in če bomo dajali dober zgled ter jih obvarovali pred škodljivimi vplivi sodobne tehnologije, potem lahko na stara leta pričakujemo spoštljive odnose tistih, ki bodo skrbeli za dolgoletno oskrbo starejših. Tudi zato se spleča potruditi za mladi rod, da bodo znali z nami lepo komunicirati, da bomo čutili ljubezen, da jim ne bomo odveč in bomo spoštovani.

Literatura

- Juhant, M., Levec, S. (2011). Varuh otrokovih dolžnosti. Mavčiče: Čmrlj.
Milivojević, Z. (2007). Mala knjiga za velike starše: priročnik za vzgojo otrok. Novi Sad: Psihopolis institut.

- Montessori, M. (2008). *Srkajoči um*. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
- Montessori, M. (2009). *Skrivnost otroštva*. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
- Montessori, M. (2018). *Nagovori staršem: nasveti o vzgoji priznane pedagoginje Marie Montessori*. Radovljica: Didakta.
- Seldin, T. (2018). *Vzgoja po metodi montessori*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

SUPERVIZIJA V VRTCU

Povzetek: Prispevek opisuje supervizijo kot inovativno in uspešno metodo učenja tudi na pedagoškem področju. Članek je napisan s povezovanjem izkušenj dveh konceptov supervizije: supervizorja na eni strani, ki skuša predstaviti pomen supervizijskega procesa za osebno in profesionalno učenje, ter supervizanta in njegovo osebno doživljanje na drugi strani skupnega procesa. Zaključni se z osebnim evalvacijskim zapisom ene izmed avtoric v vlogi supervizantke, ki predstavlja povzetek končne reflektivne evalvacije celotnega supervizijskega procesa. Ključne besede: supervizija, osebna in profesionalna rast

Uvod

V okviru profesionalnega izobraževanja se strokovni delavci v vrtcih srečujejo z izjemnim naborem izobraževanj, ki krepijo predvsem večine dela z otroki in dajejo poudarek na profesionalnem pristopu pri delu v vrtcu. Sodobni čas in nenehne spremembe nas vzgojitelje potiskajo v stres. Na tržišče prihaja ogromno novih programov za delo z otroki, katere ravnateljci želijo implementirati v delo vzgojiteljev. Nove generacije otrok prihajajo v vrtec z raznovrstnimi motnjami in težavami, ki vplivajo na naše počutje. Komunikacija med zaposlenimi je postala šibka točka, saj se v njej nevede odraža kultura vsakega posameznika, ki jo prinaša v delovno organizacijo. Primarna naloga strokovni delavcev v vrtcu je, da s pridobljenimi kompetencami in strokovnim znanjem vzgajajo in učijo otroke. Tako kaže, da so in bi morali biti usposobljeni za zelo široko paleto spretnosti, ki jim jih nalaga strokovna javnost in posledično sami. Žal pa temu ni tako. V zadnjem času se poudarja izraz »delo na sebi«. Kar naj bi pomenilo, da je potrebno prvo spremeniti svoje delovanje, da bi takšen cilj lahko dosegli tudi pri otroku. Klasično usmerjena izobraževanja poskušajo doseči ta cilj. Vendar, sodeč po izkušnjah avtoric, tega cilja brez čustvene angažiranosti ni mogoče doseči. Vsebina, ki se ne dotakne čustev, srca, ne prebudi notranjega izziva. Brez motivacije, potrebne za aktivno in zavzeto spreminjanje sebe, pa tega cilja ni mogoče doseči. Avtorici ugotavljata, da se je pri srečanju s supervizijo vse to nekako spremenilo. Supervizija je posebna metoda učenja, ki ima moč vplivati na vsakega posameznika. S pomočjo supervizije na svojem profesionalnem področju v prvi fazi ugotovi, kaj počne, na kakšen način to počne (nezavedni vzorci obnašanja), ter zakaj to počne. V naslednji fazi pa je mogoče pričakovati, da bo pripravljen delati na spremembah.

V članku avtorici opisujeta lastno izkušnjo s supervizijo. Pri superviziji sta prevzeli eno izmed vlog, ena kot supervizor – organizator dela in koordinator skupine, ter druga kot supervizant – član tima, oziroma skupine. Opisujeta svojo izkušnjo, kaj sta pridobili s to posebno metodo učenja, ki je na pedagoškem področju še precej neznana.

Kaj je supervizija?

V literaturi je nemalo opisov, kaj je supervizija. Mogoče supervizijo še najbolj opiše S. Žorga (1997) - kot metodo, s pomočjo katere se lahko strokovni delavci preko refleksije lastnih delovnih izkušenj v varnem okolju skupine kolegov in supervizorja učijo novih vzorcev profesionalnega ravnanja. Supervizija pomaga pri povezovanju praktičnih izkušenj s teoretičnim znanjem, pri učinkovitejšem reševanju problemov, s katerimi se pri delu srečujejo, ter pri ozaveščanju možnih in dejanskih vlog, ki jih pri tem prevzemajo. Prav tako jim omogoča uspešnejše soočanje s stresom, učenje avtonomnega izvajanja svojega poklica, ter vzpostavljanje lastne poklicne identitete. Omenjeni pristop poudarja pomen izkustvenega učenja kot cikličnega procesa, v katerem pri delu nekaj naredimo, nato o tem razmislimo, izkušnjo osmislimo in naslednjič to naredimo na drugačen način. Zaradi nenehne potrebe po učenju in integriranem razvoju strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju lahko supervizijo razumemo kot koristno in učinkovito metodo samorazvoja tudi na tem poklicnem področju.

Cilji supervizije

Cilj supervizije je napredovanje posameznika ali skupine (tima) na vseh področjih dela, v smeri profesionalnega funkcioniranja, večje kvalitete, učinkovitosti in delovnega učinka

v profesionalnem kontekstu. K temu spada:

- Profesionalni in osebni razvoj (uvid v vrednote, predsodke, slepe pege in osebne poglede na človeka; integracija osebne in profesionalne etike).
- Rast kvalitete profesionalnega dela.

- Razvoj kolektivnih kompetenc (izboljšanje medosebnih odnosov)
- Okrepitev supervizantov za učinkovito soočanje s stresom.

Način dela v superviziji

Načinov dela je več, načeloma gre za dva načina - individualni in skupinski. Tokrat opisujeva supervizijo tima. Ta je posebna, ker se ukvarja s problematiko skupine, ki je povezana v projektu ali enotnemu cilju – timu. Člani tvorijo tim, ker delujejo v dislocirani enoti vrtca v šoli. Poleg tega, da se povezujejo tudi organizacijsko (dežurstvo skupin ob prihodih in odhodih, skupna praznovanja, nadomeščanja, načrtovanje dela itd.), je njihov skupni projekt 'gozdni vrtec'. »V timski superviziji so člani tima medsebojno tesno povezani pri opravljanju delovnih nalog in v supervizijskem učnem procesu razrešujejo vprašanja vezana na njihovo skupno delo« (Kobolt, 2006, str. 234).

Načrtovanih je bilo deset srečanj tima, ki obsegajo uvodni del, kjer določimo pravila našega dela, obravnavo gradiv članov supervizijske skupine med srečanji, ter vmesno in končno evalvacijo. Poleg priprave gradiva ter sodelovanja na večini srečanj so vsi člani supervizijskega tima pisali še svojo refleksijo. Supervizija je od članov zahtevala kar precej zavzetosti. Dve srečanji smo izvedli na lokaciji, karantena pa nas je prisilila v delo na daljavo. Tudi to je bil povsem nov izziv za vse nas.

Naša srečanja

Prvo srečanje je bilo namenjeno ustvarjanju lastnih in skupinskih ciljev ter pravil, ki jih za vzpostavitev varnega in sodelovalnega vzdušja v skupini potrebno natančno opredeliti. S tehniko »treh stolov« smo razmišljali o svojih delovnih mestih. S pomočjo vprašanj 'kaj mi je na delovnem mestu všeč' in 'kaj mi na delovnem mestu ni všeč', smo opredelili sedanost; vprašanje 'kaj bi spremenili' pa nas je potisnilo v razmislek o cilju, kaj si od supervizijskega procesa sploh želimo. Vloga supervizorja je bila usmerjanje vase, v globino. S pomočjo taktičnih premišljenih vprašanj smo iskali cilje in vsebino gradiv, ki smo jih uporabili na naših srečanjih. Kasneje smo oblikovali še skupna pravila srečanj. S temi smo poskrbeli za varno, aktivno, sodelovalno in učeče se okolje, v katerem smo lahko izpostavili svoja mnenja, šibke točke in se pri tem počutili prijetno. Precejšnji izziv je bila postavitev pravil pri medsebojni komunikaciji. Načini in ustrezna izbira besed, kako sodelavcem izpostaviti pomanjkljivosti pri njihovem delu, niso lahki. Kako se približati sogovorniku, da kritike ne bo razumel kot osebni namerni napad, ampak možnosti za osebno rast in razvoj? Kako se soočiti z lastnimi čustvi ob povratni informaciji, ki te ne kaže v najboljši luči, ali se z njo ne strinjaš? Zapis ciljev in pravil je pomembna točka v uvodnem srečanju, ker postavimo temelje delovanja v skupini, vloga supervizorja pa je, da bdi nad izvedbo pravil ter uresničevanjem ciljev.

»Prvo srečanje je za nami. Kljub uvodnemu sestanku, ki smo ga imele teden prej, res nisem vedela, kaj lahko pričakujem. Občutek sem imela, da se bomo supervizije lotili neresno. Po prvem srečanju sem bila presenečena. Dobila sem občutek, da smo k stvari pristopile zelo odgovorno. Sam potek delavnice je bil zelo smiselno zastavljen. Vseskozi sem razmišljala, predvsem o sebi, svojih občutkih in svojih dejanjih« (K. Bostič, 2020, refleksija 1. srečanja).

Supervizor je strokovnjak, ki z vsakim srečanjem stremi k cilju, kako ter s kakšnimi intervencijami spodbuditi miselno večino supervizanta in ostalih članov skupine. Supervizant naj bi ozavestil občutek odgovornosti za lastno razmišljanje, doživljanje, ravnanje, itd. Z različnimi samo-refleksivnimi vajami konstruira koncepte in modele, ki pojasnjujejo 'intra-' in 'inter-' personalno dinamiko. Cilj je, da te koncepte skozi proces ozavesti in jih ob soočenju s svojim supervizijskim materialom reflektira v konkretnem tekstu, nadzoruje in potencialno spremeni (T, Rupnik Vec, 2003). Izsek iz refleksije K. Bostič izraža ukvarjanje s 'samim seboj' med obravnavo gradiva nekoga drugega: »Spraševala sem se ali mene vedno vsi poslušajo? Mislim, da me poslušajo, vendar vedno ni bilo tako. Včasih sem bila večkrat neslišana ali pa preslišana. V mladih letih sem velikokrat mnenja zadržala zase. Postopoma se postajala samozavestnejša. Tudi študij mi je dal kar nekaj samozavesti. Držim se pa tega, da velikokrat premislim, kaj bom rekla. Posledično se na dogodke odzovem z zamikom. Zavedam pa se sledečega. Ali bom poslušana ali slišana je predvsem odvisno od vsebine, mojega načina komunikacije in govora. Pri našem delu je zelo pomembno, da smo jasni, zanimivi in razločni. Vse to je pogoj, da te otroci poslušajo. Mislim, da je predvsem odvisno od nas samih ali nas bodo poslušali ali ne« (2020, refleksija 4. srečanja).

Cilj supervizorja je tudi vzdrževanje motivacije in čuječnosti s pomočjo različnih kreativnih metod. Knollova (2016) ustvarjalno supervizijo opredeljuje kot področje, ki vključuje ustvarjalno mišljenje, spontanost in prožnost supervizorja, ter spodbujanje domišljajske igre in prostega raziskovanja vseh

vključenih. Kreativne intervence so skupino zabavale in sproščale. Še posebej, kadar se je tim dotikal skupnih težav, kjer so na dan prišle tudi napetosti: »Od vseh delavnic najbolj zahteva delavnica. Vseskozi je bilo na preizkušnji moje potrpljenje. Prvič se je zgodilo to, da sem izgubila fokus. V določenem trenutku sem prišla do točke, da sem se odklopila. Sledila nisem več, razmišljala le o tem, kaj se dogaja z mano. NE nisem se počutila prizadeto, ampak nemočno« (K. Bostič, 2020, refleksija 5. srečanja). Izmenjava iskrenih mnenj, ki bi se jih v drugih situacijah izognili, je zahtevala precej poglobljen razmislek, sposobnost dobre in odkrite komunikacije, ter veliko mero razumevanja. Skupno iskanje rešitev in medsebojna podpora sta skupini zagotavljala potrebno moč.

Skozi proces smo ugotavljali, kako pomembno je biti dober poslušalec – opazovati sogovornika in prepoznavati neverbalno komunikacijo, predvsem pa izhajati iz stališča razumevanja. Supervizija je podala uvid, kako razmišljamo, kako se odzivamo, kaj občutimo in kako nas dojemajo drugi.

Fraza 'razumeti sebe, sogovornika in navsezadnje otroke, starše, sodelavca je ključno za uspešen odnos in komunikacijo' je zvenela teoretično, naučeno. Po izkušnji s timsko supervizijo je dobila smisel in vrednost. Spoznanje, kaj vse stoji za tem 'vêdenjem' (razumeti najprej sebe, da lahko razumeš druge) - koliko dela na sebi, koliko globokih, bolečih spoznanj, koliko priznanj samemu sebi. Vse to ponuja proces supervizije. K razmišljanju in razumevanju sogovornikov so pripomogle tudi refleksije vseh udeležencev. Zapise refleksij smo si podelili - vsebina le-teh je predstavljala pomembno učno gradivo. Po vsakem srečanju smo napisali svojo refleksijo in prebrali še vse ostale, ter razmislili kaj nas nagovori, ter kaj bi izpostavili pri vsakem sogovorniku. Preko refleksij se začne proces razumevanja sogovornika; iz kje izhaja, kakšna stališča ima, kje ima težave, kako vidi in razume nas in naše medsebojne interakcije. Branković, Cajvert in Puhalić (2019) pravijo, da se v superviziji reflektira tista profesionalna izkušnja, ki nas na nek način vznemirja, ki je ne moremo popolnoma razumeti in integrirati v svojo življenjsko in profesionalno filozofijo. Refleksija v superviziji se definira kot osebni proces, ki omogoča poglobljanje razumevanja samega sebe, ter vodi do pomembnih odkritij ali uvidov. Če nam je v začetku srečanj pisanje refleksije predstavljalo nepriljavno nalogo, smo z vsakim novim srečanjem prepoznavali njihov globlji pomen. Zanimivo je, da smo vsi začutili močno željo resno pristopiti k zapisu refleksije. Le iskren in poglobljen zapis lastnih misli nam lahko ponudi material za učenje o samemu sebi.

Evalvacija

»Ob pristopu k superviziji nisem razmišljala, kaj bo doprineslo meni. Moje osredotočenje sta tim, skupina in zavod, ne pa moja osebnost, moja rast. Preko različnih delavnic in metod, sem postavila v ospredje sebe. Spoznala sem, da se spremembe, osebna rast in profesionalni razvoj začnejo pri meni. Supervizija je prerasla vsa moja pričakovanja. Spoznala sem, kako je pomembno biti odkrit do sebe, si priznati napake in pomanjkljivosti. Dobro napisane in poglobljene refleksije so bile ključnega pomena pri moji rasti. Ob prebiranju mojih refleksij sem prišla do pomembnih spoznanj o sebi. Spoznala sem, da imam pomanjkljivosti na določenih področjih in ravno tukaj je možna rast, izboljšava in napredek. Področja na katerih lahko napredujem, rastem in se izboljšam so sledeča:

- Pozorno, globoko poslušanje (vsak ima svoj čas in potrebe);
- strpnost in razvijanje razumevanja do sogovornika,
- boljša lastna časovna organizacija,
- ponotranjanje mehanizmov za reševanje sebe iz trenutno nerešljivih situacij,
- strokovna rast,
- biti bolj konkretna pri pojasnilih in pogovorih.

Najpomembnejše od vseh spoznanj pa je to, da sem se naučila postaviti meje, meje pri sebi. Potegniti črto med svojimi odločitvami in odločitvami drugih. Odločitve, na katere nimam vpliva, jih moram sprejeti, jih razumeti, spoštovati, ne pa iskati vzrokov pri sebi. Odločitve, ki jih sprejemam sama, pa morajo biti v skladu z mojimi moralnimi in etičnimi načeli in šele takrat sem lahko pomirjena. Vsekakor delam tudi napake, če se jih zavedam, spoznam sebe. Z veliko mero razumevanja sebe, pa lahko najdem notranji mir in prostor za rast, ter razvoj. To izobraževanje je bilo drugačno od vseh ostalih. Potekalo je v manjši skupini. Drugačno pa predvsem, ker se je dotikalo mene. Vedno sem izhajala iz sebe, vedno sem bila aktivna - aktiven govorec, aktiven poslušalec, aktiven podajalec povratnih informacij« (K. Bostič, osebni zapis evalvacije, 2020).

Zaključek

Biti udeleženec v supervizijski skupini je izjemna izkušnja. Supervizije ne želiva lažno poviševati. Še posebej, ker je bil proces za naju, za vse nas, naporen. Srečanja so bila enkrat tedensko, po dve uri. Za vsako srečanje je morala ena od članic pripraviti gradivo, ga zapisati in podeliti. Z različnimi metodami dela smo raziskovali svoj profesionalni razvoj: »Na kateri točki sem, kaj so moje pozitivne lastnosti, kje je moja šibka točka, kako vidim sam sebe na področju profesionalnega razvoja, ter kako me vidijo drugi?« Pri raziskovanju s pomočjo teh vprašanj je lahko vsak ustvaril sliko svojega profesionalnega razvoja. Ključno pa je bilo oblikovanje akcijskega načrta za dvig profesionalnosti. Kaj nadgraditi, kaj storiti bolje, kaj ohraniti, kaj opustiti.

Naloga supervizorja je usmerjanje srečanja proti odgovoru na zastavljeno vprašanje v gradivu. Kar ni bilo vedno lahko, saj smo se pogosto srečevale z lastnimi odpori, zanikanji, jezo in strahom. Tudi brez konfliktov ni šlo. Nelagodje nas je sililo v beg, stran od problema. Supervizorka je vztrajala pri rešitvi problema, pri poglobljanju vase in pri upoštevanju pravil, ki so nam omogočala varno klimo in ustrezen način komuniciranja. Pomagala si je z različnimi zanimivimi tehnikami, ki so nas sproščale, včasih zabavale in veliko naučile. Naučile smo se, kaj vse zmoremo. Naučile smo se, da se ni pametno umikati skupnemu problemu. Potrebno je pametno pristopiti k temu problemu in ga skušati rešiti. Najpomembnejše spoznanje, ki smo ga prejele: stvari je potrebno razumeti, ne samo znati; še posebej je treba razumeti sebe, da začutiš potrebo po spremembi – vedno je treba začeti pri sebi!

Literatura

- Branković, D., Cajvert, L., Puhalič, A. (2019). Refleksija v superviziji V A. Puhalič, L. Cajvert (ur.), Profesionalna supervizija. Teorija i praksa (str. 198 -214). Banja Luka: Fakultet političkih nauka.
- Knoll, C., (2016). Ustvarjalnost v superviziji – premik k celostnemu pristopu supervizije, Socialna pedagogika, 20, (03-04), 257-276.
- Kobolt, A., (2006). Supervizija delovne skupine V Kobolt, A., Žorga, S., SUPERVIZIJA proces razvoja in učenja v poklicu (str. 233-245). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Rupnik Vec, T, (2003). Atributivna analiza v superviziji, Socialna pedagogika, 1, (7), 1-36.
- Žorga, S., (1997). Vloga supervizije pri poklicnem in osebnostnem razvoju strokovnih delavcev, Socialna pedagogika, 1, (3), 9-26.

KOLEGIALNE HOSPITACIJE V POVEZAVI Z NARAVOSLOVNO PISMENOSTJO

Povzetek: V okviru projekta NA-MA POTI (Naravoslovno Matematična Pismenost, Opolnomočenje, Tehnologija in Interaktivnost) in v povezavi z Nacionalnim mesecem bralne pismenosti sem v skupini izvajala kolegialne hospitacije na temo naravoslovne pismenosti. V članku opisujem pomembnost izvajanja kolegialnih hospitacij pri naravoslovnih dejavnostih v zgodnjem obdobju in profesionalnega razvoja vzgojiteljev predšolskih otrok. S primerom dobre prakse raziskujem pomen kolegialnih hospitacij na področju predšolske vzgoje.

Ključne besede: predstavitev projekta NA-MA POTI (Naravoslovno Matematična Pismenost, Opolnomočenje, Tehnologija in Interaktivnost), kolegialne hospitacije, profesionalni razvoj vzgojiteljice, naravoslovne dejavnosti v vrtcu.

COLLEGIAL OBSERVATIONS IN CONNECTION WITH THE NATURAL SCIENCES LITERACY

Abstract: As part of the project entitled NA-MA POTI dealing with Natural Science and Mathematical Literacy, Empowerment, Technology and Interactivity and in relation to the National Month of Reading Literacy I conducted peer observations in the group on the topic of natural science literacy. In this article, I describe the importance of conducting peer observations in science activities in the early period and promoting the professional development of preschool teachers. Through an example of good practice, I explore the importance of peer observations in the field of preschool education.

Key words: presentation of the project entitled NA-MA POTI (Natural Science and Mathematical Literacy, Empowerment, Technology and Interactivity), peer observations, professional development of the educator, natural science activities in kindergarten.

Uvod

V šolskem letu 2017 (petletni projekt) smo se v Vrtcu Jožefe Maslo, Ilirska Bistrica, kot implementacijski vzgojno izobraževalni zavod vključili v projekt NA-MA POTI (Naravoslovno Matematična Pismenost, Opolnomočenje, Tehnologija in Interaktivnost). Cilj projekta je razviti in preizkusiti pristope ter strategije, ki bodo z vključevanjem novih tehnologij pripomogli k celostnemu in kontinuiranemu vertikalnemu razvoju naravoslovne, matematične ter drugih pismenosti (finančne, digitalne, medijske ...) otrok, učencev in dijakov od vrtecev do osnovnih ter srednjih šol. V okviru projekta bomo sodelovali pri začetni in končni analizi stanja, evalvaciji ter merjenju napredka naravoslovne in matematične pismenosti, poskrbeli za razvoj didaktičnih pristopov ter strategij z nalogami, prispevali k pripravi vertikalnega izvedbenega kurikula za naravoslovno in matematično pismenost, udeleževali se bomo različnih usposabljanj, sodelovali z zunanjimi institucijami ter predstavljali primere lastnih pedagoških praks. Eden od načinov lastne prakse v povezovanju s projektom je tudi kolegialna hospitacija na temo naravoslovne pismenosti v vrtcu, ki sem jo izvajala v skupini Polžki z otroki, starimi dve do tri leta. Vodena dejavnost s področja naravoslovne pismenosti je potekala s pomočjo pravljice Zelo lačna gosjenica, s katero sem otrokom pripovedovala zgodbo s plakati, ki sem jih predhodno izdelala. Otrokom sem približala življenjski cikel metulja. Cilj vodene dejavnosti se je navezoval na spoznavanje življenjskega cikla metulja in novih besed (jajce, metulj, ličinka, buba ...), razvijanje prvega gradnika pri projektu ter primerjanje in raziskovanje naravoslovnih vsebin s pomočjo knjig. Otroci so si pri samostojnem raziskovanju v knjigah ogledovali metulje, jih primerjali med seboj in opazovali razlike. Celotno vodeno dejavnost sem načrtovala skupaj s sodelavko, saj sva z njo izvajali kolegialne hospitacije v skupini. Osredotočili sva se na povezovanje dveh področij dejavnosti (narava in jezik) iz Kurikuluma za vrtece (1999). Pri kolegialnih hospitacijah sva izhajali iz načrtovanja dejavnosti, opazovanja vzgojiteljice pri vodeni dejavnosti in refleksije vzgojno-izobraževalnega procesa.

Oprelitev pomena naravoslovnih dejavnosti v vrtcu

Zgodnje spoznavanje naravoslovja v vrtcu naj bi postavilo temelje poznejšemu naravoslovju v šoli. Cilj je vzgojiti naravoslovno pismenega posameznika, ki bi imel poleg poznavanja temeljnih pojmov tudi sposobnosti za reševanje problemov in odkrivanje narave na logičen ter znanstven način. V nara-

voslovju te spretnosti in sposobnosti imenujemo naravoslovni postopki. Naravoslovje za najmanjše naj bi vsebovalo tudi postavljanje novih in novih vprašanj, seveda takih, na katere bi otroci znali in bili sposobni odgovoriti. Vzgojitelji morajo zapletena vprašanja poenostaviti, jih razčleniti in preoblikovati v vprašanja, ki so otrokom razumljiva ter na katera lahko sami poiščejo odgovore. Tako naravoslovje postane aktivna, poučna in zabavna dejavnost (Krnal, 2008–2013).

Vloga odraslega po Kurikulumu za vrtce (1999) na področju naravoslovnih dejavnosti

Pri naravoslovnih dejavnostih se otrok uči strategij mišljenja in raziskovanja. Vzgojitelji mu omogočajo dovolj priložnosti in časa, da z lastnim preizkušanjem začuti lastnosti narave z vsemi čutili. Otroku nudijo možnosti in spodbude, da sprašuje o tem, kar vidi, ter se uči iskati odgovore tako, da opazuje, raziskuje, eksperimentira, opisuje in razlaga. Vzgojitelj otrokom nudi pripomočke za samostojno delo, različen naravoslovni material, naravoslovni kotiček in jih z lastnim zgledom navaja na varno ter spoštljivo ravnanje z živimi bitji (Kurikulum za vrtce, 1999). Kot strokovna delavka v vrtcu (vzgojiteljica) stremim k profesionalnemu razvoju s pomočjo izkustvenega učenja ter izobraževanju in spoznavanju novih še neodkritih načinov delovanja. S kolegialno hospitacijo sem želela pridobiti nova znanja, preizkusiti nov način dela, poglobiti medsebojno komunikacijo s sodelavko (uporabiti načine komunikacije kritičnega prijatelja), izražati empatijo, zastavljati vprašanja za interpretacijo z namenom pojasnjevanja, zastavljati močna vprašanja, ki stremijo k spodbudi ter raziskovanju svojega položaja, iskanju rešitev in dejavno poslušati sogovornika.

Opredelitev pojma profesionalni razvoj vzgojitelja

Vzgojno-izobraževalno in drugo strokovno delo v vrtcih opravljajo vzgojitelji, pomočniki vzgojiteljev, svetovalni delavci in drugi strokovni delavci, ki so potrebni za nemoteno delovanje vrtca; torej profesionalci, ki imajo najpomembnejši vpliv na kakovost vzgojno-izobraževalnega dela. Zato je treba za ta poklic spodbujati kakovostne in motivirane posameznike (Valenčič Zuljan idr., 2011). Definicij o tem, kaj je profesionalni razvoj vzgojitelja, je veliko. Nanašajo se na vrednote, etični kodeks, spretnosti in odgovornosti, ki usmerjajo razmišljanja ter ravnanja v poklicu vzgojitelja. V Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji je zapisano, da je »profesionalni razvoj vzgojitelja vseživljenjski proces, ki se prične z začetnim izobraževanjem strokovnih delavcev in se zaključuje z njegovo upokojitvijo.«

Valenčič Zuljan (2001) profesionalni razvoj opisuje kot »proces signifikantnega in vseživljenjskega učenja, pri katerem delavci osmišljajo in razvijajo svoja poimenovanja in spreminjajo svojo prakso.« Vzgojiteljev profesionalni razvoj lahko opredelimo kot proces vseživljenjskega učenja, ki vključuje vzgojiteljevo osebnost in poklicno ter socialno dimenzijo (Vonta, 2005).

Po Kempu in Goslingu (2014) je za kolegialne hospitacije značilno, da:

- upoštevajo strokovno avtonomijo vseh udeležencev (opazovalcev in udeležencev);
- temeljijo na dialogu in spraševanju;
- niso namenjene sodbam o pouku;
- so usmerjene v spreminjanje in razvoj prakse.

Tudi Erčulj idr. (str. 85, v Zavašnik Arčnik in Erčulj, 2015) omenjajo usmeritve za izvajanje kolegialnih hospitacij:

- udeleženci kolegialnih hospitacij morajo biti seznanjeni s cilji, ki jih želijo z medsebojnimi hospitacijami doseči, in nanje morajo biti vnaprej pripravljene;
- potreben je predhodni dogovor o tem, kateri vidiki pouka se bodo opazovali, pri čemer si pomagamo z opomnikom, ki mora biti kratek in razumljiv;
- treba je sestaviti skupino strokovnih delavcev za kolegialno hospitacijo;
- kolegialne hospitacije morajo biti časovno načrtovane, za njihovo uspešno izvedbo pa potrebujemo dovolj časa (sama izvedba kolegialne hospitacije in pogovor o njej, ki mora biti usmerjen ter potekati v okviru dogovorjenih vidikov opazovanja);
- za dajanje in sprejemanje konstruktivnih povratnih informacij, ki so usmerjene v učenje, morajo biti udeleženci usmerjeni predvsem k temu, česa so se naučili, opazovalca pa morajo z vprašanji spodbujati k samoanalizi.

Skupaj s sodelavko sva izvajali hospitacijo na način načrtovanja in pogovora o videnem, poskušali sva opisovati stanje ter ga usmeriti v hospitacijo same vodene dejavnosti. Z medsebojnimi vprašanji sva spodbujali refleksijo, odkrito izražali lastno mnenje, si podajali medsebojne izkušnje in občutke videnega, odprto sprejemali kritiko, prepoznavali svoja močna ter šibka področja, nudili sva si pomoč

pri strokovnih dilemah in sprejemali pobude ter ideje. Ves čas pogovora oziroma refleksije sva uporabljali dvosmerno komunikacijo in tako razvijali proces učenja.

Zaključek

Po izvajanju kolegialne hospitacije sem ugotovila, da sem lažje prepoznala svoja šibka področja, pridobila nova znanja in spodbudo sodelavke pri samem izvajanju ter načinu izvedbe vodene dejavnosti, okrepila samozavest in z refleksijo prepoznala pomanjkljivosti pri sami izvedbi, ki jih bom lahko lažje odpravila pri nadaljnjem delu v vrtcu.

Literatura

- Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo.
- Carle, E. (2014). Zelo lačna gosenica. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Erčulj, L. in Debeljak, M. (2015). Medšolske hospitacije kot priložnost za učenje učiteljev. Vzgoja in izobraževanje 46 (1), 52–58.
- Vonta, T. (2005). Profesionalni razvoj vzgojiteljice v funkciji njene avtonomnosti. V: Malej, R. (ur.). Strokovna avtonomija vzgojitelja: zbornik/XV. Strokovni posvet, 13–32. Ljubljana: Skupnost vrtcev Slovenije.
- Bela knjiga v vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2016). <https://www.zrss.si/objava/projekt-na-ma-poti> (15.10.2020).
- Krnel, D. (2012) http://pefprints.pef.unilj.si/869/1/Pag_from_prirocnik_naravoslovje_Krnel.pdf (18.10.2020).
- Valenčič Zuljan, M. (2019) http://pefprints.pef.uni-lj.si/1202/1/pp_465-518.pdf (20.10.2020)

MOTIVACIJA STROKOVNIH DELAVCEV V VRTCU

Povzetek: Motivacija je psihološki dejavnik, ki spodbuja človeka, da ravna v skladu s svojimi željami in zastavljenimi cilji. Tako lahko rečemo, da je prisotna pri vsakem človeku, vsak dan, celo življenje in je zato ključ do uspešno opravljeni nalog. V današnjem času ji velik pomen pripisujemo v organizacijah. Motivacija zaposlenih v vrtcu, kjer vzgojitelji delajo z otroki, je bistvenega pomena. Poklic vzgojitelj je namreč eden od zelo odgovornih poklicev v današnjem svetu. V članku obravnavamo motivacijo zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih institucijah po modelu samodeterminacije, ki zajema 3 vidike, in sicer: avtonomnost (odločanje vzgojiteljev o ciljih dela, svobodno odločanje o izvajanju svojega dela ter na kakšen način, kako in kdaj bodo sodelovali s starši), medsebojna povezanost (sodelovanje in povezanost vzgojiteljev ter občutek sprejetosti in varnosti v odnosu do ljudi in okolice) in kompetentnost strokovnih delavcev (občutek posameznika, da lahko opravi delo dobro) ter hkrati razlike v stopnji motiviranosti strokovnih delavcev glede na delovno dobo in delovno mesto. Ključne besede: motivacija, teorija samodeterminacije, timsko delo, strokovni delavec, vzgojitelj.

MOTIVATION EMPLOYEES IN A KINDERGARTEN

Abstract: Motivation is a psychological factor that encourages a person to act in accordance with their desires and set goals. Thus, we can say that it is present in every person, every day, even life, and is therefore the key to successfully completed tasks. Today we attach great importance to it in organizations. Motivating employees in a kindergarten where educators work with children is essential. The profession of educator is one of the most responsible professions in today's world. In article we discuss the motivation of employees in educational institutions according to the model of self-determination, which includes 3 aspects, namely: autonomy (educators decide on the goals of work, free decision on their work and how and when to work with parents), interconnectedness (cooperation and connection of educators and a sense of acceptance and security in relation to people and the environment) and the competence of professionals (the feeling of an individual that he can do the job well) and differences in the level of motivation of professionals in terms of length of service and job.

Key words: motivation, self-determination theory, team work, professional worker, educators.

1 Uvod

Delovno mesto vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja naj bi bilo delo z najmanj osebne svobode. Zaradi nujnosti neprekinjene fizične prisotnosti in rutiniziranih delovnih nalog je poklic posebej obremenjujoč. Posledično je visoka motivacija nujen pogoj, da vzgojitelj delovne obremenitve lažje prenaša.

2 Motivacija

Po avtorjih Forgas Williams in Laham (2005) je bil izraz motivacije razvit v zgodnjih osemdesetih letih prejšnjega stoletja, predtem pa so izraz »volja« uporabljali znani filozofi in pomembni socialni teoretiki, ki so govorili o motiviranem človeškem vedenju (Forgas, W. in Laham, 2005, str. 86). Mnogi raziskovalci so ponudili edinstvene opredelitve motivacije. Dejanje so opredelili kot psihološki proces, ki daje vedenje in smer, nagnjenost k temu, da se obnašanje izvede za doseg specifičnih, neizpoljenih potreb (Buford Bedeian in Lindner 1995, str. 31) in notranji pogon za zadovoljitev nezadovoljene potrebe (Higgins, 1994, str. 114). Motivacija in z njo povezani pojmi niso prisotni samo na področjih vsakodnevnega življenja posameznika, temveč tudi v organizacijah.

2.1 Opredelitev motivacije zaposlenih

Motivacija zaposlenih je za delodajalce pomembna, saj neposredno vpliva na učinkovitost zaposlenih v organizaciji (Uhan, 2000). Med najpomembnejše motive, ki so v večji meri povezani z delom in vrednotenjem le tega, avtor prišteva predvsem naslednje: zanimivost dela, primerno delovno okolje, ustrezno razporeditev delovnega časa, možnost strokovnega usposabljanja zaposlenih, možnost napredovanja, ustrezne medsebojne odnose s sodelavci, možnost popolnega uveljavljanja delovnih sposobnosti, soodločanje o delu in gospodarjenju, osebni dohodek, priznanje za uspešnost pri delu ter stalnost in zanesljivost zaposlitve. Posledično lahko sklepamo, da je za razumevanje motivacije zaposlenih na delovnem mestu pomembno razumevanje posameznikovih potreb. Humanistični psiholog Carl Rogers (Rogers, 2003 v Musek 2003) meni, da posameznik doživlja potrebe tako pozitivno kot negativno in izpostavlja, da je ustrezna zadovoljenost teh predpogoj za posameznikovo osebno rast (Musek, 2003).

2.2 Motivacija po modelu samodeterminacije

Na osnovi humanistične paradigme je nastala tudi teorija samodeterminacije avtorjev Richarda M. Ryana in Edwarda L. Decija. Delovne naloge vzgojitelja zahtevajo relativno samostojno, avtonomno delovanje, pri čemer je pomemben občutek vzgojiteljeve kompetentnosti, da zna in zmore ustrezno delovati. Ob tem pa je za delovno okolje vzgojitelja značilna tudi visoka stopnja medosebnih interakcij. Teorija samodeterminacije omenjene značilnosti postavlja kot temeljne potrebe posameznika za motivirano vedenje, ki jih posameznik zadovoljuje v različnih življenjskih kontekstih v socialnem okolju, ki tovrstno zadovoljevanje omogoča (selfdeterminationtheory.org/theory/). Avtorja Ryan in Deci (2000) tako izpostavljata tri univerzalne človekove potrebe, ki so bistvene za osebno rast, socialni razvoj in posameznikovo psihološko blagostanje, ki so:

- potreba po avtonomnosti,
- potreba po medsebojni povezanosti in
- potreba po kompetentnosti.

Potrebo po avtonomnosti avtorja (Deci in Ryan, 1985) pojmujejo kot potrebo posameznika po zmožnosti samoreguliranja lastnega delovanja. Avtonomija vzgojitelja je izrednega pomena pri izvajanju aktivnosti na delovnem mestu, saj omogoča metodično neoporečno načrtovanje in izvedbo neposrednih dejavnosti, ki temeljijo na celostnem razvoju otroka. Da bi lahko vzgojitelji omogočali celosten razvoj otroka, morajo dobro poznati in obvladati vse vidike svojega dela, ki so tesno povezani s pridobljenim znanjem in kompetencami vzgojiteljev. Potrebo po kompetentnosti Deci in Ryan (1985) pojmujejo kot potrebo po tem, da se posameznik sam počuti sposobnega, da bo lahko delo opravil dobro. Poleg avtonomije in kompetentnosti pa je medsebojna povezanost vzgojiteljev tista, ki vzgojiteljem omogoča nemoteno izvajanje aktivnosti na delovnem mestu. Deci in Ryan (1985) potrebo po povezanosti pojmujejo kot potrebo posameznika po občutku sprejetosti in varnosti v odnosu do ljudi iz okolice. Sodelovanje in povezanost vzgojiteljev ponujata možnosti za uravnoteženo in popolnejšo interpretacijo prakse v delovnem okolju (Deci, Ryan 1985, str. 241).

Ko je vzgojitelj svoboden pri izbiri aktivnosti (avtonomija) in izvajanje aktivnosti obvlada (kompetentnost) ter ko ga pri tem ljudje na delovnem mestu podpirajo (medsebojna povezanost), je zelo verjetno, da bo aktivnost izvajal z veseljem in predvsem zaradi notranjega zadovoljstva (Ryan in Deci, 2000) ter s tem ohranjal visok nivo motivacije na delovnem mestu. Motivacijo opisujeta kot človekovo željo, ki odraža posameznikovo vrojeno potrebo po tem, da sebe zaznava kot pobudnika za svoje vedenje in da ima možnost svoje vedenje nadzirati (Pekljaj idr., 2009, str. 37). Na podlagi raziskovalnega dela sta ugotovila, da notranjo motivacijo za neko dejavnost spodbujajo povratne informacije, določene vrste nagrad in način komunikacije, ki omogočajo posameznikovo pozitivno doživljanje lastnih možnosti med dejavnostjo. Hkrati dodajata, da na notranjo motivacijo vplivajo odzivi okolja pri katerih je v ospredju poudarjanje truda in napora vloženega v dejavnost, odsotnost ponižanja in nudenje optimalnih izzivov (Puklek Levpušček in Zupančič, 2009, str. 37). Povzamemo lahko, da je motivacija strokovnih delavcev v vrtcu pomembna za kakovostno izvajanje dela v vzgojno – izobraževalnih institucijah. Zato je potrebno motivacijo strokovnih delavcev razvijati in spodbujati. Z ustrezno avtonomijo, kompetentnostjo ter povezanostjo strokovnih delavcev v vrtcu lahko vzgojitelj nemoteno in kakovostno izvaja vzgojno – izobraževalni program. V nadaljevanju vam bom predstavila ugotovitve raziskave, ki sem jo izvedla v obalno kraških vrtcih na področju motivacije strokovnih delavcev v vrtcu. Namen raziskave je bil raziskati motivacijo zaposlenih v vzgojno – izobraževalnih institucijah na osnovi aplikacije modela samodeterminacije, ki predvideva zadovoljenost potreb po avtonomnosti, medsebojne povezanosti ter kompetentnosti strokovnih delavcev. Zanimale so me tudi razlike v stopnji motiviranosti delavcev glede na delovno dobo in na delovno mesto.

Cilji raziskave so bili:

- ugotoviti stopnjo motiviranosti (z vidika avtonomnosti, medsebojne povezanosti in kompetentnosti) na delovnem mestu strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju,
- ugotoviti razlike v stopnji motiviranosti strokovnih delavcev glede na delovno dobo,
- ugotoviti razlike v stopnji motiviranosti strokovnih delavcev glede na delovno mesto.

Podatki raziskave so pokazali, da so vzgojitelji visoko motivirani na področju avtonomnosti, povezanosti na delovnem mestu ter kompetentnosti, hkrati pa so bile ugotovljene razlike v stopnji motiviranosti vzgojiteljev glede na delovno dobo in delovno mesto, kar sem tudi pričakovala. Glede na delovno dobo so rezultati pokazali razlike pri dveh komponentah, in sicer pri avtonomnosti in kompetentnosti. Vzgojitelji z daljšo delovno dobo izkazujejo občutek nižje avtonomnosti, hkrati pa

se počutijo kompetentne za opravljanje dela. Prepričani so, da delo opravljajo vestno in odgovorno, skladno z zakoni in cilji vrtca. Počutijo pa se omejene pri sprejemanju določenih odločitev kar nedvomno vpliva na nižjo stopnjo motiviranosti. Glede na delovno mesto so rezultati pokazali razlike pri vseh treh komponentah. S pomočjo raziskave sem ugotovila, da za razliko od pomočnikov vzgojiteljev, vzgojitelji na delovnem mestu čutijo večjo medsebojno povezanost, kar je tudi razumljivo, saj aktivno sodelujejo ne le s sodelavko v tandemu, temveč tudi z vodstvom vrtca, ostalimi vzgojiteljicami na ravni celotnega vrtca in tudi z zunanjimi institucijami. Rezultati raziskave so lahko v veliko pomoč izobraževalnim institucijam pri izboljšanju motivacije strokovnih delavcev v vrtcu. Od vsake izobraževalne ustanove pa je odvisno, kako in na kakšen način lahko vplivajo na motivacijo strokovnih delavcev ter kaj je potrebno izboljšati za pridobitev višje motiviranosti strokovnih delavcev.

Na osnovi zbranih podatkov sem oblikovala naslednje predloge:

- Smiselno bi bilo uvesti prakso letnih razgovorov v vrtcu. S pomočjo letnih razgovorov lahko vodje spoznajo svoje delavce, njihova razmišljanja, želje, ideje, ambicije ter povežejo osebne cilje zaposlenih s cilji organizacije. Hkrati so lahko letni razgovori spodbuda za načrtovanje profesionalnega razvoja s katerim zaposleni prepoznajo svoje potenciale, ugotovijo močna in šibka področja ali opravijo refleksijo lastne prakse in s tem prispevajo k večji kompetentnosti.

- Pri upoštevanju želja pomočnikov vzgojiteljev po večji medsebojni povezanosti lahko vrtci razvijejo interne projekte vezane na tematiko vrtca ali trenutno problematiko, v katerih lahko sodelujejo. S predstavitvijo projektov in inkluzijo dobre prakse, bi se tako lahko medsebojna povezanost med pomočniki vzgojiteljev lahko okrepila in razširila na ostale sodelavce vrtca, hkrati bi prispevali v sklad vrtca in kakovostnejši organizaciji.

- Glede na to, da je nizka stopnja avtonomije strokovnih delavcev z večjo delovno dobo povezana z nižjo motivacijo zaposlenih, bi bilo smiselno vključevati ideje in želje le teh pri izbiri tematskih srečanj in s tem povečati udeležbo na izobraževanjih in seminarjih, ki niso vključena v letni delovni načrt vrtca. Poleg omenjenega je kakovostna povratna informacija o opravljanju strokovnega dela s strani vodstva vrtca, učinkovita spodbuda in motivacija za strokovne delavce pri izboljšanju njihovega dela. Vodstvo lahko s pomočjo povratne informacije strokovne delavce spodbudi k evalvaciji lastnega dela in usmerja pri profesionalnem razvoju. Tako je lahko povratna informacija ena izmed mnogih dejavnosti, ki gradi kulturo vrtca ter spodbuja razvoj in napredek tako posameznika kot vrtca.

Zaključek

Poklic vzgojitelja je poklic kompleksnih razsežnosti, zato se pojavlja vprašanje, ali se lahko bodoči vzgojitelj v času šolanja popolnoma opremi za svoje delo. Vonta (2005) meni, da je nujno potrebno, da se vzgojiteljem v času študija ozavešči pomen vseživljenjskega učenja, profesionalne odgovornosti ter profesionalnega razvoja, ki vpliva na razvoj sposobnosti sodelovalnosti, participativnosti, sposobnosti izbiranja in odločanja, avtonomijo ter na spremembo ugleda tega poklica (Vonta, 2005, str. 19). Motivacija zaposlenih v vrtcu je neizčrpna tema in jo še vedno premalo poznamo, gotovo pa postaja v sodobnem procesu pridobivanja znanja vedno bolj pomembna in odločilna. Zato menim, da bi lahko raziskavo na tem področju poglobili, in sicer tako, da bi z raziskavo ugotovili, kako primarni faktorji osebnosti vplivajo na avtonomijo, medsebojno povezanost in kompetentnost zaposlenih v vrtcu.

Literatura

- Buford, J.A., Bedeian, A. G., in Lindner, J.R. (1995). *Management in extension* (3rd ed.). Columbus. Ohio: Ohio state university extension
- Deci, E. L., Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.
- Forgas, J.P., Williams, K.D., in Laham, S.M. (2005). *Social motivation. Conscious and unconscious process*. Cambridge university press.
- Higgins, J.M. (1994). *The management challenge* (2nd ed.). New York: Macmillan.
- Musek, J. (2003). *Zgodovina psihologije*: Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Puklek Levpušček, M. in Zupančič, M. (2009). *Osebnostni, motivacijski in socialni dejavniki učne uspešnosti*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Ryan, R. M. in Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68-78. Pridobljeno 10. 4. 2017, <http://psycnet.apa.org/journals/amp/55/1/68/>.
- Uhan, S. (2000). *Vrednotenje dela II. Motivacija*. Kranj: Moderna organizacija.
- Vonta, T. (2005). *Profesionalni razvoj vzgojiteljice v funkciji njene avtonomnosti. Strokovna avtonomija vzgojitelja* (str. 13-33). Ljubljana: Skupnosti vrtcev Slovenije.

IZZIVI DOLGOROČNEGA SODELOVANJA S STARŠI

Povzetek: Sodelovanje s starši vedno prinaša izzive ter je izjemno pomembno za dobro počutje otrok, njihov razvoj in napredek ter razvijanje različnih veščin. V našem vrtcu vzgojitelj predšolskih otrok in vzgojitelj predšolskih otrok - pomočnik vzgojitelja večinoma spremljata otroke od jasl do vstopa v šolo. Ta način dela ima veliko prednosti, lahko pa tudi slabosti. Zato je pomembno, da s starši vzpostavimo dober odnos in ga skozi leta sodelovanja gradimo. Pomembno je, da vedno iščemo nove oblike in načine sodelovanja s starši. Nekateri so dobri, drugi manj uspešni, prav posebna oblika sodelovanja pa poteka v celotnem času epidemije bolezni covid-19.

Ključne besede: sodelovanje s starši, oblike sodelovanja, primer dobre prakse, IKT.

CHALLENGES OF LONG - TERM COOPERATION WITH PARENTS

Abstract: Working with parents always brings challenges and is extremely important for the well-being of children, their development and progress, and the development of various skills. In our kindergarten, the kindergarten teacher and the kindergarten teacher's assistant mostly accompany the children from the nursery to the entrance to the school. This way of working has many advantages, but it can also have disadvantages. That is why it is important to establish a good relationship with parents and build it through years of cooperation. It is important that we are always looking for new forms and ways to work with parents. Some are good, others less successful, and a very special form of cooperation takes place throughout the covid-19 epidemic.

Key words: cooperation with parents, forms of cooperation, example of good practice, ICT.

Uvod

Vrtec in družina imata lahko s kakovostnim medsebojnim odnosom zelo velik vpliv na kakovostno vzgojno-izobraževalno delo in vsestranski razvoj otroka. Staršem je treba zagotoviti vpogled v delo in življenje vrtca, jim omogočiti sodelovanje na različnih področjih, ob tem pa ne smemo pozabiti na postavljanje meja med strokovnostjo in avtonomnostjo vzgojitelja. Na kakovost medsebojnih odnosov med starši in vzgojitelji nedvomno vplivajo tudi jasna sporočila, medsebojno razumevanje ter skladnost besed, misli in dejanj. Veliko člankov in diplomskih nalog je že napisanih o sodelovanju vrtca in staršev, o pomenu in načinu komunikacije, principih, nivojih in oblikah sodelovanj. V tem prispevku bi rada predstavila svoj način sodelovanja s starši.

V vrtcu sem zaposlena štirinajst let. Delo opravljam skupaj z odlično vzgojiteljico predšolskih otrok – pomočnico vzgojiteljice Mojco Čebular, s katero zelo dobro sodelujeva in se dopolnjujeva. To je najina tretja generacija otrok, ki jo spremljava od jasl do vstopa v šolo. Osebnostno mi tak način dela zelo odgovarja, saj najdem več dobrih kot slabih lastnosti dela v takšni skupini:

- + dobro poznam otroke, spremljam njihov razvoj in napredek, poznam njihova močna in šibka področja,
- + gradim in negujem odnos z otroki, gradi se zaupanje, nadgrajuje pa se tudi zahtevnost aktivnosti (z upoštevanjem individualnih potreb otrok),
- + s starši gradimo zaupanje in spoštovanje, poslužujemo se pozitivne komunikacije, ki nam omogoča postavitve skupnih ciljev, pričakovanj, saj so starši aktivno vključeni v delo skupine in tako se naše sodelovanje s starši še krepi in nadgrajuje,
- + kot vzgojiteljica osebno napredujem, pridobivam izkušnje in kompetence za delo v vseh starostnih skupinah,
- dokler si starši ne pridobijo zaupanja v naše delo, je komuniciranje in sodelovanje težje, težava pa nastane tudi, če starši po petih letih sodelovanja postanejo preveč »prijateljski«, saj hitro lahko prestopijo mejo spoštovanja in kompetentnosti,
- v petih letih z vsakim otrokom zgradiš posebno vez, zato je na koncu slovo težko, tako zame kot za otroke in starše.

Vsako šolsko leto potekajo podobna formalna in neformalna srečanja s starši. Ker večino otrok in staršev s pomočnico vzgojiteljice pozna že četrto leto, srečanja vsako leto tudi nadgrajujeva.

Formalne oblike sodelovanja v našem oddelku

1. Roditeljski sestanki

Roditeljske sestanke z Mojco izvedeva ob PowerPoint predstavitvi, v katero vključiva tudi fotografije z dejavnostmi otrok, starši pa prejmejo zgibanko z elektronskimi naslovi, telefonsko številko, programom, načrtovanimi skupnimi srečanji itd. Tako starši lažje sledijo sestanku in aktivno sodelujejo s predlogi. Vsako leto imajo starši več predlogov, ki jih vključiva v letni načrt. Nekatere predloge lahko uresničimo, nekatere prenesemo v naslednje šolsko leto. Seveda pa lahko svoje predloge starši podajajo vse leto. Tako je najin cilj dosežen, saj si želiva, da so starši sooblikovalci življenja v vrtcu. V šolskem letu 2020/21 smo izvedli že dva roditeljska sestanka. Prvi je potekal na začetku septembra in smo ga izvedli v skladu s priporočili NIJZ, drugega pa smo sredi oktobra že izvedli preko videokonference. Pri tem smo uporabili možnost Google Meet prek Gmaila, kar se je izkazalo za odlično idejo. Zavedam se, da videoklic ne more nadomestiti osebnega stika, vendar so starši vseeno zelo aktivno sodelovali v pogovoru. Le to smo na željo staršev izvedli pozno popoldne, tako da jim ni bilo treba iskati varstva za otroke. Zaradi drugih obveznosti se sestanka ni mogel udeležiti samo en starš. Dogovorili smo se, da se v primeru nujnih stvari in krajših sestankov vedno slišimo preko videoklica.

2. Govorilne in pogovorne ure

Govorilne in pogovorne ure v najinem oddelku potekajo trikrat letno, lahko pa tudi več, glede na potrebe staršev ali vzgojitelja. Vzameva si dovolj časa, da si s starši izmenjamo informacije o otrokovem razvoju, počutju, dosežkih, napredku in morebitnih težavah. V letošnjem šolskem letu sva že izvedli prve govorilne ure preko videoklica, kar se je zopet izkazalo za dobro alternativno idejo. Bolje, da se pogovorimo prek telefonskega ali videoklica, kot pa da govorilnih urn ne bi imeli. Upamo pa, da bodo lahko govorilne ure kmalu potekale v živo.

3. Obveščanje

O delu oddelka in splošnih informacijah starše obveščava preko oglasne deske pred oddelkom, pomembnejše informacije pa jim že nekaj let posredujeva tudi prek elektronske pošte, saj v današnjem hitrem tempu starši pozabijo pogledati oglasno desko, večkrat otroke tudi pripeljejo in odpeljejo stari starši, itd. in se informacije spregledajo. Poleg različnih obvestil in jedilnika se na oglasni deski vedno nahaja tematski sklop s predvidenimi dejavnostmi, poseben prostor pa je namenjen predlogom in idejam staršev, ki jih lahko dopisujejo ves čas tematskega sklopa.

Neformalne oblike sodelovanja v našem oddelku

Neformalne oblike sodelovanja potekajo v bolj sproščenem vzdušju. Starši imajo možnost, da aktivno, neposredno doživijo različne dejavnosti in vzdušje v skupini, se med seboj spoznajo, povežejo, si nudijo medsebojno oporo in pomoč. Najina izkušnja je, da se starši neformalnih srečanj v prvem letu udeležujejo v manjšem številu. Nekaterim staršem se zdijo otroci premajhni, da bi sodelovali na takšnih srečanjih, drugi imajo drugačne obveznosti, nekateri pa z veseljem pridejo. Ko starši pridobijo zaupanje v institucijo in najino delo ter ostale starše, se srečanj udeležijo v večjem številu.

1. Popoldanska srečanja skupine

Prvo leto obiskovanja vrtca starši še nimajo predlogov, zato vsebino srečanj načrtujeva midve z Mojco, nato pa vsako leto srečanja skupaj nadgrajujemo. Starejši kot so otroci, več sodelujejo pri idejah in izpeljavi dejavnosti. Včasih idejo za popoldansko srečanje predlagajo tudi starši. Najin cilj popoldanskih srečanj je, da starši dobijo vpogled v vrtčevske aktivnosti in dinamiko skupine, da na drugačen način preživijo skupen čas z otrokom in da krepimo medsebojne odnose med vsemi udeleženci. Prva oblika neformalnega srečanja je v našem oddelku praznična ustvarjalna delavnica, ki jo izvedemo konec meseca novembra ali na začetku meseca decembra, kjer skupaj izdelamo dekoracijo za praznični december (za igralnico in garderobo). Ko so otroci starejši, že prej podajo ideje, kako in s čim bi okrasili prostor, sami povabijo starše na delavnico, ki se je potem seveda udeležijo, saj na delavnici realiziramo ideje otrok. Marca poteka igralna urica, kjer staršem predstavimo igre, ki se jih radi igramo (družabne, gibalne itd.), igre pa osmisli tudi s cilji. Ko so otroci starejši, pred igralno urico pripravimo za starše še kratek nastop otrok. Vsako leto imamo na koncu šolskega leta tudi piknik v parku ali gozdu (v organizaciji staršev), kjer potekajo igre v naravi, starši pa spečejo slane in sladke dobrote, s katerimi se posladkamo. To zaključno srečanje je najbolj sproščena oblika sodelovanja in takrat se s starši spoznamo še na drugačen način.

Kasneje pri popoldanskih srečanjih izvedemo tudi športne igre v okviru Malega sončka, pripravljamo čajanke, iščemo zaklad, izdelujemo igre in igrače iz odpadnega materiala za naš projekt Mesec brez kupljenih igrač itd.

2. Projekti

Vsako leto sodelujemo v nekaj projektih, s katerimi so starši seznanjeni že na začetku šolskega leta in nam z veseljem priskočijo na pomoč, če jo potrebujemo. Projektov ne smatramo kot dodatno delo, vedno jih osmislimo, prilagodimo otrokom in jih prepletamo z vsakodnevnim življenjem v vrtcu. Ob vsem tem se zavedava, da bistvo vrtca niso projekti, ampak je najpomembnejši odnos – odnos med otrokom in vzgojiteljem ter odnos med otroki – in k temu tudi stremiva. Marca 2020 smo zaradi zaprtja vrtca zaradi epidemije bolezni covid-19 prešli na drugačno obliko sodelovanja. Dva meseca smo s starši in otroki sodelovali preko elektronske pošte. Z Mojco sva jim pošiljali primere dejavnosti, zabavne igre, fotografije, interaktivne kvize, videoposnetke na YouTube, ki sva jih sami snemali, itd. Odziv staršev je bil pozitiven, hvaležni so bili za vsako poslano idejo. Z veseljem so svoje ideje delili tudi starši med seboj. Starši so z nama delili fotografije dejavnosti, pohodov, videoposnetke pripovedovanja pravljic, usvojenih veščin in spretnosti itd. Starši so s tem razkrili delček družinskega življenja, enako pa sva naredili tudi midve in stkala se je globlja vez. Po ponovnem odprtju vrtca smo s starši še boljše sodelovali in skupaj načrtovali dejavnosti za novo šolsko leto.

Vendar pa zaradi vseh priporočil NIJZ tudi v letošnjem letu ne moremo sodelovati, kot bi si želeli, a smo našli alternativne rešitve. Sodelujemo prek spleta, videoposnetkov, uporabljamo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT), takoj ko bo mogoče, pa bomo starše zopet povabili v skupino.

V današnjem času se otroci že od rojstva seznanjajo s sodobno tehnologijo. Vsi se zavedamo dobrih in slabih lastnosti njene uporabe, vendar če jo znamo pravilno, smiselno in premišljeno uporabljati, kot to počenemo v vrtcu, s tem ne delamo škode otrokom. Tako v letošnjem šolskem letu prek IKT izvajamo naslednje dejavnosti:

- Pripovedovanje pravljic: v letošnjem letu otroci ne prinašajo knjig v vrtec za Ciciuhca (bralno značko), temveč imajo starši dve možnosti – ali starši skenirajo pravljico, jo pošljejo po elektronski pošti in jo otroci v vrtcu pripovedujejo ob televiziji ali pa starši doma posnamejo pripovedovanje otrok ob knjigi, nama pošljejo posnetek in si ga ogledamo po televiziji. Otroci so navdušeni. Sicer jim je na začetku malo nerodno, ko se vidijo na ekranu, a potem z veseljem zraven še enkrat pripovedujejo pravljico in povedo, kaj jim je bilo všeč in kaj ne. Seveda IKT ne more nadomestiti pripovedovanja pravljic ob fizični knjigi, vendar se nam zdi to dobra alternativa v trenutni situaciji. Decembra bomo začeli še z virtualnim bralnim nahrbtnikom. Ker sva v času zaprtja vrtca posneli kar nekaj pravljic in jih objavili na YouTube, sva starše prosili, naj preberejo pravljico v svojem jeziku, saj imamo kar nekaj staršev, ki prihajajo iz drugih držav. Starši so se najinemu vabilu z veseljem odzvali in tako imamo v naši zbirki že kar nekaj videoposnetkov v slovenskem in tujem jeziku.

- Mali sonček: starši nama po mailu pošiljajo slike s pohodov in videoposnetke vožnje s kolesi, skiroji, s smučanja itd.

- Moj kraj, moj chef: projekt Turistične zveze Slovenije nas je letos spodbudil h kuhanju in pripravljanju različnih jedi. Starši nama pošiljajo recepte ter fotografije in videoposnetke, kako doma pripravljajo različne jedi. Ko bodo lahko, pa so se starši že javili, da nam pridejo v vrtec pomagat pripravljat jedi.

- Starši bodo svoje hobije in poklice predstavili preko fotografij in videoposnetkov, ki si jih bomo ogledali v vrtcu, če bo možno, pa jih bodo kasneje predstavili tudi v živo v skupini.

- Gozdna pedagogika: starše spodbujamo, da se z otroki čim večkrat odpravijo v naravo, premagujejo ovire, ustvarjajo z naravnim materialom, po elektronski pošti jim pošiljamo dejavnosti za lov na zaklad, opazovalne liste itd.

- Za vse druge projekte in dejavnosti nam starši pomagajo z zbiranjem različnega materiala.

Starši se tudi to leto pozitivno odzivajo na najine predloge sodelovanja in so v dveh mesecih veliko prispevali k popestriti dejavnosti v vrtcu prek IKT. Resnično pa si vsi želimo, da se situacija z epidemijo bolezni covid-19 umiri, da se nam lahko starši pridružijo v skupini in nam z različnimi dejavnostmi in predstavitvami ali pa samo z druženjem popestrijo vrtčevske dni.

Zaključek

Če bi letos prevzeli novo skupino otrok, takšnega odziva in sodelovanja od staršev ne bi mogli pričakovati. Ker večino otrok in staršev pozna že četrto leto, sodelovanje poteka odlično. Seveda ne sodelujejo vsi starši, vendar imava vseeno visoko (80–90-odstotno) udeležbo na roditeljskih

sestankih, vseh neformalnih srečanjih in sodelovanjih prek elektronske pošte in IKT. Še naprej bova gradili na zaupanju in medsebojnem spoštovanju, nadgrajevali utečene oblike sodelovanja s starši in iskali nove možne oblike, saj lahko kljub spremenjenim razmeram s skupnim sodelovanjem popes-trimo naše življenje, tako v vrtcu kot tudi doma.

Literatura

Bahovec, D. E., Bregar G. K., Čas M., Domicelj M., Saje Hribar N., Japelj B. in Vrščaj D. (1999). Kurikulum za vrtce. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

POVEZOVANJE FORMALNE IN NEFORMALNE OBLIKE SODELOVANJA S STARŠI

Povzetek: Sodelovanje med vrtcem in starši je izrednega pomena za optimalen razvoj otroka, za njegovo dobro počutje in za zadovoljitev otrokovih potreb. Sodelovanje mora temeljiti na medsebojnem zaupanju in podpori. Pomembni so iskren človeški odnos, odprta komunikacija in strokovna usposobljenost. V prispevku predstavljam primer iz prakse, kjer smo s participacijo in sodelovanjem otrok staršem na roditeljskem sestanku predstavili naše celoletno delo v skupini.

Ključne besede: vrtec, starši, formalne in neformalne oblike sodelovanja, participacija.

INTEGRATION OF FORMAL AND INFORMAL COOPERATION WITH PARENTS

Abstract: The cooperation between the kindergarten and parents is extremely important for optimal development of a child, their well-being and the satisfaction of their needs. The cooperation must be based on mutual trust and support. A sincere relationship, open communication and professional competence are also important. This paper presents a practical example, in which our yearly work in a group is demonstrated with the participation and cooperation of children and parents at the parent-teacher conference.

Keywords: kindergarten, parents, formal and informal cooperation, participation

Uvod

Za izvedbo kakovostne predšolske vzgoje je pomembno sodelovanje med starši in strokovnimi delavci. Vzpostavljanje sodelovalnega odnosa s starši prinaša mnoge pozitivne učinke, v prvi vrsti pozitivno vpliva na otroka in njegov razvoj. Odnos naj temelji na soudeležbi in aktivnem pristopu, na odprti in spoštljivi komunikaciji, na izražanju svojih potreb, saj je vsak individuum – ima lastne osebnostne značilnosti, izkušnje, pričakovanja. Starši prek komuniciranja s strokovnim delavcem pridobijo nova znanja in spoznanja v povezavi s potekom in značilnostmi razvoja otroka, kar jim lahko pomaga pri opravljanju svoje starševske vloge. Korist od dobrega sodelovanja s starši pa imajo tudi strokovni delavci, saj je celoten proces znotraj vrtca bolj uspešen.

1 Sodelovanje med vrtcem in starši

Kako pomembno je sodelovanje med starši in vrtcem, je navedeno v Kurikulumu za vrtce (1999, str. 24), kjer piše, da je »sodelovanje med vrtcem in starši pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje, saj prav to sodelovanje veliko prispeva k ustreznemu dopolnjevanju družinske in institucionalne vzgoje«. Pri odnosu med vrtcem in starši je pomembna delitev odgovornosti. Dolžnost vrtca je, da starše seznanja z dolžnostmi in pravicami, z načinom dela, programom, letnim delovnim načrtom, dnevnim redom in pravili, ki veljajo v vrtcu in v oddelku. Prav tako mora vrtec spoštovati kulturo, identiteto, jezik, svetovni nazor, vrednote, prepričanja, navade in običaje otrokovih staršev. Dolžnost staršev pa je, da spoštujejo meje svojega soodločanja, ki ne smejo posegati v strokovnost institucije. Starši imajo vsekakor pravico sodelovati pri načrtovanju dela in življenja svojih otrok v vrtcu. Prav tako lahko tudi aktivno sodelujejo pri vzgojnem delu, vendar v dogovoru z vzgojiteljem in ob upoštevanju njegove avtonomnosti (Kurikulum za vrtce, 1999).

2 Formalne in neformalne oblike sodelovanja s starši

Načinov sodelovanja in vključevanja staršev v vrtec je več, najpogosteje jih delimo na formalno in neformalno vključevanje, cilj pa je vedno le eden in to je korist otroka. Pogoj za vsako dobro sodelovanje je spoštljiva in odprta komunikacija tako na strani strokovnih delavcev kot tudi staršev.

Formalne oblike sodelovanja so vse oblike, ki jih opredeljuje zakonodaja in so predpisane. Namenjene so informiranju staršev in tudi sodelovanju staršev pri odločitvah, ki so pomembne za življenje otrok v vrtcu. To so pogovorne ure, roditeljski sestanki, svet staršev, svet zavoda in pisna obvestila.

Na oba roditeljska sestanka, tako prvega informativnega kot drugega, kjer je podana analiza letnega dela, se morajo strokovni delavci dobro pripraviti. Starši morajo biti seznanjeni z dnevnim redom,

vsebino in cilji roditeljskega sestanka. Pomemben je primeren prostor, ki je dovolj velik za vse, ter okvirni čas izvedbe sestanka. Tako preprečimo, da bi starši postali nervozni in izgubili potrpljenje (povzeto po L. Prodanovič, 1981). Neformalne oblike sodelovanja so se razvile z namenom večje in boljše odprtosti vrtca do staršev. Načrtovane so bolj sproščeno, staršem pa nudijo, da doživijo vzdušje in dejavnosti v oddelku. Poleg tega imajo starši možnost, da se med seboj spoznajo, povežejo in si pomagajo. Prav tako kot formalne oblike sodelovanja imajo tudi neformalna sodelovanja opredeljene cilje in namene srečanja (Intihar in Kepec, 2002). Nekaj primerov oblik v našem vrtcu: dan odprtih vrat, obiski staršev v oddelku, na razstavah, skupni izleti, predavanja za starše, popoldanska druženja s starimi starši. V vrtcu zelo spodbujamo sodelovanje otrok, staršev in ostalih udeležencev v različnih dejavnostih in srečanjih.

3 Participacija otrok kot aktivna udeležba

Participacija otrok kot aktivna udeležba v načrtovanju, odločanju, izvajanju in kreiranju življenja v vrtcu je v zadnjih letih ena bolj pogostih tem na področju predšolske vzgoje. Pravica do participacije je zastopana v Konvenciji o otrokovih pravicah, Beli knjigi in različnih nacionalnih kurikulumih. Naš Kurikulum za vrtce (1999) participacijo omenja le posredno, jo pa podpirajo nekatera načela: načelo demokratičnosti in pluralizma, načelo odprtosti kurikulumu, načelo omogočanja izbire in drugačnosti ter načelo aktivnega učenja. Participacija se začne šele, ko otroci razumejo namene projekta, ko imajo smiselno vlogo v projektu, ko se vanj vključijo, ko razumejo projekt in svojo vlogo v njem (Hart, 1992, v Rutar 2013). Otroci naj bodo seznanjeni z načrtovanjem, njihove pobude vključujemo v izvedbo, spremljajo naj proces učenja, predlagajo spremembe, reflektirajo izkušnje (Rutar, 2013). Vzgojitelj ima možnost, da na takšen način spremlja njihov razvoj in upošteva njegove vzgojno-izobraževalne potrebe. Poskrbimo, da imajo otroci čim več spodbud za razvoj mišljenja, povezovanje izkušenj, oblikovanje stališč in doživljanje frustracij, ki so del procesa participacije.

4 Primer dobre prakse

V nadaljevanju predstavljam načrtovanje in izvedbo drugega roditeljskega sestanka s soudeležbo otrok. Kot vzgojiteljica pri svojem delu veliko časa in angažiranosti namenjam dobremu sodelovanju s starši. To je ena od prioritet mojega vsakodnevnega dela. Še posebno se mi to zdi potrebno, kadar je skupina otrok specifična v nekaterih segmentih. Skupina otrok, s katero sva s sodelavko začeli novo šolsko leto, je bila heterogena, otroci so bili stari 4–6 let. Skupno je bilo 21 otrok, od tega 17 fantov in le štiri deklice, med njimi trije otroci s posebnimi potrebami. Takoj prvi mesec, ko smo se spoznavali, sem ugotovila, da bom potrebovala primeren pristop za delo z otroki. Raznolikost in razvojne stopnje med njimi so bile velike, tako na socialno-čustvenem, kognitivnem, gibalnem kot govornem področju. Zato sem se odločila, da v čim večji meri prepustim otrokom, da izražajo svoje zamisli in ideje ter se na ta način izražajo. Vse dejavnosti in tematske sklope so v tem letu narekovali otroci. Ker so bili v skupini večinoma fantje, so bila njihova zanimanja predvsem dinosavri, vesolje, konstrukcijska igra, matematika, črke. Ko sem opazovala njihove izjemne izdelke, kreacije, njihovo zanimanje za vse novo, sem pomislila, da bi lahko otroci sami predstavili staršem svoje zamisli. Ob tem bi spoznali tudi vse pridobljene sposobnosti, novo pridobljeno znanje in tudi samozaupanje, ki bi ga razvili skozi leto. Tako smo realizirali idejo, da namesto klasičnega roditeljskega sestanka, na katerem bi sama predstavila naše delo, to naredimo skupaj z otroki. Naredili smo načrt in stekla je akcija. Vsak mesec smo se skupaj odločili, katere izdelke, risbe bomo shranili do konca leta. Opazila sem, da je otrokom vsak izdelek zelo pomemben in bi po eni strani radi vse odnesli domov, po drugi strani so imeli željo vse shraniti za predstavitev. Z vsakim otrokom posebej sem se dogovarjala tako, da se je strinjal in je bil zadovoljen. Nekaj so sproti odnašali domov, nekaj smo shranjevali. Ko se je približeval mesec maj, so otroci sami večkrat omenili predstavitev. Razmišljali so, kako bi to točno naredili, nizali so različne ideje. Tako je ena od deklic predlagala, da bi za starše lahko zapeli tudi kakšno pesmico. Otroci so bili takoj za to. Začeli smo pripravljati pesmi, večinoma so jih otroci že poznali, saj smo skozi leto veliko peli. Pripravili pa smo tudi tri plesne koreografije, v katerih so prav tako sodelovali vsi otroci. V tednu, ko je bil planiran roditeljski sestanek, je v skupini vladalo posebno vzdušje. Otroci so bili vznemirjeni, polni pričakovanja in veselja. Pri pripravi vsega so sodelovali v maksimalni možni meri. Najprej so izdelali vabila za svoje starše. Pripravili so posamezne kotičke, sami napisali imena kotičkov, prinesli svoje izdelke in jih z najino pomočjo razporedili. Otroci, ki so v tem letu letovali na kmetiji, so se naučili peči kruh. Tako smo v vrtcu spekli kruh in piškote, naredili smo maslo, dodali med, sadje in pripravili sok. Na koncu, po pevskem in plesnem nastopu

in po predstavitvi koticov, so otroci postregli svoje starše in se tudi sami posladkali.

Predstavitev koticov

1. *Konstruktivski kotic*

Otroci so bili zelo spretni in navdušeni sestavljalci iz najrazličnejših elementov. Večkrat so najprej narisali načrt avtomobila, rakete, formule in ga nato izdelali. Za predstavitveni kotic so izdelali različna letala, garaže, avtomobile, tovornjake. Na steni pa so bile fotografije otrok in izdelkov, ki so jih ustvarjali skozi leto.

2. *Kotic dinozavri*

V koticu je bil najbolj opazen dinozaver, ki so ga otroci naredili iz kartonskih škotel, tulcev, papirja in kistanja. Nastalo je tudi precej risb in slik dinozavrov. Njihovo znanje o dinozavrih je bilo izjemno, vedno znova so listali enciklopedije in knjige o dinozavrih, spraševali o njihovem življenju, navadah. Spoznavali so poklic paleontologa, kopali v mivki na igrišču, iskali zakopane kosti, katere sva na skrivaj zakopali s sodelavko.

Otroke je navdušil tudi razlog za izumrtje dinozavrov. Teorija o meteorju, ki je padel na Zemljo, je bila povod za naslednjo temo in to je vesolje.

3. *Kotic vesolje*

Tudi tema vesolje je bila popolnoma njihova. Veliko navdušenje so pokazali predvsem starejši fantje, čeprav tudi punce niso ostale ravnodušne in so zelo rade sodelovale. Postopoma in njihovi starosti primerno smo spoznavali Zemljo, Luno, Sonce, meteorje in ostale posamezne planete našega osončja. Predvsem prvi trije planeti so jih zelo zanimali. Za boljšo predstavo smo si ogledali nekaj dokumentarnih filmov.

V koticu so otroci razstavili svoje rakete, plakat in kviz o vesolju. Celoto smo zaokrožili z izdelavo dveh družabno-gibalnih iger s pravili: Potovanje po Zemlji in Potovanje po vesolju. Z reševanjem nalog v igrah so vedno znova utrjevali svoje znanje o vesolju.

4. *Kotic snežaki v vrtcu*

Tema Snežaki v vrtcu se je porodila povsem spontano v januarju, ko je zapadel sneg. Vendar so se otroci bolj kot na zgodbo osredotočili na nasprotja. Skupaj z otroki smo izdelali snežaka iz plastičnih lončkov, na igrišču vrtca pa pravega iz snega. Na nasprotja smo se osredotočili najprej v smislu velik: majhen, nato smo jih razvijali naprej. V ta namen smo izdelali novo didaktično igro, ki smo jo imenovali kar Nasprotja. Igra nas vodi od enega nasprotja do drugega, vsebuje gibalne in matematične naloge, ki jih je treba opraviti za nadaljevanje igre. Prav tako so otroci sami narisali spomin Nasprotja.

5. *Knjižni kotic*

V knjižnem koticu smo predstavili knjige, pravljice, pesmi, ki smo jih skozi leto uporabljali. Otroci so ta kotic želeli imeti predvsem zaradi knjig o dinozavrih in vesolju, saj so jih želeli pokazati svojim očetom.

6. *Kotic abeceda*

Sklop abeceda je bil najbolj obsežen v celotnem letu in je tudi trajal najdlje. Splošne dejavnosti pri abecedi, ki smo jih opravljali skoraj vsak dan, so bile zgodbe iz sklopa Črkolada, ki pripovedujejo, kako so posamezne črke prišle v abecedo. Druga dejavnost je bila iskanje besed na določeno črko, ki smo jo obravnavali tisti dan. Prav tako so prepoznavali črke svojega imena, skoraj vsi so se začeli podpisovati, ugotavljali prvo in zadnjo črko (glas) v besedi. Nekaj časa smo namenili različnim grafomotoričnim dejavnostim, kot so: pravilna drža svinčnika, vlečenje ravnih, krivih, navpičnih, vodoravnih, vijugastih črt, nadaljevanje vzorcev. Pripravili pa smo tudi dejavnosti za vsako posamezno črko. Pripravili smo razstavo fotografij, na kateri je prikaz vsake črke, ki so jo otroci oblikovali s telesom, pod njo pa risbe, ki predstavljajo posamezno dejavnost na določeno črko, na primer:

- črka G: GASILEC (spoznavanje poklica gasilec s pomočjo knjige, simbolna igra, požarna vaja v vrtcu, obisk v gasilskem domu Kranj);

- črka J: JEZA (poslušanje zgodbe Jane Bingham: Vsak je kdaj – jezen; pogovor o jezi; priprava koticčka za jezo);

- črka O: OČI (pomembnost oči za življenje (slepota), risanje z zavezanimi očmi, sprehod z zavezanimi očmi, spoznavanje Braillove pisave).

Potek roditeljskega sestanka

Prostor je bil oblikovan v enem delu kot razstava, v drugem delu so bili stoli, kamor so se usedli starši. Roditeljski sestanek sem začela s pozdravom in nekaj uvodnimi besedami. Staršem sem podala osnovne informacije o tem, kako bo potekalo tokratno srečanje, ki se je od formalnega sestanka

precej razlikovalo. Otroci so se pripravili za nastop. Pevsko-plesni nastop je bil oblikovan tako, da so se točke med seboj prepletale in je bil ves čas dinamičen. Tako je bil tudi za otroke zanimiv in zabaven. Otroci so nastop odlično izpeljali, nihče ni bil negotov ali imel težav s tremo. Na obrazih staršev se je risalo veselje in zadovoljstvo. Po koncu nastopa je sledil bolj formalen del. Pri predstavitvi posameznih koticikov so sodelovali vsi otroci. Sama sem bila v vlogi povezovalke. S pomočjo odprtih vprašanj so otroci delili svoje znanje in informacije o temi, ki smo jo predstavljali. Šele tu se je res v polnosti pokazalo njihovo znanje, ki je v nekaterih delih še mene presenetilo. Kasneje sem v pogovoru s starši izvedela, da so nekateri otroci tudi doma raziskovali, predvsem veselje, in tako so na predstavitev prišli z dodatnimi informacijami. Pomikali smo se od koticika do koticika in predstavili prav vse, s čimer smo se seznanjali skozi leto. Otroci so na koncu predstavitve doživeli še veliko večji aplavz kot po koncu glasbenega nastopa. Ponos na obrazu staršev je bil velik. In prav tako zadovoljstvo in ponos vseh otrok. Na koncu je sledilo le še druženje in pogostitev. S sodelavko sva narezali kruh, ponudili maslo in med, otroci so starše pogostili s piškoti. Med druženjem se je odvila še analiza s strani staršev. Podali so svoja mnenja, vtise, občutke, zadovoljstvo. Nekateri so izrazili skrb zaradi odhoda otroka v osnovno šolo. Od staršev sem dobila več povratnih informacij, kot bi jih na katerem koli formalnem srečanju.

Zaključek

Tako starši kot vzgojitelji stremimo k enakemu cilju, to je vzgoja otroka, da bo sposoben samostojno živeti v družbi. Da ta cilj dosežemo, je potrebno medsebojno sodelovanje, dopolnjevanje, komuniciranje, ki pa temelji na zaupanju med vzgojiteljem, otroci in starši. V vrtcu so pomembne vse oblike informiranja in sodelovanja, tako formalne kot neformalne. Preplet obeh je v našem primeru prinesel veliko dodatno vrednost pri starših in otrocih. Starši so dobili uvid v življenje otrok v vrtcu, videli so svojega otroka v novi situaciji, videli so, kaj zna in zmore. Prav tako so otroci pridobili na samozaupanju, vse leto so bili bolj ali manj angažirani, pridobivali so izkušnje, ki omogočajo razvoj tistih lastnosti, ki lahko v prihodnosti pripomorejo k uspešnemu sobivanju z drugimi – vključevanje v socialno skupino, dogovarjanje, reševanje nalog. Naša odgovornost je omogočiti otrokom, da se učijo, raziskujejo, so ustvarjalni. Prav tako imajo starši pravico, da so seznanjeni z dejavnostmi in življenjem v oddelku. Zakaj ne bi tega predstavili na bolj zabaven način?

Literatura

- Intihar, D. in Kepec, M.. (2002). Partnerstvo med šolo in domom. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Konvencija o otrokovih pravicah. Dostopno na (<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=105>, 7.05.2020).
- Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Prodanović, L. (1981). Vzgojitelj in starši. Ljubljana: DDU UNIVERZUM.
- Rutar, S. (2013). Poti do participacije otrok v vzgoji. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.

KURIKULUM IN MOJA AVTONOMIJA

Povzetek: Vzgojiteljice smo pri vsakodnevem izvajanju dejavnosti svobodne in hkrati vezane na nacionalni dokument Kurikulum za vrtec(1999), ki je opredeljen s cilji, načeli, področji in primeri dejavnosti. Dana nam je velika možnost izbire in avtonomije in s tem večja odgovornost in profesionalnost. V prispevku bom predstavila, kako se v praksi prepletajo avtonomija, moje kompetence in odgovornost ter podala lasten pogled o svoji vlogi. Pomembno je predvsem to, da se svoje odgovornosti zavedamo, da se z njo soočamo in se o njej pogovarjamo, saj le s kritičnim razmislekom o lastnem delu osebno in profesionalno rastemo.

Ključne besede: kurikulum, avtonomija, strokovnost, odgovornost

Uvod

Kurikulum za vrtec (1999) je nacionalni dokument, ki vzgojno-izobraževalno dejavnost opredeljuje po splošnih ciljih in iz izpeljanih načelih predšolske vzgoje, ki izhajajo iz človekovih pravic. Skupni okvir načel, vrednot in ciljev daje strokovnim delavcem osnovna navodila, po katerih naj pri svojem vzgojno-izobraževalnem ravnanju. (Kovač Šebart 2013). Med ključnimi načeli predšolske vzgoje, navedenih v Beli knjigi (1995), v Zakonu v vrtcih (1996) in Kurikulumu za vrtec (1999), je opredeljeno načelo avtonomnosti, strokovnosti in odgovornosti zaposlenih. Dokument Kurikulum za vrtec daje možnost za odprt koncept predšolske vzgoje, ki strokovnim delavkam vrtca ob vseh načelih in ciljih predšolske vzgoje, omogoča strokovno avtonomijo pri vzgojno-izobraževalnem delu. V ospredju je proces kot celota interakcij in izkušenj, ki jih je otrok v vrtcu deležen. Naravnano je za zagotavljanje pogojev za optimalni razvoj otrokovih potencialov. Razvoj moramo razumeti kot proces, v katerem se prepletajo dispozicije otrok, njihova dejavnost na individualni in skupinski ravni ter različni dejavniki okolja. Pri tem je potrebno upoštevati celoto življenja in dela v vrtcu. Gre za prepletanje različnih usmerjenih, rutinskih in spontanih dejavnosti, komunikacije, interakcij, prostorske in časovne organizacije (Marjanovič 2013).

Vloga vzgojitelja in njegova avtonomija

Vsaka skupina v vrtcu ima svoje značilnosti, posebnosti, energijo, nenazadnje tudi različno starost otrok. Vloga vzgojitelja je, da dodobra spozna otroke, njihove razvojne značilnosti, znanja, sposobnosti, močna in šibka področja ter jim pomaga, da razvijajo svoje sposobnosti celostnega razvoja. Pri svojem delu se soočam z izzivi različnih kulturnih, jezikovnih in socialnih razlik med otroki. Ne glede na to pa se zavedam, da je moje poslanstvo, da vsem otrokom omogočim enake možnosti za njihov optimalni razvoj in jim dajem občutek, da je vrtec spodbudno okolje, kjer se počutijo sprejete, varne in imajo možnost izražati svoja čustva. Vloga vzgojitelja je zelo široka: opazuje otroka, išče njegova močna in šibka področja, ga spodbuja in motivira za dejavnosti, spremlja in beleži njegov razvoj in zmožnosti, išče različne pristope in strategije dela in ob vsem tem svoje delo, opažanja, občutja tudi reflektira in evalvira. Razumevanje čebulnega modela refleksije nas vodi od razmišljanja o okolju, v katerem delujemo (s čim se srečujem), o svojem vedenju (kaj delam), kompetencah (kaj znam, zmorem), prepričanjih (v kaj verjamem), identiteti (kdo sem) do uvida v svoje poslanstvo (Polak 2010). Avtonomija je omejena s predpisi, ki so določeni v Kurikulumu za vrtec. Predpogoj avtonomije vzgojitelja so njegove profesionalne kompetentnosti in njegova strokovnost. Tako sam odloča o lastnem delu, je v odnosu s starši, otroki in s sodelavci v tandemu in v timu, ob vsem tem pa deluje v skladu s Kurikulom za vrtec (1999), Belo knjigo (1996) in Kodeksom etičnega ravnanja v vrtcu. S tem se strokovnim delavcem nalaga večja strokovna odgovornost. Avtonomija pomeni sprejemanje odgovornih odločitev na podlagi osebnih značilnosti, znanja in položaja. Vezana je na različne udeležence vzgojno-izobraževalnega sistema: na vzgojiteljice, ravnateljca in oblikovalce vzgojno-izobraževalne politike. Avtonomija je pogoj za uvajanje kakovosti v celoten šolski in vzgojno-izobraževalni sistem (po Koren 2002). Kroflič (2001) opozarja, da odprt in procesno naravnano Kurikulum za vrtec (1999) vrtcu in vzgojiteljicam zagotavlja večjo stopnjo strokovne avtonomije in jim hkrati nalaga tudi večjo odgovornost za načrtovanje in izvedbo programske dejavnosti.

Odgovornost vzgojitelja se nanaša na (Kroflič 2001, str. 23):

- razumevanje strokovne podlage kurikularnih načel;
- upoštevanje temeljnih pravic otroka in njegovih staršev, da so ustrezno seznanjeni in vključeni v

dejavnosti vrtca;

- sposobnost samostojnega operativnega načrtovanja vzgojne dejavnosti;
- sposobnost oblikovanja kakovostne vzgojne komunikacije ob ustrezni strokovni izbiri vsebin in metod dejavnosti ter ob upoštevanju kontekstualnih in naključnih vzgojnih dejavnikov (prostora, časa, socialne interakcije);
- sposobnost kritičnega vrednotenja lastne dejavnosti.

Poleg svojega strokovnega znanja in splošne razgledanosti, ki se širijo na vsa področja dejavnosti, ki jih izvajamo v vrtcu (jezik, matematika, narava, družba, gibanje in umetnost), moramo biti tudi dobri kritični misleci. Svoje delo z otroki kritično vrednotimo in evalviramo. Vključuje vse časovne dimenzije učenja: pogled nazaj, trenutno delo in usmerjenost za naprej. Vrednotimo lastno dejavnost, dejavnost otrok, izzive okolja, sodelovanje lokalne skupnosti, pobude staršev in vpogled v refleksijo, ki zajema naše misli, občutja in dileme, ki se ob tem pojavljajo. Gre za širok spekter kritičnega mišljenja, vpogleda v svoje delo, zajemanja pravil, možnosti, idej, dodatnega izpopolnjevanja, nenehne osebne rasti in občutka za lastno odgovornost in odgovornost do otrok, staršev in sodelavk v tandemu in timu. Zelo pomembno je, da smo strokovni delavci sposobni poleg smernic Kurikuluma upoštevati potrebe in interese staršev, izhajati iz potreb in želja otrok, da vzpostavimo partnerski odnos in upoštevamo avtonomijo staršev in otrok, njihove pravice in zasebnost do te mere, da starši ne posegajo v našo strokovno avtonomnost in avtonomijo vrtca. Prav tukaj smo postavljeni pred izziv izvajanja kurikuluma in naše avtonomnosti. Menim, da je avtonomnost vzgojitelja poleg profesionalne in strokovne kompetence v veliki meri pogojena z njegovim pristopom in empatijo do staršev in otrok, saj s tem pridobimo zaupanje staršev v naše delo, poslanstvo, vizijo.

Avtonomija vzgojiteljskega poklica je ogrožena, kadar gre za pritiske s strani »neukih« ali »politično nekorektnih« staršev, ki so pripravljeni izražati svoja mnenja na prvi pogled v skladu s svobodo govora, v natančnejši analizi pa pomenijo odkrito diskriminacijo ter nasprotje oz. oviro za strokovne določitve in vztrajanje pri prioriteti »izobraževanja in znanosti« (Bahovec 2018). Vzgojitelj je zaradi svoje izobrazbe in položaja potencialen vpeljevalec avtonomije, ki je opora kritičnemu mišljenju v najboljšem pomenu. Pogoj za to pa je, da njegova individualna in strokovna avtonomija nista okrnjeni. Avtonomija vključuje avtoriteto, uboganje in podrejanje, kadar je avtoriteta utemeljena, lahko pa vključuje tudi upor ali neuboganje, kadar ni racionalna, smotrna in ne krepi avtonomije-ne vzgojiteljice ne otroka, pa tudi ne koga drugega (Bahovec 2018). Pri zagotavljanju in krepitvi vzgojiteljeve avtonomije ima pomembno vlogo tudi ravnatelj. Ob spoštovanju in potrjevanju uspehov zaposlenih pozitivno vpliva na medsebojno povezanost, organiziranost, sodelovanje, komunikacijo in motivacijo (Točaj 2015). Koren (2002) meni, da avtonomnost vzgojiteljev po svoje izhaja že iz njihove strokovnosti in profesionalnosti, kljub temu pa je izjemno pomembno, da se svoje avtonomnosti zavedajo. To pa je mogoče le, če bomo svoja prizadevanja usmerjali v otroke in za otroke, pri čemer je vloga vzgojitelja silno pomembna. Poudarja tudi, da je zelo pomembno, da se zavedamo, da večanje ravnateljeve avtonomije ne sme posegati v avtonomijo vzgojiteljev. Kroflič (2001) poudarja, da je naloga vzgojiteljev peljati vzgojno-izobraževalno proces tako, da imajo od njega največjo korist otroci, da jim omogočamo optimalno vzgojno okolje za zadovoljevanje njegovih fizioloških in psiholoških potreb ter ustrezno količino spodbud za pridobivanje potrebnih izkušenj. Če so vzgojitelji avtonomni in odgovorni, ima njihovo poučevanje pozitiven vpliv na razvoj učenja otrok. S tem, ko je vrtcem in vzgojiteljem zagotovljena večja stopnja avtonomije, jim je naložena tudi večja odgovornost za načrtovanje in izvedbo dejavnosti.

Avtonomija in odgovornost v sorazmerju

Z večjo avtonomijo ima vzgojitelj tudi večjo odgovornost pri delu z otroki. Vzgojitelj je odgovoren za vsakega otroka v oddelku, ki je vključen v vzgojno-izobraževalni proces. Pri delu je pomembno, da zelo dobro pozna razvoj otrok na vseh področjih in zazna njihove razvojne potrebe in interese. Ob upoštevanju ciljev in načel iz Kurikuluma za vrtce in na drugi strani interesov otrok, je pogosto postavljen pred izziv. Temeljno vodilo je priprava na dejavnost, omogočanje enakovrednih pogojev za optimalni razvoj vsakega posameznika, upoštevanje socialnih, starostnih in kulturnih razlik in uporaba različnih metod in oblik dela (Kurikulum za vrtce 1999). Ob vsakdanjem delu z otroki se spopadam z izzivi in moja odgovornost se izraža v različnih segmentih:

- odgovornost do napredka in razvoja otrok,
- pozorno opazovanje otrok in krepitev motivacije,
- odgovornost do lastnega razvoja in osebne rasti,

- kontekstualizacija (povezovanje otrokovih konkretnih izkušenj z abstraktnimi vsebinami),
- refleksija in samoevalvacija lastnega dela in dela otrok,
- konstruktivno reševanje težav,
- odprta komunikacija, korekten in profesionalen odnos do staršev,
- korekten in sodelovalen odnos s sodelavci in vodstvom zavoda,
- odgovornost in discipliniranost do samega dela.

O avtonomnosti sem povprašala tudi svoje sodelavke v vrtcu, kjer sem zaposlena. Menijo, da se avtonomnost izraža v tem, da same izbirajo vsebine, ki jih izvajajo, sredstva, oblike dela in prostor, da sledijo zastavljenim ciljem. Ob vsem tem poudarjajo, da ne gre zanemariti individualnih razlik in potreb otrok. Tiste, ki imajo več izkušenj dela z otroki opažajo, da imajo otroci v današnjem času več svobode in možnosti izbire, kot pred leti. Tudi same dejavnosti niso tako strogo začrtane in časovno omejene. Lahko se prilagajamo otrokom, njihovem zanimanju, potrebam in se nanje odzivamo. Ob vsem tem pa zagotavljamo kakovostno učno okolje, kar je najbolj pomembno. Posebno poglavje predstavlja delo s starši, kjer je potrebno upoštevati kulturo družine, jezik, identiteto, njihova stališča, prepričanja in navade. Moja (samo)kritičnost, strokovnost, odprtost, odločnost, empatija samozavest in iskrenost le še pripomorejo k večji avtonomiji. Bitenc (2017) pravi: »Meja med tem, o čemer odločajo starši in strokovno avtonomijo vrtca je dolgotrajen in nikoli zaključen proces. Težko je postaviti strogo določene meje. Starši imajo lahko svoje zahteve in želje, vrtec pa mora imeti argumente stroke. Potrebno je veliko dogovarjanja in poslušanja, da se najde rešitev, sprejemljiva za obe strani.« Tudi v Kurikulumu za vrtce (1999) je navedeno, da imajo starši pravico sodelovati pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu ter po dogovoru z vzgojiteljem aktivno sodelovati pri vzgojnem delu, a le ob upoštevanju strokovne avtonomnosti vrtca. Vzgojitelj pridobiva na avtonomnosti sorazmerno s stopnjo izobrazbe, ki jo priznava država. Pogoj za avtonomnost je strokovna usposobljenost strokovnih delavcev. »Avtonomen vzgojitelj je tisti, čigar neodvisnost temelji na visoki ravni profesionalne kompetentnosti« (Lepičnik Vodopivec 2005).

Kaj in kje sem jaz kot vzgojiteljica?

Pri delu z otroki, starši in sodelavci sem v prvi vrsti človek. Vsak dan se učim, se soočam z izzivi in ob vsem tem se zavedam, da imam zelo pomembno vlogo pri razvoju otroka, v njegovem najbolj občutljivem obdobju. Prizadevam si zagotavljati ljubeč odnos in biti otrokom vzor. Kot kritični prijatelj delim svoje znanje in izkušnje s sodelavkami, sprejemam konstruktivno kritiko in reflektiram svoje delo. S starši gradim na zaupanju, iskrenosti in empatiji, s profesionalnim in odprtim dialogom. Moje poslanstvo je delati v dobrobit otroka in izhajati iz njegovih razvojnih značilnosti, kar zahteva predanost delu in predvsem ogromno znanja in izkušenj. Dandanes se soočamo z družinami, ki imajo socialne, čustvene in druge težavne situacije, zato je še kako pomembno, da se otrok, ki doma nima spodbudnega učnega okolja, v vrtcu počuti varno, sprejeto in da so zagotovljene vse njegove potrebe. Posebno v teh situacijah je pomembno, da pri vzpostavljanju odnosa s starši postavimo osebno mejo in ohranimo strokovnost. Tako je moja odgovornost in avtonomnost nenehno na preizkušnji. Kljub vsem oviram in težavam pa delo z otroki opravljam s srcem in znanjem, po svojih najboljših močeh.

Literatura

- Bahovec, E. (2018). Avtonomija vzgojiteljic, sodelovanje s starši in pomen Pike Nogavičke. V: Odnosi s starši-izziv ali obveza. Ljubljana: Supra.
- Bitenc, D. (2017). Odnosi med starši in vzgojitelji. Spletni vir: <https://www.bibaleze.si/starsi/odnos-starsi-vzgojitelji.htm>
- Kodeks etičnega ravnanja v vrtcih. Spletni vir: http://vrtecong.splet.arnes.si/files/2015/09/Kodeks_eti%C4%8Dnega_ravnanja_v_vrtcih_1996.pdf
- Koren, A. (2002). Pomen avtonomije v šolskem sistemu. Šola za ravnatelje.
- Kovač Šebart, M. (2013). vztrajati moramo pri razumevanju izobrazbe in znanja kot ključnih javnih dobrin. V: Vzgojiteljica: revija za dobro prakso, št. 1, str. 22-25.
- Kroflič, R. (2001). Temeljne postavke, načela in cilji kurikula za vrtce. V Marjanovič Umek, L. (2001). Otrok v vrtcu. Priročnik h kurikulu za vrtce. (str. 7-25). Maribor: Založba Obzorja.
- Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2005). Avtonomija vzgojiteljice in vzgojitelja v odnosu s starši. V: Strokovna avtonomija vzgojitelja: zbornik/ XV. Strokovni posvet. Ur. Ronald, M. Ljubljana: Skupnost vrtcev Slovenije.
- Marjanovič Umek, L. (2013). Uvod v načrtovanje dejavnosti v vrtcu. Maribor: Založba Forum Media.
- Polak, A. (2010). Refleksija pedagoškega dela v vrtcu: razsežnosti in pomen za profesionalni razvoj. V: Pedagoški koncept Reggio Emilia in kurikulum za vrtce: podobnost v različnosti. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

ALI SO KURIKULARNA NAČELA V VSAKI SITUACIJI NEDOTAKLJIVA?

Povzetek: Trenutno je ves svet v primežu epidemije korona virusa. Le-ta vpliva na vse sfere našega življenja – tako zasebnega kot profesionalnega. Učinki ukrepov proti tej epidemiji so vidni tudi na področju dela s predšolskimi otroki. Če se še tako zavedamo, da je Kurikul za vrtce temeljni dokument za delo v predšolski vzgoji, ga v trenutni situaciji vseeno moramo prilagajati zdravstvenim ukrepom za zajezitev epidemije. Tako so se na veliki preizkušnji našla skoraj vsa načela kurikula, ki naj bi bila sicer nedotakljiva. Nekatera tako trenutno prilagajamo situaciji bolj, druga manj. Upajmo, da ta prilagajanja ne bodo trajala dolgo ter predvsem, da se ne bodo izvajala na račun kvalitete našega dela.

Ključne besede: predšolska vzgoja, kurikularna načela, korona virus

ARE CURRICULAR PRINCIPLES UNTOUCHABLE IN ANY SITUATION?

Abstract: The whole world is dealing with corona virus at the moment. This tiny virus affects all aspects of our lives – personal and professional. The effects of anti-epidemic measures are also visible in the field of work with preschool children. We are aware of the fact that kindergarten curriculum is a basic document for work in preschool education. However, in the current situation we need to adapt curriculum to anti-epidemic measures. That is why almost all of the principles of curriculum are put on the great test. We adjust some of them more, others less (in the normal circumstances they are supposed to be untouchable). Lets hope that this adjustments are not going to last too long and that they won't affect the quality of our work.

Key words: preschool education, curricular principles, corona virus

Uvod

Dejstvo je, da je korona virus temeljito spremenil naš vsakdan. Kot strokovna delavka na področju predšolske vzgoje se v tej danosti srečujem z različnimi dilemami in vprašanji. Že samo na področju osnovnih človekovih (in s tem tudi otrokovih) pravic se zdi, da tudi te pravice nišo več varne oz. »svete«. Dnevno se srečujem s situacijami, ob katerih se sprašujem tudi o tem, ali je v tem času Kurikulum za vrtce sploh še veljaven in legitimen dokument. Ali so v posebni korona-situaciji na udaru tudi načela Kurikula? Kako naj v nenormalnih okoliščinah še vedno uresničujem ta načela? Katero od njih je še najbolj ogroženo? Imam pravico prikrojiti kakšno načelo kot prilagajamo naše delo korona-situaciji? Ali sploh še lahko govorimo o normalni, na Kurikulu osnovani predšolski vzgoji, ko pa nas aktualna zdravstvena situacija sili v nenavadna vedenja in delovanja?

Načela Kurikuluma za vrtce skozi prizmo korona-epidemije

Kurikulum za vrtce je osnovni vodič strokovnih delavcev predšolske vzgoje; je temelj, kamor se stalno zatekamo po pomoč ob nejasnostih in dilemah. Pri tem so nam ravno kurikularna načela tiste markacije, ki nam kažejo pravo pot pri delu s predšolskimi otroki. Vseh načel skupaj je šestnajst in zdi se, da so nekatera od njih v aktualni korona-situaciji še posebej na preizkušnji. V nadaljevanju bom tako vsako od načel pogledala skozi prizmo aktualne epidemiološke slike.

1. načelo demokratičnosti in pluralizma (Kurikulum 2019, str. 11)

To načelo med drugim zapoveduje uporabo različnih metod in načinov dela z otroki ter čim bolj pester izbor vsebin in dejavnosti. Vendar teh zapovedi trenutno ne moremo izvajati v polni meri, saj se pri delu izogibamo tistim metodam in dejavnostim, ki zahtevajo tesen stik med deležniki. Po drugi strani pa to načelo govori tudi o fleksibilnosti v prostorski in časovni organizaciji življenja in dela v vrtcu, česar pa se zdaj v polni meri poslužujemo – naše dejavnosti namreč v luči epidemioloških priporočil izvajamo v čim večji meri na svežem zraku.

2. načelo odprtosti kurikula, avtonomnosti ter strokovne odgovornosti vrtca in strokovnih delavcev v vrtcu (Kurikulum 2019, str. 11)

Z dikcijo o odprtosti kurikula za prilagajanje različnim spremembam nam to načelo v teh časih olajšuje naše delo. Dejstvo namreč je, da so trenutni časi časi sprememb in le-ti zahtevajo raznorazna prilagajanja.

3. načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma (Kurikulum 2019, str. 12)

Po tem načelu naj bi med drugim strokovni delavci zagotavljali pogoje za vključevanje predšolskih otrok s posebnimi potrebami v življenje in delo rednih oddelkov, kar pa v tem trenutku ni mogoče. Ukrepi za zaježitev epidemije namreč zapovedujejo življenje po principu »mehurčkov«, kjer naj mešanja posameznikov med določenimi skupinami ne bi bilo. S tem torej odpadejo družjenja otrok s posebnimi potrebami z otroki rednih oddelkov.

4. načelo omogočanja izbire in drugačnosti (Kurikulum 2019, str. 12)

V tem načelu med drugim piše, da je treba otrokom omogočati izbiro med različnimi dejavnostmi in vsebinami glede na njihove želje, interese, sposobnosti,.. Vendar tudi tega načela v trenutnih razmerah ne moremo upoštevati, saj – kot sem že omenila pri prvem načelu – izbiramo trenutno med omejeno količino dejavnosti in vsebinami. Želje otrok so trenutno, žal, podrejene epidemiološkim ukrepom.

5. načelo spoštovanja zasebnosti in intimnosti (Kurikulum 2019, str. 12)

Po mojem mnenju na možnost uresničevanja tega načela trenutna korona-situacija ne vpliva.

6. načelo uravnoteženosti (Kurikulum 2019, str. 13)

Menim, da kljub izrednim razmeram lahko z nekaj dodatnega truda omenjeno načelo v polnosti uresničujemo; otrokom pač ponudimo z vidika epidemioloških ukrepov dovoljene dejavnosti z vseh področij dejavnosti, otroci pa imajo znotraj te ponudbe proste roke pri izbiri.

7. načelo strokovne utemeljenosti kurikula (Kurikulum 2019, str. 13)

Po mojem mnenju na možnost uresničevanja tega načela trenutna korona-situacija ne vpliva.

8. načelo pogojev za uvedbo novega kurikula (Kurikulum 2019, str. 14)

Znotraj tega načela je govora tudi o nujnosti stalnega strokovnega spopolnjevanja strokovnih delavcev v vrtcu. Le-to sicer v času epidemije ni popolnoma zamrlo, je pa zagotovo izvajano v precej manjšem obsegu. Poleg tega si upam trditi, da kvaliteta izobraževanja preko spleta ne dosega kvalitete izobraževanja v živo.

9. načelo horizontalne povezanosti (Kurikulum 2019, str. 14)

Načelo horizontalne povezanosti v trenutni situaciji lahko uresničujemo, vendar z večjo mero naše angažiranosti; znotraj določenih področij dejavnosti moramo poiskati tiste dejavnosti, ki so trenutno tudi z epidemiološkega vidika sprejemljive.

10. načelo vertikalne povezanosti oz. kontinuitete (Kurikulum 2019, str. 14)

Temu načelu v tem trenutku nikakor ne moremo zadostiti. Družina in vrtec še nikoli nista bila tako strogo ločena kot danes; družine lahko vključimo oz. povežemo z vrtcem samo virtualno, kar pa nikakor ne more zagotavljati standardov, ki jih omogoča resnično povezovanje vrtca in družin. Tudi povezovanje prvega in drugega starostnega obdobja ter vrtca in šole v tem trenutku nikakor ni mogoče. Še celo povezovanje med oddelki istega starostnega obdobja je odsvetovano oz. celo prepovedano; oddelki naj bi po idealnem scenariju v tem trenutku delovali po principu »mehurčkov«. Vendar je slednje res težko zagotoviti – prilagoditi bi bilo potrebno celo organizacijo in kadrovsko sliko znotraj enega vrtca.

11. načelo sodelovanja s starši (Kurikulum 2019, str. 15)

Podobno kot prejšnje načelo se tudi to enajsto načelo v teh časih zdi kot znanstvena fantastika. Tu lahko praktično kar črtamo pravico staršev do aktivnega sodelovanja pri funkcioniranju vrtca. Stik s starši je v tem trenutku omejen na zgolj vsakodnevno čim hitrejšo oddajo in sprejem otroka, komunikacija pa v veliki večini poteka preko elektronske pošte ali telefona. Še celo pravico do postopnega uvajanja otroka v vrtec so starši izgubili. Včasih se zato zdi, kot da vrtci in starši trenutno delujemo v dveh čisto drugih svetovih.

12. načelo sodelovanja z okoljem (Kurikulum 2019, str. 15)

Enako kot velja za deseto in enajsto načelo, velja tudi za to dvanajsto; danes je kakršen koli fizičen stik vrtca z okoljem prepovedan – odpadejo tako obiski knjižnic, raznih muzejev, razstav, lutkovnih in gledaliških predstav,... Upamo lahko samo, da se to »osiromašeno« sodelovanje z okoljem čim prej konča in da vrtci ne bomo več delovali kot popolnoma izoliran del neke družbe.

13. načelo timskega načrtovanja in izvajanja predšolske vzgoje ter strokovnega spopolnjevanja (Kurikulum 2019, str. 15)

Strokovni delavci še nikoli nismo tako malo sodelovali in se povezovali med seboj. Trenutno je sodelovanje skrčeno le na strokovni delavki v oddelku. Nekaj sodelovanja z ostalimi nivoji zavoda ali z drugimi zavodi se je preselilo na splet, večina pa je trenutno ukinjena.

14. načelo kritičnega vrednotenja (evalvacije) (Kurikulum 2019, str. 16)

Po mojem mnenju na možnost uresničevanja tega načela trenutna korona-situacija ne vpliva.

15. načelo razvojno-procesnega pristopa (Kurikulum 2019, str. 16)

Tudi to načelo se po mojem mnenju lahko izvaja ne glede na epidemijo.

16. načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja (Kurikulum 2019, str. 16)

Menim, da z nekoliko več domišljije in iznajdljivosti strokovni delavci kljub epidemiološkim omejitvam še vedno lahko v vrtcu ponudimo dovolj spodbudno učno okolje, kjer se otroci lahko aktivno učijo.

Zaključek

Kurikulum za vrtce (in znotraj njega sploh vsa načela za uresničevanje ciljev kurikula) predstavlja strokovnim delavcem v predšolski vzgoji po eni strani osnovnega vodnika pri delu, po drugi pa neke vrste moralno in etično ogledalo vsakemu vzgojitelju posebej. Kurikularna načela so teoretično nedotakljiva, vendar pa smo v teh posebnih časih ugotovili, da je ta nedotakljivost v praksi lahko tudi zelo krhka ter s tem zelo na preizkušnji. Lahko rečemo, da so načela jasna in brez večjih težav uresničljiva v normalnih časih in normalnih razmerah. Kar pa časi, ki jih preživljamo sedaj, zagotovo niso. Praktično ves svet je v primežu epidemije korona virusa in vsak skuša znotraj te realnosti preživeti po svojih najboljših močeh. Tako se tudi strokovni delavci v vrtcih trudimo otrokom nuditi čim bolj normalne pogoje za preživljanje vrtčevskega vsakdana. Vendar ob tem večkrat trčimo ob vprašanje, če s prilagojenimi pogoji dela kršimo katero od kurikularnih načel. Kot sem ugotovila s podrobno analizo le-teh, lahko žal rečemo, da so se vsaj nekatera od njih v času epidemije umaknila oziroma uklonila varnostnim ukrepom, ki jih zahteva zaščita pred korona virusom. Samo upamo lahko, da se bo stanje v svetu čim prej normaliziralo ter da načela našega kurikula spet v polni meri dobijo svoje (pomembno) mesto v predšolski vzgoji.

Literatura

Kurikulum za vrtce (2019). Ljubljana. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

GIBANJE V POVEZAVI Z VSEMI KURIKULARNIMI PODROČJI

Povzetek: V prispevku bom predstavila pomen gibanja za otroke in kako v našem vrtcu preko celotnega leta skrbimo za gibalno aktivnost otrok. Na strokovnih aktivih enot strokovni delavci mesečno načrtujemo dejavnosti na prostem. Te so vedno gibalne in v povezavi še z enim kurikularnim področjem. Kar je še dodatna vrednost – dejavnosti so izvedene zunaj. Pomen gibanja poudarimo tudi konec šolskega leta, ko na ravni celotnega vrtca organiziramo skupno športno prireditev na prostem, za vse družinske člane.

Ključne besede: kurikulum gibanje, otrok, sodelovanje.

MOVEMENT IN CONNECTION WITH ALL CURRICULAR AREAS

Abstract: In this article, I will present the importance of movement for children, and how we take care of a child's physical activities throughout the year at our kindergarten. Professional workers plan outdoor activities on a monthly basis. These activities are always physical and linked with another curricular area, which is an added value - the activities are carried out outside. We also emphasize the importance of the movement at the end of the school year, when we organize a collective outdoor sports event for all family members.

Key words: movement, curriculum, child, cooperation.

Uvod

Kurikul ima že med svojimi načeli zapisano horizontalno povezovanje, ki pravi, da povezujemo dejavnosti različnih področij dejavnosti v vrtcu (Kurikulum za vrtce, 2007). Ker imajo otroci v sebi naravno potrebno po gibanju, je to področje tisto preko katerega lahko dosegamo dobre rezultate tudi na drugih področjih kurikula oziroma razvoja. Pri tem je pomembno, da odrasli otrokom omogočamo proste gibalne trenutke in gibalne dejavnosti, ki so skrbno načrtovane ter povezane z ostalimi področji kurikula. Glede na to, da je gibanje področje, ki najbolj podpira učenje otrok, moramo poskrbeti, da je gibanje del vsakdana.

Gibanje in igra

Potrebi po gibanju in igra sta primarni otrokovi potrebi (Kurikulum za vrtce 2007, str.25), zato naj vrtec otrokom vsakodnevno omogoči in jih spodbuja, da z različnimi dejavnostmi v prostoru in na prostem spoznajo in razvijejo gibalne sposobnosti ter usvojijo nekatere gibalne koncepte oziroma sheme.

Gibalne dejavnosti naj bodo take, ki spodbujajo gibalni razvoj in hkrati omogočajo učenje tudi na ostalih področjih ter spodbujajo sodelovanje med otroki. Otroci so najbolj motivirani, če so gibalne dejavnosti pripravljene kot igra. Kot vsaka igra, je tudi gibalna igra dejavnost, ki je notranje motivirana, svobodna in odprta ter za otroke prijetna (Otrok v vrtcu 2001, str.75). Ko se otrok igra se hkrati tudi razvija in uči. Tudi v kurikulumu je poudarjen pomen igre (Kurikulum za vrtce 2007, str.19); otroška igra je tista dejavnost, ki na najbolj naraven način združuje temeljna načela predšolske vzgoje in je v primeru, da je opredeljena dovolj široko v smislu preseganja svoje vpetosti v t.i. akademski ali razvojni pristop v predšolski vzgoji, razumljena kot način otrokovega razvoja in učenja v zgodnjem obdobju.

Otrokom ponudimo raznolike zaposlitve, da lahko krepimo njihov celotni razvoj. Kot navajajo v *Otrok v vrtcu*, priložniku h kurikulumu za vrtce (2001, str.57), so v predšolskem obdobju posamezna področja otrokovega razvoja – telesno, gibalno, spoznavno, čustveno in socialno – tesno povezana. Otrokovo doživljanje in dožemanje sveta temelji na informacijah, ki izvirajo iz njegovega telesa, zaznavanja okolja, izkušenj, ki jih pridobi z gibalnimi dejavnostmi ter gibalno ustvarjalnostjo v različnih situacijah.

Gibalne dejavnosti v vrtcu

Na ravni celotnega vrtca smo si že pred leti zadali cilj, da bomo z otroki vsak dan zunaj in da bomo poskrbeli za vsakodnevno gibanje. To smo želeli še nadgraditi, zato smo na strokovnih aktivih, katere izvajamo po starostnih obdobjih, določili še izvajanje gibalnih dejavnosti, ki spodbujajo sodelovanje več skupin hkrati in so povezane tudi z ostalimi kurikularnimi področji, saj imamo na ravni celotnega vrtca zadana dva cilja: aktivno učenje otrok v spodbudnem učnem okolju ter razvijanje socialne zmožnosti in povečanje sodelovanja med otroki. Prvi cilj, ki ga želimo kot vzgojitelji znotraj skupine doseči je ta, da otrokom gibalne minute in gibanje na prostem predstavimo kot del dnevne rutine. Ko vzgojitelji otrokom že od začetka ponujamo dnevne gibalne izkušnje na prostem, pridemo do

tega, da otroci sami pričnejo spraševati kdaj bo čas za odhod ven in kje se bomo igrali. Vzgojiteljice smo opazile, da je otrokom tudi v deževnem vremenu odhod na prosto v veselje.

Strokovne delavke skupne dejavnosti načrtujemo mesečno na aktivu enote. Pri načrtovanju imamo že na začetku v mislih, da bodo gibalne dejavnosti podpirale tudi sodelovanje in nudenje medsebojne pomoči. Ker je otrok 64 (starih od treh let pa vse do vstopa v šolo), jih razdelimo v šest skupin. Vsak otrok dobi naključno barvo etikete, ki si jo nalepi na gornje oblačilo. Tako pridejo skupaj otroci, ki se sicer mogoče še ne poznajo dobro med seboj in dobijo priložnost sodelovati med sabo. Preko barvnih etiket otroci vedo kdo paše skupaj, starejši otroci se pomagajo mlajšim otrokom orientirati znotraj širšega zunanjega okolja. Otroci krožijo tudi med vzgojiteljicami in različnimi dejavnostmi. Primeri skupnih gibalnih dejavnosti na prostem:

- Gibanje v povezavi z naravo: urejanje igrišča (lopatanje mivke, grabljenje listja, pobiranje kamnov, sortiranje igrač v uti, nabiranje suhih vejic), štafetne igre z naravnim materialom (podajanje buče, prevažanje storžev, ruženje koruze, ciljanje s krompirjem, igra s slamo, nošenje kostanja z žlico), igre z vodo (prenašanje vode v vedru, met žoge v posodo napolnjeno z vodo, izdelovanje potočka v peskovniku), čistilna akcija v okolici vrtca, hoja in tek po listju, odtisi v sneg, krožna igra na temo Vrščikanje na prostem ali Od pridelka do izdelka.

- Gibanje v povezavi z umetnostjo: rajalne igre, ples ob glasbi, Kiparjenje s snegom, igranje na improvizirane instrumente ob pesmi, vaje ritma z naravnim materialom.

- Gibanje: poligoni, igra na snegu (oblikovanje kep, iskanje biserov, drsanje po ledu, skakanje z višine v sneg, dričanje po snegu z lopatami).

- Gibanje v povezavi z matematiko: razvrščanje igrač, razvrščanje naravnih materialov, razvrščanje živih in neživih reči na igrišču, postavljanje stolpčnih diagramov iz mivke, štetje s pomočjo kamnov.

- Gibanje v povezavi z jezikom: sestavljanje črk iz naravnega materiala, poimenovanje predmetov in iskanje rim v naravi.

Ker je v našem vrtcu razpon otrok od tretjega do šestega leta, od samega vstopa v vrtec poudarjamo, da starejši otroci pomagajo mlajšim. Pri skupinskih gibalnih dejavnostih smo zaposleni opazili, da otroci sami prepoznajo kdaj nekdo potrebuje pomoč. Predvsem so si nudili pomoč pri enostavnih gibalnih zaposlitvah, medtem ko so pri matematičnih zaposlitvah otroci zaposleni s svojo miselno aktivnostjo in v večini rešujejo le svojo nalogo. Zaposleni smo prišli do zaključka, da s skupno zastavljenim ciljem lažje načrtujemo, več sodelujemo med sabo na ravni tima in v enoti, med seboj si izmenjamo več izkušenj, pripravljamo več raznolikih dejavnosti ter otrokom pustimo več možnosti za aktivno učenje, zaposleni smo se naučili biti boljši motivatorji in moderatorji pri otrokovem učenju preko gibanja in raziskovanja na vseh ravneh. Igralno gibalni dan za vse: v želji, da bi gibanje bilo v veselje vsem, za zaključek vsakega šolskega leta, na ravni celotnega vrtca organiziramo skupno prireditev na prostem. Zaposleni v naravnem okolju pripravimo več dejavnosti z naravnim materialom, ki spodbujajo sodelovalno gibanje med otroki in starši. Izkazalo se je, da je otrokom v veselje vsak izziv, medtem ko nekateri odrasli potrebujejo veliko več spodbude za gibalno aktivnost. Pa vendar na koncu zmaga želja po igri, smehu in sodelovanju družine.

Zaključek

Za dober razvoj in igrivo učenje otrokom omogočimo čim več gibanja na prostem, izkoristimo zunanje okolje, ki nam omogoča učenje na vseh ravneh. Zaposleni smo prišli do zaključka, da se otroci hitreje učijo preko gibanja, zato je prav da tudi s svojim zgledom in z lastno navdušenostjo dajemo otrokom vzgled za preživljanje časa v naravi. Zakaj naravno okolje? Ker gibanje na prostem ni dobro samo za telesni razvoj. Otroci hkrati gradijo spoštljiv odnos do narave, v naravnem okolju si otroci želijo med seboj podeliti čim več novih odkritij in spoznanj. Prav tako so tudi večkrat primorani sodelovati in si nuditi pomoč. Sodelovanje in osebna rast pa s takim delom raste tudi med zaposlenimi v vrtcu.

Literatura

Kurikulum za vrtce (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Otrok v vrtcu: priročnik h kurikulumu za vrtce (2001). Maribor: Obzorja.

MISELNI IZZIVI KRATKIH DIDAKTIČNIH KNJIŽEVNIH VRST V VRTCU

Povzetek: V predšolskem obdobju so otroci igrivi, radovedni, polni domišljije in nenehno v iskanju novih izzivov, ki jih v mladinski književnosti ponujajo uganke in basni. Otrokom ugajajo, saj odsevajo domiselnost in čut za opazovanje. S svojo odprtostjo in igrivostjo jih motivirajo, popestrijo jezikovne dejavnosti, širijo obzorja in bistrijo um. Tudi sodobna družba od posameznika zahteva zmožnost dekodiranja različnih izraznih sredstev, zato je uporaba kratkih didaktičnih književnih vrst v otrokovi predbralni in predpisalni dobi pomemben doprinos in spodbuda razvijanju miselnih procesov, razumevanju simbolike in prenesenega besednega pomena.

Ključne besede: uganke, basen, predšolski otroci, bralni dogodek v vrtcu

Basni

Basni so kratka epska in hkrati didaktična besedila, ki že od nekdaj ubesedujejo človeške lastnosti v šaljivi, zasmehljivi ali zbadljivi luči in so ogledalo posamezniku in družbi. V njih najpogosteje nastopajo personificirane živali, ki imajo vnaprej določeno vlogo oz. so značajske tipizirane. Njihov alegorični karakter (Haramija 2015: 148) omogoča, da se skozi dvogovor razvijajo in jih z otroki v vrtcu beremo kot zgodbe o živalih, nato pa lastnosti literarnih likov s pogovorom prenašamo na človeško družbo oz. iščemo pri ljudeh.

Najstarejše basni izvirajo iz orientalske književnosti, iz starodavne Indije (Kos 2005: 38), najslavnejše so Ezopove basni, pri nas jih je prvi pisal Valentin Vodnik. Vse do 20. stoletja so veljale za »literarno velesilo« (Bolhar 1975: 7), saj so cenili njihovo vzgojno vrednost (etične misli, moralna vodila). Nekoč zelo popularna literarna vrsta je danes v sodobni otroški književnosti pogosto prezrta, saj z branjem basni otrokom omogočimo nenadomestljivo bogate življenjske izkušnje. Zorn (1995: 11–12) piše, da vse »kar sprva v literaturi ne razumemo zaradi premalo življenjskih izkušenj, lahko kasneje dobimo iz nje za večje in polnejše življenje«. Branje basni nam v strnjeni, kratki zgodbi omogoča odkrivanje etike, izkušenj, je vzgojno in nam lahko v vrtcu pomaga iz marsikatere zagate, ki je razvojno pogojena (npr. trma – basen Kozí). S predšolskimi otroki smo najprej brali slovenske basni iz zbirke Zajec in lisica (2004), ki jih je izbrala in priredila Anja Štefan. Najmlajšim je namenjenih tudi Pet basni (1999) Antona Martina Slomška, ki problematizirajo odnose med odraslimi in otroki, predvsem otrokovo neposlušnost, svojeglavost itd. Med sodobnimi avtorji smo brali basni Miroslava Košute v pesniški obliki. Za njegove verzificirane basenske zbirke je značilna uporaba humorja, glavni liki so domače, avtohtone in eksotične živali. Pomemben prozni basnopisec je Slavko Pregl, ki je izdal več ilustriranih knjig basni, v katerih se poigrava z jezikom in večpomenskostjo besed, nauk je potrebno s pogovorom izluščiti iz zgodbe. Nadvse so otroci uživali v Basnih iz slovenskega gozda (2020) Katarine Anis Anzeljc, Krilatih in kosmatih basnih (2014) Nataše Konc Lorenzutti in ilustracijah Marjana Mančka, zanimive basni pa so tudi v antologiji Kdo pojasni krasne basni (2014), kjer je posebej dragoceno didaktično gradivo s priporočili za vzgojitelje, učitelje, mentorje branja.

Uganke

V vrtcu so uganke odlično izhodišče za miselno aktivacijo otrok in razvijanje številnih sposobnosti, kar potrjujejo tudi sodobna dognanja nevroznanosti (Rajović 2016: 21). V njih se literatura kot umetnost prepleta s praktičnimi, poučnimi nameni v verzificirani ali prozni obliki, zato jih Kmecl (1996) uvršča med kratke didaktične književne vrste, ki z nepričakovano izbiro besed, pomenskimi prenosi in nenavadno perspektivo bogatijo naše znanje. Veljajo za enega najstarejših žanrov v folklori tradiciji, saj prvi domnevni zapis sega 3100 let pr. n. št. V sodobnem času prevladujejo avtorske uganke, ki se kot pesniška vrsta umeščajo v mladinsko književnost. Skozi zgodovino so se uganke spreminjale, najbolj priljubljene in cenjene so bile v 17. in 18. stoletju. Še danes pa se pojavljajo v različnih oblikah, poznamo številne definicije. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2014) uganke opredeljuje kot kratka besedila za razvedrilo, zabavo, ki duhovito opisujejo stvari, ki jih je treba uganiti. Sestavljene so iz dveh delov – igrivega, metaforičnega opisa ali podobe, ki ga pove/prebere zastavljalec in odgovora, do katerega s premislekom in domiselnostjo pridejo uganjevalci. Uganjevanje je lahko uspešno ali neuspešno oz. pred pravilnim odgovorom je lahko niz napačnih, zato med otroki v vrtcu vzpostavljajo tekmovalno vzdušje, spodbujajo komunikacijo in so tako razvedrilne kot tudi poučne.

Že v slovenskih ljudskih ugankah so misli zakrite s prisposodobami, posamezne so tudi pesniško oblikovane, kar jih dviguje nad vsakdanji govor. Prvi zbiratelj, zapisovalec ljudskih ugank in avtor prve slovenske definicije uganke je v obdobju razsvetljenstva jezikoslovec Marko Pohlin, ki je leta 1788 izdal knjižico *Kratkočasne uganke inu čudne kunšte iz Vele šole od Petra Kumrasa*. Ljudske uganke so zapisovali in jih pesniško preoblikovali tudi Valentin Vodnik, Janez Trdina, Fran Erjavec, Vinko Möderndorfer, Josip Stritar ...

Danes uganke za otroke uvrščamo v poezijo, ki je del književnosti, (večinoma) pisan v verzih, ima ritem in pogosto tudi rimo. Kot literarna vrsta so prezrte, saj literarnoteoretično o njih ni veliko zapisanega. Z izbiro besedišča, tropov in figur besede v ugankah zakrijejo pravo misel v kratko pesniško obliko (kitico). Snovno-tematsko niso omejene, vendar se navezujejo na otrokov izkušnjski svet (uganke o živalih, uganke o predmetih, uganke o naravi, uganke o hrani, uganke o poklicih, uganke o prevoznih sredstvih, uganke o pojmih ...) , oblikovno so najpogostejše krajše uganke (dvo- do štirivrstičnice) v vprašalni ali trdilni obliki, rešitve oz. pravilni odgovori so ilustrirani ali zapisani z besedo pod uganke, na zadnjih straneh knjige ... Danes priljubljene avtorske uganke, so kot pesniška vrsta zablestele z Župančičem (Petkovšek 1978: 139), k imenitnim sodobnim literarnim ugankarjem pa prištevamo Nika Grafenauerja, Anjo Štefan, Andreja Rozmana Rozo, Zvezdano Majhen, Natašo Konc Lorenzutti, Cvetko Sokolov, Miro Voglar idr. Uganke so nepogrešljive v sodobnih knjižnih antologijah in periodičnih izdajah za otroke, ki njihovo strukturo in potek usvojijo do petega leta in v tem obdobju začnejo sestavljati svoje uganke.

Pomen basni in ugank v predšolskem obdobju

Iz prakse lahko potrdimo, da z basnimi otrokom posredujemo življenjske modrosti, ki jim pomagajo ubirati prave poti, hkrati pa z njimi pridobivajo jezikovna znanja. Primerjamo jih lahko celo s simbolnimi igrami otrok, saj je basensko bistvo v razumevanju odnosa literarnih likov, ki ga otroci vsakodnevno preigravajo s poosebljanjem predmetov, igrač skozi igre. Uganke, pri katerih pa otroci uživajo v reševanju, v njih zbujejo doživljanje lepega, sproščajo s šaljivostjo, opozarjajo na tisto, česar sami ne bi opazili, prikazujejo stvari, ki prispevajo k oblikovanju novih pojmov in širijo dožemanje, doživljanje poezije (Voglar 1976).

V predšolskem obdobju po basnih in ugankah posegamo za razvedrilo in zabavo, hkrati pa vzgojitelji organiziramo bralne dogodke – ugankarske urice, ki ob upoštevanju predznanja otrok spodbujajo tekmovalnost in sodelovanje, omogočajo učinkovito vodenje skupine/oddelka ter zagotavljajo napredek otrok in doseganje ciljev književne vzgoje v vrtcu. Z basnimi in ugankami subjektivno literarnoestetsko doživetje ob branju razvijamo v razumevanje, širimo besedni zaklad, spoznavamo formalne značilnosti (ritem, rima), usvajamo metaforiko (prenesen pomen besed), se seznanjamo s kanonom mladinske književnosti in s tem uresničujemo izobraževalne cilje. Z recepcijsko sposobnostjo kot funkcionalnim ciljem basni in uganke spodbujajo razmišljanje (logično mišljenje, sklepanje, abstraktno mišljenje), usmerjajo in širijo pozornost, ustvarjajo domišljajske predstave, z njimi oblikujemo individualni besedilni pomen. Organiziran bralni dogodek vključuje tudi vzgojne cilje, saj je srečanje s književnostjo prijetno doživetje, s kratkimi poučnimi književnimi vrstami pa razvijamo »mnogopismenosti« (Bednjički Rošer 2017), medkulturno zmožnost in spoštljivo komunikacijo (Bednjički Rošer 2019).

Za konec: primer ugankarske ure v vrtcu

Ugankarske bralne dogodke oz. ugankarske urice oblikujemo raznoliko. Uganke beremo in otroci z dvigom rok podajajo odgovore. Nadaljujemo z zastavljanjem ugank in otroci morajo odgovor (rešitev) glasovno oponašati.

Rada prede, rada spi,
sladko mleko ji diši,
če se pes podi za njo,
hitro spleza na drevo.
(A. Štefan, akčam) Črtasta srajčka
in drobcena krila –
v lončke iz voska
bo med natočila. (A. Štefan, alebeč)
Bela brada, dva rogá,
na kmetiji je doma,

mного manj kot krava zrase, pa čeprav ves dan se pase.

(A. Štefan, azok)

Sledijo uganke, katerih odgovor morajo otroci gibalno ponazoriti.

Dolga in prožna

brez nog se premika,

vedno je tiho,

le včasih zasika.

(A. Štefan, ačak) Na štirih kolesih drvi po cestah, kot bi peruti imel na nogah. Daljave požira, ovinke hlasta in z repkom iz dima za sabo mahlja.

(N. Grafenauer, otva) Dolgouhec

potepuhec

venomer skaklja

sem in tja

sem in tja. (M. Voglar, cejaz)

Nadaljujemo z izbranimi ugankami, na katere morajo otroci odgovor oz. prepoznani predmet poiskati v igralnici (med igračami ...).

Tepejo in brcajo jo vsi,

ki jo imajo radi,

ona pa veselo z njimi

skače po livadi.

(A. Rozman Roza, agož) Kaj si obuješ,

ko hodiš po hiši,

da noge so tople,

korak se ne sliši?

(A. Štefan, etapoc) Hruška je, ki bere z ust, ni pa za v usta, zato nikoli pod zobmi ne hrusta.

V roké jo jemljemo, da govori in poje,

a včasih nadležno hrešči kar po svoje. (N. Grafenauer, noforkim)

Ugibanje nadaljujemo z risanjem. Otroci odgovor upodobijo z barvicami, voščenkami ali kredami.

Okrogel je, zelo lahak,

če pihneš vanj, se dvigne v zrak, če se dotakne tal, odskoči,

če stisneš ga, pa revež počí.

(Mira Voglar, nolab) Ko sonce gre spat

in mrak vse zagrne,

prižgo naenkrat

se lučke srebrne.

(T. Dobravc, edzevz) Pod razprtim

lahko greš

kljub deževju

v vrtec peš. (Z. Majhen, kinžed)

Na mizo razporedimo slike in ugibanje nadaljujemo, otroci odgovor na uganko poiščejo med razporejenimi slikami.

Z njimi zidaš in gradiš,

hiške, stolpe narediš,

zlagaš jih na velik kup,

ko podereš – kakšen hrup!

(A. Leskovec, ekcok) Čevljev nikdar ne obuje,

saj celo brez nog potuje,

z repom prav veselo miga in po vodi naglo šviga.

(L. Beltram, abir) Iz globokega ješ juho,

s plitvega meso in riž, majhen je pa za sladico,

ki na koncu jo dobiš. (C. Sokolov, kinžork)

Ugankarske urice lahko popestrimo s petjem. Pripravimo uganke, na katere bodo otroci odgovor lahko zapeli s pesmimi, ki jih poznajo in jih radi prepevajo.

Štirje rožički,

ves je od sline,

s hišo na hrbtu
 po travniku rine. (A. Štefan, žlop)
 M. Voglar: Polžek Kdo na celem širnem polju ima najlepša krila?
 Tanjša so kot cvetni listič,
 nežnejša kot svila. (A. Štefan, jlutem)
 J. Bitenc: Metuljček cekinček Zelena gospa
 je v mlaki doma.
 Večkrat zakvaka,
 še rajši reglja. (V. T. Arhar, abaž)
 R. Kranjčan: Tri majhne žabice
 Otrokom so posebej všeč interaktivne uganke, pri katerih soustvarjajo z iskanjem rim. Otrok (po lastni želji) je lahko pripovedovalni/»bralni« model sovrstnikom.
 Kuku!
 Pomlad oznanja ptica.
 Kuku!
 Poje _ _ _ _ _ .
 (M. Voglar) Če se ne paziš,
 te speče kot živa,
 raste med travo
 pekoča _ _ _ _ _ .
 (M. Batič) Ko dežuje, šviga strela,
 dobro služi ti marela,
 urno rečeš si zapik
 in že smukneš pod _ _ _ _ _ .
 (M. Batič).

Ugankarske urice sklenimo z novimi nalogami, ki so usmerjene v nadgradnjo doživljanja, razumevanja in vrednotenja ugank. Pomembno je, da oblikujemo različne naloge za nadaljevanje, s prilagoditvami otrokom različnih (jezikovnih) zmožnosti. Nadaljujemo lahko z besednimi igrami: iskanjem rim k imenom (Peter – veter, Nuška – hruška ...), z zastavljanjem glasbenih ugank (na lalala zapojemo melodijo znane pesmi, ki jo morajo drugi uganiti); uganke si lahko izmišljamo sami ...

Literatura

- Anis Anzeljc, K. (2020): Basni iz slovenskega gozda. Višnja Gora: Zavod zavestna.
- Arhar, V. T. idr. (2016): Kaj je to? Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Babič, S. (2014): Uganka v časovnem prerezu. V *Recepcija slovenske književnosti*. Ur. Žbogar, A. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 23–29.
- Bednjički Rošer, B. (2019): Medkulturna vzgoja v vrtcu. V: *Migracije v slovanskem prostoru v 20. in 21. stoletju*. Ur. Mrvič, R. idr. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 145–159.
- Bednjički Rošer, B. (2017): Slikanice in branje za zgodnje opismenjevanje. V *Kako razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju*. Ur. Licardo, M. in Haramija D. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 53–62.
- Bolhar, A. (1975): Slovenske basni in živalske pravljice. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grafenauer, N. (2001): Uganke. Ljubljana: Mladika.
- Haramija, D. (2015): Vloga živali v mladinski književnosti. Murska Sobota: Franc-Franc.
- Jamnik, T. (2003): Književna vzgoja v vrtcu. V *Beremo skupaj*. Ur. Blatnik Mohar, M. Ljubljana: Mladinska knjiga. 58–64.
- Juriševič, M. (2016): Dvajset najpomembnejših psiholoških načel za poučevanje in učenje od vrtca do srednje šole. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-C3FJKKTG/086c85c7-204c-435b-b33b-3f6b-13f2826c/PDF> (dostop 10. 4. 2020)
- Kmecl, M. (1996): Mala literarna teorija. Ljubljana: Mihelač & Nešović.
- Kordigel, M. in Jamnik, T. (1999): Književna vzgoja v vrtcu. Ljubljana: DZS.
- Konc Lorenzutti, N. (2014): Krilate in kosmate basni. Radovljica: Didakta.
- Kos, J. (2005): Pregled svetovne književnosti. Ljubljana: DZS.
- Lutar Ivanc, A. (2013): Kolikor pikic, tolikšna sreča! Uganke za malčke. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Majhen, Z. (2016): Planet ugank: 123 ugank. Maribor: Založba Pivec.
- Majhen, Z. (2013): Od zime do zime: 111 ugank. Jezero: Morfem.
- Petkovšek, D. (1978): Slovenske uganke. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pohlin, M. (1788): Kratkozhasne uganke inu zhudne kunshte is Wele shole. http://nl.ijs.si/imp/nuk/dl/NUK_13057-1788.html (dostop 9. 4. 2020)
- Rajović, R. (2016): Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Saksida, I. in Honzak, M. (2014): Kdo pojasni krasne basni? izbor slovenskih in tujih basni. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika: SSKJ 2. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2014. <https://fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika> (dostop 2. 4. 2020)
- Slomšek, A. M. (1999): Pet basni. Ljubljana: DZS.
- Sokolov, C. (2014): Kdo dela to? Uganke za malčke. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Štefan, A. (2008): Sto ugank. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Štefan, A. (2004): Zajec in lisica: slovenske basni. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Voglar, M. (1976): Uganke. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zorec, M. (1999): Šviga, švaga, čez dva praga: 100 ugank. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zorn, A. (1995): Otroška literatura in mladinska književnost. *Otrok in knjiga*, letn. 22, št. 39/40, 5–12.

ZOOM – VRATA V SVET NAŠE VIRTUALNE IGRALNICE

Povzetek: Skoraj čez noč se je zgodilo nepredstavljivo. Javno življenje je obstalo. Zaprli so se trgovski centri, gostinski lokali, podjetja, športni centri, šole in vrtci. Znašli smo se v situaciji, ki je prinesla občutek tesnobe, negotovosti, ločenosti in izgube, vsaj navidezne kontrole nad življenjem. Samoumevnost vsakdana se je izgubila. Zaradi nejasne časovnice tega stanja je bilo nelagodje še občutnejše. Razlog je bil očem neviden organizem – koronavirus. Sodobna tehnologija nam je omogočila, da so se naša običajna delovna in izobraževalna okolja v hipu prestavila v domače dnevne sobe in kuhinje. Vonj doma je sicer ustvarjal prijeten občutek varnosti, a vendar ni bilo tega, kar sicer vsakodnevno bogati naša življenja in to so srečanja s prijatelji, znanci, sodelavci. Vzeta nam je bila bližina, v kateri rastemo in katera nas uči razumeti sebe in druge. V nekaterih poklicnih delo na daljavo ne vpliva bistveno na doseganje delovnih ciljev, saj virtualna delovna okolja v zadostni meri omogočajo sledenje načrtom. Toda, vrtec? Kot prostor socializacije in raznovrstnih interakcij med otroki in otroki in odraslimi za svoje delovanje potrebuje fizično bližino. V vrtcu otroci vsak dan pridobivajo znanja in veščine s področja medčloveških odnosov. Pogleda v oči, dotika, objema in glasu ne more nadomestiti nobena sodobna tehnologija, pa vendar lahko vsaj premosti čas, ko fizična bližina ni mogoča. Različne spletne aplikacije ponujajo možnost ohranjanja občutka bližine in povezanosti in s primerno stopnjo znanja aplikacij in sodobne tehnologije pa je to lahko tudi način za pridobivanje novih znanj in veščin. Prispevek je refleksija moje izkušnje dela na daljavo, v skupini dvajsetih otrok starih od 4–6 let. Izredne družbene razmere so nas povabile v virtualni svet, korak vanj pa nam je omogočila spletna aplikacija ZOOM.

Ključne besede: zaustavitev javnega življenja, vrtec, IKT, virtualna igralnica, delo na daljavo

1 Uvod

1.1 Informacijsko-komunikacijska tehnologija

Informacijsko-komunikacijska tehnologija¹ je področje, ki se najhitreje spreminja in je konec 20. ter v začetku 21. stoletja doživela bliskovit razvoj. V našo družbo je prinesla velike spremembe ter sprožila njeno preobrazbo. Svet je obogatila s tehnološkimi dosežki, brez katerih si ne moremo več predstavljati življenja, i.e. radio, televizija, mobilni telefon, digitalna kamera, fotoaparati, računalnik, kar je le nekaj najpogostejše uporabljenih naprav. IKT pomembno oblikuje in preoblikuje tudi različna področja javnega življenja i.e. zdravstvo, industrija, mediji, šport...

Vedno več študij in raziskav dokazuje, da razvoj telekomunikacijske in računalniške industrije ni prispeval samo k izboljšanju življenja. Sprva je IKT služila za izboljšanje poslovnih okolij in optimiziranje delovnih procesov, sčasoma pa je prodrla v vse pore našega življenja, tudi v zasebnega. Z vse bolj množično uporabo je ugrabila naš prosti čas, v naša medsebojna druženja in življenja vseh nas pa prinesla ločenost in odtujenost. Zato se moramo kot odgovorni uporabniki digitalnih orodij, zavedati pomena digitalne pismenosti in poskrbeti za njen dvig na nivo, ki omogoča varno in kritično uporabo IKT. Še bolj pa nas mora voditi misel, da je na nas odraslih, da na domišljen in odgovoren način v ta svet pospremimo naše najmlajše (Koželj, 2018). Kurikulum za vrtce spodbuja vzgojitelje k iskanju in razvoju svojih močnih področij in k oblikovanju točno določenih pedagoških rešitev za dvig kakovosti vzgojne interakcije in doseganje vzgojno–izobraževalnih ciljev (Kroflič, 2001). Vpeljava IKT v predšolsko obdobje predstavlja nov pogled na spoznavanje sveta, drugačne načine pridobivanja novih spretnosti in znanj ter prispeva h kvalitetnejši in raznovrstnejši izbiri dejavnosti v vrtcu. Cilji kurikuluma za vrtce pred strokovne delavce postavljajo zahtevo po organizaciji spodbudnega okolja za razvoj in učenje otrok (Bahovec et.al, 1999). Za pokrivanje potreb mojega poklicnega področja najpogostejše uporabljam računalnik. Z njim dostopam do e-pošte, spletnega brskalnika in urejevalnika besedil. Slednja dva sta mi v pomoč pri pripravi didaktičnega materiala in za delo z otroki. V vrtcu računalnik skupaj s projektorjem občasno (v nadaljevanju IKT) uporabim pri spoznavanju novih vsebin. Na ta način se vsebine knjig in priročnikov obogatijo in postanejo za otroke bolj privlačne in konkretne. Službena tablica mi služi za urejanje vrtčevske administracije (eAsistent), občasno pa tudi za prikaz vsebine: npr. pesem, slika določene živali, iskanje hitrega odgovora na zastavljeno vprašanje otrok, ki se med otroki pojavi spontano.

1.2 Ostati si blizu

Ko se je marca 2020, zaradi negotovih razmer epidemije, javno življenje ustavilo, je v skrbi za naše zdravje in zdravje naših bližnjih to sprva prineslo olajšanje. Za hip se je zdelo dobro. Kmalu pa to ni

bilo več dovolj. Ljudje smo bitja odnosov. V odnosih spoznavamo sebe in druge, zadovoljujemo svoje potrebe in uresničujemo svoje želje. Otrokom, ki šele stopajo na svojo življenjsko pot, je udeležba v neposredni in vsakodnevnih interakcijah z vrstniki in odraslimi nujna, saj se na ta način učijo, vadijo, preoblikujejo in utrjujejo svoje delovanje v svetu medčloveških odnosov. Očesni stik, dotik, glas in pa zlasti čustvena vpetost je tista, ki vodi k pozitivnemu transferju med otrokom in vzgojiteljico, le ta pa je odskočna deska za otrokov zagon in motivacijo za učenje in razvoj veččin. (Kroflič, 2001). Rešitev nastale neugodne situacije, tako v javnem kot zasebnem življenju, smo prepoznali v prehodu v virtualni svet, katerega omogoča IKT. Sodobnih načinov komunikacije že dolgo ne prepoznavamo več kot nekaj absolutno dobrega, pa vendar se je na tem mestu zazdel to najboljši možni način za zmanjšanje neprijetnih občutkov ločenosti od skupnosti.

2 Vzpostavitev stika na daljavo

V naši skupini so nekatere družine hitro začutile posledice sprememb. Podrla se je utečena struktura dneva, pojavila sta se strah in negotovost in z njima tudi želja po dobiti nazaj našo »normalnost«. Tudi v meni se je kmalu porodilo vprašanje, kako najti novo ravnovesje, kako vzdrževati stik s skupino, kakšen cilj si pri tem zastaviti in kakšen bo njihov odziv? Časovna dimenzija karantene je bila nejasna in napovedi so bile vse prej kot obetavne, kar je v iskanje odgovorov na ta in še druga vprašanja vnašalo še več negotovosti. Čeprav je bilo otrokom všeč, da so več časa preživljali skupaj s starši, pa je starost 4-6 let tista, kateri družba vrstnikov pomeni veliko. O tem so poročali tudi starši in vendar smo se vsi zavedali, da bo prišel čas, ko se bomo spet srečali v vrtcu. Ker nismo vedeli, koliko časa nas loči od tega, nismo želeli, da spomin na vrtec in prijatelje prehitro zbledi.

Na pot iskanja novega načina delovanja skupine, me je z elektronskim sporočilom dodatno spodbudil eden od staršev. V njem je bilo zaznati skrb in potrebo po pogovoru in hkrati z njo pa je ponudil tudi pomoč pri tehničnem delu vzpostavitve virtualne igralnice. Vedela sem, da področje na katerega se podajam, zahteva od mene hitro prilagajanje, sprotno usvajanje novega znanja in veliko odzivnosti staršev kot pomoč otrokom pri vključevanju v video klice. Otroci večkrat pripovedujejo o samostojni rabi mobilnih telefonov in tablic doma. O drugih napravah ne govorijo. V vrtcu tehničnih naprav sami še niso uporabljali. Otroci te naprave poznajo, saj smo se o njih pogovarjali, zato vedo čemu služijo, a dejavnosti za sedaj še niso bile načrtovane tako, da bi z njimi upravljali otroci sami.

Kljub nekaj negotovosti, sem se o pobudi najprej posvetovala s sodelavko in kasneje še s predstavnico Sveta staršev naše skupine. Naravnost obeh je bila pozitivna in zato je že v naslednjih dneh sledil roditeljski sestanek organiziran z uporabo aplikacije ZOOM. Na sestanku so bile staršem predstavljene vsebine srečanj. V začetku je bilo z njihove strani čutiti nekaj zadržanosti. Nekateri so izpostavili svoje obveznosti s šolajočimi otroki., spet drugim je pomislek vzbudil bogat seznam naštetih vsebin, tretji pa so izrazili dvom, da bo komunikacija z otroki, zaradi njihove želje po biti slišani in videni, težko obvladljiva. Ko smo z razjasnitvijo teh dilem sprostili ozračje, smo soglasno določili tedenska srečanja. Staršem je bilo tudi jasno povedano, da udeležba ni obvezna, da pa z video klicem lahko otroku popestrijo tedensko dogajanje in ublažijo odsotnost stikov z otroki in strokovnima delavkama oddelka.

2.1 Nova pravila komuniciranja na daljavo

ZOOM je ena od aplikacij za avdio in video komunikacijo, ki se uporablja za organiziranje sestankov, izobraževanj, delavnic in drugih oblik sodelovanja. Z njo sem se srečala prvič. Proces učenja in uporaba novega delovnega orodja sta tekla sočasno. Starši so z vklapljanjem in izklapljanjem mikrofonov pomagali ohraniti komunikacijo urejeno in umirjeno, čeprav se je na trenutke to zdelo nepotrebno, saj so bili otroci, verjetno tudi zaradi nenavadnosti takih srečanj, mirni in osredotočeni. Pri vodenju klica sva se s sodelavko izmenjevali po vnaprej dogovorjenem načrtu in se hkrati prepustili spontanosti trenutka. Učenje je bilo bogato. Naučila sem se, kako je potrebno predhodno domisliti postavitev računalnika in kamere, da bo slednja zajela sliko, ki jo želiš deliti z ostalimi, kako deliti namizje svojega računalnika ali sebi pripraviti zapis na monitorju, ki ti v vročini srečanja pomaga ohraniti zbranost in sledenje načrtu, s čimer se izogneš zmedi in nehotenim premorom, ki lahko v hipu odtegnejo pozornost otrok. Naučila sem se, kako pomembno je, da je poleg dobre slike, potrebno poskrbeti tudi za dobro kvaliteto zvoka, kar omogoča uporaba slušalk, vse skupaj pa v prepričljiv paket prijetnega presenečenja seveda poveže dobra internetna povezava.

V video klicih so otroci izrazili veliko veselja, da se vidijo, da si lahko pomahajo, da si zakličejo »Živjo!«, in da pokažejo svoje izdelke. Z veseljem pa so pozdravili tudi naju s sodelavko, čeprav se je videlo, da jim je tak način komunikacije nenavaden.

2.2 Izbor vsebin za delo v spletni igralnici

Vsebine so bile izbrane z vseh področij kurikuluma, zato da je bilo vsako srečanje nekaj novega, hkrati pa čim bolj podobno vsakodnevnemu dogajanju v igralnici, npr: petje, igranje inštrumenta, gibanje, branje pravljic, modeliranje, risanje, razvrščanje,...

Vsak realiziran klic, včasih pa tudi kasnejši komentar staršev, mi je dal ideje za izboljšave v prihodnjem klicu. Na začetku vsakega klica je vsak otrok dobil priložnost, da pove svoj najljubši vtis tistega dneva. Srečanja pa smo vedno zaključili z dvema koščkoma sestavljanke, ki smo ju po metodi glasovanja izbrali in vstavili v pripravljeno podlago. Tako je v sedmih srečanjih postopoma nastajala podoba in otroke vsakič znova vabila k računalniku.

2.3 Tehnični izzivi

Z raznovrstnostjo vsebin so se porajali tudi raznovrstni izzivi, vsem pa je bilo skupno, kako preko monitorja podati to, kar je bilo sicer v igralnici tako zelo naravno in enostavno, na primer, kako izbrati način glasovanja, ki bo »pravičen« za vse, kako posredovati rojstnodnevno voščilo, kako naučiti otroke pesmico z dobro kvaliteto zvoka tako pri petju kot pri igranju na inštrument, kako omogočiti otrokom, da pravljici sledijo z gledanjem ilustracij, ki so dobro vidne, kako nazorno prikazati oblikovanje gline v podobo metulja, kako pripraviti gibalno uro z jasno demonstracijo in z vsemi domačimi pripomočki, kako spoznati nove ekološke vsebine, pa vendar ne ostati samo pri pogovoru...

Zaključek

Začetna negotovost ob uvedbi karantene je hitro prerasla v odskočno desko za pomik v virtualni svet, ki je pomagal premostiti čas zaprtja vrtcev; čas ločenosti. A po drugi strani je virtualni svet dal zelo jasno čutiti, kako pomembna so naša vsakodnevna druženja v živo, kakšno bogastvo najrazličnejših odtenkov nam nudijo odnosi v živo in kako vitalnega pomena so le ti za vsakega izmed nas – tako za otroke, kot odrasle. Preko video klicev smo se enkrat tedensko družili 7 tednov. V prvih dveh tednih je sodelovalo $\frac{3}{4}$ otrok oz. družin, nato $\frac{1}{2}$, zadnjima dvema video klicema pa se je pridružila le še $\frac{1}{4}$ otrok oz. družin. 3 otroci se niso nikoli pridružili klicu. Dvakrat so nam zagodle tehnične težave in nekaj staršev ni uspelo vzpostaviti zveze, zadnja dva klica pa sta dobila konkurenco v prelepem vremenu in v sprostitvi občinskih meja. Starši so naša druženja vzeli resno in so morebitno odsotnost na klicih predhodno napovedali. V video klicih so otroci pokazali veliko veselja, da se vidijo, da si lahko pomahajo, si zakličejo »Živjo!« in si pokažejo svoje domače naloge. Prav tako sem s pripravami na video vsebine v dobri delovni kondiciji ohranjala tudi sebe, kar se mi je zdelo prav tako pomembno, ker vem, kako nespodbudno lahko daljše obdobje ločenosti od delovnega okolja vpliva na ponovno vzpostavitev delovnega ritma. Moja izkušnja z aplikacijo ZOOM je bila dobra. V danem trenutku je pokrila moje in naše skupne potrebe. Z njo sem z nekaj predhodnimi pripravami in testiranjem v sodelovanju s sodelavko lahko posredovala želene vsebine. Izzivi so bili ravno prav zanimivi in obvladljivi, tako da sem se veselila vsakega novega klica. Kjer je pozornost, tam je energija in kjer je energija, tam sta volja in pot.

Literatura

- Bahovec, E in dr. (1999). Kurikulum za vrtce. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Koželj, M. (2018). Problematika uvajanja digitalne tehnologije v vrtce. (Diplomsko delo, Pedagoška fakulteta). Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/5716/1/Kozelj_Mateja_DD.pdf
- Kroflič, R. in dr. (2001). Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce. Maribor: Obzorja.
- Usar, K. in Jerše, L. (2016). Smernice za uporabo IKT v vrtcu. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/smernice-ikt-vrtce/files/assets/common/downloads/publication.pdf>

SODOBEN PRISTOP PRIDOBIVANJA SAMOZAVESTI IN SOCIALNIH VEŠČIN PRI PREDŠOLSLEM OTROKU PREKO IGRE

Povzetek: Predšolski otrok je radoveden otrok. Takoj ko shodi, prične raziskovati okolico in kaže željo po samostojnosti. Pri štirih, petih letih že razvija iniciativnost, ki vodi v odgovornost. Otroku moramo pomagati graditi občutek, da lahko rešuje in premaguje težave, saj le tako uspeva v pridobivanju svoje pozitivne samopodobe in krepiti svojo samozavest. Če se otrok počuti uspešnega, lažje premaguje stresne situacije, hitreje si najde prijatelje, bolje opravlja zadane naloge. Najpomembnejšo vlogo pri oblikovanju otrokove samopodobe in samospoštovanja imajo starši, saj so le-ti otroku najpomembnejši vzgled. Pri oblikovanju otrokove osebnosti pa ima pomembno vlogo tudi vzgojitelj. Zato je pomembno, da vzgojitelj v vrtcu ustvari takšno klimo, kjer se bo otrok počutil varnega in sprejetega, tako od vzgojitelja kot tudi od drugih otrok v skupini. Pozitivno naravnani otrok zna pomagati sebi in drugim. V praktičnem delu so opisane nekatere dejavnosti, s katerimi smo v skupini spodbujali socialne veščine med otroki, in dejavnosti, s katerimi so otroci pridobivali na svoji pozitivni samopodobi, samospoštovanju.

Ključne besede: samopodoba, samospoštovanje, samozavest, varnost, sprejetost, socialne veščine

Uvod

Sodoben vrtec zahteva od vzgojitelja, da izraža svojo strokovnost, pri tem pa upošteva še potrebe in želje otrok. Pomembno je, da vzgojitelj prepusti najpomembnejšo vlogo otrokom, ki so aktivni udeleženci v načrtovanih dejavnostih. Dober vzgojitelj prepozna in upošteva individualne razlike otrok in prilagodi dejavnosti njihovi starosti, možnostim, interesom, otroka vidi z njegovimi najboljšimi potenciali. Dejavnosti izpelje tako, da otroci v njih sodelujejo vodeno ali samostojno izkustveno raziskujejo, otrokom pusti, da se učijo preko spontane igre ... Pri tem je pomembno, da ustvari spodbudno učno okolje, ki jim to tudi omogoča. Da bi lahko otrok zrasel v zdravo osebnost, pa je najpomembnejše, da gradimo na njegovi pozitivni samopodobi in samospoštovanju, saj se bo le tako lahko kot otrok celostno razvijal. Poleg staršev naj bo tudi vzgojitelj tista varna ograja, zaradi katere se bo otrok počutil močnega, pogumnega in vsemogočnega, kakor njegovi najljubši junaki iz pravljic. Naj bodo njegove želje resničnosti, ne le neuresničljive sanje. Da bo otrok vedel, da dela prav, je pomembno, da velikokrat pohvalimo njegova dejanja. Včasih pomenijo otroku nekatere stvari, ki so za nas malenkostne, ves svet, delajo ga velikega, nasmejanega, zadovoljnega.

Teoretični del

Vzgojiteljica je model otrokom, saj si otroci bolj kot besede zapomnijo dejanja vzgojiteljice (Cenčič, 2015). Pomembna naloga vrtca je vzgoja za sodobno družbo. Pri tem vzgojiteljica poskrbi, da otrok zna pozitivno razmišljati, se vključuje v interakcijo z vrstniki ter si gradi lastno identiteto (Kroflič idr., 2001, str. 155). Pozitivna samopodoba in občutek lastne vrednosti otroku omogočata trajni doprinos k razvoju samega sebe in družbe, v kateri živi. Občutek lastne vrednosti in samospoštovanja se kaže v različnih dejavnostih kot so občutek po varnosti, občutek pripadnosti, občutek identitete, občutek ciljne naravnosti in občutek sposobnosti (Reasoner, 1999, str. 6). Ko se rodimo smo biološka bitja, s socializacijo postanemo družbena bitja (Hauptman in Komotar, 2010, str. 24). Socialne veščine so veščine, ki jih otrok najprej gradi pri sebi, ko gradi svojo lastno samopodobo, rešuje lastne težave in izraža svoje misli; iz osebnega nivoja socialne veščine preidejo na nivo odnosov z drugimi (sklepanje kompromisov, sodelovanje, upoštevanje pravil, upoštevanje drugih ...) (Rozman, 2006, str. 29).

Praktični del

V praktičnem delu sem vpeljala sodoben pristop učenja skozi igro za krepitev pozitivne samopodobe otrok in spodbujanje spoštljivega odnosa med otroki. V vrtčevski skupini otrok smo se pogovarjali o podobnostih in razlikah pri ljudeh. V čem smo si ljudje enaki in kaj nas dela drugačne od drugih. Ugotovili smo, da se razlikujemo po videzu, barvi kože, navadah, obnašanju ... Pa vendar smo si tudi podobni, saj dihamo isti zrak, se prehranjujemo, pijemo, spimo, vsi potrebujemo nekoga, ob katerem se počutimo varno, ljubeče, spoštovano ... Spoznali smo, da je težko povedati z besedami, kdo je naš pravi prijatelj. Pa vendar lahko prijatelja hitro prepoznamo. To je nekdo, ki se rad z nami igra, ki z nami počenja norčije, nam pove kaj lepega, nas objame in potolaži, ko smo žalostni. S

pravim prijateljem se tudi skregamo, grdo pogledamo, ampak z njim hitro spet smuknemo v igro in smeh. Pravi prijatelji se imajo radi, so med seboj prijazni in so veseli, če se pohvali njihov videz kot na primer pentljica v laseh, lepa majica ali pa novi čevlji. Z otroki smo izvajali različne aktivnosti, ki so spodbujale pomen prijateljstva, krepile prijateljske odnose v skupini in krepile pozitivno samopodobo otrok.

Ogledalo (subjektivna zaznava otrokove osebnosti, posameznikovo doživljanje samega sebe, odnos, ki ga posameznik vzpostavlja do samega sebe na pozitiven način, sebe otrok doživlja kot edinstveno osebo, prepoznavanja samega sebe) Pred otroke postavim veliko ogledalo. Izbran otrok se pogleda v ogledalo in pove zakaj je nekaj posebnega, kaj ga dela drugačnega od drugih ... Igra se tako dolgo nadaljuje, dokler ne pridejo na vrsto vsi otroci. Vse misli otrok zabeležim na papir. Potem dam otrokom papirnata ogledala, v katera se narišejo. Na hrbtno stran papirnatega ogledala napišem lepo misel, ki jo otrok izreče o sebi.

Osebna izkaznica

(otrok vzpostavlja predstave o sebi, pridobiva prijetne izkušnje s samim seboj)

Otrok na list papirja, velikosti A4 format, nariše sebe in napiše svoje ime. Potem nariše še svojo najljubšo žival, najljubše sadje, hrano, pijačo, svojo priljubljeno igračo, kaj rad počenja v prostem času ... Otrok preko slike spozna sebe in se doživlja na prijeten način.

Radodarni stol

(pozitivne izkušnje za otrokovo samopodobo, ki jo otrok pridobiva v odnosu z drugimi ljudmi)

Otrokom naročim, da prinesejo od doma škatlo od čevljev. Škatlo v vrtcu otroci okrasijo z različnimi materiali, tako, da je na videz in otip prijetna. Vsak dan izbran otrok sede na Radodarni stol, drugi otroci pa mu izrekajo lepe želje. Te želje si zapisujem na majhne liste. Otrok, ki izreče lepo željo za prijatelja, zloži listek in ga odnesel izbranemu otroku v škatlo. Lepe misli izrekajo izbranemu otroku vsi otroci, ki so tistega dne prisotni v vrtcu. Na koncu šolskega leta otroci škatlo odnesejo domov.

Siamski dvojčki

(negovanje prijateljstva z zaupanjem, sprejemanjem)

Z otroki se zberemo v telovadnici. Otroci se postavijo v pare po prostoru (dva prijatelja). Enemu otroku v paru zavežem oči z rutico. Potem dam otrokom navodilo, da otrok, ki nima zvezanih oči, vodi svojega prijatelja z zvezanimi očmi po prostoru. Otrokom razložim, da pravo prijateljstvo temelji na zaupanju in da se morajo prepustiti, da jih prijatelj vodi, saj jih bo zagotovo pripeljal varno in srečno na dogovorjeno mesto.

Jaz sem ... in rad počenjam to ...

(otrokove misli o sebi, o svojih sposobnostih, o zmožnostih svojega telesa, spretnostih, navadah)

Igro se igramo v telovadnici. Otroci se postavijo v krog. Izbran otrok stopi na sredino in pove: »Jaz sem ... in rad počenjam to ...« Pokaže določen gib, kretnjo. Ostali otroci nadaljujejo: »Ti si ... in rad počenjaš to ...«, potem za njim ponovijo prikazan gib. Izbran otrok pove ime vrstnika, ki igro nadaljuje. Igro ponavljamo tako dolgo, dokler se ne predstavijo vsi otroci.

To sem jaz, to si ti

(otrok pridobiva večine opazovanja, pripovedovanja, krepitev otrokove samozavesti, samospoštovanja)

Otroci stojijo v krogu. Pri sebi imam čudežno vrečko, v kateri imam listke z napisanimi imeni otrok. Vsak otrok izvleče iz vrečke listek z imenom enega izmed otrok v skupini. Potem jim na uho prišepnem katerega otroka je izbral. Dam jim navodilo, da si naj vsak otrok dobro ogleda izbranega otroka (vizualni izgled, kaj ima oblečeno, obuto ...) Otrokom pustim, da si nekaj minut ogledujejo izbranega otroka v tišini. Potem z izštevanko izberemo otroka, ki se postavi na sredino kroga in mu zavežemo oči. Prične opisovati izbranega otroka, ne da bi omenil njegovo ime. Otrok, ki se prepozna glede opisanega, reče to sem jaz, drugi otrok potrdi svojo izbiro in reče to si ti. Potem gre na sredino izbran otrok in igra se nadaljuje. Igra od otrok zahteva zbranost, strpnost, pozornost.

Eno svetlo lučko imam

(sodelovanje in zaupanje med otroki, prenos toplote in svetlobe s svečko)

Otroci sedijo v krogu. Izbran otrok ima v rokah svečko, ki gori. Svečko poda otroku, ki ga izbere, z besedami: Eno svetlo lučko imam in jo tebi dam, ker ... (pove, zakaj mu je dal svečko). Svečka prijateljstva mora priti do vseh otrok.

Dnevna afirmacija za lepši začetek dneva

(pozitivna naravnost otroka, ko govori o svoji sreči)

Otroci sedijo v krogu. Igro začne izbran otrok, ki pove: Jaz sem danes srečen, ker ... Vsak otrok pove, zakaj je tisti dan srečen, kaj lepega se mu je zgodilo, kaj ga je razveselilo. Otroka, ki je žalosten, potolažimo, mu povemo spodbudne besede, ga objamemo. V nov dan vstopamo vsi srečni.

Govoreča slika

(krepitev pozitivne samopodobe, otrok pridobiva večine poslušanja in opazovanja)

Otroci se postavijo v pare. En otrok v paru opazuje prijatelja in ga opisuje, drugi otrok pa se slika po pripovedovanju. Opazujoč otrok opisuje prijateljeve poteze obraza, telesno konstrukcijo, barvo oči, las, oblačil. Otrok občuti prijeten odnos do samega sebe, ko prijatelj v pozitivnem smislu opisuje njegov vizualni izgled. Potem otroka zamenjata vlogi.

Knjiga o prijateljstvu

(usvajanje socialnih veščin sodelovanja, upoštevanja pravil, upoštevanje različnosti med otroki)

Z otroki se odločimo, da postanemo pisatelji in ilustratorji in tako ustvarimo knjigo, ki bo samo naša, nam najljubša. Izbran otrok prične pripovedovati zgodbo, naslednji otrok jo nadaljuje in tako poteka dejavnost nastajanja zgodbe, dokler ne pridejo na vrsto vsi otroci. Vse, kar otroci povedo, si skrbno zapišem. Zgodbi dodamo tudi naslov To je knjiga o prijateljstvu. Drugi dan se z otroki lotimo slikanja po vsebini zgodbe. Izbrani otroci napišejo pod slikami vsebino zgodbe. Liste povežemo v knjigo. Knjigo postavimo na polico in ob njej postavimo napis Mi se imamo radi.

Maketa: V vrtcu med prijatelji

(krepitev pozitivne samopodobe, občutek pripadnosti določeni skupini)

Iz škatle naredimo maketo igralnice. V notranjosti škatle postavimo stole in mize iz kartona, nalepimo preprogo iz blaga, stene škatle pa oblepimo z deklamacijo in pesmijo, ki smo se ju naučili na temo o prijateljstvu (Jaz sem jaz, Mi smo otroci enega sveta). Otroci se naslikajo in svojo sliko izrežejo. Prilepimo slike otrok in različne zamaške, plastične obročke, ki simbolizirajo igrače. Otroci naslikajo še drevesa, različne živali, jih izrežejo in prilepijo na zunanem delu makete.

Evalvacija

Z dejavnostmi, ki sem jih z otroki izvajala v vrtcu, sem želela doseči, da bi se otroci zavedali svoje lastne vrednosti, svoje neprecenljivosti. Igre, ki smo se jih izvajali v ta namen, so bile Ogledalo, Osebnostna izkaznica, Jaz sem ... in rad počenjam to ... Otroci so se preko omenjenih iger učili pozitivno razmišljati o sebi, prevzemali so odgovornost zase in za svoje vedenje. Izvajali smo dejavnosti, kjer so otroci pridobivali pozitivne izkušnje v odnosu z vrstniki ter tako pridobivali svojo pozitivno samopodobo. Ti dve igri sta bili Eno svetlo lučko imam in Radodarni stol. Z igro Siamski dvojčki je otrok, ki je imel zavezane oči z rutico, zaupal svojemu prijatelju, ki ga je vodil za roko po prostoru in ga usmerjal do določenega cilja. Tudi v vsakdanjem življenju so prijatelji tisti, ki nas usmerjajo, kadar se znajdemo na razpotju in ne vemo, katero pot naj izberemo, katera je prava. Igri, ki sta zahtevali od otrok dobro opazovanje in poslušanje sta To sem jaz, to si ti in Govoreča slika. Dejavnost, ki je temeljila na sodelovanju med otroki, upoštevanju pravil in upoštevanju različnosti med otroki je ustvarjanje Knjige o prijateljstvu. Otroci so pridobili občutek pripadnosti skupini z ustvarjanjem makete V vrtcu med prijatelji. In nenazadnje so bile pomembne tudi Dnevne pozitivne afirmacije, s katerimi smo vstopali v nov dan optimistično, polni delovnega elana in nasmejanih obrazov. V vseh dejavnostih smo si znali prisluhniti, otroci so bili enakovredni sogovorniki z odraslimi osebami, podprti so bili v razmišljanju in ravnanju. Predvsem pa je pomembno, da smo si zaupali; otroci so imeli občutek, da zmorejo rešiti nastale situacije in da so 'veliki'. Skozi igro smo se učili spoznavati sebe, druge, veselje, žalost in radosti, ki jih prinašata otroštvo in otroška domišljija.

Zaključek

Vzgojitelj prilagaja svoje aktivnosti v vrtcu trendu življenja družbe, v kateri živi. Slediti mora novodobni tehnologiji, vse večji vključenosti otrok drugih narodnosti, različnim tipom družin, različnim socialnim statusom otrok, različnim potrebam staršev. Vzgojitelj v svojem poslanstvu, ki ga opravlja, razmišlja o tisočih stvareh, kako otroka popeljati v prihodnost, v svet, kjer se bo uspešno uveljavljal in dosegal svoje cilje. Pri tem se mu porajajo številne misli: se otrok dobro počuti, verjame vase, dovolj aktivno sodeluje in dosega cilje, je dovolj pohvaljen za dosežke, se dovolj igra ... Vzgojitelj se trudi,

da pri otroku razvija sposobnosti in spretnosti za vseživljenjsko učenje, z dejavnostmi spodbuja, da otrok pridobiva na svojem samospoštovanju in da se zna vživeti tudi v druge ljudi. Otroka pripravi do te stopnje, da verjame vase in se sprejema, da izbira in dosega cilje, ki si jih zastavi in svoje dosežke tudi pozitivno vrednoti. In na koncu pridemo do spoznanja: Noben poljub, ki ga daš otroku, ni izgubljen, ne izraz veselja, ne dotik v pomiritev, nobena pesem, nobena zgodba o čudesih. Vse to se bo zlilo v tisto, kar bo postal (Pam Brown).

Literatura

- Cenčič, M. (2015). Izbrani pristopi k spodbujanju refleksije učiteljev. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Kroflič, R., Marjanovič Umek, L., Videmšek, M., Kovač, M., Krajnc, S., Saksida, I. idr. (2001). Otrok v vrtcu: priročnik k Kurikulumu za vrtce. Maribor: Obzorja.
- Reasoner, R. W. (1999). Kako krepiti osebnost svojega otroka: vodnik za starše. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
- Hauptman, G. in Komotar, M. (2010). Otroci in mladostniki v sodobni družbi. Ljubljana: Zavod IRC.
- Rozman, U. (2006). Trening socialnih veščin. Nova Gorica: Educa, Melior.

Z MAJHNIMI KORAKI DO TRDNE VEZI

Povzetek: V vrtcu se zavedamo, da je dober odnos med vzgojiteljem in starši, ki temelji na zaupanju, zelo pomemben. Dober vzgojitelj je do staršev odprt, zanima ga njihovo razmišljanje, sprejema njihove pobude, razume njihove reakcije, jim daje podporo in sodeluje z njimi. Pri sodelovanju s starši moramo iskati nove, spremenjene načine dela, meni V. Štular (1990), in starše sprejeti kot enakovredne sodelavce. Slednji bodo namreč le tako začutili pomembnost ob skupnem načrtovanju in izvajanju vzgojnega dela, lepoto in uživanje ob skupni igri z otroki. Da bi dosegli medsebojno zaupanje, spoštovanje in sodelovanje, pa je potrebno veliko truda, empatije, razumevanja, skupnega načrtovanja in jasne komunikacije. Pri tem, da bi bil prehod otrok od doma v vrtec čim manj stresen, imajo ključno vlogo starši, ki s svojim zaupanjem v strokovne delavce vrtca te občutke prenesejo na otroka. Zavedamo se, kako pomembno je sodelovanje s starši in vključevanje le-teh v vzgojno delo. V našem vrtcu so nekatere oblike sodelovanja že stalnica skupnega druženja. Vsako leto pa poskrbimo, da ponudimo staršem kaj novega, prijetnega, zabavnega in tako postanejo vezi med družino in vrtcem močnejše in bolj pristne. V prispevku se bom osredotočila na konkretne oblike sodelovanja s starši oz. družinami.

Ključne besede: starši, vzgojitelj, sodelovanje, partnerstvo

WITH SMALL STEPS TO A STRONG BINDING

Abstract: In kindergarten, we understand that a good trust-based relationship between the educator and the parents is very important. A good educator is open with parents, is interested in their thinking, accepts their initiatives, understands their reactions, gives them support and cooperates with them. According to V. Štular (1990), we must look for new, changed ways of working when cooperating with parents, and we have to accept parents as equal collaborators. That's the only way to make them feel the importance of joint planning and implementation of educational work and help them experience the beauty and enjoyment of playing together with children. It takes a lot of effort, empathy, understanding, joint planning, and clear communication to achieve mutual trust, respect, and cooperation. To make the transition of children from home to kindergarten as stress-free as possible, parents have to play a key role. They need to trust the educators and pass this trust to their children. We understand how important it is to work with parents and include them in educational work. In our kindergarten, we already practice some forms of parental cooperation. But every year, we make sure to offer parents something new, pleasant, and fun. This ensures that the ties between the family and the kindergarten become stronger and more authentic. In this article, I will focus on concrete forms of cooperation with parents and families.

Key words: parents, educator, cooperation, partnership

Uvod

Ob vpisu otroka v vrtec starši postanejo naši partnerji. Vzpostavljane partnerskega odnosa s starši pomeni: skupen občutek namena, medsebojno spoštovanje in pripravljenost na pogajanje, vzpostavljanje zaupanja ter sprejemanja kompromisov. Vse to se izraža skozi dvosmerno komunikacijo, skupno sprejemanje odločitev in dopolnjevanje dela v vrtcu in doma. Vzgojitelj je v pogovoru s starši uspešen tedaj, ko oblikuje razumljiva sporočila. Oblikuje jih tako, da je iz njih razvidna osebna odgovornost zanje, kar pomeni, da je mogoče zaznati, da govori v svojem imenu. Med pomembnejše načine komunikacije sodijo tudi mimika obraza in izraz oči, intonacija glasu, drža telesa (Intihar, 2002).

Velik pomen dobre komunikacije in sodelovanja med starši in vrtcem vidi tudi J. Lepičnik Vodopivec (1996) in poudari: »Vzgojitelj mora dobro poznati osebne lastnosti staršev, razmere, v katerih živi otrok v družini, odnose, ki vladajo v njej, vzgojni model, ki prevladuje v družini, prav tako mora vedeti, kako se otrok vede v družini in kakšen je njegov položaj glede na druge otroke v družini. Čim bolj se starši in vzgojitelji med seboj poznajo, tem boljše je razumevanje otroka, njegovega razvoja, vedenja in komuniciranja. Medsebojno poznavanje in razumevanje ustvari medsebojno zaupanje in varnost« (Lepičnik Vodopivec, 1996, str. 40). »V komunikaciji starši in vzgojitelji drug drugemu prenašajo neko vsebino, hkrati z njo pa tudi odnos do vsebine in do prejemnika sporočila. Če je tisto, kar drug drugemu v komunikaciji govoriča roditelj in vzgojitelj, in tisto, kar si sporočata z neverbalnim vedenjem, usklajeno, in če izgovorjena vsebina potrjuje odnos do nje in do prejemnika sporočila, takrat pravimo, da je komunikacija med njima kongruentna, usklajena, iskrena« (Lepičnik Vodopivec, 1996, str. 58). Dobre komunikacijske spretnosti vzgojitelja (J. Lepičnik Vodopivec, 1996) lahko spodbudijo komunikacijo in narobe, motnje, ki nastanejo v komunikaciji, resno ogrozijo komuni-

kacijo med starši in njimi. Strokovni delavci imajo pomembno vlogo, da staršem omogočijo širok izbor različnih načinov sodelovanja, med katerimi lahko izbirajo. Proces vključevanja staršev poteka na različnih stopnjah, s katerimi želimo vse večje vključevanje staršev (Vonta, 1998). Sodelovanje s starši v javnem vrtcu poteka na ravni formalnih in neformalnih oblik sodelovanja. Med formalne oblike sodelovanja štejemo roditeljske sestanke, pogovorne ure, predavanja, okrogle mize, delavnice, informiranje staršev preko oglasnih desk, svet staršev, svet zavoda, publikacijo vrtca, telefonske pogovore, elektronsko pošto itd. Sodelovanje med vrtcem in starši ima pomembno vlogo za otrokov razvoj. Prične se z vpisom otroka v vrtec in konča z odhodom otroka v šolo.

Formalne oblike sodelovanja

Vpis otoka v vrtec: Vloge lahko starši oddajo po pošti ali osebno pri svetovalni delavki. Pri tem lahko starši povedo svojo željo (kje naj bi bil otrok, s kom, pri kateri osebi), potrebo po jutranjem ali popoldanskem varstvu, zdravstvene posebnosti ...

Informativni sestanek za starše novincev: Pred novim šolskim letom vodstvo vrtca s svetovalno delavko izvede informativni sestanek za starše novo vpisanih otrok. Individualni pogovori: Izvedemo jih pred vstopom otroka v vrtec. Strokovni delavki starše povabiva na razgovor. To je zelo pomemben kontakt, saj nam starši zaupajo svoje in otrokove potrebe, posebnosti, navade in ob pogovoru z nami dobijo vpogled v delovanje skupine. Za ta sestanek imamo pripravljen vprašalnik, na katerega zapišemo pomembne podatke o otroku, ki so nam v pomoč pri uvajanju otroka oz. pri delu z njim. Vprašalnika sta dva, za prvo in drugo starostno obdobje. Pogovorimo se tudi o stiskah staršev ter strahovih. Starši dobijo tudi odgovore na vprašanja, ki jih težijo. Na individualni pogovor se odzovejo vsi. Igre družin: Starši skupaj z otrokom pridejo v igralnico. Otrok spozna prostor in strokovni delavki. Te oblike sodelovanja se udeležijo vsi.

Uvajanje otroka v vrtec: Poteka postopoma, več dni. V tem času se starši in otroci seznanijo z vsemi elementi dnevnega reda in aktivnostmi, ki potekajo znotraj skupine. Udeležba je 100 %, trajanje pa je odvisno od potrebe posameznega otroka in starša.

Uvodni roditeljski sestanek: Je oblika sodelovanja, pri katerem starši pridobijo prve konkretne informacije. Namenjen je spoznavanju celotne skupine, predstavitvi letnega delavnega načrta oddelka ter drugih oblik medsebojnega sodelovanja, reševanju morebitnih začetnih dvomov in skrbi staršev. Starši imajo možnost sooblikovati LDN oddelka. Sestanka se udeleži okoli 98 % staršev.

Pogovorne urice: Izvajamo jih dvakrat letno - jeseni in spomladi. Starši v Googleovi tabeli izberejo termin, ki jim najbolj ustreza. Na pogovorni urici dobijo informacije o počutju otroka, njegovemu napredku v razvoju, vedenju in morebitnih odstopanjih. Imajo tudi možnost, da povedo kaj o otroku, izpostavijo vprašanja ter dileme. Če se pojavijo kakšne težave, skušamo skupaj poiskati rešitev. Pogovornih uric se udeleži okoli 95 % staršev. Izobraževalni sestanek: Je namenjen staršem posamezne skupine. Sprva smo izvajali sestanke za starše celega vrtca. Kljub temu, da so starši preko ankete izrazili pobudo za določeno temo, so bili sestanki zelo slabo obiskani. Zadnje čase izobraževalne sestanke izvajamo strokovne delavke same v sklopu skupine glede na prednostno nalogo vrtca. Povprečna udeležba je 20 %. Evalvacijski sestanek: Izvedemo ga ob koncu šolskega leta v fizični obliki ali pa staršem pripravimo Poročilo o uresničevanju LDN oddelka in ga pošljemo po elektronski pošti. Prisotnost staršev na zadnjem roditeljskem sestanku je močno upadla, zato smo se odločili za posredovanje poročila po elektronski pošti. Oglasna deska je prostor pred igralnico, kamor prirpemo pomembna obvestila ter predstavimo vsebine, ki jih izvajamo z otroki. E-pošta: Je komunikacijsko sredstvo, s katerim starše obveščamo o pomembnih zadevah. Ravno tako nam starši preko e-pošte sporočajo določene informacije. V našem vrtcu se pripravljamo tudi na novo obliko sodelovanje med vrtcem in družino, to je eAsistent. Ravno tako vsak mesec preko Google Photos starši prejmejo fotografije otrok, ki so posnete tekom bivanja v vrtcu. Ves čas smo staršem za kratke informacije na voljo ob prihodu ali odhodu otroka v vrtec ter preko telefonskega pogovora.

Neformalne oblike sodelovanja

Zbiranje starega papirja: Vsak mesec enkrat imajo starši možnost odložiti star papir v zabojnik pred vrtcem. Denar od papirja je namenjen za Obogatitvene dejavnosti vrtca, kot so prevozi z avtobusom in ogled predstav. Starše povabimo na delavnice kot so: izdelava okraskov za novo leto in krasitev igralnice, delavnica za veliko noč, peka peciva, razne likovne delavnice in drugo. Vsako leto v sklopu športnega programa Mali sonček izvedemo Igre brez meja. Ta oblika druženje je me družinami zelo priljubljena, kar se vidi tudi v zelo veliki udeležbi. Strokovne delavke pripravimo igre, ki so lahko

tematsko zasnovane (ločevanje odpadkov, jesenski pridelki) ali pa kot izvedba gibalnih dejavnosti. Prisotne družine se razdelijo v dve skupini, ki tekmujeta med seboj. Vsak otrok ima ob sebi eno odraslo osebo (oče, mami, teta, babi). Izvajamo tudi družinske pohode, česar se tudi zelo radi udeležujejo. Nekateri starši so poudarili, da njihov otrok velikokrat ne želi sam prehoditi določene poti, v družbi sovrstnikov pa jim je bilo zabavno in kar niso mogli verjeti, kaj vse njihov otrok zmore. Z družinami smo se tudi že odpravili na kolesarjenje. Nočitev v vrtcu ali izven: Pred leti smo z otroki in starši organizirali večdnevna taborjenja izven vrtca ter letovanja na morju. Te oblike so s časom prenehale, zato smo se posluževali le ene nočitve v vrtcu in to z otroki pred vstopom v šolo. S kolegicama, ki smo delale v skupini, smo imele eno lepo izkušnjo po petletnem druženju z otroki. Ker smo želele to druženje zaključiti malo drugače, smo za pomoč prosile starše. Z njihovo pomočjo smo izbrali lokacijo za zaključno prireditve skupine. Po končanem programu za družine smo skupaj povečerali in strokovne delavke smo ostale z otroki v Domu krajanov, kjer smo imeli »pižama party« in nato prenočili. Seveda noč ni bila niti malo mirna, saj so kljub navezanosti na naju nekateri pogrešali starše, drugi pa so hodili lulat med spanjem. Kljub temu smo se imeli zelo lepo in nam bo ta dogodek za vedno ostal v spominu. Zjutraj smo skupaj s starši zajtrkovali in se poslovili.

Zaključne prireditve na ravni vrtca organiziramo vsako leto v mesecu maju. Vsebinska je načrtovana glede na prednostno nalogo vrtca (gibanje, likovna umetnost, igre ...). Zaključek v skupini je v domeni posameznega oddelka ter v dogovoru s starši. Projekti, v katerih aktivno sodelujejo starši: prinašanje literature, predstavitev poklicev, hobijev, prebiranje pravljic ali izvedba delavnice z otroki, priprava predstave za otroke, pomoč pri izdelavi kostumov in scene, zbiranje materiala – odpadni materiali ali sredstva, ki jih naročimo za delo v skupini (jesenski plodovi, odpadni materiali, škatle, zamaški, določene slike ...). Prireditve za starše pripravimo individualno po posameznih skupinah. Starši zelo radi pridejo, kadar nastopajo otroci: deklamacije, pesmice, plesi, dramske predstave, lutkovne predstave. Starši so v veselem decembru otrokom pripravili dramsko predstavo, kar se je izkazalo za zelo uspešno, saj so se med vajami tudi bolje spoznali. Otroci so bili nad tem zelo navdušeni. Starši so po predstavi izpostavili dileme in občutke, s katerimi so se srečevali med vajami. Poudarili so, da to ni bilo lahko, da je bilo potrebno vložiti veliko truda v učenje teksta, v skrb za rekvizite in pripravo scene. Zato so bili še toliko bolj navdušeni, ko so njihovi tri in pol letniki nastopali na velikem odru z dramsko predstavo, saj smo se udeležili območnega srečanja dramskih skupin. Pikniki v naravi so še vedno staršem zelo ljuba oblika neformalnega druženja, so v organizaciji staršev, strokovne delavke lahko le poskrbimo za popestritev le-teh z elementarnimi igrami. Poleg staršev veliko vključujemo tudi stare starše. Povabili smo jih na čajanko v veselem decembru, pomagali so nam pri peki peciva, šli z nami na daljši sprehod, povabili smo jih k prebiranju pravljice, z nami so tudi telovadili v telovadnici vrtca.

Zaključek

Prispevek je povzetek oblik sodelovanja, ki sem jih izvajala tekom svojega dela v vrtcu. V vsem tem času sem spoznala, da se je na tem področju veliko spremenilo. Srečanja so sedaj vedno vnaprej načrtovana, ne gre zgolj za druženje in zabavo, ampak so ciljno naravnana. Pri načrtovanju le-teh nam je v oporo Kurikulum, LDN vrtca ter LDN skupine, ki nastaja v dogovoru s starši. Strokovni delavci opažamo, da je udeležba pogojena z namenom srečanja, saj se izobraževalnih sestankov in zaključnih roditeljskih sestankov udeležujejo v veliko manjšem številu. Večja prisotnost je le takrat, kadar se srečanja udeležijo z otrokom. Zato nam je še naprej velik izziv, da staršem pripravimo take oblike srečanj in druženj, katerih se bodo z veseljem udeleževali.

Literatura

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Lepičnik Vodopivec, J. (1996). Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati. Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.

Sodelovanje in komunikacija med vrtcem in starši, diplomska naloga http://pefprints.pef.uni-lj.si/1805/1/diploma_z_a_CD.pdf.

Vonta, T. (1998). Vključevanje družin v življenje vrtca. V: Žerovnik, A. (ur.): Družina - šola. Ljubljana: Družina: Pedagoški inštitut, str. 110–122.

Zbornik: Odnosi s starši - izziv in obveza, zbornik Supra 2018.

MULTIKULTURNOST V VRTCU

Povzetek: V vrtcu se otroci vse pogosteje srečujejo z otroki, ki prihajajo iz kulturno različnih okolij. Otroke moramo seznaniti, da ne obstaja samo ena kultura temveč imamo več kulturnih manjšin, skupnosti, veroizpovedi, različna stališča, oblike praznovanj, različne prehranjevalne navade, spolne usmerjenosti itn.. Razlike v družbi in tudi v vrtcih navadno povzročajo neodobranje, odpore, včasih stereotipe in predsodke. Da pa bi že otroci v vrtcu lahko sprejemali druge kulture, morajo najprej dobro razviti lastno identiteto in spoznati lastno kulturo. Da bi otroci različne kulture sprejemali čimbolj strpno in se vanje vključevali, dosežemo tudi z lastnim vzgledom. Oblikovanje pozitivnega odnosa do drugačnosti omogočimo z vrsto dejavnosti, ki so smiselno povezane in otroku dovolijo spoznavanje različnosti med njimi in drugimi ljudmi, ki jih obkrožajo. Spodbujanje in uveljavljanje medkulturne vzgoje v vrtcih je zahtevno delo, ki terja ustrezno usposobljenost vzgojiteljev, primerno okolje in tudi ustrezne pedagoško - didaktične pristope, tako do posameznih tujejezičnih otrok kot tudi do ostalih otrok v vrtcu.

Ključne besede: kultura, identiteta, medkulturnost, medkulturna vzgoja, vrtec

INTERCULTURALISM IN KINDERGARTEN

Abstract: In kindergartens children increasingly encounter other children of different cultural backgrounds. Children should be taught about the nonexistence of a single culture and the existence of more cultural minorities, communities, religions, various points of view, different forms of celebrations, eating habits, sexual orientation, etc. Differences in society as well as in kindergartens usually trigger disapproval, resistance sometimes stereotypes and prejudice. Kindergarten children should develop their own identity and get acquainted with their own culture in order to be able to accept other cultures. By setting an example children will be able to accept other cultures the most tolerantly. The creation of a positive attitude towards difference is enabled by a series of activities that are reasonably related and allow children to learn about the difference between them and the other people which surround them. Interculturalism in kindergarten Encouraging and enforcing intercultural education in kindergartens is a demanding job which requires adequate qualification of educators, appropriate environment as well as appropriate pedagogical - didactic approaches to individual foreign language children as well as to other children in kindergarten.

Keywords: culture, identity, interculturalism, intercultural education, kindergarten

Uvod

Najpomembnejše za kakovostno vzgojo in izobraževanje je zagotavljanje pravice vsakemu otroku in družini do vključevanja in spoštovanja. Le tem je treba zagotoviti tudi možnosti aktivnega sodelovanja pri uresničevanju skupnih ciljev kot tudi doseganju vseh njihovih potencialov, s posebnim poudarkom na najranljivejših posameznikih. Jaz kot vzgojiteljica omogočam, da se otroci na podlagi vsakodnevnih izkušenj učijo ceniti in spoštovati različnost ter razvijajo spretnosti, ki jim omogočajo sodelovanje. Najprej sem sama morala razviti večje razumevanje kulturnih ozadij in socialnih okolij družin otrok, s katerimi delam. Prek vnašanja elementov družinske mikrokulture v oddelek, se otrok z oddelkom poveže in se v njem prepozna. To je pomembno za razvoj občutka pripadnosti skupini in potrjevanja identitete otroka.

Multikulturnost, večkulturna in medkulturna družba

Preseljevanje ljudi v države, ki nudijo boljše možnosti za življenje, je še zlasti v zadnjih desetih letih posledica hitrih družbeno-gospodarskih sprememb. Naučiti se moramo živeti tudi s tem in se naučiti spoštovati tudi to. Naši otroci bodo morali živeti v še bolj nacionalno, kulturno in versko obarvani skupnosti. Priložnost za pridobivanje znanj, informacij pa tudi različnih spretnosti, vezanih na strpno sožitje in spoštovanje ljudi različnih kultur, ver, narodnosti in pogledov, imamo tudi v naših vrtcih. Z lastnim zgledom lahko naredimo veliko. Seznanjanje z drugimi kulturami ne pomeni le poznavanja bližnjih ali prisotnih kultur, ampak tudi drugih. Zato je pomembno, da otrok že v vrtcu dobi možnost, da se seznanj z drugimi kulturami in civilizacijami, njihovimi življenjskimi navadami in tradicijami. Brander idr. (2006) pravijo, da je družba lahko večkulturna ali medkulturna. Ko govorimo o večkulturni družbi, gre tu predvsem za različne kulture, etnične skupine, ki živijo na istem ozemlju niso pa med seboj nujno v stiku. Pri takšni družbi se razlike obravnavajo kot slabost, kar pa lahko privede do diskriminacije. Medtem ko pri medkulturnih družbah govorimo o različnih kultu-

rah, etničnih skupinah, ki živijo na istem ozemlju, med seboj pa sodelujejo in vsestransko priznavajo tako svoje vrednote kot tudi vrednote drugih. V tej družbi je vsak posameznik enako pomemben, kar pomeni, da je obravnavan enakopravno. Vzgojitelj se odloča, ali bo njegova skupina, v kateri so otroci različnih kultur, večkulturna ali medkulturna.

Medkulturno izobraževanje

Medkulturno izobraževanje lahko opredelimo kot ideal, ki stremi k ustvarjanju izobraževalnih možnosti, ki so za vse učence enake. Temelji na upoštevanju drugačnosti posameznih kultur in je posledica učinkovite spremembe šolskega okolja. Bolj kot druge spoznamo in jih razumemo, bolj jih tudi spoštujemo (Zorec, 2009). Za multikulturalizem in multikulturno vzgojo bi lahko z nekaj besedami rekli, da je razumevanje samega sebe, poznavanje domačega kraja, lastne kulture, identitete in nacionalne tradicije zelo pomembno za otrokovo zgodnje seznanjanje z drugimi kulturami in civilizacijami, spoznavanje in razumevanje, v čem smo si ljudje podobni in v čem različni. Ob tem se otroku nudi možnost, da zraste, v resnično demokratični družbi, v demokratičnega posameznika, ki pozna, spoštuje in uporablja prednosti vsake od kulturnih skupin. Pomembno je, da predšolske otroke, ki počasi spoznavajo bližnjo okolico, zgodaj seznanimo z drugimi kulturami in civilizacijami, ki imajo drugačne tradicije, življenjske navade in praznovanja. Seznanjanje z drugimi kulturami je osnovnega pomena za vzgojo medsebojne strpnosti, za sprejemanje in spoštovanje drugačnosti ter za življenje v večkulturni, demokratični družbi (Kranjc, 2009). Da pa ima multikulturalizem in multikulturna vzgoja velik poudarek na več področjih dejavnosti v vrtcu, govori tudi Kurikulum za vrtce (1999). Glavni cilj, ki je poudarjen pri multikulturni vzgoji za področje družbe, pa je »spodbujanje razvoja lastne identitete in spoznavanje lastne kulture«, (Marjanovič Umek, 2001, str. 155), saj se bo otrok le tako lahko razvil v strpnega posameznika, ki bo sprejemal drugačne in bo dovzeten za spoznavanje tujih kultur in civilizacij.

Multikulturalizem v vrtcih

Najprej moramo povedati: »Izhodišče vzgoje v vrtcu in šoli so otrokove in človekove pravice. Obe instituciji otroke navajata na sprejemljive načine vključevanja v skupnost, s čimer je neposredno povezana vzgoja za strpnost, solidarnost in odgovornost.« (Krek, 1997, str.18.)

Načelo multikulturalizma

Načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma: omogočanje enakovrednih pogojev za optimalni razvoj vsakega otroka, upoštevanje značilnosti starostnega obdobja, upoštevanje individualnih razlik v razvoju in učenju, strokovno čim širše in fleksibilno zagotavljanje pogojev za stalno in občasno vključevanje predšolskih otrok s posebnimi potrebami v življenje in delo rednih oddelkov v vrtcih, upoštevanje skupinskih razlik (glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor ipd.) in ustvarjanje pogojev za njihovo izražanje, upoštevanje načela različnosti in multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti in materialov, ki naj otrokom omogočajo izkušnje in spoznanja o različnosti sveta (stvari, ljudi, kultur). (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 12.)

Cilji medkulturnosti

Najpomembnejši cilji, ki si jih vzgojitelji po navadi zadajo so opazovanje drugačnosti, problemov in izzivov večkulturne in medkulturne skupnosti ter njihovo pravilno razumevanje; seznanjanje z zgodovinskimi značilnostmi izvorne države in migracijami (izseljevanjem iz izvorne države in priseljevanjem v našo državo) ter ocenjevanje posledic; zaznavanje predsodkov, ki obstajajo v našem okolju do drugih oziroma priseljencev, in kritično presojanje medijskih sporočil; prepoznavanje jezikovnih težav priseljencev in pomoč pri odpravljanju teh težav; vrednotenje in spodbujanje izzivov dvojezičnosti oziroma večjezičnosti pri otrocih priseljencev; razvijanje razumevanja in osnovnih znanj jezika porekla, spoznavanje kulture porekla in drugih socializacijskih prvin otrok priseljencev; spodbujanje medkulturnega pedagoškega delovanja v vrtcu z vsemi otroki in spodbujanje učenja otrok v večkulturnih skupinah; razvijanje razumevanja za vedenjske vzorce, pogojene z razlikami v kulturi; spodbujanje strpnosti med otroki kljub razlikam ter priprava na življenje v večkulturni skupnosti. (Motik in Veljić, 2007, str. 34 – 35.)

Cilji v Kurikulumu

V Kurikulumu za vrtce (1999) so predstavljeni globalni cilji. Predstavila bom samo tiste, ki se navezujejo na temo multikulturalnost, in sicer doživljanje vrtca kot okolja, v katerem so enake možnosti za vključevanje v dejavnosti in vsakdanje življenje ne glede na spol, telesno in duševno konstitucijo, nacionalno pripadnost, kulturno poreklo, veroizpoved itn.; spoznavanje samega sebe in drugih ljudi; oblikovanje osnovnih življenjskih navad in spoznavanje razlik med življenjskimi navadami naše in drugih kultur ter med različnimi družbenimi skupinami; spoznavanje ožjega in širšega družbenega in kulturnega okolja ter spoznavanje medkulturnih in drugih razlik; oblikovanje osnove za dojetje zgodovinskih sprememb; spoznavanje, da se ljudje in okolje, družba in kultura v času spreminjajo; možnost seznanjanja z raznimi kulturami in tradicijami (prav tam, str. 50). Ob globalnih ciljeh pa imamo tudi konkretne cilje, in sicer, da otrok pridobiva konkretne izkušnje za sprejemanje drugačnosti (glede na spol, nacionalno in kulturno poreklo, veroizpoved, telesno in duševno konstitucijo itn.); otrok ima možnost za rahljanje stereotipov, povezanih z razliko med spoloma; otrok ima možnost spoznavanja in dojetja telesnih podobnosti in razlik med ljudmi in enakovednost vseh; otrok spoznava, kako je zgrajena družba, in se seznanja z različnimi funkcijami bližnjega družbenega okolja, s poklici, delovnimi, kulturnimi okolji itn., spoznava razne in različne praznike in običaje; otrok se postopoma seznanja s širšo družbo in kulturo; otrok spoznava različne oblike družine in družinskih skupnosti; otrok razvija interes in zadovoljstvo ob odkrivanju širšega sveta zunaj domačega okolja. (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 50 – 51.)

Sodelovanje s starši

Prav tako mora vzgojitelj navezati stike s starši otrok druge narodnosti oziroma kulture. Vsako takšno sodelovanje pa je vezano tudi na možnost izmenjave mnenj, stališč in predlogov. Začetek uspešnega sodelovanja vzgojitelja s starši otrok priseljencev naj bi bil vedno spontan pogovor. Starši pa tega velikokrat ne zmorejo, zato jih mora vzgojitelj k sodelovanju povabiti na pravi način. Pomembno je, da si za srečanje z njimi vzgojitelj vzame dovolj časa in si postavi uresničljive cilje. Načinov, kako lahko sodelujemo s starši, je veliko. Predstavila bom nekaj primerov, ki jih lahko uporabimo tudi na srečanjih s starši priseljenci:

Kulinarični večer: Cilj kulinaričnega večera je spoznavanje različnih kuhinj in kulinaričnih praks v posameznih skupnostih oziroma kulturah. Starši, pripadniki različnih kultur, naj predstavijo tipične jedi, pijače, pogrinjke in družbeno okolje, v katerem pripravljajo določene jedi. Običaje, ki spremljajo pripravo določenih jedi, ponudbo pijač in pripravo pogrinjka, slavnostne mize ipd. Pravila, ki veljajo glede uživanja pripravljenih jedi in pijač, oziroma pravila, ki veljajo za mizo.

Večer mitov in pravljič: Cilj tega srečanja staršev je spoznavanje različnosti in podobnosti v pravljičah ali mitih posameznih kultur. Prav pravljičice in miti predstavljajo osnovo vsake kulture, obenem pa njihove podobnosti pričajo o skupnem duhovnem jedru vsega človeštva.

Glasbeni večer: Glasba je univerzalni jezik, ki ga razumejo vse kulture, le načini in sredstva njegove rabe so drugačna. Glasba lahko sproža cel niz krasnih občutkov, sprošča, povezuje, nas zabava, vabi h gibanju, na ples itd. Je torej odlična priložnost za prijeten, skupen večer staršev. Pri spoznavanju glasbe spoznavamo tudi kulturo določene skupnosti, naroda, dežele in prav glasba nam je med različnimi vidiki kulturnih različnosti pogosto najbližja, najbolj razumljiva.

Moja dežela: Znanje, informacije, nova spoznanja omogočajo večje razumevanje in strpnost do drugih in drugačnih. Za stereotipi in predsodki o drugih kulturah se mnogokrat skrivajo neznanje, pomanjkanje informacij in izkušenj v stikih z drugimi. Večer staršev, na katerem predstavimo dve ali tri izvorne dežele, od koder prihajajo udeleženci, pa je dobra priložnost za preseganje stereotipov in poglobitev znanja o drugih kulturah.

Mi praznujemo tako: Cilj večera praznikov je spoznavanje praznikov, načina praznovanj, običajev in ritualov, ki so povezani s praznovanji v posameznih kulturah. V multikulturnih družbah je praznovanje praznikov v »sosednjih« skupnostih, njihovo upoštevanje ter spoštovanje pogoj mirnega sobivanja in dobrih odnosov. (Učitelji Ljudske univerze Jesenice, 2002)

Zaključek

Kot vzgojiteljica se zavedam lastnih prepričanj, stališč in izkušenj ter njihovega vpliva na odnose z otroki in družinami. Gradim svojo prakso na lastnih prepričanjih o človekovi naravi in učnem procesu. Vsaka izbira in odločitev, ki jo sprejem v oddelku, tudi o tem, kakšna bo interakcija z otroki in družinami, kakšno učno okolje bom oblikovala in katere strategije poučevanja bom izbrala, je pod

močnim vplivom mojega prepričanja. Zato je pomembno ozaveščanje lastnih predsodkov in stereotipov, saj je to prvi korak pri premagovanju le-teh. Zgolj tako lahko vzgojitelj postane senzibilen za prepoznavanje ter vnašanje vseh različnosti v oddelku na vrednostno nevtralen način.

Literatura

- Brander, P. in sod. (2006). *Izobraževalni priročnik »Vsi drugačni, vsi enakopravni«*. Ljubljana: Svet Evrope v Strasbourgu (Council of Europe publishing), Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK v Ljubljani. Pridobljeno s http://www.svetevrope.si/res/dokument/downloadc583.pdf?id=/res/dokument/10370_1.pdf&url=/res/dokument/10370-_1.pdf&title=izobrazevalni_prirocnik_ideje_pripomocki.pdf
- Kranjc, S. (2009). Slovenščina v vrtcu. V M. Ivšek (ur.), *Jeziki v izobraževanju* (str. 129–134). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno s <http://www.zrss.si/pdf/zbornikJeziki2008.pdf>.
- Krek, J. (1997). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Kurikulum za vrtce. (1999). *Predšolska vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za šolstvo in šport in Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Marjanovič Umek, L. (2001). *Otrok v vrtcu. Priročnik h kurikulumu za vrtce*. Maribor: Obzorja.
- Motik, D. in Veljić, I. (2007). *Spoznavam sebe, tebe, nas*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Učitelji Ljudske univerze Jesenice. (2002). *Še dobro, da smo si tako različni*. Jesenice: Ljudska univerza Jesenice.
- Zorec, K. (2009). *Medkulturna razmerja v izobraževanju*. V: M. Makarovič (ur.), *Šolanje v medkulturnem okolju* (str. 45-87). Ljubljana: Založba Vega.

JAZ IN TI, MI VSI

*Če hočeš razumeti naš način življenja, opazuj otroke.
Otroci tvorijo našo kulturo, kajti početje otrok ima
za odrasle velik pomen.
(vaščan iz severne Gane)*

Povzetek: Vzgojno-izobraževalni proces smo ljudje. Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev s svojimi osebnostnimi in delavnimi karakteristikami bistveno prispevajo k udejanjanju poslanstva vrtca. V svoji dolgoletni praksi ugotavljam, da je potrebno pri oblikovanju naprednih vzgojno-izobraževalnih stališč sodelavce najprej določiti, z vnosom in izvajanjem novosti v praktično delo. Njihovih pričakovanj in mnenj ni mogoče zanemariti, saj so stalnica in se ponavljajo, kar je prisotno in se odraža v dodatnem strokovnem izobraževanju in je potrjeno z opazovanjem uspešnosti njihovega dela. Vzgojitelje lahko dodatno opozorimo, kaj je dobro in pozitivno, vendar se njihovo ravnanje vzlic temu še ne spremeni. Zavore so del osebnostne strukture in sistema vrednot, predvsem pa je pomembna zavora nesposobnosti opravljanja lastnega dela. Zato zagovarjam stališče, da se kot vzgojitelji moramo zavedati svojega poslanstva in se vsakodnevno preizkuševati, kaj lahko storim za razvoj vsakega otroka v skupini. Pokazatelji v procesu so pristopi in strategije, ki spodbujajo razvoj kakovostnega dela v vrtcu in prinašajo dobrobit vsem otrokom, strokovnim delavcem in staršem otrok.

Ključne besede: vzgojiteljeva samopodoba, vrednote vzgojitelja, krepitev kakovosti in odnosov

ME AND YOU, WE ALL

Abstract: We create the educational and institutional process, the people. Teachers and assistant teachers contribute essentially to actualize the mission of kindergarten with their personal and diligent characteristics. In my long-term practise I've realised that for the formation of progressive educational-institutional opinions the co-workers need to be trained with the innovation within practical working first. Their expectations and opinions are important, repeated and present in additional professional education and confirmed by the observation of successful work they do. In kindergarten we can present good and positive sides to the teachers but this doesn't assure that their practice will definitely change. Inhibitions are part of the personal structure and value system, the most important inhibition is incapability of doing their own work. We, the kindergarten teachers need to be aware of our mission and daily ask ourselves how can we contribute to the development of each child in the group, in my opinion. Approaches and strategies are the indicators of the process which encourage the development of qualitative work in kindergarten and contributes to all the children, professional associates and children's parents.

Keywords: teacher's self-image, teacher's values, strenghtening of quality and relations

Uvod

Živimo v času, ko se razvoj in napredek odvijata z nadpovprečno hitrostjo, in vsem se nenehno mudi. Drug drugega komajda opazimo, si vzamemo čas za klepet in majhne pozornosti. Zaradi krize so na drugi strani ljudje, v stiski, osamljeni, in so postavljeni pred različne preizkušnje. Ampak ta svet ustvarjamo ljudje, med seboj smo si zelo različni, in imamo različne vrednote. Ali pri opravljanju svojega poklica vrednote, ki so za nas izjemnega pomena, tudi zares čutimo? Se kdaj o tem sploh vprašamo? Čutimo med seboj moč vrednot JAZ IN TI, MI VSI?

Vzgojiteljeva samopodoba in njen pomen

Vzgojitelj s svojim vsakdanjim vplivom pomaga otrokom graditi temelje njihove prihodnosti. Nizka samopodoba lahko vzgojitelja močno omejuje pri opravljanju lastnega dela, zato je visoka samopodoba nujen pogoj za njegovo delovno uspešnost in posledično za optimalen razvoj otrok. Youngs (2000) opiše značilnosti vzgojitelja z visoko samopodobo in značilnosti tistega z nizko samopodobo: Vzgojitelj z visoko samopodobo nadzoruje svoje življenje. Je čustveno stabilen, zanesljiv, odločen in optimističen. Zaveda se lastne vrednosti in pomembnosti svojih dosežkov, ne da bi potreboval nenehno odobravanje drugih. Na ljudi se odziva pozitivno in si prizadeva biti koristen, prijazen, dovteten in dostopen. Razvija in ohranja trdne medsebojne odnose in išče načine konstruktivnega sodelovanja z drugimi. Poudarja osebne odnose, kar pomeni, da želi otroke in sodelavce (s)poznati kot posameznike. Razvija sočuten in empatičen odnos do sebe in drugih ter spodbuja in pohvali

otroke in sodelavce. Pedagoško delo mu nudi veliko zadovoljstva. Prizadeva si prejemati povratne informacije o svojem delu, upošteva nasvete in jih ne dojema kot kritiziranje. Visoka samopodoba mu omogoča, da je pri soočanju s težavami psihološko trden. Je prepričan vase, želi biti učinkovit, zato je pripravljen sprejeti izzive in se soočiti z novimi izkušnjami. Rad sodeluje v številnih dejavnostih, izraža željo po raziskovanju in preizkušanju novih metod dela. Prevzema odgovornost za svoja dejanja. Vzgojitelj z nizko samopodobo ima o sebi slabo mnenje. Nima dovolj zaupanja vase, zato neprestano podcenjuje samega sebe in svoje zmožnosti. Ima občutek manjvrednosti, je nezadovoljen, pesimističen, negotov in se pogosto omalovažuje. Znaki vzgojiteljeve nizke samopodobe se lahko kažejo kot čustven umik ali kot pasivno-agresiven odnos do otrok in sodelavcev. Ni dovolj odločen in prepričan vase, zato ne tvega in se upira novim izzivom. Izraža odpor do novih vzgojnih konceptov in metod dela. Zaradi pomanjkanja samozaupanja je prepričan, da sodelavci bolje opravljajo to delo in dvomi, da bo sam kdaj tako dober. Čuti, da mora za lasten vzpon ponižati druge, zato pretirano kritizira sodelavce, vodstvo, otroke in njihove starše. Hkrati pa ima tudi pretirano željo po pozornosti in mnenjih sodelavcev, saj ne zaupa svoji presoji. Redko zagovarja svoja stališča, še posebej, ko naletijo na nasprotovanje.

Primožič (2003) pravi, da morajo vsi, ki sooblikujejo podobo vzgojitelja (sodelavci, vodstveni delavci, izobraževalne institucije, država), poskrbeti, da:

- ima vzgojitelj pogoje, možnosti in željo razvijati svojo pozitivno samopodobo;
- ima kolektiv delavcev in delavk v vrtcu možnost in pogoje, da s svojim znanjem, vrednotami, stališči in prepričanji oblikujejo in vzdržujejo kakovostne odnose in profesionalnost;
- vodstveni delavci skrbijo za pozitivno motivacijo (pohvale, spodbude, priznanja);
- država z umeščanjem predšolske vzgoje v nacionalni program upošteva pomembnost predšolskega obdobja na vseh ravneh, tudi v sistemu nagrajevanja;
- izobraževalne institucije v času šolanja prihodnjih vzgojiteljev ob pridobivanju znanj in spretnosti omogočajo tudi pridobivanje vrednot izbranega poklica.

Menim, da bi moral vsak opraviti psihološki test, kar pomeni, da se razbere vedenjski profil za poklic vzgojiteljice/vzgojitelja, ki je bolj ali manj primeren za razpisano delovno mesto glede na osebne lastnosti. Vzgojitelj mora najprej sam verjeti v vzgojo, vrednote in šele nato lahko vzgaja otroke.

Vrednote vzgojiteljice/vzgojitelja pri vzgojnem delu

Delati kot vzgojiteljica/vzgojitelj pomeni, da v svoje delo vključuješ vrednote, s katerimi tudi dejansko živiš. Vrednota ni plašč, ki ga oblečeš, in ti je toplo. Vrednota je bolj kompleksna in zavisi od osebnosti vzgojitelja, njegovih vzorcev, ki jih nosi s seboj, okolja, kjer je odraščal, njegove samopodobe, samospoštovanja, medsebojnih odnosov, ki so vladali in vladajo v njegovem življenju in verjetno še od česa. O razmišljanju o vrednotah, s katerimi se vsakodnevno srečujem pri delu z otroki in sodelavci, sem ugotovila, da je vzgled, ki ga posredujem otrokom in odraslim, pomemben vidik zame.

V nadaljevanju so opisane vrednote, ki bi v današnjem času morale biti v ospredju za vzgojno dobro, vsaj po mojem mnenju. Empatija je namreč predpogoj za človekov moralni razvoj. Empatija ni gensko pogojena. Empatija je zapletena naloga, ki raste in se razvija s pomočjo staršev in strokovnih delavcev v vrtcu. V skupini otrok je razvoj empatije nujno potreben, saj prinaša zavedanje in razumevanje čustev in občutkov drugih v skupini. Vzgojitelji moramo otroku dajati možnosti, da spozna sebe in druge, ga spodbujati k druženju in opazovati njegovo odzivnost. Z empatičnim življenjem lahko začutimo nekoga drugega, kar nas neizmerno bogati z izkušnjami, ki si jih delimo ob različnih situacijah. Ob izkazovanju se ne zapiramo vase, temveč spoznavamo, kaj je prav in kaj ne, ter tako razvijamo iskrenost, razumevanje ter odprtost do soljudi (Devjak 2009). Strinjam se s Simonič (2010), ki pravi, da empatija nosi v sebi velik potencial za sodobno družbo, v kateri so kljub globalizaciji posamezniki velikokrat raztreščeni in nepovezani.

Spoštovanje je osnovno sožitje med ljudmi, na katerega v današnjem času vse bolj pozabljamo. Če hočemo, da nas ljudje spoštujejo, moramo spoštovati tako njih kot same sebe. Iskreno spoštovanje pomeni, da človeka poslušamo, slišimo, vidimo, opazimo in ga upoštevamo. Spoštovanje je vrednota, ki jo ljudje premalokrat izkazujemo sočloveku – predvsem otroku. To vrednoto se trudimo razvijati v vrtcu pri vsakodnevnih dejavnostih ob uporabi vljudnostnih izrazov, pomoči drug drugemu ter skrbi za urejenost igralnice in drugih prostorov. Drži, da je izražanje spoštovanja v dnevni rutini največkrat naučeno, včasih celo malo zaigrano, neiskreno, zato bi se v vrtcih morali vsi truditi, da bi vrednoti spoštovanja vrnila prvinski namen – biti iskren. Strpnost je človeška vrlina, ena izmed velikih vrednot, ki se je naučimo v življenju, in je tudi temeljna človekova pravica, ki naj ne bi ločevala, temveč povezovala ljudi. Veliko stvari nas ločuje in obenem povezuje, tako srečujemo

Ljudi, pravzaprav živimo z ljudmi, ki imajo drugačne ideje, drugačne vrednote, drugače razmišljajo... Naša strpnost je tista, ki nam dopušča, da v vsem tem živimo ustvarjalno, kritično in zadovoljno. Strpnost v vrtcu je nujna in nam daje možnost sprejemati in prepoznavati otroka, njegove kvalitete in zmožnosti drugačnih (naglušnost, slabovidnost, priseljenci). Z lastnim vzorom obvladovanja in strpnosti pa omogočamo otrokom, da v procesu razvoja takšni postajajo tudi sami.

Vzgoja je nemogoča, če vzgojitelj nima jasno izoblikovanih vrednot. Vrednote imajo veliko motivacijsko moč, saj spodbujajo posameznika k sodelovanju v določeni smeri. Tako je vzgojiteljeva osebnost pri podajanju vrednot otrokom še kako pomembna, svoje lastne vrednote in načela namreč vsakodnevno in aktivno prenaša na otroke. Ali vstopamo v vzgojni odnos z otrokom kot starši ali kot vzgojitelji, vstopamo kot celotna osebnost z vsemi čutenji, vrednotami, izkušnjami in pričakovanji. Pomembno je, da si prizadevamo za skupne vrednote s starši nam zaupanih otrok, saj je vzgoja le tako mogoča. Albert Einstein je nekoč zapisal: "Samo opravi svoje delo tako dobro, kot ga s človeškimi močmi lahko. Drugo bo prišlo samo od sebe." Ob upoštevanju tega naše vrednote ne bodo v krizi, kot je zdaj ves naš sistem.

Krepitev kakovosti s spoštovanjem in medsebojnim zaupanjem

Sodelovanje je odnos, ki naj bo partnerski, torej sodelujoč, dopolnjujoč med dvema enakopravnima partnerjema – vzgojitelj in starš (Pšunder, 1994). Vzgojitelj je torej tisti, ki mora prvi vzpostaviti dober odnos upoštevajoč načela, hkrati pa poskrbeti za pristen stik, ki vzbuja zaupanje in sočutnost. Koristi od takšnega odnosa imajo vsi, vzgojitelj in starši, zlasti pa otroci. Kot vzgojiteljica sem že na samem začetku tega poslanstva začutila, da potrebujem močno, strokovno držo, s katero starše prepričam s podajanjem mojega sporočila njim. Moje močno področje je dobra in strokovna komunikacija, ki je usmerjena v razumevanje in sprejemanje izrečenega. Lepo je, če imaš možnost bivati in delati v sredini, ki je spoštljiva, poštena, ustvarjalna, zaupanja vredna, spretna, delovna, zabavna... s pogoji, kjer se lahko razvijajo takšne osebe, ki bodo čez nekaj let morebiti postali naši sosede, sodelavci ali pa bodo opravljali različne poklice, kjer se bomo z njimi srečevali. Otrok se rodi in razvija v družini, ki ga tako ali drugače usmerja, spodbuja in skrbi za njegovo življenje. Tako je skupina v vrtcu na neki način otrokova druga družina. V njej živita dva odrasla in otroci. Dobri odnosi z ožjimi sodelavci so zelo pomembni in če med njima vlada zaupanje, spoštljiv in spodbuden odnos, otroci to začutijo in se ob tem počutijo dovolj sproščene. To, da se otroci, in seveda tudi mi odrasli, z zgledom naučimo veliko, vemo, da je izjemno pomembno, da strokovna delavca v skupini ne učita samo moralnih vrednot, socialnih veščin, ampak vse to tudi živita. Otroci nas namreč ne poslušajo, ampak gledajo in posnemajo. »Skratka vse, kar si želimo videti pri mladih ljudeh, moramo imeti najprej sami ali vsaj načrtno hoditi po poti zastavljenega cilja« (Škobalj 2017).

Pri načrtovanju morata strokovna delavca upoštevati individualne potrebe otrok in hkrati ujeti ritem skupine. Otroke je sicer potrebno dojemati kot posameznike, a jih hkrati spodbujati, da delujejo kot skupina. V življenju se vsakodnevno srečujemo z ljudmi, s katerimi moramo tako ali drugače sodelovati. Vrtec je prostor, kjer se otroci že od začetka učijo dogovarjanja, sodelovanja, spoštovanja, reševanja konfliktov itn., saj v skupini nikoli nisi zares sam. Kako ti socialni procesi potekajo je zopet odvisno od vzgojiteljev v skupini, ki morata v prvi vrsti z vzgledom učiti otroke. Škobaljeva meni, da pravzaprav ne vzgajamo otrok, ampak moramo vzgajati sebe, s tem pa se bo naš napredek prenesel na okolico (Škobalj 2017).

Pri svojem delu, ki ga opravljam kot vzgojiteljica, so zame velikega pomena iskrenost, spoštovanje, pravičnost, obenem spoštujem vsakega otroka, starša in sodelavca. Moja vloga in vloga vsakega posameznika je, da si med seboj zaupamo - da drug drugemu nudimo možnost, da se izkaže na področju, kjer je močan, in se lahko razvija na podlagi pozitivnih izkušenj. Tako posameznik krepí svojo samopodobo, ki je nujna za napredek in osebnostni razvoj. V minulem šolskem letu sem od sodelavk in staršev prejela sporočila, ki bi jih rada delila z vami.

Mlada vzgojiteljica mi je ob koncu strokovnega aktiva predala sledeče sporočilo:

Hvala, ker ste si vzeli čas, in me pred letošnjo selitvijo v Pristavo obiskali v skupini, in mi dali moč in potrebno energijo za nov začetek. V besedah je bila potrditev, da delam dobro. Hvala!

Sanja

Pomočnica vzgojiteljice je ob zaključku šolskega leta namenila naslednjo zahvalo:

Draga Anica!

Beseda Hvala je premalo. Toliko ljubezni, srčnosti, topline in spodbude smo bili deležni od vas. S krasno popotnico gremo v širni svet, v svet znanja, v svet, kjer bomo iskali svoje mesto pod širnimi nebom.

Maja z malčki

Teodorjevi starši so zapisali in podarili naslednjo misel:

Draga Anica!

Pot, ki sva jo prehodila skupaj, je bila lepa. Pot, ki jo bom moral prehoditi brez vas, bom prehodil po vašem vzgledu.

Teodor

Vsako sporočilo, zahvala, misel je zame živa vrednota, shranjena v mojem dnevniku.

Zaključek

Vsak človek ima prednosti in slabosti. Le od nas samih je odvisno, ali se tega zavedamo, ali smo pripravljeni pri samemu sebi nekaj spremeniti in se razvijati. Največja vrednota je, če smo se pripravljeno učiti, predvsem iz svojih napak. O tej temi veliko razmišljam in se postavljam v kožo drugih ter opazujem in poslušam. Kot oseba se znam veseliti, postavljati meje in tudi brezpogojno sprejemati, ampak malo tega sem prinesla na svet, ogromno sem se morala naučiti iz napak in izkušenj. Vsi smo samo ljudje, takšni, kakršni smo, vse je potrebno sprejeti, treba pa je tudi znati postaviti mejo, ko drugi začnejo vdirati v osebno svobodo. Zato je v življenju zelo pomembna želja, da si upamo tvegati, da želimo osebno napredovati ter slediti vrednotam. In uspeh pride takrat, ko se zavemo, da so vse ovire samo izzivi, ki nam pomagajo postati boljši.

Smejati se je tveganje, da bomo videti neumni.
Jokati je tveganje, da bomo videti sentimentalni.
Iskati pomoč je tveganje, da bomo pokazali svoj pravi jaz.
Pokazati svoje sanje, ideje množici je tveganje, da jih bomo izgubili.
Ljubiti je tveganje, da nam ljubezen ne bo vrnjena.
Živeti je tveganje, da umremo.
Upati je tveganje, da bomo obupali.
Poskusiti je tveganje, da nam ne bo uspelo.
Tvegati moramo, saj je v življenju največje tveganje, da ne tvegamo. Človek, ki ne tvega, ne naredi nič, nima nič in ni nič. Lahko se izogne trpljenju in žalosti, ne more pa se učiti, čutiti, spremeniti, rasti, ljubiti... živeti. Vkljenjen v prepričanja je suženj, brez svobode. Samo človek, ki tvega, je svoboden! (Rifenbary, 1998).

Naš občutek Jaz in ti, mi vsi za vrednote in samospoštovanje ne temelji na tem, kako nas vidijo drugi, ampak v prepričanju, da ostajamo zvesti svoji stroki, vrednotam in vizijam (Zohar, Marshall 2006).

Literatura

Devjak, T. (2009), Otroštvo in vzgoja. Gradivo za študente magistrskega študija predšolska vzgoja, Ljubljana.
Primožič, M. (2003). Vloga odraslih v življenju otrok v vrtcu. V J. Bezenšek (Ur.), Predšolski otrok danes (str. 129–134). Slovenske Konjice: Vrtec Slovenske Konjice.
Simonič, B. (2010), Empatija: moč sočutja v medsebojnih odnosih. Ljubljana. Frančiškanski družinski inštitut.
Rifenbary, J. z M. in M. Markowski (1998). Brez izgovora. Ljubljana: Lisac? Lisac d.o.o.
Škopalj, E. (2017). Čuječnost in vzgoja. Maribor: Ekološko-kulturno društvo za boljši svet.
Zohar, D. Marshall, I. (2006). Duhovni kapital. Ljubljana: TOZD.
Žorž, B. (2012). Vzgoja za vrednote. Koper: Ognjišče d.o.o.
Youngs, B. (2000). Spodbujanje vzgojiteljeve in učiteljeve samopodobe: priročnik za vzgojitelje in učitelje v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Ljubljana: Educy.

PROJEKT ERASMUS+: FOTOGRAFIJA KOT ORODJE ZA MEDIJSKO VZGOJO V VRTCIH

Povzetek: V sodobnem času so otroci že od rojstva naprej obdani z najrazličnejšimi mediji. Uporabljajo jih intuitivno in brez strahu. Zelo pomembno je, kako različne medije približati že najmlajšim, kako jih naučiti pravilne rabe in kritičnega vrednotenja danih vsebin. V članku predstavljam vključenost Vrtca Tezno Maribor v mednarodni projekt v okviru Erasmus+ (EduSkills+Media): Fotografija kot orodje za medijsko vzgojo v vrtcih in učinek izvedenih dejavnosti na otroke, starše in strokovne delavce v našem vrtcu.

Ključne besede: fotografija, otroci, medijska vzgoja, vrtec

PROJECT ERASMUS+: »EDUSKILLS.PLUS.MEDIA - PHOTOGRAPHY AS A TOOL FOR FOSTERING MEDIA EDUCATION IN KINDERGARTENS«

Abstract: In today's modern world, children have been surrounded by various digital media ever since they were born. They use and consume them intuitively and without fear. It is extremely important to find a positive way to bring different media closer to our youngest, to teach them the correct use and critical evaluation of given content. In this article, I will be presenting the involvement of the kindergarten, Tezno Maribor, in the international project within Erasmus + (EduSkills + Media): Photography as a tool for media education in kindergartens and the impact of the activities on the children, parents and professionals at our kindergarten.

Key words: photography, children, media education, kindergarten

Uvod

Mediji so naš vsakdan, ki vplivajo na naš način življenja, oblikovanja identitet posameznika in skupnosti, na izbiro življenjskih stilov, strategij komuniciranja in vrednot. Oblikujejo naše predstave o svetu in sebi in na podlagi teh potem živimo, delujemo in sanjamo (Košir 2003). Dandanes otroci odraščajo obdani z mediji. Uporabljajo jih intuitivno in brez strahu. Vendar če želimo, da je uporaba medijev varna, učinkovita in konstruktivna, se morajo otroci pravilne rabe naučiti, tako kot vsake druge veščine. Skozi medijsko vzgojo v vrtcih se lahko otroci naučijo kako medije uporabljati in z njihovo pomočjo ustvarjati. Pri tem mora biti v vrtcih poudarek ne le na učenju pravilnega rokovanja z mediji in napravami, temveč predvsem na uporabi medijev kot orodju za uresničevanje lastnih idej in ciljev. Zgodnja medijska vzgoja v vrtcih lahko pripomore tudi k zmanjšanju digitalnega razkoraka in pomeni podlago za kasnejšo medijsko pismenost in medijske veščine.

Predstavitev projekta

Erasmus+ »Eduskills.plus.Media – Photography as a tool for fostering media education in kindergartens« je mednarodni projekt v katerem poleg Vrtca Tezno Maribor sodelujejo še drugi partnerji: Inter-kulturo (iz Slovenije), Studio Gaus (iz Nemčije), Dječji vrtec Pčelica (iz Hrvaške), International Kindergarten OÜ (iz Estonije) in Zavod za fotografsko terapijo (iz Slovenije). Projekt poteka od septembra 2019 do avgusta 2021.

Cilji:

- Razviti gradivo za aktivno uporabo fotografije v vrtcih.
- Ozavestiti vzgojitelje/učitelje o pomenu zgodnje medijske pismenosti in lastni vlogi pri postavljanju temeljev za kasnejšo digitalno pismenost otrok.
- Ozavestiti starše o ustrezni uporabi medijev za otroke.

Končni izdelek projekta bo portal »Fotografija za otroke« – portal za vzgojitelje/učitelje in starše z vsemi ustreznimi informacijami o uvajanju in uporabi fotografije v vrtcih in informacije o medijski vzgoji. Portal bo na voljo v 5 jezikih. S partnerji smo razvili vprašalnik, ki je bil poslan vzgojiteljem in učiteljem v Estoniji, na Hrvaškem in v Sloveniji. Dobili smo 84 izpolnjenih vprašalnikov, iz katerih je bilo razvidno, da strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju sporočajo potrebo po gradivu in portalu, ki ga razvijamo.

Izvedba projekta v Vrtcu Tezno Maribor

Epidemija covid-19 in zaprtje vrtca v prvem letu ni vplivalo na potek projekta. Dejavnosti v sodelovanju vseh partnerjev so tekle po načrtovanem planu. Izmenjava informacij in dogovorov je potekala preko srečanja partnerjev na konferenci v Mariboru, nalaganja vsebin in povratnih informacij o dejavnostih na Google Drive, preko elektronske pošte in Skype/Zoom konference.

V skupini sem izvedla 25 načrtovanih aktivnosti, ki so temeljile na uresničevanju ciljev:

- osvojiti tehniko fotografiranja in samostojno fotografirati (spoznati osnovne gumbje);
- s pomočjo fotografije pripraviti kreativno učno okolje (fotografski kotiček, individualni albumi otrok);
- razvijati in krepiti samozavest otrok pri uporabi fotoaparata;
- krepiti medsebojne odnose med otroki (strpnost, medsebojna pomoč);
- spoznavati medije kot pomoč pri iskanju informacij, urejanju datotek, shranjevanju in spoznavanju različnih programov (Slikar, Stop moton studio).

Učinek projekta na otroke in starše

Otroci so imeli fotoaparata v igralnici ves čas na voljo. Upoštevali so dogovor o shranjevanju in uporabi le tega. V kolikor smo dejavnost izvajali vsi hkrati, je vsaka skupina dobila svoj fotoaparata. Peko različnih dejavnosti so otroci spoznali dele fotoaparata in se naučili samostojno fotografirati; se seznanili s slovensko fotografino Anjo Čop in njenimi deli; iskali, fotografirali različne motive v naravi (igrišču vrtca, v gozdu, na travniku); z opisovanjem, izmišljanjem ob fotografijah razvijali govor in se življali v pravljični svet; spoznavali različnost in podobnost med ljudmi na fotografijah; spoznavali, kako lahko fotografijo obdelamo in spremenimo barve, oblike ...; ugotavljali ali so motivi na fotografiji resnični; slikali po fotografski predlogi; fotografirali likovne izdelke; nadaljevali s slikanjem motiva s fotografije; iskali, fotografirali in primerjali oblike, barve, črte v svoji okolici; se seznanili in poskušali narediti animacijo iz nizov fotografij in še marsikaj. Vsi otroci so zelo radi posegali po fotoaparatu in večkrat samoiniciativno izrazili željo, da bi izdelek ali dogodek radi fotografirali.

Preko celega leta smo v skupini shranjevali, lepili fotografije otrok in drugih avtorjev v individualne mape, ki jih bodo otroci ob odhodu iz vrtca v šolo odnesli domov. Starše sem preko oglasne deske, z razstavami in spletne igralnice seznanjala z izvedenimi dejavnostmi. V času epidemije sem jih preko elektronskih medijev pozvala k izvajanju fotografskih dejavnosti doma in podajanju povratnih informacij. Kar 45 % staršev iz skupine je podalo povratne informacije, zapise in fotografije dejavnosti doma v času epidemije covid-19.

Učinek projekta na strokovne delavce našega vrtca

Strokovni delavci vrtca so bili z izvedenimi fotografskimi dejavnostmi iz projekta seznanjeni preko aktivov enot in pedagoške konference. Marsikdo je predstavljene primere izvedel v svoji skupini in fotoaparata otrokom ponudil ob različnih priložnostih. Na nivoju enote smo pri delu z otroki ob fotoaparatu uporabljali še časopise in revije s fotografijami (priloga Večer, National geographic, National geographic kids), knjige (National geographic-najboljše fotografije), osebni in prenosni računalnik, LCD projektor, grafoskop, tablico in mobilni telefon. Med strokovnimi delavkami je potekala medsebojna izmenjava mnenj, izkušenj ter pomoč pri uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT). Prisotnost fotoaparata v vseh skupinah našega vrtca je zagotovo pomembna korak k medijski vzgoji najmlajših otrok. Fotografije, posnetki in izdelki otrok pa nam omogočajo formativno spremljanje otrokovega razvoja in napredka.

Zaključek

S projektom Fotografija kot orodje za medijsko vzgojo v vrtcih nadaljujem tudi v letošnjem šolskem letu 2020/2021. Zanimanje za fotografske dejavnosti je veliko, saj je večina otrok skupino obiskovala že lansko leto in so že vajeni različne informacijsko-komunikacijske tehnologije. Z otroki nadgrajujemo že izvedene dejavnosti in preizkušamo fotografske aktivnosti drugih partnerjev. Shranjujemo nove fotografije in ob ogledu starih podoživljamo dogodke, ki so se nam vtisnili v spomin. Želim si, da bi v enoti izdelali temno sobo (camera obscura), ki bo otrokom omogočila izkušnjo o nastanku fotografije. Vsi vključeni v projekt pa bomo najbolj veseli, ko bo zaživel spletni portal Fotografija za otroke.

Literatura

- Košir, M. (2003). Surovi čas medijev. Pridobljeno 3.11.2020 s <https://knjigarna.fdv.si/s/u/pdf/100.pdf>
Fotografija za otroke (2019). Pridobljeno 3.11.2020 s <https://eduskills.plus/en/media>

GREMO VEN!

Povzetek: Hoja se nam zdi samoumevna, a če to predpostavko pogledamo pobliže, ugotovimo, da temu ni tako. Moje opazovanje otrok, njihovih (družinskih) navad pritrjuje tej ugotovitvi, zato sem se odločila bolj sistematično posvetiti tej problematiki. Smisel in korist hoje je utemeljena s številnimi argumenti, od zdravorazumskih do strokovno-znanstvenih. Poleg tega, da je hoja naša osnovna oblika gibanja, ima za nas številne telesne, čustvene in socialne koristi pa tudi duševne, saj gibanje sprošča endorfine, kar pripomore k izboljšanju razpoloženja. Vse naštetu utemeljuje, ugotavlja in temu pritrjuje tudi znanstvena literatura, kar je še dodaten razlog, da temu posvetimo ustrezno pozornost. V skupini to praktično izvajamo tako, da gremo hodit v vseh razmerah in po vseh podlagah. Izgovorov, ki so morda kdaj razlog za (ne)hojo v kakem drugem okolju, pri nas ne poznamo. Ne ustavi nas niti morebitna slaba volja, kakšen padec, dež ali sneg. Pri tem s pomočnico skrbno (intervalno) meriva in beleživa obstoječe zmožnosti posameznega otroka, kar bo verodostojen pokazatelj napredka ali stagnacije, hkrati pa informacija, ali ima otrok tovrstno podporo in spodbudo tudi v domačem okolju. Ključne besede: otrok, hoja, zdravje, telesna aktivnost.

LETS GO OUT!

Abstract: Walking and some other basic activities seems self-evident to us, but if we take a closer look of this assumption, we find that this is not necessary the case. My observation of children, their (family) habits, confirms this finding. So I decided to address and explore this issue a bit more systematically. The meaning and benefit of walking is substantiated by a number of arguments, from common sense to pure science and professionally point of view. In addition to the fact that walking is our basic form of movement, it has many physical, emotional and social benefits for us. Even and also mental, as movement releases endorphins because it helps improve mood. All of the above is substantiated, established and confirmed by the scientific literature, which is another reason to pay due attention to this. In the group, we practically do this by going for a walk in all conditions and on all surfaces. We do not know or accept any excuses that may sometimes be the reason for (not) walking in some other environment. Not even a bad mood, rainy or snowy weather, can't stop us. While doing so, we carefully (intervals) measure and record the existing abilities of each child. That is a credible and valued indicator of either progress, either stagnation of the. At the same time, it is also the information if the child has that kind of support and encouragement in its home environment as well.

Key words: child, walking, health, physical activity

Uvod

Hoja se nam zdi nekaj povsem običajnega, vsakodnevnega kot dihanje, gibanje in življenje. Pa ni vedno in povsod tako. Kulturo in »avtomatizacijo« hoje imam možnost spremljati že dolgo let, zato lahko primerjam, v katero smer in kam se le-ta razvija. Po 18-ih letih dela s predšolskimi otroki opažam, da letošnja skupina otrok zelo slabo hodi. Hoja, za katero večkrat po krivem mislimo, da je nekaj samoumevnega, da je nekaj, za kar se nam ni potrebno posebej truditi ali trenirati. Na roditeljskem sestanku sem starše spraševala, koliko časa namenijo hoji. Njihovi odgovori so bili, da se v vrtec pripeljejo z avtom. Prav tako se v trgovino odpravijo z avtom ali z vozičkom. Na športne urice se odpeljejo z avtom. Nekateri starši so povedali, da prihajajo pozno iz službe, ko je zunaj že tema, zato ne grejo ven, drugi pa so razložili, da si v obilici svojega dela privoščijo nekaj časa zase, za tek, tenis, plezanje in potem zmanjka časa za otroke. Nimajo časa, da bi šli na sprehod, da bi se sprehajali, hodili ... Presenečena nad njihovimi odgovori sem skupaj s pomočnico iskala rešitve, kaj lahko v vrtcu storiva, da se stanje izboljša. S pomočnico sva se veliko pogovarjali o gibalnih dejavnostih v letošnjem šolskem letu. Strinjali sva se, da otrok ne more razvijati gibalnih sposobnosti, če se ne giblje dovolj. Če ne hodi veliko, ne bo znal hoditi. Kasneje bo imel velike težave z usvajanjem določenih gibanj in z učenjem določenih gibalnih tehnik (smučanje, plavanje, rolanje ...). Zavedava se, da otrokovega razvoja ne moreva prehiteti, veva pa, kako zelo pomembno je, da se v predšolskem obdobju zgradi močne temelje z vsakodnevnim izvajanjem naravnih oblik gibanja. Zato sva se odločili, da bova veliko pozornosti namenili prav hoji. Vsak dan, razen v ekstremnih vremenskih okoliščinah (močan veter, toča, snežni metež ...), smo šli na sprehod. V vrtcu imamo dežne plašče za vsakega otroka, zato deževno vreme ne more biti izgovor za neizvajanje hoje. V mesecu septembru sva takoj po zajtrku odpeljali otroke ven, na sprehod. Ker so otroci stari 2 leti, smo se zaradi varnosti v prometu najprej učili hoditi z vrstico. Najprej krajše razdalje, npr. okoli šole, nato vedno

daljše. Takoj po zajtrku so bili otroci spočiti in so lažje sledili najinim navodilom ter brez večjih težav hodili, saj je bila njihova koncentracija osredotočena na hojo. Kadar sva jih peljali po dopoldanski malici oz. pred kosilom, so bile njihove noge počasne in utrujene. Večkrat so padli ali se spotaknili ob minimalno oviro. Prav tako so se sredi sprehoda ustavili in pričakovali, da jih bova s pomočnico nesli. V spomladanskih mesecih bova intenzivnost hoje povečali z daljšimi razdaljami, z dodatnimi oblikami hoje (hoja s kratkimi in dolgimi koraki, vzratna hoja, hoja v pol-čepu, glasna hoja ...). Prav tako bova iskali različne podlage za hojo: asfalt, trava, sneg, voda ... Izvajanje načrtane naloge je po jesenskih počitnicah prekinila epidemija virusa Covid 19.

Zakaj naj hodimo?

Hoja je naravna in osnovna oblika gibanja, s katero ljudje že v rani mladosti začnemo obvladovati prostor. Naše telo se je v štirih milijonih let odlično izoblikovalo in postalo dovršeno za hojo, saj je človek, če je želel preživeti, moral nabirati plodove in poiskati vodo. Danes nam sicer ni potrebno hoditi po vodo in iskati živež, naše telo pa kljub temu potrebuje hojo, da se pravilno razvija.

Telesne koristi hoje

Hoja je lahka in neobremenjujoča telesna vadba, ki krepi in izboljšuje učinkovitost srca, sprošča in pospešuje krvni obtok, nas varuje pred srčno žilnimi boleznimi, diabetesom, rakom, hipertenzijo, debelostjo in osteoporozo. Z vsakim korakom, ki ga naredimo, povečujemo gibčnost in raztegujemo mišice nog. Če pri hoji nihamo z rokami, izboljšamo tudi gibljivost zgornjega telesa.

Čustvene in socialne koristi hoje

Ko hodimo, začne naše telo sproščati endorfine, ki so naravno sredstvo proti depresiji. Endorfini so beljakovine, ki se sproščajo v možganih in v hrbtenjači. Na živčni sistem delujejo tako, da zmanjšujejo bolečine in izboljšujejo razpoloženje. Hoja nas odvrne od vsakodnevnih napetosti in skrbi, našemu razumu pa omogoči počitek. Z gibanjem na prostem, v prijetni družbi, izboljšamo razpoloženje in občutek veselja. Psihologi ugotavljajo, da redno gibalno/športno udejstvovanje pripomore k povečanemu občutku lastne vrednosti oz. samospoštovanja. Z uspešnim gibanjem se krepi samozavest.

Najin načrt za letošnje šolsko leto:

Cilj: razvijanje koordinacije gibanja celega telesa in koordinacije gibanja nog, razvijanje ravnotežja, spoznavanje različnih načinov hoje, zavedanje prostora (kje se telo giblje) in načina (kako se telo giblje).

Opazovali bova izbrane merilnike in za vsak mesec označili, kaj otroci zmorejo in česa ne.

	9	10	11	12	1	2	3	4	5
Sproščena hoja ob vrvi	/	?							
Spotikanje, padanje	?	/							
Spušcanje vrvice	?	/							
Prosta hoja po ravni podlagi	?	?							
Hoja po neravnem terenu	/	/							
Hoja v pol-čepu	/	/							
Hoja s kratkimi koraki	/	?							
Hoja z dolgimi koraki	/	/							
Hoja po prstih, petah	/	/							
Tiha in glasna hoja	/	/							
Vzratna hoja	/	/							

Na koncu bova primerjali rezultate iz meseca septembra in maja.

Upava, da bova z nalogo čimprej nadaljevali.

Zaključek

Na vsakem koraku slišimo, kako je gibanje in zdrav življenjski slog pomemben za zdravje. Vem, da so vse to slišali tudi starši otrok v moji skupini, dejstvo pa je, da v sodobnem načinu življenja pozabljamo na najbolj pomembno stvar: osnovno gibanje. Hoja, ki je daleč najbolj pomembna gibalna dejavnost, je osnova za ves nadaljnji gibalni razvoj in temelj za zdravje v odrasli dobi. Za hojo ne

potrebujemo dodatnega denarja, prostora, opreme, pripomočkov. Za hojo v naravi imamo nešteto možnosti, le zavestno jo moramo izbrati. Zaključek letošnje naloge bo zanimiv, saj se bo z odprtjem vrtec hitro pokazalo, kateri otroci so bili deležni veliko gibalnih spodbud s strani staršev.

Literatura

- Baznik Dvojmoč, P. (2015). Spodbujanje gibanja pri predšolskih otrocih. V: Gibanje in predšolski otrok. Ljubljana, MIB.
- Beguš, R. (2015). Analiza hoje pri otrocih v povezavi s ploskim stopalom. V: Gibanje in predšolski otrok. Ljubljana, Mib.
- Bird, W., Reynolds, V. (2002). Hoja za zdravje. Tržič, Učila.
- Dolenc, P. (2015). Telesna samopodoba in gibalna/športna aktivnost mladostnikov. Koper, Univerza na Primorskem, Inštitut za kineziološke raziskave.
- Knap, B. (2015). Zakaj moramo teči? V: Gibanje je zdravje. Zgornja Kungota, Društvo Forabel.
- Kerštajn, V. (2015). Koliko je dovolj? V: Gibanje in predšolski otrok. Ljubljana, Mib.
- Rotovnik Kozjek, N. (2004). Gibanje je življenje. Ljubljana, Domus.
- Videmšek, M., Jovan, N. (2002). Čarobni svet igral in športnih pripomočkov. Ljubljana, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Videmšek, M., Stančević, B., Permanšek, M. (2014). Igrive športne urice. Ljubljana, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Videmšek, M., Berdajs, P., Karpljuk, D. (2003). Mali športnik. Ljubljana, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

BODI MOJ PRIJATELJ

Povzetek: Delo v vrtcu nas velikokrat postavi pred različne izzive, ki jih moramo spretno reševati. Strokovni delavci ugotavljamo, da so ti izzivi vsako leto zahtevnejši in težje obvladljivi. Pri svojem delu se srečujemo z otroki s posebnimi potrebami, z dolgotrajno bolnimi otroki in otroki, ki imajo čustvene in vedenjske posebnosti. Če je teh otrok v oddelku več je delo zelo razgibano in zahtevno. V svojem prispevku bom predstavila različne dejavnosti, ki smo jih uporabljali v oddelku.

Ključne besede: otrok, vedenje, sodelovanje, prijatelj

BE MY FRIEND

Abstract: Working in the kindergarten often presents us with various challenges that need to be solved neatly. As experts, we learn that these challenges are more demanding and more difficult to manage every year. In our work, we meet children with special needs, children with a long-term illness, and children who have emotional and behavioral peculiarities. As the number of children in the department rises, working with them becomes diverse and demanding. In my paper, I will present the various activities we performed in the department.

Keywords: child, behavior, cooperation, friend

Uvod

Okolje, ki ga nudi vrtec, spodbuja razvoj otrokovega moralnega spoznavanja, saj v vrtčevskem okolju prihaja do raznovrstnih oblik sodelovanja med otroki in vzgojitelji. Pogovori, skupno reševanje problemov, ocenjevanje različnih odločitev in dejanj, raznovrstnost socialnih odnosov spodbudno vplivajo na otrokovo spoznavanje socialnih odnosov in moralnih pravil (Zupančič, Justin, 1991).

V Kurikulumu za vrtce (1999) je zapisano, da mora biti v vrtčevskem oddelku vzpostavljena ugodna socialna klima. »Odrasli v vrtcu delujejo s svojim vedenjem v celoti spodbudno in pomirjajoče, vljudnost in spoštovanje v njihovi komunikaciji in vedenju je zgled za otroke« (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 22). Vzgojitelj s pozitivnimi interakcijami z otroki (nasmeh, dotik), z odzivanjem na otrokova vprašanja, prošnje, s spodbujanjem zaželenega vedenja, z reševanjem konfliktov na socialno sprejemljiv način in z jasnimi navodili lahko veliko prispeva k vzpostavitvi dobrih odnosov med otroki in med otroki in odraslimi (Kurikulum za vrtce, 1999). Strokovni delavci vrtca opažamo, da je potrebno veliko truda, da v oddelku vzpostavimo ugodne pogoje za dobro socialno klimo, za spoštljivo komunikacijo. Naš cilj je, da vsakemu otroku omogočimo, da se v skupini počuti varnega in sprejetega. Ker pa smo del skupine, je potrebno, da dobro delujemo tudi kot skupina, kot celota. »Ob tem lahko naletimo na večje in manjše težave, ki so lahko subjektivne narave (izvirajo iz posameznikov) ali objektivne narave, denimo slabi prostorski pogoji, prevelike skupine ali pomanjkanje vzgojnih sredstev, igrač« (Retuznik Bozovičar, Krajnc, 2010, str. 172). Ko sem pred leti prevzela odderek otrok pred vstopom v šolo, je bil naš cilj preživeti dan brez zdravstvenih zapletov, brez prepirov in neprimernih besed. V oddelku so bili vključeni otroci z zdravstvenimi posebnostmi, ki so vseskozi potrebovali nadzor in pomoč, večkrat dnevno sem se morala dogovarjati s starši glede doziranja zdravil. Za pestro dogajanje v oddelku sta velikokrat poskrbela otroka, ki sta imela čustvene in vedenjske težave. Eden izmed otrok je bil v vodenih dejavnostih zelo neaktiven, motil je dejavnosti, pri prosti igri ali pri uživanju hrane pa so se ga otroci izogibali. V oddelku je bil vključen tudi otrok, ki je bil opazno nesamostojen, občasno se je skrival pod mizo, kričal, bilo ga je strah glasnih zvokov in novosti. Velikokrat je bilo opaziti, da se otroci izogibajo določenim otrok in so se igrali vedno z istimi otroki. »Odnosi, ki se vzpostavijo v oddelku ali celotnem vrtcu, so temelj vzgojnega procesa« (Retuznik Bozovičar, Krajnc, 2010, str. 172). Ugotovila sem, da je naše »odnose« potrebno spremeniti.

Iskanje rešitve

Strokovni delavki sva si zastavili cilj, da bova v oddelku izvajali takšne dejavnosti, s katerimi bi otroke med seboj povezali, da bodo strpnejši do sovrstnikov. Prijateljstvo, pripravljenost pomagati in deliti, to so bile sposobnosti, ki smo se jih morali še naučiti. »Sklenitev prijateljstva dolgoročno prispeva k otrokovi pozitivni samopodobi, zaupanju in samospoštovanju« (Retuznik Bozovičar, Krajnc, 2010, str. 180). Najprej sva veliko časa namenili opazovanju otrok in bili pozorni na posebnosti in interakcije med

njimi. Čez čas smo skupaj postavili pravila v oddelku, potekalo je veliko skupnih in individualnih razgovorov, kjer sva opazili, da otroke zelo moti neprimerno vedenje. Povedali so, da se ne morejo igrati, če je nekdo glasen, če jim jemlje igrače ...

Vsakodnevno smo se posluževali različnih socialnih iger, ki smo jih izvajali v manjših skupinah in na ravni celega oddelka. Socialne igre vplivajo na čustveni in intelektualni razvoj otroka. Opazila sem, da se otroci na različno vedenje vrstnikov različno odzovejo, odvisno od njihovih preteklih izkušenj, odziva okolice in družine.

Pozdrav potuje

Večina dni se je v našem oddelku začela s skupnim pozdravom v jutranjem krogu. Izvajali smo več različnih pozdravov. Otroci so sedeli na stolih ali na blazini in se držali za roke. Kot prva sem sosednjemu otroku stisnila dlan in ga pogledala v oči, ta pa je stisnil dlan svojemu sosedu in ga pogledal, tako je pozdrav potoval naprej. Večkrat smo namesto stiska dlani sosednjega otroka pobožali po roki ali ga samo pogledali ali si podajali mehko žogico.

Socialna igra *Stol na moji desni strani je prost, želim, da je ____ moj gost* je bila za strokovne delavke pravi pokazatelj, kdo v oddelku ni zaželen. Pri tej igri se je večina otrok izogibala določenih posameznikov in jih ni poklicala na sosednji stolček. Uvedli smo pravilo, da se moramo opazovati in poklicati nekoga, ki še ni dobil vabila, da se presede. S časom so otroci igro usvojili in vedno so bili poklicani vsi otroci.

V jutranjih krogih smo uporabljali *Vrvice prijateljstva*. To je bil zvitek vrvice, ki so si jo otroci podajali med seboj, jaz pa sem jih spodbudila k razmišljanju, da smo vsi del skupine, kot takrat, ko se vsi držimo ene vrvice. Izvajali smo različne delavnice preko katerih smo spoznavali, kako je potrebno, da med seboj sodelujemo, si pomagamo. Nekoč je eden izmed otrok rekel, da smo EKIPA, zato smo se s to besedo večkrat identificirali. KDO SMO MI? EKIPA!! Ta izraz sem velikokrat uporabljala in na ta način krepila pripadnost našemu oddelku. Ko smo bili na prostem in sem želela zbrati otroke, sem jih priklivala z izrazom »naša ekipa«. To besedno zvezo so tako začeli uporabljati tudi otroci. Ko sem enkrat opazovala prepir dveh otrok, je mimo prišla deklica in rekla: »Ali nismo ekipa?«

Delo v paru in manjši skupini

Skupinske dejavnosti so zelo pomembne za bogatenje medsebojnih odnosov. V prednovoletnem času so si otroci, ki so sedeli skupaj pri mizici, tudi skupaj pripravili namizni aranžma iz ponujenega materiala. Zelo zanimivo je bilo opazovati otroke, ki so se dogovarjali, kateri material bodo imeli, zakaj in kako ga bodo uporabili. V oddelku smo imeli ogledalo, ki smo ga uporabljamo pri igri in pri vodenih dejavnostih. Otroke smo po žrebu razvrstili v dvojice, opazovali so se med seboj in v ogledalu. Nato je sledila izdelava portreta, risanje drug drugega. Otroci so se veliko pogovarjali in bili zelo zadovoljni. Opazila sem, da se določeni otroci nikoli ne igrajo skupaj. Po »naključnem žrebu« smo naredili trojice otrok, ki so se tisti dan igrale skupaj. Kar se je pokazalo za izziv, saj so bili na začetku igre določeni otroci nezadovoljni. Pri nekaterih se je pokazala dejavnost za pozitivno, saj so se tudi kasneje igrali skupaj.

Lonček na pike

V oddelku smo imeli velik kozarec, v katerega smo zapisovali, kaj nas v oddelku moti, kaj nam ni všeč, česa si želimo ... Izjave otrok so me presenetile, saj so otroci povedali veliko več, kot sem sama zaznala med opazovanjem otrok. Po določenem času smo pregledali zapise, se o njih pogovorili, ugotovili, kaj se je spremenilo in jih odstranili, če jih nismo več potrebovali. Dejavnost, povezana z lončkom na pike, sem predstavila tudi staršem. Eden od staršev je povedal, da imajo tudi doma kozarec, v katerega odlagajo sporočila.

Podarim ti slikanico

V okviru projekta »Menjaj branje in sanje« so, po dogovoru s starši, vsi otroci prinesli slikanico s posvetilom. V jutranjem krogu se je začela izmenjava, jaz sem slikanico podarila enemu od otrok, ta je nato svojo podaril naslednjemu in tako naprej. Opazila sem, da so nekateri otroci kazali zanimanje za določeno knjigo, a z mojim navdušenjem nad vsemi slikanicami in nad tem, da je to »darilo«, so bili na koncu vsi zadovoljni. Bila je zelo prijetna izkušnja, saj smo vsi dobili od prijatelja knjigo s posvetilom.

Zaključek

V začetku šolskega leta je bila prijazna, strpna, umirjena komunikacija težko dosegljiva. Z različnimi dejavnostmi, s socialnimi igrami in ustvarjanju spodbudnega okolja, kjer so otroci izboljšali medosebno interakcijo, smo dosegli velik napredek. Počasi so otroci napredovali do kvalitetnih odnosov, sodelovanja, kar jim bo pripomoglo tudi pri nadaljnjem šolanju. Opažam, da otroci potrebujejo veliko spodbud, pohval, vodenih razgovorov, da vzpostavijo določeno stopnjo empatije in da so strpni do sovrstnikov. Vzgojitelj mora organizirati in pripraviti spodbudno okolje, kjer so otroci ob igri in pestrih dejavnostih v različnih interakcijah z vrstniki. Na ta način si otroci razvijajo socialne veščine, ki jim bodo pomagale pri graditvi njihove samopodobe in pri različnih interakcijah v socialnem okolju.

Literatura

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Marjanovič Umek, L. (ur.). (2008). *Otrok v vrtcu*, Priročnik h Kurikulu za vrtce. Maribor: Obzorja.

Retuznik Bozovičar, A., Krajnc, M. (2010). *Pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju*. Velenje: Modart.

Rozman, U. (2006). *Trening socialnih veščin*. Nova Gorica: Educa.

Zupančič, M., Justin, J. (1991). *Otrok, pravila, vrednote*. Radovljica: Didakta.

DIDAKTIČNE IGRE IZ ODPADNIH MATERIALOV

Povzetek: Ekologija nas spremlja vse življenje, zato je način vzgoje v vrtcu s poudarkom na ekološki vzgoji pri predšolskih otrocih izjemno pomemben ter ključnega pomena pri razvijanju in izgradnji ekološke zavesti. Preko različnih dejavnosti in literarnih vsebin otroke seznanimo s tem, kako in zakaj je pomembno, da okolje ohranjamo zeleno. V vsakdanjem življenju se srečamo z odpadnim materialom, ki ga lahko ponovno uporabimo za izdelavo didaktičnih igrač. Otroci in odrasli tako skrbimo za okolje in naravo, hkrati pa spodbujamo otroško domišljijo, ustvarjalnost, vztrajnost.

Ključne besede: didaktična igra, predšolski otrok, odpadni material, ustvarjalnost.

DIDACTIC GAMES FROM WASTE MATERIALS

Abstract: Ecology accompanies us all our lives, so the method of education in kindergarten with an emphasis on organic education in preschool children is extremely important and crucial in the development and building of ecological awareness. Through various activities and literary content, we introduce children to how and why it is important to keep the environment green. In everyday life, we encounter waste material that can be reused to make didactic toys. Children and adults care for the environment and nature, and at the same time encourage children's imagination, creativity and perseverance.

Key words: didactic game, preschool child, waste material, creativity.

Uvod

Veliko vrtcev v Sloveniji je vključenih v projekt ekovrtec, katerega cilj je povečati skrb za človeka, okolje in naravo ter poskrbeti za prihodnost. Zavedanje, da bodo današnji otroci lahko vplivali in sprejemali odločitve v bližnji prihodnosti je eno od njenih temeljnih načel. Otroci in mladi že danes preko dejavnosti v ekovrtcu uresničujejo načela trajnostnega razvoja. Naš namen je bil predvsem otroke ozavestiti o ločevanju odpadkov. Za lažjo predstavo otrok o zbiranju in ločevanju odpadkov smo prebrali slikanice, izdelali smo koše za ločeno zbiranje odpadkov, ogledali smo si ekološki otok, opazovali smo kamione, ki natovarjajo smeti in jih odvažajo (Ekošola. 2020).

V nadaljevanju smo ugotovili, da ni nujno, da vse odpadke zavržemo. Otroci se z zbiranjem in s ponovno uporabo odpadnih materialov učijo recikliranja in koristnosti na videz odpadnih materialov. V naši igralnici so se odpadni materiali spremenili v zanimive igrače in učne pripomočke.

Pomen didaktičnih iger

Igra v predšolskem obdobju je nepogrešljiva dejavnost. Ne glede na to, pri kateri vrsti igre je otrok udeležen, lahko govorimo o vpletenosti čustev, njegovem razvoju domišljije in ustvarjalnosti. Otrok z igro pridobiva izkušnje, znanja, spoznava svoje sposobnosti in omejitve, predvsem se z igranjem zabava in sprošča. Pri igri z vrstniki razvija socialne veščine, kot so strpnost, simpatija, sodelovanje in dogovarjanje. S pomočjo izkušenj, pridobljenih skozi igro, rešuje probleme, s katerimi se srečuje. Pomembno je, da odrasli razumemo in spodbujamo otroško igro, saj je prav ta pomembna za otrokov nadaljnji razvoj (Ban, Šercer S., 2009).

Velik vpliv na otrokov razvoj imajo didaktične igre. Didaktične igre so dobile ime po didaktiki, ki je poznana kot pedagoška disciplina, ki proučuje pouk in izobraževanje. Didaktične igre v ospredje postavljajo kognitivno spoznanje, izobraževalne cilje, novo znanje. Cilj je otroku ponuditi možnost, da preko igre osvoji določeno znanje. Z njimi dosežemo otrokovo prizadevanje, da si bo namerno zapomnil in obnovil določeno nalogo. Otroka s pomočjo didaktičnih iger spodbudimo k odzivanju, ga usmerimo k opazovanju, sklepanju. Kot vse igre tudi didaktična igra otrokove intelektualne sposobnosti celostno aktivira, saj otrok pri igri ne ve, da se uči, ampak sodeluje z lastnim interesom, kar povzroči večjo in daljšo aktivnost. Otrok se pri uporabi didaktičnih iger igra, v igri uživa in je notranje motiviran za igro. Igra ga privlači in igra se, ker tako želi. Tako na preprost način otroka postavimo v učno okolje, kjer je njegova dejavnost zabava in ne učenje. S tem si tudi nove stvari zapomni in obvlada hitreje in lažje, kot če bi ga nekaj prisilno poskušali naučiti. Pri didaktičnih igrah otrok ni tako samostojen, kot pri običajni igri (Mrak M., Umek, Jemec, Repnik, 2013).

Didaktične igre iz odpadnih materialov

Najboljša igrača je tista, ki se je otroci ne naveličajo in po njej neprestano posegajo. Veliko vrednost dajejo otroci igračam, ki jih izdelajo sami ali ob pomoči odraslih. Igrača, ki je izdelana doma ali v vrtcu ima prednost, da otrok lahko pri njenem nastajanju tudi sodeluje. Ob projektu z odpadno embalažo sem želela otrokom nadomestiti njihovo vsakdanjo igro z drugimi igračami. Ne s tovarniško izdelanimi igračami, ampak z igračami, ki smo jih izdelali sami in so poleg igre z njimi postale skupna skrb. Pri izdelovanju didaktičnih igrač iz odpadnega materiala so imeli otroci možnost dodati nekaj svojih idej. Izdelali smo več didaktičnih igrač iz naravnih ali odpadnih materialov, embalaže in drugega in jih preizkusili. Te igrače so cenovno dostopne vsakomur. Večina jih je nastajala v skupini, otroci so prisotni skozi sam proces izdelave. Vse igrače so bile dobro izdelane, tako da so jih otroci uporabljali dlje časa in nekatere še vedno uporabljajo vsakodnevno. Imajo posebna mesta v igralnici, v njihovih kotičkih. Uporabljajo jih pri spontani igri. Za vse didaktične igrače lepo skrbijo, saj so do končane igrače vložili svojo ustvarjalnost, zmožnosti. Otroci te didaktične igrače dobro poznajo. Pri igrah z didaktičnimi igračami včasih sodelujejo tudi kot skupina in s svojim raziskovanjem in igranjem ustvarjajo prijetno vzdušje v skupini (Šuštar, 2018)

Primeri iger

Igra iz odpadne embalaže in slanega testa

Oblikujemo kroglice in izdelamo kocko na katero kasneje narišemo pike. Vržemo kocko in poberemo število kroglic, ki ga pokaže kocka. Kroglice vržemo v steklenico. Zmaga igralec, ki ima največje število kroglic. Mlajši otroci lahko s kroglicami polnijo steklenico in tako urijo ročne spretnosti. Po končani igri kroglice pospravimo v steklenico in jo zapremo. Tako nas bo igra počakala do naslednjic.

Igra s slamicami

Uporabimo slamice različnih barv in različnih dolžin ter papirnate krožnike. Otrok razvrsti slamice na tri krožnike. Slamice lahko razvrsti po dolžini – enako dolge slamice v en krožnik. Slamice lahko razvrsti po barvi.

Hiša iz kartona

Iz velike kartonaste škatle postavimo hišo. Otroka spodbujamo, da se orientira v prostoru, najprej gleda sebe, nato glede na druge osebe, kasneje pa ugotavlja relacije med predmetom in osebami. Pri tem uporablja izraze, kot so: proti, levo, desno, zgoraj, skozi, v, iz, pred, med, ob, spredaj, zadaj, blizu, daleč, bližje, tukaj, tam, tja, semkaj.

Zaključek

V množici igrač, ki nam jih danes ponujajo, smo odrasli velikokrat v dilemi, ali smo izbrali dobro in kakovostno igračo. Priporočljive lastnosti dobre igrače so preprostost, gibljivost, vsestranska uporabnost, da ustreza starosti stopnji otroka, spodbuja otrokovo aktivnost, spodbuja in opogumlja otroka za raziskovanje in reševanje problemov, je trpežna, zdravstveno ustrezna. Pomembno je, da je igrača, ki jo izberemo za otroka, primerna za njegova leta. Če je igrača prezahtevna, otrok ne bo vedel, kako naj jo uporablja in ne bo mogel uživati v igri. Če pa je igrača preveč preprosta, se bo kmalu začel dolgočasiti. Če odrasli prisluhujemo željam otrok in uporabimo malo domišljije lahko popestrimo dogajanje v vrtcu in prav tako doma s svojimi otroki (Petovar, 2010). Lotili smo se izdelovanja igrač iz odpadnih materialov. Otroci so pri izdelovanju pokazali svoje zmožnosti, ustvarjalnost. Igranje z didaktičnimi igračami je pri otrocih spodbudilo tudi razvijanje spoštljivega odnosa do narave. Hkrati so otroci spoznali način ponovne uporabe odpadkov, na njim prijazen in razumljiv način. Prav tako smo z aktivnostjo vplivali na otrokovo razmišljanje o odpadkih, pravilnem razvrščanju in recikliranju in skrbi za čisto okolje. S tem projektom smo vplivali na zavest staršev o ravnanju z odpadki in jih spodbudili, da so skupaj z otroci tudi doma izdelali didaktične pripomočke iz odpadne embalaže. Dodatna vrednost takega načina dela je tudi to, da se otroci naučijo ceniti tudi doma narejene igrače, ki niso tako bleščeče. Če pomislimo, lahko z otroki čas preživimo kvalitetneje tako, da damo prosto pot domišljiji in ustvarjalnosti in izdelamo enostavno igračo, bo otrokom in nam prinesla veliko zadovoljstva.

Literatura

Ban, T., Šercer Stojanovič, D. (2009). *Otrok ustvarja – igrarije*. Domžale: Založba Tamaj.

Ekošola (2020). Pridobljeno 10. 11. 2020, <https://ekosola.si/>

Mrak Merhar, I., Umek, L., Jemec, J. in Repnik, P. (2013). *Didaktične igre in druge dinamične metode*. Ljubljana: Salve.

Šuštar, N. (2018) *Razvijanje tehnološke pismenosti pri otrocih, starih od 4 do 6 let ob projektih iz odpadne embalaže*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Petovar, M. (2010). *Dobra igrača v teoriji in praksi*. (Diplomsko delo, Pedagoška fakulteta Maribor).

PEDAGOŠKO DELO V SKUPINI Z OTROKOM S SLADKORNO BOLEZNIJO

Povzetek: Otrok s posebnimi potrebami, ki so vključeni v večinske vrtce, je v današnjem času veliko, vedno več pa je med njimi tudi dolgotrajno bolnih otrok, ki zbolijo za različnimi kroničnimi boleznimi, ena izmed njih je tudi sladkorna bolezen. V članku opisujem kaj je sladkorna bolezen in kakšne prilagoditve, ki jih mora pri svojem vzgojno-izobraževalnem delu upoštevati vzgojitelj, potrebuje otrok s to avtoimuno boleznijo v vrtcu.

Ključne besede: sladkorna bolezen, predšolski otrok, vrtec, vzgojitelj, prilagoditev

EDUCATIONAL WORK IN A GROUP WITH A CHILD WITH DIABETES

Abstract: There are many children with special needs who are included in the majority of kindergartens nowadays, and there are more and more long-term sick children suffering from various chronic diseases, one of which is diabetes. In this article, I describe what diabetes is and what adjustments an educator must take into account, working with a child with autoimmune disease – diabetes.

Key words: diabetes, preschool child, kindergarten, educator, adaptation

Uvod

Danes vzgojno izobraževalne ustanove obiskujejo različni otroci. Med njimi so tudi otroci s posebnimi potrebami. To so otroci, ki imajo zaradi narave svoje bolezni dodatne potrebe. Na podlagi inkluzivne paradigme v Sloveniji stremimo k temu, da bi različnim otrokom s posebnimi potrebami omogočili čimbolj kakovostno vključitev v vrtce in šole ter da bi jim omogočili enakovredno participacijo neglede na njihovo bolezen oziroma primanjkljaje. Zakon o celostni zgodnji obravnavi (ZOPOPP, 2017) navaja, da so otroci s posebnimi potrebami v predšolskem obdobju otroci z razvojnimi zaostanki, primanjkljaji, ovirami oziroma motnjami na telesnem, spoznavnem, zaznavnem, socialno-čustvenem, sporazumevalnem področju ter z dolgotrajnimi boleznimi. Otroci s posebnimi potrebami potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja (ZUOPP, 2011). Tako kot otroci značilnega razvoja so tudi otroci s posebnimi potrebami sposobni učenja in napredka na vseh razvojnih področjih, zato ne smejo biti izvzeti iz nobenega področja življenja v vrtcu. Glede na otrokov razvoj naj mu bo ob pomoči zagotovljeno polno in aktivno sodelovanje v skupini z drugimi otroki (Čas, Kastelic, Šter, 2003).

Otroci s sladkorno boleznijo tipa 1

Za razliko od sladkorne bolezni tipa 2, ki je največkrat dedna in se pojavi po 60. letu starosti, za sladkorno boleznijo tipa 1 lahko zbolijo že najmlajši otroci. Sladkorna bolezen je kronično avtoimuno obolenje, ki jo strokovno imenujemo "diabetes mellitus". Nastane zaradi pomanjkanja ali neučinkovitosti hormona inzulina. Pri ljudeh zbolelih za sladkorno boleznijo je funkcionalnih celic, ki proizvajajo inzulin le 10 %. V takem primeru je inzulin učinkovit le, če je z mehanskim injektorjem ali inzulinsko črpalko vbrižgan v podkožje, od koder se postopoma sprošča v kri in omogoča normalno presnovo celic. Sladkorna bolezen spada med najpogostejše motnje žlez z notranjim izločanjem (Bratina, 2012). Vzrok za preveč sladkorja v krvi je pomanjkanje hormona inzulina. Ta se tvori v trebušni slinavki in skozi krvni obtok prehaja do drugih delov telesa. Porast sladkorne bolezni tipa 1 je prisoten že več kot 50 let in še vedno ni začel upadati. Tako se velik porast avtoimunega obolenja težko razloži samo s spremembami v genetski dovzetnosti, zato razloge iščemo tudi v povezavi z okoljem. Novejše raziskave so pokazale, da sladkorna bolezen tipa 1 narašča v vseh razvitih državah. Najhitreje pa narašča pri najmlajših, tj. predšolskih otrocih (Bratina, 2012).

Prilagoditve dela vzgojitelja otroku s sladkorno boleznijo tipa 1

Lepičnik Vodopivec (2016) poudarja vlogo vzgojitelja in pravi, da je vzgojitelj oseba, ki ji je otrok zaupan takoj po domači oskrbi. Vzgojitelj ima izreden vpliv na otroka in ta seže še daleč v njegovo prihodnost, zato mora biti vzgojitelj pri svojem delu neizmerno odgovoren, saj lahko v primeru neprimerne vodnje pri otroku povzroči nepopravljivo škodo. Pri poklicu vzgojitelja moramo biti

pripravljeni sprejeti odgovornost za otrokovo varnost in razvoj. Delo vzgojitelja v vrtcu je delo z otroki, ki obsega priprave na vzgojno delo, njegovo načrtovanje in izvajanje ter spremljanje in vrednotenje. Vzgojitelj sodeluje z ostalimi delavci pri organizaciji življenja in dela v vrtcu. Navsezadnje pa vzgojitelj vsakodnevno sodeluje tudi s starši otrok v vrtcu.

Ko vzgojitelj v svojo skupino dobi otroka s posebnimi potrebami, to zanj predstavlja nov izziv in hkrati strah, ali bo zmožgal voditi skupino otrok, saj bo vodenje take skupine zahtevalo dodatno načrtovanje. Da je vzgojitelj v svojo skupino pripravljen sprejeti otroka s posebnimi potrebami, kaže na to, da je odprt za vse otroke. Vzgojitelj se seznanja z otrokovo boleznijo, pri tem so mu v veliko pomoč starši, ki o otroku podajo koristne informacije, saj ga najbolj poznajo. Vsak otrok s posebnimi potrebami je drugačen, zato vzgojitelj ne sme posploševati informacij, temveč mora o otroku izvedeti čim več in s tem spoznati njegova močna področja, kaj otroku ne leži, kdaj mu mora pomagati in kako se mu prilagoditi (Miller, 2000). Vzgojitelj mora otroka s posebnimi potrebami obravnavati kot celostno osebnost. V njem ne sme videti le primanjkljajev, ki jih ima zaradi svoje bolezni, ampak tudi kaj vse zmore in česa je sposoben. Vzgojitelj je ob otroku zato, da mu pomaga pri premagovanju ovir, ki jih prinaša njegova bolezen in mu pomaga, da bosta njegova rast in razvoj kakovostnejša. Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev sodelujejo v timu z ostalimi strokovnimi delavci v vrtcu, ki jim nudijo strokovno podporo. V proces pomoči otroku s posebnimi potrebami vstopajo pri neposrednem vsakodnevem delu z njim in sodelovanju s starši, pri tem pa potrebujejo več znanja, izkušenj in osebne angažiranosti. Vzgojitelji svoje delo v oddelku prilagajajo tako, da posebne potrebe otroka in zahteve ne rušijo odgovarjajočih se nalog za celoten oddelek. Poznavanje karakteristik in sposobnosti otroka s posebnimi potrebami vzgojitelju omogočijo, da vpliva na njegovo aktivnost. Zaupati morajo v otroka in v njegov razvoj ter njegove sposobnosti. Izredno pomembno vlogo imajo pri tem, kako bodo otroka vključili v skupino in kako ga bodo sprejeli ostali otroci ter njihovi starši (Čas, Kastelic, Šter, 2003). Vse pomembne informacije o otroku si vzgojitelji izmenjujejo z ostalimi člani strokovnega tima in tako skrbijo za ustrezno pomoč in podporo otroku. Poleg strokovnih delavcev v vrtcu so pomemben del tima tudi starši otroka, s katerimi vzgojitelj vsakodnevno sodeluje, z njimi izmenjuje pomembne informacije glede bolezni otroka. V timu sodeluje tudi začasni spremljevalec otroka, ki poleg vzgojitelja in pomočnika skrbi za otrokove potrebe in mu nudi pomoč ob dejavnostih, kjer jo potrebuje oziroma mu lahko tudi pomaga pri merjenju krvnega sladkorja in pri rokovanju z inzulinsko črpalko (Dopolnitev, 2017).

Vzgojitelji se morajo zavedati dejstva, da starši dolgotrajno bolnih otrok od postavitve diagnoze otroka živijo v strahu in negotovosti. Starši izražajo skrb in strah za otrokovo zdravje, življenje in prihodnost. Trudijo se, da bi sprejeli otrokovo bolezen, da bi za otroka naredili vse, da bi mu bilo bolje. Ob dodatnih obveznostih, ki jih prinaša otrokova bolezen v ritem družinskega življenja, čutijo napor. Strah jih je, da jim ne bi uspelo, večina staršev pa za otrokovo bolezen krivdo prenaša nase. Zaradi vseh stisk, v katerih se znajdejo starši otroka, imajo vzgojitelji včasih lahko občutek, da starši nalagajo preveč zahtevnih oblik pomoči njihovemu otroku. V vzgojitelju mora biti zavedanje, da starši otroka živijo v največji življenjski stiski, v kateri jih neprestano skrbi za otrokovo zdravje in prihodnost (Bečan, 2012). Vzgojitelji smo tu zato, da občutke staršev poskušamo razumeti in jih spoštujemo. Prav tako spoštujemo njihovega otroka in se zanj zavzemamo. Staršem pokažemo, da njihovega otroka razumemo. Pokažemo jim odgovoren in zavzet odnos pri reševanju vključevanja otroka v vrtec. Izkažemo jim, da smo za delo z njihovim otrokom zavzeti, da smo pripravljeni pridobiti nova znanja in kompetence, s katerimi bomo znali prilagajati vzgojno delo. Navsezadnje pa staršem dokažemo, da si bomo vedno prizadevali za največjo korist njihovega otroka. K. Miller (2000) svetuje, da naj nam bodo starši prvi svetovalci, ker svojega otroka najbolj poznajo in o njegovem bolezenskem stanju največ vedo. S starši se je treba pogovoriti o njihovih pričakovanjih, ki jih imajo o otroku, in oblikovati cilje, ki jih bomo uresničevali. Starši se morajo zavedati, da so pomemben član tima in da bo z njihovim sodelovanjem pomoč učinkovitejša. Starši so najpomembnejši pri vzgoji otrok, zato jih mora vrtec oziroma vzgojitelj upoštevati. Vzgoja v vrtcu ne sme biti nadomestilo družinske vzgoje, ampak jo mora dopolnjevati. S povezanostjo in sodelovanjem med vrtcem in starši bomo dosegli, da bo naše vzgojno-izobraževalno delo učinkovito (Lepičnik Vodopivec, 2016).

Otrok s sladkorno boleznijo tipa 1 v vrtcu potrebuje posebno pozornost, saj je zaradi narave svoje bolezni odvisen od pomoči strokovnih delavcev (rokovanje z inzulinsko črpalko, merjenje krvnega sladkorja). Od leta 2003 Klinični oddelek za endokrinologijo, diabetes in bolezni presnove (KOEDBP) enkrat letno izvaja seminarje o sladkorni bolezni, uporabi črpalke in senzorja v otroštvu

za vse strokovne delavce v vzgoji in izobraževanju, ki imajo otroka s sladkorno boleznijo v vrtcu. Strokovni delavci in spremljevalci se tako priučijo rokovanja s inzulinsko črpalko, merilcem krvnega sladkorja, dobijo navodila, kako ravnati ob zapletih (Plevnik Vodušek, 2010).

V času bivanja v vrtcu vzgojitelj vsaj delno prevzame starševsko vlogo in z njo delež odgovornosti za urejenost sladkorne bolezni. Obseg dela v skupini je velik in velikokrat ima vzgojitelj v svojem varstvu lahko več otrok s kronično boleznijo. Pri tem se lahko pojavi strah, kako upoštevati vsa priporočila sodobnega vodenja sladkorne bolezni z vseh vidikov. Otroci neglede na poučenost osebja v vrtcu o sladkorni bolezni veliko pridobijo že z občutkom, da jih vzgojitelji želijo razumeti in so jim pripravljene nuditi ustrezno podporo, kadar jo potrebujejo (Klemenčič, 2012). Vsi strokovni delavci vrtca morajo pridobiti čim več znanja o naravi otrokove bolezni in njegovih posebnih potrebah, da bi predšolski program lahko čim bolj uspešno prilagojeno izvajali v korist otroka. Informirati se morajo o zdravstvenem stanju otroka, njegovem počutju in boleznih nasploh ter upoštevati navodila zdravstvenega osebja v dogovoru s starši. Vzgojitelji in ostali strokovni delavci morajo dolgotrajno bolnega otroka spremljati sprotno in vsakodnevno pri dejavnostih in dnevni rutini. Prav tako otroka spremljajo pri vključevanju v skupino in sodelovanju z ostalimi otroki ter odraslimi (Dopolnitev, 2017). Otrok s sladkorno boleznijo tipa 1 ima tudi v času vzgojno-izobraževalnega dela posebne zdravstvene potrebe. Treba mu je meriti krvni sladkor, vnašati vrednosti ogljikovih hidratov v inzulinsko črpalko (če jo ima) ob obrokih, stehtati hrano in te vrednosti preračunati, vrednosti krvnega sladkorja moramo redno preverjati, da ne pride do zapletov, kot sta hipoglikemija ali hiperglikemija. Če ima otrok začasnega spremljevalca, to delo opravlja on, v primeru, da ga nima, morajo to delo opravljati strokovni delavci vrtca, zato mora svoje delo zelo prilagoditi otroku. Ob pravilnem načrtovanju, izobrazbi in sodelovanju ima lahko otrok zdravo in varno prehrano tudi v vrtcu. Starši na kratko in jedrnatno podajo informacije o otrokovi sladkorni bolezni in ustrezni prehrani vodji kuhinje in otrokovi vzgojiteljici. Organizator prehrane v vrtcu bo pozoren na pripravo hrane, ki bo ustrezna otrokovi dieti. V kuhinji bodo vedno pozorni na to, da bodo za otroka imeli na zalogi živila in pregledovali deklaracije na embalaži živil (Širca Čampa, 2012). N. Bratina, M. Žerjav Tanšek, N. Bratanič in T. Battelino (2012) poudarjajo, da je poleg vseh naštetih prilagoditev gibalna dejavnost za otroka s sladkorno boleznijo izjemno pomembna. Poleg inzulina in zdrave prehrane je tretji člen v vodenju sladkorne bolezni, ki pripomore k dobri presnovni urejenosti sladkorne bolezni. Starši naj otroka spodbujajo k redni gibalni dejavnosti, pri tem pa je naloga vzgojitelja in vrtca, da njihova prizadevanja podpreta. Sladkorna bolezen pri otroku nikakor ne sme postati razlog za prenehanje telesne aktivnosti, ali celo izgovor za neudeležbo pri gibalnih dejavnostih. Otroku je treba omogočiti čim več gibalnih dejavnosti, tudi na prostem. Ob tem je pomembno, da otroka spremlja odrasla oseba, vzgojitelj ali spremljevalec, ki je več ukrepov ob hipoglikemiji, ki se rad pojavi v času gibalne aktivnosti. Spremljevalec otroka bo poskrbel za dodatne ukrepe, kot so dodatni prigrizek, nižji odmerek inzulina pred zadnjim obrokom pred vadbo, kako pogosto meriti sladkor, kam pospraviti merilec krvnega sladkorja in pripomočke za hipoglikemijo. S. Klemenčič (2012) navaja, kako lahko v vrtcu vzgojitelji in ostali strokovni delavci pomagajo k dobremu vodenju sladkorne bolezni. Pomagajo pri meritvah krvnega sladkorja, pri prepoznavi in zdravljenju pri hipoglikemiji in hiperglikemiji, pri rokovanju z inzulinsko črpalko, omogočijo ustrezno varovalno prehrano in redno gibalno aktivnost, enakovredno vključijo otroke v vse dejavnosti, ki potekajo v sklopu skupine in vrtca, vključno z izleti, tabori v naravi, tečaji plavanja, smučanja in drsanja.

Zaključek

Vsi otroci s posebnimi potrebami morajo v vrtcu imeti zagotovljene prilagoditve, s katerimi lahko tako kot ostali otroci napredujejo pri svojem telesnem, psihičnem, čustvenem in gibalnem razvoju. Enako velja za dolgotrajno bolne otroke, ki zaradi narave svoje bolezni potrebujejo posebne prilagoditve. Med dolgotrajno bolne otroke spadajo tudi otroci s sladkorno boleznijo tipa 1. Sladkorna bolezen je ena izmed kroničnih bolezni, ki se pri otrocih v predšolskem obdobju pojavlja precej pogosteje, kot včasih. Pojavnost sladkorne bolezni so strokovnjaki začeli pripisovati tudi okolju in ne le genetiki. Ker so otroci s sladkorno boleznijo tipa 1 vključeni v vrtec, smo vzgojitelji pomemben člen pri otrokovem razvoju in zdravstvenem poteku sladkorne bolezni in imamo ključno vlogo pri preprečevanju nastanka čustvenih in socialnih težav, ki jih s seboj prinaša kronična bolezen.

Literatura

- Bečan, T. (2012). Ko naš učenec zboli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bratina, N. (ur.) (2012). Sladkorčki: vse kar ste želeli izvedeti o sladkorni bolezni. Zakaj se razvije sladkorna bolezen (str. 24–28). Ljubljana: Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami.
- Bratina, N., Žerjav Tanšek, M., Bratanič, N., Battelino, T. (2012) Sladkorčki: vse, kar ste želeli izvedeti o sladkorni bolezni. V Bratina, N. (ur.), Šport in sladkorna bolezen (str. 174–191). Ljubljana: Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami.
- Čas, M., Kastelic, L., Šter, M. (2003). Navodila h Kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno dne 10. 11. 2020 s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/kurikulum_navodila.pdf
- Dopolnitev navodil h Kurikulumu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami za dolgotrajno bolne otroke (2017). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno dne 10. 11. 2020 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/Vrtci/5d10286a9e/DOPOLNITEV_Navodil_h_Kurikulumu_za_vrtce_ZA_DOB.pdf
- Klemenčič, S. (2012). Sladkorčki: vse kar ste želeli izvedeti o sladkorni bolezni. V Bratina, N. (ur.), Kako v šoli razumeti otroka s sladkorno boleznijo (str. 312–314). Ljubljana: Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2016) Strokovni izzivi vzgojiteljskega poklica. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Miller, K. (2000). Otrok v stiski. Priročnik za vzgojitelje, učitelje, strokovnjake in starše, ki se srečujejo z otroki. Ki doživljajo stiske, krize in stres. Ljubljana: EDUCY
- Širca Čampa, A. (2012). Sladkorčki: vse kar ste želeli izvedeti o sladkorni bolezni. V Bratina, N. (ur.), Prehrana (str. 132–173). Ljubljana: Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami.
- Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (2017). Pridobljeno dne 11. 11. 2020 s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2017-01-2065/#3.%C2%A0%C4%8Dlen>

OTROCI Z MOTNJAMI AVTISTIČNEGA SPEKTRA

Povzetek: Motnja avtističnega spektra je razvojna motnja in vpliva na vse vidike socialnega razvoja. Otroci z motnjo avtističnega spektra imajo težave na področju komunikacije, socialnih odnosov, čustvovanja, spomina, učenja in razumevanja ter domišljije. V vrtcu otroci imajo v ta namen multidisciplinarni pristop s timsko obravnavo strokovnjakov. Otroku se tako omogoči, da se uči in nauči živeti v mejah svoje motnje. Predstavila bom primer dobre prakse, ki vključuje timsko sodelovanje vzgojiteljic, specialne pedagoginje, spremljevalke in staršev. Otroku smo za lažje navajanje na samostojnost pripravili slikovni material za učenje poteka umivanja ter navajanja na uporabo stranišča.

Ključne besede: otroci, avtizem, slike, rutina

CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS

Abstract: Autism spectrum disorder is a developmental disorder and affects all aspects of social development. Children with an autism spectrum disorder have problems with communication, social relationships, emotions, memorising, learning and understanding, and imagination. For this purpose, children receive a multidisciplinary approach with team treatment of professionals in kindergarten. The child is thus enabled to learn and become competent in living within the limits of his disorder. I will present an example of good practice that includes the teamwork of kindergarten teachers, the special pedagogue, the accompanying teacher and parents. To make it easier for the child to get used to independence, we prepared pictorial material for learning how to wash and get used to using the toilet.

Key words: children, autism, pictures, routine

Uvod

V vrtcu se vse pogosteje srečujem z otroki, ki nam postavljajo različne izzive pri vsakdanjem delu. Otroci ne zmorejo slediti našemu ritmu, dejavnostim, poteku dela, sodelovati z okoljem, se vanj vključevati, komunicirati ... in zato potrebujejo drugačen pristop, ki bo njim omogočil, zanje primeren način funkcioniranja v skupini. V skupino se je vključil otrok z motnjo avtističnega spektra, ki pa mi je predstavljal izziv, saj sem se s tem srečala prvič. V vrtcu imamo strokovnjake iz različnih področij (specialni pedagog, logoped, fizioterapevt), kar mi je pomagalo pri spoznavanju otroka in delu z njim. Otroku smo tako skupaj s specialno pedagoginjo pripravili slikovno podporo v pomoč pri navajanju na samostojno umivanje ter uporabo stranišča. V sam proces smo vključili spremljevalko otroka kot tudi starše.

Kaj je motnja avtističnega spektra

»Motnja avtističnega spektra je razvojna motnja, ki je nevrobiološko pogojena in vpliva na vse vidike socialnega razvoja. Je ekstremno kompleksna motnja, ki jo v grobem lahko skoncentriramo na tri kritične komponente: motnje socialne interakcije, motnje komunikacije in motnje imaginacije (Werdonig in sod., 2009, str. 6).« »Avtistične motnje so skupina razvojnih motenj, ki trajajo vse življenje in vplivajo na to, kako osebe z avtizmom komunicirajo z drugimi ter kakšen odnos imajo do drugim ljudi in sveta. Uporabljamo tudi izraz spekter avtističnih motenj ali motnje avtističnega spektra – to pomeni, da imajo osebe z avtizmom mnogo skupnih značilnosti, hkrati pa so med njimi velike razlike glede na pojavnost in intenzivnost. Odstopanja so opazna ne glede na posameznikovo razvojno raven ali mentalno starost. Avtistične motnje lahko nastopajo skupaj z drugimi zdravstvenimi ali genetskimi stanji. Avtistično motnjo prepoznamo po vedenju/delovanju osebe, ne moremo jih odkriti na temelju medicinskih testov – preiskav krvi, urina, genetskih raziskav (D. Jurišič, 2016, str. 20).«

Značilnosti avtističnega spektra

Simptome lahko prepoznamo pred tretjim letom starosti, lahko pa so odstopanja opazna že ob prvem letu starosti. Vzrok za avtistično motnjo ni poznan, vemo da gre za nevrobiološko motnjo, ki ni posledica neprimerne vzgoje ali travmatičnega dogodka (D. Jurišič, 2016, str. 20). Motnja avtističnega spektra se pojavi pred 30. mesecem otrokove starosti in traja celo življenje (Werdonig idr., 2009, str. 7). V skupino avtističnih motenj spada tudi otroški avtizem oz. avtizem v otroštvu oz. klasični Kannerjev avtizem. Odstopanja lahko opazimo že v prvem letu starosti, največkrat do treh let, zato je značilno da so motnje diagnosticirane v predšolskem obdobju. Za otroški avtizem so značilni pri-

manjkljaji v razvoju socialnih stikov, komunikacije ter imajo omejen nabor dejavnosti in interesov (D. Jurišič, 2016, str. 23). »Starost 18 mesecev – ali vaš otrok ... Vas pogleda in pokaže s prstom, kadar bi vam rad nekaj pokazal? Pogleda, ko vi s prstom pokažete na nekaj? Uporablja domišljijo pri igranju? Če je odgovor ne, gre lahko za zgodnje znake avtizma. (Odžić, 2019, str. 5).« »Obravnavo otroka z motnjami avtističnega spektra zahteva multidisciplinarni pristop s timsko obravnavo strokovnjakov različnih profilov (npr. pedopsihiater, nevrolog, defektolog, logoped, psiholog, vzgojitelj oz. učitelj, delovni terapevt ...) in staršev. Ob primerni pomoči, učenju, terapijah se otrok z motnjami avtističnega spektra lahko nauči živeti v mejah svoje motnje. Obravnavo takega otroka mora temeljiti predvsem na učenju veščin, ki potrebne za njegovo samostojnost (Werdonig idr., 2009, str. 7).«

Vizualna podpora

»Vizualna podpora obsega slike, grafične predstavitve, kretnje, ureditev okolja, oznake, urnike, besede. Cilj te podpore je opozoriti na neki pravilo, rutino, nalogo ali socialni odziv. Z njimi lahko učinkovito izboljšamo načrtovanje dejavnosti in s tem samostojnost oseb z avtističnimi motnjami.« Urniki jim to olajšajo v različnih okoljih, pri različnih dejavnostih in se uporabljajo enkrat dnevno, večkrat dnevno ali tedensko. Pogosto z njimi poučujemo pravila najprej – potem, nar. najprej pospravi sobo – potem lahko gledaš risanko (D. Jurišič, 2016, str. 69). Za otroke z motnjami avtističnega spektra je pomembna razporeditev časa, saj imajo še posebej močno potrebo po tem, da vedo kaj sledi. Razmisliti moramo o vrstnem redu in načinu poteka – kako je izveden posamezen korak in zaporedje korakov dejavnosti. Če otroku pomagamo razumeti, kaj se dogaja, in predvideti, kaj se bo zgodilo je to eden najpomembnejših načinov preprečitve težavnega vedenja in stranski produkt razvijanja samostojnosti (Werdonig idr., 2009, str. 40). Jurišič (2016, str. 70) navaja kako izvajamo intervencijo individualnih vizualnih urnikov?

Opis po korakih:

1. korak

Učitelj uporabi vizualni znak, kdaj naj učenec preveri svoj urnik, ali pa urnik izroči učencu.

2. korak

Učitelj poučuje, kako naj učenec dostopa do urnika, in postopa zmanjšuje raven pomoči.

3. korak

Ko učenec osvoji rabo vizualnega dostopa do urnika, je učiteljeva pomoč minimalna.

4. korak

Učenec uporablja urnik samostojno tekom dneva.

5. korak

Kadar je le mogoče, uporabimo enak vizualni znak za prehod od ene dejavnosti k drugi in z ene lokacije na drugo.

6. korak

Učitelj pripravi učenca na spremembo v urniku (npr. poseben znak za presenečenje/spremembo/novo dejavnost ali »odpoved« dejavnosti na urniku).

7. korak

Individualni urnik potuje skupaj z učencem skladno z dejavnostjo v učilnici ali drugem okolju.

8. korak

Učitelj zbira podatke o učinkovitosti rabe urnika in se odloča o potrebnih spremembah.

Rutina

»Najprej poskusite zagotoviti neko mero rutine pri tem, kako stvari potekajo in v kakšnem vrstnem redu. Zelo učinkovito je, da čim prej vzpostavite rutine za samostojnost. Otroci z motnjami avtističnega spektra so posebej nagnjeni, da postanejo odvisni od tuje pomoči, zato morate dobro premisliti in jo poskusiti sistematično ukinjati. Pri večstopenjskih nalogah je zelo uporaben niz sličic ali simbolov (Werdonig idr., 2009, str. 41).« Osredotočila se bom na slikovno podporo za poučevanje samostojnosti pri dnevni rutini – uporabi stranišča. Werdonig idr. (2009, str. 64-65) navajajo, da je koristno začeti s pristopom majhnih korakov, da je potrebno upoštevati tudi druge vidike otrokovih težav. Priporočajo nasvete, ki nam lahko pomagajo: Razmislite, ali ste pripravljeni. Izogibajte se prezgodnjemu ukrepanju. Razvijte jasno in dosledno rutino. Pričakovanja morajo biti jasna. Navajanje na stranišče. Navajanje na sedenje na stranišču. Prenehajte uporabljati plenice.

Iz prakse

Na začetku šolskega leta smo v delovni skupini (vzgojiteljica, pomočnica vzgojiteljice ter specialna pedagoginja) pripravljale individualiziran program za otroka z motnjo avtističnega spektra. Pogovarjale smo se in iskale čim bolj konkretne primere za pomoč otroku z motnjo avtističnega spektra. Odločile smo se, da za začetek rutino v umivalnici opremimo s slikovnim materialom oz. urnikom dogodkov oz. dejanj. Skupaj s specialno pedagoginjo smo si ogledale slike in se dogovorile, katere slike so ustrezne za otroka. Otrok je star štiri leta in ima delno samostojnost že osvojeno, jo je bilo potrebno nadgraditi in osvojiti še ustrezno zaporedje dogodkov. Sestavile smo dva slikovna plakata. Enega smo postavile v stranišče, drugega pa k umivalniku. V stranišču smo naredile urnik iz slik, ki mu sporočajo: sleci si hlače, sleci si spodnje hlače, usedi se na školjko, vzemi si papir, obriši se, vrzi papir v školjko, potegni vodo, obleci si spodnje hlače in obleci si hlače. Plakat smo obesile na levo stran straniščne školjke in ga nalepile v višino otrokovih oči. Pri umivalniku smo naredile urnik s slikami: odpri vodo, podrgni roke pod vodo, vzemi milo, podrgni roke pod vodo, zapri vodo, vzemi si papir, obriši roke, obriši obraz in vrzi papir v koš. Plakat smo namestile nad umivalnik, da je otroku vedno na vidnem mestu. Preden sem opremila umivalnico, smo si z otroki v oddelku ogledali slike in se ob njih pogovorili. Pogovorili smo se o vsaki sliki posebej in sliko opisali. Dogovorili smo se, da umivalnik in stranišče lahko uporabljajo vsi otroci, vendar ob prisotnosti otroka z avtistično motnjo najprej ponudijo prednost njemu. Za otroke v oddelku je samostojnost pri umivanju že rutina, vendar so jih pri tem pritegnile slike. Za nas pa je bil izziv, kako otroku z motnjo avtističnega spektra približati in mu na najbolj primeren način predstaviti zaporedje rutine. Z otrokom sva si ogledala vsako sliko posebej, jo poimenovala in ob njej izvedla nalogo. Urnik sva najprej izvajala skupaj, nato pa sem vanj vključila spremljevalko otroka. Urnik smo posredovali tudi staršem, da bi z njim enako delali tudi doma.

Evalvacija

Pri vzpostavitvi urnika je bilo pri otroku treba pridobiti očesni stik. Otrok je na začetku uvajanja urnika začel z že osvojeno rutino, ki pa sem jo preusmerila z vpeljavo urnika dogodkov. Za pridobitev očesnega stika sem uporabila različne metode, in sicer sem večkrat potrkala na sliko, mu jo pokazala, ga poklicala in tako sem z večkratno ponovitvijo pridobila njegov pogled. Na začetku je potreboval več pomoči, demonstracij, spodbud, kasneje pa je ob pogledu na sliko že vedel, kaj mora storiti. Pri otroku je bilo potrebno vztrajati, da je usmeril pogled in izvršil nalogo, ki je na sliki. Za izvajanje urnika je bil potreben čas, da je imel otrok možnost postopoma slediti urniku. V skupini je bilo včasih težko, da si je ena oseba vzela čas in delala samo z enim otrokom, zato nam je v veliko pomoč prišla spremljevalka otroka. V urnik smo jo postopoma vključevali. Najprej je bilo pomembno, da smo vsi enako poimenovali slike in otroka pri tem nismo begali. Na začetku je potrebovala malo usmerjan, saj je prehitro prehajala na naslednje slike. Po dveh tednih je otrok že vedel točen potek urnika in pri tem ni imel več težav s sledenjem. Urnik je otroka popeljal k osvajanju rutine. Postopoma smo dodali tudi urnik v oddelek za potek dnevnih dejavnosti. Urnik v umivalnici smo po enem letu opustili, saj je otrok urnik osvojil in ga ni potreboval več.

Zaključek

V predšolskem obdobju se vse več srečujemo z otroki, ki so drugačni od ostalih otrok v oddelku. Otroci nam postavljajo različne izzive kot pa tudi težave pri delu. Od strokovnih in specialnih delavcev je odvisno, kako na otroka gledamo ali ga vzamemo kot izziv ali kot grožnjo. Menim, da glede na naš profesionalni odnos, mora to biti delavcu v izziv. Izziv, ki nam pomaga pri delu, predvsem pa je pomoč otroku pri lažji vključitvi v delo v oddelku. V oddelku se je urnik izkazal kot eden izmed pozitivnih pripomočkov, ki otroku pomaga. Izkazalo se je za primer dobre prakse pri delu z otrokom z motnjo avtističnega spektra. »Avtizem je stanje, ki nas vsak dan postavlja na preizkušnjo. Če ga poznamo, se lažje in bolje soočamo z njim in otroku z avtizmom lahko ponudimo ustrezno obravnavo. Zgodnja obravnavna je ključna za otrokovo nadaljnje življenje. Tudi v odraslosti (Odžić, 2019, str. 5)«.

Literatura

- Whitaker, P. (2011). Težavno vedenje in avtizem: razumevanje je edina pot do napredka. Ljubljana: Center za avtizem.
- D. Jurišić, B. (2016). Otroci z avtizmom: Priročnik za učitelje in starše. Ljubljana: Izobraževalni center Pika, Center Janeza Levca.
- Werdonig, A., Vizjak Kure, T., Švaglič, M., Petrič Puklavec, M., Kornhauzer Robič, L., Turk-Haskič, A., Štok, M., Marenče, M. in Caf, B. (2009). Smernice za delo v oddelkih za predšolske otroke z motnjami avtističnega spektra – MAS.
- Odžić, S. (2019). Zgodnji znaki avtizma – priročnik za strokovne delavce in starše. Slovenska izdaja.

KO V SIMBIOZI RASTEVA OBA

Povzetek: V zadnjih dveh letih sem imela v skupini avtističnega dečka, ki mi je postal izziv za delo. Prvoten strah pred delom z njim se je spremenil v motivacijo, da ga dobro spoznam in mu dam možnosti za učenje in pridobivanje izkušenj. Deček je imel spremljevalko, ki je postavila osnove za delo že nekaj mesecev prej, preden je prišel v mojo skupino. Deček ni govoril, se ni vključeval v socialno igro sovrstnikov, zanimanje je kazal le za nekaj igrač, bil pa je tudi vedenjsko problematičen (nemiren, glasen). Pri delu z njim sem se zanašala na znanje, pridobljeno na izobraževanju o avtistih, in informacije iz ustrezne literature, potem pa sem si postavila cilje, ki sem jih želela z dečkom doseči, in prilagoditve v skupini, ki bi mi pri tem pomagale. S pomočnico in spremljevalko smo se uskladile pri navodilih dečku ter začele usklajeno in načrtno uvajati spremembe. Deček se je presenetljivo hitro in pozitivno odzval na vse uvedene spremembe in v dveh letih sem v svoji skupini lahko spremljala izreden napredek. Delala sem v sodelovanju s starši, sodelavkama, svetovalno delavko, logopedinjo in specialno pedagoginjo. Največji napredek je bil dosežen na grafomotoričnem področju, pri skrbi zase, na področju komunikacije, socialne igre ter govornem področju, če vzamemo v zakup, da ob prihodu v skupino deček sploh ni govoril in ni vzpostavljaj nobenih stikov. Vsakega napredka smo se veselile tako vzgojiteljice kot tudi otroci, ki so se v zadnjem letu z dečkom res povezali, ga spodbujali, se z njim igrali, ga vabili k svoji igri in se z njim pogovarjali kot s sebi enakim, čeprav niso vedno dobili odziva. In lahko rečem, da je prav deček celotno skupino povezal med seboj ter pri otrocih dosegel veliko mero empatije, skupaj pa smo v simbiozi pridobivali vsi - deček, vrstniki in tudi jaz.

Ključne besede: avtizem, prilagoditve, cilji, govor, socializacija

WHEN BOTH GROW IN SYMBIOSIS

Abstract: For the past two years, I've had in the group an autistic boy, who has become a professional challenge for me. The initial fear of working with him turned into a motivation to get to know him well and give him opportunities to learn and gain experience. The boy had a companion who had laid the groundwork for the work a few months before he came to my group. The boy did not speak, did not get involved in the social game of his peers, showed interest in only a few toys, and was also behaviorally problematic (restless, loud). In working with him, I relied on the knowledge gained in autism education and information from the relevant literature, and then I set goals that I wanted to achieve with the boy and adjustments in the group that would help me with that. With the assistant and companion we coordinated in the instructions to the boy and began to introduce changes in a coordinated and planned manner. The boy responded surprisingly quickly and positively to all the changes introduced and in two years in my group I was able to follow the remarkable progress. I worked in collaboration with parents, co-workers, a counselor, a speech therapist and a special pedagogue. The greatest progress was made in the field of graphomotorics, self-care, communication, social play and speech, if we take into account that upon arrival to the group the boy did not speak at all and did not establish any contact. We were looking forward to every progress of both the educator and the children, who became really connected with the boy in the last year, encouraged him, played with him, invited him to their games and talked to him as an equal, although they did not always get a response. And I can say that it was this boy who connected the group into a whole and achieved a great deal of empathy in the children, and together we all gained in symbiosis - the boy, his peers and me.

Key words: autism, adjustments, goals, speech, socialization

Uvod - sprejeti izziv ali ne

Pred mano je bila pot, obogatena s številnimi drobnimi izzivi, ki pa si jih običajno nisem upala sprejeti. Oseba, ki mi je odprla oči, da je življenje lahko drugačno, je bil avtistični deček, ki mi je pokazal, da kljub vsem zadržkom zmorem in znam in da si po tihem morda bolj želim razburkanega in izzivov polnega življenja kot varnega, a brez razburljivih vzponov in padcev. »Avtistične motnje so skupina razvojnih motenj, ki trajajo vse življenje in vplivajo na to, kako osebe z avtizmom komunicirajo z drugimi ter kakšen odnos imajo do ljudi in sveta.« (Jurišič, 2016, str. 20). Deček in njegov napredek sta mi v dveh šolskih letih vsak dan sproti prinašala male zmage. Življenje je postalo lepo tudi zaradi njega. Stvari je včasih naredil hitro in navdušeno, drugič mu je bilo vse popolnoma odveč. A vedno, ko je prišel do konca izziva, se je nasmehnil in na obrazu mu je pisalo, da je srečen, ker je zmogel. »Vemo, da imajo motnje avtističnega spektra biološki vzrok, vendar pa je treba poudariti, da je podoba, ki jo kaže otrok, posledica učenja in izkušenj.« (Whitaker, 2018, str. 9). Številnih izzivov se tako nisem lotevala samo jaz, temveč tudi on in lahko rečem, da sva v simbiozi rastle oba. Kako se je zgodba začela ...

Osmo leto sem delala v vrtcu kot vzgojiteljica. Vedela sem, kaj me čaka v naslednjem šolskem letu. To je bila nova skupina in v njej 4-letni avtistični deček. Dala mu bom ime Bine. Zanj sem že slišala. Kako ne? V zadnjem letu je bil najbolj problematičen otrok v vrtcu. Slišala sem ga dnevno jokati, kričati, ko je iz svoje sobe ušel v našo ali sosednjo, pogovarjala sem se z vzgojiteljicama, ki sta bili na koncu s potrpljenjem, videla sem svetovalno delavko, ki se je med počitkom ukvarjala z njim, da bi ostali otroci lahko zaspali, in videla sem starše, ki so nejevoljni odhajali iz vrtca.

Pravega odnosa med vzgojiteljicama in starši ni bilo oziroma ga ni moglo biti. Oče se še ni sprijaznil s stanjem otroka, mama je hotela več, pa zaradi očeta tega ni dosegla, je pa pričakovala od vzgojiteljic, da bodo delale čudeže. Vzgojiteljici, premalo poučeni na tem področju in brez dodatne pomoči, nista bili kos dečkovim potrebam in zahtevam, obenem pa sta pregorevali ob skrbi zanj in preostalih 17 otrok, starih 3-4 leta. Stanje je bilo kaotično. Zaradi vztrajnosti svetovalne delavke in vzgojiteljic so starši le izpeljali postopek za ugotavljanje avtizma in deček je v marcu dobil dodatno pomoč. »Odstopanja lahko pri avtizmu opazimo že v prvem letu razvoja, največkrat do tretjega leta, najpogosteje pa so motnje diagnosticirane v predšolskem obdobju kot razvojni zaostanek z določenimi posebnostmi.« (Jurišić, 2016)

Strokovna skupina

Strokovna skupina je sklenila, da Bine potrebuje prisotnost začasnega spremljevalca 7 ur dnevno, predvidoma med 8. in 15. uro. Deček je namreč že pri zajtrku potreboval pomoč in usmerjanje, saj ni zmožal dalj časa sedeti pri miru. Sedel je v stolčku z leseno ograjico, da ni uhajal. Spremljevalcu je potreboval ves čas. Po zajtrku je zanj sledila prosta igra, pri kateri so bila njegova dejanja nagla in nepredvidljiva. Veliko je tudi kričal in plezal na stole in mize. Med vodenimi aktivnostmi je s svojim vedenjem motil skupino, saj je bila njegova koncentracija kratkotrajna, pozornost pa hitro spremenljiva. Ves čas je bil v gibanju, zato je bil predvsem pri organiziranih dejavnostih težko vodljiv. Motil ga je hrup, zato naj bi imel v skupini poseben prostor za umirjanje, kjer bi lahko skupaj s spremljevalko nadaljeval določeno vodeno dejavnost ali pa bi jima vzgojiteljica pripravila drugo aktivnost. Dejstvo pa je, da je miren kotiček v skupini 17-ih otrok težko ustvariti. Še posebej je bila spremljevalka pomembna v času, ko Bine pravil v skupini ni hotel upoštevati, ko je kazal svojo upornost in jezo z agresivnim vedenjem do drugih otrok v oddelku in ga je spremljevalka zato pogosto odpeljala v telovadnico, kjer je lahko sprostil svojo energijo, jezo ali karkoli je takrat čutil s tekom in plezanjem ali pa se je ulegel v bazen z žogicami in ga je to pomirilo. Tudi pri dejavnostih na igrišču oz. na prostem je bil spremljevalec nujen, saj je deček tekal povsod naokrog, plezal na ograjo in skakal z mize in klopi. Za spremljevalko je prišla mlada vzgojiteljica, ki se je res zavzela zanj, šla takoj na izobraževanje o avtizmu na Zavod za gluhe in naglušne v Ljubljano ter postavila osnovo za delo z Binetom. In dejansko se je stvar počasi, počasi umirjala. Do konca šolskega leta se je deček vsaj malo začel odzivati na odrasle osebe okoli sebe, še vedno pa je bil izredno moteč pri delu v skupini.

Zato je verjetno razumljivo, da je bila moja edina želja, da Bineta ne dobim v skupino. Že konec šolskega leta sem se obremenjevala s tem, kako bom začela novo šolsko leto s 23-imi otroki ter avtističnim dečkom. Ravno zaradi navajanja me je vodja že med poletnimi počitnicami za štirinajst dni dala v skupino z Binetom. Moram pa priznati, da me je deček pozitivno presenetil. Morda zato, ker sem bila nova oseba, morda zato, ker sem prestrašena nastopila dokaj strogo do njega, me je Bine dejansko upošteval in v tistih štirinajstih dneh sva se res povezala. Prvi september sem pričakovala optimistična in prepričana, da bodo stvari stekle tako, kot morajo. Začela sem iskati ustrezno literaturo, se pripravljati, da stopim na pot izzivov, udeležila pa sem tudi izobraževanja za delo z avtisti. S starši sem se takoj povezala in nekako vzpostavila ustrezno zaupanje tudi zato, ker sem jih prosila za pomoč preko njihovih izkušenj. Obe leti smo odlično sodelovali in pretok informacij je bil z obeh strani ustrezen, kar je tudi meni pomagalo pri samem delu z Binetom.

Veliko sem se pogovarjala s spremljevalko, ki je bila z Binetom že pol leta. Uvedla je nekaj pomembnih sprememb – rutino mu je prikazala na sličicah. Ker ni govoril, mu je tudi ostala navodila pripravila v obliki sličic (umivanje, kosilo, zajtrk, odhod na sprehod, v telovadnico, sedimo v krogu prijateljstva, narisane je imel različne igrače in igre, ki jih je lahko izbiral ...) in počasi sta začela na tak način komunicirati. Deček je dejansko reagiral na prikazana mu navodila, in kadar je kaj želel od spremljevalke, je to pokazal na sličicah.

Prilagoditve za Bineta

Ob steno sem postavila manjšo polkrožno mizo za obroke in igro, zaradi motečih faktorjev usmerjeno stran od okna in ostalih otrok, ki bi ga lahko motili pri dejavnostih. Slike posameznih dejavnosti tekom dneva (rutina) za Binetov večji občutek reda (strukture) v dnevu in usvajanje dnevne rutine so ostale zanj na vidnem mestu, na steni ob njegovi mizi. Tam so bile tudi sličice iger in igrač, ki jih je lahko pokazal, ko se je želel z njimi igrati, ter sončki za nagrado. »Vizualni urniki so oblika vizualne podpore, s katero učinkovito izboljšamo načrtovanje dejavnosti in s tem samostojnost avtističnih oseb, vključujejo pa tudi njihove priljubljene dejavnosti, kjer oseba z AM lahko označi že opravljene naloge.« (Jurišić, 2016)

Predviden je bil kotiček za umiritev, a ga Bine ni želel uporabiti, ker resničnega miru v igralnici ni bilo in se je v nekaj mesecih že sam od sebe bolj umiril. Škatle z igračami, umaknjene iz Binetovega vidnega polja, ker bi lahko delovale kot moteč dražljaj, sem vrnila, ker ga niso niti zanimale niti motile. Izvajanje samih dejavnosti sem še bolj podprla z vizualnimi pripomočki (slike, knjige, fotografije, powerpoint predstavitev). Pri branju knjige je sedel pri meni, obračal liste in morda poimenoval kakšno žival ali drug znan mu predmet. Navodila vseh treh vzgojiteljic so bila dogovorjena in enotna, kar je Binetu omogočalo določeno rutino in privajanje na vedno enake zahteve (umivanje rok pred obrokom in po njem, čakanje v koloni, pospravljanje igrač za seboj, upoštevanje omejitve pri mizi vzgojiteljic). Ker je zelo rad odpiral predale na pisalni mizi vzgojiteljic, smo na tla prilepile rdeč trak, ki je zanj pomenil omejitev gibanja oziroma stop! »Nekateri otroci za čim manj stresno funkcioniranje potrebujejo timsko določene meje, kar jim daje občutek varnosti, da vedo, v kakšnih okvirih se lahko gibljejo, reakcije okolice pa morajo biti dogovorjene in enotne.« (Bužan, 2010)

Dežurna otroka sta bila na voljo Binetu za druženje pri igri, z njim sta šla v avlo ali telovadnico, ko se je želel odmakniti od skupine. Imel je več miru, kljub temu pa ni bil socialno izoliran. »Sistem prijateljev je učinkovita metoda, ki vključuje pomoč vrstnikov, ki pomagajo otrokom s težavami pri socialni interakciji. To so prostovoljci, ki se menjajo, saj bi bila drugače en ali dva otroka preobremenjena.« (Hannah, 2018). Še vedno je bil mogoč odmik spremljevalke z dečkom iz skupine z namenom njegovega lažjega in kvalitetnejšega izvajanja prilagojenih dejavnosti v miru, tišini in brez motečih faktorjev, a tega nismo izkoristili, ker je Bine v skupini čisto lepo funkcioniral. Omogočeno mu je bilo tudi dodatno gibanje in gibalne dejavnosti izven običajnih terminov, če bi se pokazala potreba, a ker se je že sam umiril in ni kazal teh potreb, mu je zadostovala igra poleg ostalih otrok, kar smo mu omogočale in ga nismo vodile stran.

Doseči cilje je pomenilo velik izziv

Moji cilji v prvem letu z Binetom so bili povezani s podaljšanjem njegove koncentracije pri izvajanju dejavnosti in s sedenjem za mizo v času obrokov, kjer ne bi več uporabljal stola s prečno letvico. Sodeloval naj bi v krogu prijateljstva tako, da bi dejansko sedel poleg ostalih otrok nekaj minut, česar do zdaj še ni delal. Poskušala bi ga vključevati v sam pogovor z določenimi gestami ali besedami, predvsem pa sem si želela spodbuditi razvoj na govornem področju. Deček namreč ni skoraj nič govoril, kar pa je, je bilo zelo nerazumljivo. Hotela sem doseči tudi vzpostavljanje stikov in druženje s posameznimi otroki v času proste igre, razvijati njegove finomotorične in grafomotorične spretnosti (risanje, barvanje, striženje), česar do zdaj sploh ni delal. Njegova najljubša igrača so bili dinosavri, družabnih iger pa ni izbiral, zato je bil cilj usvojiti vsaj eno ali dve družabni igri s pravili. Ker so bili otroci stari že 4-5 let, je to pomenilo, da lahko gredo tudi na daljše pohode, zato sem hotela razvijati sposobnost daljše hoje (45–90 min.) tudi pri Binetu. Do zdaj se je na sprehodih pogosto uprl, se vrgel po tleh in ni hotel več nikamor, da ne govorim o tem, da je pri tem ves čas glasno kričal.

Bine je po vseh prilagoditvah začel v skupini zelo lepo funkcionirati. Otroke je delno sicer poznal že od prej in otroci so poznali njega, mislim pa, da so po tem, ko se je nekoliko umiril in prilagodil, začeli nanj gledati drugače – ne kot na moteči del, kateremu se prilagaja dogajanje/dejavnost zaradi glasnosti, beganja ali nemira, temveč kot del skupine, kot del celote in temu primerno se je začel odzivati tudi Bine. Dejansko se je velikokrat zlil s skupino in smo nanj kar »pozabile«, ker se je lepo zaigral, se pridružil drugim otrokom pri njihovi igri (predvsem jih je opazoval in ni govoril) in je bil popolnoma enakovreden ostalim. Sem in tja je sicer še nagajal ali podrl kakšno stvar, a je bilo to bolj povezano z dnevom, ki mu ni bil ravno »pisan na kožo«. Moji cilji so bili do konca leta skoraj v celoti doseženi. Izjema je bil govor, ki je bil še vedno zelo okrnjen, se je pa vseeno potrudil spregovoriti, če je kaj želel, uporabljal je »prosim« in »hvala« ter pri individualni igri sam uporabljal posamezne besede, ko je poimenoval predmete.

Skupaj ostajava tudi drugo šolsko leto

Vodjo sem prosila, če grem lahko z Binetom naprej v naslednjo skupino. Doseženi cilji so mi namreč dali veliko motivacijo in izziv za naprej. Stari novi zastavljeni cilji so bili nadgrajeni z daljšim trajanjem, z več vključevanja v socialno igro in ostale dejavnosti, ki jih je izvajal včasih nekoliko prilagojene, z razvojem grafomotorike (striženje, barvanje, risanje) in nadgradnjo glavonožca, ki ga je usvojil konec prejšnjega leta (do konca leta je uspel narisati pravilno človeško podobo z vsemi deli), razumevanjem navodil, ki so bila namenjena vsem otrokom in ne posebej prilagojena njemu, razumevanjem gest (ki jih je tudi sam začel uporabljati, npr.: »pridi sem«, »stop«, »dan – noč« z roko gor in dol), razširitvijo besednega zaklada in uporabo le-tega v govoru, v celih stavkih, poimenoval je otroke in vzgojiteljice, ustrezno uporabljal besede iz bontona, se na lastno željo vključil v bralno značko in s posameznimi besedami opisal knjigo, dobil je najboljšega prijatelja, ki ga je res jemal za sebi enakega, in to je bilo Binetu zelo všeč. Sedela sta skupaj, igrala sta se skupaj, na sprehodih sta se držala za roke. Dejstvo je, da je Bine imel diagnosticirano težko obliko avtizma ravno zaradi njegovega nekomuniciranja z okolico, zato je bil zame tudi vsak minimalen dosežek na področju govora uspeh. »Nekateri otroci v tej skupini ne razvijejo besednega govora, drugi pa se naučijo govoriti, vendar govora vedno ne uporabijo za učinkovito sporočanje in sporazumevanje.« (Jurišić 2016, str. 24)

Zelo so izstopali dnevi, ko se je vrnil po daljšem izostanku iz vrtca, saj je bil spet izredno glasen, nemiren, vse ga je motilo, še posebej »nadzor« oziroma pravila. Verjetno je imel doma popolnoma drug ritem, kar je kazalo na to, da je rutina zanj zelo pomembna. Takrat smo ga enostavno pustile, da si je dan oblikoval po svoje, da si je sam iskal stvari, ki so ga veselile. Po dveh, treh dneh je Bine spet postal Bine, tak kot vedno.

Večino kratkih navodil je Bine razumel, drugo pa je, če jih je ŽELEL razumeti. Vedel je, kako poteka rutina, in to je izvajal. Šel je v vrsto za hrano, toaleta, v kolono za ven, oblekel in obul se je sam in se usedel v krog prijateljstva. Lepo je hodil na sprehodih. Kosilo si je sam odnesel na mizo. Zelo rad je jedel juhe, motili ga niso niti večji kosi zelenjave, ni pa maral mesa in omak. Do konca leta sem dosegla tudi to, da sem mu makarone ali riž zmešala z omako (tudi z mletim mesom) in je pojedel. Včasih ga to ni motilo, spet drugič se je razburil. Včasih je tako »zmagal« on, včasih jaz. Ampak napredek je bil, majhen, a bil je! Lepo je začel držati žlico, in to v desni roki, večinoma je sedel mirno na stolu do konca obroka, po obroku je sam pospravil za seboj.

Z grobo motoriko nikdar ni imel težav. Bil je še celo bistveno bolj spreten kot večina drugih otrok, ni pa želel sodelovati. Ob koncu leta sta s spremljevalko v okrnjeni obliki že izvedla večino stvari, ki so jih naredili tudi drugi. Tudi s finomotoriko ni imel težav, dokler je to zajemalo igro - sestavljanje kock in lesene železnice. Na risanje in striženje smo ga navadile preko uporabe lutke rokavičke, počasi in postopno. Opazila sem, da zelo dobro »prenaša« motive z drugih risb, zato sem mu dajala spodbude v tej smeri. Začel je risati stvari, ki jih je imel rad – prevozna sredstva in divje živali. Počasi in vztrajno pa smo ga znotraj tega spodbujale tudi k risanju drugih motivov in pri tem je začel uživati. Logopedinja mi je v zadnjem letu tudi povedala, da Bine bere. Da enostavno prepozna besede iz 5-6 glasov in jih pravilno poveže s sličicami. Naučil se je igrati dve družabni igri in upošteval njuna pravila. Brez težav je sestavil sestavljanko s 50 delčki – delček je večinoma takoj položil na pravo mesto.

Pri spanju sem že prvo leto ugotovila, da ga zelo pomirja moj glas. Ob branju pravljice je večinoma že zaspal. Zadnje leto ostali otroci niso spali, so pa bili zelo pozorni do Bineta, ki je še vedno hodil k počitku. Ob pravljici so tiho počakali, da je zaspal, nato so se igrali mirne igre. S postopno socializacijo se je spreminjal tudi odnos do vzgojiteljic in do otrok. Če je kaj želel, se je moral potruditi in povedati v stavku – in je! Če je kaj hotel od otrok – je moral to povedati in otroci so čakali. In Bine je rekel. Uporabljal je geste, uporabljal je mimiko obraza ... Bine je zame zmagal.

Sklepne misli

Vsak otrok je svojevrsten projekt. V kolikor je otrok drugačen in poseben, se je treba nanj še bolj pripraviti, poiskati informacije in iskati sodelovanje tam, kjer je to mogoče – bodisi med sodelavkami v skupini, med vzgojiteljico in starši, svetovalno delavko ali zunanji strokovnimi sodelavci. »Pomembno je, da se informacije o dogajanju v šoli in doma vsak dan izmenjujejo. Tako se poveča možnost otrokovega napredka, prav tako pa se izognemo napakam, ki bi lahko povzročile škodo.« (Hannah, 2018, str. 101) S pomočjo prilagoditev sem cilje dosegala postopoma, pa vendar sem v Binetu ves čas videla velik potencial. Vsak njegov minimalni odziv, bodisi čustven bodisi verbalen, mi je dajal motivacijo za naprej. Ugotovila sem, da deček, kljub temu da ne govori in se ne odziva na socialne interakcije drugih otrok, zelo dobro opazuje dogajanje okoli sebe. Iz dneva v dan so se

mu postavljali novi izzivi, ki jih je uspešno dosegal. In bolj ko je rasel on, bolj sem v simbiozi z njim rasla jaz – dobila sem potrditev, da je vredno vlagati trud in pozitivno razmišljanje, tudi če je proces dolgotrajen in zahteva številne ponovitve, vse pa je bilo povrnjeno z vsakim njegovim odzivom, nasmehom ali objemom, ki nam ga je namenil.

Literatura

- Bužan, V. (2010). Težave v vedenju kot izziv: naša pot, Ljubljana, Center za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič
- Jurišič, D. (2016). Otroci z avtizmom – Priročnik za učitelje in starše, Ljubljana, Izobraževalni center PIKA, center Janeza Levca
- Hannah, L. (2018). Učenje mlajših otrok z motnjami avtističnega spektra, Mengeš, Svetovalnica za avtizem
- Whitaker, P. (2018). Težavno vedenje in avtizem; Razumevanje je edina pot do napredka, Mengeš, Svetovalnica za avtizem

SPodbujanJE SOCIALNE INTEGRACIJE V VRTCU

Povzetek: V prispevku predstavimo koncept socialne integracije, ki temelji na sprejemanju in razumevanju različnosti ter preprečevanju socialne izključenosti. Kljub temu, da se je koncept socialne integracije v našem prostoru prvenstveno uveljavil skozi razprave o ustrezni obravnavi otrok s posebnimi potrebami, socialna integracija ostaja aktualen koncept za sprejemanje različnosti vseh otrok v vrtcu. Za uspešno socialno integracijo otrok v vrtcu je nujno sistematično načrtovanje in izvajanje različnih aktivnosti, s katerimi krepimo socialne in čustvene kompetence otrok ter skrbimo za to, da okolje (vrtca) v katerem se znajdejo različni otroci, te razlike tudi upošteva. Krepitev socialnih in čustvenih kompetenc otrok v okviru socialne integracije je ključna za otrokov uspeh tako v šolskem okolju kot v kasnejših obdobjih življenja in odraslosti.

Ključne besede: socialna integracija, socialne in čustvene kompetence, vzgojitelj

PROMOTING SOCIAL INTEGRATION IN PRESCHOOL

Abstract: In the article, we present the concept of social integration that is based on accepting and understanding diversity, as well as on preventing social exclusion. Even though in Slovenia the concept of social integration gained recognition primarily through discussions on adequate treatment of children with special needs, social integration remains a relevant concept for accepting the diversity of all children in preschool. Successful social integration of children in preschool requires systematic planning and implementation of various activities aimed at strengthening children's social and emotional competences and assuring that the (preschool) environment which diverse children find themselves in acknowledges their diversity. Strengthening of children's social and emotional competences is essential for the child's success in school and other environments, as well as in adulthood.

Keywords: social integration, social and emotional competences, nursery teacher

1 Koncept socialne integracije

Koncepta integracije in inkluzije sta v našem pedagoškem prostoru postala aktualna v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja ob razpravah o ustrezni obravnavi otrok s posebnimi potrebami. Kljub temu, da se danes termina še uporabljata, pa se pogosto pomensko zamenjujeta in mešata. Medtem, ko je integracija največkrat pojmovana kot proces, v katerem se mora otrok prilagajati vzgojno izobraževalnemu okolju in je predvsem nasprotje segregaciji otrok, ki tako ali drugače odstopajo od večinskih norm, naj bi inkluzija pomenila proces, v katerem se vzgojno izobraževalno okolje prilagaja raznolikim posebnostim in potrebam otrok (glej npr. Opara, 2005, Resman, 2001, Lesar, 2009...). Inkluzija je predstavljena tudi kot univerzalna paradigma, ki vsem otrokom ne glede na različnosti omogoča prilagajanje sistema in ne obratno.

Znotraj razprav o integraciji in inkluziji je pogosto omenjen tudi koncept socialne integracije, ki je razumljena kot temeljni pogoj za inkluzijo, ali kot pravijo Lebarič, Grum in Kolenc (2006) »... socialna integracija je most med integracijo per se in inkluzijo, se pravi, most, ki vodi do optimalnega vključevanja vseh otrok in drugih udeležencev vzgojno–izobraževalnega sistema v vsakodnevno življenje in delo«(prav tam, str. 17). Njen temelj je skrb za socialne odnose med vsemi udeleženci v vzgojno–izobraževalnem sistemu in se nanaša na otrokovo vpetost v socialne odnose in njegovo samodejavnost, ki mu omogoča zavestno izbiranje in odločanje. Socialna integracija temelji na sprejemanju in razumevanju različnosti ter preprečevanju socialne izključenosti (glej Lebarič, Kopal in Grum, 2006). Koncept socialne integracije je vseskozi aktualen tudi na področju obravnave otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami ali izstopajočim vedenjem. Z namenom poudarjanja ozadja nastanka čustvenih in vedenjskih težav ali motečega vedenja pri otrocih, na katere je potrebno gledati v interakciji otroka z okoljem, in ne kot težave v otroku (torej kot odziv otroka na okolščine), se že nekaj let pojavljajo tudi pozivi avtorjev (glej npr. Vec, 2011, Muršič s sod., 2016...) po spremembi terminologije in pojmovanja te populacije. Tako, npr. Kobolt, Cimermančič, Rapuš Pavel, Verbnik Dobnikar (2010) zapišejo: »Če smo dosledni, bi skupino lahko poimenovali učenci s potrebo po socialnointegracijski podpori« (prav tam, str. 330). »S socialnointegracijskimi težavami poudarimo socialno dimenzijo, ki je pri nastajanju in vzdrževanju teh težav bistvena« (Kobolt, 2010, str. 137). Vrtec je za otroka pomemben poligon za učenje socialnih spretnosti in kompetenc. Kljub deklariranemu standardu skrbi vrtca za vse skupine otrok pa lahko ta povsem nehote deluje izključevalno

za nekatere skupine otrok, npr. priseljence, otroke s posebnimi potrebami, vzgojno zahtevne otroke, ki potrebujejo več ali drugačno podporo pri razvijanju socialnih in čustvenih kompetenc. Kot opozarja Vrbančič Simonič (2017), socialne veščine in socialne kompetence niso nekaj, kar otrok ima ali nima. Socialna kompetenca je nekaj, kar otrok razvija, če ima možnost pridobivati različne ustrezne izkušnje in, če slednje tudi predela, reflektira in vrednoti. »Socialne veščine in socialne kompetence so torej nekaj, na kar lahko vplivamo in kar je mogoče zagotoviti/razviti, če temu posvetimo ustrezno pozornost« (prav tam, str. 45).

Vloga vzgojiteljev in strokovnih delavcev

»Skupina otrok v vrtcu je za predšolskega otroka zelo pomembna, saj zanj predstavlja prostor za učenje in pridobivanje novih izkušenj ter za utrjevanje že poznanega in usvojenega znanja. Skupina torej pomeni pozitiven doprinos k otrokovemu čustvenemu, socialnemu in kognitivnemu razvoju; po drugi strani pa je lahko vir možnosti za nastanek oz. poglobitev motečega vedenja« (Simčič in Vec, 2015, str. 201). »Učenje in razvoj otrok v vrtcu sta odvisna od vsakodnevnih rutin in vrednot, ki se jih otroci učijo z uporabo različnih abstraktnih in konkretnih kulturnih orodij. Odvisna pa sta tudi od vsakodnevnih interakcij, ki nudijo vodenje, podporo, usmerjanje, izzive in spodbude« (Pihlaja, 2008, str. 6). »Kljub temu pa stabilni in odzivni odnosi vzgojiteljev z otroki sami po sebi niso dovolj, da bi otroke naučili socialno-čustvenih spretnosti. Vzgojitelji morajo biti o načinu učenja dobro poučeni, za učenje pa uporabljati dobro premišljene strategije. Nujno potreben je tudi premislek o tem, katera vedenja so primerna za določeno razvojno stopnjo otrok in katere socialno-čustvene kompetence uporabljamo v različnih kontekstih« (McLaughlin, Aspden, Clarke, 2017, str. 22).

Vendar pa je raziskava N. Turnšek (2005, v Turnšek, 2008) pokazala, da vzgojiteljice cilje, ki jih lahko umestimo v kategorijo socialnega in čustvenega razvoja, sicer umeščajo med prioritete vidike otrokovega razvoja, kljub temu pa so navedene dejavnosti v vrtcu zelo redko prisotne. Podobno je ugotavljala tudi Kokot (2016), vzgojiteljicam se spodbujanje socialno-čustvenega razvoja sicer zdi pomembno, prav tako dobro poznajo področja socialno-čustvenega razvoja otroka, vendar pa je pregled dokumentacije (priprav) pokazal, da vzgojiteljice te dejavnosti sistematično načrtujejo le ob začetku šolskega leta, tekom leta pa načrtovanje močno upade, ali celo ni prisotno.

2 Kako lahko v vrtcu spodbujamo socialno integracijo?

Za uspešno socialno integracijo otrok v vrtcu je torej nujno sistematično načrtovanje in izvajanje različnih aktivnosti, s katerimi krepimo socialne in čustvene kompetence otrok ter skrbimo za to, da okolje (vrtca), v katerem se znajdejo različni otroci, te razlike tudi upošteva. Lebarič, Grum, Kolenc (2006) opozarjajo na pomen načrtovanja socialno-integracijskih dejavnosti v vseh fazah: -pri izbiri dejavnosti ter določanju ciljev in poteka teh dejavnosti, -pri izvajanju načrtovane dejavnosti, -pri analizi poteka dejavnosti. Zadnja faza je namenjena tudi ugotavljanju, ali in zakaj je prišlo do odstopanja od načrtovanega, kaj in kako je treba spremeniti pri načrtovanju prihodnje socialno-integracijske aktivnosti.

V nadaljevanju bomo predstavili področja, ki jih mora obsegati sistematično poučevanje socialno-čustvenih kompetenc in primere strategij, ki jih lahko vzgojitelji uporabljajo za njihovo poučevanje:

1. Čustvena pismenost, ki se nanaša na zmožnost prepoznavanja, razumevanja in izražanja čustev. V pozitivnem in podpornem emocionalnem okolju vzgojitelji in otroci lahko učinkovito izražajo svoja čustva, jih delijo in o njih diskutirajo. Učinkovite strategije poučevanja vključujejo: komentiranje ali spraševanje o otrokovih občutjih, učenje prepoznavanja čustev na obrazu in telesu, izdelava pripomočkov (knjige, slikovne kartice o čustvih in vizualna podpora), komentiranje čustev otrok v različnih situacijah. Nujno potreben je premislek vzgojiteljev, katera čustva in izraze zanje želijo otroke naučiti v svojih okoljih.

2. Reševanje socialnih problemov se nanaša na razumevanje, izražanje in reguliranje svojih čustev, prepoznavanje, izražanje in evalvacijo rešitev ter učinkovite izbire v medosebnih odnosih predvsem v konfliktnih in nesporazumih med vrstniki. Včasih otroci te situacije sicer uspešno rešijo sami, kadar pa je potrebno posredovanje vzgojitelja, je pomembno, da se otroci lahko izrazijo brez obsodb in, da skušajo poiskati rešitev s pomočjo korakov reševanja problemov (opredelitev problema, iskanje rešitev, premislek o tem, katera rešitev bi bila najboljša).

3. Umirjanje. – Majhne otroke lahko čustva prevzamejo in strategije ter orodja, s katerimi se lahko umirijo, jim niso takoj pri roki. Obvladovanje in regulacija čustvenih odzivov je ena najpomembnejših razvojnih nalog. Majhni otroci potrebujejo podporo v obliki naših realnih pričakovanj, varne naveza-

nosti, pozitivnega čustvenega okolja, ustreznih modelov (vzornikov) in predvidljivih rutin. Vzgojitelji lahko strategij umirjanja učijo z zagotavljanjem kotička, kamor se otroci lahko umaknejo, če to želijo in potrebujejo, z nudenjem tolažbe, aktivnim učenjem strategij umirjanja (npr. dihanja).

4. Socialne spretnosti in prijateljstvo. Vzgojitelji otrokom pomagajo razumeti vrednost odnosov z vrstniki. Naučijo jih prepoznavanja in veččin potrebnih za vzpostavljanje socialnih interakcij z vrstniki. Strategije, ki jih vzgojitelji pri tem lahko uporabljajo so: modeliranje (vzor), igra vlog, lutke, socialne zgodbe, kreiranje situacij v katerih morajo otroci sodelovati.

5. Preventiva/obravnavna izstopajočega vedenja. Strategije, ki jih vzgojitelji uporabljajo: okolje s predvidljivimi in jasnimi pravili. Namesto kazni je ob neustreznem vedenju primernejši odziv vodenje in učenje drugačnega ravnanja. Upoštevanje okoliščin otrokovega ravnanja. Pogoste pohvale, kadar je vedenje ustrezno. Pomembno pa je tudi učenje ostalih otrok v skupini, kako naj reagirajo na neustrezno vedenje posameznega otroka (povzeto po McLaughlin, Aspden, Clarke, 2017).

Zaključek

Vrtec je lahko pomemben varovalni dejavnik za številne t.i. ranljive skupine otrok (otroke s posebnimi potrebami, otroke s z izstopajočim vedenjem, Rome, priseljence,..), ki jim prvenstveno posvečamo pozornost, kadar govorimo o socialni integraciji. Vendar pa socialna integracija ni namenjena le posameznim otrokom, ki tako ali drugače »odstopajo od povprečja«. Socialno integracijo v skupini lahko spodbujamo le skozi vsakodnevno sistematično poučevanje socialno – čustvenih kompetenc, uporabo primernih strategij ter evalviranje le- teh.

Literatura

- Kobolt, A. (ur.) (2010). Oblike in pogostost motečega vedenja ter razlogi, ki jih učitelji pripisujejo takemu vedenju. V: Izstopajoče vedenje in pedagoški izzivi. Ljubljana: Pedagoška fakulteta
- Kobolt, A., Cimermančič, Z., Rapuš Pavel, J., Verbnik Dobnikar, T. (2010). Izkušnje praktikov pri delu z usmerjenimi učenci v osnovni šoli. V: Izstopajoče vedenje in pedagoški izzivi. A. Kobolt (ur.). Ljubljana: Pedagoška fakulteta
- Kokot, A. (2016). Spodbujanje socialno – čustvenega razvoja v vrtcu. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta
- Lebarič, N., Grum, D., Kolenc, J. (2006). Socialna integracija otrok s posebnimi potrebami. Radovljica: Didakta
- Lesar, I. (2009). Šola za vse? Ideja inkluzije v šolskih sistemih. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Muršič, M. (2017). Izstopajoče vedenje v šolskem medvrstniškem kontekstu – razumevanje in interveniranje. V: (M. Babič, M. Pavletič, A.S. Fras ured). Čustvene in vedenjske težave v vrtcu in šoli: preventiva in primeri dobre prakse. Maribor: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše
- McLaughlin, T., Aspden, K., Clarke, L. (2017). How do teachers support children's social – emotional competence. Dostopno na: <https://www.researchgate.net/publication/322523886>
- Opara, B. (2005). Otroci s posebnimi potrebami v vrtcih in šolah: vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami. Ljubljana: CenterKontura.
- Pihlaja, P. (2008). »Behave yourself! « Examining meanings assigned to children with socio – emotional difficulties. *Disability and Society*. 23 (1), str. 5 - 15
- Resman, M. (2001). Dileme uresničevanja šolske integracije in inkluzije. *Sodobna pedagogika*, 50 (5), 78-86.
- Simčič, A. in Vec, T. Odzivi vzgojiteljic na moteče vedenje otrok v vrtcu. *Socialna pedagogika*, 19 (3 -4), str. 197 – 216
- Turnšek, N. (2008). Subjektivne teorije o otroštvu in vzgoji. Ljubljana: Pedagoška fakulteta
- Vec, T. (2011). Moteče vedenje. *Socialna pedagogika*, 15 (2), str. 125 – 152
- Vrbančič Simonič, A.L. (2017). Preprečevanje razvoja čustveno – vedenjskih težav. Kaj lahko naredimo v vrtcu. V: (M. Babič, M. Pavletič, A.S. Fras ured). Čustvene in vedenjske težave v vrtcu in šoli: preventiva in primeri dobre prakse. Maribor: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše

TIPNA SLIKANICA ZA SLEPE IN SLABOVIDNE OTROKE

Povzetek: V skupino otrok s posebnimi potrebami sodijo tudi slepi in slabovidni otroci ter otroci z okvaro vidne funkcije, ki so lahko v svetu prikrajšani za veliko informacij. Zaradi okvare vida spoznavajo svet, njegove lastnosti, pojave in dogodke na drugačen način. S tipno ilustracijo lahko slepi in slabovidnim otrokom približamo svet videčega, zato ima pomembno vlogo pri izobraževanju slepih in slabovidnih oseb ter pridobivanju različnih informacij. V prispevku na začetku opredelim slepoto in slabovidnost ter značilnosti dela z otroki glede na vrsto in stopnjo. Sledi kratek opis tipnih slikanic, komu so namenjene in kaj lahko z njimi dosežemo. V nadaljevanju je predstavljen praktični primer izdelave tipne slikanice z naslovom *Oblike*, ki sem jo pripravila za slepe in slabovidne otroke. S pomočjo izdelane tipne slikanice se otroci učijo in prepoznavajo preproste geometrijske like in druge splošne oblike.

Ključne besede: tipna slikanica, oblike, slepi in slabovidni otroci, otroci s posebnimi potrebami

TACTILE ILLUSTRATION BOOKS (TiB)

Abstract: Special needs children group includes blind and visually impaired children. Blind and visually impaired children are deprived of a lot of information. They perceive the world, its substance, attributes, and occurrences through different senses. With Tactile illustration Books (TiB) we can communicate haptic information for the blind and visually impaired children through touch. The introduction of the paper is dedicated to blindness and visual impairment. Core describes tactile illustration books, usage, and aim. The next part describes the making of my tactile illustration book named "Forms" (*Oblike*). Blind and visually impaired children can learn with TiB "Forms" basic geometrical shape recognition and other general forms.

Keywords: tactile illustrated books, Forms, visually impaired and blind children, children with special needs.

Uvod

Slepota in slabovidnost

Slepota ali slabovidnost je senzorna motnja oz. okvara vidne funkcije. Glede na vrsto in stopnjo okvare se odraža v različni meri kot gibalna ali komunikacijska oviranost (Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne Ljubljana, b. d.). Pomembno je, da slepoto ali slabovidnost pri otroku odkrijemo zgodaj, saj to lahko bistveno pripomore in odločilno vpliva na njegov celostni razvoj (Kobal Grum in Kobal, 2006). Slepi in slabovidni otroci ter otroci z okvaro vidne funkcije so otroci, ki imajo zmanjšano ostrino vida, zoženo vidno polje ali okvaro vidne funkcije (Kermauner in Plazar, 2019). Slabovidnost je pogostejši pojav, slepota je razmeroma redka. V preteklih letih so v vzgoji in izobraževanju za slepe in slabovidne otroke razvili številne pripomočke, pomagala ter tehnike in metode učenja (Opara, 2005).

a) Slepi otroci

Slepe otroke delimo v tri skupine: slepe otroke z ostankom vida, slepe otroke z minimalnim ostankom vida in popolnoma slepe otroke. Slepi otroci imajo ostrino vida manj kot 5 odstotkov ali zoženo vidno polje na 10 stopinj ali manj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Slepi otroci z ostankom vida imajo ostrino vida 2 do manj kot 5 odstotkov ali zoženo vidno polje nad 5 do vključno 10 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Pri teh otrocih se dela po dveh metodah, in sicer po metodi za slepe in metodi za slabovidne. Pri opravljanju dela so počasnejši od svojih vrstnikov. Slepi otroci z minimalnim ostankom vida imajo ostrino vida od projekcije svetlobe do manj kot 2 odstotka ali zoženo vidno polje na 5 stopinj ali manj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Pri teh otrocih se pretežno dela po metodi za slepe, delno pa tudi po metodi za slabovidne. Pri delu so precej počasnejši od vrstnikov, ki vidijo. S popolnoma slepimi otroki se dela po metodi za slepe, tako da učenje poteka po tipnih in slušnih zaznavnih poteh. Ti otroci imajo dojem negativen ali dojem svetlobe pozitiven z negativno projekcijo (Vovk Ornik, 2015).

b) Slabovidni otroci

Med slabovidnimi otroki razlikujemo zmerno slabovidne otroke in težko slabovidne otroke. Zmerno slabovidni otroci imajo ostrino vida 10 do 30 odstotkov. V izobraževalnem okolju potrebujejo prilagoditve. Določene učne in vzgojne pripomočke imajo prilagojene. Ob ustreznih pogojih sprejemajo vidne informacije in delajo po metodi za slabovidne. Težko slabovidni otroci pa imajo ostrino vida od

5 do manj kot 10 odstotkov ali zoženo vidno polje nad 10 do vključno 20 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Vzgojno-izobraževalno delo je prilagojeno, imajo pa tudi didaktične pripomočke. Učenje poteka z vidno informacijo po metodi dela za slabovidne (Vovk Ornik, 2015).

c) *Otroci z okvaro vidne funkcije*

V Kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami (Vovk Ornik, 2015) je okvara vidne funkcije izražena kot posledica obolenja in/ali delovanja osrednjega živčevja.

Tipna slikanica

Tipne slikanice so namenjene slepim in slabovidnim otrokom ter odraslim osebam. Oblikovane so tako, da omogočajo tipno zaznavo in so osnovane na reliefu. Za slepega je tip najpomembnejši način, da vzpostavi stik z realnim svetom (Kermauner, 2009, str. 23). P. Edman (1992) v svojem delu poudarja dobro načrtovanje tipne slikanice, da lahko doseže svoj namen. Po njenem je pomembno zavedanje, da bo ilustracija občutena in ne videna ter da se bodo predstave oblikovale na osnovi misli in občutenj s prsti. Če želimo, da bodo slikovna ponazorila slepim in slabovidnim čim bolj jasna, jih moramo približati njihovem razumevanju sveta, njihovem dosedanjemu znanju, izkušnjam in občutenjem (Edman, 1992). Brvar (2010) navaja naslednje cilje, ki se jih lahko doseže s tipno sliko in veljajo tudi za tipno slikanico: razvijanje in trening tipa, razvijanje precizne motorike, razumevanje določenih oblik v procesu posploševanja oz. generalizacije, pridobivanje novih informacij in utrjevanje izkušenj iz vsakdanjega življenja, dostopnost tipni zaznavi.

Podobno o tem piše A. Kermauner (2009), ki navaja, da večja senzorna občutljivost slepim ni kar tako prirojena ter da moramo čutila, vključno s preostalim vidom, trenirati. Namen tipnih slikanic je slepim omogočiti čim boljše predstavo o stvareh, ki jih ilustracija predstavlja. P. Edman (1992) priporoča tipno slikanico za oblikovanje predstav v naslednjih primerih: ko je predmet nedosegljiv (zvezde, nebotičnik idr.), ko je velikost predmeta premajhna za podrobno poučevanje (žuželke, celica idr.), ko je velikost predmeta prevelika za fizično razumevanje v celoti (gora, drevo idr.), ko je z besedo težko opisati pojav (mavrica, dim, vodni krog idr.), ko se predmeta ne moremo dotakniti, ker je preveč občutljiv, strupen oz. alergen (milni mehurčki, snežinke idr.), ko želimo razjasniti pot med dvema točkama (analiza sobe, zemljevid idr.), ko želimo opisati velikostne odnose med predmeti (med slonom in človekom, med hišo in drevesom idr.).

Izdelava tipne slikanice

V praktičnem delu prispevka opisujem potek izdelave tipne slikanice za slepe in slabovidne otroke. Pri izdelavi tipanke sem uporabila: otroški album za slike, različne barve filca, lesene črke, lepilo Mekol, lepilo za filc, silikonsko lepilo, škarje, svinčnik, ravnilo, šestilo, izolirni trak, različne modele za izrezovanje likov, navadni papir in papir za brajico. Največ časa sem porabila za zbiranje prave debeline barvnega filca za izdelavo likov in oblik, saj sem želela, da bi bile oblike dobro otipljive. Lesene črke sem uporabila za naslov tipanke. Črke niso bile ravnih linij (kar slepega oziroma slabovidnega otroka pri tipanju zmoti), zato sem jih pobrusila z brusilnim papirjem. V naslednjem koraku sem zaradi boljše trdote zlepila skupaj po dve strani v albumu. Iz albuma sem odstranila tudi bele zaščitne folije, ker bi lahko predstavljale moteči element za slepe pri tipanju tipanke. Po pripravi albuma sem se lotila risanja oblik in likov na barvni filc, čemur je sledilo izrezovanje. Pri risanju sem si pomagala z različnimi pripomočki (krog in luno sem narisala s šestilom, zvezdo sem obrisala okrog plastičnega lika, za elipso sem uporabila embalažo od bombonjere, srce sem narisala prostoročno, vse ostale like pa sem narisala s pomočjo ravnila). Sledilo je lepljenje oblik v album in preizkušanje prepoznavnosti oblike. V sodelovanje sem vključila otroke primerne starosti, ki sem jim zatisnila oči. Njihov odziv je bil pozitiven in oblike prepoznane, s čimer je bil moj cilj dosežen. Po zaključenem lepljenju oblik je sledilo njihovo poimenovanje. Že na začetku sem se odločila, da bo poleg napisa za videče tudi napis v brajici za slepe in slabovidne otroke. Od slepega znanca sem si sposodila stroj za pisanje brajice in napise za poimenovanje napisala sama. Med cilji, ki sem jih pri tipanki tudi želela doseči, je bila poučnost tipanke, zato sem na vsako levo stran napisala definicijo lika oziroma oblike.

Ko je bila notranjost tipanke izdelana, sem se lotila še zunanje podobe. Napis sem oblikovala iz lesenih črk, na sredino zunanje platnice albuma pa sem prilepila majhne oblike, ki ponazarjajo vsebino tipanke.

Zaključek

Literature v brajici primanjkuje, prav tako je veliko pomanjkanje tipnih ilustracij oziroma tipank za slepe in slabovidne otroke. Tipanke so nujno potrebne za razvoj in celostno dožemanje pri otrocih. S tipanko sem želela približati stvarnost slepim in slabovidnim na razumen in konkreten način. Z izdelano tipanko se otroci učijo osnovnih geometrijskih likov in splošnih oblik.

Literatura

- Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne Ljubljana. (b. d.). Slepota in slabovidnost. Pridobljeno 22. 9. 2020, <https://center-iris.si/preberite/slepota-in-slabovidnost/>.
- Edman, P. (1992). *Tactile Graphic*. New York: American foundation of the blind.
- Kermauner, A. (2009). *Na drugi strani vek*. Ljubljana: Študentska založba.
- Kermauner, A. in Plazar, J. (2019). *Prilagojeni pripomočki in metode pri vzgojno-izobraževalnem delu z otroki s posebnimi potrebami*. Nova Gorica: Educa.
- Kobal Grum, D. in Kobal, B. (2006). *Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji*. Ljubljana: Društvo za enake možnosti slepih.
- Opara, B. (2005). *Vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura.
- Vovk Ornik, N. (ur.) (2015). *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 15. 9. 2020, <https://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>

KAKO MOTIVIRATI, PRITEGNITI IN IZVESTI DRUŽENJE S CILJEM KREPITI, PODPRETI IN POZITIVNO USMERITI DRUŽINO, STARŠE ZA VZGOJO NJIHOVEGA OTROKA

Povzetek: Kako so vzgajali včasih in kako bi si želeli vzgajati danes? Tako kot se spreminjajo časi, tako se spreminjajo naši pogledi na vzgojo. Včasih so otroci predšolsko obdobje preživljali zgolj doma, v krogu razširjene družine. Le ta otroku predstavlja prvo šolo za življenje in mu pomeni svet v malem. Kot pravi Lepičnik Vodopivec, otrok išče svojo vrednost, veljavo ali svoje mesto s pomočjo spoznavanja dolžnosti in pravic, ki jih ima v družini. Še vedno je družina jedro posameznikovega življenja, le da večina otrok vzgojni proces nadaljuje v vrtcu, kjer poteka socializacija tudi zunaj družine, s strokovnjaki za vzgojo predšolskega otroka. Zato je za dobrobit otroka in njegovo boljše počutje pomembno kakovostno sodelovanje med njima. Če so morda te oblike sodelovanja v preteklosti predstavljali zgolj roditeljski sestanki in individualne pogovorne ure, pa smo jih sedaj popestrili z različnimi praznovanji, nastopi in druženji. Želja vzgojiteljev po boljši povezavi pa čedalje pogosteje vpeljuje tudi nove oblike, ki bi staršem nudile pomoč in podporo, da bi bili uspešnejši pri vzgoji njihovih otrok. Vzgojitelji smo za delo s predšolskim otrokom strokovno usposobljeni, imamo strokovno znanje, katerega marsikateri od staršev nima. Treba je poiskati načine, kako bi jih lahko na neprisiljen, spontan in prijeten način posredovali staršem in jim v sodelovalnem vzdušju kot strokovnjaki nudili oporo pri vzgoji njihovih otrok. V svojem delu bom opisala primer sodelovanja s starši, ki vključuje sodelovanje trikotnika otrok-starši-vzgojitelj in zapisano podkrepila z osebnim primerom dobre prakse.

Ključne besede: otrok, družina, vrtec, druženje, okrogla miza, medsebojno sodelovanje

HOW TO MOTIVATE, ATTRACT AND PERFORM ASSOCIATION WITH THE GOAL TO STRENGTHEN, SUPPORT AND POSITIVELY GUIDE THE FAMILY, PARENTS TO RAISE THEIR CHILD

Abstract: How were children educated in the past and how would you like to educate today? Just as times change, so do our views on education. Sometimes children spent the preschool period only at home, in the circle of their extended family. The extended family represents the child's first school for life and it represents a small world to him. According to Lepičnik Vodopivec, a child searches for its value, validity or place in this institution by learning about the duties and rights he has in the family. The family is still the core of an individual's life, apart from the fact that most children continue the educational process in kindergarten, where socialization takes place outside the family, with experts in raising preschool children. Therefore, quality cooperation among them is important for the child and his well-being. In the past, these forms of collaboration were represented only during parent meetings and individual consulting hours, but now they have been enriched with various celebrations, performances and gatherings. The desire of educators for a better connection, however, is increasingly introducing new forms that would offer parents help and support for an even better education for their children. Educators are professionally trained to work with preschool children, we have professional knowledge that many parents do not have. It is necessary to find ways in which they can be passed on to parents in a relaxed, spontaneous and pleasant way and provide them with support in raising children as professionals in a collaborative atmosphere. In my work I will describe the meaning and ways of cooperation of the triangle child-parent-educator and support the written with a personal example of good practice.

Key words: child, family, kindergarten, socializing, round table, mutual cooperation

Uvod

Ko postaneš starš, poleg otroka dobiš zelo pomembno nalogo – vzgoja otroka. Nekateri jo sprejmejo kot izziv, drugim pa predstavlja breme, saj se z njo ne znajo soočiti. Pri tem se srečujejo s situacijami, za katere niso dovolj strokovno usposobljeni. Te situacije pri marsikomu povzročajo stres in občutek, da jim ne bo kos. Tu čutimo še kako pomembno vlogo strokovni delavci v vrtcih, saj večina otrok v vrtcu preživi dve tretjini svojega aktivnega časa, torej pomemben del dneva. Mi smo tisti, ki lahko s svojim delom vplivamo tako na razvoj otroka kakor tudi neposredno na vzgojo staršev. Zato je še kako pomembno sodelovanje vrtca s starši, kar pa ni lahka naloga, je pa dragocena, tako za starše kot vzgojitelje. Vedno mora potekati na ravni medsebojne podpore in bogatitve v smeri uspešnega razvoja otroka. Najpomembnejši pri tem je topel človeški odnos, potem iskrena komunikacija in usposobljenost, kar je treba tudi ves čas nadgrajevati. Pri tem je treba upoštevati načela sodelovanja, kot so načelo spoštovanja osebnosti staršev, načelo učinkovitosti izkoristka časa, načelo koristi, načelo

uporabe izkušenj staršev in načelo ravnanja glede na starost in izobrazbo staršev (Prodanovič, 1981).

Sodelovanje med vrtci in starši

V Kurikulu za vrtce (1999) je zapisano, da je sodelovanje med vrtcem in starši pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje, saj prav to sodelovanje veliko prispeva k ustreznemu dopolnjevanju družinske in institucionalne vzgoje. Pomembna je delitev odgovornosti in različnih pristojnosti. Institucija naj staršem nudi storitve, ne pa posega v njihovo sfero zasebnosti, starši pa imajo pravico sodelovati pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu ter po dogovoru sodelovati pri vzgojnem delu, a ob tem upoštevati strokovne avtonomnosti vzgojitelja in vrtca. Otrok po besedah L. Prodanovič (1981) ob vstopu v vrtec poleg že znane domače vzgoje pridobi še eno vzgojo – institucionalno vzgojo. Staršem je vzgoja otroka ena od najpomembnejših nalog v okviru družine, vzgojitelj pa opravlja svoje poklicno delo na podlagi svoje strokovne usposobljenosti in verjetno je, da se vzgojni pristopi razlikujejo. Želje vzgojitelja so usmerjene v cilj, da se njihova in vzgoja staršev uskladita. Ne glede na to, koliko znanja in sposobnosti imajo otroci, ko vstopijo v vrtec, vzgojitelj začne s sistematičnim pristopom vzgoje ter dejavnostmi, ki so primerne za njihov razvoj ter njihovo starost.

Otrok pa je tisti, ki je v obeh perspektivah, zato je izjemnega pomena, da starši in vzgojitelji iskreno sodelujejo v partnerskem, sodelovalnem odnosu, ki z zaupanjem in spoštovanjem dosega skupni cilj. Odnosi med starši in vzgojitelji so namreč lahko vir dobrega počutja in optimalnega razvoja otrok (Jensen in Jensen, 2011). Eden izmed modelov, ki nazorno prikazuje vzajemno vplivanje različnih dejavnikov, med njimi tudi družine in vrtca, je ekološki model U. Bronfenbrennerja. Strokovnjaki opisujejo model kot eno najširših strategij, ki vključuje vse najpomembnejše dejavnike otrokovega razvoja in učenja. Opredeljuje štiri sisteme, ki se prepletajo skozi otrokov razvoj. Znotraj mikrosistema so opredeljeni odnos med otrokom in bližnjim okoljem (družina, vrstniki, vrtec). Mezosistem je nekakšen mrežni sistem, ki vključuje odnose, povezave med vsebinami mikrosistema, v katerih je otrok aktivno udeležen (npr. povezava med družino in vrtcem). Ekosistem se nanaša na socialne vzorce, ki vplivajo na otroka, vendar pa gre za neposredni vpliv. Makrosistem pa vključuje vedenje, kulturo, ideologijo, ki je prisotna v določeni družbi (Ferjančič in Marjanovič Umek, 1992).

Pri sodelovanju s starši moramo iskati nove, spremenjene načine dela, meni V. Štuler (1990), in starše sprejeti kot enakovredne sodelavce, saj bodo slednji namreč le tako začutili pomembnost ob skupnem načrtovanju in izvajanju vzgojnega dela, lepoto in uživanje ob skupni igri z otroki. Avtorica omeni, da je sodelovanje področje, ki od vzgojitelja zahteva ne le veliko znanja, temveč tudi neposreden, pristen človeški stik. Le ob neposrednih, pristnih vsakodnevnih medsebojnih stikih se lahko stkejo topli medčloveški odnosi. Vzgojitelj mora upoštevati strukturo staršev, starost otrok in specifičnost socialno-kulturnega okolja, v katerem vrtec deluje (Štular, 1990, str. 224).

Seveda je tu povezava otroka, ki je izjemno navezan na svojo družino, starše in zato je v tem obdobju sodelovanje nujno. Odprt vrtec za sodelovanje je tisti, ki čim bolj upošteva otroke in njegove individualne potrebe ter interese. V vrtcu se starši vključujejo v formalne in neformalne oblike sodelovanja (govorilne ure, roditeljski sestanki, obiskovanje prireditev, spremstvo na izletih ...), aktivno pa se vključujejo tudi v življenje in delo vrtca (sodelovanje pri načrtovanju ali izvajanju vzgojnih dejavnosti). K vključevanju staršev doma štejemo ravnanja staršev v povezavi z vrtcem, ki potekajo zunaj vrtca, ampak ne nujno doma (npr. zagotavljanje pogojev za igro in učenje, skupno branje, zbiranje gradiv ter na splošno izpostavljanje otroka intelektualno-stimulativnim dejavnostim).

Nivoji sodelovanja s starši

-Prvi nivo sodelovanja (zakonsko določen, sistemski)

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFI) v 46. členu opredeljuje sestavo sveta javnega vrtca: predstavniki se volijo neposredno in tajno. Za organizirano uresničevanje interesa staršev se v 66. členu ZOFI oblikuje svet staršev. Sestavljen je iz enega predstavnika staršev iz vsakega oddelka, ki ga izvolijo na roditeljskem sestanku oddelka (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, 1996).

-Drugi nivo sodelovanja (konkretne metode in oblike sodelovanja)

Ta vsebuje konkretne oblike in metode dela strokovnih delavcev s starši. L. Prodanovič (1981) omenja verbalne metode, metode dela z besedilom, metode ilustriranja, metode demonstriranja, ki se odražajo v različnih oblikah formalnega in neformalnega sodelovanja med vrtcem in starši. Med najbolj pogostimi so pogovorne ure, uvajanje otroka v jasli ali vrtec, roditeljski sestanki, izobraževalni

roditeljski sestanki, jesenska in novoletna srečanja, nastopi za starše, delavnica in bazar, kotiček za starše (Fridrih, 2012).

-Tretji nivo sodelovanja (inovacije vrtca)

Sem po besedah A. Žerovnik (1989) sodijo inovacije posameznih vrtcev. Prav tu uvrščam tudi sama to naše decembrsko srečanje, ki ga bom opisala v nadaljevanju.

-Četrty nivo sodelovanja (raziskovalno delo)

V najvišjo raven sodelovanja pa sodijo projekti in raziskovanja posameznih strokovnjakov te stroke. (A. Žerovnik (1989))

Moj projekt – praznični december

V šolskem letu 2020/2021 v vrtcu Rogaška Slatina že deseto leto poteka naloga Krepimo družine, ki jo vodi svetovalna delavka, z namenom podpore družinam pri vzgoji otrok. Vrtec je kraj, kjer se starši med seboj spoznavajo in povezujejo, kar staršem doprinaša tudi krepitev drugega dejavnika – socialne mreže. Pri tem jim pomagamo in jih k temu spodbujamo tudi z vključevanjem različnih spoznavnih in sodelovalnih socialnih iger v svoja srečanja z njimi. Vzgojiteljica vsakega oddelka enkrat letno pripravi srečanje, izobraževanje, okroglo mizo na temo, ki jo prepozna kot aktualno za njihov oddelok. Sama sem v preteklem letu na pobudo otrok v mesecu novembru začutila potrebo, da v razmislek, pogovor in spoznanja na temo kako se pripraviti na praznike vključim ne le otroke, ampak tudi starše. Zmotilo me je namreč, kako so se otroci pripravljali na prihajajoče praznike, kaj so pričakovali, kako naj bi se po njihovo odvijali in kakšen je pravzaprav smisel tega lepega časa. Zadnji petek v mesecu novembru smo zato organizirali okroglo mizo na temo veseli december. Skupaj z otroki smo v dopoldanskem času pripravili vabilo, ki smo ga izobesili na oglasno desko, spekli piškotke in pripravili sestavine za čaj, s katerim smo zvečer postregli staršem. S pomočjo knjižničark smo v knjižnici izbrali primerno praznično risanko, ki so si jo v času, ko so bili starši aktivni na delavnicah, ogledali v vrtčevskem prazničnem kinu. Na srečanje so bili vabljeni otroci, starši, sorojenci in stari starši otrok naše skupine. Prvi del srečanja smo izvedli ločeno. Staršem in starim staršem sva pripravili druženje, pogovor in delavnico na temo veseli december. Za ta del sem sama pripravila tudi teoretična izhodišča in mnenja različnih strokovnjakov na temo praznovanja, daril, dobrih mož, razvajanja in podobno. Seveda pa sem pred vsakim podanim mnenjem strokovnjakov k razmišljanju povabila starše z vprašanji: Ali lahko darila razvajajo? Koliko daril naj bi dobil otrok? Kateri dobri mož obišče vaše otroke? Ali je lahko otroke strah dobrih mož? Kakšna so ustrezna darila za otroke te starosti? Ali bi lahko praznike preživeli še kako drugače? Skupaj s starši sva želeli iskati smisel in namen praznikov, poudariti vrednote, ki naj bi v tem času prevladovale, predvsem pa iskati rešitve, kako bomo ta december preživeli mirno, strpno, v krogu družine in prijazno otrokom. Starši so bili sprva nekoliko zadržani, a se je diskusija po prvih nekaj minutah uspešno razvila in vključevali so se vsi starši – nekateri bolj, drugi manj aktivno. Kot je bilo pričakovano, so bila mnenja precej različna. Ko smo preverili, kaj pravijo različni strokovnjaki na to temo, sva starše na podlagi kapice palčkov, ki so jih kot presenečenje zanje pripravili njihovi otroci, razdelili v 5 skupin in izvedli delavnice. Pogovarjali so se, zapisali in kasneje poročali, kako so praznovali včasih, kako danes, kakšna darila prinesejo dobri možje, kateri od teh treh jih obišče in si med seboj delili ideje, kaj lahko v tem mesecu doma počnejo skupaj z otroki. Tako smo prišli do celega niza dejavnosti, ki so primerne za otroke (izdelovanje voščilnic, okraskov, krašenje prostorov, peka piškotov, sprehod z lučkami po parku, obisk gledališke predstave, priprava lutkovne igrice za praznični večer ...), opravi (čiščenje, kuhanje, peka, priprava pogrinjkov ...), ki jih lahko počnemo skupaj z njimi. Nekaj staršev je imelo vrsto idej, kaj in kako preživeti praznike, da vključimo tudi otroke, medtem ko pa presenetljivo veliko staršev ni vedelo, kako bi lahko otrokom pripravili praznovanje po njihovi meri, jih vključili in kaj bi z njimi počeli. Prav tako je večino staršev zajela sodobna mrzlica nakupovanja ter obiskovanja množičnih prireditev za otroke. V veliko podporo meni in namenu srečanja je bila družina, ki prihaja iz Anglije, in ena od njihovih deklic obiskuje naš oddelok. Starša sta sprva poslušala pogovor, nato pa sta se kljub slabšemu verbalnemu izražanju v slovenskem jeziku aktivno vključila v delavnico. Pripovedovala sta, da je pri njih pomembno druženje širše družine, da so darila nematerialna, ampak v obliki doživetij, da jih obdarujeta s kupončki drobnih razvajanj (npr. zajtrk v postelji, recept za piškote ...), da hodijo na sprehode v mesto, ki je okrašeno z lučkami, skupaj pijejo čaj in se pogovarjajo ipd. Prijetno druženje ob praznični glasbi, soju svečk in okrašeni polmračni igralnici sem zaključila s svojim sk-

romnim, a čustveno polnim pismom trem dobrim možem:

Priloga 1

Po prebranem pismu je ena od mamic s solzami v očeh vstala in se nama zahvalila za čudovit večer, pobudo za razmislek in opomin za vse nas. Pomembno je bilo, da smo ozavestili pravi smisel praznikov, ki ni v vrednosti in številu daril, temveč da jih preživimo skupaj, se pogovarjamo, igramo družabne igre, pečemo piškote in se imamo lepo. Otroci so imeli ta čas v avli vrtca božični kino z risanko Zvončki zvončkljajo, ki prav tako poudarja, kako skromna je bila želja bratca in sestrice v prazničnem času. Po prijetnem klepetu se nas je velika gruča, veliko družin s prisotnimi vsemi člani, z lučkami v rokah odpravila proti parku. Otroci so si lučke izdelali iz kozarcev za vlaganje, ki so jih okrasili z bleščicami in barvnimi trakovi. Med časom našega druženja so v našem mestu to leto prvič zagorele lučke in Rogaška Slatina je zasijala v vsej praznični lepoti. Imeli smo to srečo, da smo jo prvič v njenem sijaju občudovali skupaj – otroci, starši in vzgojiteljice. Pod enim najvišje novoletno okrašenim drevesom v Sloveniji, na katerem sveti kar 1.200 metrov svetlobnih verig, smo skupaj zapeli nekaj otroških zimskih pesmi in našli škatlo s presenečenjem, ki so nam jo nastavili palčki. V njej so nas čakale vstopnice za kino, ki nam jih je z veseljem podaril dedek enega od dečkov, ki obiskuje našo skupino, za otroke pa palček, pomočnik dedka Mraza, ki nas je konec meseca decembra obiskal v vrtcu. Z radostjo v srcu in iskricami v očeh smo se pod tem prazničnim drevesom poslovili. Če smo s tem druženjem priklicali in ozavestili pravi pomen praznikov tem družinam, smo naredili ogromen korak. Otroci so praznike preživeli mirno, brez hitenja, nakupovalne mrzlice, v krogu družine, ob peki piškotkov, petju božičnih pesmi in izdelovanju voščilnic.

Druženja se je udeležilo 27 staršev, babic, tet in stricev ter 30 otrok.

Skupaj smo preživeli lep družaben večer, poln dobre volje, pogovora, smeha in druženja z družino in prijatelji. Bil je prijeten uvod v čarobni december.

Zaključek

Ko lahko družine skupaj z vrtcem doživijo tako bogate izkušnje, kakor je bila ta opisana, je nemogoče, da sodelovanje v nadaljevanju ne bi bilo pristno in trdno. Vzgojitelji znamo pričarati take trenutke, da se starši v vrtcu počutijo prijetno, sproščeno in zaželeno, s tem pa nam tudi popolnoma zaupajo, da usmerjamo njih in njihove otroke po poti vzgoje in izobraževanja, ki je lahko temelj za dober, kakovosten in celosten razvoj njihovega otroka.

Literatura

Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo.

Prodanović, L. (1981). Vzgojitelji in starši. Ljubljana: Univerzum.

Jensen, E. in Jensen, H. (2011). Dialog s starši. Ljubljana: Inštitut za družino Manami.

Ferjančič, J. in Marjanovič Umek, L. (1992). Življenje otrok v vrtcu: vzgojitelji, otroci in starši predlagajo, izbirajo, sooblikujejo. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Posvetovanje VVO R Slovenije. (1990), Vzgojitelj – kreator predšolske vzgoje. Štular, V. Osnovni pogoji, ki omogočajo kreativno delo vzgojitelja. Novo mesto: Skupnost vzgojno-varstvenih organizacij Slovenije.

POMEN SENZOMOTORIČNEGA RAZVOJA PRI VODENIH DEJAVNOSTIH V VRTCU

Povzetek: Senzorna integracija omogoča osnove za kompleksnejše učenje in prilagojeno vedenje v okolju. Poznavanje delovanja sistemov in vpliva med njimi ponuja vedenje, da proces učenja poteka celostno. Okolico je potrebno raziskati s svojimi čuti in z gibanjem. V prispevku je predstavljen pomen senzomotoričnega razvoja v predšolskem obdobju, dejavnosti, ki razvijajo senzorne sisteme in posledično pripomorejo k pripravi na učenje. Ključne besede: senzomotorični razvoj, celostno učenje, vodene dejavnosti, raznolika igra.

THE IMPORTANCE OF SENSORIMOTOR DEVELOPMENT IN KINDERGARTEN GUIDED ACTIVITIES

Abstract: Sensory integration provides the basis for more complex learning and behaviour adapted to the environment. Knowledge of the functioning of the systems and the influence between them proposes that the learning process takes place holistically. The surroundings need to be explored with our senses and movement. Following paper presents the importance of sensorimotor development in preschool period and activities that develop sensory systems and consequently, contribute to the preparation for learning.

Key words: sensorimotor development, holistic learning, guided activities, diverse play.

Uvod

Gibanje in senzorne izkušnje predstavljajo temelje otrokovega razvoja. Gibanje vpliva na razvoj govora, usvajanje vidnih spretnosti, grajenje lastne telesne sheme in prostorskega zavedanja, razvoj finomotoričnih spretnosti in grafomotorike ter ostalih spretnosti, ki so pomembni za učenje. »Potrebi po gibanju in igri sta primarni otrokovi potrebi. Z gibanjem telesa je pogojeno zaznavanje okolice, prostora, časa in samega sebe« (Kurikulum za vrtce 1999, str. 14). V predšolskem obdobju je gradnja psihomotoričnih vzorcev v ospredju motoričnega razvoja. »Gibalni in zaznavni razvoj sta tesno povezana. Motorična aktivnost omogoča otroku zaznavanje okolja na najrazličnejše načine. Ta zaznava pa je tista, ki spodbuja novo gibanje« (Kraljič 2001, str. 15). Senzomotorika je funkcijska enota input-output, kjer se menjavata dražljaj in odziv ter zaznavanje in delovanje. Ker se senzomotorične sposobnosti najhitreje razvijajo v predšolskem obdobju, je vloga odraslih izjemno pomembna. Starši in vzgojitelji so tisti, ki lahko z ustvarjanjem različnih situacij, ponujanjem materialov ter oblikovanjem ustreznih izkušenj spodbujajo senzomotorične sposobnosti pri otroku.

Senzorna integracija

Je normalen nevrološki proces, ki nam pomaga, da telo ustrezno uporabimo v interakciji z okoljem. Senzorna integracija spremeni občutke v zaznavo: svoje telo, druge ljudi in predmete zaznavamo, ker so naši možgani integrirali čutne impulze ter uravnali odziv našega telesa in vedenje. Zaznavanje je proces, v katerem se organizem odziva na spremembe v okolju. Rezultat je izkušnja, ki je subjektiven način predelave podatkov in zaznav. Igre v zgodnjem otroštvu privedejo do bogatih izkušenj senzorne integracije, s katero otrok organizira občutke. Senzorno procesiranje vključuje nevrološke procese v možganih, ki so potrebni za obvladovanje dražljajev iz različnih senzornih sistemov. Ti procesi so: sprejemanje, prilagajanje (modulacija), povezovanje (integracija), organizacija senzornih dražljajev in vedenje, ki se pojavi kot odgovor na dražljaj. Senzorno procesiranje je pomembno, ker vpliva na razvoj govora in jezika, učenje in vedenje posameznika. Cilj senzorne integracije je prilagodljivo vedenje. Švicarski psiholog Jean Piaget je prepoznal, da je otrokova interakcija z okolico kritičen faktor v njegovem razvoju. Opazil je, da otrokov razvoj sledi razvojnim stopnjam v katerih se učenje izraža kot reakcija na dogajanje. Poudaril je, da učenje ni nekaj, kar se nam dogaja. Svoj proces učenja ustvarjamo s tem, ko reagiramo na dražljaje iz okolice. Telo organizira senzorne informacije, katere oseba sprejema iz telesa in iz okolja skozi različne senzorne sisteme. Ti sistemi so temelji na katerih se gradijo kasnejša znanja, posameznikovo funkcioniranje in večine.

Vrste senzornih sistemov

Senzorni sistemi so:

1. Vestibularni sistem
2. Proprioceptivni sistem
3. Taktilni sistem
4. Vidni (vizualni) sistem
5. Slušni (avditivni) sistem
6. Okušalni (gustatorni) sistem
7. Vohalni (olfaktorni) sistem

Vestibularni sistem je naš čut za gibanje in gravitacijo. Vestibularni sistem je glavni organizator senzornih dražljajev, saj povezuje vse občutke iz telesa. Razvije se v 9,5 tednu gestacijske starosti. Vestibularni občutki nastajajo pod vplivom gibanja, ki vključuje premikanje glave v prostoru. Zaznava spremembe v smeri in hitrosti gibanja glave (dinamično ravnotežje) in spremembe v položaju glave glede na zemljino težnost (statično ravnotežje). Pove, če hodimo ali stojimo in kako hitro in v katero smer se premikamo. Ta sistem vzpostavlja učinkovit mišični tonus, ravnotežje, koordinacijo in zagotavlja stabilizacijo oči v prostoru pri premikanju glave. Receptorji so sistem polkrožnih kanalov ob polžu v notranjem ušesu. Aktivnosti s katerimi krepimo vestibularni sistem so guganje, vrtenje, kotaljenje, uporaba igral za visenje, igre z žogo, spuščanje po toboganu, hoja po črti, vrvi, gredi.... Proprioceptivni sistem nam posreduje informacije iz mišic in sklepov o njihovem gibanju in gibanju glave. Je čutilo za pozicijo našega telesa, saj nam pove, kje so naši deli telesa in relacije med njimi. Je opora vsem čutilom, motoriki in mišični aktivnosti, prav tako pa nam posreduje informacije o notranjem prostoru samega sebe. Sistem je ključen za ohranjanje pozornosti, trajanje, hitrost ter smer gibanja. Receptorji so v mišicah, sklepih, notranjih organih. Aktivnosti s katerimi krepimo proprioceptivni sistem so potiskanje, vlečenje različnih predmetov (blazine, vozički, škatle, vreče, vreče, elastični trakovi), nošenje in prenašanje različno težkih predmetov, odiranje, metanje, igre za krepitev občutenja telesa ali posameznih delov telesa (vibrirajoči pripomočki, vrečke z različnimi polnili, težje odeje, blazine, masažne žogice, zavijanje v odejo), plezanje, visenje, skoki...skratka aktivnosti, ki zahtevajo mišično moč.

Taktilni sistem nam daje informacijo o dotiku, spremembi zunanje temperature, pritisku, bolečini, lokaciji dotika, z njim zaznavamo tudi površino in obliko predmetov. Poznamo dve vrsti taktilnih dražljajev: diskriminativni in zaščitni. Diskriminativni taktilni dražljaji omogočajo zaznavanje razlike v materialih, teksturah, površinah. Zaščitni taktilni dražljaji pa omogočajo, da se izognemo bolečini. Zavest o dotiku oblikuje skorja velikih možganov, v kateri se odvija najvišja stopnja integracije. Prva otrokova komunikacija je komunikacija z dotikom. Ta sistem se razvija že v maternici in je največji sistem telesa. Receptorji so tipalne celice v koži telesa. Aktivnosti s katerimi krepimo taktilni sistem so igre z različnimi materiali in snovmi (npr. tipanje, prijemanje, gnetenje, trganje...), hoja z bosimi nogami po različnih teksturah, pritiski na otrokove roke, noge, hrbet...

Vidni (vizualni) sistem nam omogoča spoznavanje podobe zunanjega sveta. Z njim zaznavamo svetlobo, obliko, barvo osvetljenih predmetov, lego v prostoru, oddaljenost. Je tesno povezan z vestibularnim sistemom. Receptorji so čutne celice v očesu. Na tem mestu je potrebno izpostaviti otroke pri katerih je opaziti, da imajo preveč občutljiv vidni sistem. Zanje je pomembno, da niso zasičeni z vidnimi dražljaji.

Slušni (avditivni) sistem nam omogoča spoznavanje zunanjega in notranjega sveta preko zvoka in govorne besede. Zaznavamo glasnost, višino, barvo glasu, oddaljenost in smer izvora zvoka, zvoke v telesu. Receptorji so čutne celice v Cortijevem organu (polž) v notranjem ušesu, okolje si deli z vestibularnim sistemom. Dobro je, da slušni sistem podpiramo s poslušanjem zvokov iz narave in kvalitetne glasbe. Posebno pozornost pa je potrebno nameniti otrokom, ki so preveč ali premalo občutljivi na zvok.

Okušalni in vohalni sistem skupaj sodelujeta pri zaznavanju okusa hrane. Jezik je mišičast organ, ki služi kot čutilo za okus, za pomoč pri žvečenju hrane ter govornemu sporazumevanju. Ključno vlogo odigrajo brbončice na jeziku, ki sporočijo kakšna je jed (zaščita) in pripravijo možgane, na kakšen način bo hrano potrebno prebaviti. Pri žvečenju hrane pa se hlapne snovi prenašajo iz ust v nosno votlino.

Vodena dejavnost skozi abecedo senzornih sistemov

Pri načrtovanju vzgojnega dela vzgojitelji skrbimo za spodbudno učno okolje, v katerem otroci razvijajo in krepijo motorične, govorno jezikovne, socialne, čustvene ter kognitivne veščine. Pri tem upoštevamo, da razvoj otroka poteka po določenih zakonitostih in v predvidljivem zaporedju, da se otrok uči z vsemi čuti, z aktivno udeležbo in s ponavljanjem dejavnosti. Z sistematično načrtovanimi dejavnostmi lahko pri otroku skozi sistem okolja krepimo vse čutne sisteme, razvijamo njegove potenciale in mu omogočimo učinkovito učenje. V tem prispevku želimo predstaviti način priprave vodene dejavnosti, kjer načrtno in sistematično izberemo aktivnosti za krepitev senzornih sistemov. V pristopu prevladuje metoda igre, prikaza, opazovanja, vodenja in pogovora. Načrtovanje izbrane teme poteka po določeni strukturi. Po uvodni motivaciji sledijo igre, aktivnosti, ki krepijo temeljne senzorne sisteme (vestibularni, proprioceptivni, taktilni sistem), nato sledi del, ki ga imenujemo umirjanje in kasneje še aktivnosti za krepitev fine motorike. Začetek dejavnosti oziroma predstavitev teme poteka v krogu na tleh, na mestu, ki je otrokom znano. Izbira materialov, pripomočkov in ostalih didaktičnih sredstev, oblika dela je prepuščena vzgojiteljevi odločitvi, pomembno je vključevanje aktivnosti, ki krepijo temeljne senzorne sisteme. V tem delu se organizirajo in integrirajo senzorni občutki, otroci igro doživljajo. Zato so bolj pripravljeni na poslušanje, sledenje navodilom in na aktivnosti fine motorike, ki so kompleksne dejavnosti. Fina motorika je bistvenega pomena za pisanje. Aktivnosti za fino motoriko načrtujemo vsakodnevno, saj »prsti uporabljajo velik del skorje velikih možganov ter s tem pomembno vplivajo na število sinaps in povečanje intelektualnih sposobnosti« (Rajović 2016, str. 104).

Primer dejavnosti na temo Jesen

- Uvodna motivacija: npr. pesmica: »Jesensko listje«, ki jo lahko podpremo z gibanjem (gibalna igra)...
  - Igre za krepitev vestibularnega sistema, ravnotežja: na večjo blazino položimo jesenske (posušene) liste, otroci se kotalijo po listju na blazini (rotacija telesa v obe smeri) in poslušajo šumenje listja, kar krepi slušni sistem; otroci se vrtijo okrog svoje osi tako kot list, ki se vrtniči v zraku (vrtenje v obe smeri); hodijo po vrvi in mahajo z listom v roki, hodijo po črti in pobirajo jesenske plodove v košaro...pri tem lahko poslušajo jesenske pesmi.
  - Igre za krepitev proprioceptivnega in taktilnega sistema: otroci vlečejo in potiskajo vozičke napolnjene z jesenskimi plodovi, hodijo po vrečah, ki so napolnjene s semeni, zrna, skačejo po večji zrnati vreči, otroci v kartonske škatle mečejo utežne vrečke (aktivnost, ki krepi velike mišice telesa in koordinacijo oko-roka)...
  - Umirjanje: npr. zgodba na temo Jesen, pogovor, ogled slikanic o jeseni...
  - Fina motorika: se igrajo z različnim jesenskim materialom (npr. semena, storži, listi, plodovi, vejice), ki ga prijemajo, razvrščajo, urejajo, na jesenske liste nanesejo barvo in odtisnejo, v obris lista lepijo semena...V vse omenjene dejavnosti so vključeni tudi vidni, okušalni in vohalni sistem.
- Ugotavljamo, da z sistematičnimi in načrtovanimi senzomotoričnimi dejavnostmi pomembno vplivamo na celotni razvoj predšolskega otroka. Otroci stimulatивно krepijo telesni in motorični razvoj, bolje nadzorujejo položaj telesa v prostoru in pri sedenju za mizo, krepijo orientacijo, koordinirano uporabo obeh strani telesa ter koordinacijo oko-roka, planirajo aktivnosti in zaupajo v lastne telesne sposobnosti. Prav tako razvijajo komunikacijske veščine, lažje sledijo navodilom in so bolj usmerjeni na nalogo. Ob vsem tem pa se krepi ustrezen občutek o sebi. Zaradi doživljanja uspeha, so motivirani in bolje sodelujejo v skupnih aktivnostih ter so uspešnejši v socialnih interakcijah. Verjamemo, da bo otrok, ki se uči organizirati svojo igro, bolj organiziral šolske dejavnosti ter ostale življenjske aktivnosti. Ugotavljamo tudi, da otrok s težavami na področju senzorne modulacije po omenjenih aktivnostih, bolje sledi poslušanju zgodbe in sodeluje v skupinskih dejavnostih ter izkazuje manj motečega vedenja ali pa vsaj na manj intenziven način.

Zaključek

V predšolskem obdobju otroci z igro pridobivajo raznovrstne gibalne izkušnje. »Z gibanjem si otroci razvijejo tudi intelektualne sposobnosti. Igra in gibanje imata pomembno vlogo pri socialnem in emocionalnem razvoju« (Kurikulum za vrtce 1999, str. 14). Spoznanja s področja nevroznanosti in nevrofiziologije podpirajo dejstvo, da se v predšolskem obdobju oblikujejo temelji za vse nadaljnje učenje. »Obdobje do 7. leta starosti je najdragocenejše za tvorjenje novih nevronske povezave« (Rajović 2016, str. 15), saj se v tem obdobju razvije več kot 70 odstotkov sinaps. Stimulativno okolje pripomore k razvoju velikega števila nevronske poti in ustvari bogato nevronske mrežo, kar je temeljno za kasnejše doseganje prirojenih potencialov. Za doseganje ustreznih ravni kakovosti

predšolske vzgoje, je pomembno, da otroku omogočimo kakovostno učno okolje. To je okolje v katerem se prepleta izvedbeni kurikulum z ohranjanjem otrokovega izkustvenega učenja in notranje motivacije ter vedoželjnosti. Pri načrtovanju in oblikovanju igralno-učnih situacij, torej sistema okolja, smo vzgojitelji lahko ustvarjalni. Pri tem pa nujno upoštevamo, da otrokov razvoj poteka po določenih zakonitostih. Vse do 7. leta so možgani aparat za senzorno obdelavo (Ayres 2002, str. 19). Če je senzomotorična obdelava dobro organizirana v prvih sedmih letih otrokovega življenja, bo otrok lažje krepil mentalne in socialne veščine. Otroci so motivirani, da uživajo v raziskovanju okolice. Radi imajo gibanje, saj občutek gibanja hrani njihove možgane.

Literatura

Ayres, A.J. (2002). *Dijete i senzorna integracija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Kraljič, D., Vonta, T., Kastelic, L. in Mravlje, F. (2001). *Mojster, kako si se tega naučil?: učenje zaznavanja skozi igro*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Rajovič, R. (2016). *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za šolstvo.

POMEN VEČDNEVNEGA BIVANJA V NARAVI ZA PREDŠOLSKEGA OTROKA

Povzetek: V prispevku bom opisala pomen bivanja v naravi, na kmetiji za predšolske otroke. Pri tem bom izhajala iz osebnih izkušenj. Bivanje na kmetiji pomeni nadgradnjo aktivnosti in dejavnosti vrtca v zunanjem okolju. Življenje v novem okolju z vzgojitelji in vrstniki nudi otrokom številne nove (drugačne) socialne izkušnje, poglobijo se socialni odnosi z vrstniki in odraslimi, otrok pa se tudi sooči z ločitvijo od doma in staršev, s čimer razvija svojo samostojnost. Otroci lahko ves čas bivanja razvijajo naravne oblike gibanja. Bivalni prostor jim omogoča, da razvijajo svoje gibalne spretnosti v polni meri. V okviru bivanja v naravi oz. bivanja na kmetiji je otrokom na voljo nabor raznolikih dejavnosti, vsebin, ki se med seboj prepletajo. Otroci na kmetiji živijo, spoznavajo delo, življenje, razvijajo skrb za druge (živali, sovrstnike). Dejavnosti, v katere se vključujejo so le spodbuda, izzivi, da znanje poglobijo, utrdijo. Tudi starši so bili nad bivanjem otrok v naravi, na kmetiji navdušeni. Menili so, da bo to bivanje za njihove otroke predstavljalo zelo pomemben korak pri otrokovem celostnem razvoju.

Ključne besede: kmetija, bivanje, predšolski otrok, vrstniki, odrasli.

MEANING OF MULTI-DAY STAY IN THE NATURE FOR PRE-SCHOOL CHILD

Abstract: In my contribution I will describe the importance of living in nature, on the farm for pre-school children. I will proceed with this from my personal experiences. Staying on the farm means upgrading the activities of children and activities of the kindergarten in the outdoor environment. Living in a new environment with educators and peers, offers children many new (different) social experiences, social relations with peers and adults deepen, and the children also face separation from their home and parents, thus developing their independence. Children can develop natural forms of movement throughout their stay. The space allows them to develop their mobility skills to the full extent. In the context of living in nature or staying on the farm, children are offered a range of activities, contents that are intertwined. Children live on the farm, learn about work, life, develop care for others (animals, peers). Activities in which they are involved, are only an incentive, challenges that deepen their knowledge. Parents were also impressed by the children's stay in nature, on the farm. They thought that this stay for their children would represent a very important step in the child's integrated development.

Keywords: farm, residence, preschool, peers, adults.

Uvod

Naravno okolje nam omogoča izredno pestro izbiro možnosti za raziskovanje, odkrivanje, gibanje, druženje, počitek, igro ter za razvijanje spretnosti in znanj. Prav tako naj bi narava poskrbela za boljši razvoj domišljije in vzpodbujala občutek prvinskega čudenja, ki je značilen za otroke. V vrtcu otrokom poleg rednih, vsakodnevnih gibalnih dejavnosti omogočamo tudi pestro in široko paleto gibalnih izkušenj, ki jih pridobijo na tridnevem bivanju v naravi. Otrok z vsemi novimi spoznanji in izkušnjami bogati svoj intelektualni razvoj, čustveno in socialno zori ter postaja gibalno spretnejši. Pri bivanju v naravi med otroki poteka močna socializacija, proces osamosvajanja, saj so ločeni od staršev in tako prisiljeni skrbeti sami zase. Otrok ob tem zori ter si oblikuje lastni, osebni jaz. (Kristan, 2010). Odnos med otrokovimi starši in poklicnimi vzgojiteljicami so že pedagoški klasiki označevali kot predpogoj za vzpostavitev pedagoške avtoritete oziroma možnost vzgajanja in izobraževanja izven družine. Položaj, ki staršem omogoča vplivati na svojega otroka, si mora vzgojiteljica šele pridobiti, ustrezen »prenos« starševske avtoritete nanjo pa ni povezan le z dobro komunikacijo s starši, ampak tudi s poznavanjem in razumevanjem razvojnih značilnosti posameznega otroka ter s sposobnostjo, postaviti se na pravilno mesto v obstoječi strukturi odnosov.

V obdobju, ko otrok začne intenzivneje raziskovati svojo širšo življenjsko okolico in vzpostavljati nove odnose z drugimi odraslimi osebami, vrstniki, pa se mora vzgojiteljicino razmerje z otrokom prilagoditi novim razmeram. Mati lahko kljub daljši odsotnosti otroka iz družine uspešno odigra vlogo primarnega objekta identifikacije, vzgojiteljica pa se mora umestiti v vlogo »pomembne tretje osebe«. Ta je poleg čustvene stabilnosti in topline nosilka razvojnih spodbud, novih zahtev in zadolžitev ter ne le objekt za premoščanje čustvenih težav, povezanih s procesom separacije. Hkrati pa otroku

pomaga vzpostavljati nove oblike odnosov z vrstniki, novim okoljem in novimi izkušnjami. (Kroflič, str. 20) Otroci morajo najprej postopno spoznati bližnje družbeno okolje (vsakdanje življenje ljudi, delovna okolja, poklice,...). Na ta način si otrok pridobi vpogled v širšo družbo. Odpre se jim možnost sodelovanja z okoljem, vplivanja nanj in kasnejšega aktivnega spremljanja (Marjanovič, Umek 2001).

Doživljanje narave

Doživljanje narave izhaja iz konkretne izkušnje neke dejavnosti v naravi. Lahko gre za preprost sprehod, opazovanje rastlin, živali, vetra, zvezd in drugih naravnih pojavov ali pa neko sestavljeno dejavnost v naravi. Izkušnjo moramo načrtovati tako, da pokažemo lepoto, presenetljivost in pomembnost narave ali posameznih naravnih elementov, pojavov. Doživljanje narave prispeva k sprostitvi posameznika in privede do tega, da začne naravo ceniti in mu ni vseeno kaj se z njo dogaja. Doživljanje je torej bistveno in nujen element za kasnejše trajnostno delovanje, varovanje okolja in odpravljanje škodljivih vplivov v naravi.

Koraki k doživljanju in zavedanju narave

Cornell (1998) je razvil tekoče učenje, ki vodi do globokega doživljanja narave in je razdeljeno na štiri stopnje:

1. stopnja: zbuditev navdušenja

Le preko navdušenja lahko doživimo smiselno izkušnjo narave. Navdušenje pa ne pomeni divjega pričakovanja, ampak miren tok zavzetosti, veselja in pozornosti.

2. stopnja: usmeritev pozornosti

Navdušenje moramo osrediniti, da dosežemo zbranost, ki omogoča učenje.

3. stopnja: neposredna izkušnja, doživljanje

Zbranost predstavlja mir in odprtost, ki omogoča doživljanje narave neposredno brez motečih misli.

4. stopnja: delitev navdiha z drugimi:

Doživljanje odpre globoko zavedanje in ko to izkušnjo delimo z drugimi, postane še bolj jasna in trdna.

Dobrodošla načela za dejavnosti doživljanja narave

Navaja jih Cornell (1994):

- Učite manj in delite svoje občutke in čudenje ob posameznih elementih narave. Gre za delitev notranjega jaza, ki tudi otroke spodbudi, da začnejo raziskovati svoje občutke in zaznavanja.
- Bodite odprti in sprejemljivi. V naravi se lahko zgodijo nepričakovane reči in nenačrtovano lahko zbudi pri otrocih spontano navdušenje. Takšne trenutke moramo uporabiti za učenje.
- Naj vam ne bo neprijetno, če ne poznate vseh imen. Rastlino ali žival boste bolj spoštovali, če jo boste doživeli, kot pa če jo boste znali poimenovati in opisati.
- Sami izražajte veselje, ko ste v naravi.

Bivanje v naravi

Je večdnevno izvajanje dejavnosti vrtca izven kraja bivanja otrok in združuje izvedbeni kurikulum (9ur) in storitvene dejavnosti vrtca (preostali čas dneva). Predstavlja nadstandardni del kurikula s katerim morajo soglašati starši oddelka, svet staršev in svet zavoda.. Izvajalci letovanja so zunanji sodelavci. Namestitve katere le-ti ponujajo so izbrane na podlagi predhodnega ogleda, priporočil in pozitivnih izkušenj. Pogoji za bivanje v naravi so prilagojeni bivanju predšolskih otrok.

Naš vrtec se nahaja v mestnem okolju, kjer je možnost obiska manjših gozdičkov in igrišč. Vrtec pa omogoča, ponuja obogatitvene dejavnosti bivanja otrok kot so:

- Letovanje na kmetiji Davčen, Tavčar, kjer se aktivnosti vodijo po programu (košnja trave, jahanje, oskrba živali, pohod na Stari vrh, obisk lovca, obisk čebelarja, peka kruha,...).
- Letovanje na Pokljuki, kjer poteka program: «Naravoslovni vrtec v naravi» (pohod na Viševnik, predstavitev Triglavskega narodnega parka, ogled visokogorske kmetije, učenje taborniških veščin,...)
- Letovanje na Debelem rtiču: vrtec v vodi, animacijski program po dogovoru.

Na roditeljskem sestanku staršem predstavimo letovanja in staršem omogočimo izbiro željenega letovanja. Prvotni cilj organizacije letovanj je vrnitev k naravi. Otroke je treba seznaniti z lepoto in vrednostjo narave ter z naravovarstvenim ravnanjem, kar lahko dosežemo le z bivanjem v naravnem okolju. Dejavnosti, ki jih izvajamo temeljijo na igri, sproščnem in zabavnem izvajanju le teh. Le tako se bodo otroci domov vračali veseli in zadovoljni. Otroke peljemo v naravo, kjer spoznavajo in raziskujejo

novo okolje, se podajo na bližnje vzpetine, hodijo na različne izlete, spoznavajo živali, rastline in izvajajo različne športne dejavnosti. Tako program letovanja ne zajema le športnih dejavnosti, temveč tudi družabni in vzgojni del. Program naj bo smotrno načrtovan, vsebinsko bogat, zanimiv in pester, da optimalno prispeva k razvoju in zdravju posameznika. Otrok je med gibanjem v naravi deležen tudi svežega, prijetnega vpliva zraka, vode, vetra, zato hkrati krepi tudi imunski sistem.

Bivanje na kmetiji

Bivanje na kmetiji pomeni nadgradnjo aktivnosti in dejavnosti vrtca v zunanjem okolju. Življenje v novem okolju z vzgojitelji in vrstniki nudi otrokom številne nove (drugačne) socialne izkušnje, poglobijo se socialni odnosi z vrstniki in odraslimi, otrok pa se tudi sooči s separacijo/ločitvijo od doma in staršev, s čimer razvija svojo samostojnost. Pri izbiri, odločitvi letovanja za našo skupino (5-6 let) so bili starši enotni želeli so, da otroci spoznajo življenje v naravi in bivajo na kmetiji. To omogoča nam strokovnim delavcem, v daljšem strnjem obdobju (trije zaporedni dnevi in dve noči) še drugačen uvid v otroka in njegov razvoj ter poglobljanje medsebojnega poznavanja. Otrok z vsemi novimi spoznanji in izkušnjami bogati svoj intelektualni razvoj, čustveno in socialno zori ter postaja gibalno spretnejši. Program bivanja na kmetiji je prilagojen okolju, v katerem se odvija. Leta nam nudi spoznavanje življenja na kmetiji, domačih živali, domače hrane, prijaznih domačinov in življenja z naravo. Otrokom nudi ogromno možnosti razvijanja svojih gibalnih sposobnosti, od vsakodnevnega bivanja na svežem zraku, kjer se izvajajo aktivnosti po želji otrok, do celodnevnega pohodniškega izleta, kratkih gibalnih minutk idr. Pistotnik (2004) pravi, da je igra ena od osnovnih vsebin otrokovega življenja, zato jo lahko uporabimo kot metodo vzgoje in sredstvo učenja, tako pri usvajanju gibalnih kot intelektualnih. Letovanje, bivanje v naravi, če imenujemo organizacijo za predšolske otroke, ima zaradi neposrednega stika z naravo zelo pomembno vlogo pri vzgajanju za povezanost z okoljem. Kot eden od članov same organizacije bivanja na kmetiji lahko povem, da so vsebine pestre in vključujejo vseh šest kurikularnih področij; gibanje, družba, jezik, narava, matematika, umetnost, ki se med seboj prepletajo, dopolnjujejo. Otroci na kmetiji živijo, spoznavajo delo, življenje, razvijajo skrb za druge (živali, sovrstnike). Dejavnosti, v katere se vključujejo so le spodbuda, da znanje poglobijo, utrdijo.

Ključne spodbude, ki se porajajo, ko se z otroki pripravljamo na bivanje na kmetiji, so zagotavljanje varnosti, spodbujanje otrok, da so pozorni drug na drugega, okolico, v kateri živimo, vključevanje prometne vzgoje, skrbi zase in za svojo varnost.

Že ob sami pripravi, v neki meri tudi doma in v vrtcu, je pomembno, da otrokom predstavimo okvir dejavnosti, da se pogovorimo kakšno obutev, opremo in oblačila potrebujemo. Otrok tako spoznava oblačila in obutev, ki so primerna za gibalne aktivnosti. Ob tem poudarimo tudi čisto okolje, v katerem se gibljemo, da znamo tudi pospraviti za seboj (metanje odpadkov, prometna vzgoja). Otroci lahko ves čas bivanja razvijajo naravne oblike gibanja. Bivalni prostor jim omogoča, da razvijajo svoje gibalne spretnosti v polni meri. Otroci dobivajo občutek pripadnosti, družbi, se zlivajo iz dveh skupin v eno, posameznik se čuti pomembnega, se poistoveti glede na svoje želje, interese v danem trenutku. Veliko prostega časa smo z otroki preživeli na igrišču za kmetijo, kjer so se otroci urili v vožnji na zipline. Pri tem jih je bilo zanimivo opazovati, kako so spodbujali drug drugega, spretnejši so pomagali drugim pri namestitvi na »krožnik«, postavljali pravila čakanja na prosto pot. Manj spretni so ob tem zelo vneto razvijali vztrajnost, poizkušali večkrat, da jim je uspelo in so ob tem lahko izrazili zadovoljstvo. Velika želja vseh otrok, ki so odšli na kmetijo, je bila jahanje konja in spoznavanje živali v vsej njihovi polnosti. Ob tem je bilo treba otrokom poudariti, da gre za resno delo, resen pristop, saj se živali neznanih ljudi hitro prestrašijo in je ob tem treba uvesti določena pravila - poudarili smo varnost, na katero sta opozorila tudi lastnika, oskrbnika kmetije. Na kmetiji smo imeli priložnost spoznati več živali: konja, krave, prašičke, kokoši, petelina, koze, ovce, mucka. Ugotovili smo, da vse omenjene živali potrebujejo hrano. S kmetom smo se z vozem odpeljali do bližnjega travnika, kjer smo se lotili priprave krme za krave. Otroci so bili nato ponosni nase, da smo lahko skupaj pripravili krmo za krave ter jo na vozu pripeljali do kmetije. Vendar se delo ni končalo. Travo smo zložili z voza ter jo skozi za to pripravljene odprtine zmetali v hlev. Pri tem so se otroci zopet urili v skupinskem delu, dopolnjevanju, pomoči drug drugemu, ob enem pa so čutili pomembnost, da so lahko oni ta dan pomagali kmetu pripraviti krmo za živino ter jo nato tudi razdeliti živini po hlevu. Prav tako smo si ogledali dediščino kmetije, stari del hiše, v kateri je manjši »muzej« starih predmetov. Otroci so že imeli izkušnje z ogledi muzejev, s spoznavanjem starih predmetov, kulturne dediščine tako, da so nekatere predmete že prepoznali.

Gospodinja, s katero smo pekli kruh, nam je predstavila žita, moko iz katere se peče kruh. Kasneje smo se srečali z orodji, ki jih potrebujemo pri peki kruha v krušni peči. Otroci so nekatere poimenovali, nekatere pa videli prvič. Zato smo si vzeli kar nekaj časa in se seznanili ter spoznali postopek izdelave testa, našteji sestavine, ki jih za to potrebujemo, nato pa zmešali sestavine skupaj, da je nastalo testo. V prvi vrsti smo poudarili in obenem utrjevali osnovna načela osebne higiene.

Obiskali smo tudi čebelarja in lovca, ki sta otrokom na njim razumljiv predstavila svoje vlogo, skrb za živali in pomen ohranjanja živalskih vrst tako za obstoj živali kot za obstoj človeka. Otroci so v pogovoru z njima, ob opazovanju predmetov imeli možnost svoje izkušnje, spoznanja osvežiti oziroma nadgraditi. Starši so nad bivanjem otrok na kmetiji več kot navdušeni. Menijo, da za mestne otroke bivanje predstavlja zelo pomemben korak pri otrokovem celostnem razvoju, ne samo gibalnem. Pomembno je, da se otrok čim več giblje v naravi, in sicer tako, da preživlja čas v gozdu, na travniku, polju, kot tudi hodi v hribe. Le tako je namreč otrok v stiku z naravo in tudi s samim seboj. Po mnenju staršev otroci z bivanjem s sovrstniki na kmetiji razvijajo tudi svojo samostojnost, samospoštovanje, pomoč drug drugemu, sovrstniku, živali, premagujejo osebne pomisleke, predvsem pa uživajo v spoznavanju novih stvari.

Zaključek

Izkušnje, ki so jih otroci z lastno aktivnostjo pridobili ob spoznavanju kmetije, naravnega okolja, ob spoznavanju, prepoznavanju vlog posameznikov pri ohranjanju narave, so še kako potrebne v predšolskem obdobju otroka, da si na lastnih doživetjih zgradi mišljenje in okrepi socialne interakcije. Vsak otrok je v naravi, na kmetiji, z drugimi odraslimi nekaj doživel, se nečemu čudil, nekaj videl prvič. Navdušenja, čudenja nad dejavnostmi, situacijami niso skrivali in ta sproščenost, čudenje sta nas strokovne delavce presenetila. Brez zadržkov so tudi poiskali pomoč, če so le to potrebovali, veliko jim je pomenilo, da so opaženi kot posameznik, veseli so bili vzpodbude, pohvale tako odraslega kot vrstnikov. Ob odhodu smo se zahvalili za gostoljubje, se fotografirali za spominski album in domov odnesli kruh, katerega smo spekli skupaj. Vse dejavnosti in aktivnosti v naravi, na kmetiji pozitivno vplivajo na razvoj otrokovega samospoštovanja, kar pa je temeljni in ključni element za razvoj psihofizično zdravega otroka.

Literatura

- Bahovec D., E.... (2004). Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Kristan, S. (2010). Pogledi na šport. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Krofič, R.... (2001). Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce. Maribor: Obzorja.
- Cornell, J., Deranja, M. (1998). Približajmo naravo otrokom. Celje: Mohorjeva družba.
- Cornell, J. (1998). Veselimo se z naravo. Celje: Mohorjeva družba.
- Cornell, J. (1994). Približajmo naravo otrokom. Celje: Mohorjeva družba.

OTROKOV PORTFOLIO NISO LE LIKOVNI IZDELKI

Povzetek: V zavodu Kranjskih vrtcev je ena od prednostnih nalog formativno spremljanje otrok. Poleg vseh dejavnosti, ki jih strokovni delavci skrbno načrtujemo in izvajamo v skladu s prednostno nalogo, je naša dolžnost, da vodimo tudi otrokov portfolio. Pri izdelavi portfolia imamo določene smernice, a hkrati tudi odprte možnosti, kako in na kakšen način ga voditi in izdelovati. V prispevku je ob teoretičnih izhodiščih predstavljen način dobre prakse opazovanja, dokumentiranja in vodenja otrokovega portfolia pa tudi izhodišče za razmislek, zakaj likovni izdelki ne sodijo v otrokovo mapo v plastične/prozorne »srajčke«.

Ključne besede: opazovanje, otrokov portfolio, zvezek, likovni izdelki.

A CHILD'S PORTFOLIO IS NOT ONLY DRAWINGS

Abstract: In the institution of Kranj's nursery schools, the children's formative support is one of the tasks of utmost importance. Beside all activities which the qualified personnel carefully prepare and carry out in accordance with the main task, it is our duty to also manage the child's portfolio. In the design of a portfolio, certain guidelines are to be followed, yet, simultaneously, there are open possibilities as to how and in what manner it can be organised and created. Apart from theoretical foundations, the paper introduces a form of good practice of observation, documentation, and management of the child's portfolio as well as a basis for the reflection on why drawings do not belong in clear plastic covers of the child's folder.

Key words: observation, the child's portfolio, notebook, drawings.

Uvod

Na začetku svoje vzgojiteljske poti sem bila precej spretna v neposrednem delu z otroki in komunikaciji s starši, nisem pa si predstavljala, da je v ozadju našega poklica toliko dokumentov, ki jih je treba pisati, voditi, spremljati, načrtovati. Tako sem v svojem prvem letu vodenja skupine ogromno časa porabila za razmišljanje, kako zapisati pripravo, evalvacijo, tematske sklope, urejati e-igralnico, oglasno desko, pisati dnevnik, pripraviti individualiziran program za otroka s posebnimi potrebami in nenazadnje: kako ustvarjati otrokov portfolio. To je obvezen dokument, ki ga moramo v našem zavodu voditi strokovni delavci za vsakega otroka od začetka vstopa v vrtec do njegovega odhoda. V prvem letu sem na ustvarjanje portfolia kar malo pozabila oz. sem skrb za to preložila na konec šolskega leta. Pregledala sem pretekle mape otrok, ugotovila, da so bili v njih predvsem likovni izdelki, nekaj priznanj in nekaj fotografij otrok. "To bom pa že zmogla," sem si mislila. Delo z ustvarjanjem portfoliev me je počakalo do maja, ko sem se le lotila urejanja in ugotovila, da mi je spodletela pomembna naloga, ker tega nisem vodila sproti in skupaj z otroki. Čeprav sem otroke zelo dobro poznala, tega nisem imela dokumentirano v njihovih mapah. Portfolio z likovnimi izdelki otrok in nekaj fotografijami za moje pojme ni nosil nobene vrednosti. Odločila sem se, da se v naslednjem šolskem letu tej temi poglobljeno posvetim. Prišla sem do ključne ugotovitve, da je za dober portfolio pomembno predvsem načrtno opazovanje in sprotno dokumentiranje. Odločila pa sem se tudi, da v portfolio ne bom vključevala likovnih izdelkov in da bom namesto »fascikla« uporabila velik brezčrtni zvezek.

Opazovanje otrok v vrtcu

Za kakovostno in celovito spremljanje otroka morata biti zagotovljena dva ključna pogoja: dobro počutje otroka in njegova čustvena in miselna zavzetost. Otrok pa se dobro počuti, kadar je varen, sprejet, razumljen in kadar ima možnost vplivanja na stvari, ki ga zanimajo in zadevajo. Vzgojitelj v vrtcu opazuje otrokove spretnosti in zmožnosti, osebnostne značilnosti, posebnosti, otrokov interes, razlage in predstave, ustvarjalnost, samoiniciativnost in vztrajnost (Holcar Brunauer, Bizjak idr. 2017, str. 19).

Že v času študija predšolske vzgoje smo morali v okviru praktičnega dela v vrtcu veliko opazovati in si svoja opažanja zapisovati. Takrat se mi je zdela ta naloga zelo preprosta. Ko pa sem enkrat stopila v čevlje vzgojiteljice in sem morala zraven opazovanja početi še vse ostale naloge, sem se večkrat vprašala: »Kdaj in kako naj si zraven še kaj zapišem?« Ali pa so se zgodile čudovite akcije in izjave otrok ravno takrat, ko pri sebi nisem imela pisala in lista ali fotoaparata (recimo nekje v naravi).

Vzgojitelj naj otrokom načrtno pomaga zgraditi zaupanje vase, spodbujati mora njihovo notran-

jo motivacijo ter razvijati različne strategije učenja in samonadzora. Vzgojitelj mora zato sprotno spremljati vsakega otroka. Če tega ni več, se mora truditi iskati poti, ki mu bodo pomagale razvijati to področje svojega dela (Holcar Brunauer, Bizjak idr. 2017, str. 3). »Med strukturirano igro se toliko dogaja, da je lahko izgubiti nit vseh stvari, ki jih izvemo o posameznih otrocih – kako se igrajo, s kom se igrajo, kako izpeljujejo svoje načrte, kaj jih zanima, katere ključne izkušnje jih privlačijo. Če informacije zapišemo, si jih na koncu dneva lahko izmenjamo in analiziramo ugotovitve tako, da lahko naredimo načrt za naslednji dan.« (Hohmann in P. Weikart 2005, str. 222) Tehnike zapisovanja so različne tako kot smo si tudi strokovni delavci med seboj različni. Poleg dokumentiranja s fotoaparatom (posnetki, fotografije), si lahko pomagamo tako, da ves čas pri sebi nosimo blokec ali samolepilne lističe ter svinčnik. Ko otroci vidijo, da si ob njih nekaj zapisujemo, vedo, da odrasli cenijo to, kar počnejo in spoznavajo, da so odrasli odvisni od pisanja, da si lahko zapomnijo določene stvari (prav tam).

Igralno-opazovalni ponedeljek

Otroška igra je notranje motivirana, svobodna, odprta in za otroka prijetna dejavnost, ki se izvaja zaradi nje same. Preko otrokove igre lahko najbolj optimalno spremljamo njegov razvoj, saj se v njej prepletajo in povežejo različna področja kurikula (Kurikulum za vrtce 1999, str. 19-20).

Tudi sama sem hitro spoznala, da lahko otroke najlažje in najbolj poglobljeno opazujem in si sproti opažanja zapisujem med njihovo prosto igro. Tako se je za izredno dobro prakso v letošnjem šolskem letu izkazala ideja igralno-opazovalnega ponedeljka. Otrokom tako dam možnost, da se v ponedeljek skozi prosto igro lepo počasi vpeljejo v vrtčevski prostor, midve s pomočnico pa opazujeva, si zapisujeva, vodiva individualne razgovore z otroki in tudi skupaj z njimi ustvarjavo portfolio. To je izredno dragocen čas, ko lahko od otrok izvem zelo veliko o njihovem počutju, občutkih, ki jih doživljajo v vrtcu, o njihovih zanimanjih, idejah in tudi o dogajanju v njihovi družini. Poleg tega od zdaj naprej pri sebi ves čas nosim tudi blokec, svinčnik in fotoaparatus. Ugotovila sem namreč, da se veliko zanimivih pripovedi in drugih dogodkov, ki jih je treba dokumentirati, zgodi prav na prostem. Dokumentirano iz preteklega tedna si potem vsak ponedeljek ogledamo z otroki in skupaj prilapimo fotografije z njihovimi komentarji v portfolio. Tako sem umirjena, ker vem, da me vso to delo ne bo počakalo do konca šolskega leta. Otroci pa izredno uživajo, ko sproti obnavljamo, kaj vse smo že doživeli, česa smo se naučili, kako smo se ob tem počutili.

Otrokov portfolio

»V strokovni literaturi je portfolio opisan kot avtentični instrument za dokumentiranje posameznikovega procesa učenja, sestavljen iz kronološko urejenih dokazil o njegovem razvoju in napredku v določenem časovnem obdobju. Njegov globalni cilj je zagotoviti podporo otroku pri njegovem učenju in vzgojitelju v njegovi vlogi človeka, strokovnjaka, ki naj bi pripravljaval optimalne pogoje za kakovostno učenje in razvoj posameznega otroka.« (Stritar in Sentočnik 2011, str. 10)

Kot že omenjeno v prejšnjem poglavju je za ustvarjanje tega dokumenta izrednega pomena opazovanje, spremljanje in dokumentiranje. Dokumentiranje pomeni zapisovanje opaženega in zbiranje izdelkov otrok. Vzgojitelj naj bi spremljal in zapisal predvsem opažanja ob otrokovi igri, učenju in interakciji z drugimi otroki ter odraslimi.

Otrokov razvoj lahko vzgojitelj dokumentira:

- s strokovno objektivnimi zapisi o otrokovem razvoju (glede na področje razvoja),
- z etnografskimi zapisi (dobesedni zapis dogodka),
- z anekdotičnimi zapisi (opis dogodka),
- z opazovalnimi lestvicami in različnimi protokoli za opazovanje,
- s fotografijami otrok in dejavnosti,
- z videoposnetki,
- z vodenimi intervjuji,
- z datiranimi in opremljenimi izdelki otrok itd. (Holcar Brunauer, Bizjak idr. 2017, str. 20).

Portfolia ne uporabljamo za to, da bi otroke med seboj primerjali in se odločali, kdo je bolj napredoval, kdo zaostaja, ampak zato, da posameznemu otroku omogočamo primerjavo s samim seboj. Izdelovanje portfolia nas pripravi do spoznanja, da je vsak otrok lahko uspešen, če v procesu učenja dobiva ustrezne spodbude in če njegovo učenje poteka v okolju, ki podpira njegov optimalni napredek in razvoj (Stritar in Sentočnik 2011, str. 10).

Portfolio v velikem brezčrtnem zvezku

Portfolio ni nujno mapa gradiv, ob katerih se bomo spominjali, kaj smo počeli. Je strategija dela, ki v središče postavlja otroka, njegove značilnosti, interese in potrebe. V njem so shranjena raznolika dokazila o otrokovem razvoju in napredku v nekem časovnem obdobju. Ne moremo pričakovati uniformiranosti v videzu portfoliev, saj se ti med seboj razlikujejo prav tako, kot se med seboj razlikujejo posamezni otroci. Portfolio mora nositi otrokov pečat, le v tem primeru bo lahko postal njegov učni pripomoček, ki mu bo omogočal, da se bo izkazal in bo ponosen nase (Stritar in Sentočnik 2011, str. 10). Sama sem se odločila, da bom za portfolio otroka uporabila velik brezčrtni zvezek. Zvezek mi je nekako blizu že zaradi same strukture. Listi, ki jih otrok tipa in obrača, za moje pojme bolj spominjajo na nekaj živega kot tiste plastične mape. Moja ideja portfolia je ustvarjati tako imenovan zvezek spominov na vrtec. Zato je v njih ogromno fotografij ujetih med različnimi aktivnostmi, ki jih otroci komentirajo. Včasih mi kateri od otrok med prosto igro reče, da bi rad nekaj narisal v svoj zvezek. Te risbe so zelo dragocene, ker izhajajo iz njih samih. Lahko imajo izredno močno sporočilo. Hkrati pa jim risanje v zvezek daje občutek pomembnosti, predvsem pa tudi zavedanje, da so risbo narisali nekam, kjer se ne bo izgubila v množici drugih. Za dobro prakso po odzivih staršev se je izkazal tudi intervju o otrokovem počutju v vrtcu, ki ga z vsakim posameznikom opravi ob koncu šolskega leta. Otroci 2. starostnega obdobja tako odgovarjajo na vprašanja, ki jih prilepim v zvezek (odgovor otroci po želji lahko opremijo tudi z risbo ali fotografijo). Primer vprašanj: Kaj ti je bilo letos najbolj všeč? Kakšni se ti zdiš s pomočnico vzgojiteljice? Bi nama rad kaj sporočil? Česa si želiš v vrtcu? Kaj bi rad še posebnega počel, se igral? Kaj pogrešaš v vrtcu? Koga se najbolj razveseliš, ko prideš v vrtec? Kaj te najbolj zanima? Kaj najraje ješ v vrtcu, kaj ti je najbolj okusno? V čem si najboljši? Kje se najraje igraš, ko smo zunaj? Ali rad hodiš v vrtec? Zakaj? Kaj najraje počneš v vrtcu? S kom se najraje igraš? Poleg intervjuja, fotografij, risb, anekdotskih zapisov in drugih zanimivih izjav otrok pa portfolio opremim še s svojimi opaznanji in posebnimi, spodbudnimi sporočili, ki so namenjena tako otroku kot tudi staršem.

Likovni izdelki

“Otroška likovna dela nam nudijo vpogled v otrokov razvoj, napredovanje, stagniranje ali nazadovanje, kažejo nam njegov odnos do prostora, v katerem živi, način njegovega doživetja, obenem pa odražajo otrokov čustveni in interesni svet.” (Denac in Vrlič 2010, str. 138) Pa vendar se izogibamo posplošenega diagnosticiranja na podlagi otroških likovnih izdelkov. Uporaba otrokove risbe v psihodiagnostične namene je posebna in kompleksna veja klinične psihologije (prav tam). V Kurikukulu za vrtce (1999, str. 46) je zapisano, da vzgojitelji likovnih izdelkov in drugih otrokovih umetniških stvaritev ne ocenjujemo, komentiramo, grajamo, prav tako naj ga nikoli ne spodbujamo k ustvarjanju shematične, všečne, običajne, prilagojene oblike in ga tudi pretirano ne hvalimo. Zanimati nas mora otrokova estetska presoja, vendar vanjo ne smemo posegati. Kot piše Vrlič (2001, str. 53) se moramo zavedati tudi dejstva, da s šablonskimi upodobitvami uničujemo otrokovo likovno ustvarjalnost in mu siromašimo predstavljalnost. Namen in cilj likovnih dejavnosti na predšolski stopnji ni likovni izdelek sam po sebi, ampak otrokov razvoj v procesu likovne dejavnosti (Denac in Vrlič 2010, str. 126). Del postopka likovnega ustvarjanja v vrtcu je tudi to, da otroci izobesijo svoje slike po stenah in oglasnih deskah. Na ta način otrokom pokažemo, da cenimo njihov trud, staršem pa sporočimo, da je tudi risanje znakov in črk, oblik ter preprostih in podrobnih podob enako pomembno v življenju mlajših umetnikov (Hohmann in P. Weikart 2005, str. 337).

Likovni izdelki na razstavo in ne v plastične mape

V predšolskem obdobju lahko v likovni dejavnosti izdelek nastane, nujno pa ni. Prav tako tudi ni nujno, da je izdelek/likovno delo trajno, tako kot na primer ni trajen kip, ki ga v gibalni dejavnosti postavijo otroci iz svojih teles. Likovne dejavnosti izvajamo zaradi otrok in njihovega razvoja, ne pa zaradi izpostavljanja njihovih risb, slik ali kipcev (Zupančič 2015, str. 17).

V svoji skupini upoštevam dejstvo, da vsakega otroka ne pritegne likovno ustvarjanje. Tako staršem že na uvodnem roditeljskem sestanku povem, da vsi otroci ne bodo imeli enakega števila likovnih izdelkov. Likovno z otroki ustvarjam v manjši skupini, največ 6 otrok. Povabljeni so vsi otroci, nikoli pa nikogar ne silim. Zdi se mi, da mora otrok sam izkazati zanimanje za tovrstno dejavnost in uživati v njej, le tako lahko nastanejo inovativne otroške stvaritve. Opazila sem, da so otroci na svoje izdelke zelo ponosni in bi jih radi še isti dan odnesli domov. Moja praksa je, da jih za nekaj časa razstavimo na hodniku, pri čemer tudi sami sodelujejo. Tako se zgodi, da ob odhodu domov ponosno kažejo

staršem, katera slika, izdelek je njihov. Po razstavi izdelke otroci sproti odnesejo domov, ker je takrat njihov odnos do tega dela še svež in se tudi spomnijo detajlov, ki so jih ustvarili. Neka slika je otroku lahko zelo dragocena in jo bo tudi doma želel razstaviti. Zato za moje pojme to vsekakor ni izdelek, ki bi ga vstavili v plastično mapo, ki jo otrok odnese domov na koncu šolskega leta. Menim, da v plastični srajčki zbledi vsa otrokova ustvarjalnost. Zato je prav, da otroci svoj izdelek dobijo v pravi podobi in ne prepognjenega, stlačenega v plastiki.

Zaključek

Pri ustvarjanju otrokovega portfolia je pomemben čas, naša ustvarjalnost pa tudi iznajdljivost. Strokovni delavci si moramo dovoliti iskati različne poti in rešitve, kako priti do unikatnega izdelka, ki bo otrokom ostal kot lep spomin na vrtec. Pri tem pa je izrednega pomena, da sledimo sebi in svojim idejam, predvsem pa se zavedamo dejstva, da je včasih tudi manj več. Popolnoma normalno je, da so otrokovi portfoliji ob koncu leta različno polni. Moja zaključna misel za ustvarjanje portfolia je: bolje manj z otrokom kot več brez otroka.

Literatura

- Denac, O. in Vrlič, T. (2010). Umetnost. V: *Otrok v vrtcu*, ur. Marjanovič Umek, L. Maribor: Obzorja.
- Hohmann, M. in P. Weikart, D. (2005). *Vzgoja in učenje predšolskih otrok*. Ljubljana: DZS.
- Holcar Brunauer, A., Bizjak, C., Borstner, M. idr. (2017). *Formativno spremljanje v vrtcu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo.
- Stritar, V. in Sentočnik, S. (2011). *Otrokov portfolio v vrtcu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Vrlič, T. (2001). *Likovno-ustvarjalni razvoj otrok v predšolskem obdobju*. Ljubljana: Debora.
- Zupančič, T. (2015). *Stranpoti likovnih praks v predšolskem obdobju*. V: *Umetnost v vrtcu*, ur. Vrbovšek, B. Ljubljana: Supra.

KATAPULTKO

Povzetek: Igra je v času otroštva zelo pomembna. Brez nje bi bil otrok kot ptica brez kril. Odvzeta bi mu bila svoboda, domišljija in igrivost. Vzgojitelji se zavedamo, kako pomembno nalogo imamo, da prek skrbno načrtovanih dejavnosti, ki temeljijo na igri, vodimo otroka k usvajanju željenega cilja. Pri vsakdanjem delu in opazovanju otrok smo večkrat opazili, kako otroci prehajajo od ene igre k drugi, od igrače do igrače. Težava pa nastane takrat, ko nekateri otroci pri nobeni igri, ki jim predstavlja izziv, ne vztrajajo dolgo. Ob neuspehu potrebujejo ogromno spodbud, da neko stvar opravijo in pri njej vztrajajo, največkrat pa prehitro obupajo. Ko želimo z otroki razvijati določeno področje, včasih ne najdemo primerne igrače, ki bi jim jo ponudili. Zato nas to spodbudi k inovativnosti in procesu ustvarjanja didaktičnih materialov, pripomočkov in igrač. Želja po spodbujanju otrokovega razvoja in napredka nas žene naprej k procesu ustvarjanja didaktične igrače. V prispevku želim predstaviti področja, ki smo jih želeli razvijati in razvoj didaktične igrače ter odzive otrok ob igranju z njo. Ključne besede: igra, didaktična igrača, motorične sposobnosti, katapultko.

CATAPULT

Abstract: Child's play is an important childhood activity. A child without child's play is like a bird without wings. Freedom, imagination and playfulness would be taken away from a child. As a kindergarten teacher I am aware of importance of carefully planned activities based on child's play, that will lead the child towards wanted aims. On daily basis, observing the kids, we keep noticing, that they keep changing activities and toys during play time. There are individuals in every classroom, that don't stick to activities that somehow challenge them. When they meet with failure, they need lots of encouragements to finish and persist with an activity, but mostly they just quit. It's sometimes hard to find a suitable game or an activity while trying to develop certain field of child's development. This is when we are challenged to invent and create didactic materials, resources and games to stimulate child's development and progress. In this article I want to present areas of child development we wanted to empower and the development of a didactic game, and children's reactions to the game they played.

Key words: child's play, didactic game, motor skills, catapult.

Uvod

Beseda igra ima zelo širok pomen. »Igra je tako pogosto opredeljena kot svobodna, spontana, notranje motivirana dejavnost, v kateri si cilje definirajo udeleženci sami. Igralne dejavnosti so domišljajske, dopolnjene s svojimi predstavami ter z znanimi in neznanimi predmeti. Otroci so v igro aktivno udeleženi. Igra je otrokovo življenje in dejavnost, ki se razlikuje od vseh drugih dejavnosti. Za otroka je nujno potrebna, saj se ob njej razvija in je kot taka, najvišja stopnja otrokove aktivnosti.« (Devjak, 2018). Otroštvo je čas, ko vsak otrok uživa in raziskuje v igri, pri njej pa ves čas uporablja domišljijo. Pri otroški igri lahko opazimo manjša odstopanja, vendar se vsi otroci igrajo podobno. Nikdar se ne igrajo z namenom, da bi pri igri razvijali svoje sposobnosti, a nenazadnje to tudi dosegaajo. Ne igrajo se zato, da bi naredili izdelek trajne vrednosti, ampak zato, da zadovoljijo svojo notranjo potrebo. Značilno za vsako igro je, da je otrok v njej čustveno udeležen. »Igra je svobodna spontana dejavnost, ki poteka brez katere koli zunanje nujnosti. Če odrasli s posegi vanjo okrnemo njeno spontanost in originalnost, jo praktično uničimo. Igra poteka po notranji nujnosti, ta ima svojo logiko, ki je drugačna od logike zunanje realnosti kakor jo dojemamo odrasli. Logika igre se kaže ravno v tem, da je v njej realnost predelana, in sicer v skladu z otrokovim doživljanjem.« (Marjanovič, 1981, str.9).

Opredelitev igre

Klasifikacija otroške igre se med avtorji delno razlikuje. Predvsem so to razlike v številu različnih vrst igre, v skupinah in podskupinah, njihovem poimenovanju in vsebinski pokritosti.

V Sloveniji je najbolj razširjena klasifikacija otroške igre, ki jo je razdelal Toličič (1961). Igralne dejavnosti umešča v štiri skupine, in sicer:

- funkcijska igra (preizkušanje senzomotornih shem na predmetih – tipanje, prijemanje, metanje, tek),
- domišljajska igra (simbolne dejavnosti – igra vlog),
- dojemalna igra (poslušanje, posnemanje, opazovanje),
- ustvarjalna igra (pisanje, risanje, pripovedovanje, oblikovanje, konstrukcijska gradnja).

Najbolj pogoste vrste otroške igre, ki so navedene, so: funkcijska, konstrukcijska, simbolna, do-

jemalna igra ter igra s pravili. Med slednje uvrščamo družabne igre, igre z vodjo, igre na igralnih ploščah, športne igre in igre posameznih spretnosti. Igre s pravili so didaktične igre, ki spodbujajo napredovanje otroka v svojem razvoju. (Povzeto po Devjak, 2018).

Didaktična igra

Didaktične igre povezujejo igro z učenjem in delom. Ko se vzgojitelj odloči za določeno didaktično igro, ima oblikovan točno določen cilj oziroma področje, katerega želi razvijati ali nadgrajevati. Didaktične igre lahko povezujejo vsa prodročja otrokovega razvoja, saj lahko z njimi razvijamo govor (poslušanje drugega, učenje glasov, pripovedovanje), motoriko (ročne spretnosti, koordinacijo, hitro reagiranje), čutila (tip, vonj, sluh), miselne sposobnosti (reševanje problemov, urjenje spomina, posploševanje), domišljijo (izmišljanje, nove igre), ustvarjalnost, izkušnje in znanje, spoznavanje med vrstniki, lastnosti značaja (samostojnost, pogum). Vse te lastnosti, ki jih otrok razvija s pomočjo didaktičnih iger, pridobi tudi pri običajni igri. Razlika je le v tem, da z didaktičnimi igrami sledimo cilju, ki je bil zastavljen pred igro samo. V didaktičnih igrah pa otrok ni tako svoboden kot v drugih, saj prek njih razvijamo točno zastavljen cilj. (Povzeto po Devjak, 2018). Cilj, oziroma prvoten namen moje didaktične igre je bil razvijanje motoričnih sposobnosti, in sicer razvijanje natančnosti moči, koordinacije in nenazadnje vztrajnosti. S pomočjo zastavljenih ciljev sem izdelala igračo, s katero lahko sledimo zastavljenim ciljem.

Predstavitev igrače katapultko

Razvoj igrače katapultko se je začel v letu 2016. Otrokom sem želela ponuditi igračo, s katero bodo razvijali predvsem natančnost in vztrajnost. Porodila se mi je ideja za izdelavo katapultka. Igrača je izdelana iz lesa, vsebuje sistem mehanizma katapult, s pomočjo katerega usmerjamo ploščke v tri lesene prekate. Sistem katapult se mi je zdel zanimiv, saj zahteva zbranost in natančnost, navsezadnje pa tudi veliko vztrajnosti, če želimo z mehanizmom zadeti željeni cilj. Sprva je bila igrača izdelana v domači delavnici. Ni bila narejena natančno in tudi materiali niso bili primerno izbrani. A otrokom je bila vseeno všeč. Ves čas sem jo uporabljala pri svojem delu in skozi igro z njo sem videla, kaj otroci še potrebujejo in kako jo lahko še izboljšam. S svojo igračo in dopolnjeno skico sem odšla k gospodu, ki ima podjetje, v katerem izdeluje igrače. Igračo je izdelal iz varnih ter ustreznih materialov in barv. Z dodelano igračo sem tako dobila več možnosti za igro. Ponudila sem jim lahko sosledje različnih iger in na ta način poskrbela, da jim je bila igrača vedno zanimiva.

Igrača je sestavljena iz dveh delov, iz škatle s pokrovom in igralne plošče s katapultom. Igralna plošča s katapultom vsebuje dve plošči. Prva služi kot podlaga, na njej pa je mehanizem katapult, ki ga lahko po kovinski palici premikamo levo in desno ter tri medseboj ločene prostorčke. Na manjši plošči so označeni krogi treh barv. Poleg plošč v škatli najdemo še mošnjček, v katerem je igralna kocka ter igralni ploščki treh barv (rumene, rdeče in zelene). Škatla s pokrovom ima na vseh štirih straneh izrezano grafomotorično cesto. Na daljših straneh je izrezana vijugasta cesta, ki je na začetku razširjena. Skozi odebeljeni del vstavimo lopar (nanj damo plošček, ko igro nadgradimo), s pomočjo katerega potujemo po grafomotorični cesti. Na krajših straneh je izrezana cik-cak cesta. Na pokrovu škatle najdemo barvnega polža, na katerega lahko polagamo ploščke različnih barv. Na pokrovu sta pospravljena tudi zgoraj omenjena loparja.

Navodila za igro: igro z igračo prilagodimo otrokovim sposobnostim. Z njo se lahko igra en ali več otrok, igro pa lahko tudi razdelimo na postaje. Cilj igre je pospraviti barvne ploščke v za to namenjene prostorčke, s pomočjo mehanizma za izmet, oziroma katapult. Igra vsebuje 45 barvnih ploščkov, ki so označeni s tremi različnimi barvami tako, kot so tudi označeni trije različni prostorčki. Tekmovalec najprej vrže barvno kocko, ki mu pokaže, kakšne barve plošček naj uporabi za naslednji met. Nato vzame plošček ustrezne barve in ga položi na katapult, v za to pripravljeno luknjo. Glede na barvo ploščka mora katapult ustrezno premakniti po kovinski palici levo in desno tako, da bo katapult poravnal z ustreznim prostorčkom, ki ga želi tekmovalec zadeti. Ko je katapult ustrezno postavljen, tekmovalec izstrelji plošček z ustrezno močnim udarcem po mehanizmu katapult. Igro lahko igra eden ali več otrok, pri čemer ima pri skupinski igri vsak tekmovalec na voljo tri poizkuse. Na pokrovu sta pospravljena dva loparja. Otrok s pomočjo loparja na škatli premaguje grafomotorično cesto. Najprej lahko poskusi s prenašanjem praznega loparja. V grafomotorično cesto lahko lopar vstaviš na razširjenemu delu ceste, če pa želimo otroku nalogo otežiti, lopar vstavimo, ga zasukamo v vodoraven položaj in nanj položimo barvni plošček, katerega mora otrok prenašati po grafomotorični cesti. Na pokrovu je barvni polž, na katerega lahko otrok polaga barvne ploščke.

Dejavnost je namenjena mlajšim otrokom. Polža lahko uporabimo v kombinaciji obeh iger skupaj in služi kot zbiralnik ploščkov. Igre lahko med seboj združimo in otroke razdelimo v tri skupine – rumeno, zeleno in rdečo. Otroci tako prenašajo barvne ploščke po grafomotorični cesti, jih katapultirajo na svoje mesto na katapultu in jih na koncu zbirajo na barvnem polžu. Skupina otrok tekmuje, dokler ne postavi vseh ploščkov na svoje mesto.

Evalvacija

Prvotna igrača katapultko je bila igrača, ki je otroke zelo hitro pritegnila k igri. Težava je nastala takrat, ko so se vsi otroci želeli igrati z njo in vrsta ob mizi je bila zelo dolga. Ker so otroci ob igrači z veseljem vztrajali, sem začela razmišljati, kako samo igračo nadgraditi, da bo lahko pri igri sodelovalo še več otrok in hkrati razvijalo več sposobnosti oziroma spretnosti. Vse skupaj se je začelo tako, da sem začela razmišljati, kako bomo samo igračo shranjevali in jo prenašali. Seveda je najbolj praktično, če igračo postavimo v škatlo. Ob tej misli se mi je porodilo novo vprašanje, in sicer, kako lahko nadgradimo škatlo, da bo uporabna pri sami igri. Nastala je ideja, da na stranice škatle izrežemo grafomotorično cesto različnih oblik (vijuge in cik-cak) in tako smo pridobili nadgradnjo igre ter zraven dodali še razvijanje grafomotoričnih spretnosti. Otroci v skupini se med seboj razlikujejo in ravno tako tudi njihove spretnosti in sposobnosti. Igro vedno ponudim otrokom v drugi starostni skupini in jo prilagodim posamezniku ali manjši skupini otrok. Ko želim z igračo delati usmerjeno in slediti zastavljenim ciljem, izberem otroke s približno istimi spretnostmi, če pa se otroci samoiniciativno igrajo s katapultkom, v njihovo igro ne posegam.

Na igro s katapultkom se otroci različno odzivajo. Večina otrok je sprva ob usvajanju same igre neuspešna. Ko si s pomočjo kocke izberejo plošček z določeno barvo, potrebujejo kar nekaj časa, da usvojijo in pridobijo občutek za samo igro. Pri samem ciljanju morajo biti zelo natančni, saj morajo mehanizem katapulta poravnati v pravi položaj lesenega prostorčka. Večinoma otroci s tem nimajo težav, težava nastane takrat, ko udarijo po mehanizmu. Otrok mora za pravi met dobiti občutek in kontrolirati moč udarca oziroma pritiska na katapult. Nekateri otroci imajo že zelo dober občutek in kaj kmalu ugotovijo, kako močno morajo pritisniti, da bodo plošček spravili v pravilni prostorček. Zanimivo je, kako se pri igri takoj opazi karakterna značilnost otrok. Zelo vztrajni otroci vztrajajo pri izstrelitvi ploščka tako dolgo, dokler jim ne uspe. Ko enkrat usvojijo moč udarca, s ciljanjem nimajo več težav. Seveda pa imamo v vrtcu tudi takšne otroke, ki jim ob neuspehu vse hitro postane nezanimivo. Takim otrokom največkrat pripravim mini tekmovanje zbiranja ploščkov in jih tako motiviram za nadaljnje igranje. Otroci med samo igro razvijajo natančnost, vztrajnost, fino in grobo motoriko, kordinacijo oko – roka, moč, orientacijo na ploskvi in hkrati usvajajo izraze za opisovanje položaja predmeta (v, na, pred, levo, desno, idr.). Ob uspešnem ciljanju ploščkov so zelo veseli in kar skačejo od navdušenja.

Kot sem že večkrat med pisanjem članka omenila, sem igračo nadgradila tako, da sem otrokom ponudila niz različnih iger. V samo igro sem vključila tudi grafomotorično cesto, pri kateri imajo nekateri otroci kar precejšnje težave. Predvsem se težave pojavljajo pri otrocih, ki imajo slabše razvito koordinacijo, težave s pravilnim držanjem pisala in fino motoriko. Pri vodenju loparja po grafomotorični cesti se zakrčijo, samo vodenje pa postane zelo »trdo« in netekoče. S takšnimi otroki cesto usvajamo postopno. Sprva jo premagujejo samo s prstom. Prst s pomočjo vzgojitelja vozijo po cesti in tako postopno usvojijo sproščeno valovanje. Otroku nato dodamo lopar, ki ga sprva vodi s pomočjo vzgojitelja in šele ko popolnoma usvoji gibanje, vodi lopar sam. Kot nadgradnjo otrok prek ceste prenaša plošček. Otroci stari štiri leta, ki so že usvojili pravilno držo pisanja in že znajo napisati svoje ime, s prenosom ploščka na loparju nimajo težav. S pomočjo grafomotorične ceste tako otroci razvijajo predpisalne sposobnosti in ravno tako razvijajo fino in grobo motoriko ter koordinacijo oko – roka. Celotno igro povezuje barvni polž, ki je umeščen na škatlo pokrova. Igro z barvnim polžem uporabljam predvsem za utrjevanje barv z otroki, ki imajo težave z razumevanjem in jim igranje s katapultom še ni v območju bližnjega razvoja. Otrok ob metanju kocke poimenuje barvo, nato poišče pravi plošček in ga umesti na polža. Otroke sam polž motivira, saj vztrajajo toliko časa, dokler ne zapolnejo celotnega polža. Tako lahko polž služi kot samostojna igrača ali pa vezni člen med potekom igre.

Veseli me, da se otroci igrače vedno znova razveselijo in se z njo radi igrajo. Vedno znova iščemo nove načine, kaj vse še vključiti v igro. In ko vprašam otroke, imajo vedno ogromno norih zamisli, ki me navdušujejo. Igro lahko igramo na najrazličnejše načine in si pri njej zastavljamo vedno nove cilje. Katapultko nas spremlja pri igri v igralnici, ko sedimo za mizo, v telovadnici, ko ga vključimo v poligon in še marsikje drugje.

Literatura

Marjanovič, L. (1981). Igra in igrače. Ljubljana: Zbirka Cicibanove urice.

Devjak, T. (2018). Vzgoja predšolskega otroka. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2006). Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo.

INKLUZIJA OTROKA Z ASPERGERJEVIM SINDROMOM

Povzetek: V prispevku bom predstavila otroka, ki mu socialni stiki predstavljajo veliko breme. Na sistemski ravni ni prepoznati povsem jasnih usmeritev za razvijanje inkluzivnih praks otrok s posebnimi potrebami v redne oddelke vrtca. Kakovost integracije otroka s posebnimi potrebami se odraža v vzgojiteljevem prepoznavanju njegovih močnih področij, partnerstvu med družino in vrtcem ter vključevanjem strokovnjakov dotičnega področja. Predstavila bom primer dobre prakse takšnega sodelovanja ter omogočanje enakih možnosti za vključevanje otroka z Aspergerjevim sindromom v izvedbeni kurikulum. Ponudila bom tudi praktičen nasvet z integrirano skupino za pomoč otroku z avtističnim spektrom pri navezovanju stikov z vrstniki ter njegovi celoviti socializaciji.

Ključne besede: inkluzija, Aspergerjev sindrom, integrirana igralna skupina.

Uvod

Pomembno pri oblikovanju inkluzivnega vrtca je zavedanje strokovnih delavcev o njihovi vlogi in odgovornosti, da vzpostavijo socialno klimo, kjer je čutiti iskrene odnose in spodbude ter skrb za drugega. Za delo z avtističnim otrokom ne zadostuje, da vzgojitelj vlaga v svojo profesionalno rast in specialistična znanja, temveč je pomembna tudi vključenost strokovnjakov s tega področja. Finančni resursi za ure strokovne pomoči so omejeni. Strokovni delavec ostaja pogosto v procesu dela z otrokom, ki potrebuje dnevno individualne specialistične obravnave stroke, prepuščen lastni iznajdljivosti in okolici, ki ima velikokrat do njega nerealna pričakovanja. Vključevanje drugačnosti opredeljuje tudi Kurikulum, in sicer z namenom, da že v temeljih prepreči diskriminatorno delovanje ter omogoča enake možnosti vključitve vsem otrokom, tudi tistim, ki na kakršen koli način odstopajo od povprečja. Odraža in uresničuje se preko: »zagotavljanja enakih pogojev za optimalni razvoj vsakega otroka in ob upoštevanju individualnih razlik v razvoju in učenju, kar pomeni širše in fleksibilno, vendar strokovno zagotavljanje pogojev za stalno in občasno vključevanje predšolskih otrok s posebnimi potrebami v oddelke vrtca« (Kurikulum za vrtce 1999, str. 8).

Kdo je otrok z Aspergerjevim sindromom?

Aspergerjev sindrom je oblika avtizma, ki je od klasičnega avtizma veliko bolj razširjen. Zaradi bolj uspešnega funkcioniranja v okolici ga imenujemo tudi visokofunkcionalni avtizem. Glavne značilnosti so: pomanjkljive socialne spretnosti, težave s socialno komunikacijo ter intenzivno zanimanje za določeno stvar (Attwood, 2007). Žagar (2012) izpostavi prirojenost motnje, slab očesni stik, stereotipno vedenje, odpor do sprememb, izolirani in nenavadni interesi ter velike težave pri navezovanju stikov. Kesič Dimić (2010) dodaja še preobčutljivost na senzorne dražljaje ter nerazumevanje neverbalne komunikacije. Govor pogosto razumejo dobesečno, ne znajo razumeti šal, metafor, sarkazma. Pogosto so tudi gibalno nespretni. (Attwood, 2007). Imajo močno razvite sposobnosti abstraktnega mišljenja in so pogosto povprečno ali nadpovprečno inteligentni. Običajno nimajo pridruženih motenj v duševnem razvoju, lahko pa imajo primanjkljaje na posameznih področjih učenja - disleksija, dispraksija ali motnjo pozornosti.

Prvi korak: seznanitev z dejstvi

Kot vzgojiteljica sem opazila pri dečku, ki se je z novim šolskim letom vključil v skupino štiri do pet let starih otrok, večja odstopanja v razvoju. Sledilo je pridobivanje informacij, in sicer:

- proučevanje dokumentacije o otroku,
- posvetovanje s svetovalno službo,
- pregled strokovne literature in dodatno izobraževanje na temo dela z avtističnim otrokom.

Sprejemanje drugačnosti

Za uspešno sodelovanje s starši je pogosto potrebno potrpljenje in razumevanje. Pridobivanje zaupanja staršev je lahko dolgotrajen postopek, pri čemer so vzgojiteljem v veliko pomoč strokovnost, odločnost in empatija. Prvi odziv je bil v navedenem primeru zanihanje, ki pa je kmalu prešel v aktivno sodelovanje z vrtcem. Starši so povedali, da deček že obiskuje igralne ure v specialistični ambulanti za avtizem in hitro se je odvil oblikovanje tima, ki smo ga sestavljali starši, psihologinja in vzgojiteljica. Deček je dobil v vrtcu tedensko uro logopeda in uro specialnega pedagoga. Post-

avi se vprašanje, kako sovrstnikom predstaviti drugačnost ter kako otrok sam kompenzira svojo drugačnost. S sodelavko sva sprejeli dejstvo, da bo z integracijo otroka potrebna večja fleksibilnost, predvsem pa prilagajanje okolja njegovim zmožnostim, kar je lahko v nasprotju z utečeno rutino. Za integracijo je bilo ključno brezpogojno sprejemanje otroka. Vrstniki so sledili najinemu zgledu. Zgled in pogovori, da otrok s posebnimi potrebami potrebuje našo pomoč in razumevanje, otroke v skupini še bolj poveže in nadgrajuje njihov moralni razvoj. Integracija je dečku prinesla soočanje z lastnimi občutki drugačnosti in pomiritev s samim seboj.

Drugi korak: opažena stanja dečka in vrstnikov

V oddelku sva si s sodelavko po uvajalnem obdobju ustvarili celostno podobo. Opažanja in ugotovitve, vključno z razvojnimi potrebami in zanimanjem otrok, so bila izhodišča za načrtovanje in izbiro ciljev. Opazovali sva odzive otrok na potrebe vrstnika z avtistično motnjo ter mehanizme prilagajanja, ki jih je deček z Aspergerjevim sindromom razvijal v stiku z ostalimi.

Opažanja:

- Ko se pogovarja z ljudmi, jih nikoli ne gleda v oči.
- Vrstniki otroka sprejemajo in posebnosti (kriljenje z rokami od vznemirjenja) zaznavajo kot naravne.
- Po nekaj mesecih se do dečka ostali otroci obnašajo prilagojeno, pozorno se odzivajo na njegove potrebe (v koloni mu dajo veliko prostora, se ga ne dotikajo).
- Preobčutljivost na zvok kompenzira tako, da si zamaši ušesa.
- Nered komunicira z vrstniki in ne zmore sodelovati v skupinski igri, ker ne zmore enakovrednega dialoga. Otroci ga pustijo, da stoji ob njih in jih nemo opazuje, komunicira zgolj z odraslimi.
- Ima težave s koordinacijo.
- Težave z izražanjem in prepoznavanjem čustev - ko se otroci smeji nekemu dogodku, jih je zastrašujoče gledal, spet drugič se smeje, ko nekdo joka.
- Deček pogosto govori o specifičnih temah, ki druge otroke ne zanimajo, zato nemalokrat odidejo stran.

Prednosti in močna področja:

- Deček tekoče bere.
- Dalj časa vztraja pri dejavnostih, ki mu ustrezajo (sipki materiali – individualno delo, striženje s škarjami, slikanje z barvami).
- Pri rutinskih dejavnostih čuti ugodje.
- S sovrstniki želi navezati stike; pristopi, vendar so mu vprašanja in prošnje za sodelovanje tuje.
- Med posebne interese sodi podrobno poznavanje živalskega sveta.
- Ni agresiven in v odnosih nikoli ne deluje agresivno.

Kdaj postane nemiren, vznemirjen?

- Hrup je najbolj moteč dejavnik, na katerega se odzove z zatiskanjem ušes, tekanjem v krogu, kriljenjem in vrtenjem z rokami ter spuščanjem značilnih glasov.
- Prisotnost nove, nepoznane osebe.
- Sprememba rutine ter prehodi med dejavnostmi.
- Gneča, kateri se izogiba tako, da beži, se umika v ozadje.

Tretji korak: priprava prostora, dejavnosti in načrtno vključevanje dečka v igro

- Načrtovanje igre z integrirano igralno skupino.
- Nagrajevanje pričakovanega vedenja.
- Kotiček za umik.
- Uporaba piktogramov.
- Slikovna pomoč pri dejavnostih, igri, razporedu ...
- Uporaba materialov po montessorijevi pedagogiki, ki otroku ponujajo skrbno pripravljeno okolje, v katerem vladata red in stalnost.
- Vsakodnevna rutina.
- Sodelovanje z zunanjo strokovnjakinjo za avtizem, ki je spremljala dečka. Vključila se je pri oblikovanju igralne skupine, sodelovala je na timskih sestankih, podala je veliko novega znanja in praktičnih nasvetov.

Integrirana igralna skupina - vključevala je tri otroke - dva vrstnika iz skupine, ki sta govorno in socialno najmočnejša, ter dečka z Aspergerjevim sindromom. Pridobili smo soglasje staršev za izvajanje tovrstne dejavnosti. Srečanja je vodila notranja specialna pedagoginja. Odvijala so se enkrat tedensko. Deček jih je z navdušenjem pričakoval. Igralna skupina je izvedla 24 srečanj, ki so trajala eno uro. Namen dejavnosti je bil, da se deček nauči igrati različne vloge (zdravnika, trgovino, knjižnico,

šolo, promet, gostilno ...) Presenečeni smo bili nad njegovim odzivom. Vedno je sodeloval. Vsi trije udeleženci so navezali močan stik.

Nagrajevanje pričakovane vedenja - nagrajevali smo s pisanimi rožicami, na katerih je bila štampljka poljubne oblike. Ko je otrok zbral pet rožic, je dobil v vrtcu rdečo kljukico. Petim kljukicam pa je sledila nalepka, ki jo je otrok izbral sam. Otroci so natančno vedeli, kakšen je postopek za pridobitev nove nagrade in so temu sledili. Nagrade so bile namenjene vsem otrokom.

Kotiček za umik - zelo je priporočljiv zlasti za otroke z Aspergerjevim sindromom, saj se v stresni situaciji lahko umaknejo. V našem primeru je bila to hiška iz blaga z okni in vrati, ki nam jo je zašila šivilja. Poveznili smo jo čez mizo. Lahko bi bila tudi velika škatla iz kartona ipd.

Uporaba piktogramov - s slikovno pomočjo smo urejali vrstni red za stranišče, kulturno prehranjevanje, pravilno umivanje rok, dovoljeno število otrok v kotičkih, potek dneva po dejavnostih ipd. Piktogrami omogočajo predvidljive situacije in posledično občutek varnosti za otroke z Aspergerjevim sindromom.

Delo z montessori materiali - omogočajo individualno zaposlitev, dejavnost ter posameznikov ritem postopnega razvoja. Ko so otroci starejši, je priporočljivo, da pri eni dejavnosti sodelujeta dva otroka ali več.

Zaključek

Pomembno je, da se zavedamo, da vsak otrok lahko obiskuje vrtec, strokovni delavci pa smo dolžni sprejemati različnost, se prilagajati in dodatno izobraževati. Ko ozavestimo dejstvo, da bo v oddelku z vključitvijo otroka z Aspergerjevim sindromom vse drugače, je najpomembnejše zanj, da mu zagotovimo, da se dobro počuti, da rad prihaja v vrtec, ima prijatelje, raste v svoji osebni vrednosti in samopodobi. Vzgojitelj bo otroku omogočil takšno okolje le pod pogojem, da se v delovnem okolju tudi sam dobro počuti. Sicer pa skrb za otroke s posebnimi potrebami ni nikoli zaključen proces. Pomembno je, da znamo biti strpni in vselej pripravljeni za reševanje problemov, ki nastanejo ob upoštevanju najboljših možnosti, s katerimi razpolagamo v danem času in okolju. Celovit pristop, aktivnosti, vizualna podpora in integrirane igralne skupine so dečku omogočale pomoč pri razvoju komunikacije. Deček se je sprostil, postal je spretnejši v različnih socialnih situacijah. Kljub temu pa vsak otrok za optimalen razvoj potrebuje dogodke, ko se mora spoprijeti z neugodnimi situacijami, ki niso načrtovane in se zgodijo slučajno. Manjše število tovrstnih situacije omogoča možnost soočanja s stresom. Integrirana igralna skupina je odlično orodje za vključevanje otroka z Aspergerjevim sindromom v socialno okolje. Za izkušnjo sva zelo hvaležni, zavedava se, da sva strokovno in osebno napredovali. Ob koncu bi se rada zahvalila svoji pomočnici Nataši Česnik, s katero sva nepopustljivo držali skupaj, tudi v nekaterih težjih trenutkih.

Literatura

- Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.
- Attwood, T. (2007). Aspergerjev sindrom. Priročnik za starše in strokovne delavce. Radomlje: Megaton.
- Kesič, D. K. (2010). Vsi učenci so lahko uspešni. Rokus: Klett.
- Žagar, D. (2012). Drugačni učenci. Ljubljana: Znanstvena založba Filo.
- Kovačič, A. in Bosilj-Vukčič, V. (2005). Management poslovnih procesov: prenova in informatizacija poslovanja s praktičnimi primeri. Ljubljana: GV založba.

VLOGA IN NALOGE SPREMLJEVALCA PRI DELU Z OTROKOM Z MOTNJO AVTISTIČNEGA SPEKTRA – ŠTUDIJA PRIMERA

Povzetek: Za otroke z motnjo avtističnega spektra so značilni primanjkljaji v socialni komunikaciji in interakciji ter posebnosti v vedenju, interesih in aktivnostih. Omenjene značilnosti so pri otrocih različno izražene in se lahko kažejo na različne načine zato je potrebno zagotoviti čim zgodnejšo obravnavo. Obravnava otroka z motnjo avtističnega spektra zahteva multidisciplinaren pristop s timsko obravnavo različnih strokovnjakov in staršev. Ob primerni pomoči, učenju in terapijah se otrok z motnjo avtističnega spektra lahko uči in nauči živeti v mejah svoje motnje. Za otroka, za katerega je bil izdan zapisnik timskega sestanka v centru za zgodnjo obravnavo, se mora v vrtcu oblikovati individualiziran program s prilagoditvami, ki so smiselne za posameznega otroka, poleg tega pa je otrok z motnjo avtističnega spektra izjemoma upravičen do začasnega spremljevalca. Začasni spremljevalec z individualnim usmerjanjem otroku omogoča, da se v dejavnosti vključuje v okviru svojih zmožnosti.

Ključne besede: motnja avtističnega spektra, prilagoditve, začasni spremljevalec, zgodnja obravnava

ACCOMPANYING PERSON'S ROLE AND TASKS AT WORK WITH CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDER – CASE STUDY

Abstract: Children with an autism spectrum disorder are characterised by deficits in social communication and interaction, and by special behaviour, interests and activities. These characteristics can be expressed differently; therefore, it is of the essence that earliest possible treatment is ensured. Treating a child with an autism spectrum disorder requires a multidisciplinary approach with teamwork of different experts and parents. With appropriate help, learning and therapy, a child with an autism spectrum disorder can learn and learn to live within the limits of their disorder. For the child for whom the minutes of a team meeting at an early treatment centre were issued, an individualised programme must be developed in the kindergarten with adjustments suitable for an individual child; a child with an autism spectrum disorder is entitled to a temporary companion. The temporary companion enables with their individual guidance the child to get involved in the activity within their abilities.

Keywords: autism spectrum disorder, adjustments, temporary companion, early treatment

1 Uvod

V Vrtcu Ciciban Novo mesto smo strokovni delavci v zadnjem desetletju naredili velik premik pri prepoznavanju in obravnavi ter ureditvi pogojev in prilagoditev za otroke z motnjo avtističnega spektra. Zaradi povečanega števila otrok z avtizmom smo se strokovni delavci udeleževali izobraževanj, seminarjev, delavnic in se povezovali z zunanjimi institucijami, da smo pridobili in okrepili znanje in vedenje o motnjah avtističnega spektra. Prav tako smo se znotraj vrtca povezali in oblikovali aktiv za strokovne delavce in spremljevalce, ki imajo v skupini otroke s posebnimi potrebami, kjer obravnavamo različne teme, si izmenjujemo znanje in si širimo strokovnost. V nadaljevanju bom na podlagi zakonodaje, pravilnika ter kriterijev orisala študijo primera 5 – letne deklice z motnjo avtističnega spektra, ki ima v vrtcu začasnega spremljevalca. Vloga spremljevalca v širšem pomenu je, da s svojim delovanjem, podporo, vodenjem in usmerjanjem deklici omogoči, da osvoji spretnosti, ki jih potrebuje za samostojno delovanje in življenje. V prispevku bom prikazala konkretna dela in naloge spremljevalca, ki smo jih določili v individualiziranem programu za deklico.

2 Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljaja, ovire oziroma motnje avtističnega spektra

Zavod Republike Slovenije za šolstvo je leta 2015 izdal Kriterije za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami. Na podlagi teh kriterijev se kasneje ustrezno opredeli, kakšna vrsta obravnave je primerna za otroka.

Otrok je opredeljen kot otrok z avtističnimi motnjami, če izkazuje primanjkljaje na naslednjih področjih (Rogič Ožek, Werdonig, Stres Kaučič, Turk Haskič in Maček, 2015):

- Socialna komunikacija in socialna interakcija, ki se kažeta predvsem kot težavi pri verbalni in neverbalni komunikaciji, socialno čustvenih izmenjavah ter pri vzpostavljanju, razumevanju in vzdrževanju socialnih odnosov

- Vedenja, interesov in aktivnosti, ki se kažejo v stereotipnih, ponavljajočih vedenjih, v vedno enakem ali neobičajnem načinu uporabe predmetov, stereotipnem in ponavljajočem govoru, rigidnosti in nagnjenju k rutinam, preokupiranostjo z določenim področjem ter neobičajnih odzivih na različne senzorne dražljaje. Avtistična motnja je lahko opredeljena, če so primanjkljaji na področju socialne komunikacije večji, kot bi jih pričakovali na siceršnjo otrokovo razvojno raven. Glede na stopnjo izraženosti zgoraj navedenih primanjkljajev se otroke z avtističnimi motnjami opredeli kot otroke z lažjim, zmernim ali težjim primanjkljajem v socialni komunikaciji in socialni interakciji (Rogič Ožek idr., 2015). Naša obravnavana deklica je bila opredeljena kot otrok z zmernimi primanjkljaji v socialni komunikaciji in socialni interakciji, ter z zmerni primanjkljaji na področju vedenja, interesov in aktivnosti, kar pomeni:

- Zmerni primanjkljaj v *socialni komunikaciji in socialni interakciji*: »Otrok ima pomembne primanjkljaje na področju verbalne in neverbalne socialne komunikacije. Opazno je omejeno vzpostavljanje socialnih odnosov in zmanjšano oz. neustrezno odzivanje na socialne pobude drugih. Otrok zmanjšano izraža in deli interese in čustva z drugimi, neustrezno vzpostavlja očesni stik. Njegova govorica telesa je neobičajna, kaže primanjkljaje pri razumevanju in uporabi gest ter težave pri sodelovanju v simbolični igri.« (Rogič Ožek idr., 2015, str. 37).

- Zmerni primanjkljaji na *področju vedenja, interesov in aktivnosti*: »Nefleksibilno/rigidno vedenje otroka povzroča pomembna odstopanja pri prilagajanju na spremembe. Otrok je preveč okupiran z interesi ali vedenji, ki se pojavljajo tako pogosto, da so očitni tudi naključnemu opazovalcu in vplivajo na otrokovo delovanje na več različnih področjih. Otrok kaže stisko, če mora svoje vedenje spremeniti oz. prilagoditi zahtevam okolja.« (Rogič Ožek idr., 2015, str. 37).

Pravico do spremljevalca v vrtcu lahko otrok pridobi na podlagi Zakona o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 41/2017 - ZOPOPP), če je ta potreba opredeljena v individualnem načrtu pomoči družini ali zapisniku multidisciplinarnega tima, ki se pripravi v centru za zgodnjo obravnavo.

Otroci z avtističnimi motnjami so lahko upravičeni do začasnega spremljevalca, če so njihovi primanjkljaji na področju socialne komunikacije in socialne interakcije in/ali primanjkljaji na področju vedenja, interesov in aktivnosti, zmerni ali težji (Rogič Ožek idr., 2015). Kot lahko zaznate je naša obravnavana deklica z zmernimi primanjkljaji na podlagi kriterijev upravičena do začasnega spremljevalca. Deklici s soglasjem Mestne občine Novo mesto zagotavljamo začasnega spremljevalca za 5 ur dnevno.

3 Pogoji za delovno mesto in opredelitev del in nalog spremljevalca pri delu z deklico z motnjo avtističnega spektra v vrtcu ciciban novo mesto

Pogoji za delovno mesto spremljevalca otrok s posebnimi potrebami je vsaj srednješolska splošna ali strokovna izobrazba, znanje in izkušnje pri delu in negi z gibalno oviranimi učenci in potrdilo o nekaznovanosti. Imeti morajo dobre psihofizične sposobnosti, biti morajo empatični in imeti posluš za otroke s posebnimi potrebami, da jim čimbolj pomagajo. https://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=1590, 30.10.2020 Začasni spremljevalec za izvajanje fizične pomoči izvaja pomoč pri vključevanju otroka z motnjo avtističnega spektra v posamezne dejavnosti vzgojno-izobraževalnega programa v času poteka vzgojnega dela v vrtcu. Z individualiziranim programom se določi natančnejša opredelitev dejavnosti, pri katerih se bo časna fizična pomoč izvajala, pri čemer vrtci organiziramo izvajanje nalog začasnega spremljevalca v okviru delovne obveznosti zaposlenih javnih uslužbencev. Dela in naloge spremljevalca strokovna skupina skupaj s starši oblikuje na prvem sestanku strokovne skupine na začetku šolskega leta. Spremljevalec pri delu z deklico upošteva zasebnost in intimnost otroka, ter svoje delo opravlja strokovno in etično. Dela in naloge začasnega spremljevalca so vezana na pomoč pri vsakodnevnem delu z deklico ter na pomoč pri osnovnih življenjskih aktivnostih, kot so osebna nega in higiena, obuvanje, oblačenje ter pomoč pri prehranjevanju. Spremljevalec deklico navaja na samostojno izvajanje osnovnih življenjskih aktivnosti in utrjuje higienske navade. Deklico usmerja, spodbuja, motivira in ji nudi pomoč, ko v vrtcu potekajo dejavnosti zajtrk, usmerjene dejavnosti, prosta igra in kosilo ter počitek. Spremljevalec z individualnim pristopom in vodenjem deklico spodbuja k aktivnemu sodelovanju pri dejavnostih.

Spremljevalec opazuje in nadzira deklico zaradi zdravstvenega stanja in varnosti. Deklico opazuje pri dejavnostih in spoznava načine njenega funkcioniranja, delovanja pri posameznih dejavnostih, opravih ali pri prosti igri. Usmerja deklico pri vodenih dejavnostih, jo spodbuja, ji podaja navodila na prilagojen način (počasi, natančno, kratko, konkretno, jasno, po korakih). Skrbi za vključevanje deklice v skupino, ustvarja priložnosti in spodbuja deklico k socialni vključenosti – spodbuja jo pri

vztrajnosti in delitvi igrač. Prilagaja delovno okolje (delovni pripomočki, koticiki) in ima dodaten čas za spoznavanje deklice z materialom. Spremlja deklico pri prehodu iz oddelka v druge prostore vrtca, igrišče. Deklica se na sprehodih drži za roke spremljevalca ali otroka tako, da jo spremljevalec lahko opazuje. Spremljevalec sodeluje pri različnih dejavnostih, v katere je v okviru vrtca vključen otrok. V primeru bolezni otroka ali daljše odsotnosti vzdržuje stik s starši in obiskuje otroka v bolnišnici. Za ustvarjanje inkluzivnega okolja spremljevalec pomaga vzgojitelju pri pripravi didaktičnih pripomočkov. Se izobražuje in usposablja, kar mu omogoča kvalitetno, etično in odgovorno opravljanje dela. S starši sodeluje dnevno ob prihodu ali odhodu otroka, ter se posvetuje in si izmenjuje informacije preko zapisov v zvezku, ki služijo dnevnim pomembnim opisom funkcioniranja otroka. Sodeluje in se povezuje s pedagoškimi (vzgojiteljica, pomočnica vzgojiteljice, specialna pedagoginja, logopedinja) in svetovalnimi delavci. Se udeležuje govornih ur za otroka, je enakovereden član timskih sestankov in sestankov strokovne skupine, sodeluje pri pisanju poročil. Udeleži se timskega sestanka z razvojno ambulanto in strokovnega aktiva za delo z otroki s posebnimi potrebami. Po potrebi gre z otrokom in starši na obravnave v zunanje institucije, kjer je otrok voden in obravnavan. Spremljevalec opravlja tudi druge naloge, če je deklica odsotna, npr. v spremstvo (na sprehode) gre z drugimi otroki. Opravlja naloge pomočnika vzgojitelja, ker ima za to ustrezno izobrazbo in druga dela po navodilu ravnatelja.

4 Prilagoditve deklici v vrtcu ciciban novo mesto

Deklici z motnjo avtističnega spektra so zagotovljene prostorske in časovne prilagoditve. V vrtcu imamo zagotovljen prostor, kjer se lahko z deklico dela individualno v skupini ali pred igralnico. Za individualne obravnave je na voljo prostor – kabinet za dodatno strokovno pomoč. Deklica za pripravo in izvajanje dejavnosti potrebuje več časa kot vrstniki, zato so dejavnosti načrtovane tako, da je predviden daljši čas za dokončanje aktivnosti oz. se delo načrtuje tako, da ga lahko konča po delih. Aktivnosti so razdeljene na manjše korake, da določeno dejavnost ali igro večkrat ponovi, da si jo lažje zapomni ter da ji je omogočeno več časa pri sporazumevanju za razumevanje sporočil in odzivanje nanje. Poleg prostorskih in časovnih prilagoditev strokovni delavci in spremljevalec izvajajo tudi organizacijske prilagoditve. Delo v oddelku je organizirano v skupini, v manjših skupinah, po potrebi pa tudi individualno. Strokovni delavci in spremljevalec dajejo jasna navodila in postavljajo stalna pravila, da se deklica počuti sprejeto in varno. Zagotavlja se ji organizirano in strukturirano okolje ter konkretne ponazoritve z uporabo slikovnih opor, urnikov. Deklica med vodenimi dejavnostmi sedi v bližini govorca, da se z njo vzdržuje očesni kontakt in neposreden stik, kar ji omogoča učinkovitejše sprejemanje in predelovanje besednih informacij. Z deklico se govori umirjeno, sporočila se ji posredujejo jasno in po potrebi členjeno. Preverja se razumevanje in vprašanja se ji ponovijo z drugimi besedami. Na voljo ji je dovolj časa za predelovanje besednih sporočil in za oblikovanje odgovora. Spodbujajo jo pri aktivnem sodelovanju pri vseh dejavnostih, vključno s poslušanjem besednih sporočil in z besednim izražanjem. Smiselno se zdi, da se deklici daje izbiro oz. možnost sodelovanja z metodami to ali to, najprej to, potem to. Omogočajo ji, da se izraža po svojih možnostih. Spremljajo tudi njene nebesedne reakcije. Spodbujajo učenje osnovnih funkcij komunikacije, predvsem komunikacije v funkciji socialne interakcije in združene pozornosti, zato se dodatna strokovna pomoč izvaja predvsem v skupini. Sistematično načrtujejo socialne rutine, igro z vrstniki in simbolno igro. Pripravljajo jo na potrebno sodelovanje pri vsebinah skupinskega dela. Dejavnosti, navodila in vprašanja ne temeljijo samo na podajanju verbalnih informacij, temveč so podkrepjena in podana po več senzornih poteh (vidna slušna, kinestetična,...). Pred dejavnostjo pripravijo slike in druge vizualne materiale, ki ji olajšajo sodelovanje pri besedni razlagi. Uporabljajo torej konkretne materiale (slikovno gradivo, razstave v višini otrokovih oči) ter didaktične pripomočke.

Zaključek

V procesu pridobivanja spremljevalca smo se v vrtcu soočili tudi s težavami. Zakon za otroke z motnjo avtističnega spektra le v izjemnih primerih dodeli začasnega spremljevalca, ki ga na podlagi kriterijev določi minister, nikjer pa se ne omenja stalnega spremljevalca, ki bi ga glede na specifično delovanje posameznika nekateri otroci tudi potrebovali. Smiselno je razmislek o določanju večje avtonomnosti multidisciplinarnega tima, ki glede na težave otrok pripravi individualni načrt družine in lahko otroku dodeli stalnega spremljevalca. Prav tako naloge in vloga spremljevalca otrok z motnjo avtističnega spektra niso natančno določene in zapisane, ne obstaja dokument, ki bi opredeljeval katere so naloge spremljevalca. Spremljevalci nimajo znanja s področja poznavanja značilnosti in

strategij dela z otroki, zato je za njih potrebno izobraževanje, ki pa jih na trgu ni dovolj ali pa so predraga. Kljub omenjenim oviram pa ugotavljamo skozi prizmo izkušenj in zaznanj, da je deklica v vrtcu zaradi zagotavljanja spremljevalca napredovala. V vrtcu je deklica bolj vključena v dejavnosti in vsakodnevne aktivnosti, lažje in bolj samostojno poskrbi za svoje osnovne potrebe, potrebuje manj usmerjanja, je bolj vztrajna. Ker je spremljevalec s svojim delom vsakodnevno poskušal deklici pomagati premagovati ovire in primanjkljaje ter spodbujal spretnosti na teh področjih lahko sklepamo, da je imelo njegovo posredovanje določeno vlogo v izboljšanju dekličinih zmožnosti.

Literatura

Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami, 2014
Smernice za delo v oddelkih za predšolske otroke z motnjami avtističnega spektra – MAS, 2009
Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami, Ur. List RS št. 41/2017
https://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=1590, 30.10.2020

POTICANJE DJEČJEG STVARALAŠTVA PO NAČELIMA MONTESSORI PEDAGOGIJE

Marija Montessori jedna je od najvažnijih osoba u povijesti pedagogije. Njezino ime postalo je poznato cijelom svijetu upravo zbog specifičnosti pedagoške metode koju je razvila. Velikom željom za promjenom u obrazovanju pokrenula je potpuno novi pristup školovanju koji je većinom temeljen na životnom iskustvu ove veoma značajne pedagogije. Marija Montessori rođena je 31. olovoza 1870. Njezini roditelji, Alessandro i Renilde Stoppani, potječu iz uglednih obitelji. Prije polaska u školu, Marija se s roditeljima preselila u Rim kako bi pohađala državnu školu za koju su roditelji vjerovali da će pružiti njihovoj kćeri bolje uvjete školovanja i razvoja (Matijević, 2001, Philips, 2003, Standing, 1998).

U svojim je predavanjima uvijek isticala kako je upoznavanje djeteta i njegovih osobina najvažnije, te da se na njima treba temeljiti odgojno djelovanje. 6. siječnja 1907. otvorena je „Casa dei Bambini“ u rimskoj četvrti u kojoj su živjeli radnici. Kako bi djeca bila zbrinuta dok su im roditelji na poslu, u jednoj zgradi organiziran je prostor predviđen za aktivnosti djece. Te aktivnosti organizirala je Marija Montessori koristeći se metodama i materijalima kojima se koristila tijekom rada s djecom sa smetnjama u razvoju. Upravo je tako nastala dječja kuća „Casa dei Bambini“ koja je bila predviđena za djecu između dvije i šest godina. Korištenjem Montessori materijala djeca su brže i uspješnije počela učiti nego što je to se moglo u konvencionalnim školama. Upravo je „Casa dei Bambini“ omogućila Mariji Montessori da svijetu progovori o svojoj metodi budući da je zbog uspješnosti dobila brojna međunarodna priznanja. Stoga, Montessori 1909. objavljuje njigu pod nazivom Metoda znanstvene pedagogije primijenjena na edukaciji djeteta i dječju kuću, koja je kasnije izdana pod nazivom Otkriće djeteta. Osim toga, u Rimu i Milanu su otvoreni novi vrtići koji su radili prema Montessori metodi, a nakon toga i u Sjevernoj Americi, Japanu, Njemačkoj, Indiji i brojnim drugim zemljama svijeta (Matijević, 2001, Britton, 2000).

Razvijajući svoju metodu, Montessori naglašava kako sva djeca imaju određene univerzalne karakteristike. To su:

- upijajući um
- razdoblje posebne osjetljivosti
- želja za učenjem
- učenje kroz igru i rad
- nekoliko faza razvoja
- želja za neovisnošću

Britton (2000) ističe kako su ove karakteristike temelj Montessori metode. Upijajući um se odnosi na nesvjesno upijanje informacija iz okoline i brzo učenje. Ova je karakteristika prisutna kod male djece, a traje do šeste godine, te se dijeli na dvije faze. Prva je faza iznimno važna upravo zbog toga što dijete tada najviše upija dojmove iz svoje okoline te oni ostaju duboko utisnuti u njegov um. Druga se faza odvija od treće do šeste godine. Tada je djetetov mozak još uvijek upijajući, ali postaje svjestan. Britton (2000) naglašava kao se svijest pojavljuje onda kada dijete počne stjecati znanje i usvajati jezik. Osim toga, tada se pojavljuje i dječja volja, a dijete uči aktivno (Britton, 2000).

Disciplina u Montessori pedagogiji

Sloboda je u Montessori pedagogiji veoma važan čimbenik i ima velik utjecaj na disciplinu. Naime, Montessori (1912) ističe da disciplina mora biti rezultat slobode. Ukoliko je disciplina rezultat slobode, ona mora biti aktivna. Jer disciplina nije samo tiho i nepomično sjedenje, nego ona znači kontrolu nad vlastitim bićem koje može upravljati svojim ponašanjem onda kada je potrebno slijediti određena pravila. Disciplina koju dijete posjeduje postaje dio njegova karaktera, ona nije ograničena samo na školsko okruženje, nego obuhvaća i cijelo društvo. Djetetu je važno od najranijih godina usadivati određene vrijednosti, pa tako ga poučavati da bude disciplinirano. Da bi bilo disciplinirano, dijete mora svladati razliku između dobra i zla.

Stoga je zadatak odgojitelja dijete uputiti da mirno sjedi te između zločest i biti aktivan. Naime odgojitelj teži disciplini za aktivnost, za rad, za dobro, a ne za mirno sjedenje, pasivnost i poslušnost.

Prethodno navedeno je ujedno i razlika u poimanju discipline u tradicionalnoj i Montessori školi. Učionica u kojoj se djeca kreću sa određenom svrhom, bez da prave nered ili su nepristojna, jer za Mariju Montessori učionica u kojoj vlada disciplina (Montessori, 1912).

Unutrašnja disciplina je također važna. Disciplina će se pojaviti onda kada je dijete usmjerilo svoju pažnju na materijal koji mu je privlačan, te koji mu omogućava ne samo korisnu aktivnost nego i kontrolu pogreške. Ovo čini dijete smirenim, zaposlenim i sretnim. Stoga se još jednom može uvidjeti važnost odgojitelja u postizanju discipline u učionici. Odgojitelj, naime mora kod djeteta pobuditi disciplinu jer ona nešto što postoji otprije, nego je treba postići (Montessori, 1912). Najzaslužnija je za postizanje discipline okolina kojoj je odgojitelj prethodno pripremio kao bi djelovala motivirajuće na dijete. Tišina je jedna od karakteristika Montessori metode. Ona dakako pridonosi razvoju discipline u razredu. Montessori (1915) ističe da je djeci tišina itekako potrebna, oni je vole i žele. Kako bi se postiglo stanje u kojem vlada tišina, potrebno je zaustaviti sve pokrete. To je nešto što se teško postiže jer je ne pomicati jedna od najtežih aktivnosti. Za vježbe tišine potrebno je puno prethodnog uvježbavanja kontroliranja vlastitih pokreta. Kada uspiju kontrolirati svoje pokrete, te ih zaustaviti, nastaje tišina odnosno nestaju glasni zvukovi. Tada se uspijeva obratiti pozornost na tiše zvukove, kao što su otkucaji sata ili let muhe. U tom trenutku djeca dobivaju interes za istraživanje pojava koje inače ne primjećuju (Montessori, 1915). Montessori (1915) tišinu uspoređuje s mikroskopom. Kao što mikroskop omogućuje gledanje oku nevidljivih predmeta, tako i tišina omogućuje slušanje zvukova na koje se inače ne obraća pozornost i ne čuje ih se. U tišini se uspijeva otkriti nešto što do tada nije bilo poznato niti da postoji. Djeca često prilikom ovakvih vježbi zatvaraju i oči kako bi što više izoštrili osjetilo sluha i što bolje čuli zvukove iz okoline. Postupno ova vježba pridonosi razvoju discipline satkane od smirenosti i unutrašnje blaženosti, naglašava Montessori (1915).

Kako se služiti Montessori metodom

Glavni su ciljevi metode:

- olakšati razvoj jedinstvene ličnosti
- pomoći djetetu da se društveno i emocionalno dobro prilagodi te da raste kao snažno i sretno dijete
- pomoći i omogućiti djetetu da u potpunosti razvije svoje intelektualne sposobnosti

Razvoj ličnosti

Od vremena Marije Montessori provedena su mnoga istraživanja na području razvoja ličnosti i mnoge su njezine ideje u skladu s današnjim istraživanjima. Marija Montessori svaku je osobu vidjela kao potpunu cjelinu i smatrala da dijete svoju ličnost izgrađuje ili stvara kroz aktivnu interakciju s okolinom u pokušaju samoostvarenja. Razlučila je nekoliko različitih faza razvoja i vjerovala je da je prilagođenost odrasle osobe ovisi o njezinom zadovoljavajućem napretku kroz svaku fazu. Tijekom prve faze djetetu je potreban osjećaj sigurnosti i uspostava zadovoljavajućeg odnosa s majkom ili zamjenskom majkom. Njegove se potrebe moraju zadovoljiti.

Dječja kreativnost i kreativnost odraslih

Kada govorimo o kreativnosti odraslih obično mislimo na neku vrstu ekspertnosti koja uključuje tehničku vještinu, umjetničku sposobnost, talent ili poznavanje potrebnih informacija koje mogu doprinijeti onome što stvaraju. Kreativnost odraslih vezana je uz radne navike koje uključuju radni stil, koncentraciju i ustrajnost, sposobnost stvaranja novih mogućnosti i otvorenost za nove ideje. Djeca očigledno imaju manje iskustva nego odrasli i zato su manje ekspertna, a njihovi radni stilovi manje su razvijeni. Ali ono što djeci nedostaje ona mogu kompenzirati svojim jedinstvenim načinima razmišljanja mišljenja i pristupima zadatku (Bognar, 2005).

Dijete nema svijest o stvaralačkom činu; ono stvara spontano, začudno i naivno-kao kada se igra, diše ili uči. Kreativnost se u dobi između pet i sedam godina kada se djeca uključuju u obrazovni sustav, smanjuje za 40%. Tada se od djece zahtijeva logika, točnost, preciznost mišljenja i istraživanja. Socijalno okruženje i njegov utjecaj na kreativnost jedno je od aktivnih područja istraživanja (Simon-ton, 2000). Na socijalnoj razini različiti su faktori pokazali povezanima s eminentnom kreativnošću, od kojih najznačajniju ulogu uključuju kulturalnu raznolikost dostupnost uzora, odnosno modela te dostupnost financijske podrške. Na razini izvršavanja zadataka važnima su se pokazale situacijske varijable poput kućnog okruženja, eksterne evaluacije, nadzora pri radu i izboru zadataka (Csikszentmihalyi, 1990).

Okolina često može negativno utjecati na pojedinca u pogledu razvoja, odnosno poticanja

krativnosti, što otežava razvoj nezavisnog, originalnog neubičajenog načina mišljenja. Iz tog razloga potrebno je organizirati intervencije koje će razvijati kreativnost, tj od pojedinca tražiti kako, a ne samo što. Kreativnost ne proizlazi iz programa, sadržaja ili motiva, već iz različitih pristupa problemu, svjesne želje i namjere da se u svemu postigne otvorenost svijesti za nove mogućnosti, drugačija rješenja kroz istraživačke pothvate. Marija Montessori je tvrdila da odraslima u kontaktu s djetetom treba poniznosti, jer oni nisu nešto više od djeteta. Dijete je drugačije! Danas bismo prema teoriji transakcione analize rekli da odgojitelj mora razviti prema djetetu stav „Ti si OK“ i omogućiti obostranu komunikaciju na razini „Ti si OK“ Ja sam OK“.

Sigurno je da su djeca svojom maštom i kreativnošću sposobna za raznolika i mnogostruka izražavanja ako im mi odrasli damo priliku za to. Što se maštovitosti tiče mi odrasli smo podređeni djeci. Od njih možemo i trebamo učiti. Najljepše je zajedno s djecom razvijati novi način izražavanja, novu tehniku i poticati mnoštvo istraživanja i novih ideja. Djeca trebaju imati na raspolaganju što je moguće više pribora kojim se mogu likovno izražavati i podloga na kojem će crtati i slikati. Prva sredstva koja se djeci stavljaju na raspolaganje mogu biti vrlo jednostavna. Prve boje koje se djeci nude mogu biti osnovne boje (crveno, žuto, plavo) zatim bijelo da se boje mogu posvijetliti i crno da se mogu potamniti. U pokusima i vježbama s bojama djeca mogu miješati boje. Boje se mogu nanositi rukama, prstima, kistovima debelim, tankim valjcima, spužvama, lopaticama. Mogu se sakupljati različite vrste zemlje travki, kamenja sve to miješati i kuhati i koristiti za nanošenje podloge. Marija Montessori traži da djetetu za razvoj pripremimo okolinu koja je primjerena potrebama djeteta i nudi sve što djetetu treba za tjelesnu umnu/duhovnu i duševnu prilagodbu u kojoj dijete ima priliku svjesnog iskušavanja svega što je do dobi od tri godine upilo svojim umom. Razvoj sposobnosti dječjeg crtanja, slikanja i oblikovanja protiče u određenom slijedu koji manje-više dosljedno prolaze sva djeca na jednako čudesan način kao i razvoj drugih sposobnosti. Pri tom ne postoji nešto kao određeno trajanje pojedinog stupnja i određena dob pojavljivanja. Marija Montessori zapazila je razdoblja posebne osjetljivosti kojima je izražena posebna sklonost primanju određenih vrsta podražaja na koje dijete spontano reagira koja tijekom razvoja periodično nadolaze. Tijekom takvog razdoblja dijete je obdareno posebnom osjetljivošću koja ga potiče na percipiranje određenih karakteristika u okolini na učenje određenih vještina, pri čemu druge bivaju zapostavljene. Marija Montessori je tražila da upotrijebimo maštu da bismo promijenili sebe i svijet. Na području odgoja kreativnosti su pedagozi koji rade po njezinim metodama dalje razvijali njene ideje.

Kako slikaju djeca i mladi

Djeca slikaju i crtaju koncentrirano, stvaraju djela s kojima su potpuno identificirani. Djeca s ponosom pokazuju svoja djela „To sam ja napravio“ Doživljaj moći stvaranja nečega što ostaje i može se gledati ne smije se zanemariti tijekom razvoja. Crtež nije samo zbir crta, on je prikaz nečega što je za dijete bitno. Kad dijete slika sebe ono se identificira sa slikom. U likovnim izražavanju dijete oslikava, govori o svojoj okolini, roditeljima, braći, sestrama kasnije kući, ulici biljkama, životinjama... Sve je u međusobnom odnosu, način prikazivanja, poredak, veličina i boja pokazuju kako dijete što doživljava. Dijete crta ono što zna, ne ono što vidi. To vodi često do zapanjujućih rješenja. Dijete crta profil, no kako ono zna da imamo dva oka, crta lice u profilu na kome se nalaze dva oka. Njegova zapažanja i njegovo znanje kroče zajedno. Sve što je djetetu važno ono će nacrtati velikim. Tako je čovjek na dječjem crtežu velik oliko i kuća, koliko i svijet. Razlike u veličini ljudi među sobom imaju značenje. Kroz to izražajno proporcioniranje dobiva dijete mogućnost složenog izražavanja kojim vrednuje i interpretira stvari. Takvo stilsko sredstvo poznato je u mnogim kulturama. Za odrasle je dječje proporcioniranje često povod za kritiziranje koje dijete niti može razumjeti niti prihvatiti.

Zaključak

Svjesni odgojitelji sakupljaju dječje radove i zapisuju podatke o radu često baš na list na kojem je dječji rad. Imamo poštovanja prema radu djeteta te napišemo ime i dob djeteta, naslov koji je dijete dalo. Radovi se mogu izložiti i ako se to radi treba izložiti sve djece na uvid roditeljima kako bi slijedili interese svoje djece i naučili razumjeti njihove slike.

Literatura

- Bognar, L. Matijević (2002) Didakta Zagreb Školska knjiga
Montessori, M. (1945) Absorbent Mind Adyar. The Theosophical Publishing House
Philipps, S. (2003). Montessori priprema za život. Zagreb Naklada Slap
Dijana Škrbina Art terapija i kreativnost Veble, Zagreb 2013.

POTICANJE ISTRAŽIVAČKIH AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU

Sažetak: Djeca rane i predškolske dobi posjeduju neodoljivu potrebu za istraživanjem i tu potrebu trebamo zadovoljiti stvaranjem poticajne okoline bogate predmetima i materijalima koji će potaknuti djecu na istraživanje. Bilježenjem i dokumentiranjem istraživačkih aktivnosti uvažavamo stajalište djece o određenoj pojavi, nova iskustva u istraživačkim aktivnostima djeci će pružiti priliku preispitati svoja početna razmišljanja i omogućiti im prisjećanje na ono što su mislili prije i promijeniti svoje hipoteze. Odgojitelji trebaju osigurati dovoljno neprekinutog vremena za istraživanje, učenje i provođenje pokusa. Proces učenja djeteta sličan je znanstvenom istraživanju. Naš je zadatak dovesti djecu u različite nove i nepoznate situacije u kojima će moći istraživati i dolaziti do svojih otkrića.

Ključne riječi: potreba, istraživanje, dokumentiranje, eksperiment, otkriće

Uvod

„Za malo dijete je gotovo prihvatljivo stajalište o zadovoljavanju „osjetilne gladi“ kao apsolutno pouzdanog motiva za najranije dječje manipulacije kao vrste istraživanja (Došen Dobud, 1995). Djeca posjeduju neodoljivu potrebu za istraživanjem. „Interes djeteta u prvih šest godina za istraživanjem, otkrivanjem i interakcijom je vrlo snažan, a o motivaciji ovisi i snaga i uspjeh akcije i njezinih rezultata. To znači da će dijete istraživati u skladu s razvojnim potrebama, ali će predmeti i akcije istraživanja ovisiti o onome što nude određena kultura i civilizacija, odnosno o onome što će se kao interakcijsko pedagoško okruženje naći oko djeteta kao predmeti i kontekst njegove istraživačke akcije.“ (Došen Dobud, 1995;19). Da bismo djetetu omogućili proces učenja i rješavanja problema na individualan način, potrebno je obogatiti njegovo materijalno okruženje kao poticaj razvoju raznovrsnih potencijala (Slunjski, 2006). Istraživanje koje izvodi dijete ne razlikuje se od onog koji izvodi znanstvenik. Jedina je razlika između djeteta i znanstvenika u tome što dijete za sebe prvi put otkriva ono što su već drugi otkrili. Za njega je svijet pun čudesnih stvari i zato ga istraživanje uvijek može začuditi i zadiviti. (Petrović-Sočo, Slunjski,2006.)

Predmeti istraživanja

„Može se govoriti o više razina dječjeg rješavanja problema. Prva razina je u okvirima jednostavnog rukovanja predmetima (predmet treba dohvatiti, odložiti na veću ili manju udaljenost od tijela, uložiti više ili manje snage da se stisne, raširi, potrga, zgužva). Djelovanjem predmeta na predmet dijete dopunjuje i multiplicira snage i mogućnosti vlastitih dijelova tijela (npr. ruke), koristeći neke predmete kao instrumente. Dječje postavljanje predmeta u međudnose, potreba za razumijevanjem stvarnosti oko sebe dovodi do potrebe uspostavljanja i zadržavanja kontrole nad upoznatom stvarnosti (grupiranje, klasifikacija po nekom dostupnom kriteriju, nizanje, strukturiranja i prestrukturiranja prostora).“ (Došen Dobud 1995). U većini dječjih vrtića najčešći predmeti istraživanja su:

- Raznovrsne prirodne iz djeci dostupne okoline
- Reciklirani i otpadni predmeti najrazličitijih osobina i namjene
- Audio vizuelna sredstva
- Voda
- Pijesak, razne vrste zemlje i tla, glina, plastelin
- Rastresiti materijali: brašno, šećer, sol, granulati od različitih materijala, tvorevine od brašna (tijesto i tjestenina) i sl.
- Dostupni radni instrumenti i predmeti, vage, lupe, izvijači, kliješta, pilice, čekići
- Magneti s brojnim predmetima privlačenja i ne privlačenja
- Sredstva i materijali za istraživanje i stvaranje zvukova, boje i bojenje, za stvaranje svjetlosti i elektriciteta
- Sredstva i materijali za istraživanje i stvaranje zvukova, boje i bojenja, za stvaranje svjetlosti i elektriciteta
- Sredstva za istraživanje uvjeta za rast i razvoj bilja
- Mehanizmi i dijelovi dotrajalih kućanskih aparata i sprava (Došen Dobud, 1995.)

Dokumentiranje, bilježenje

„Pažljivim promatranjem i dokumentiranjem istraživačkih aktivnosti, odgojitelj može ustanoviti kako dijete razumije i rješava različite fizikalne probleme (npr. statike, centrifugalne sile i sl.), kako razumije pojedine matematičke koncepte (odnos, veličina, duljina, proporcija i sl.), zatim arhitekturu

kultura i civilizacija (npr. eskimsku iglu, egipatske piramide), način kretanja različitih vozila i mehanizama, vlak, dizalo, uspinjača). U ovim je aktivnostima važno pratiti ne samo krajnji produkt, nego još više proces razvoja konstrukcije, a ujedno i razvoj djetetove ideje o njoj (Slunjski, 2012.). Djeca pri izvođenju pokusa objašnjavaju pojave koje nastaju. Svoja opažanja bilježe na plakatima (simbolom, riječima), razmjenjuju svoja mišljenja s drugom djecom, brane svoje hipoteze. Već od najranije dobi pokazuju veliko zanimanje za bilježenje svojih poruka (misli, ideja, rezultata istraživanja), a to čine na mnoštvo različitih načina (Slunjski, 2011.). Djeca aktivno uče sa svojim iskustvima. Odgojitelj treba omogućiti samostalno bilježenje i uspoređivanje rezultata npr. kod vaganja ponuditi kartice s uzorkom predmeta koji su vagali, kartice s brojevima) i na taj način bilježiti što se nalazi s koje strane kad je vaga uravnotežena, uspoređivati težinu različitih materijala.

Što se može istraživati u dječjem vrtiću?

Djeca u dječjem vrtiću mogu istraživati refleksiju svjetla, pomoću stolne svjetiljke. Uz nju ponudimo razne metalne predmete, ogledala raznih veličina i oblika, CD – i čaša s vodom i djeca pokušavaju tim predmetima „uhvatiti“ svjetlost i „otkriti“ refleksiju svjetla na zidu. Mogu eksperimentirati bojama i iznova se čuditi i diviti novonastalim nijansama boja. Od palete osnovnih boja, djeca kombinacijom boja stvaraju nove i dolaze do saznanja kako nastaju narančasta (žuta + crvena), ljubičasta (plava + crvena), zelena (žuta + plava) i sl. Djeca u dječjem vrtiću mogu pratiti promjene koje nastaju u razvoju od sjemenke do biljke. Bilježe svoja opažanja i prate razvoj graha, kukuruza, pšenice, lukovica, povrća i cvijeća (u različitim uvjetima: u posudama sa zemljom, s vodom i bez nje; utjecaj svjetla na rast biljke: odložiti posude u mračni dio sobe; uz prozor). Odgojitelj bilježi njihove izjave: „kukuruz bolje raste u zemlji koju smo zalijevali“, „Kukuruz u vodi počne rasti, ali kasnije se „napiri“ i smrdi...“, „Grah bolje raste u posudi koja je na prozoru, blizu svjetla, a onaj u posudi u mraku slabo raste...“ „Eksperimentiraju s dodavanjem sode bikarbone i octa, soli i bibera u običnu vodu, promatraju i bilježe što se događa (voda „kipi“, stvaraju se balončići). Djeca istražuju koji predmeti plutaju na vodi, koji tonu. Zašto jaje „pliva“ u vodi ako dodamo sol? Gdje su sol ili šećer „nestali“ u vodi. Mogu istraživati prolazak vode kroz materijale, koji od njih propuštaju vodu, a koji ne (tkanina, plastična vrećica, spužva, stiropor...). Istražuju kako nastaje „slap“ pomoću drvene konstrukcije na kojoj se nalaze boce u koju djeca ulijevaju vodu koja se prelijeva iz boce u bocu, na različitoj visini. Uz promatranje i osluškivanje zvuka vode (koji djecu podsjeća na slap) svoja opažanja mogu bilježiti na plakat, papir (mogu crtati krugove po jačini zvuka „slapa“). Osluškuju zvukove iz vode, pomoću zvana uronjenog u vodu i provjeravaju da li se zvonjava čuje ako zvono zvuči u vodi... U dječjim vrtićima djeca vole proizvoditi zvukove pomoću raznih predmeta i na taj način osmišljavati kako zvukovi nastaju, razlikovati zvukove koji su nastali, odsvirati jednostavnu melodiju na staklenim bocama ili čašama punih vode, ali različitih razina, na limenkama različitih visina i širina, izraditi glazbalo od čavala na improviziranom stalku, objesiti nekoliko čavala različitih veličina). Istražuju svjetlo i sjenu pomoću improviziranog paravana od komada bijelog platna iza kojeg postavimo neki izvor svjetlosti. Jedno dijete može iza paravana (ali ispred svjetla) pokazivati predmete koje će djeca s prednje strane pogadati gledajući njihovu sjenu na platnu (Slunjski, 2006). Djeca mogu manipulirati magnetima i pokušati pomoću magneta pomaknuti vlakove (igračke) koji imaju na sebi dio metala); „magnetskim“ pecaljicama upečati sličice (označene spajalicama) i klasificirati ih u odgovarajuće kutije prema zadanim kriterijima. To mogu biti slike povrća, voća; vozila zračnog, vodenog, kopnenog prometa i sl. Mogu provjeravati koje predmete magnet privlači, a koje ne. Potrebno je osigurati predmete za istraživanje magnetom od raznog materijala: plutene čepove, čavlice, drvo, papir, spajalice, žica, plastične i metalne zatvarače, dugmad, vijke, klikere i sl. U dječjem vrtiću promatramo što se događa s kvascem u hladnoj i toploj vodi; što se događa s tijestom u kojem nema kvasca. Djeca mogu vagati i bilježiti što je teže... Mogu sama izraditi improvizirane vage pomoću vješalice, pokušati staviti vagu u ravnotežu... mogu izraditi klackalicu i pokušati je uravnotežiti. Vrlo zanimljiva su opažanja djece pri opipavanju materijala i predmeta raznih tekstura (zatvorenih očiju). Ponudimo različite predmete (skosten, žir, mahovinu, koru drveta, školjku, piljevinu ptičje pero, oblutak i sl.) Isti materijal ponudimo zalijepljen na karticama, a dijete opipom uspoređuje i određuje kakav je materijal i označava na plakatu ili u tablici što je glatko, hrapavo, bodljikavo. Djeca mogu istraživati i ispitivati sposobnost upijanja papira, promatrati povećalom strukturu i sastav papira i bilježiti svoja opažanja. Pomoću kosina različitih nagiba („tobogana“) ili istih nagiba a različitih podloga (hrapavih, glatkih) mogu promatrati i bilježiti spuštanje loptice, koja je „brža“? Što sve utječe na brzinu spuštanja niz „tobogan“? Izraditi tobogan s preprekama. Istraživati kako radi strujni krug (baterija, žaruljice, žica),

na koji se način žaruljica pali, kako radi svjetlo na biciklu i sl. Izrađuju vjetrenjače od raznog materijala i istražuju na koje načine ih možemo pokrenuti (sušilom za kosu, trčanjem, puhanjem...)

Istraživačke aktivnosti u prirodoslovlju

Kako djeca već od rane dobi iskazuju veliki interes za pitanja i probleme koji spadaju u područje prirodoslovlja, priliku razvoja njihovih prirodoslovnih znanja i razumijevanja treba osigurati već na samom početku njihovog institucijskog obrazovanja. (Slunjski, 2012.)

„U kontekstu ranog odgoja s obzirom na specifične interese i mogućnosti svakog pojedinog djeteta, područje prirodoslovlja može uključivati (Jackman, 2009):

- Istraživačka iskustva djeteta (ispitivanje, istraživanje i stjecanje iskustava klasificiranja, iznošenja pretpostavki, kreiranja i provjeravanja vlastitih hipoteza s drugima i sl.)

- Znanja o životu (istraživanje i proučavanje života ljudi, biljaka i životinja, dijelova, funkcioniranja i razvoja živih organizama i sl.)

- Fizikalna znanja (istraživanje i proučavanje neživih materijala, krutih, tekućih i plinovitih, zatim energije kao primjerice vjetra, svjetla, elektriciteta, gibanja, magnetizma te njihovih zakonitosti poput gravitacije, ravnoteže i sl.)

- Kemijska znanja (istraživanje i proučavanje sastava i mijenjanja supstanci do kojih dovodi primjerice otapanje, kuhanje i sl.)

- Znanja o zemlji i Svemiru (istraživanje i proučavanje materijala na Zemlji, objekata na nebu i promjena na Zemlji i nebu, koje mogu uključivati i neke geološke aspekte – voda i atmosfera te astronomske aspekte – sunce, mjesec, planeti i zvijezde)

- Znanja o osobnim aspektima života i ekologija (stjecanja iskustava i znanja o zdravlju, promjenama u okruženju, načinima konzerviranja i recikliranja materijala, odnosima između živih bića i njihovog okruženja te njihovom međuodnosu – briga čovjeka za biljke i životinje i sl.)

- Znanost i tehnologija (stjecanje iskustava i znanja o povezanosti prirode i ljudskih ostvarenja, načinima njihova funkcioniranja i uporabe i sl.)

Uloga odgojitelja u istraživačkim aktivnostima

Zadaća odgojitelja u dječjim istraživanjima i eksperimentiranjima je od posebne važnosti.

Smjernice koje će pomoći odgojiteljima u provođenju navedenih aktivnosti:

- Stvoriti poticajno okruženje s mnoštvo raznovrsnog materijala koje će djeca stavljati u međuodnose,

- Pomoći djeci u uočavanju problema koji će istraživati i voditi računa o individualnim mogućnostima djece,

- Poticati radoznalost djeteta i sposobnost na čuđenje i divljenje,

- Postavljati poticajna pitanja

- Dovoditi dijete u različite situacije u kojima će kroz svoja istraživanja doći do novih otkrića i saznanja,

- Motivirati djecu na dalje istraživanje, provjeravanje i zaključivanje o nastalim pojavama, promjenama i sl.

- Razvijati opazajno – praktično razmišljanje,

- Omogućiti djeci kroz praktično izvođenje pokusa utvrđivati prirodne zakonitosti (agregatna stanja vode, magnetizam, svjetlost, elektricitet),

- Omogućiti djeci izgrađivanje svojih hipoteza o promjenama koje su se dogodile tijekom eksperimenata (bilježiti svoja opažanja simbolom, riječima, crtežom),

- Omogućiti djeci razumijevanje mišljenja s drugom djecom, stvaranje novih hipoteza,

- Dokumentirati aktivnosti djece: snimati, fotografirati, bilježiti njihove izjave.

Odgojitelji moraju biti kreativni s osjetljivošću na probleme, pokretljiva intelekta, originalni, sposobni za preoblikovanje (Guilford i Leezenfeld, prema Supek, 1987:47), maštovit, imati smisla za humor, spretni u rekonstruiranju ideja... (Taylor, prema Supek, 1987:49) ili s nekim drugim osobinama kao što su fluentnost, divergentnost, sposobnost za nova rješenja i sl. (Burt prema Kvašček, 1981:65).

Zaključak

Proces učenja djece nalikuje znanstvenom istraživanju (slunjski, 2012). Djeca istražuju, propituju, kušaju i svakodnevno ponavljaju razne pokuse dolazeći do raznih rješenja. Djeca istražuju svim svojim osjetilima i svojim iskustvima dolaze do vlastitih hipoteza. Njihove hipoteze se mijenjaju i nadograđuju novim spoznajama koje stječu kroz period svog odrastanja. Naš je zadatak osmisliti poticajno okruženje raznovrsnim predmetima i materijalima za istraživanje, kroz koja će djeca na svoj način pokušati razumjeti svijet oko sebe, jer učenje nije „utrka“ za informacijama nego „šetnja“ do otkrića (Buchman, Rios, prema Jackman, 2009; Slunjski 2012).

Literatura

- Došen Dobud, A. (1995), Malo dijete veliki istraživač. Zagreb: Alinea
- Gilpin, R., Pratt, L. (2008). Prva knjiga znanstvenih pokusa. Zagreb: Neretva
- Milotić, B., Šepić, R.J. (2011). 101 pokus iz fizike – Mehanika i valovi. Zagreb: Školska knjiga
- Slunjski, E. (2006). Kad djeca istražuju. Varaždin: Stanek
- Slunjski, E. (2008). Dječji vrtić zajednica koja uči, Zagreb:Spektar Media
- Slunjski, E. (2011). Kurikulum ranog odgoja. Zagreb: Školska knjiga
- Slunjski, E. (2012). Tragovima dječjih stopa. Zagreb: Profil

Tanja Blaslov, DV Radost Zadar, Hrvatska
E-pošta: tanjablaslov@gmail.com
Gordana Pešut, DV Radost Zadar, Hrvatska
E-pošta: psiholog@radost-zadar.hr

PROJEKT „PAS“

Sažetak: Prateći interes vrtičke djece kroz više generacije i reakcije na životinje u različitim situacijama nametnula se ideja. Roditelji potvrđuju postojanje velikog interesa djece za životinje i navode dinamiku i uvjete suvremenog života kao velike prepreke za odluke o kućnim ljubimcima. Vrtić danas organiziran je kao „Vrtić kao dječja kuća“ i u puno segmenata on to i jest, ali uvijek se može više. Neka kućanstva imaju i kućnog ljubimca, zašto ne bi i neki vrtić. Evidentne su mnoge dobrobiti u suživotu čovjeka i životinje i brojne znanosti su to prepoznale. U našem vrtiću ostvarila se jednu posebnu suradnju. Promišljajući koji bi pas bio najbolji kao kućni ljubimac u vrtiću došlo se do zaključka kako bi trebao biti terapijski pas manjeg uzrasta pasmine koje ne izazivaju alergije. Sve te karakteristike imaju terapijski psi uključeni u rad s djecom u Poliklinici za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba. Ravnateljica poliklinike prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander prepoznala je ideju kao „originalnu, inovativnu i jako važnu“ i podržala je konkretnom suradnjom, tj. gostovanjem njezinog terapijskog psa i mag. psych. Miju Flander Tadić jedan radni dan u vrtiću u starijoj mješovitoj odgojnoj skupini. Sva djeca, roditelji, osoblje vrtića i stručna služba podržali su ideju i omogućili ovo iskustvo koje je, nadamo se, prvi korak u realizaciji u praksi.

Ključne riječi: Suradnja; terapijski pas; vrtić.

PROJECT "DOG"

Abstract: The idea has arisen while following the interest of our children through multiple generations and their reactions to animals in different situations. Parents acknowledge children's high interest in animals and emphasize the dynamics and conditions of modern life as major obstacles to making decision about adopting or buying a pet. Kindergarten today is organized as "Kindergarten as children's home" and in many segments it is, but we can always do more. Some houses also have a pet, so why should not some kindergarten have it too. We have witnessed many benefits in the coexistence of man and animal and many sciences have recognized this. In our kindergarten, we have accomplished one special collaboration. Thinking about which dog would be ideal as a pet in kindergarten, we concluded that it should be a therapy dog of a small age, and non-allergenic breeds. All these characteristics have therapy dogs involved in working with children at the Child and Youth Protection Center of Zagreb. Director of the center, prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander, recognized the idea as "original, innovative and very important" and supported it with concrete cooperation in the way that we hosted her therapy dog and mag. psych. Mia Flander Tadić one working day (6.30-12.00) in our kindergarten in the older mixed education group.

Keywords: collaboration, kindergarten, therapy dog.

Uvod

Biti otvoren za novo i drugačije, a doživjeti podršku i suradnju svih ključnih članova zajednice - roditelja, stručnih suradnika i cijelog tima; je najviši stupanj suradnje kojeg čovjek može poželjeti. Ljubav, privrženost, nježan odnos, briga za drugo biće... sve su to važne komponente za razvoj zdrave ličnosti. Navedene komponente se ostvaruju, ali i još mnogo toga, kroz odnos čovjek-pas. „Istraživanja o brojnim prednostima koje prisutnost psa ima za ljude dovela su do razvoja različitih intervencija koje uključuju pse u različite ljudske aktivnosti s ciljem smanjenja stresa i povećanja motivacije. Sve su popularniji programi čitanja psima za djecu, programi posjete dječjim bolnicama, domovima umirovljenika i razni drugi programi.“ (Buljan i sur., 2018, str. 420). Dječji vrtić zamišljen je kao „Vrtić kao dječja kuća“. U puno segmenata on to i je, ali uvijek se može i više. Puno kućanstava ima i kućnog ljubimca, zašto ne bi i neki vrtić? Ideja se rodila slučajno. U mlađoj skupini jedne generacije samo osmero djece nije imalo psa, a neki su imali dva pa čak i tri psa. Kroz direktan rad s djecom se vidi kolika je radost pokazati fotografije kućnih ljubimaca i pričati o istim. Emotivne i krizne trenutke uspješno bi se prevladale spominjući ljubimce. Uz dvorište vrtića postoji prostor po kojem sugrađani šetaju pse i hrane mace koje žive slobodno. To su svakodnevne situacije u kojima je vidljivo kako dječju pažnju privuku sve životinje i kako se može ostvariti kontakt, pa skoro i prijateljstva, družeći se svakodnevno preko ograde. Djecu se voli, sluša, potiče, poučava... Pita li ih se? Na pitanje odgojitelja: „Želiš li imati psa?“, nijedno dijete nikada nije reklo ne. Svjedoci smo ubrzanog načina života. Suvremeno djetinjstvo se bazira na korištenju digitalnih uređaja. Praksa

pokazuje da su u takvoj svakodnevnici vrtići često jedina mjesta gdje se odvijaju pretežito aktivnosti koje su usmjerene na socijalni, a ne na materijalni kontekst. „Kućni ljubimac ima oblikotvornu ulogu u stvaranju djetetova identiteta, u razumijevanju različitosti i drugosti neljudskog – a time i razumijevanju i stvaranju slike o samome sebi.“ (Batinić 2013, str. 271) Djetetu treba omogućiti sudjelovanje u životno-praktičnim situacijama, a briga za drugo živo biće je nešto najvrjednije za što djecu možemo i moramo pripremiti.

Realizacija projekta

Kako ideju isprobati u praksi? Kakav bi pas bio dobar kućni ljubimac u dječjem vrtiću?

Sve karakteristike željenog kućnog ljubimca u dječjem vrtiću imaju terapijski psi uključeni u rad Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba. Kako bi se pokušala realizirati ideja ostvareno je gostovanje u Poliklinici, odgojitelj je ostvario kontakt s prof. dr. sc. Gordanu Buljan Flander s idejom i prisustvovali tijekom jednog logopedskog tretmana djeteta u prisustvu psa. U dogovoru sa stručnom službom za realizaciju gostovanja bilo je potrebno informirati roditelje i prikupiti potpise za suglasnost. Također, važno je bilo sve certifikate dati na uvid roditeljima, stručnoj službi i timu našeg vrtića. Ravnateljica poliklinike prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander prepoznala je ideju kao originalnu, inovativnu i jako važnu i podržala je ideju konkretnom suradnjom na način da je predložila gostovanje njezinog kućnog ljubimca, koji je ujedno i terapijski pas, pudla Morisa i mag. psych. Mije Flander Tadić, obučenog vodiča prema holističkom pristupu (AAI, AAT) jedan radni dan u našem vrtiću u starijoj mješovitoj odgojnoj skupini. Moris i Mia sudjelovali su u radu cijelu jednu smjenu, od 6.30h do 12.00h. „Dijete pa i odrastao čovjek, najbolje uče direktnim uključivanjem. Briga za druge, zapravo je briga za sebe i time se ostvaruje terapijski aspekt odgoja i obrazovanja, koji je potreban kao integralni dio procesa razvoja, odgoja i obrazovanja svakog djeteta. To je pak, direktno u funkciji prevladavanja agresije, što je aktuelno do desete godine života i gotovo nenadoknadivo, ako se propusti.“ (Devernay, Garašić, Vučić, 2003, str. 55, 56.). Djecu se pripremalo za gostovanje kroz duže vremensko razdoblje. U istraživačkom centru ponuđeni su materijali o radu Morisa s djecom koje smo dobili iz Zagreba, enciklopedije i albume o životinjama. Djeca su donijela fotografije kućnih ljubimaca, pričali su o svojim kućnim ljubimcima, a neki su došli i u vrtić kao gosti. Sva djeca i svi roditelji složili su se da se ugosti Morisa. Između ostalog, dolasku mag. psych. Mije Flander Tadić i Morisa prethodili su telefonski razgovori u više navrata.

Pitanja djece o Morisu:

Cvita: „U koju školu je išao Moris?“

Franko: „U čemu će Moris doći kod nas?“

Bartul: „Koliko je išao u školu?“

Renata: „Koliko Moris ima godina?“

Patricia: „Je li Moris volio ići u školu?“

Tonka: „Što njemu sve treba kad on radi u vrtiću?“

Natali: „Što Moris voli jesti?“

Šimun: „Voli li neke keksiće?“

Tijek posjete:

Svakom gostu i suradniku se poklane platnene vrećice koje djeca oslikaju. Tako se radi godinama. Mag. psych. Mija Flander Tadić je spomenula kako terapijski psi u radu s djecom sjede na povišenoj podlozi koja je prekrivena dekom ili platnom. Uz crteže i poruke djece, pripremljeni su i oslikana platnena torba za mag. psych. Miju i platno koje su oslikala djeca koje će biti Morisu podloga za rad. Isprobao ga je već kod nas u jutarnjem krugu. S Morisom se prošetal po cijelom prostoru vrtića, predstavilo ga se svojoj djeci i osoblju. Veći dio roditelja poželio je razgovor sa psihologinjom i upoznavanje s Morisom pa smo tako i organizirali jutro. Posebno je vrijedno iskustvo djevojčice koja je imala strah od psa. Mama je pripremila djevojčicu, ali joj je bilo važno da i ona osobno sudjeluje. Omogućeno im je vrijeme samo za njih i Morisa. Završilo je druženjem djevojčice, mame i psa. Djevojčica je dragala Morisa i prilazila mu sama bez problema. Odbila je i odlazak kući s mamom koji joj je mama ponudila.

Izlazak u dvorište izgledao je kao i svaki dan. Ovaj put dogovor je uključivao i odnos prema Morisu. Djeca su poštovala napatuk da Morisu treba malo odmora. Prilazila su mu polako i pustila ga da se slobodno kreće. Brinuli su se je li žedan ili gladan.

Na kraju pedagoške godine je bilo evidentno koliko je ovo iskustvo direktno utjecalo na djecu. Baš svako dijete (njih 26) je nacrtalo sebe i uz crtež zapisalo izjave „Po čemu ću pamtiti vrtić“, koje su individualno priopćavali odgojiteljima. Svako dijete spomenulo je gostovanje Morisa u vrtiću.

Izjave djece za kraj godine

Franko: „Pamtiti ću vrtić po olimpijadi i Morisu. I po izletu u Buffalu.“

Cvita: „Volim kad smo radili Čuvarka, i Morisa volim, i olimpijadu volim, i radionicu.“

Petra: „Sjećam se u vrtiću kad nam je bio Moris i kad je Gricko došao i kad smo bili na olimpijadi i zajednički rođendan. Moris mi se jako svidio zato što pomaže djeci. Moris mi se svidio zato što je dobar. Sviđa mi se zato što je brižan. Moris je znatiželjan. Moris je divan. Moris je sretan psić.“

Renata: „Volim maškare i izlet i da nam je Moris bio i da opet dođe.“

Patricia: „Što smo bili u Kneževoj palači, u Buffalu i muzeju soli i kad je Moris i hrčak bio i onaj drugi pas.“

Tonka: „Zabava i solana i Moris i rođendan.“

Tonka o Morisu: „On je pudlica i bio je s nama od 6 do 11 sati. Teta Mia će nam dati svoj bijeli mantil da ga iscrtaamo, a mi ćemo Morisu napraviti igračku od naše stare robe.“

Cvita o Morisu: „Moris je terapijski pas, on je muško. Radi u Zagrebu u bolnici. Nacrtali smo mu dekiću. Teta Mia je rekla da on mora biti na povišenom. Nosi zvonce oko vrata.“

Također je bilo evidentno kakav nje utjecaj ostavio pas na djecu na konkretnom primjeru. Naime, djevojčica je riješila strah od pasa baš zbog posjeta Morisa vrtiću. Na početku nove pedagoške godine (2019./2020.) pitala je o Morisu i pohvalila se kako njen rođak ima novog psa i kako ga ona posjećuje i mazi.

Dobrobiti za dijete i za zajednicu

O interakcijama ljudi i pasa provedena su brojna istraživanja, uključujući i interakcije sa psima kućnim ljubimcima i utvrđene su brojne dobrobiti. Samo neke od njih su poboljšanje socijalne pažnje, sniženje pokazatelja stresa, smanjenje straha i anksioznosti, smanjenje agresije, povećanje povjerenja prema drugim osobama, povećanje empatije...

Većina navedenih učinaka dovodi se u vezu s utjecajem hormona oksitocina koji se stvara u hipotalamusu i oslobađa se kao odgovor na senzornu stimulaciju (dodir, toplina, milovanje). Hormon oksitocin ima značajan utjecaj na stimulaciju socijalne interakcije. Oslobađanjem oksitocina u krvotok sustav i mozak dolazi do poboljšanja socijalnih vještina, pozitivne percepcije sebe, povjerenja, velikodušnosti itd. Interakcija ljudi i pasa dovodi do povećanja razine oksitocina kod oboje. Sve navedeno predstavlja emocionalnu dobit za dijete. Znamo da dijete prilikom susreta sa psom ne potiskuje osjećaje. (Buljan Flander i sur., 2018, str. 419). Sva djeca su Morisa željela dodirnuti, ali isto tako su shvatili da je on u jednoj posebnoj, nesvakidašnjoj situaciji jer se prvi put nalazi u našem vrtiću. To pokazuje da su djeca sposobna procijeniti i posljedice nekih svojih akcija. U svim susretima sa životinjama osviještena je jedna važna činjenica, a to je da se životinje boje buke. Tijekom Morisovog boravka u vrtiću jedni drugima su ponavljali da se životinje boje buke, a neki su čak upozorili i roditelje. Kroz ovaj susret došla je do izražaja socijalna dobrobit. Djeca su pokazala mogućnost prilagodbe novoj situaciji i novim okolnostima. Odgovorno su se ponašala. Jutarnji krug trajao je duže. Čak su i trogodišnjaci strpljivo čekali red da priđu Morisu jer su mu prilazili jedno po jedno, spustili su se na njegovu razinu, smijehili se i tiho razgovarali s „tetom Mijom“. Velika dobrobit za dijete je i samo iskustvo doživljeno u vrtićkom danu provedenom s Morisom.

„Prema teoriji biofilije ljudi imaju urođenu želju za povezanost s prirodom te su evolucijski predisponirani da obraćaju pozornost na životinjski svijet.“ (Buljan Flander i sur., 2018, str. 418). Neke teorije objašnjavaju pozitivne učinke koje interakcija sa životinjama ima na ljude, npr. teorija privrženosti ističe utjecaj tih odnosa na emocionalnu dobrobit. „Istraživanja su potvrdila da ljudi mogu formirati sigurno privrženi odnos s terapijskom životinjom što stvara radne modele koji su pozitivni i optimistični i tako doprinosi samopouzdanju, dobrim strategijama emocionalne regulacije, psihosocijalnom funkcioniranju i povoljnom mentalnom zdravlju.“ (Buljan Flander i sur., 2018, str. 418). Bilo je divno vidjeti djecu kako su organizirana i kako jedni druge opominju na neko pravilo, na ponašanje u novoj situaciji u kojoj se do sada još nisu našla, ali predviđaju svoju ulogu i važnost osobnih postupaka. Ta spoznaja o odgovornosti i moći koja proizlazi iz osobnih ponašanja u određenoj situaciji potvrđuje odraslima kako ih djeca usmjeravaju prema novim vizijama prakse.

„Jedno od načela Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje je otvorenost i kontinuirano učenje i spremnost za unaprjeđivanje prakse.“ (Kurikulum dječjeg vrtića Radost Zadar za pedagošku godinu 2019./2020.) Autorica Slunjski (2008) ističe da je za razvoj odgojno-obrazovne prakse vrtića potrebno imati određenu viziju. Vrtić bi trebao ohrabrivati otvorenost ljudi za novine, trebao bi neprekidno poticati ljude da grade osobne vizije te da ih dijele s drugima i kreiraju zajedničku viziju koja bi pokrenula zajednički razvoj (prema Slunjski, 2008). „Cilj nam je stvarati i

razvijati kulturu istraživanja i učenja, tj. sukonstruiranje znanja svih sudionika odgojno-obrazovne prakse.“ (Kurikulum dječjeg vrtića Radost Zadar za pedagošku godinu 2019./2020.) Ovo iskustvo je pokazalo važnost povjerenja prema djeci. Iako smo bili u svom prostoru djeca su dovedena u potpuno novu situaciju, nove okolnosti i nova „pravila“. Nije se dogodila nijedna situacija u kojoj je trebalo reagirati, preusmjeravati ili mijenjati planirane aktivnosti. O dobrobitima suživota sa psima bavili su se brojni stručnjaci. Poznata hrvatska psihologinja Mirjana Krizmanić napisala je knjigu O životinjama i njihovim ljudima (2018). To je prva knjiga u Hrvatskoj koja se bavi ulogom životinja u životu ljudi. Stručnjaci preporučuju roditeljima da dijete odrasta uz psa. Smatra se da dijete koje je odraslo uz psa kao kućnog ljubimca stječe vrlinu odgovornosti te postaje svjesnije drugih bića oko sebe s obzirom na to da u djetinjstvu promatra i upoznaje živo biće koje ne verbalizira svoje potrebe na način na koji to rade ljudi već djeca uče govor tijela životinje. Kod djece se osvijesti mogućnost razumijevanja drugog živog bića bez da se verbalizira ljudskim jezikom. Kasnije dijete može tu istu vještinu primjenjivati i kod ljudi.

Refleksije roditelja

„Moja curica (6) je kao malena (3) doživjela strah prema psima na način da joj je nepažnjom vlasnika dotrčao s leđa (nije ga vidjela). Od tada bilo kakav doticaj sa psom bi završio u suzama, strahu i bijegu od njega koliko god smo razgovarali o tome. Kad nam je predstavljen dolazak terapijskog psa u vrtić odmah smo tu vidjeli priliku za nekom promjenu i hvala Bogu da smo imali bliski susret s Morisom. Gledajući svoje vršnjake kako bez straha prilaze i grle to slatko stvorenje, ona je uz veliki oprez i dalje prisutan strah kraj mene pokazala želju da mu priđe i podraga ga. To je potrajalo doslovno par sekundi, ali je urodilo plodom. I dalje postoji oprez i ustručavanje, ali i velika želja i ljubav da ostvari interakciju s njima. Djevojčica jako često (barem 1x tjedno) spomene Morisa, kako ju je poljubio (liznuo) i kakva mu je dlaka. Ipak je taj strah bio umanjen njegovim djelovanjem na nju s obzirom da je to zapamtila. Zato pozdravljam ovakve posjete vrtićima, školama i drugim ustanovama.“ – majka Danijela Mikšić

„Ja smatram da je to za djecu jako pozitivno iskustvo i da bi takav pas trebao postati dio vrtićke svakodnevnice. Moja djeca su sada u školi, ali to sjećanje je i dalje živo. Tonka je rekla da joj je bilo jako lijepo kad je došao Moris i da bi voljela da je više puta došao i da on pomaže djeci. Cvita kaže da je i njoj bilo super i da bi voljela da Moris svaki dan dolazi.“ – majka Danijela Crnošija

„Terapijski pas je poželjan u vrtiću iz razloga što djecu zabavlja i opušta.“ – majka Maja Pehar

Refleksije odgojitelja

„Cijeli tim je podržao dolazak psa u naš vrtić i cijelu ideju naše kolegice, ali tada nismo ni slutili koje nam bogatstvo u praksu to donosi. Svi znamo dobrobiti ovog i sličnih projekata u teoriji, ali praksa, tj. ovo konkretno iskustvo donijelo je još jednu dimenziju življenja koja nadilazi vrtić, skupinu, pojedinca i sve nas povezuje bez riječi na jedan poseban način budeći u djeci i njihovom pogledu samo naslućene potencijale. Izvlači nas iz rutine vrtićke svakodnevnice i usmjerava na potrebe i emocije živog bića koje boravi s nama u sobi. Nešto je tu tako posebno da su djeca sama stvorila uvjete koji odgovaraju Morisu samo da što duže ostane. Bili su tihi, čekali red da dođe do njih, pitali sve što ih je zanimalo i cijelo vrijeme brinuli je li njemu dobro, je li se umorio. Cijela skupina je postala povezana cjelina koja promatra, osluškuje, uči, doživljava i osjeća u isto vrijeme. Ima li boljeg poticaja za buđenje potencijala djeteta?“ – odgojiteljica Ivana Dokoza

„S obzirom da imam psa kod kuće, znam koliko je to malo stvorenje promijenilo moj život u pozitivnom smislu. Postala sam osjetljivija prema ljudima u svojoj okolini. Pas je obogatilo moj društveni život jer sam upoznala brojne ljubitelje životinja, nasmijane, vesele, pozitivne, humoristične i zato DA psu u vrtiću jer će pas obogatiti i učiniti kvalitetnijim život djece u ustanovi, u instituciji. Pobuditi će u njima pozitivne emocije, suosjećanje, ugodu, radost, uzbuđenje, zadovoljstvo. Kontinuiranim kontaktom i brigom za psa razvijati ćemo samopouzdanu i emocionalno stabilnu djecu koja će se odgovorno nositi sa svojim životnim zadaćama, biti tolerantni i pozitivni.“ – odgojiteljica Neda Grbin

„(Prema NKRPPOO (2014) shvaćanje djeteta kao cjelovitog bića i kao aktivnog stvaratelja znanja, utječe na vrtić koji postaje mjesto otkrivanja, stvaranja, istraživanja i aktivnog učenja i tako postaje djetetu model kvalitetnih odnosa i suradnje, a očituje se u kvaliteti međusobne suradnje odgojitelja, roditelja i ostalih djelatnika.) Upravo u ovom primjeru konkretne suradnje i gostovanja Morisa prepoznajem vrijednosti koje Nacionalni kurikulum propisuje. Podržavam ovakve susrete i voljela bih da ih u budućnosti bude što više.“ – odgojiteljica Kristina Maričić

"Refleksivna otvorenost kompetentnog odgojitelja koji svoje osobne vizije... potičaje i potencijale usmjerava na unaprjeđivanje odgojno-obrazovne kvalitete i stvaranje zajedničke poželjne budućnosti i životu i radu vrtićke zajednice." – odgojiteljica Renata Stipanov

Zaključak

Moderno društvo se udaljilo od prirode, a slobodno vrijeme se često provodi u zatvorenim prostorima. Vrtić sa psom kao kućnim ljubimcem zamišljen je za svu djecu, a pogotovo za onu djecu čiji roditelji bezuvjetno podržavaju život s kućnim ljubimcem. U takvoj skupini poželjno je da uz odgojitelje bude prisutan obučeni stručnjak za psa. Potrebno je da pas koji ulazi u ustanovu ima certifikat za obuku, ali cilj nije da provodi konkretni tretman već opušteno zajedničko življenje jedne male zajednice uz psa. Ovim radom se želi ukazati na dobrobiti života sa psom te bi se takvo iskustvo trebalo preporučiti svakom čovjeku i omogućiti svakom djetetu. Potrebna je bila priprema za ovakav posjet, pa je tako i velika odgovornost, kao i strah bio prisutan, a jasno je onda zašto je od ideje do realizacije prošlo 10 godina. Kada bi se i pojavila sumnja u provođenje ideje cjelodnevnog gostovanja psa u vrtiću, uvijek bismo iznova postavili pitanje djeci: „Želite li da pas dođe u vrtić?“. Odgovori djece su uvijek iznova motivirali i pokretali navedenu ideju te "natjerali" odgojitelja na provedbu ideje u akciju. Vidljivo je i koliko je navedeno iskustvo bilo novo, ali opet pozitivno izazovno. Ovaj projekt predstavlja suradnju na više razina; suradnju s roditeljima, razumijevanje, potporu i podršku cijelog tima objekta i stručne službe, ali i multidisciplinarnu suradnju sa širom zajednicom na relaciji između Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba i DV Radost.

Literatura

Batinić, Ana (2013). U carstvu životinja. Animalističko čitanje hrvatskih dječjih časopisa. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet – Periodika Croatica.

Buljan Flander, G., Štimac, D., Fridrih, R., Raguž, A., Kuculo, I., Galić, R. (2018). Prednosti korištenja terapijskih pasa u terapiji i dijagnostici kod pacijenata s psihosocijalnim zdravstvenim teškoćama. Socijalna psihijatrija (0303-7908) 46 (2018), 4; 413-425.

Deverney, B., Garašić, D., Vučić, V. (2003). Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj. Zabok: Tisak i uvez, Sveučilišno i umjetničko učilište Zabok.

Kurikulum dječjeg vrtića Radost Zadar za pedagošku godinu 2019./2020.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Zagreb: Narodne novine. Preuzeto 20. veljače 2020. s <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>.

Slunjski, E. (2008). Dječji vrtić zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja. Zagreb: Spektar Media.

LUTKARSKO STVARALAŠTVO U DJEČJEM VRTIĆU

Sažetak: Lutka i lutkarsko stvaralaštvo u dječjem vrtiću, pa i šire, medij je kojim vrlo lako dopiremo do dječjih srca. Razgovor, spontana igra ili pak predstava tehnike su koje uz lutku postaju pristupačnije, zanimljivije i katarzične kada djeci želimo približiti neku temu ili problem. Stoga je vrlo važno, već od najranije dobi, koristiti lutku u radu i igri s djecom, pokazati im postupak kako koja lutka nastaje, koliko je vremena i truda uloženo u taj proces. Na taj način osvještavamo vrijednost onoga što izradimo i mijenjamo loše navike kako bi odnos prema vlastitim i tuđim stvarima bio kvalitetniji i ispunjen poštovanjem. Osim izrade lutke te igre i improvizacija, važno je upoznati i tijek stvaranja predstave putem osmišljavanja originalnog teksta, odabira glazbe i izrade scenografije u suradnji s odgojiteljima, roditeljima te širom zajednicom ako je to moguće. Na taj način djeca uče kako ostvariti svoju ideju suradjući i uvažavajući sve dionike u procesu. Njegovanjem lutkarskog stvaralaštva u dječjem vrtiću dijete stječe niz vrijednih kompetencija i vještina koje će moći primjenjivati na bilo koje razvojno i interesno područje tijekom života.

Ključne riječi: dijete, lutka, lutkarsko stvaralaštvo, suradnja

PUPPET CREATIVITY IN KINDERGARTEN

Abstract: Puppets and puppetry in kindergarten, and beyond, is a medium through which we can very easily reach children's hearts. Conversation, spontaneous play or performance are the techniques that become more accessible, interesting and cathartic when using a puppet and when we want to bring a topic or problem closer to children. Therefore, it is very important, from the earliest age, to use a puppet in work and play with children, show them the procedure of how puppets are made, how much time and effort have been invested in this process. In this way, they become aware of the value of what they create and change bad habits so that the attitude towards their own and other people's things is of better quality and filled with respect. In addition to making a puppet, playing with it and improvising, it is important to familiarize children with the course of creating a play by creating the original text, music selection and making sets in collaboration with educators, parents and the wider community if possible. In this way, children learn how to accomplish their idea by collaborating and respecting all participants in the process. By nurturing puppetry in kindergarten, a child acquires a number of valuable competencies and skills that he or she will be able to apply to any developmental domain and area of interest during his or her life.

Key words: child, puppet, puppetry, collaboration

Uvod

„Bit je lutkarstva, kao grane scenske umjetnosti, u neobično lijepom, poetskom činu oživljavanja nežive materije preko glumca lutkara.“ (Pokrivka, 1978., 8.) Osim nas odgojitelja, učitelja, roditelja, baka i djedova i dijete to može ostvariti samo. Ono nije ograničeno zbiljskim, ono lakše i prirodnije ulazi u svijet mašte i upravo zato djetetu treba omogućiti uživanje i stvaranje u tom čudesnom svijetu – svijetu lutkarskog stvaralaštva. Kako bi dijete razumijelo sav potencijal koji nudi lutkarstvo, potrebno ga je uključiti u svaki segment lutkarskog stvaralaštva: upoznavanje različitih vrsta lutaka i njihove mogućnosti tijekom animacije, kako i od čega ta lutka može nastati te što je sve potrebno da bi napravili predstavu u kojoj će djeca postati glumci lutkari. Kako to uskladiti i postići u punoj skupini djece u dječjem vrtiću? Naš put se može opisati kroz tri faze u kojima su djeca postupno gradila lutkarski svijet, razvijala se i rasla te stvorila nešto u čemu uživaju, međusobno suradjuju i poštuju svoj i tuđi trud.

1. Faza: Upoznavanje lutaka

Za upoznavanje različitih vrsta lutaka kao poticaj sam koristila interaktivne priče, lutkarske improvizacije i predstave, susret s glumcima lutkarima i posjete kazalištu. Najupečatljiviji poticaj su bile dvije ginjol lutke: lutak Tvrtko i lutka ptice Pero Djetlić. Te lutke su začarale dječja srca, postale njihovi prijatelji i dio naše skupine koje su djeca iz dana u dan željno iščekivala kako bi vidjela zgrade i nezgrade koje su im lutke pričavale. Osim ginjol lutaka upoznali su lutke u tuljku, lutke zijevalice (od čarape, štipaljke), štapne, stolne lutke, velike/gigantske lutke, lutke za prstiće.

Dobrobit je višestruka. Svaku lutku djeca su mogla osobno vizualno i taktilno doživjeti te upoznati načine kako određenom lutkom upravljati. Dobili su mogućnost uživljavati se u uloge: aktivno kroz glumu, improvizaciju i sudjelovanje u predstavama u ulozi pomagača, pjevanjem poznatih pjesmica s likovima, te pasivno suosjećanjem s lutkom i njenim likom, promatranjem svojih prijatelja kako

stvaraju svoju predstavu ponavljanjem rečenica iz već viđenih improvizacija ili izmišljajući svoje kratke scenarije. Gledajući predstave i stvarajući svoje lutkarske minijature djeca uče prepoznati razliku između dobra i zla, uvježbavaju komunikaciju kroz monolog i dijalog učeći međusobno surađivati (slušati jedni druge, pričekati, dijeliti igrovni prostor, mijenjati uloge i lutke). Čestim gledanjem predstava djeca upoznaju kazališnu kulturu tj. kako gledati predstavu u svom prostoru/u sobi dnevnog boravka ili u autentičnom prostoru u profesionalnom kazalištu.

Izazovi s kojima smo se susretali bili su nestrpljenje kada svi žele glumiti u isto vrijeme ili izbor lutke, potreba da se približi lutki i odmah ju opipa, ustajanje tijekom predstave i šetanje ispred kulisa, prekidanje glumca lutkara, ometanje vidnog polja ostalih u publici. Neka od naših rješenja bila su: uvođenje brojalice i podjela u grupe te davanje vremenskog okvira od 15ak minuta radi kružnog cirkuliranja djeca u ulogama glumaca. Nekada su djeca doslovno imala potrebu uhvatiti lutku u ruku te bi ju predala nekome drugom pa bi do zamjene došlo vrlo brzo, a nekada se igra morala zaustavljati radi neprikladnog odnosa prema lutkama i dječje zanesenosti. Tada bi zastali, prisjetili se dogovorenih pravila, osobito onih o čuvanju vlastitih i tuđih stvari. Na ovaj način djeca su vrlo brzo shvatila da su im lutke dostupne i da će imati dovoljno vremena igrati se njima te je i ustajanje tijekom predstave i ometanje drugi vrlo brzo svedeno na minimum. Nakon učestalog gledanja predstava djeca su počela sama korigirati svoje ponašanje (vraćala bi se na mjesto kada bi ostali u publici reagirali ili bi se sami sjetili pravila). Isto tako i tijekom glume lutkama više ne bi u isti tren bila tolika gužva jer su djeca znala da će dobiti priliku. Uvijek je onih koji su manje strpljivi, ali na ovaj način i oni su naučili kontrolirati svoje potrebe i odgoditi ih za malo kasnije.

2. Faza: Izrada lutaka

Ponuda različitih materijala (papir, karton, kolaž, gotove oči, drveni štapići, drvene kvačice, pamuk, tkanina, dugmeta, plastični čepovi, kartonske role i kutije...) plijene dječju pozornost, privlače i potiču na akciju. Tehnike koje smo kristili u izradi lutaka bile su u početku one jednostavnije djeci poznate (ljepljenje papira u obliku mozaika na već pripremljenoj bazi) pa sve do složenije kada je potrebna asistencija odgojitelja u ljepljenju vrućim ljepilom radi upotrebe materijala koji se ne mogu zaljepiti dječjim ljepilom. Nakon izrađene lutke djeca su ponosno pokazivala prijateljima što su uspjela izraditi, nebrojeno puta iznenađeni i sami sobom. Budući da je nekoj djeci bilo potrebno više pomoći, a nekim manje isprofilirala su se djeca koja su pomagala drugima, davala identične upute koje daje odgojitelj te bila od velike pomoći tijekom cijelog procesa stvaranja lutaka. U ovoj fazi djeca su ispitivala mogućnosti ponuđenih materijala te utjecaj jednog materijala na drugog (oblikom, veličinom, teksturom, težinom). Usavršavali su tehniku rezanja škalicama, ljepljenja dječjim ljepilom (pravilna upotreba – odmjereno potisak kako ne bi previše ljepila ostalo na površini, zatvaranje ljepila nakon upotrebe da se ljepilo ne bi rasušilo), presavijanje papira u zadani oblik, vezanje čvora. Kada dijete jednom izradi svoju lutku počinje voditi brigu o njoj, ljuti se kada je netko grub u igri jer se lutka može oštetiti. Tada počinje voditi brigu i o tuđim lutkama (sprema ih na predviđeno mjesto, upozorava, demonstrira pravilan odnos i potiče prijatelje na isti i sl.).

3. Faza: Priprema predstave

Kao poticaj djeca prvo gledaju lutkarski igrokaz s lutkama koje će i sami izrađivati. Nakon igrokaza djeca izrađuju jednu ili više lutaka vodeći se vlastitim interesima. Izvorni tekst se prilagođava dobi djece tj. pojednostavljuje korištenjem sličnih fraza. Budući da je u skupini veliki broj djece, a uloga je malo, djeca se grupiraju prema vlastitim željama, empatijama te slijedi uvježbavanje teksta. Ostala djeca koja ne glume izravno u predstavi imaju ulogu publike i zvučne kulise (odgovaraju na pitanja glumca lutkara te najavljuju pjesmom neku od uloga). Na taj način produljuje se namjerna pažnja, djeca uče uvažavati druge i njihov trud i zalaganje. Posuđuju svoju lutku prijatelju. Ponavljaju i uvježbavaju kako se ponaša u kazalištu, koriste već stečene vještine međusobne suradnje i djeljenja prostora (glumačkog i prostora publike), jačaju samopouzdanje koje je potrebno za javni nastup. Djeca, koja se inače ne vole isticati, u ovakvim projektima i zadacima često isplivaju kao vrlo talentirana te ih nakon ovakve vrste sudjelovanja ostali počnu gledati drugim očima i više uvažavati. Nakon toga takva djeca češće bivaju pozvana u igru i društveni život im postaje bogatiji. Završni dio ove faze je izrada scenografije: oslikavanje kulisa, slaganje kamenčića, građenje kuća i zgrada od drvenih kockica, postavljanje tkanina za travu, zemlju, nebo i sl.

Za uvježbanu predstavu djeca mogu izraditi pozivnicu te pozvati prijatelje iz druge skupine, roditelje, naše stručne suradnike na prikaz rada ili jednostavno snimiti dječju predstavu za uspomenu i prosliti-

jediti je svakom djetetu. Takve snimke djeca jako vole gledati i ponosno ih pokazivati članovima svoje obitelji i šire. Osim na poznatom tekstu cijeli proces se može podići na višu razinu osmišljavanjem i stvaranjem originalnog teksta nastalim u dramskoj igri odgojitelja i djece. Kao poticaj može biti priča s drukčijim krajem, stavljanjem poznate priče ili bajke u drugi vremenski okvir, procesna drama, problem situacije ili nešto drugo iz čega bi se izrodila zanimljiva priča, potaknuta dječjom maštom, iskustvom i zaigranošću jer rezultat neće izostati.

Zaključak

„Lutkarstvo je sinteza umjetnosti koja u sebi objedinjuje likovni, glazbeni, dramski, plesni i književni izraz, pa stoga nudi bezbrojne mogućnosti kreativnog izražavanja kako za djecu, tako i za odrasle.“ (Županić BeniĆ, 2009., 8) Kroz ovaj projekt djeca su iskusila i proživjela svu ljepotu lutkarskog stvaralaštva razvijajući se na svim poljima. Sinergija stečenih vještina i spoznaja djeci je pružila temelj za daljnje izazove i omogućila im nadogradnju i primjenu istih tijekom života. Volim reći kako je život pozornica i svaka uloga je jednako bitna i važna ukoliko igraš ulogu iz srca i daješ ono najbolje od sebe.

PARTICIPACIJA DJECE U PLANIRANJU, REALIZACIJI I VREDNOVANJU ODGOJNO OBRAZOVNOG PROCESA

Sažetak: Razvoj temeljnih demokratskih vrijednosti je sastavni dio svakog kurikulumu, kako onog na razini države, tako i kurikulumu na razini vrtića. Razumijevanje pojma demokratskih vrijednosti i njegovo oživotvorenje u praksi se razlikuje ne samo na razini vrtića, nego i na razini svake skupine i ovisno je o implicitnoj pedagogiji svakog odgojitelja. U osnovi razvoja demokratskih vrijednosti nalazi se mogućnost participacije djece u planiranju, realizaciji i vrednovanju odgojno obrazovnog rada. U praksi su prisutne različite razine participacije u čijoj osnovi je kvalitetna komunikacija, pažljivo promatranje i slušanje djeteta te pravodoban odgovor na njegove potrebe i interese. Često puta se prilika da dijete izabere aktivnosti kojom će se baviti opisuje kao participacija pri čemu se ne propituje proizlazi li ta aktivnost iz stvarnih potreba i interesa djeteta ili je to nešto što su odrasli pretpostavili da djecu zanima. U osnovi svake participacije je sloboda tako da je slobodan izbor aktivnosti samo temelj za razvoj participacije. U praksi je vidljivo da se participacija češće omogućava u procesu realizacije nego u planiranju i vrednovanju, a uzrok tomu mogu biti nedovoljna pripremljenost odgojitelja za ovakav način rada, nedovoljno znanja i vještina, kao i nepoznavanje alata.

Ključne riječi: demokratske vrijednosti, participacija, sloboda, mentalne mape

Uvod

Teorijsku osnovu participacije djece nalazimo u temeljnim dokumentima na kojima se bazira odgojno obrazovni rad u dječjim vrtićima, Konvenciji o pravima djeteta, Prijedlogu koncepcije predškolskog odgoja (1991.), Programskom usmjerenju odgoja i obrazovanja predškolske djece (1991.) i Nacionalnom kurikulumu ranog i predškolskog odgoja (2015.). U Prijedlogu koncepcije predškolskog odgoja naglašena je uloga razvoja demokratskih odnosa, pluralizma ideja i programskih oblika, slobode i prava u izboru i kreiranju programa. Programsko usmjerenje, polazeći od uvažavanje najsuvremenijih spoznaja o zakonitostima razvoja naglašava važnost poštivanja i ostvarivanja prava djece. Nacionalnim kurikulumom ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja naglašen je značaj slobode, otvorenosti i raznolikosti koja se treba odražavati na cjelokupan odgojno obrazovni rad. Dijete se shvaća kao aktivan građanin zajednice koji ima svoja prava i u stanju je aktivno sudjelovati u donošenju odluka koje su povezane s njegovim životom.

Implementacija teorijskih osnova u praksi

Dokumenti se u praksi tumače na različite načine, ovise o razumijevanju svakog odgojitelja, njegovim prethodnim iskustvima i vrijednostima koje njeguje. Razlika nije samo od vrtića do vrtića, uočavaju se različitosti u razumijevanju i pristupu od skupine do skupine. Prijelaz od tradicionalnih ka suvremenijim načinima rada nije nimalo lagan, zahtijeva promjene u načinu razmišljanja, te stoga predstavlja pravi izazov za odgojno obrazovne djelatnike. Proces prijelaza od tradicionalnih na demokratske načine rada, osim promjene u načinu razmišljanja, zahtijeva i kreativnost odgojitelja te viziju da su promjene nužne. Vizija vrtića koji djeci omogućuje ostvarenje svih njegovih prava motivira na djelovanje, a objektivno sagledavanje trenutnog stanja omogućuje uvid u raskorak između trenutnog stanja i vizije što može biti snažan pokretač mnogih promjena i početak kvalitetnog odgojno obrazovnog rada. Pokušaji uvođenja demokratskih odnosa u vrtiće izvana osuđeni su na neuspjeh jer odgojitelji nisu intrinzično motivirani, ne vide dublji smisao ni potrebu za uvođenje promjena pod izlikom da drugačije nije potrebno ili nije moguće. Razina slobode i mogućnosti participacije djece u planiranju, realizaciji i vrednovanju odgojno obrazovnog rada ima i objektivna ograničenja kao što su organizacija rada, materijalni uvjeti rada, dnevni ritam izmjene aktivnosti i sl. Nesklonost promjenama djelomično svoje korijene vuče iz nedovoljno kompetencija stečenih formalnim školovanjem i stručnim usavršavanjem djelatnika.

Profesionalni razvoj odgojitelja

Ustaljena praksa profesionalnog razvoja odgojitelja koja nudi povremene edukacije iz određenih područja dovodi do parcijalnog unapređivanja pojedinih segmenata rada bez dubljeg razumijevanja potrebe za stvarnim promjenama. Radionice i predavanja kao oblik stručnog usavršavanja odgojitelje uglavnom stavljaju u pasivni položaj primanja informacija koje često puta nisu iskoristive u praksi, znanja su parcijalna i često nepovezana, onemogućuju doživljaj stvaranja šire slike te

vrlo rijetko utječu na promjenu stava i formiranje sustava vrijednosti. U težnji da se ovakva praksa promjeni nužno je uvoditi inovativnije oblike stručnog usavršavanja koji omogućuju dublje uvide u vlastite stavove i vrijednosti s ciljem njihove nadogradnje i mijenjanja. Pri kreiranju plana stručnog usavršavanja nužno je pratiti potrebe i interese odgojitelja, te ga neprestano nadograđivati i realizirati kroz zajednice učenja. Napuštajući ulogu pasivnih primatelja informacija, odgojno obrazovni djelatnici postaju sukreatori novih znanja kroz različite oblike stručnog usavršavanja koji se temelje na međusobnom slušanju i uvažavanju, razmjeni znanja, dubljem promišljanju svojih stavova i razumijevanju stavova drugih. Zajednički rad u zajednicama učenja omogućuje kvalitetno stručno usavršavanje relevantno za određeni vrtić i primjereno potrebama pojedinaca koji u tom vrtiću borave. Odgojitelji participiraju u svim segmentima svojeg usavršavanja, od planiranja i realizacije do vrednovanja. Ovakav način stručnog usavršavanja djelatnika pomaže u stvaranju demokratičnog ozračja u kojem svi daju svoj doprinos na putu do realizacije zadanih ciljeva. Prvi je korak u stvaranju atmosfere u kojoj je participacija djece dobro došla i poželjna.

Participacija djece u planiranju, realizaciji i vrednovanju u praksi

U osnovi stvaranja uvjeta za dječju participaciju je povezanost odgojitelja s djecom i kvalitetna, uvažavajuća komunikacija. Ostvarenje participativnih prava djece varira i nije uvijek isto jer je često puta dozvoljeno samo u situacijama kada to odraslima odgovara i do mjere za koju odrasli procijene da je dostatna. Povremena participacija je zbunjujuća i izaziva kod djece nesigurnost te je na taj način kontraproduktivna. Analizom stanja u praksi uvidjelo se da se participativna prava djeci omogućuju najviše u realizaciji odgojno obrazovnog rada kroz pravo djeteta da bira aktivnost, partnere u igri, da igru modificira i prilagođava svojim potrebama, te da samo odlučuje o vremenskom okviru svoje aktivnosti. U ovakvom pristupu uloga odgojitelja je pratiti dijete, oslušivati njegove potrebe i interese te na osnovu dobivenih podataka planirati i kreirati odgojno obrazovni rad. U ovom segmentu značajnu ulogu imaju različite vrste dokumentiranja koje omogućuju timske analize i refleksije u nastojanju da se spoznaju i prate procesi učenja svakog djeteta posebno, a samim tim i unaprijedi odgojno obrazovni proces. Svaka osoba uključena u timske rasprave na osnovu dokumentacije svojim znanjima i iskustvima doprinosi dubljem razumijevanju procesa dječjeg učenja, ali i dubljem razumijevanju sebe kao odgojitelja, te prepoznavanju područja na kojima je potrebno dodatno raditi u svrhu daljnjeg razvoja cjelokupnog odgojno obrazovnog rada. Oslušivanje djeteta, njegovih potreba i interesa, te kvalitetno dokumentiranje istih u svrhu zajedničke refleksije dobar je početak ostvarivanja participativnih prava djece, iako samo slušanje još uvijek ne znači uvažavanje, kao ni mogućnost utjecaja. Participacija djece u planiranju i vrednovanju odgojno obrazovnog rada često je podložna manipulaciji u smislu da djeca sudjeluju na način za koji znaju da je društveno prihvatljiv, odričući se svojih istinskih želja i potreba. Odgojitelji često nude perspektivu o djetetu koja nije u potpunosti točna jer je nedovoljno istražena i provjerena. Na pitanje što djeca u vrtiću vole, odgojitelji u velikom broju odgovaraju nabranjem različitih aktivnosti poput igre građenja, igre u obiteljskom centru. Na isto pitanje djeca odgovaraju da najviše uživaju u samoorganizirajućim igrama na vanjskom prostoru. Na pitanje što djeca u vrtiću ne vole, odgojitelji u velikom broju slučajeva odgovaraju da ne vole pospremati igračke nakon igre. Na ovo pitanje djeca odgovaraju da ne vole popodnevi odmor i jutarnji krug. Češći kvalitetni razgovor s djecom omogućio bi dublje uvide, osigurao uvjete za sudjelovanje u odlučivanju o pitanjima koja se na njih odnose i omogućio kvalitetniji odgojno obrazovni rad.

Alat za participativno planiranje i vrednovanje odgojno obrazovnog rada

Promišljajući načine istinskog unapređenja ovog segmenta odgojno obrazovnog rada uočena je potreba za pronalaskom adekvatnog alata koji bi djeci i odgojiteljima omogućio zajedničko planiranje i vrednovanje s ciljem da se utjecaj odgojitelja postupno smanjuje, a razina samostalnosti i slobode djeteta povećava, uz mogućnost aktivnije uključenosti roditelja. Ponuđeno je rješenje u obliku mentalnih mapa, alata za kvalitetno planiranje i vrednovanje odgojno obrazovnog rada. Mentalne mape su alati koji omogućuju razvoj mnoštva različitih ideja i širenje istih u smjeru u kojem idu interesi djece. Svojim bojama, slikama i oblicima privlačne su i razumljive djeci, jednostavne i korisne za roditelje i odgojitelje. Omogućuju kreativno izražavanje i stvaranje mnoštva novih ideja, a crteži i simboli ih čine lako razumljivim djeci koja ne znaju čitati. Razvojna karakteristika mentalne mape usklađena je s istinskim potrebama planiranja odgojno obrazovnog rada, planiranja koji slijedi interese djece i omogućuje aktivno sudjelovanje djece i roditelja. Izradom mape na velikom papiru i

njezinom izloženošću na vidljivom mjestu u prostoru planiranje odgojno obrazovnog rada ne ostaje samo u domeni odgojitelja već je vidljivo svima zainteresiranima i nudi mogućnost utjecaja na daljnji tijek razvoja aktivnosti. Razvoj ovakvog načina planiranja i vrednovanja odgojno obrazovnog rada iziskuje spremnost na promjene i neprestano zajedničko istraživanje i učenje odgojno obrazovnih djelatnika.

Zaključak

Participacija djece u planiranju, realizaciji i vrednovanju odgojno obrazovnog rada je veliki iskorak u odnosu na ustaljenu praksu tradicionalnijih načina rada. Zahtijeva pomno promišljanje, usvajanje novih spoznaja, usavršavanja vještina istinskog prepoznavanja potreba djece i mijenjanje ustaljenih stavova. Nove uvide i rješenja problema koja pred nas stavlja suvremeni pristup odgoju i obrazovanju predškolske djece možemo steći na način da tražimo inovativna rješenja kroz suvremenije načine kontinuiranog profesionalnog razvoja.

Literatura

- Buzan, T. (2004.). Kako izrađivati mentalne mape, Zagreb: Knjižara Ljevak.
- Buzan, T. (2005.) Mentalne mape za klinice, Zagreb: Veble Commerce.
- Slunjski, E. (2008.) Dječji vrtić – zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja, Zagreb: Spektar Media.
- Slunjski, E. (2020.) Pedagoška dokumentacija, Zagreb: Element.
- Konvencija o pravima djece (1989.)
- Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece (1991.)
- Prijedlog koncepcije razvoja predškolskog odgoja (1991.)
- Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2015.)

Ljiljana Brašnić, stručni suradnik psiholog, Dječji vrtić More, Rijeka
E-pošta: ljbrasnic@gmail.com

TEŠKA VREMENA STVARAJU JAKE LJUDE?

Sažetak: Mala djeca su emocionalno i intelektualno uvelike ovisna o svojim roditeljima i drugim važnim odraslim osobama u obitelji, vrtiću, školi. Rezoniraju s nama, zrcale nas, vjeruju nam.

Kako se duh vremena u kojem živimo odražava u nama? Kako funkcioniramo, što mislimo i osjećamo dok tražimo modus vivendi u obitelji, na poslu, u virtualnom svijetu, u sebi? Opisuje li nas bolje ocean ili list na vjetru?

Svi doživljavamo anksioznost, strah, usamljenost, bespomoćnost i neizvjesnost. Uvjeti su to povoljni za jačanje panike, depresivnosti, ovisnosti...ali i kreativnosti, empatije, nade. Čovjeku možete oduzeti sve osim posljednje od ljudskih sloboda – a to je odabir vlastitog stava u bilo kakvim okolnostima. Viktor Frankl

Lucija Rupčić, .bacc. predškolskog odgoja, Dječji vrtić Osijek, Osijek, Hrvatska
E-pošta: Lucija.rupcic@hotmail.com

LUTKA KAO POSREDNIK U KOMUNIKACIJI U RADU S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Sažetak: Živimo u vremenu u kojem je neizostavni dio našeg svakodnevnog života virtualni svijet. Kako virtualni svijet obiluje podražajima, raznim mogućnostima izražavanja i istraživanja tako je postao neizostavan dio svakodnevice kod djece predškolske dobi. Shodno tome primjetna su znatna odstupanja u razvoju glasovno-govorne komunikacije i općenitog izražavanja emocija na prihvatljiv način kod djece predškolske dobi. Lutka kao temeljno izražajno sredstvo u lutkarstvu, nosi veliku ulogu kao posrednik u komunikaciji kod djece predškolske dobi. Ona potiče maštu i kreativno izražavanje tijekom same izrade lutke, a u konačnici predstavlja sredstvo komunikacije tijekom manipuliranja lutkom. Svakako potiče razigranosti i uvodi dijete u misaoni svijet čime uvelike olakšava izražavanje djeteta. Lutka igra nezamjenjivu ulogu u komunikaciji djece predškolske dobi jer su njene mogućnosti neograničene. Naš je zadatak kao odgojitelja dijete upoznati s lutkom, omogućiti mu da ju koristi u raznim situacijama i da lutka kao posrednik uvelike sudjeluje u djetetovom izražavanju i izgradnji pozitivne slike o sebi kroz komunikaciju s drugima.

Ključne riječi: lutka, virtualni svijet, glasovno-govorna komunikacija, dijete predškolske dobi

Maja Špiranović, bacc. predškolskog odgoja, Dječji vrtić Osijek, Osijek, Hrvatska
E pošta maja.spiranovic@gmail.com

POTICANJE LIKOVNOSTI U JASLICAMA

Sažetak: Mnoga istraživanja govore o važnosti utjecaja likovnih aktivnosti na razvoj djece (pažnju, usavršavanje fine motorike, okulomotorne koordinacije, samopouzdanje, kreativnost, razvoj osjetila). Likovnost dijete istražuje kada počne istraživati svijet oko sebe, a to je upravo najranija dob gdje treba omogućiti što više prilika za upoznavanjem okruženja i svojstvima materijala. Većina djece prvi puta se susreće sa likovnim materijalima u vrtiću tj. jaslicama i tu glavnu ulogu imaju odgojitelji koji će osmisliti okruženje s puno različitih materijala, poticati, usmjeravati ali nikako poučavati, dati konačni cilj. Dvogodišnjaci (skupina jaslice u kojoj provodim aktivnosti) crtanje doživljavaju kao igru, uživaju u njoj a naš je cilj da omogućimo što više takve igre. " Svako dijete je umjetnik, no problem je kako ostati umjetnikom nakon što dijete odraste." Pablo Picasso

Ključne riječi: jaslička dob, likovne aktivnosti, utjecaj okruženja, igra

POTICANJE KREATIVNOSTI KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Poticanje kreativnosti kod djece rane i predškolske dobi veoma je važno. Počinje u roditeljskom domu, a nastavlja se u predškolskoj ustanovi. Kreativnost se potiče i kroz likovni odgoj koji je vrlo važan u predškolskom uzrastu jer razvija djetetovu osobnost, razmišljanje, istraživanje te time potiče maštu i kreativnost. Djeca kroz likovni izraz iznose svoje osjećaje, strahove, doživljaje, svijet oko sebe, ali svako dijete na svoj način i ne treba ga sputavati „šablonama“. Obogaćena sredina uključuje bogatstvo poticaja koje će dijete znati iskoristiti ako smo stvorili dobro emocionalno okruženje, dali djetetu slobodu, bez ograničavanja i sugeriranja, bodreći ga, dijete je sudionik u aktivnostima, a ne pasivni promatrač. Kreativni odgojitelj vrlo brzo će uočiti kreativnost kod svakog pojedinog djeteta i pružiti mu priliku da se razvija. Bogatstvo raznovrsnog neoblikovanog likovnog materijala omogućuje djetetu likovnu kreativnost, neograničenu maštu, odnosno stvaranje „svoga“ i stvaranje „novoga“. Svako dijete je posebno, jedinstveno i drugačije i ono dok stvara razmišlja, istražuje, razvija svoju maštu i kreativnost.

Ključne riječi: kreativnost, likovni odgoj, istraživanje, poticanje

Biljana Kojović, psiholog, Koordinator komponente 2 na projektu "Inkluzivno predškolsko vaspitanje i obrazovanje" Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Beograd
E-pošta: biljana.kojovic@mpn.gov.rs

PODRŠKA PRIMENI NOVE PROGRAMSKE KONCEPCIJE U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA – ISKUSTVA SRBIJE **SUPPORTING THE IMPLEMENTATION OF THE NEW PRESCHOOL CURRICULUM FRAMEWORK IN PRESCHOOL INSTITUTION – EXPERIENCE IN SERBIA**

Osnove programa se u stručnoj literaturi i dokumentima međunarodne obrazovne politike prepoznaju kao ključna dimenzija kvaliteta. Uvođenje novih Osnova programa (NOP) – Godine uzleta donetih 2018. godine jeste reformski poduhvat jer nova programska koncepcija predstavlja značajan iskorak u odnosu na dosadašnji program i praksu. Kroz projekat Inkluzivno predškolsko vaspitanje i obrazovanje, koji realizuje Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (MPNTR), vrši se najvećim delom podrška primeni nove programske koncepcije. Realizuje se složen sistematičan sistem aktivnosti koje osnažuju kapacitete predškolskih ustanova (PU) za pružanje podrške dobrobiti i celovitom razvoju dece: obuke za 12000 vaspitača; mentorska podrška ustanovama; susreti horizontalne razmene; izrada priručnika, obuke svih direktora PU; unapređivanje stručnog usavršavanja praktičara, unapređenje digitalnih kompetencija vaspitača; unapređenje samovrednovanja i spoljašnjeg vrednovanja rada PU; unapređivanje jedinstvenog informacionog sistema u prosveti u domenu PVO; unapređivanje inicijalnog obrazovanja vaspitača. Ključne snage: uključenost relevantnih stejkholdera, koordiniran sistem podrške, visoka motivisanost praktičara za promene. Izazovi: povezani sa pandemijom Kovid 19, opremljenost PU, promena stavova i navika u radu je dugotrajan proces. MPNTR je posvećeno daljem unapređivanju legislativnog okvira, razvoju partnerstava i pružanju podrške realizaciji inicijativa koje podupiru primenu NOP.

Ključne reči: kvalitet, kurikulum, reforma, dobrobit, kompetentnost

*Sandra Backović, pedagog, savetnik koordinator,
Zavod za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja, RS
E-pošta: sbackovic3@gmail.com*

DOPRINOS KVALITETU U PREDŠKOLSKOM VASPITANJU I OBRAZOVANJU U SRBIJI

CONTRIBUTION TO QUALITY IN PRESCHOOL EDUCATION IN SERBIA

U periodu od 2016-2018. Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja je pokrenuo projekat u okviru koga je realizovan rad na tri podzakonska dokumenta u predškolskom vaspitanju i obrazovanju: Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja Godine uzleta, Standardi kompetencija za profesiju vaspitača i njihovog profesionalnog razvoja i Normativ didaktičkih sredstava u predškolskoj ustanovi. Pored rada u okviru radnih grupa, u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Institutom za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i UNICEFa, sprovedeno je i pilotiranje nacrtu Osnova programa u tri predškolske ustanove u Srbiji. Smatrali smo da će ova tri dokumenta, zajedno sa primerima dobre prakse, predstavljati dobru osnovu za pokretanje daljih reformskih inicijativa u predškolskom vaspitanju i obrazovanju u Srbiji. Programski pristup Godina uzleta je usmeren na odnose i zasniva se na teorijskim postavkama sociokulturne teorije razvoja i učenja, sociologije detinjstva, postmodernizma i poststrukturalizma (Breneselović, 2014). U programu se posebna pažnja poklanja podršci dobrobiti, fizičkom okruženju, vršnjacima, zajednici, porodici, vaspitaču, a kroz principe i strategije se ističe kako do kvaliteta u životno-praktičnim situacijama, igri i planiranim situacijama koje se ostvaruju kroz temu/projekat. Dokument se sastoji od dva dela, u prvom su data teorijsko-vrednosna polazišta u okviru kojih se predstavlja slika o detetu viđena kroz njegove potencijale i snage, slika o vrtiću i slika o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, a u drugom delu se bavimo podrškom dobrobiti koja se ostvaruje kroz kvalitetne odnose i situacije delanja i strategije vaspitača (planiranje, razvijanje i praćenje sa dokumentovanjem). Standardi kompetencija vaspitača su smernice za kreiranje sistemskih mera i aktivnosti kojima se podržava ovako shvaćena kompetentnost vaspitača, za kreiranje programa inicijalnog obrazovanja, sistema profesionalnog razvoja, a namenjene su i savetnicima u razvijanju podrške, rukovodiocima i stručnim saradnicima i samim vaspitačima za razvoj profesionalne prakse. Date su kroz tri oblasti kompetentnosti: kompetentnost u neposrednom radu sa decom, za razvijanje saradnje i zajednice učenja i za razvijanje profesionalne prakse, a izražene kroz dimenzije znanja, umenja i vrednosti. S obzirom da su didaktička sredstva usko vezana za vaspitno-obrazovni rad tj. koncepciju programa, u Normativu didaktičkih sredstava je dat prikaz materijala, igračaka i sredstava koji podržavaju sliku deteta i kako ono uči datim u Godinama uzleta. Dominiraju nestrukturirani i polustrukturirani materijali. U cilju kreiranja podsticajne sredine za igru i učenje, određena didaktička sredstva su grupisana u prostorne celine. U normativu se ukazuje i na važnost snabdevanja i korišćenja i unutrašnjih i prostora vrtića. Kako se u temama skupa izdvaja reč „izazovi“, u izlaganju ćemo u okviru svakog dokumenta izdvojiti i izazove koje vidimo u njihovoj punoj primeni.

Ključne reči: Osnove programa, kompetencije vaspitača, didaktička sredstva, kvalitet, predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Literatura

- Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja Godine uzleta, Sl.Glasnik br.16/2018.
Krnjaja, Ž., Pavlović Breneselović, D. (2013),. Gde stanuje kvalitet. Knjiga 1. Politika građenja kvaliteta u predškolskom vaspitanju. Beograd: IPA
Pavlović Breneselović, D., Krnjaja, Ž. (2014) Osnove programa kao dimenzija kvaliteta predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Pedagogija
Pravilnik o Standardima kompetencija za profesiju vaspitača i njihovog profesionalnog razvoja, Sl. Glasnik 16/2018.
Pravilnik o bližim uslovima za osnivanje, početka rada i obavljanje delatnosti predškolske ustanove, Sl. Glasnik 1/2019.

ZNAČAJ REGULACIJE STRESA ZA RAD U VRTIĆU **THE IMPORTANCE OF STRESS REGULATION FOR WORKING** **IN A KINDERGARTEN**

O prisustvu stresa u današnje vreme ne treba posebno govoriti. Svi poznajemo ovu bolest modernog doba. Naši organizmi imaju iste fiziološke mehanizme koji se aktiviraju u situaciji koju percipiramo kao preteću. Međutim, nismo svi isti. Reakciju na stres oblikuju različiti faktori poput ličnih uverenja, vrednosti, prethodnog iskustva, doživljaja kontrole u određenoj situaciji, resursa podrške. Izloženost hroničnom stresu i neefikasne strategije prevladavanja stresa utiču na ponašanje osobe, narušavaju kvalitet života i mogu dovesti do brojnih fizičkih i mentalnih problema i bolesti. Rad sa decom predškolskog uzrasta smatra se izuzetno zahtevnim, odgovornim i stresnim poslom. Za vaspitače, saradnike i rukovodioce u vrtićima osobine ličnosti i različiti psihološki kapaciteti (empatija, tolerancija frustracije, neizvesnosti, mentalizacija...) predstavljaju i neophodne kompetencije koje oblikuju kvalitet odnosa i rada sa decom. Zbog toga, briga o sebi i sopstvenoj dobrobiti i kontinuirani rast i razvoj imperativ su za praktičare u predškolstvu. Efikasne lične strategije regulacije stresa i adekvatna psihosocijalna podrška od nemerljivog su značaja za produktivnost i motivisanost osobe i prevenciju sagorevanja na radnom mestu. Danas rad u predškolskim ustanovama otežava i globalna kriza usled pandemije virusa kovid 19, te se suočavamo i sa izazovima kao što su reakcija na produžen/hroničan stres, anksioznost zbog psihološkog doživljaja gubitka kontrole i bespomoćnosti, socijalne izolovanosti, nedostatka resursa podrške... Stoga ćemo u ovom radu razmotriti strategije u odgovoru na stres i njihovu efikasnost. Ponudićemo i praktične tehnike za opuštanje i moguće resurse za prevladavanje stresa.

Ključne reči: resursi podrške, opuštanje, regulacija stresa, psihološka dobrobit, ravnoteža

Dragana Bogosavljević, HR menadžer, Predškolska ustanova „HAPPY KIDS“
E-pošta: hr@happykidsvrtic.rs

KOMUNIKACIJA KAO KLJUČ DOBRIH MEĐULJUDSKIH ODNOSA **COMMUNICATION AS THE KEY FOR GOOD INTERPERSONAL** **RELATIONS**

Bilo koje društvo, zajednica, organizacija, korporacija mora imati i poštovati određena pravila da bi funkcionisala. Kvalitet odnosa u jednoj kompaniji i njena efikasnost zavisi od mnogo faktora, ali osnov svega čini komunikacija članova tima. Način, kao i pravila komunikacije su od ključnog značaja u dobro organizovanim kompanijama, ali od samih pojedinaca zavisi hoće li dobrom međusobnom komunikacijom ostvariti veću harmoniju i bolju efikasnost organizacije koju čine. Komunikacija nije važna samo za razmenu informacija, već i za stvaranje atmosfere. U PU HAPPY KIDS pored sadržaja iskaza, svakodnevno unapređujemo način ophođenja prema sagovornicima i ojačavamo sposobnost slušanja. Na dnevnom, nedeljnom i mesečnom nivou organizacijom radnih i party sastanaka, svakodnevnim instruktivnim razgovorima jačamo timski duh i kolektivnu svest o važnosti izgovorene reči i umeću slušanja, kao i jasnog izražavanja ideja, misli, želja i briga. Na ovaj način gradimo odnos pun poverenja i osećaj slobode, kao i pripadnosti timu sa kojim delimo iste vrednosti i ciljeve. U rečima i kvalitetnoj komunikaciji je ključ dobrih međuljudskih odnosa. Vaše reči su Vaša snaga. Zato veština komuniciranja danas mnogo znači u svim, naročito u poslovnim odnosima.

Ključne reči: komunikacija, usavršavanje, atmosfera, slušanje, međuljudski odnosi

*Milica Šajić, stručni saradnik – pedagog, Predškolska ustanova „HAPPY KIDS“ Beograd
E-pošta: pedagog@happykids.co.rs*

IZAZOVI OBRAZOVANJA DECE U TEHNOLOŠKOM DRUŠTVU **CHALLENGES OF EDUCATING CHILDREN IN** **A TECHNOLOGICAL SOCIETY**

Ubrzana ekspanzija digitalnih tehnologija, s jedne strane, nudi nove mogućnosti u igri, učenju i slobodnom izražavanju dece, dok sa druge strane, nosi brojne rizike i pretnje po njihovo detinjstvo.

Prateći dinamične promene u sferi obrazovanja i vaspitanja dece u digitalnoj eri, predškolska ustanova „HAPPY KIDS“ veliku pažnju posvećuje integraciji novih tehnologija u neposrednom vaspitno-obrazovnom radu i učenju mališana digitalnoj pismenosti od najranijih dana. Pažljivom i svrsishodnom primenom računara za kreativne mogućnosti učenja, druženja i interaktivnosti, deca od ranog uzrasta usvajaju znanja i pripremaju se za odgovorno korišćenje digitalnih i komunikacijskih tehnologija koje će neminovno oblikovati njihove živote u budućnosti. Uz uhodane metode rada, u našoj predškolskoj ustanovi koriste se najsavremenija didaktičkih sredstava, kao što je interaktivna („pametna“) tabla, u cilju razvijanja koordinacije pokreta, logike, inteligencije. U ovom radu predstavimo neke od primera dobre prakse u upotrebi savremenih tehnoloških dostignuća u vaspitno-obrazovnom radu, koje pažljivo kreira stručni tim predškolske ustanove HAPPY KIDS.

Ključne reči: predškolsko obrazovanje, digitalne tehnologije, računar, vaspitač

*Dušica Bojović, Centar za dramski metod InDrama
E-pošta: duda.bojovic@gmail.com*

PRIČA ZA DECU – MOTIVACIJA, INSPIRACIJA, PROVOKACIJA **STORIES FOR CHILDREN: INSPIRATION, MOTIVATION,** **PROVOCATION**

Da li pamтите kako ste se u detinjstvu osećali kada su vam pričali priču?

Da li se sećate koliko puta ste u detinjstvu rekli: „Ispričaj mi priču!“

Da li se sećate kako je priča bila vaš pasoš za putovanje u svet mašte u kome je sve bilo moguće, kako ste se identifikovali sa junacima priče, kako ste sticali određena iskustva i kako ste gradili posebnu vezu sa pripovedačem?

Odgovori na ova pitanja su pokazatelji kako su priče najmoćnije sredstvo u radu sa decom. Pored psihologije i pedagogije, to potvrđuju i istraživanja neuronauke.

Iz prethodnog proističe važnost naše uloge da priču deci dočaramo u punom kapacitetu, da ih „upečemo“.

Dramski metod prepoznaje sve mogućnosti priče i zato je priča u centru strukture dramskog metoda.

Integracijom priče i dramskih tehnika, svaka priča za dete postaje izazov da se aktivno uključi i postane deo priče, njen glavni junak koji istražuje, donosi odluke, suočava se sa posledicama svojih odluka, ima pravo na greške i nove pokušaje. Najbolji način održavanja dečje pažnje jeste da upotrebom dramskih tehnika tokom interpretacije priče, deca dobijaju ulogu aktivnog pripovedača, a ne pasivnog slušaoca. Tada se vaspitač i deca nalaze u partnerskom odnosu i doživljaj je jedinstven.

Jednom od napopularnijih tehnika u praksi se pokazala tehnika akciona priča – sredstvo ključna reč.

Ključna reč je „Uključiti se!“

Ključne reči: priča, dramski metod, dramske tehnike, pripovedač, ključna reč

Mr spec Dijana Kopunović Torma, psiholog i psihoterapeut, Predškolska ustanova „Naša radost“, Subotica

E-pošta: kopunovict.dijana@gmail.com

PODSTICANJE DEČJEG RAZVOJA PRIMENOM I OBLIKOVANJEM PRIRODNIH MATERIJALA

ENCOURAGING CHILD DEVELOPMENT BY APPLYING AND DESIGNING NATURAL MATERIALS

Nikad nije dovoljno rano da se počne raditi sa prirodnim materijalima, a samim tim da se bude u skladu sa prirodom. Biti u skladu sa prirodom znači ostvariti harmoniju, ravnotežu i biti dobro. Uloga odraslog u radu sa decom je izuzetno velika jer treba da bude posrednik između materijala i deteta. Dete nema u svom iskustvu saznanje šta je dobro, zdravo, prijatno. Odrasli je taj koji treba da mu omogući da doživi to iskustvo. Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja „Godine uzleta“ upravo stavljaju naglasak na rad sa prirodnim i nestruktuiranim materijalima jer pruža mališanima mogućnost da ga oblikuju na sebi svojstven način. To doprinosi njihovom celovitom razvoju – na kognitivnom planu doprinosi razvoju dece kroz osmišljavanje, kreiranje, logičko povezivanje, analiziranje, zaključivanje; na socio-emocionalnom planu razvijanje pozitivnog stava prema prirodi, emocionalna stabilnost kroz razvoj samopoštovanja zbog uspešnosti kreiranja, a svaki dečji izraz je uspešan jer je odraz njega i njegovog viđenja; omogućava ispoljavanje i razvoj dečjih potencijala jer je podložan individualizaciji rada; na govornom području bogati se dečji rečnik imenovanjem novih materijala: pogodni su u stvaranju i istraživanju zvukova; bezbrojne su mogućnosti korištenja u likovnom izražavanju dece i estetskom uređenju prostora: prikupljajući materijale u prirodi deca se kreću što je najprirodniji način razvijanja grube motorike, a aktivnosti s prirodnim materijalima razvijaju finu dečju motoriku

Ključne reči: prirodni materijali, dete, Godine uzleta, celovit razvoj, oblikovanje

Branka Grahovac, psiholog, Predškolska ustanova „Dragoljub Udicki“ Kikinda

E-pošta: brankagrahovac39@gmail.com

RAZVOJ EMOCIONALNE INTELIGENCIJE U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

DEVELOPMENT OF EMOCIONAL INTELLIGENCE IN KINDERGARTEN

Savremeni način života nameće ubrzano rastuće izazove pred decu, a repertoar veština koji čini emocionalnu inteligenciju toliko značajnom tu je da posluži kao podrška i podsticaj u suočavanju sa njima. S obzirom na značaj ponašanja koja spadaju u emocionalnu inteligenciju predškolski uzrast jeste ključan za njen razvoj. Lakše nošenje s neprijatnim osećajima, jačanje percepcije o sebi, izraženija senzibilnost na tuđe osećaje, realno opažanje svojih mogućnosti, kvalitetni temelji za odnose s drugim ljudima... značće detetu tokom celog života. Deca kod kojih se usvajanje događa rano postižu bolji uspeh u školi i zadovoljnija su i uspešnija u životu. Vaspitač kao značajna figura i model u dečijem razvoju je dopuna modelu ponašanja roditelja. On detetu pruža osećaj sigurnosti i bliskosti i odgovoran je za kreiranje situacija u vrtiću u kojima će ono moći da usvaja i vežba ponašanja emocionalne inteligencije. Upravo zbog značaja predškolskog obrazovanja i uloge vaspitača rad se u prvom delu bavi značajem razvijene emocionalne inteligencije, dok su u drugom delu predloženi aktivnosti koje mogu da se realizuju u vaspitnoj grupi. Kraj prezentacije predstavljaju kratki video snimci koji ilustruju značaj i ispoljavanje emocionalne inteligencije na predškolskom uzrastu.

Ključne reči: dete, emocionalna inteligencija, vaspitač, igrice, empatija

prof. dr. Jasmina Kovačević, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija
E-pošta: kovacjasminka@gmail.com

VASBITNI PROBLEMI DECE SA RAZVOJNIM SMETNJAMA I ULOGA LIČNOG PRATIOCA

EDUCATIONAL PROBLEMS OF CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES AND THE ROLE OF PERSONAL COMPANION

Razvoj ličnosti u detinjstvu se ponekada ne odvija po uobičajenom redosledu, ujednačeno i skladno. Nastale promene koje dovode do odstupanja od linije urednog razvoja ne samo da usporavaju i remete ustaljenu dinamiku psihofizičkog razvoja, već ga mogu usmeriti u drugom, često pogrešnom pravcu, ili ga u potpunosti zaustaviti. Stepem ugroženosti razvoja u direktnoj vezi je sa vremenom nastanka poremećaja, etiologijom koja ga je izazvala i vrstom oštećene funkcije. Zato dete čiji je razvoj opterećen bilo kakvim odstupanjem, nije samo manje razvijeno dete nego njegovi zdravi vršnjaci, već je to drugačije razvijeno dete čije se odstupanje u razvoju podjednako projektuje na sve aspekte ličnosti sagledane kao sinhrona bio-psiho-socijalna sinteza. Specifičnost razvoja deteta sa smetnjama i poremećajima ne ogleda se u činjenici da ono ne poseduje mnoge funkcije koje poseduje dete sa urednim razvojem, već u činjenici da poremećena ravnoteža adaptivnih funkcija, čitav razvoj reorganizuje u skladu sa novim principima. Pod pritiskom socijalnih zahteva koji su isti za sve, dete nastoji da sistemom ličnih kompenzatornih mehanizama prevaziđe posledice primarnog oštećenja, što često uzrokuje probleme u realizaciji predviđenih vaspitnih aktivnosti. Zato je cilj ovog rada usmeren na analizu vaspitnih problema dece sa smetnjama i poremećajima u razvoju predškolskog uzrasta i ulogu ličnih pratioca, kao oblika podrške u prevazilaženju i ublažavanju nastalih problema. Poseban akcenat će biti na metodama i tehnikama prevazilaženja posledica primarnog oštećenja deca sa smetnjama u intelektualnom razvoju, govorno jezičkom, motoričkom, senzornom, kao i dece sa problemima socio-emocionalnog razvoja. Biće predstavljena i uloga ličnog pratioca u odnosu na konkretne vaspitne situacije.

Ključne reči: dete sa smetnjama i poremećajima u razvoju, vaspitanje, razvoj, metode, lični pratilac

Biljana Gajić, Direktor, Predškolska Ustanova Čukarica, Beograd
E-pošta: g.biljana.gb@gmail.com

INOVATIVNI PRISTUPI U SARADNJI SA RODITELJIMA ČIJA DECA NISU U UKLJUČENA U SISTEM PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA

AN INNOVATIVE APPROACH IN COOPERATION WITH PARENTS OF CHILDREN NOT INCLUDED IN THE SYSTEM OF PRESCHOOL EDUCATION

U procesu zajedničkog učenja i menjanja vaspitne prakse naš cilj je da razvijamo vrednosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja, najboljeg interesa dece i porodice, da gradimo vrtić kao zajednicu prakse koja se stalno menja kroz interakciju njenih članova: zaposlenih, dece, roditelja i drugih članova porodice.

Ključna učenja su se odnosila na:

Promociju značaja ranog razvoja i povećanje obuhvata dece uzrasta 3 do 5,5 godina kraćim kvalitetenim programima. Spremnost za promenu okolnosti i načina rada u dosadašnjoj organizaciji rada vrtića, kroz građenje saradničke atmosfere sa roditeljima.

Ključne vrednosti koje je Predškolska Ustanova Čukarica ostvarila u saradnji sa roditeljima su dostupnost, vidljivost, uključenost i pravednost. Realizacijom kvalitetnih inkluzivnih programa, kao i promenom načina na koji razumemo decu, porodicu i njihove potrebe, povećali smo obuhvat dece koja nisu uključena u predškolsko vaspitanje i obrazovanje, posebno dece iz osetljivih grupa. Od 2014. godine, tim vaspitača i stručnih saradnika kreira i realizuje u kontinuitetu kratke programe na različitim lokacijama u našoj opštini. Negujemo uvažavanje različitosti porodica i motivisanje lokalne zajednice da prepoznaju i uvažavaju značaj podsticanja ranog razvoja i različitih potreba dece i roditelja i ulogu predškolskog vaspitanja i obrazovanja u tome.

Ključne reči: dostupnost, vidljivost, uključenost svih aktera, pravednost

VZGOJNI PRISTOPI PRI POTENCIALNO NADARJENIH PREDŠOLSКИH OTROCIH

Povzetek: Potencialna nadarjenost pri predšolskem otroku, vzgojiteljem in staršem, predstavlja izzive, kako pristopiti k vzgoji otroka, da lahko izkoristi vse svoje naravne potenciale. Potencialno nadarjeni otroci potrebujejo poseben pristop pri vzgoji in kaznovanje takega otroka lahko privede do zavrtja njegovih sposobnosti. V svojem prispevku sem se osredotočila na pomen oz. pomembnost vzpostavljanja primernega odnosa med vzgojitelji in starši potencialno nadarjenega otroka. Ker sem se, v svoji vzgojiteljski karieri, srečala z dvema potencialno nadarjenima otrokoma, sem se odločila za intervju z njegovima staršema.

Ključne besede: Potencialno nadarjen otrok, starši, vzgojitelj, kaznovanje, odnosi.

EDUCATIONAL APPROACHES WITH POTENTIALLY GIFTED PRE-SCHOOL CHILDREN

Abstract: Potential talent of a pre-school child presents challenges for parents and educators in terms of how to approach the education of a child, so that they can reach their full natural potential. The education of potentially gifted children needs a special approach and punishment can lead to inhibition of the abilities of such a child. In this article I focused on the importance of establishing an appropriate relationship between educators and parents of a potentially gifted child. Since I have met two potentially gifted children in my career as a pre-school educator, I decided to interview their parents.

Key words: Potentially gifted child, parents, pre-school educators, punishment, relationship, interview.

Uvod

Zelo pomembno je, da potencialno nadarjene otroke odkrijemo že v predšolskem obdobju in da posvetimo dodatno pozornost delu z njimi. Zato je potrebno odgovoriti na vprašanje, kako naj vzgojitelji delamo s takšnimi otroki in kako neprimerne vzgojne metode zavrejo razvoj njegovega potenciala? Kakšen je najprimernejši pristop, da otrok lahko izkoristi vse svoje naravne potenciale? Pomembno je razumeti, da klasična oblika kaznovanja, v takih primerih, ni primerna in učinkovita. Pomembno je, kakšen pristop uporabljamo do tašnega otroka in na kakšen način to potencialno nadarjenost spodbujamo in jo ne zatiramo.

Na pomoč

Biti nadarjen pomeni biti drugačen od drugih. Ravno ta drugačnost je tista, ki povzroči, da se potencialno nadarjeni otroci srečajo z določenimi težavami. Težava se tako pojavi med potencialno nadarjenimi otroki in okoljem, ki so mnogokrat posledica nesporazumov. Mnogi mislijo, da se potencialno nadarjeni otroci lahko učijo, da jim vse kar samo po sebi pade pred nos in da zato ni potrebno, da bi jim posvečali posebno pozornost. To pa ni res. Je pa res, kot trdi Nagel (1987, str. 23), da so takšni otroci individualisti, ki imajo za svojo starost že močno izraženo osebnost. Marsikaj opozarja na to, da so bolj občutljivi in za okolje »težji« kot večina otrok, da so v svojih željah zahtevnejši, trdovratnejši v uveljavljanju interesov, bolj nagnjeni k bojaznim v svojih fantazijah in ranljivejši z nezadovoljenimi potrebami. Tudi Ferbežer (2002, str. 19) opozarja na težave, kot so občutki manjvrednosti, dvom v lastne zmožnosti, zmanjšan občutek lastne vrednosti, s katerimi se srečajo, ker imajo visoke cilje, katerih včasih iz različnih vzrokov, ne morejo uresničiti.

Zelo je pomembno, da nadarjenim otrokom priskočimo na pomoč, jih motiviramo in spodbujamo.

Vloga vzgojitelja

Veliko strokovnjakov posveča pozornost prepoznavanju in iskanju najbolj primerne metode za razvoj potencialno nadarjenosti ter ustvariti primerno zakonodajo na tem področju. Identifikacija potencialno nadarjenega otroka mora sloneti na več metodah, kot so: opazovanje, vprašalniki, sezname, testi, srečanje s starši, z otroki in vzgojitelji (Kelemen, 2012, str. 48). Najboljša oblika prepoznavanja je opazovanje, če opazovalec ve, kaj opazovati. Isti strokovnjaki apelirajo na odrasle, da morajo otrokom pomagati pri razumevanju, kje se razlikujejo od ostalih, kje so njihove posebnosti, ki povzročajo probleme v medsebojnih odnosih. Vzgojitelji imamo torej veliko vlogo pri spodbu-

janju nadarjenosti. Ena najpomembnejših nalog, ki jo vzgojitelji imamo, je ustvarjanje ustreznega čustvenega ozračja v skupini, torej odnos vzajemnega upoštevanja in zaupanja. Vzgoja bi morala temeljiti na sodelovanju vzgojitelja in otroka. Bodimo pozorni, kaj nam otrok pokaže, da ga zanima in kakšno podajanje znanja mu je blizu. Izhajajmo iz njegovih izhodišč. Med otrokom in vzgojiteljem ali starši mora steči odkrita komunikacija, kjer moramo otroka spodbujati in ga seznaniti z zdravimi občutki in ga usmerjati, ko od sebe veliko pričakuje. Hargrove (2011, str.41) trdi, da otroci potrebujejo poseben »svoj« prostor, kamor se lahko umaknejo in zatečejo, ko se počutijo osamljene, brez poguma, žalostni in nestrpni do okolice. Zardi dolgočasje jih frustracije pripeljejo do malodušja in avtor trdi, da je naloga vzgojitelja, da jim pomaga najti poseben prostor, kjer se samo temu otroku posveti za nekaj minut (str. 65).

V vrtcih bi se moralo spodbujati etično in socialno delo s potencialno nadarjenimi otroki. Zato je potrebno pedagoške delavce in njihovo vodstvo ustrezno usposobiti (Berkowitz & Hoppe, 2009, str.131). Potencialno nadarjeni otroci imajo veliko energije ter intenzivno in kompleksno doživljajo stvari, ob tem pa jih drugi vidimo kot razdražljive. Ker so močni, ustvarjajo lastni mehanizem za urejanje notranjih doživljanj. Potrebujejo odraslo osebo, ki ji zaupajo in se nanjo lahko zanesejo (Roep-erjeva, 2008, str. 9). Ena izmed prednostnih nalog vrtca je stalna skrb za zagotavljanje udobnega in za učenje spodbudnega okolja. Vedno znova smo v dilemi, kako reagirati v danih situacijah, kdaj reagirati in na kakšen način se odzivati na probleme, ki se pogosto pojavljajo pri vzgoji. Kaznovanje je še vedno pogosta uporabljena metoda. Kazen je tesno povezana z disciplino in ravno v tej povezavi naletimo na težavo, s katero se sreča potencialno nadarjen otrok, v želji, da bi izrazil sebe. Cross (2011, str. 43-44) predvideva, da imajo običajni otroci načeloma več izkušenj s kaznovanjem in le to lažje prenašajo, ker naj bi zrastle s pričakovanjem. Potencialno nadarjeni otroci pa v svoje moči podvomijo, ko so kaznovani. Ob tem postanejo prestrašeni, se odmaknejo in ostanejo brez poguma.

Intervju s starši potencialno nadarjenega otroka

Otroka, ki sta bila vključena v mojo skupino, sedaj obiskujeta 1. in 3. razred osnovne šole. Za intervju sem prosila njuna starša, ker sem po pridobljenem znanju o raziskovanju potencialno nadarjenih otrocih, spoznala, da otroka sodita v to omenjeno skupino otrok. Intervju sem opravila v prostorih vrtca, brez motečih dejavnikov in pogovor sem vodila z vnaprej pripravljenimi vprašanji. Odgovore sem sproti zapisovala.

V intervjuju sem postavila sledeča vprašanja:

- (1) Kdaj ste pri svojem otroku prvič opazili, da je nadarjen in da odstopa od ostalih?
- (2) Ali smo do podobnega zaključka prišli tudi vzgojitelji?
- (3) Kako pomembno se vam zdi odkrivanje in delo s potencialno nadarjenimi otroki?
- (4) Kaj lahko po vašem mnenju, kot starši, doprinesete in pomagate pri vzgoji in napredovanju v razvoju vašega otroka?
- (5) Ali menite, da če so otroci deležni dodatne pozornosti, lahko v polni meri razvijejo vse svoje naravno dane potenciale?
- (6) Kakšen je bil odnos med vami in vzgojitelji?
- (7) Ali je prišlo kdaj do večjega konflikta med otrokom in vzgojiteljem?
- (8) Opišite konfliktno situacijo med otrokom in vzgojiteljem.
- (9) Kako ste ukrepali kot starš?

Povzetek odgovorov staršev na zastavljena vprašanja

Odgovore sem podkrepila, in jih povezala, z mislimi strokovnjakov. Starši, slej kot prej, opazijo, da njihov otrok odstopa od vrstnikov. Na otrokovo drugačnost starši postanejo posebno pozorni šele po tem, ko smo jih opozorili v vrtcu. Poročajo, da so bili s strani vzgojiteljev opozorjeni predvsem na moteče vedenje otroka, ki naj bi bilo v velikih primerih težko obvladljivo. Običajne igre in naloge, ki so bile del usmerjene dejavnosti, jima niso zadoščale in niso zadovoljile njunih potreb. Želela sta raziskovati in početi več, drugače, početi zahtevnejše stvari. S tem, ko sta prehitela večino in vzgojiteljici vdiral v besedo, sta bila moteča in utišana. Tako kot pravita Glogovec in Žagar (1990, str. 23), bi morali vzgojitelji spodbujati ustvarjanje otrok, ne pa kot pokažeta primera, to zatirati in utišati. Pri obeh otrocih se je energija le kopičila, vzgojiteljice pa smo jim namenjale čedalje manj pozornosti in ju v večini primerov ignorirale ter preslišale njune besede in ideje. Je že res, kot pravita avtorja Glogovec in Žagar (1990, str.21), da ima vrtec izjemne možnosti za ustvarjalno igro, a se le malokatera vzgojiteljica zaveda, da te možnosti v vrtcu nudijo otroci sami, s svojimi neobičajnimi sposobnostmi.

Oboji anketirani starši so prepoznali, da je njihov otrok vedoželjen, da rad komunicira, da je poln vprašanj, da rad spoznava in odkriva nove stvari, da ni zadovoljen s površnim odgovorom, da izjemno dobro povezuje situacije, znana dejstva, ki se jih nauči iz knjig ali osebnih izkušenj. Starši so povedali, da največ informacij o tem, kdo je nadarjen otrok, vedo iz lastnih izkušenj, ob prebiranju knjig na tovrstno temo. Vzgojitelji in ostali strokovni delavci vrtca jim niso podali informacij, nasvetov, usmeritev glede potencialno nadarjenih otrocih. Nismo jim povedali, kako z njimi postopati, kako jih spodbujati in usmerjati. Ko sem starše vprašala, kako pomembno se jim zdi zgodnje odkrivanje potencialno nadarjenih otrok, so povedali, da je zgodnje odkrivanje in delo z njimi zelo pomembno, saj so takrat najbolj dovzetni za celosten razvoj. Vzgojitelji bi se morali zavedati svoje odgovornosti. Starši so mnenja, da je odziv vrtca skrajno negativen. Otrok je bil predstavljen kot moteč, socialno neprilagodljiv, nevdljiv, neposlušen,...Starši so mnenja, da bi morali take otroke najprej obravnavati psihologi in oceniti, katera področja so pri njih najmočnejša, katera najšibkejša in jih z ustreznimi vajami razvijati. V vrtcu otrokom ponudimo premalo dodatnih aktivnosti. Starši razmišljajo, da bi jih lahko združili v posebne oddelke, ampak samo za določeno kvoto ur, tako da bi bili prisotni v normalnem okolju (za izboljšanje veščin) in za potešitev želja po hitrejšem razvijanju v posebnem oddelku. Poudarjajo, da sta se njihova otroka dolgočasila. Običajne igranje, zadolžitve in igre jima niso predstavljale nobenega izziva. Do potencialno nadarjenega otroka je potreben poseben pristop, z veliko prilagodljivosti in različnimi oblikami dela. Sodelovanje vzgojitelja za uspešen razvoj otroka se staršem zdi najpomembnejše. Vzgojitelj z njimi preživi najmanj štiri ure, od tega sta aktivni dve uri. Odnosi med otroki in vzgojitelji pa niso najboljši. Vzgojitelji starše vedno samo opozarjamo na otrokove pomanjkljivosti (druženje z vrtsniki, komunikacija, vodljivost, poslušnost,...). Imamo pomembno vlogo pri odkrivanju otrokovih potencialov. Spodbujanje potencialno nadarjenih otrok je v veliki meri odvisno od posamezne vzgojiteljice. Kljub preslabemu poznavanju otrokovih sposobnosti oz. razumevanje njegovih potreb, lahko vzgojitelj, ob pomoči strokovnjakov, uspe pravočasno oskrbeti njegove potencialne.

Anketirani starši opisujejo, da odnosi med vzgojiteljico in otrokom niso bili najboljši. Poudarjali so, da je njihov otrok postajal vedno bolj uporniški. Ni se čutil kot del skupine, ni mu bilo omogočeno, da se izrazi v vsej svoji vedoželjnosti, idejah in znanju. Velikokrat sta bila otroka označena za zelo moteča pri dejavnostih, ki jih je pripravljala vzgojiteljica. Ker smu mu posvečale čedalje manj pozornosti, je le-ta sebe želel še bolj izraziti. Našo pozornost je vzbudil le, če je naredil kaj, kar ne bi smel. Potem je sledilo kaznovanje. Vendar otrok je svoje dosegel. Dobil je pozornost vzgojiteljice. Vedno znova smo v dilemi, kako reagirati v danih situacijah, kdaj reagirati in na kakšen način se odzivati na probleme. Kaznovanje je pogosto uporabljena disciplinska metoda, pravi Aničičeva (2002, str.82). In ravno v tej povezavi naletimo na težavo, s katero se sreča potencialno nadarjen otrok.

Velja si zapomniti, da je zgodnje otroštvo temelj, na katerem se gradi celo življenje. Eden izmed glavnih ciljev bi moral biti obogatitev kvalitete življenja VSEH OTROK in povečati kvaliteto dela v vrtcih, konkretno s potencialno nadarjenimi otroki.

Zaključek

V pisanju članku sem se želela poglobiti, na kakšen način pristopiti k vzgoji potencialno nadarjenega otroka. Spraševala sem se, kaj otrok doživlja in kakšne so lahko posledice v njegovem razvoju. Žalostno, a resnično. Posledice so lahko katastrofalne: depresivnost, izguba samospoštovanja, nizka samopodoba, sramežljivost, zadržanost, pasivnost, izolacija, pogosto obolevanje, pomanjkanje energije, občutek nemoči, izguba zaupanja, nemotiviranost, neučinkovitost, potlačitev potreb. Začnejo se lahko oblikovati vedenjski vzorci, zaradi česar ima lahko otrok velike težave. Otrok je bolj občutljiv za vsa negativna sporočila o sebi. Cilj vzgojitelja, ki uporabi takšno sli drugačno metodo vzgoje, je prepričanje, da bo dosegel disciplino, ubogljivost ali ustrezno vedenje. Iz teh ravnanj se otrok nauči neustreznih vzorcev vedenja za usklajevanje odnosov med ljudmi, nauči se samo strategij za umikanje in upiranje. Vse »speče« vzgojitelje pozivam, da se usposobimo in v svojih sredinah poiščemo otroke, ki so posebni, izstopajo v določeni kvaliteti, so potencialno nadarjeni. Zavedati se moramo, da so pomemben člen v verigi in nujni, ko gre za doprinos k zdravi samopodobi otroka in njegovega razvoja. Starši svojega otroka najboljše poznajo. S tem, ko so opozorjeni na določene vedenjske oblike, ki jih otrok kaže, je prav da reagirajo, in se vprašajo, zakaj. Eden od možnih vzrokov je ta, da njihov potencialno nadarjen otrok nima možnosti, da bi se razvijal, opozoril nase in našel svoje mesto v okolju. Takrat je za starše nujno, da v njem prepoznajo posebnost in mu pomagajo biti to, kar je lahko. Naša dolžnost pa je, da jim prisluhnemo in zmoremo upoštevati.

Literatura

- Aničić, K. (2002). *Nasilje – Nenasilje*. Ljubljana: i2.
- Berkowitz, M. W., & Hoppe, M.A. (2009). Character education and gifted children. *High Ability Studies*, 20(2), 131-142.
- Christopher, M. M., & Shewmaker, J. (2010). The Relationship of PERFECTIONISM TO Affective Variables in Gifted and Highly Able Children. *Gifted Child Today*, 33(3), 21-30.
- Cross, T. L. (2011). Walking the Straight and Narrow: The Role of School Punishment in the Emotional Decline of the Gifted Student. *Gifted Child Today*, 34(2), 43-44.
- Ferbežer, I. (2002). *Samopodoba mlajših nadarjenih otrok*. Radovljica: Didakta.
- Glogovec, Z., & Žagar, D. (1990). *Nadarjeni otroci v vrtcu*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Hargrove, K.A. (2011). Secret Haven. *Gifted Child Today*, 41,65.
- Kelemen, G. (2012). Identification of highly gifted children. *Exedra Revista Cientifica*, 6.
- Nagel, W. (1987). *Spodbujanje in odkrivanje nadarjenih otrok*. Ljubljana: DZS.
- Roeper, A. (2008). On Global Awareness and Giftedness. *Global Awareness and Gifted Children: Its Joy and History*. *Roeper Review*, 30, 8-10.

